

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LORENZ FRØLICH

1820 * 25. OKTOBER * 1920

EGNE OPTEGNELSER OG BREVE TIL OG FRA
HANS SLÆGT OG UNGDOMSVENNER

Skirnir den lystige Rytter paa modige Ganger
Oehlenschläger: Nordens Guder.

FØRSTE AFDELING UNGDOMSTIDEN OG JOH. TH. LUNDBYE

SAMLET OG UDGIVET PAA
HUNDREDAARSDAGEN FOR KUNSTNERENS FØDSEL
AF F. HENDRIKSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR) PAA
F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIERS FORLAG

KJØBENHAVN 1920

FREIR

Frejr. Efter Autografiet i Mindeblade om Den Nordiske Højtid. 1845
(Randtegningen af J. Th. Lundbye)

LORENZ FRØLICH

EGNE OPTEGNELSER OG BREVE TIL OG FRA
HANS SLÆGT OG VENNER

I HUNDREDAARET FOR KUNSTNERENS FØDSEL
SAMLET OG UDGIVET AF F.HENDRIKSEN
KJØBENHAVN

Tjasse og Løke

Oehlenschläger: »Nordens Guder«

*Yduns Ran : Som Orm du skader med dit Gab!
Velan, det gjælder et Forsøg!
Du slippe skal med Talens Tab;
Jeg lukker Spieldet for denne Røg.
Derpaa tog Thiase Traad af Staal
Og syede med en Demantnaal
Fast Løkes smalle Læber til.
Eia, det var et lystigt Spil!*

OPLAGETS STØRRELSE 550 EXEMPLARER
F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIERS FORLAG

Trykt i Nielsen & Lydiches Bogtrykkeri (Axel Simmelkiær)

Første Afdelings Trykning sluttet September 1920,

Anden Afdelings August 1921

Udkast i Blyant til Asker Rygs Hjemkomst. Før 1840. Kompositionen helt ændret i Raderingen

INDHOLD

BARNDOM OG UNGDOM I DANMARK 1820-40.

I. Optegnelser: Barndoms minder	5	Breve til og fra J. Th. Lundbye 1838-40. S. 30 til 43
Breve til og fra Forældre og Slægt 1833-36. S. 19 til 22		Breve fra Th. Læssøe 1838-40 S. 34, 36 og 39
II. Optegnelser: Ungdoms minder fra Hjemmet 23		Brev til L. A. Winstrup 1839 39

FØRSTE OPHOLD I TYSKLAND 1840-44.

Breve til Vennerne i Kjbh. 1840 og 1843. S. 44 og 107		Breve fra Læssøe 1841 og 1843. S. 66 og 107
Breve til og fra Lundbye 1840-44. S. 46 til 117		Brev fra D. Brandis 1842 77
Brev fra J. Hedermann 1841 57		Om »Kampen paa Samsø« 92
Breve til og fra Familien 1841-44. S. 58 til 115		Breve fra J. A. Jerichau 1843. S. 101 og 102
Om Illustrationerne til Uglespil 65		III. Optegnelser: Ungdoms minder fra München og Dresden 118
Brev fra A. C. F. Flinch 1841 66		

OPHOLD I DANMARK 1844-45.

Breve til og fra Familien 1844. S. 123 til 130		Om »Den nordiske Højtid« 1845 138
Breve til og fra Lundbye 1844. S. 123 til 128		Brev fra Vennerne i Kjbhvn. 1845 144
Brev fra Georg Steenberg 1844 129		Breve til og fra Lundbye 1845-46. S. 145 til 151
VILH. WANSCHER: »De tvende Kirketaarne« . . . 131		Brev fra S. Grundtvig til Lundbye 1845 152
Brev fra Lundbye 1845 136		Brev fra Alice Tutein 1845 153

OPHOLD I DRESDEN 1845-46.

Breve til Vennerne i Kjøbenhavn 1845-46. S. 154, 156, 161 og 170		Breve til og fra Lundbye 1846. S. 158 til 177
Breve fra S. Grundtvig 1846. S. 156 og 173		Breve fra P. C. Skovgaard 1846. S. 165, 167 og 168
		Brev fra Alice Tutein 1846 166

INDHOLD

Drengen i Sofahjørnet. Autografi 1845

OPHOLD I ITALIEN 1846-51.

Til og fra Lundbye 1846-48 (sidste Brev) S. 178 - 195	Breve til og fra Familien 1849-50.... S.201 til 205
Breve fra Mimi Brun 1846 og 1847. S. 180 og 188	IV. Optegnelser: Ungdomsminder fra Italien 206
Brev fra Faderen 1847 188	Brev fra Jerichau 1850 209
Brev fra H. Bech 1847 191	Brev fra Winstrup 1850 209
Brev fra Moderen 1848..... 196	Breve fra Læssøe 1850 og 1851. S.212 og 213
Johan Thomas Lundbye (af L. Fr.)..... 197	Brev fra F. Tutein 1850 212
Brev fra G. Palm 1849 201	Brev fra Faderen 1851 213

FØRSTE PARISER-OPHOLD 1851-54.

Breve fra V. Kyhn 1851-52..... S.214 til 222	Sidste Brev fra Mimi Brun under L. Fr.'s Besøg i Kjbhvn. 1852 241
Breve fra Mimi Brun 1851-52..... S.214 og 220	Brev fra Peters (do.) 242
Brev fra C. Peters (Vasemaleri)..... 215	Brev fra Winstrup (do.)..... 244
Brev fra Anna Tutein 1851 216	Breve fra Kyhn 1853. S.244 og 248
Breve fra Ax. Kittendorff 1852. S.218 og 223	Brev fra Peters 1853 245
V. Optegnelser: Fædrelandshistor. Tegninger 225	Brev fra H. Stilling 1853 (Børsbillederne) ... 245
Udsnit af KARL MADSENS Afhandling do. 226	Breve fra Winstrup 1853..... S.247 og 250
Slutningen af VILH. WANSCHERS Afhandling do. 233	Brev til Moderen 1853 250
Om Træsnettene og Chemitypierne..... 238	

FLENSBORG-AARENE 1854-57.

Breve fra Moderen 1854-55. S.251 til 270	Frølichs Møbler 272
Breve fra Kyhn 1854-55. S.253 til 271	Brev fra Winstrup til L. Fr. 273
Brev fra C. A. Kølle 1854 254	Breve til og fra Kyhn 1856-57. S.273 til 287
Breve til og fra S. Grundtvig 1854. . . S.254 og 257	Breve fra Forældrene 1856..... S.274 og 276
Breve til og fra C. K. F. Molbech 1854-55. S.254 til 264	Breve fra M. Goldschmidt 1856-57... S.278 til 282
Brev fra F. Vermehren 1854 259	Om Udsmykningen af Justitsr. Paulsens Hus 281
Brev fra Casper Møller 1854 260	Om Døbefadet til Universitetets Kirker..... 283
Brev fra H. Conradsen 1855 262	Brev fra Fr. Frølich 1857 284
Breve fra F. Fr. og Anna Tutein 1855. S. 270 og 271	Fru Lina Frølich og Datteren Elvas Død.... 285
VI. Optegnelser: Giftermaal 272	Kyhns Figurbilleder 288

ANDET PARISER-OPHOLD 1858-75.

Brev fra Faderen 1857 285	»L'Amouret Psyché«, »Lord's Prayer« S.310 til 314
Breve fra Kyhn 1858-59 S.286 til 288	Dronning Dagmar-Visen 316
Breve fra Fr. Frølich 1858 S.286 til 287	Breve til og fra S. Grundtvig 1863 (do.) S.316 til 317
KARL MADSEN: Hero og Leandros... S.289 til 302	VII. Optegn. Hetzel og Børnebøgerne. S.318 til 320
Ophold i London 1861. Breve fra Fru Lina Fr. 295	Første Børnebøger..... S.321 til 324
SIGURD MÜLLER: Græske Anthologi.. S.303 til 309	Breve fra M. Goldschmidt 1866 S.324 til 326

INDHOLD

Bønderne slæber Sten til Kalø. Træsnit 1855

<p>Lafontaine—H. C. Andersen—Orfeus . . S. 326 til 332</p> <p>Breve til Læssøe 1869-72 (L. Fr.'s Ophold i London 1870-71, og Thor hos Utgard og »Nordens Guder«) S. 331, 333, 337</p> <p>Brev fra Anna Tutein 1872 (Fru Lina Fr.'s Død) 336</p> <p>Breve til og fra S. Grundtvig 1872 (do.) S. 334 til 336</p>	<p>Brev fra L. Fr. til Kyhn 337</p> <p>»Nordens Guder« og Breve til og fra Svend Grundtvig S. 338 til 344</p> <p>Sendebrev om Nordens Guder S. 345 til 349</p> <p>Om Dødedans-Billederne S. 350 til 351</p> <p>Brev til Læssøe 352</p>
--	--

OPHOLD I DANMARK 1876-1908.

<p>Breve til og fra S. Grundtvig S. 352 til 365</p> <p>Breve til og fra Kyhn S. 353 til 364</p> <p>Brev fra Amtmand Fr. Brun (L. Fr.'s Giftermaal) 357</p> <p>Om Nordens Guder, Gefion og Erobringen af England S. 359 til 368</p> <p>Brev til Fru Laura Grundtvig 365</p> <p>Brev til Chr. K. F. Molbech 367</p> <p>Til Subskribenterne paa »Nordens Guder« . . . 370</p> <p>VIII. Afslutning paa Frølich's Optegnelser . . 371</p> <p>Breve fra Kyhn S. 374 til 386</p> <p>Brev fra Zahrtmann til Joakim Skovgaard . . 374</p> <p>Kunstnerfesten for Frølich 1890 375</p> <p>Brev til F. Hendriksen 376</p>	<p>Brev til A. Saabye (Akad. Guldbryllupsmedalje) 376</p> <p>Breve til Niels Skovgaard S. 380 til 394</p> <p>Breve til J. Skovgaard (Om Willumsen) S. 382, 384, 390</p> <p>Kunstnerfesten for L. Frølich 1900 . . S. 386 til 387</p> <p>Raadhusgobelinerne S. 388 til 400</p> <p>Brev til Magister Vilh. Wanscher 391</p> <p>Brev til Viggo Pedersen 392</p> <p>Malthe Engelsted: Raadhusgobelinerne S. 395 til 398</p> <p>Uddrag af Viggo Pedersens Tale 25. Oktober 1910 (Efter L. Fr.'s Død 1908) S. 399 til 400</p> <p>Efterskrift 401</p> <p>Billedfortegnelse 402</p> <p>Navnefortegnelse 405</p>
---	---

TILFØJELSE: Af den Række Breve fra H. C. Andersen til Frølich, der allerede er fremdragne i *Kunstmuseets Aarsskrift 1917*, ser man med hvilken Iver Andersen arbejdede paa at faa en fransk Udgave af sine Æventyr frem, og hvor indtrængende han ønsker Frølich skal bistaa ham dermed. — Frølich har bestræbt sig for at hjælpe Andersen, thi der foreligger Tegninger til en saadan Udgave, ogsaa Brudstykker af Æventyr i fransk Oversættelse, findes i hans Efterladenskaber (se S. 327-30).

Amatorfotografi. 1904

LORENZ FRØLICH-BOGENS

foreliggende første Afdeling vil blive efterfulgt af et afsluttende Afsnit, der forventes færdig i Marts-April 1921. Begge Dele udgjøre tilsammen et Hele, og Titelark med Indledning, udførligt Indhold, Navneregister etc. vil følge med sidste Afsnit, som Kjøberne af den første Afdeling er forpligtede til at aftage til samme Pris, de har betalt for dette Afsnit. — Udgiveren vil stræbe at ordne en passende Indbinding af Værket til den rimeligst mulige Pris og give Kjøberne Meddelelse herom i Bogens sidste Del.

Hvor intet Kunstnernavn angives ved Bogens Billeder er disse af L. Frølich. Fra denne Regel undtages Lundbyes Brevtegninger Side 41, 56, 84, 101, 175 og 192.

Enhver Meddelelse om Ejere af betydelige Arbejder af Frølich, der ikke er Udgiveren bekendt, vil blive modtaget med Tak. Saadanne Oplysninger bedes sendt til Xylograf F. Hendriksen, Stormgade 12, Kjbhvn. B.

LORENZ FRØLICHS

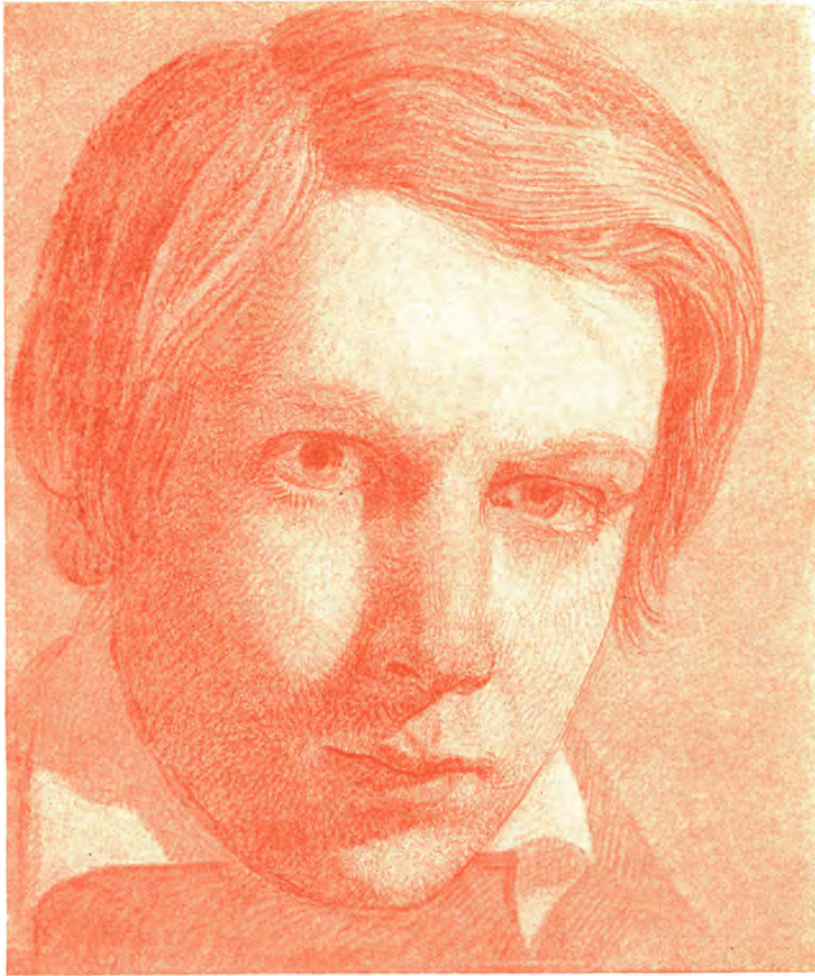
EGNE OPTEGNELSER

SAMT BREVE TIL OG FRA HANS SLÆGT OG UNGDOMSVENNER

Blyantsskitse. Nordiske Højtid 1845

1820 * 25. OKTOBER * 1920

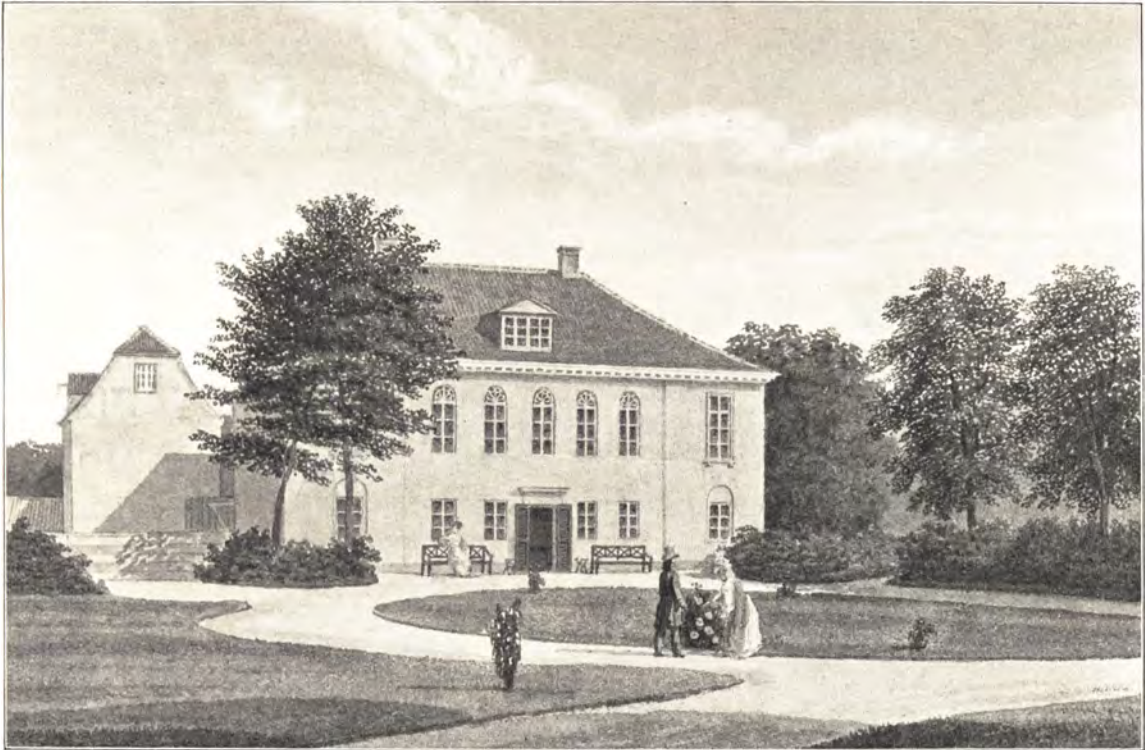
Selvportræt. Rødkridt 1835

JOHAN JACOB FRØLICH ~ WILHELMINE PAULINE FRØLICH
Forældrene. Blyantstegning c. 1844

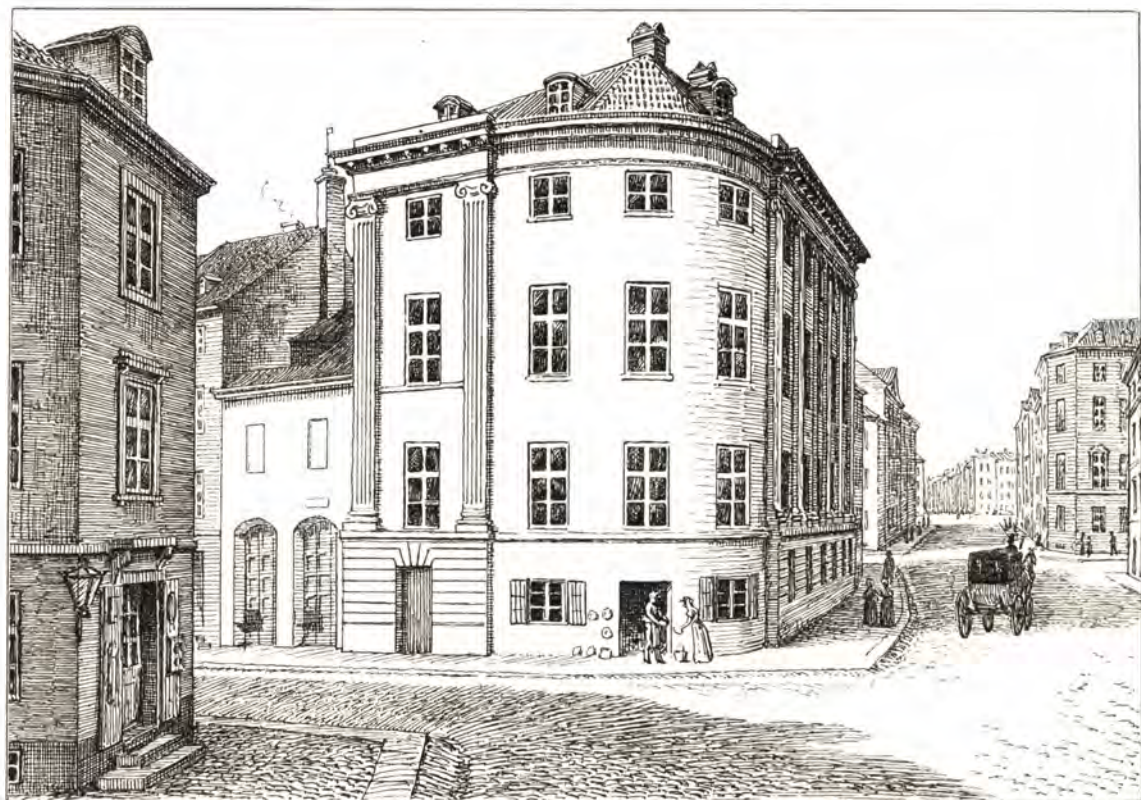
LORENZ FRØLICH'S

efterfølgende Erindringer, der har været trykt i »Gads Danske Magasin« 1906-07 og »Julebogen« 1907, er med enkelte Udeladelser her samarbejdede og indledes med nogle hidtil utrykte Erindringer om de Tuteinske Huse. Nogle Steder er indarbejdet mindre Dele fra andre – ikke trykte – Optegnelser. Saadanne er sat med Cursiv.

Frølichs Sommerhjem, Marienlyst, paa Strandvejen. Efter Akvarel af H. G. F. Holm

I I Begyndelsen af det 19de Aarhundrede fandtes en Deel fremmede velstaaende Slægter i Kjøbenhavn. De følte sig knyttet til hinanden paa mange Maader, blandt andet ved Ægteskaber. I dem bevaredes adskilligt fremmed, derimellem fremmede Sprog som Tysk, Engelsk og Fransk, der af dets Medlemmer tildeels taltes nok saa godt som Dansk, uagtet alle de jeg har kjendt var født her i Landet. I denne Kres fødtes jeg 1820 som sjette og yngste Barn. Min Far, JOHAN JACOB FRØLICH [f. 1777 i Kjbhv. † sammest. 1858], svarede godt til sit Navn, han var en livsglad og elskelig Natur. — Selv i senere Aar, da han var hjemsøgt af en smertefuld Sygdom, var han altid, saasnart de hæftige Plager svandt, den samme deeltagende og elskværdige Mand. — Jeg mindes Øieblikke af mit Liv før jeg gik, kun krøb. En lille Erindring fra mit sjette Aar vil jeg fremhæve. — Sommerne tilbragte vi paa et Landsted, Marienlyst paa Strandvejen [syd for Constantia], som min Far købte 1824, hvilket jeg husker grangiveligt. — Min Far red til Kontoret i Kjøbenhavn hver Morgen paa sin nydelige Fuchshoppe. Til den sene Middagstid var han stundom ej naaet hjem, og Maven blev længselsfuld. I et sligt Tilfælde var jeg gaaet ned i den aabnede Haveport og kikkede ned ad den støvede Strandvej til jeg saae min Far komme i stærkt Trav; han stoppede i Porten, og rakte mig en Haand, saa jeg kravlede op paa hans Fod og der-

Fr. Joh. Tuteins Gaard i Vimmelskaftet. Efter en gammel Tegning (af Holm ?) tegnet af Karl Jensen

fra op foran ham, trygt hvilende i hans Arm. Saa satte vi i kort Galop op gennem Alléen; sikken Triumfridt! – Min Mor [POULINE VILHELMINE TUTEIN, f. 1789 i Kjbhvn. † sammest. 1881] var meget smuk, og om hende sagde en gammel, i Familien velkendt tysk Huslæge, at hun var den bedste af alle Tuteinerne. Hun nød for sin Karakter ogsaa en almen særlig Anseelse; hendes Kjærlighed gjorde hende sagtens for lidt streng mod mig; jeg var jo den yngste, noget svagelig og nervøs, og har formodentlig været et indtagende Barn, thi jeg mindes kun overdreven Godhed over alt hvor jeg færdedes. – Min Fars Forældre vare døde før min Fødsel, min Mors Forældre [Gros-serer, Etatsraad FR. JOHANN TUTEIN, f. 1757 i Kjbhvn. † sammest. 1853, og REGINE SOPHIE f. WRAATZ, f. 1766 i Kjbhvn. † sammest. 1847] levede derimod endog efter at jeg var voxen. Min Morfar havde øget sin Formue, mens de fleste Handelshuse i Begyndelsen af Aarhundredet gik til Grunde. Han kaldtes i Folkemunde »den lille Marquis«, det passede godt naar han kom kjørende med sine fire sorte Heste, saa vel som til hans meget belevne Væsen. Han havde bygget sig et smukt Hjem allerede i det 18de Aarhundrede paa Hjørnet af Vimmelskaftet og Badstuestræde; det staaer endnu, men er en Deel ændret [Nr. 47 i Vimmelskaftet]. Paa Østerbro havde han indrettet sin

Fr. Joh. Tuteins Sommerbolig Rosendal. Efter Chr. Købkes Østerbro-Billede, tegnet af Karl Jensen

Sommerbolig i det nu forsvundne Rosendal; hele Rosenvænget ligger paa den deilige Haves Grund, men har kun bevaret nogle af de gamle Allétræer. [1768 fik REINH. ISELIN Skøde paa Rosendal med Gaarde og Haver; Ejendommene overgik senere til Peter Tutein og i 1803 til Sønnen Fr. J. Tutein i hvis Slægt den forblev til 1857.] I disse rige Hjem havde han vist en overordentlig stor Smag. — I Byen kom man op ad en meget smuk Trappe med Vægge, der saae ud som gul Marmor, et Par antike Statuer prydede den. Fra Forstuen traadte man ind i en lyseblaae Dagligstue, decoreret med Pompeianske Motiver, de kendte svævende Grupper; til høire et rundt Værelse, med Piano, derover et stort Maleri, et Schweitzerlandskab; paa Væggene Hornemanske Portraitpasteller; en stor hvid Porcelainsovn med sin Birkbrase, kronet af en Gruppe, Allegori for de tre nordiske Riger, formodentlig af Wiedewelt. — Til den anden Side stor Festsal, decoreret med Billeder indsat i Muren. Gengivelser af Raphaels »Psyches Historie« fra Farnesina. Videre den store Spisestue, lige overfor Indgangen en Blinddør, hvis ene Fløi gav Plads for et Speil fra Gulv til Loft, der gengav Perspektivet af alle Værelserne. — Der spistes til de store Fredagsmiddage paa Sølv. Møbler o. s. v. Empire kjøbt i Paris. — Jeg omtaler alt dette, fordi det efterlod stærkt Indtryk paa mig som

Dreng. — Det decorativt Malede var af en Svensk Kunstner, meget godt i sin Slags, men den Gamles Arvinger lod det gaae til Grunde.

Rosendal paa Østerbro var endnu herligere. — Af kunstnerisk Decoration var her kun Altanstuen, første Sal imod Broen. Murene var heelt dækket med let Løvværk, fuldt af tropiske Fugle. Da Have og Hus laac dybere end Gaden, havde man ikke Fugleudsigt over Færsele og Sortedams Sø, thi Altanen laa i en behagelig Høide. [Rosendals Matr.-Nr. var 109 A-O. Mod Østerbrogade er det nu Nr. 56-60.] — Haven var dog det herligste med sine skønne Partier og Alleer; deiligere Sydfrugter end fra Driverierne dør har jeg intetsteds spist. — Ud mod Haven var der en stor Veranda, hvor de kjørende Gæster steg af. — Spisestuen ogsaa nede mod Øst var deilig kølig med Udsigt, under et stort Parti løvrige Træer, henover en stor Græsmark til en hvid Flora-Figur i en Krands af høie Træer. Paa Marken gik en hvid Hind i et stort Bur paa Ruller, som Dyret selv kunde skyde omkring. — Efter Bordet nød man Kaffe og Sigarer i et hyggeligt Jasminlysthus, hvorefter man spadserede ned til Bænken med høi Bræddevæg bag sig for Vinden og med Udsigt over Sundet. — Derved spadserede min Morfar hver Morgen før sin Morgenkaffe. — Endnu vil jeg nævne at Haven mod Syd vendte mod Nachtegalls Sø, en stor Park med Svaner, hvor man sagde at Nachtegeall lærte sine Døttre at svømme. [Franz Nachtegeall, f. i Kjøbenhavn. 1777, var den første, der indførte metodisk Undervisning i Gymnastik. Hans Ejendom var »I Dalen«, Matr.-Nr. 108, nuv. Østerbrog. Nr. 52-54.] — Endvidere Avlsgaarden mod Nord med Stald for to Haveheste og tre Køer (Lundbye har malt et Billede af den). Her boede ogsaa Gamle-Marie med sin store Hønsegaard med Andepark og Kalkuner. — Dør var ogsaa et stort Værelse hvor mine Brødre og jeg boede om Somren, da det var for langt daglig at komme ud til Forældrenes Landsted. Vi havde en rar Kurv, der hed *Tomas* og *Fuldmas*, eftersom Grandmama havde fyldt den, eller den vandrede tom tilbage. — Syd for Hovedbygningen laae Stalden med Gaard o. s. v. Nord for Hovedbygningen Kjøkkengaarden med Springvandet og det store Kar, hvor undertiden en stor Skildpadde svam et Par Dage før en Skildpadde-Diner. — De skønneste Fester jeg mindes fra Rosendal er to Formiddags-Familie-Brylluper. Hjemkommen fra Kirken vandrede hele Selskabet i deiligt Veir ned i Haven til et Parti, omfattet af Buske; idet vi traadte derind lød en harmonisk Musik fra et skjult Orchester og et rigt dækket Bord laae for os — der tog vi Plads.

Der hørtes i dette Hjem god Musik. Weyse var Stamgæst. Saa kom Siboni til Kjøbenhavn og hans Datter blev gift med min ældste Morbror. — Af de mange Gæster vil jeg endnu nævne Obersterne Baggesen og senere Tschering. — Min Morfar var en Mand med megen sund Forstand, megen Smag for et harmonisk nydelsesfuldt Liv, men uden Passion for noget Særligt;

han klagede over at man ikke havde ladet ham lære stort som ung. Dog havde han Interesse for Læsning; foruden hvad han læste selv, havde han altid en Forelæser om Aftenen. I mange Aar var det Adolf de Coninck, Jurist og Stenograf i Rigsdagen, en ret aandrig Mand, munter, men ej fri for Melancholi. – Ret kuriøst, for at hitte noget Nordisk Blod i mine Aarer, maae jeg søge det fra Tuteinerne, som vare fordrevne Huguenotter fra Normandiet. – Worsaae sagde, at *Tutein* maatte komme af *Thorstein*. I Paris har jeg kjendt en Læge Tutein fra Normandiet, hvor han sagde, Navnet forekom hyppigt. – Slægten har da udskudt »o'et« i Tyskland, hvor den var lang Tid før tre Tuteiner i det 18de Aarhundrede kom til Danmark, hvor man gav »u'et« den franske y-Lyd. – Vil jeg søge min Natur gennem Slægternes Blod-blanding, maae jeg ogsaa nævne min Mormor født Wraatz, en tysk Slægt med et glad og humoristisk Naturel. – Men for at komme til det Eiendommeligste af min Udvikling maae jeg see til en anden Side, om jeg vil spore Arv. – For de bildende Kunster var der almen Sands i min Familie. Min Farmors Fader var den meget fremstaaende Kunstdrejer LORENS SPENGLER, der af Hoffet var indkaldt som Lærer i Kunstdrejning [at »svarve«] der var en fornem Mode, som Sporten er almen nu. I flere Retninger var han udviklet, virkede som Samler (hans Concylier er gaaet over i vor naturhistoriske Samling) og Museumsinspecteur. [L. S. var født i Schweiz 1720, døde i Kjøbenhavn. 1807.] Af hans Biografi, skrevet af hans Svigersøn, reformeret Præst i Kjøbenhavn, Mourier, fremgaar at han var en mangesidig begavet Mand. Han var ligesom Frøhlich'erne tysk Schweizer. – Min Farfar var af sin Morbror Iselin kaldet hertil fra Bruck i Argau; Kirkebøgerne dør udvise, at vor Stamfader i det 15de Aarhundrede var en Indvandret (formodentlig Albigenser) JOYEUX, der saa, vel for Bekvemmeligheds Skyld, oversatte sit Navn til FRÖHLICH. [L. F.'s Ungdomsvenner fordanskede hans Navn til LARS GLAD.]

Da jeg fødtes 1820, var denne min Oldefader [paa fædrene Side] død, men hans Søn CONRAD SPENGLER [f. 1767 i Kjøbenhavn. † sammest. 1839] var efter ham Direktør for Kunstkammeret og den kongelige Malerisamling. – Mine to halvvoxsne flinke Brødre holdt af at tegne – havde og Evner. Fra min Moders Haand har jeg endnu en køn Sortkridtstegning efter van der Velde, mine Søstre copierede Blomster sirlig og net. – Som det yngste Barn blev jeg forkælet og fulgte al Slags Fantasier, som saa tog Fart i Tegninger, der forbavsende tidligt vakte Opmærksomhed. Det var navnlig Dyr, mest Heste, helst i stærk Anspænding, løbende, springende. En velvillig Dame har senere foræret mig en slig, hun havde opbevaret fra mit sjette Aar. Den er ej ilde, har Karakter og Bevægelse. Min Fader og Farbror (som Grosserere havde de Kontor sammen), der havde Øje for Spirerne i min Natur, gav Ordre til, at jeg kunde faa reent Papir saa meget, som jeg vilde paa Kontoret. – Saa

malede jeg da løs i det uendelige. Jeg lagde Papiret paa det runde Spisebord og saa hengav jeg mig til mine Drømmerier og rundt om Bordet i Galop, der tog vild Fart med Tankernes, til der dannede sig et Billede i Hjærnen. Da stoppede jeg foran Papiret og tegnede dette i en Fart, hvorefter Galoppen atter fortsattes – det var saaledes Fantasier. Det skulde more mig at gensee nogle af de Billeder; kanske jeg kunde give Tekst til dem? Men hverken jeg eller nogen Anden tænkte paa at tage vare paa de Kradserier, hellere lave nye.

I Skoleaarene (fra det syvende Aar) trængtes Barnets Leg tilbage. Naar der var Tid og Lejlighed tegnedes efter Naturen Dyr og Landskaber, og jeg vedblev at gjøre Udkast af alle Slags. – Vi sex Børn vare velskabte med rare Øine; en Bror havde dem himmelblaa, en Søster blaa som Violer; mig synes de fem ældre var smukkere end jeg med meer Legems- og Villiestyrke, men de døde Alle meer og mindre unge, alle før vor Mor, der blev 91; hendes Far 97, ældste Bror 93; 89 blev en Morbror og en Farbror; jeg der var et svagt Barn er nu nær de 80, og, hvad der er bedre, ung i Sind og Skind, saa jeg har godt Mod paa Fremtid, Tro paa Udvikling endnu. – Som Barn blev jeg sat i en tysk Skole paa Graabrødretorv; derefter i Borgerdydskolen hos gamle M. Nielsen. Jeg var ej flittig ved Bogen, og efter Confirmationen blev jeg efter eget Valg Kunstner. – Jeg lille Fyr havde, med min tidlige Lyst til at tegne, Opmærksomhed for alt, hvad der vedrørte Kunst og var ikke uden Begreb om saadanne Ord som Kunstudstilling, Academi, Professorer og Elever; tilmed kunde min Fars Morbror, Conrad Spengler, skaffe mig Adgang til Kunstammeret og det kongelige Malerigalleri, og det gjorde han; thi den Gang var Statens Samlinger ej aabne for alle til bestemte Tider; kun Udstillingen paa Charlottenborg var hvert Foraar aaben som nu. Min store Bror, som var ni Aar ældre end jeg, havde en Tegnelærer, J. Sonne, og paa Udstillingen saae jeg hans Maleri: »Daniel Rantzaus Død under Slaget«. Da

Morfaderen FR. JOHANN TUTRIN
Blyantstegning 1845 af L. Frølich

Onkelen CONRAD SPENGLER
Blyantstegning efter Maleri af J. L. Lund 1834

Sonne reiste til Italien, fik min Bror en ny Tegnelærer, Dyremaler C. F. Holm. Engang tog min Bror mig med til hans Værksted, og alt det, der var at se! Det var for mig en hel Fest. Jeg husker endnu de smukt udførte Tegninger af Hestehoveder i naturlig Størrelse fra Frederiksborg Stutteri, som min Bror sad og copierede. Og over det hele var der vort Haandværks Duft: Terpentinen, der for mig er som en højtidelig Vellugt, og jeg formoder, at flere har det paa samme Maade; jeg kender i alt Fald en, der ej kunde bestemme sig til at give den Afsked for at benytte det langt kraftigere Petroleum som Renselsesmiddel. Til Gengæld stinker Petroleum ogsaa langt mere, medens Terpentinen, om

den end ej er en Vellugt for alle Næser, dog snarere er pikant end egentlig just stinkende. [Broderen Jacob (James) Fr. har sikkert tegnet ovenst. Portræt.]

Hvad der først optog mig var Dyreverdenen, dertil bidrog at min Far og Onkel havde stor Interesse for Heste og at jeg levede herlige Ferier hos Morbrødre, der vare Godsejere [FR. WILH. TUTEIN til Edelgave mellem Ballerup og Roskilde, f. 1791 i Kjbhvn. † 1867, og PETER AD. TUTEIN til Marienborg paa Møen, f. 1797 i Kjbhvn. † 1885]. Det havde dog ogsaa en dybere Grund. Det var Naturens Skønhed der drog mig; Dyrene var klædt af Vor Herre; vor Tids Dragter var mig usmagelige; dette blev først lidt efter lidt klart bevidst hos mig, og Modens Magt virkede ogsaa paa mig; dog var tidligt min Kjærlighed til Naturen i sin Fuldstændighed saa aldeles overvejende, hvorfra den saa kom. — Min Fornøielse ved at see Badende; min Glæde ved at møde Skorsteensfejere paa Gader, deres nøgne Fødder gav deres Gang en Elasticitet, der frydede mig.

Hos mine Morforældre var der Middagsselskab de faste Dage: Fredag og Søndag. Om Søndagen var det nærmest Familien, og da var vi Børn ogsaa med; om Fredagen gik det mere høitideligt til. En af Søndagsgæsterne var Weyse. Han var en selskabelig Mand, talte og fortalte godt, men havde visse

Vaner og Særheder, som der maatte tages Hensyn til. Han holdt ikke af at blive opfordret til at spille, men naar Pianoet stod opslaaet, Kaffen var drukket og Samtalen sank hen i en Hviletilstand, satte han sig gerne hen til Instrumentet og improviserede en halv Times Tid. Han gik altid tidlig hjem; dog holdt han nok af os Børn og legede stundom lidt med os. Jeg mindes, at han tog mig, der den Gang vel kunde være en fire-fem Aar gammel, løftede mig op over sit Hoved og sagde: »Du er en Blære.« Jeg spekulerede en Del over det Ord og fik efterhaanden et Indtryk af, hvad det kunde betyde. Det er ej umuligt, at han har opdaget uheldige Spirer hos mig, som han har villet corrigere. Han vedblev i Aarenes Løb at vise mig Venlighed og indbød mig til at besøge sig i hans kendte Hjem i Kronprinsessegade, hvor jeg nu undertiden besøger andre Venner.

Onkel Spengler (Conrad) gik [sin Fader] hjælpende tilhaande, da han blev gammel og arvede hans Stilling efter hans Død. Det var dog, mens Faderen endnu levede, at det faldt i Sønnens Lod, assisteret af en Afdeling af Holmens faste Stok, at redde Galleriets Billeder under Christiansborg store Slotsbrand [1794]. — Denne Onkel Conrad spillede en stor Rolle for mig i min Barndom. Det morede ham at gøre Løjer med os Børn. Naar han fortalte, at Stegen vi fik om Middagen var en Løve- eller Bjørnesteg, troede jeg ham paa hans alvorlige Ansigt og blev ingenlunde vel stemt mod de Folk, der lo ad Onkel Spenglers Meddelelser. Min stærke Tro bar ogsaa sin Frugt. Engang ved Midvintertid indbød han mig til at komme med ud i Haven og plukke »flade Kartoffler«. Jeg fulgte ham tillidsfuld, og blev ej heller skuffet; thi rundt om paa Buskenes stive Kviste var der stukket flade Smaakager. Det var en nysselig Spøg; Kagerne smagte fortræffeligt og beholdt Navn af flade Kartoffler.

Nedstemtes end Løjerne i Tidens Løb, vedblev dette Hjem [Onkel Conrads] dog at beholde sit idylliske Præg. Det var et gammelt Sødskendepar, som her levede sammen: Onkel Conrad og Tante Casperine. I Dronningens Tværgade, midtvejs mellem Bredgade og Store Kongensgade, optoges Forhus og Sidebygning langs en dyb Gaard af hele den brogede Samling, der kaldtes det kongelige Kunstkammer. [Mtr.-Nr. 274, nuv. Nr. 7.] Bagved laa, og ligger vist endnu, en Mellembygning, og det var her, Onkel og Tante boede. Det var et tyst og stille Hjem, hvor Tante sad mutters ene det meste af Dagen med Udsigt til en lille Baggaard, og for at bøde paa Ensomheden havde hendes Broder befolket denne Baggaard med et Utal af Duer. Hinsides Baggaarden var en Stald for to Heste, en smuk Graaskimmel — Ridehest — og en svær Svedflux, der, naar Herskabet skulde ud at køre, blev spændt for en Gig med grumme store Hjul. Bagved denne Stald var saa den førømtalte Have med Frugttræer og Buske. I Fyrrerne boede Professor Allen i Lejligheden, men

Blyant. Marienborg 1834

Studietegning i Pen c. 1836

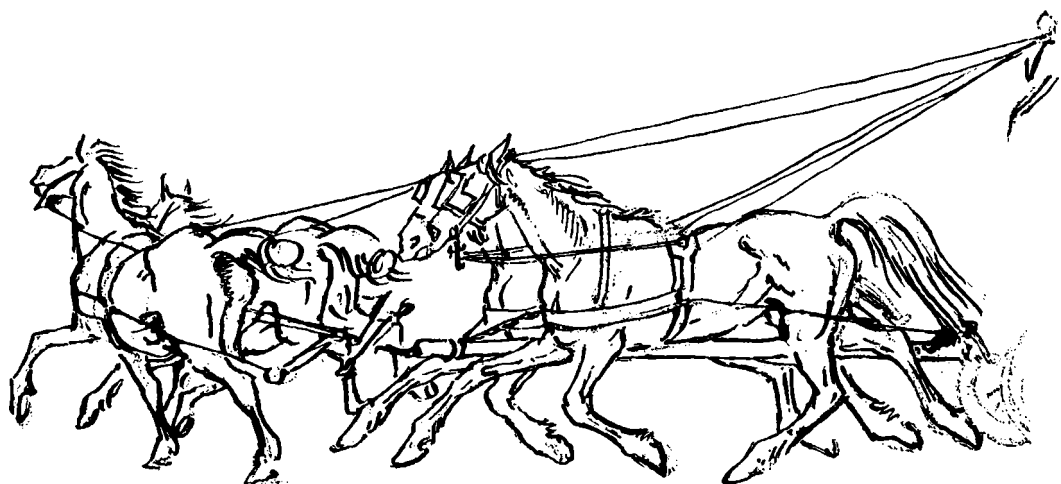
Pen. c. 1836

nu, formoder jeg, har Nybygninger [som Atelierbygningen i Firmaet Axel Priors Baggaard, Bredgade 33, og St. Annæ-Passagen] slugt en Del af de dybe Grunde i Dronningens Tværgades vestre Side.

En Snæs Aar omtrent sad Tante Rine her og saae paa Duerne. Den høje, magre Dame i sin snævre Dragt gik sjælden ud og var nok ogsaa skrøbelig af Helbred; jeg saae hende ofte tage sig med Hænderne om Hovedet. Hun var ellers en Karakter, og hendes Far havde derfor ogsaa i sin Tid skaffet hende fuld Myndighed over sin Person og sine Ejendele, noget, der var en Sjældenhed for en Kvinde i de Tider.

En Dag, da Onkel Conrad kom hjem, forefandt han et Brev fra sin Søster af følgende Indhold: »Kære Bror. Jeg føler mig svag og vil ej falde Dig til Besvær. Jeg er derfor taget til Hospitalet, hvor jeg haaber snart at slutte mine Dage.« – Hendes Broder besøgte hende jævnlig, men ej længe; det gik, som hun skrev. – Hans Liv blev fra nu af dobbelt ensomt, og vi Børn forstod vist daarligt at yde ham Gengæld for de Glæder, han i sine Velmagts Dage havde skænket os i saa rigt Maal.

Den første Tegnælærer, jeg havde som Dreng, var *M. Rørbye*. Jeg følte mig altid højtidelig stemt, naar jeg naaede Enden af Amaliegade ved Grønningen og skulde have Tegnetimer. Der boede han sammen med sin Moder og sine fire Søstre. Han malede den første Vinter, jeg kom

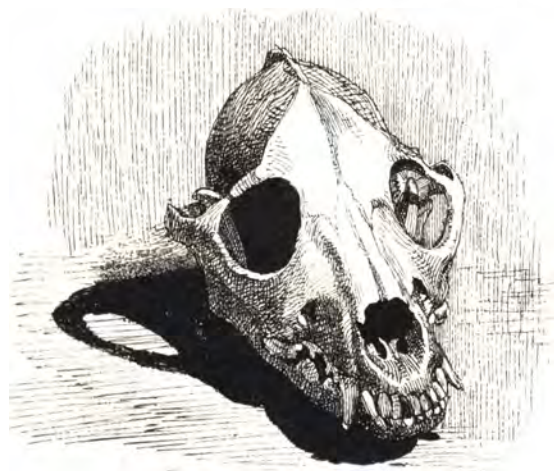

Firspand. Pennetegning c. 1835

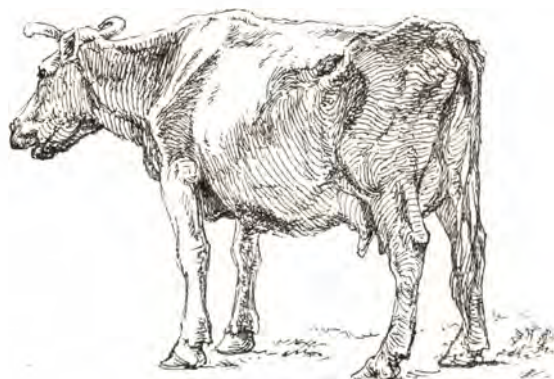
der, en norsk Bondefest, hvortil han Sommeren forud havde gjort Studier paa Stedet; Aaret efter det velkendte Billede fra Skagen med Lodsens paa Udkig. Han var sikkert nok den første, som søgte sit Stof der og ligesom indviede Stedet, saa det blev af den Betydning for vore Malere, som det nu er. Jeg brugte mine Øjne og lærte at se paa den Maade, som det sker paa Gibsskolen paa Academiet. Rørbye var en alvorlig, ej snaksom Mand, men Timen fik gerne et muntret Præg, naar en af hans smukke Søstre bragte mig en Kop Kaffe. Alle Rørbyerne var usædvanlig store, stammede fra Norge. Min Undervisning blev afbrudt ved at Rørbye reiste til Sydeuropa og Orienten. Den rige Høst af Billeder, han bragte hjem derfra, har vi senere set saa ofte; men med størst Glæde mindes jeg det Portræt, han har malet af sin gamle Lærer Professor Lorentzen. Det vil altid lyse i dansk Kunst.

Efter Rørbye fik jeg *Chr. Købke* til Lærer. Selv var han Elev af Eckersberg, der stillede den Fordring til Kunstneren, at han skulde udvise den størst mulige Troskab overfor Naturen og give ligesom et Speilbillede af den. Det er denne Opfattelse, som har givet vor Kunstscole dens Præg. — Af Eckersbergs Elever er Købke den, der saae glædest, troskyldigst, barnligst paa Naturen; at hans Øje ved sin Renhed tillige saae dybest, synes Købkes Børneportrætter at bevise. — Jeg skattede højt denne Mands elskværdige Personlighed, men som Lærer bragte han mig intet Udbytte, fordi han savnede den Myn-dighed en Lærer bør have og især over for en Dreng, thi hos de fleste Børn er der en Flygtighed, som det er Lærerens Pligt at kæmpe imod. Naar jeg tænker tilbage paa Købke nu, veed jeg intet andet Menneske, paa hvem det passer saa godt, det Ord, der sagdes om Balder: Alle var glade ved ham. Intet urent kunde nærme sig ham.

En Vinter midt i Trediveerne tilbød en ung Holstener, der hørte til Fami-

Studietegning i Pen c. 1836

Skitsebogsblad i Pen. Rothenhausen 1835

liens Selskabskreds, at forestille mig for en højt anset Kunstkender og Skribent, *Baron Rumohr*, der denne Vinter opholdt sig i København. Daværende Prinds Christian Frederik, senere Kong Christian VIII, havde paa sin Reise i Italien truffet ham i Rom. Selv Kunstelsker havde Prindsen nydt godt af denne geniale og kundskabsrige Mands Vejledning under deres Vandringer i Roms Kirker og Museer, og inden de skiltes, indbød Prindsen sin vordende Undersaat til at besøge Kjøbenhavn. Baronens ejede nemlig Godser i Lauenborg og var Medlem af det holstenske Ridderskab. Det var saaledes paa Prindsens Opfordring han opholdt sig her i Staden.

En Aftenstund vandrede jeg da selvanden hen til Baron Rumohr, som beboede første Sal i Egholms Gaard paa Hjørnet af Østergade og Højbroplads. Han var en høj, svær Mand med et venligt Væsen; ogsaa mod mig var han venlig; han havde forud set flere af mine glade Tegninger. Samtalen mellem min Ledsager og Baronens var meget livlig; jeg formaaede naturligvis ikke ret at følge med, men brugte Øjnene des bedre. Paa det store Bord midt i Værelset laa en Mængde Bøger og Papirer, et stort Blækhus var der ogsaa, samt Fjer- og Rørpenne. Og under Samtalen sad Baronens stadig og tegnede, snart et Alpebillede, snart et italiensk Landskab, snart en Række Hoveder med udprægede Fysiognomier. Det var Pennen, han brugte; Kunstnere som Rafael, Dürer o. fl. havde gjort det samme. Jeg havde ikke endnu forsøgt mig i denne Maade at tegne paa, men senere blev Pennen ogsaa mit Yndlingsmateriale, og ved min Paavirkning Lundbyes. Hans og Marstrands Pennetegninger udgør en Række af Mesterværker. — Rumohr var en overordentlig overlegen Aand, der havde anvendt sin meste Tid paa Kunststudier. Han sagde om sig selv: »Jeg var for fattig til at være Kunstmæcen, for rig til at blive udøvende Kunstner.«

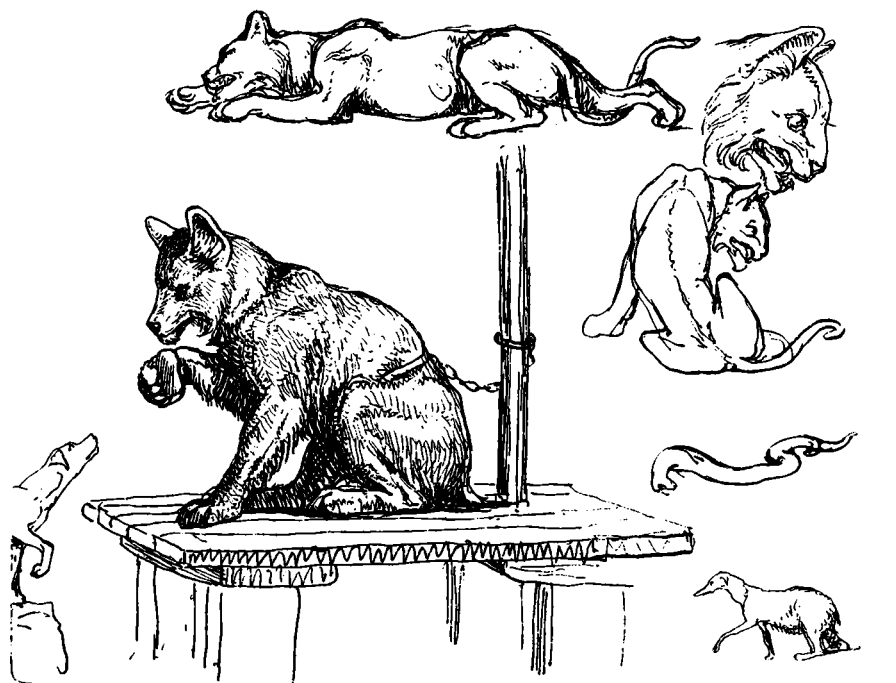
Efter Rumohrs Indbydelse gæstede jeg de følgende Somre [1835 og 36] *Rothenhausen*, en af hans lauenborgske Gaarde. Det var en stor Begivenhed for en Dreng ene at indskibe sig i en Damper til Lybæk. Da jeg ankom til denne By, fik jeg fat i en Kariol og en Time eller to efter naaede jeg *Rothenhausen*, en mindre Bygning, der laa hyggeligt inde i en lille Skov. — Her boede Baronen tillige med en ældre Søster. Jeg havde paa Fornemmelsen, at, da deres Forældre døde, havde denne gamle, elskværdige Dame været en voxen ung Frøken og denne hendes yngste Broder endnu en lille Dreng. — Af Husstanden kan nævnes en net og flink Kammertjener og en tiltalende Husholderske, med hvem Baronen hver Morgen aftalte Middagsmaden, der som alt paa Stedet var af en vis udsøgt Enkelhed.

Ved det daglige Samliv fik jeg Indblik i hans Betragtning af Kunst og Kunstforhold. Middelalderens Italienere var hans Ideal. Kirken, Prindser og Adelsmænd stillede decorative Opgaver for Kunstnerne. Den valgte Mester lagde Planen for Arbejdet; han tog Læredrenge, og disse udvikledes, i det Mester satte hver til det Arbejde, han var skikket til. Ad denne Vej naaede de forskellige Skoler at give hver sit, til den højeste Udvikling i Renaissancen stod færdig. — De Folkeslag, der ej havde haft denne naturlige Kunstudvikling, søgte senere at erstatte Mangelen ved Academier, hvor Professorer som Lærere skulde føre de unge Mænd, der ønskede at blive Kunstnere, frem i Udvikling. — Rumohr var ingen Ven af Academierne, der gjorde Kunst til en Drivhusplante; naturligvis afhænger deres Værd af de enkelte Mænd, der sættes i Spidsen for dem, og Folk som Eckersberg gav han sit Bifald.

Da han saa mine Evner og min Iver ved Arbejdet, gav han min Far det Raad at lade mig selv styre min Kaas. Raadet blev fulgt. — Til mig sagde han: »Under Arbejdet fremad vil De miste den Lethed, De nu har ved at producere, men ved ufortrøden Fremskriden vil den komme forklaret tilbage.« Han tiltroede mig sagtens for meget. Sygdom og Død hindrede ham i at beholde Indflydelse paa min Udvikling.

Rumohr havde nogle Aar forud taget en ung Kunstner Fr. Nerly i Huset som en Art Plejesøn. Han var nu bosat i Venedig og levede der af Turiststrømmen. Hos Rumohr havde han gjort Studier efter Landskaber og Dyr, og en Del af Dyrestudierne var bleven tilbage paa *Rothenhausen*. De var udført med Pen og Tusch og fortrinlig gjort. Jeg studerede dem med Iver og prøvede at tegne i samme Manér, hvad der meget interesserede Baronen. Jeg følte selv, at mit Syn og min kunstneriske Evne udvikledes, og saaledes forløb Dag efter Dag; det var et noget ensformigt, men idyllisk Liv og ej indholdsløst. — Vi gjorde vore Spadsereture i den kønne lille Skov, og Lybæks Nærhed gav Anledning til Udflugter, hvis Maal var en eller anden af Byens gamle Kirker eller dens Malerisamling eller et Besøg hos en af Baronens

BARNDOMSMINDER

Menageristudier i Pen c. 1836

Venner. En af disse Venner var Broder til Maleren Overbeck, der var født i Lybæk og er en af Tysklands betydeligste Kunstnere i det 19de Aarhundrede. I dette smukke Hjem fandtes en Del Malerier af den berømte Maler, fortrinlige Kunstværker, men meget forskellige fra dem, jeg hidtil havde set; jeg følte vel en vis Tiltrækning over for dem, men denne Udøvelse af Kunsten stod mit Syn paa Naturen saa fjærnt, at de ikke kom til at øve nogen direkte Indflydelse paa mig.

Vi gjorde ogsaa sammen hele smaa Rejser med Baronens egen Befordring. Jernbanerne havde ej endnu holdt deres Indtog hos os. Jeg mindes, at da vi efter mange Timers Kørsel naede Hamborg, havde jeg ingen Ro paa mig i Hotellet, men begav mig strax paa Vandring ud til en af Forstæderne, hvor der fandtes et Menageri. Her saae jeg første Gang en Løve. Det hed sig nemlig, at Frederik VI ved at træde ind i et Menageri var bleven saa ilde berørt af Løvens Brøl, at han forbød Menageriers Besøg i Danmark. Da jeg kom tilbage til Hotellet fandt jeg min Baron udhvilet efter den lange Kørsel, og han morede sig synlig over min barnlige Iver; jeg kjendte ej til Træthed, naar det gjaldt om at forøge min Indsigt i Dyreverdenen.

I Hamborg lærte jeg, takket være Rumohr, flere Kunstnere at kende, deriblandt Brødrene E. og Otto Speckter. Den yngre har udført en Række Raderinger, som er kendt og elsket her i Landet, da Rørbye har kopieret dem til en smuk Børnebog, længe før Lundbye tegnede sin. Den lyser endnu blandt

Arbejder af sin Slags her i Landet. – Den ældre var i Lag med at dekorere en kunstelskende Rigmands Bolig i Hamborg, just den Abendroth, der bestilte Jerichaus første Marmorstatue, hans herlige Penelope. – Blandt andre Hamborgerkunstnere vil jeg nævne Kauffmann, en fornøjelig og frisk Genremaler. I en Hospitalskirke saae jeg et Billede af Overbeck: *Christus i Gethsemane*. Jeg kender ikke hvad der nu ydes af Kunst i Hamborg, men jeg nævner dette Billede, for at gøre danske Kunstnere og Kunstelskere opmærksom paa, at der er Ting, som springes over, uagtet de hos Danske vilde vække mere Forstaaelse og større Glæde end meget af den Kunst, man ellers finder i Tyskland.

Rumohr opholdt sig endnu en Sommer i Kjøbenhavn, idet han ventede Udnævnelse til en overordnet Stilling som Kunst-Intendant; formodentlig har det været Christian VIIIs Ønske. Men sagtens har det vakt almindelig Modstand at give denne myndige Mand en saadan Magtstilling; det endte med, at der blev ham tilbudt en mindre ophøjet Post, og han besvarede dette Tilbud med at forlade Landet for stedse. Dog lykkedes det ham heller ikke i Tyskland at opnaa nogen officiel indflydelsesrig Stilling, skjøndt han nok stod i meget venskabeligt Forhold til Berlinerhoffet. Da jeg nogle Aar efter opholdt mig i Dresden, kom han dertil, men som en syg Mand, og efter tunge Lidelser døde han i denne By. Det var i 1843. Han var [som nævnt] ingen Ynder af Kunstacademier, men han værdsatte vore daværende ledende Kunstnere, ligesom han havde en fin Forstaaelse af det bedste i den danske Folkekarakter.

Skitsebogsblad 1834

To Smaabreve fra Moderen til L. Fr.

Marienlyst uden Aarstal og Dato (1835 eller før).

Da du skal med til Bryllup i morgen min kjære Lorenz, er det nødvendig at du tænker lidt paa din Stads idag, at du kan anskaffe hvad du mangler da jeg først kommer til Byen Kl. halv fire for at hente Papa og dig til Kirken. En Skjorte og Lommetørklæde følger hermed. Silke Sokker har du vel selv, og din sorte Klædning godt børstet, men et par peene Skoe og ditto handsker, maae du formodentlig købe. Glem det endelig ikke. — Jeg haaber du ligger i Ovnens nærhed, det er et Skamelig Veir, havde vi blot et Ovn skulde vi sikkert ikke sidde og fryse som vi gjøre. En god morgen kjære Søn! —

PS. du maae sige din Lære af til i morgen, da vi alle spiise paa Rosendal. [Af de S. 8 omtalte Sommerbryllupper, der afholdtes paa Rosendal, har rimeligvis det ene været L. Fr.'s Søster Louises. Hun viedes til Karl Philip Francke den 24. Sept. 1835.]

Til at gjøre fornøielsen fuldkommen idag, høre til at du kommer med min kjære Lorenz, vi vente Franckes herud til Middag og jeg ønsker at vi alle skulde være samlede; da vi skal drikke Skaaler og i morgen jo igjen skal tage afskjed fra en af vore Kjære. Papa kjøre ud i Giggen, du maae da være parat efter Kl. tre — du kan kjøre ind med Franckes. hils alle paa Rosendal fra din stedse hengivne.

Efter Broderen James Fr.'s Bortrejse til Frankrig, England og Spanien — i hvilket Land han bosatte sig i Gibraltar — førte han og hans hjemmeblevne Søkende Journaler over Rejseindtryk og Familiebegivenheder. De fra Kjøbenhavn stammende Bidrag skreves tildels paa Engelsk og Fransk, dog skrev Lorenz Fr. altid paa Dansk.

L. Frølich: Journal til James Fr.

1833 13/5.

... Jeg tegner for mig selv kun ud af Hovedet, og hos Hr. Rørbye Fødder, Hænder, Hoveder efter Gips med Sortkridt som ikke er saa ledt. Jeg vil ikke endnu begynde at male med Olie eller tegne med Pastel, thi Hr. Rørbye siger, at jeg forglemmer min Tegning og Tuchering naar jeg begynder at male, ellers havde jeg nok Lyst dertil. ... Grandpapa har faaet to nye Heste, da den smukke Stanghest er død, den anden kommet til Edelgave, men de ere ikke saa smukke, som de gamle. Han har kjøbt den ene af den russiske Minister. Han havde sagt til sin Kusk, at han skulle selge den, naar han kunne faa 150 Rbdl. for den. Kudsken forstaaer godt at handle, og skaffer endog 180 Rbdl. af Grandpapa for den, og giver endog sine Grimepenge med til sin Herre; denne, som bliver opbragt herover, ... skrev til Grandpapa at han vilde have Hesten igjen, og da Grandpapa naturligvis ikke vilde det, jagede han Kudsken paa Døren og trak ham 20 Rbdl. fra hans Løn; er dette ikke en skammelig Minister? jeg kunde have Lyst at smøre ham, men det ligner Russerne, jo det gjør bestemt. — Hunden paa Rosendal er blevet ganske skjevbenet, men den paa Edelgave er blevet en dejlig Hund. ... Papa's nærmere Kjørehoppe er blevet forskrækkelig til at slaee, for nogen Tid siden slog den et Bret ud om Natten, hvorpaa den lille Røde laae sig, og fik et Søm i Laaret, men nu er den rask igjen. ...

Fra James Frølich til L. Fr.

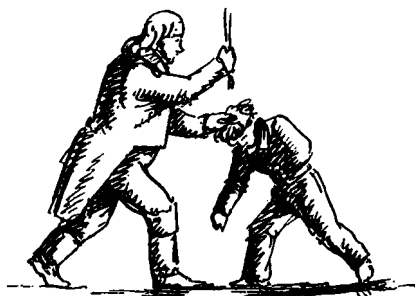
Bordeaux 1834 7/4.

... De Nyheder, Du meddeler mig om Skolen og Dine Lærere interesser mig. Stuen Du sidder i kjender jeg meget godt; thi jeg har døiet et heelt Aar i Stuen ved Siden af, og naar Bordene ikke ere fornyede, kan Du vist finde mit Navnetræk et eller andet Sted enten skaaret eller skrevet. Jeg kjender alle de gamle Lærere igjen paa Beskrivelsen. ... Hvor flittigt Du end studerer, maae Du jo ikke forsømme, altid at tegne og male, thi jeg veed det med mig selv, hvor let man taber Øvelsen, og naar den engang er borte, erhverves den kun vanskeligt igjen og Lysten svækkes ... men jeg tænker, Din Lyst dertil er altfor stor, til at den nogensinde kunde dæmpes. ...

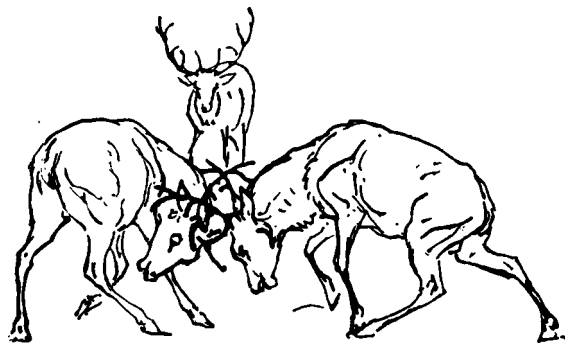
L. Frølich: Journal til James Fr.

1834 7/5.

... Du har ret i hvad Du siger om Tegningen, nu vil der ingen Ting lykkes mig saa godt i Udførelsen, dog Kompositionen gaaer dog saae temmeligt; med Fornøjelse skal jeg sende Dig Tegninger. ... I Skolen gaaer det saa jevnt, i Fransk gaaer det kun daarligt. Mathematiken den er derimod Reiesmørrebrød for mig; jeg har min Plads bestandig midt i Klassen. Jeg maa lee, naar Professoren siger til en doven Dreng: Dring! hvis du inte forbyrder dig, skal du vises hjem til din Moder og have Riis i din Rympe; idag da vor Fux havde mange daarlige Characterer fik han Bank af Professoren [Bestyreren af Borgerdydskolen Michael Nielsen] oppe i Klassen, og hvor bedrøveligt det var kunde jeg næsten ikke bare mig for at lee. ... Jeg har seet efter, men ei kunnet finde dit Navn skaaret i noget Bord, jeg skal hilse fra Professoren, da jeg var hos ham for at betale Skolepenge sagde han »Hils din Broder og sig at du snart kan skrive ham til du er paa første Bænk«.

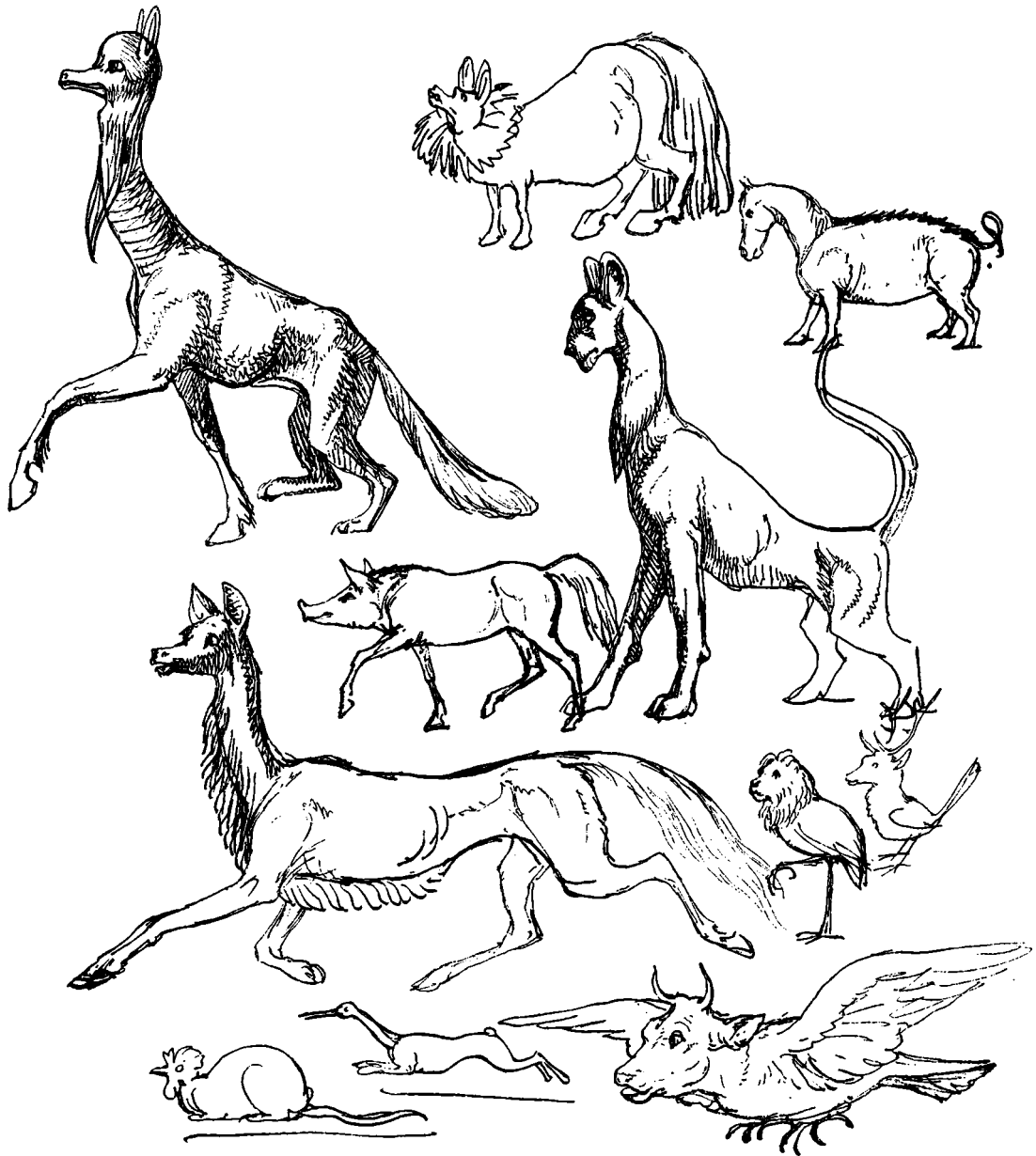
... Vore Heste løbe nu meget hurtigere end før, og udholde ogsaa bedre; thi de ere staaede og bleven udforede i Vinter, hvem der nu af de man kjender kan kjøre dem forbi er Onkel Lorenz. ... I Mandags gik jeg først til Hr. Rørbye for endnu engang at sige ham farvel, jeg fik tre prægtige Blyanter, da han syntes han havde taget for mange til Reisen. ... [Onkel L. var Faderens Broder og Kompagnon, senere Nationalbankdirektør.]

Skitsebogsblad 1835

Dyr, især Heste og Hunde var Fr.'s Hovedinteresse, det ses ogsaa af de her benyttede Journaler. Han og hans yngste kjæreste Søster »Mimi« – der ogsaa var ivrig Medarbejder i Journalerne – blev dygtige Ryttere og færdedes jævnlig tilhest i Dyrehaven. Vildtet, som flygtede for Fodgængerne, ændrede ikke Rytteren, og han kunde trænge midt ind imellem Kron- og Daadyr og siddende tilhest tegne Studier. – Da L. Fr. i 1894 besøgte sin Svoger Godsejer W. v. Haffner til Brodda i Skaane, hvor der fandtes Blodsheste og Stutteri, gallopperede han fire

Timer i Træk uden mindste Anstrængelse. Han var den Gang 7/4 Aar og havde ikke været paa Hesteryg siden 1859 i Fontainebleau. – Ofte standsede han paa Gaden for at betragte et Kjoretøj, han kjendte Heste som andre kjender Mennesker. – I det efterfølgende lille Brev fra 1835 fortæller Søsteren Mimi om L. Fr.'s Sygdom. Han var angrebet af Kopper, af hvilken Grund Mimi var fjernet fra Hjemmet og boede hos Bedsteforældrene Tutein i Vimmelskafte. Da hun skulde bort hjemmefra, og Vognen holdt for Døren, smuttede hun væk, – hun maatte endelig give Lorenz et Kys, inden hun forlod ham. – Efter samtidiges Vidnesbyrd har hun været særlig yndefuld, hun løb som en Atalante. Deres fælles Barnheds- og Ungdomsminder – ogsaa en farefuld Situation paa en Ridetour og Onkel Conrads »flade Kartoffler« (se ovf. S. 12) – har L. Fr. fremstillet i den smukke Tegning, han i Sommeren 1841 sendte fra München til hendes Bryllup med Kammerjunker Fritz Constantin Brun, fra 1850 Amtmand i Præstø. Den findes gjengivet under Breve fra 1841, Side 61. (Efter Meddelelser fra L. Fr.'s Datter, Fru Edma Frølich Stage.)

Barokke Dyrefantasier. c. 1836

Fra Moderen og Faderen til L. Fr. paa Rothenhausen.

Marienlyst 1835 21/s.

... Da du formodentlig kun skriver en eller to Gange hjem, maae du kun tale om dig selv, da det interesserer os meest . . . i Onsdags morges har din første Tanke sikkert været for den gode Papa hvis Fødselsdag det var. Vi savnede dig meget ved Frokosten, hvor vi kun var fire, ingen af de kjære Sønner vare tilstæde. – Sildigere paa Dagen kom Fredrik fra Helsingør og Emma fra Byen og Papa var meget lykkelig. Den hele Familie spiste her til Middag; og vi tilbragte en meget munter dag, og den gode Francke forskjønede Aftningen ved et nydeligt Fyrværkerie og Musik som var ret overraskende. . . . Det

er godt at du værner dig lidt til at være hjemme fra . . . og værner dig til at tænke og handle for dig selv. Om et par Aar skal du dog ud i den Store Verden, og var du aldeles ikke forberedt, vilde det være lige saa svært, som om du blev sadt i Skolen i en af de høiere Classer, inden du først havde været i en af di mindre. . . . (*Dagen efter*). Jeg maae endnu idag tilføje et par Ord og takke dig tusende Gange min gode Lorenz for dit charmante Brev, hvormed jeg igaard blev overrasket da vi kom til Rosendal; ingen af os havde ventet at du vilde skrive før du var kommen til Rothenhausen. . . . Gud velsigne dig min kjære Søn. . . . (*Fra Faderen i samme Brev*). Kjære Lorenz, Med særdeles megen Glæde, modtog jeg Dit Brev, hvoraf jeg seer, at din første Udflugt fra Hjemmet, begynder under lykkelige auspici . . . og at Dit Ophold hos Baronen er saa nyttigt og behageligt, som jeg venter det, . . . hils ham fra mig, og tak ham for den Godhed han har vist Dig . . . Lev vel min gode Dreng, og gjør mig altid saamegen Glæde som Du har gjort hidtil. Din kjærlige Far J. J. Fr.

*

Fra Søsteren Mimi [Wilhelmine Fr.] til L. Fr.

Wimmelskaflet 1835 7/12.

Jeg maae dog engang skriftlig underholde mig med dig min bedste Ven! da det jo er mig forbudet at indfinde mig i dit Værelse og sidde og passiare med dig der. Jeg har dog med Glæde erfaret at dit lille Ansigt ikke er saa besaaet med Theekopper, som man ellers seer . . . thi ret ondt vilde det gjøre mig, om min søde Lorenz skulde faae Bjerge og Dale i sit lille Fjæs. . . . Jeg maae dog fortælle dig om endnu en Person, som har spurgt efter dig, og det var Prinsesse Caroline Amalie; hun sagde til Tante Peppina [Tutein] at Rumohr havde fortalt hende saameget om dig, og at hun endogsaa besad nogle af dine Tegninger; men jeg er bange for at dette Brev vil kjede dig meget, men jeg veed virkelig ikke noget Interessantere at fortælle dig; kunde jeg digte vilde jeg skrive en munter Historie ud af Hovedet. . . .

*

Fra Broderen James til L. Fr.

Marseille 1836 1/5.

Min kjære Broder Lorenz, Denne Gang bebreider jeg mig virkelig at jeg ikke har skrevet Dig til, thi Leiligheden \circ : Anledningen var en saadan, der nok fortjente at jeg havde tænkt noksom derover iforveien til at have et Par Ord paa rede Haand til min Broder den Dag, han optoges i det christne Samfund som et selvstændig Medlem, og regnes for at have traadt Dine Børneskoe, og derfor nu overlades at handle efter Dit eget Skjønne. Mine bedste Ønsker ledsagede Dig paa den Dag, kjære Broder, og jeg er vis paa Du vil ei svinge de Forhaabninger, som Du hidtil ved Din Opførsel har berettiget dem, der kjende Dig til at gjøre sig om Dig. Nu vær ved godt Mod og gaae munter og modig fremad, og hav Tillid til Dine egne Kræfter (thi jeg troer snarere at burde raade Dig dette Sidste, end at advare Dig mod den modsatte Feil). Du kan være stolt af de Forærin-ger, man ved denne Leilighed gjorde Dig, jeg mener nærmest hvad den gode Onkel Spengler ansaae Dig værdig til; Veed Du vel det er den skjønneste Opmuntring, Du kunde ønske Dig, og kjender jeg Broder Lorenz ret vil den heller ei forfeile sin tiltænkte Virkning. . . .

Skitsebogsblad 1836

LUNDBYE - LÆSSØE - FRØLICH. Et Panelfelt fra Dekorationerne i Valhøjs Spisestue. 1838-39

I. Da jeg var en fjorten Aar, gjorde min Far en Forretningsrejse til Holland og tog mig med. Vi rejste over Hamborg, hvor vi indskibede os i en anselig Dampfer. Det blev en saadan Storm, at min Far forbød mig at forlade min Køje. Der laa jeg da i tre Dage og Nætter og hørte paa den Musik, Stormen opfører ved saadan Lejlighed; Fare tænkte jeg ikke paa; maaske der heller ingen var. – Omsider naaede vi Amsterdam, hvor vi kom under nye Indtryk. Jeg mindes Kanalerne, Broerne og smaa Vogne, der gik paa Kælker i Stedet for paa Hjul. Jeg tilbragte min meste Tid med at se Malerierne i de offentlige Samlinger og de kostbare Kunstværker, som ejedes af de gamle Slægter og de rige Købmænd, og som man kunde skaffe sig Adgang til ved Anbefalinger og Gunst og gode Drikkepenge. Fra Kjøbenhavn kendte jeg jo Billeder af god gammel hollandsk Kunst, saa hvad jeg saae, var ej fremmed for mig, men her var det til Stede i langt større Rigdom. Jeg saae ogsaa Haag, Haarlem og Scheveningen med Havbade ved den brede Strand, ej ulig vor Vesterhavskyst, og jeg saae Murstenslandeveje og paaklædte Køer. Nu kan man vel ogsaa her til Lands se Køer paa Marken med Dækkener af Sejldug, men dengang kendtes det ej.

Det var i 1835 henimod Jul, at det hed sig at [*Herman Vilh.*] *Bissen* var kommen til Staden. Jeg havde ikke tidligere hørt ham omtale, men der var andre, som kendte ham. Han var fra Byen Slesvig og havde baade malet og modelleret. Efter at have modtaget den store Guldmedaille var han som Sti-

pendiat gaaet til Rom og havde der arbeidet hos Thorvaldsen, der endog havde betroet ham efter sine Skitser at udføre sin colossale Figur af Gutenberg. Flere havde været sammen med ham i Rom og var glade ved hans Hjemkomst. [Just M.] Thiele, som dengang var Secretair ved Academiet, indbød ham til foreløbig at slaa sit Bo op hos sig paa Charlottenborg. Dette gav Anledning til at han gjorde de søde Buster af Thieles to nydelige Smaapiger og efter romersk Skik modellerede et italiensk Landskab, hvori man saae Krybben med Jesusbarnet. — Hvor mon det er blevet af?

Vel havde Kjøbenhavn i adskillige Aar huset Billedhuggeren Professor [H.E.] Freund, men trods sin Dygtighed havde han saa faa Bestillinger, at han tyede til at hugge Milepæle; hans Arbejdssted ved Frederiksholms Kanal er det samme, som [Herman V. og Sønnen] Vilhelm Bissen [senere] havde; der havde Freund ogsaa sin Bolig; Væggene var dekoreret efter pompeianske Mønstre, og Møblerne var i antik Stil. Han selv var en elskværdig Mand, men meget alvorlig. — Nu kom den unge, friske Bissen lige fra Rom; hans store blonde Skæg var noget ret nyt her; den store Lethed og Sikkerhed, hvormed han fik Ligheden frem i sine Buster, foranledigede efterhaanden mange til at lade deres Buster udføre af Bissen. Der var Liv og Røre. Christiansborg, som lige var færdigbygget af Konferentsraad C. F. Hansen, skulde decoreres. Bissen fik Bestilling paa en meget lang Frise, der skulde naa hele Riddersalen rundt. For at componere den tog Bissen ud til Høsterkjøb, hvor hans Forlovede boede hos sin Mor, hvis Søn bestyrede hendes Gaard. Bissen, som jeg imidlertid havde lært nærmere at kende, var saa venlig at indbyde mig at følge sig derud. Det var for en Skoledreng en herlig Ferie. — De Forlovede følte sig lykkelige i hinandens Omgang. Hun havde i høj Grad oprindelig Ynde, og han var en Type paa Manden i sin Ungdomskraft, hvilket *Constantin Hansen* ogsaa nok har fundet, da han malede hans Portræt for at benytte det til Thor i sit Billede »Ægirs Gilde«.

Paa Gaarden i Høsterkjøb stod en stor, glubsk Bindehund. Bissen gik hen til Hunden, der var ham fuldstændig fremmed, og klappede den. Det gjorde han altid, sagde han, hvor han traf en Hund. Hans Venlighed og Frygtløshed imponerede Dyret. Han havde et fast Blik, et rundt Øje, hvor det hvide lyste stærkt. — Jeg følte mig saare lykkelig ved at færdes her blandt lutter venlige Mennesker og ved daglig at kunne følge hvad en stor Kunstner skabte, thi Bissen var i denne Tid fuldt optagen af den herlige Opgave, der var givet ham. Opholdet i Høsterkjøb fik derfor stor Indflydelse paa min Udvikling. Senere fik jeg ogsaa Lov til at modellere i Bissens Atelier i Kjøbenhavn; det var dog for lidt og for lidt alvorligt, til at det fik nogen Betydning for mig, men jeg var indført i en Skønhedsverden, og jeg modtog herefter stærke Indtryk af Thorvaldsens Arbejder og Antiken, hvilket tilførte mine Tegninger et nyt Element.

Bag Marienlyst ved Constantia. 1838

der havde forladt Landvæsenet og taget fat paa efter Naturen at male Architektur og Landskaber. Han var en usædvanlig og derfor lidet forstaaet Natur, der mest betragtedes som exalteret; han var en hengiven og opofrende Ven, som jeg og mange have erfaret. Han forkælede os Egoister, men trøstede og støttede mangan En, lod sig leilighedsviis narre og bedrage. — Hans Ven var *J. A. Jerichau*, der var kendt for sine fortrinlige Tegninger fra Academiets

Fra Charlottenlund. c. 1838

Helt ung stod jeg saaledes fri og uafhængig; mit Arbejde var min Glæde. Følte Impuls nok; da jeg tillige var nøjsom, fandt min Far ingen Grund til at begrænde sine Tilskud. Men jeg havde for stor Tillid til mig selv, hvilket, maaske uheldigen, dækkedes af et beskedent Væsen.

Da jeg nu begyndte selv at arbejde som Kunstner, gjorde jeg efterhaanden Bekendtskab med andre unge Kunstnere. Den første var min tro Ven *Thorald Læssøe*,

der havde forladt Landvæsenet og taget fat paa efter Naturen at male Architektur og Landskaber. Han var en usædvanlig og derfor lidet forstaaet Natur, der mest betragtedes som exalteret; han var en hengiven og opofrende Ven, som jeg og mange have erfaret. Han forkælede os Egoister, men trøstede og støttede mangan En, lod sig leilighedsviis narre og bedrage. — Hans Ven var *J. A. Jerichau*, der var kendt for sine fortrinlige Tegninger fra Academiets Modelskole. Han malede og modellerede. Et Par Aar senere naaede han at komme til Rom, hvor han snart udfoldede sit betydelige Talent som Billedhugger. Han beklagede, at Thorvaldsen dengang forlod Rom, ellers troede han, at han ved at slutte sig til denne berømte, stærkt skabende Landsmand — der kun ved Hjælp af Elever kunde overkomme alle sine mange Bestillinger — kunde øget disses store Kunstværd ved sin Evne til at fordybe sig i For-

klagede, at Thorvaldsen dengang forlod Rom, ellers troede han, at han ved at slutte sig til denne berømte, stærkt skabende Landsmand — der kun ved Hjælp af Elever kunde overkomme alle sine mange Bestillinger — kunde øget disses store Kunstværd ved sin Evne til at fordybe sig i For-

men, for at give denne overordentlig Gen-nemførelse. Dette Forsøg kunde nu ej gøres. Jerichau var meget tænkende, selvstændig i sine Meninger, stærkt stræbende, men tynget af et mørkt Sind.

Ogsaa gennem Læssøe fik jeg en Ven i *Johan Thomas Lundbye*. Da hans ældste Bror, den senere Krigsminister, blev spurgt, om han ej havde en Bror, der var Maler af Profession, svarede han: *Nej, af Lidenskab!* Denne træffende Bemærkning passede ogsaa paa mig, og denne Lighed sluttede os nøje sammen i de tre Aar, der fik den største Betydning for mit hele Liv: fra mit syttende til mit tyvende Aar, den Tid, da de stærke Indtryk gjorde mig fra Barn til Yngling. Disse Indtryk modtog vi sammen. Han, der var et Aar ældre end jeg, var ogsaa paa flere Punkter mere udviklet end

J. TH. LUNDBYES Selvportræt. 1837

jeg; han havde da malet fortrinlige Landskabs- og Dyr-Malerier, mens jeg malede Studier i begge disse Retninger, som jeg selv og andre Kunstnere endnu sætte Pris paa. I Sammenligning med Lundbyes ere de beskedne barnlige.

Conferentsraad [Livlæge] Brandis, hvis yngste Søn var min gode Barn-omsven, fik den Idé at lade mig decorere sin Spisestue ude paa sit Landsted *Valhøj* i Valby. Jeg tror, at Huset er der endnu, men i saa Fald ganske for-sømt og forfaldent. Lundbye besøgte mig stundom under det glade Drømme-liv jeg førte ude i Villaen, hvor jeg var ene Beboer, saa som det var midt om Vinteren. — Men dette Arbejde gav Anledning til en ny Bestilling og det af min Morfar, hvis Ejendom *Rosendal* omfattede en Del mere end hele det nuværende Rosenvænge, nemlig tillige adskillige Grunde ud til Østerbrogade mellem Rosendal og Triangelen. — Det var en Spejlramme, der skulde decoreres. Selve Spejlet var en liggende Oval, og Rammen, der omsluttede det, var en Bræddevæg, som var halvtredie Alen bred og gik fra Gulv til Loft. Væggen saaes bedst fra det større Naboværelse gennem en aaben Dør. Jeg kunde male, hvad jeg vilde, og havde aldeles frie Hænder til at muntre mig. Denne Spejlramme er en Phantasi af Arabesker af en Dreng, thi jeg var dengang endnu ej fyldt nitten Aar. [Dette Arbejde ejes nu af Det danske Kunstindustrimuseum, men Pladsmangel har hidtil hindret dets Udstilling.]

Jeg havde min meget levende Fantasi, der nu fik sit gribende Stof. Dens Ejendommelighed var følgende: Naar jeg blev greben af, hvad jeg læste af

L. FRØLICH. Tegnet af Lundbye 1837

Poesi (slet ikke al) formede det sig til Billeder, som jeg gengav hurtig og levende. De var strax helstøbte, saa der i Hovedsagen Intet var at ændre paa dem. Jeg hørte Forelæsninger i Kunsthistorie af *N. L. Høyen*; han var varmt, ja lidenskabeligt greben af, hvad han foredrog, hvorved der kom en *festivitas* og *pathos* i Foredraget, der rev Tilhørerkredsen med sig i den Grad, at man kunde høre en Knappenaal falde. — Dette har ogsaa fremkaldt Marstrands Portræt. — Ved den indre Storhed i Opgaven er dette Portrait for mig monumentalt i en Grad, at det ej naaes i saa Henseende af noget andet i dansk Kunst.

Lundbye, jeg og flere unge Studenter kom ugentlig en Aften sammen. Herved kom jeg meer og meer ind i Kjendskab

af vore Digttere og fæstede mig ved, hvad der var mig meest sympathetisk og gav mig mest Udbytte for det Skabende i min Kunst. Dette blev det Oldnordiske. Vi morede os, fortalte Historier, hvori Lundbye var Mester, debatterede og snakkede, sang Kæmpeviser, saa vel som Bellmann. — Alt gik uden Mislyd. En Aften Lundbye fortalte en morsom Bondehistorie, stoppede han med: »jeg har vist fortalt den før?« »Gaa paa«, raabte Brandis, »jeg har kun hørt den tre Gange!« — Man kunde høre dem tyve Gange.

Enkelte af Øhlenschlägers Arbejder, Ingemanns levende Fantasi, og rene og varme Lyrik henrev mig, saa at jeg seent blev kritisk ligeoverfor det svage i hans Arbejder, der gjør ham usmagelig for Nutiden. — Grundtvig var mig den kæreste; dog fastholdt jeg hans eget Ord: »jeg ønsker at vække Eftertanke, ej Eftersnak.« Jeg blev ej Grundtvigianer. — De Islandske Sagaer, Saxo, Snorre, Kæmpeviser blev kær Læsning. — Det jeg søgte i Kunsten var det *Ideale*, det saae jeg i hele Naturen, hvor kun en Skabers Villie er synlig, hos Dyret i høj Grad, i det naive ved Barnet med; men hvor Menneskevillien træder til, egentlig kun i det heroiske; jeg kunde forstaae og glædes ved det komiske, det vittige, det humoristiske, men overlod det meest til andre. — Det complicerede i Livet forstod jeg mig kun lidt paa. — Høyen havde megen Indflydelse paa en Deel af Kunstnerne; ligeoverfor de Yngre sammen med Myndighed. Lundbye holdt han stærkt til at fastholde et strengt Studium for at naae noget Betydeligt. Lundbye vred sig ved det, men holdt ud, og Frugten

Tiggerbørn udenfor en Dør. Radering 1839

af dette er det store Billede med Klinten, Skrænten, der findes paa Galleriet. Lundbye sagde: »maaskee er alligevel de Tegninger, jeg gør næsten som en Leg, det bedste jeg kan yde.« Mig synes, de begge have Ret; vi kan glæde os over at eje begge Dele. – Høyen vilde have os til Landskabs- og Genre-Malere, han henviste til den hollandske Malerskole, hvis Opgaver kunde ligge naturligt for os at efterstræbe; han havde den Glæde at see Folk som Skovgaard, Rump og Dalsgaard at udvikles. Jeg glædedes og ved at see det. Med lidt Forandring i Forholdene kunde jeg maaskee blevet en Mand til i samme Geled; som det var gaet, havde jeg andre Aspirationer.

Tre Udkast til Apothekvignet. c. 1840 eller 1844

UNGDOMSMINDER FRA HJEMMET

Spejldekorationen fra Rosendal. 1839

UDDRAG AF BREVE FRA 1838-1844

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Kjbhv.

Frvk.: Arresødal, Søndag d. 1. July 1838.

Kjære Frølich! . . . , men jeg synes at vi, i den korte Tid vi have kjendt hinanden, have lært at forstaae hinanden saaledes, at et Brev, et Par Linier fra den Ene maatte glæde den Anden, naar de kun viiste, at ikke Forandring af Luft og Omgang havde ud-slettet Minder, som altid vil være kjære for mig. Jeg vil hviske Dem noget i Øret, men *Ingen* maa høre det: den som tegner en død Hund, som fortæres af Ravne eller Krager, ligemeget, og ikke glemmer at lade en Fugl flyve bort med Noget, han hvisker dermed til mig med en kjær Stemme: Hvad mon der flyver bort fra den Døde paa de lette Vinger? og ham holder jeg af, selv om jeg ikke kjendte ham, ja Frølich! jeg maatte holde meget af ham, selv om jeg vidste at han havde store Feil, thi Ingen kan lyve sig til en ædel Tanke, den maa udspringe af et ædelt Sind. (*En Symbolik jeg rigtignok aldrig tænkte paa og ej ganske forstaar. L. Fr.s senere Tilføjelse*). Lee ikke af mig; men kan en

To Billeder af Serien: En Hunds Liv. Raderinger 1838

En Bondeslæde forfulgt af Ulve. Charlottenborg 1838. Her efter Kunstforeningens Tegning

saadan Tanke forenes med en kjærlig og alvorlig Udførelse, da har De det Ideal, som det er mit inderligste Ønske at naae i en modnere Alder, og, som jeg hver Dag søger at nærme mig med ganske smaae Skridt. Det er ikke den forfængelige Kunstnerære, der frister mig, naar jeg siger at, det, at blive en ædel Kunstner er Maalet for mit hele Liv, thi hellere vil jeg udlees med Fru Ingemann end berømmes som den største Krostuemaler (i lav hollandsk Forstand) Verden har eiet, hvis Navn skal staae fast som Klippen i det stormfulde Hav og endnu nævnes for de sildigste Slægter, og alt saadant Noget. – Her kun den Bemærkning, at dette er min Tro; man troer lettere for godt end for ringe om sig selv, og jeg vil antage, at en Anden med klare Øine vilde med stor Lethed see, at min bedste Pensel heed Forfængelighed. . . . Deres Ven Johan Thom. Lundbye.

*

Fra L. Frølich til J.Th.L. i Frederiksværk.

Sønd. July 1838, Marienlyst om Aftenen

for aabne Vinduer, hvorigjennem Dyrehavs-Vogneres Rumlen og fulde Folks Sang og Hurra trænger.

BEDES LÆST.

Kjære Lundbye! Vore to Skizzer ere de eneste der ere indleverede; jeg har ei erfaret bestemt noget andet om Deres Skizze end at den naturligvis er antagen; hvad jeg løst har hørt, kan jo ei nytte at skrive Dem til om, – men, da jeg idag hørte hos Skovrider Ridevald, at De ei har faaet Skizzen, veed jeg ei om De ønsker, at jeg skal hente den og sende Dem den ud, da jeg saa med det samme kunde faa at vide, hvad Comiteen har

sagt om den, – herpaa ønskede jeg Svar. Min Skizze er ogsaa antagen; og jeg kan ei andet end være tilfreds med hvad Professorens sagde mig om samme. Jeg vil gjøre Stykket $1\frac{3}{4}$ Al. langt og $\frac{5}{4}$ Al. højt. . . . [Skitserne vare til Opgaven: »En Rudel Dyr, lejret i en Skovdal« for Neuhausenske Præmie, hvortil L. Fr. og J. Th. L. tænkte at konkurrere. Paa Udstillingen 1839 fandtes dog kun L. Fr.'s Arbejde.]

KAN LÆSES ELLER EI EFTER BEHAG.

. . . Hvad De siger mig om mine Productioner, navnlig om min sidste Radering, kan jeg ei lade uden Bemærkning; De anseer for dyb Følelse hvad der er Tilfælde, de anseer mig for et tænkende Menneske, da jeg dog meer er et Barn med maaskee gode Anlæg, men den Krage er vist kommet derhen, fordi den syntes mig at fylde Pladsen godt ud der; jeg maa takke Dem for en Tanke, jeg aldrig har havt; – jeg kunde have tiet hermed, men jeg vil hellere strax staa lavere (i den rigtige Grad) i deres Mening, end ufortjent højere. Oprigtighed skal herske blandt alle Mennesker, hvorledes skulde den kunne udelades blandt Venner? Derfor faaer De maaskee nu Meer at høre, end De har Lyst, men det er mig saa kjært at kunne udtømme mig lidt, og jeg vil da ønske at mit Brev blot maa være Dem halvt saa kjært, som Deres var mig; kun Deres Slutning »Lundbye er en Nar« kan jeg ei fatte, der mangler nogle Mellemlid, hvorpaa den skulde støtte sig, og, da jeg ei kan finde nogle saadanne, troer jeg det slet ikke. – Angaaende Deres Mening om mig, saa troer jeg ogsaa nok selv, at jeg har naturlige Anlæg, men jeg frygter for at jeg ei driver det til det, som jeg burde, og det fordi den anden Betingelse fattes; denne Iver, denne Jernflid, som skal drives baade af Lyst og af Pligtfølelse, og som jeg troer at De har i en høi og lykkelig Grad, fattes mig – jeg er uhyre doven og lad af Naturen, og min Villie har (i det mindste hidtil) ei været kraftig nok til at raade Bod derpaa. Jeg skal ogsaa hviske Dem Noget, jeg er egentligtalt en ussel Fyr, som kun udrætter Noget, naar Lysten et Øieblik driver mig, som ei har Kraft til at virke, og ikke Bestandighed nok til ret at studere og drive det til Noget; tys, tys, thi skjøndt jeg ei vil forstille mig for Nogen, saa vil jeg dog at Folk i Almindelighed skal udfinde det selv, naar de ville vide det. – Skjøndt jeg om Aftenen fast foresætter [mig] at staa tidlig op, skeer det kun med stor Vanskelighed, og de første Timer gaaer jeg forstemt og gider Intet tage fat paa, ofte gaaer jeg saaledes den hele Dag, og det uagtet mine ydere Forhold Intet lade mig tilbage at ønske. Er det ikke dyrisk? og var jeg endda som mange Andre, at jeg lod mig distrahere af andre Ting, der interesserede mig meer, men nei, jeg døser ofte reent hen, saaledes f. E. i Dag: Kl. 7 op, til Jægersborg; Vildtvognen endnu ei tilbage, jeg drev i Ermelundskoven og Dyrehaven til Kl. 12 og ventede, tegnede ikke, tænkte ikke, men satte mig paa hver Steen, og sov to Gange. Da Dyrevognen ei kom, gik jeg hjem, sov fra 1-3, spiste, reed til Jægersborg og tegnede efter de endelig ankomne Dyr. – De foragter mig, De har Grund dertil, skjend paa mig, men slaae blot ikke Haanden fra mig, om muligt, giv mig nogle gode Raad. – Uden gode Beslutninger er jeg langt fra, men jeg er egentlig en forkjælet Unge, som ved nøiere Betragtning har megen Lighed med en *Muppe*; jeg er naturligviis ei fornøiet, men indseer, at jeg selv er Skyld deri, og tør altsaa ikke klage. – De vil vistnok naae Deres Maal, det er ædelt og De holder fast ved det, og har det for Øie paa denne lange og ofte møisommelige Vei, hvor saa ofte Andet søger at bortlokke Ens Øie, og Taage lader En tabe det af Syne; og lyser det da engang, blender det som Solen, og man kan ei see paa de nærmere Gjenstande. – Jeg ønsker Dem til Lykke, og haaber, at jeg vil kunne glæde mig over Dem, selv om jeg maa græde over mig selv. . . . Lorenz Frølich.

En Rudel Dyr, lejret i en Skovdal. Charlottenborg 1839

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr.

(Antagelig Frederiksværk Sommeren 1838).

Min kjære underlige Frølich! Har jeg ikke sendt Dem den lille Sølvkrukke med Huldrens Salve? har De ikke sagt mig at De har smurt den paa Øren og Øine? og dog! dog vil De misforstaae Noget, som skulde være Spøg, men jeg kan sagtens tænke – hvorfor sendte De mig ikke et Par Ord, kun et Par for at frabede Dem Spøg i det mindste den Slags. Mærk da nu mit ramme Alvor, De er een af de faae hvis Omgang til Vinter vil gjøre mig glad og lykkelig! det er mit fulde, faste Alvor som De hverken kan eller maae misforstaae eller antage for Smiger etc. – Mine Øine ere svage, jeg kan ikke engang klart see hvordan jeg selv seer ud, men saavidt jeg troer, vil De, naar De holder mig op for Dagen, tydelig kunne see min indvendige Bygning, helst da den er simpel og dens Misforhold vilde være stærkt iøienfaldende; kan De nu tage feil af Veien i mig, som er altfor aaben, eller rettere har intet Godt at skjule og Djævelen i mig er vel heller ikke paa Kistebunden saa vel forvaret at man skal lede længe efter ham, da han er stor – kan De see saa feil her hvor vil det da gaae Dem dér hvor saavel Godt som Ondt er skjult – det gode bag Melancholie, Særhed, Mistro o. s. v. – det Onde, bag en deilig Kaabe, saa herligt indrettet at den dreier sig bestandig til den Side, hvorfra De betragter Eieren med det falske vel indsvøbte Hjerte. See! det kan være haarde Nødder at knække, og længe og haardt maae man tygge inden Skallen brister og viser om den skjulte det fæle sorte Støv, hvad heller den deilige Kjærne!!! . . . men agter De disse Udgydelser (thi Breve fortjener mine Runer ikke Navn af) Svar værd, saa forsikrer jeg Dem at Ingen er gladere ved at modtage Brev fra Dem end Deres trofast hengivne Johan . . .

Fra Thorald Læssøe til L. Fr. paa Marienborg, Møen.

Valløe 1838 Torsdag Aften.

. . . Dit Brev glædede mig saa inderlig, fordi der af det udlyser saa megen sand Kjærlighed til Kunsten, blottet for al Ærgjerrighed og Misundelse, en Kunstner uden disse to heslige Feil, maa kunne blive et af de lykkeligste Mennesker og det vil baade Du og Johan blive; I elske Kunsten for Naturens og dens egen Skyld, uden alle de smaalige Interesser, som driver saa mangen til at blive Kunstner og udvikler ofte en stor men ikke lykkelig Kunstner. . . .

Hvad Du fortæller mig om den døende Hjort, og Dine Iagttagelser af Dyrenes Samliv og Kjærlighed til hinanden, har glædet mig meget, vil Du endnu ikke indrømme Dyrene et evigt Liv? efter at have seet den døende Hjort, om hvilken Du selv siger, at det var som om dens Sjæl, for første Gang, henvendte sig til Gud; . . . Fra Lundbye har jeg for nyelig havt Brev, han er lige saa glad som jeg, over at være kommen Dig saa nær, men hans Breve udtaler ligesom Dine megen Bitterhed mod Verden, og hvem kommer den vel med mere Godhed imøde end Eder! I kan jo virkelig Begge kaldes dens Dæggebørn, hvad skal vi Andre sige, som neppe bliver seet til? – Professor Møller har været her i disse Dage, han var mageløs venlig, var han altid saadan, var han en reen Engel, men desværre er det vel kun Landluften og den smukke Natur der gjør saa god en Virkning paa ham, da han i den oftest har sit Helbred, som ellers foraarsager hans vrantne Houmør. . . . Din stedse uforandrede Thorald.

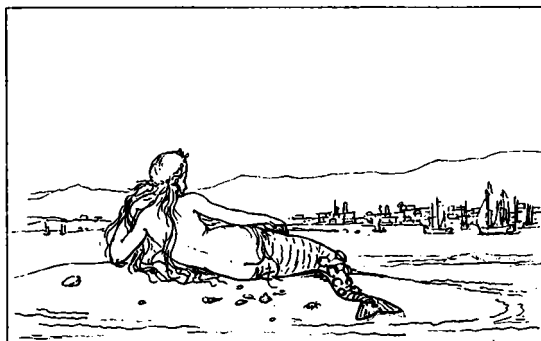
Fra L. Frølich til J. Th. L. i Frederiksværk.

[Kjbhvn. Midtsommer 1839.]

Kjære Johan! Jeg har et og andet at melde Dig, jeg, som nu sidder ene inde i Byen; tre Timer om Dagen arbeides efter (hidtil kun tegnet) en mager Qvinde, iøvrigt med gode Forsætter om at skruppe en Deel af mig, da jeg er saa nogenlunde ene, men hidtil som sædvanligt værende mine Forsæt utro. Igaar Aftes var jeg hos Læssøes, og blev der overrasket med at Thorald er ankreth i Ørebeklunde; hundesøsyg paa Overfarten og et Par regnfulde Dage i Aarhus, kjørte han med tre Jøder i fjorten Timer og Regn de syv Mil til Grenaa, i hvis behagelige Selskab han bestandig antoges for den fjerde Jøde; gik dernæst til Katholm, hvor han fik et Par lange Næser, da Katholm aldeles ei var efter hans Forventning og han ingen Bopæl kunde faa der, – han kjørte altsaa igjen til Aarhus med sine Jøder, hvor en Herremand vilde have ham med for at male sin Herregaard og saamænd anvende tre-fire Daler paa den Bestilling; – uagtet en Familie i Veile, hvor han derpaa tog hen, gjerne vilde beholde ham, havde han dog faaet nok af Jylland og tog til Fyen.

ODINS DAG.

Her sidder jeg nok saa hyggeligt og stille i mit Værelse, den rene Natteluft, der kommer ind af Vinduet, kjøler ei for meget, skjøndt jeg sidder i Skjortearmer, et Glas med en halv Snees forskjellige udsøgte Roser (som jeg igaar Aftes fik hos Brandis') staaer for mig og opmuntrer mig igjennem Syn og Lugt, og Du sidder maaskee ligesaa hyggeligt og stille i din Have ved Steendyssen, indaander en ligesaa let Frederiksværkerluft som min Kjøbenhavnske, og Roserne staa maaskee ogsaa foran Dig, men ei som disse der dufte i Døden, nei friske sidder de imellem alle deres Kammerater og Sødskende, faa deres Næring ved Moderroden og af Himmelens Dug og skulle imorgen vaagne ved Solens Skin. . . . Maaskee? Du ogsaa sidder og tænker paa mig? saaledes kan man altid besøge hinanden; dog – Sludder har vi nok af! For at komme til noget Andet, saa veed Du jo nok at jeg er en grumme sanguinsk Fyr, naar jeg ei sover, hvilket Du veed jeg kan foruden om Natten; – derfor er der ofte Ting jeg føler saa stejhedt for og som jeg

faer glemt med det Allerførste for noget Nyt; da jeg nu synes det er for godt til at glemmes, melder jeg Dig det, der jo har en bedre Hukommelse. Naar Du nu kan vrøvl alt det indledende Vrøvl af, saa finder Du nok en Kjærne. . . . Her i Byen har været (han er her maaskee endnu) en Professor Ritter fra Berlin (Prof. i Geographien), en udmærket Mand, og da han har været en Skolekammerat af min Fader (i Schnepfenthal) saa har han været en Deel hos os; i Søndags gjorde vi en Landtour med ham, blandt andet vare vi i Frederiksdal. – Han har ikke alene en overordentlig Interesse og Kjendskab til Naturen i sin Heelhed og sin Enkelthed, men han viste ogsaa en overordentlig Kjærlighed og Sands i Opfatningen deraf, saa det var en Glæde at vise ham om; han holdt bestandigt det Eiendommelige af Landet og af dets Produktioner for Øie, dvælede saaledes ved det Venlige i at Plantelivet gik lige ned til Havet, ved vore Indsøers Skjønhed, ved Bøgens Herlighed, sammenlignede Bøgeskoven med Laurbærskoven (hvis jeg ei mindes feil) blot at Bøgen er langt grandiosere (mægtigere), beundrede den store Skjønhed, som Linierne i vore danske Bakkeformer gav Landskabet, og denne skjønne og venlige Mellemting mellem Slette og Bjerg fandtes ei andet Sted . . . han saae sig om efter nogle Kobbere eller Steentryk af virkelig danske Landskaber; nu veed Du hvad vi have af Saadant, han bad mig derfor og jeg lofte saa at tegne ham et eller to. – Men er det ikke en Skam, at vi ikke har nogle Landskaber, der have den danske Eiendommelighed, der kunde aabne Folks Øine derfor, nei den Indfødte og Fremmede, der har Interesse derfor, kan ei engang faae sit Ønske opfyldt; nu veed jeg nok at Du og Flere kan gaa fri for disse Bebreidelser, men vistnok vilde det være en værdig Opgave for en Maler, at af-

Fire Tegninger til H. C. Andersens »Den lille Havfrue»

(Eventyret udkom første Gang 1837 i 3. Hæfte af »Eventyr fortalte for Børn«. Fire af denne hidtil ukendte Serie Illustrationer – der er ialt ti Tegninger – gengives her. Andersen har – som det ses af hans Brev til L. Fr. fra ½ 1868 – set Tegningerne, kort efter at hans Eventyr var fremkommet.)

hjælpe dette Savn, han maatte søge de forskjellige smukke Steder op, han maatte have Øie for det Eiendommelige, han maatte vælge kunstnerisk, og tegne nøiagtigt, og radere en Række i et handleligt Format (smukt, men simpelt udstyret) paa Staal eller Steen for at de ved deres Mængde og Billighed kunde udbredes. – Det var et Savn; saaledes taler altid Rørdam til mig – om Billeder til bibelsk Historie, Mythologie og Historie; men har man for mange og for store Jern i Ilden, saa brænder man sig; dog Savn føder før eller senere Afhjælpelsen, – naar blot ei Fremmede forekommer os; vi maa tænke sindigt alvorligt derpaa, ei holde os for gode dertil; maaskee Mandens Kraft kan virkeliggjøre Ynglingens Haab. Farvel. Lorenz.

*

Fra Thorald Læssøe til L. Fr. og Joh. Th. L.

Ørebeklunde 1839 ¹⁴/₆.

Mine kjære Venner! Johan og Lorentz! Hvor længes jeg efter Eder Begge i dette Øieblik! – Gud være lovet at jeg har Mennesker at længes efter og som jeg veed imellem skjænker mig en kjærlig Tanke. – Ja kjære Venner jeg takker Gud hver Dag fordi han har forundt mig at komme Eder saa nær, jeg føler grandt hvor Forbindelsen med Eder luttrer mit hele Sind. – Har jeg en Dag af al Kraft søgt at opfylde min Pligt, saa tænker jeg, saa maa du handle altid, saa vil Johan og Lorentz holde ret meget af dig. . . . Dog jeg haaber, at, ligesom Bien kan samle Honning af Blomsten, vil jeg, nu da jeg ganske er skikket til at føle for Naturen, kunne være i Stand til, at optage saa meget af dens Fred og Ro i mig, som er nødvendig for at danne et Skjold om mig, mod alle den slemme Verdens Fristelser. – Jeg arbejder meget flittigt, og med stor Glæde, ved at male kommer jeg til at iagttage Naturen endnu nøiere og glæde mig endnu inderligere ved den. – Mit Legeme er og bliver svagt, dets Kræfter ere nu engang nedbrudte, dem faaer jeg aldrig tilbage, men mine Sjælskrafter haaber jeg ganske igjen at komme i Besiddelse af, saa Lorentz skal ikke oftere faa Leilighed til at bebreide mig mit sygelige Væsen; det saarede mig smerteligt, da Du sagde det, men hvorfor gjorde det saa bitterligt ondt? fordi jeg virkelig følte Sandheden af Dine Ord, og havde intet Haab om at kunne endre min forfeilede Aandsretning. . . . Mine venligste Hilsener til Dine Forældre og Din Søster, kjære Lorentz, og ligeledes til Dit Hjem, Johan, den glade Tid jeg tilbragte der glemmer jeg aldrig. – Glem ikke at hilse Thomsen, Brandis, Steenberg og Hedermann. . . . Gud velsigne Eder, og tænk imellem med lidt Kjærlighed paa Eders fraværende Ven og Broder Thorald. . . . *P. S. den 25. Juni 39.* Nu er det et Aar siden at Du min kjære Lorentz (og det i den samme Time som jeg skriver dette) kom saa venligt og lykønskede mig paa min Fødselsdag; nu seer jeg forgjæves til Døren, der kommer ingen Lorentz ind af den, den er og bliver lukket, dog jeg har Erindringen og den er næsten meer end Øieblikket. – Jeg beder Eder ret meget at besøge Frøken Preetzmann, vil I love mig det? hun er saa ganske alene. – Hendes Altertavle kan ogsaa betydeligen trænge til Eders Hjelp. – [Frk. P. var en velstillet ældre Frøken, der syslede med Maleri. Det var hende, der særlig støttede Jerichau.]

*

Fra L. Frølich til J. Th. L.

1839 ³¹/₆.

Kjære Johan! . . . Iøvrigt har jeg det ved det Gamle, jeg har da tegnet en Cyklus om Amor og Havfruen, og da jeg igaar havde et aandsmodlystvækkende og tilfredsstillende Besøg af Brandis, havde vi blandt mange Andre en varm Ordstrid om saadanne Rækker, hvor jeg da kommer til at staae midt imellem Eder to. – Grundtvigs Vennebrev kan jeg sige Meget om, især kunde Prækenen ei fyldestgjøre de Formodninger J havde vakt hos mig om den. – Derimod hans Krønike-Riim ere dog ganske mageløse, og hans Mythologie vederqvæger mig hver Dag.

*

Kæmpegrav ved Sparresminde paa Møen. Farvelagt Tegning fra Opholdet paa Marienborg 1839

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. paa Marienlyst.

1839, Thorsdag 4/7 paa Værkstedet.

Min kjære Lorentz! Tak for igaar, og Tak for Brevet idag; jeg er saa samvittighedsfuld som muligt, og skal beflicte mig paa at glemme saa lidt som muligt. Jeg har med inderlig Fryd fornummet at: *lo skultore danese Signor Alberto* skal være kommen til Byen – det være Sandhed! Imorgen kommer jeg . . . Din Ven Johan Maler.

*

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Frederiksværk.

Rosendahl 1839 27/9.

Kjære Johann! . . . Fra Jerichou er der kommet Arbeider med Fregatten, som jeg troer var adresserede til Dig; jeg har ei seet dem. – Jeg har ei havt synderlig godt af denne Sommer, næsten Intet malt efter Naturen, været en Tour paa Møen, hvor jeg tegnede Kæmpegrave, en meget interessant Tour til Wordingborg (Waldemars Taarnet) og har siden den Tid malet paa en Dekoration hos min Bedstefader, som jeg en af Dagene bliver færdig med, og som jeg glæder mig meget til at vise Dig; og saa haaber jeg endnu at kunne male lidt efter Naturen, da det ellers seer fortvivlet ud for mig til Vinter, men stop!!! Med Reisen har det gode Udsigter, da ei allene Bissen, men ogsaa Baron Rumohr (som for Øieblikket er her) til hvem jeg langt fra meer har en ubetinget Tillid, men som dog har megen Erfaring, raader aldeles derfra for det første. – Grundtvigs Mythologie har jeg læst igjennem, og har nu godt fat paa hans Verdenshistorie, som rigtig nok er herlig livfuld skrevet; jeg har ogsaa læst en Deel af de gamle Kæmpeviser, men man maa trænge dybt ind i den Tid og dens Sprog for at fatte det Skjønne i dem; saa jeg staaer mig hidtil endnu bedre ved at lade Skjaldene være mine Mellemmænd. – Saaledes har jeg en herlig lille Bog til Dig, »Prøver paa at omarbeide den danske Riimkrønike« af Grundtvig som Lindberg sidst uddelte i det danske Samfund, som vi ret har Glæde af, da der et ret herligt, jævnt Liv i det. . . . Jeg har i den Tid, jeg har ligget her paa Østerbro havt dine Timer i Asyl-Skolen, som jeg har megen Fornøielse af, men de adsplitter og fordærver en Dagen slemt; nu overtager Læssøe dem, da jeg tager til Ma-

rienlyst. . . [Vennerne underviste skiftevis i Tegning i Dronning Caroline Amalies Asylskole.] – *d. sidste September*. Jeg maa dog fortælle Dig, i Løverdags havde jeg min sidste Time i Asylet, jeg havde taget en Deel Steentryk med, og med Udsigten at faa disse at see opførte de sig da overordentligt godt, men under Beskuelsen kunde Ordenen ei saa ganske overholdes. Da de nu skulde ned i Gaarden, sagde jeg dem farvel, – og saa havde jeg den Glæde, at de nok saa hjerteligt kom hen og gav mig Haanden, og da jeg havde sagt dem, at de nu fik Læssøe til Lærer (er det ham med de krøllede Haar?) spurgte de efter Dig (som jeg intet kunde sige dem om) og om jeg ikke vilde komme og besøge dem i Vinter; hvad Glæde man dog kan have af Omgangen med saadanne Smaa, hos hvem dog for største Delen den guddommelige Spire ligger saa ufordærvet; – men det er vanskeligt at være aldeles upartisk; . . . Naar jeg nu seer tilbage paa mine Skoleaar, saa seer jeg, hvor ubilligt og ukjærligt Drengene altid ansaa Lærernes Svaghed for ond Villie, men det var vel ogsaa Lærernes Skyld, der ville henstille sig som ufejlbare, og selv tilintetgjorde hvert kjærligt Forhold, der kunde fundet Sted mellem dem og Drengene. . . . Igaar gjorde jeg en smuk Ridetour i Dyrehaven med min Søster, hvorved mange Minder fra ifjor fandtes, hvert Sted, jeg havde siddet og nydt Naturen, eller hver Gang et Dyr saa os, foer sammen, løb afsted, og standsede atter for at see sig om, eller paa anden Maade viiste sin Livlighed i disse herlige, kraftige og elastiske Bevægelser, men!! jeg bliver bange for mig selv i disse forskrækkelige Tirader, og Du vel med. – Jeg kan nu ikke bare mig for at komme med nogle nye Variationer paa min gamle (meget yndede) Text; hvorvidt er ogsaa vor Kunst til nogen Nytte? (men det er tilgiveligt, thi troe vi, den er til ingen Nytte, ville vi heller intet virke i den). – Vi see den interesserer Folk, altsaa maa den kunne indvirke paa dem, hvilket ogsaa tydeligt sees af at den kan skade, den virker i Forhold til Formens Godhed, naar vi altsaa stræbe efter kun at udtrykke noget ædelt, . . . og dernæst at give det den bedst mulige Form, saa maa, kan og bør vi haabe at vi kan virke paa samme Maade, skjøndt langt svagere end Digterne. – Jeg trænger til at udtale (eller udskrive) mig, da de Ting ligge mig paa Hjertet, derfor maa Du af Menneskekjærlighed læse dette Brev, om det ogsaa plager Dig, og i saa Fald ansee det for en Straf for Din egen Taushed. – Det er underligt nok, at skjøndt jeg igjennem Hedermanns hyppige Omgang og igjennem Skrifter har lært Grundtvigs religiøse Anskuelse og føler mig meget tiltrukket af dem, kan jeg ei finde mig i hans Prædikener, og forstaaer dem rimeligviis ikke, thi jeg synes han gjentager sig forskrækkeligt og tilfredsstillende En ikke, . . . Ja! jeg maa tage fat paa mig selv, – hvad nytter det, at jeg vil, at Følelsen skal være Hersker, Forstanden Raadgiver, og savner den Mening hos min Familie, naar jeg viser mig meest kold, fornuftig og indsluttet af Alle i Hjemmet; hvad nytter det at jeg erkjender Djærvheds, Sandheds og Ligefremheds Værd, naar jeg trækker hver Soldat (Ord) tilbage fra Udfald inden Fæstningens Volde (»mig selv«) for Folk som ere mig overlegne eller imponerer mig med deres Arrogance, medens jeg for igjen at faa Luft er paastaelig og umaadeholdende i mine Ytringer mod dem, hvis Blidhed giver mig Mod. – Saaledes erkjender jeg f. Ex. min Uret mod min Fader (han er blid uagtet sin Hefthighed) som, hvilket jeg nu mærker, med en usædvanlig ungdommelig Varme kan og vil gaa ind paa mine Ideer og Meninger, som man jo ellers maa skjule noget for Ældre? – Jeg haaber at faa Kraft selv i mine religiøse Meninger at udtale mig for ham; forleden yttrede jeg mit Had til den tydske philosophiske Behandling af Religionen, hvilket han ei saa ganske lod til at billige. – Men jeg faaer afbryde. – Det forekommer mig saa underligt naar jeg gaaer forbi Din Bopæl, og den seer saa hyggelig og bekendt ud, det forekommer mig da ligesom jeg maatte derover; jeg har ogsaa et Par Gange været der, ved hvilke Lejligheder man spurgte efter Dig. . . . [Frølichs Bolig var i St. Kongensgade ligeoverfor Ind-

gangen til Marmorpladsen, nuværende Nr. 81. Gaarden synes, fra regnet Kjælderen, der er moderniseret, at have sin gamle Karakter. – If. Mandtalslisterne fra 1840 boede J. Th. Lundbye skraas overfor i Matr. Nr. 259 hos Hans Schauby i Kirkepladsens Forvalterbolig. Ved Siden af denne Ejendom mangler mod Nord et Matr. Nr. og her har antagelig Porten til Pladsen været. En lignende Port fandtes mod Bredgade, men offentlig Passage over Pladsen fandt ikke Sted. Enkelte af de sydligste smaa Ejendomme ligger der endnu. De andre, ogsaa Forvalterboligen, sløjfedes ved Nybygningen omkring Kirken. Ang. Marmorpladsen se: Dr. Villads Christensen: København 1840-1857, S. 42-47.]

Fra L. Frølich til Arkitekten L. A. Winstrup.

*

Marienlyst 1839 ⁸/₁₀.

Det vil maaskee forekomme Dem underligt at jeg vil nægte at gjøre omtalte Tegning, – men, skjøndt jeg gjerne vil gjøre, hvad jeg kan, for Træsnit-Væsenet, og i det Hele gjerne vil tjene Andre med saadanne Smaating, hvor jeg kan, saa kan jeg ikke beqvemme mig til at være medvirkende ved Noget, der efter min Overbevisning maa skade meer, end det kan gavne; nu har Hr. Drewsens Blad aldrig behaget mig, men denne sidste Historie, som jeg har gjennemlæst, forekommer mig ret at henhøre til dette udsle, forskruede franske Romankram (enten den nu er sand eller ikke) hvilket naturligvis viser sig i Maaden det er fremsat paa, – saa, da efter mine Anskuelser Overfyldningen med saadanne Sager netop er vor Ulykke, vil jeg, da jeg ei kan hindre det, i det mindste ei fremme det; de skal ikke lee af denne, som det synes smaalige Samvittighedsfuldhed; Krummer er ogsaa Brød, mange Bække smaae gjør en stor Aa. – Iøvrigt er jeg villig til at gjøre Tegninger til Træsnit i andre Øiemed. . . . Deres L. Frølich.

Winstrup hørte til den Kreds af unge Kunstnere, der tegnede for Xylograf Flinch. Hans Brev har været en Anmodning til L. Fr. om at illustrere en Historie til J. C. Drewsens Tidsskrift »Til Underholdning for Menigmand«. L. Fr. og Lundbye havde allerede tegnet flere Ting til Bladets 2det Bind 1839. Det er knapt nok at man skimter Kunstnernes Streg i de slette Træsnit.

*

Fra Thorald Læssøe til L. Fr.

Kammergave ved Sorøe 1840 ²⁶/₈.

Da det er Regnveir idag, vil jeg anvende min ledige Tid til at skrive til Dig min kjære Ven! Du er og bliver mig altid og under Livets forskjellige Omvexlinger saa inderlig kjær. Det er sandelig ikke ene fordi Du er mere begavet end de Fleste, jeg seer godt Dine Feil; den Følelse jeg har for Dig er ikke en Hylding af dit Talent, men det er en sand Kjærlighed til Dig, saa ganske som Du er som Menneske, jeg holder ligesaa meget og maaske lidt til af Mennesket Lorentz F. som af Kunstneren. Du ryster paa Hovedet af mig, Du vil dog ikke saa ganske tro mig, det er og bliver dog Sandhed hvad jeg siger, og maaske jeg dog, paa de mange underlige uforudseete Veie i Livet, kan faa Leilighed til at vise Dig det i Gjerningen, hvad jeg nu kun kan sige Dig med Ord. . . .

*

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

Marienlyst 1840 ²⁰/₉.

Kjære Johan! Jeg har i lang Tid havt i Sinde at skrive Dig til, men har altid udsat det for at kunne med det Samme meddele Noget om min Reise . . . jeg reiser d. 11te Octob., jeg havde opsat at tale med Eckersberg derom saalænge at jeg var blevet lige saa forknyt, som hiin Morgen, vi gik sammen til ham, men da jeg denne Gang Ingen havde at klage min Nød til, saa tog jeg det dog lidt raskere overtværs og »rasch begonnen ist halb gewonnen« det gik meget bedre end jeg havde ventet, den lille hjertelige Mand tog det saa smukt, uagtet han vel havde Noget at indvende, og det er nu bestemt til at jeg reiser over Lübeck, Hamborg, Berlin, Dresden, Nürnberg til München, hvor jeg bliver for det Første i Vinter, og hvor jeg vil see at komme til at arbeide under Kaulbach, som vi nok før have talt om. I disse tre Uger, jeg har tilbage, jeg har nemlig nu netop endt mine

Øvelser efter Modellen, der have taget mig hele Sommeren, har jeg en Deel at forberede til Reisen og saa at sige gjøre mit Testament, i hvilket der tilfalde Inventarium, men ogsaa Arbeider og Uleiligheder paa Dig, hvis Du vil indvillige. Du seer altsaa jeg kan ei komme til Dig, som vi talte om før din Reise, derfor beder jeg Dig, hvis det er Dig muligt, at Du kommer i det Mindste en fire-fem Dage ind før min Afreise. Vi veed jo ei hvor lang denne Skilsmisse skal blive, – saa vi maae dog tage ordentlig Afskeed fra hinanden. Du kan vide, at denne Bestemmelse vækker mange alvorlige Tanker hos mig og sætter mig i en noget spendt Stemning; Hjertet banker stærkere naar jeg tænker paa denne Skilsmisse med alt mit Eeget, lige fra Forældre og Venner, indtil min gode Plads i Kakkelovnskrogen og den mindste Ting, der er bleven mig dyrebar ved den lange Vane, men det Hele maa sees fra et andet Synspunkt, jeg kan have godt af at rives ud af alt dette Vandte; det Gode deraf vil jeg da ret erkjende, men jeg vil ogsaa forstaa Manglerne, den Unge maa selv ud at øve sine Kræfter, og man maae vel kunne overvinde Hjemveen, den samme Sol og Maane skinner dog overalt, den samme Stjærnehimmel hvælver sig overalt, og overalt speiler sig den samme Guddom i Menneskesjelen og i hele Naturen. – Et friskt Liv maa vi unge Mennesker dog stræbe efter; deri have vi to feilet, det sidste Brev (som forresten er gammelt nok, men Du har vel afbødet denne Dovenskab med en vigtigere Flid) til Brandis, fraregnet de smukke Randtegninger, var nu komplet Jeremiade, er det noget for unge Mennesker, som ville blive Mænd, og det Nordboer? Nei, lige saa lidt som jeg er en gammel Svinehund – Nordboens Hovedidee er jo at Livet er en Kamp – snupler og falder man, og kan man neppe see Maalet, saa skal man ikke klage, det baader kun lidt, nei bestandig tage fat med nyt Mod, og kan vi ei gjøre Noget derved, naa saa – maa vi væbne os med Taale-Mod. Jeg prædiker saa rask, men ligesaa meget for mig selv som for Dig. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr.

*

Frederiksværk 1840 23/9.

Kjære Lorenz! . . . Det var et af mine høieste Sommer-Ønsker: at see Dig herude, tro mig jeg har været forhindret ved mange Ting fra at kunne bede Dig derom, men endnu har jeg næsten ikke opgivet Haabet. Jeg reiser rimeligviis Mandag til Frederiksborg, for at gjøre Studier af Slottet, hvad jeg mener kunne gjøre i 8-14 Dage, og agter da at tage tilbage en kort Tid til mit Hjem her, og vilde Du da gjæste os, er Du os hjærtelig velkommen og der er endda nok tilbage af Solskin og Løv for at Du kan danne Dig et Begreb om Egnen, om Du end ikke kan faa det bedste, og ikke tegne ude i det Frie. Ja nogen Glæde, sand Glæde tør jeg love Dig, og mig selv megen! Hør Lorenz, vi er lykkelige fremfor Mange, og trods Meget, og dog, hvorfor er jeg tit bedrøvet, mine Forældre, mine Brødre, min hele Slægt holder af mig, og mine Venner for hvem jeg kan være kun lidet, men dog nok for at lokke engang imellem en Tanke fra dem hen til de Steder, hvor de veed jeg vanker om, holder ikke de ogsaa lidet af mig? men lad mig standse, jeg fortryder disse Ord, og det Lune, som de beskriver er sikkert ikke godt, det er sygeligt og stjæler »Rosen af vor Kind« – denne Bedrøvelse kan ligne Troldens Datter om hvem der staar i Visen:

*Saa slog hun sine Runeslag
At Harpen saa vel monne klinge*

*Den vilde Fugl paa Qviste sad
Forglemte sin Sang at synge! . . .*

Forglemmer vi ikke i disse sørgmodige Øieblikke: vor Sang at synge, og er det ikke som om hun havde lært os af disse Runer og derved manet os til sig:

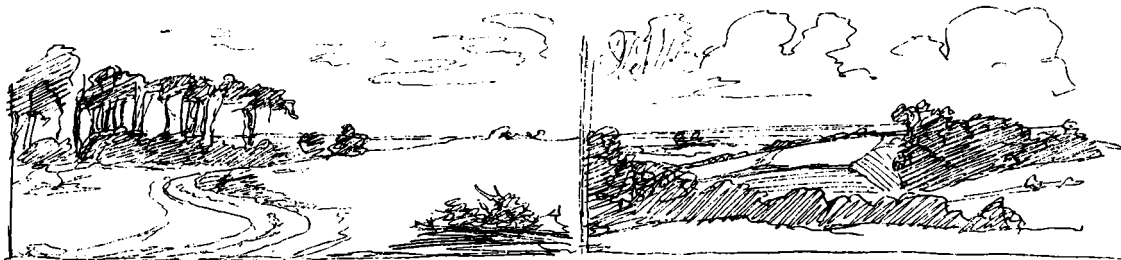
*Der blomstredes Mark og der løvedes Riis Hr. Tønne sin Ganger med Spore tvang
Det kunde de Runer saa vende Han kunde dog ikke undrende.*

Raader I vel de Runer!

Det er en sød Gift som dysser os i Slummer, der fremstiller for os Billeder, der kun er os altfor kjære – men til andre Tider, naar vi stiller os for Øie, hvad vi skal og bør gjøre, og føler, om vi handlede saaledes vilde vi befinde os lykkelige, som den, der har overvundet en farlig og stærk Fjende – men denne Lyksalighed seer jeg langt borte i den deilige Glorie, Du veed staaer for mig, og indslutter alle mine høieste Ønsker. Det er som et Sted, hvor der er godt at være, men hvor en stærk Bom, lavet af vor egen solide Dovenskab, holder os ude. Dette synes jeg var rart udtrykt i et Par Linier jeg traf paa:

*Paa Toppen af Høien Alfens sad,
Der voxede deilige Blomster smaa;*

*Dem plukker den favre Pige saa glad
Og vi – vi maa aldrig til Høien gaa.*

... Jeg har truffet en Student Lange her fra Ørebæklunde, som har fortalt mig at Thorald har været hos dem; det er det sidste jeg har hørt om ham; ... skriv lidt til mig ... bare lidt, ganske lidet vilde gjøre mig meget glad. – J har glemt, hvad det koster mig at skrive. – Jeg veed ikke, om jeg har været doven – men det veed jeg at jeg ikke har faaet det Mindste til de Priis-Opgaver og til Slottet de Ting jeg endelig skulde havt. Det sidste kan jeg især ikke være bekjendt; men jeg haaber at den varme Sol vil, langveis fra, dog endnu skikke nogle blege Straaler paa mine Rygstykker, naar jeg i næste Uge sidder og arbejder, saa perspektiviske Sveddraaber vil i stride Strømme løbe ud i Søen – jeg kan ærgre mig over mig selv. Jeg er ellers bleven et skikkeligere Menneske i somme Ting, og jeg haaber at min overstadige Munterhed ikke skal træde forstyrrende frem i Vinter som før Sommeren ...

✱

Fra Joh.Th.Lundbye til L.Fr. i Kjbhvn.

Hillerød 1840 Lørdag Aften 3/10.

Kjære Lorenz! Et Par Ord med Tegningen, jeg lovede Dig. – Hvor jeg er taknemmelig for de Par Dage jeg var hos Dig, kan jeg ikke sige Dig. Vi vare saa uforstyrrede og kunde saa rolig indlade os paa hvad der laae os paa Hjerte. – Vore Ideer have været langt mere glimrende, vore Planer for Fremtiden langt stoltere, men Trin for Trin er vi stegne ned til den ydmyge Betragtning af Nutiden og de beskedne Ønsker for den kommende, som jeg troer, vi have tilfældes, og, som jeg ønsker og haaber at beholde. Ja, det er mit faste Haab som lader mig see glad og kjæk ind i Fremtiden: at Vor Herre ikke vil opfylde mit Sind med forfængelige Drømme om Storhed og kraftig Indflydelse, men lade mig ligne min fromme Moder i Beskedenhed. Ikke Magelighed bringer mig til dette Ønske, men den Tro: at, naar jeg har anvendt alvorlige Kræfter paa min egen Forbedring og Udvikling, da vil det komme af sig selv, om jeg skal kunne være Noget for Andre. Lang Tid er det jo nu siden Adolf Jerichau, for ham var det, lukkede Øiet op paa mig, smurte mit Øie med den Huldresalve, vi først længe efter skulde lære nøiere at kjende ved »Skjalden efter Danmarks Hjerte« – men Lorenz! det kan ikke andet end volde mig usigelig Glæde at lægge Mærke til: at i al den Tid har dog Kjærligheden til Danmark og dets Historie været det herskende hos mig, det, som Intet har fortrængt, den skabte min Ungdoms kjæreste Drømme og bragte mig til i inderlig og sand Begeist-

ring at gjøre det Løfte, den Nat den elskelige gamle Konge blev begravet, at jeg mit Liv igjennem vilde stræbe i min Haandtering at udtale Fødelandets Priis i simple, hjertelige Træk – og har jeg ikke alt havt den store Glæde, at man har sagt mine Stykker havde et nationalt Præg

*at det bestandig var Hjertets Attraa
at tegne Kjærminder, det kan Du forstaae!*

Og veed jeg end ikke nu hvad der er sunget for min Vugge, saa veed jeg dog: at den Moder, der sang sin lille Dreng i Søvn, sang med en Stemme og en Stemning saa kjærlig og blid, at den alene derved blev dansk, og den samme Stemme hører jeg endnu synge om den:

*Hellig Aften som vi sad
Lidt før vor Moder Dugen brede*

og om Hytten i Dalens Skjød ved Bredden af en Kilde; disse Sange har hun ikke lært paa sine gamle Dage, nei de er fra den Tid hun selv var ung og smuk, o, havde jeg et tro Billed af hende fra den Tid, men – Lorenz! havde Du dog seet hende i Sommer, nu vil Du maaske først lære hende at kjende som en gammel, døv Kone, dog, hendes elskelige Sjæl vil speile sig i Ord og Gjæringer til hendes Dødsdag . . . kun endnu vil jeg antyde at jeg var som Skoledreng alt henrykt over Ingemanns Fortællinger . . . for heraf, det ene med det andet, at slutte: det maa falde mig naturligt at elske mit Land, og at denne Kjærlighed, nemmet i Ungdommen, skal ikke blive glemt i Alderdommen . . . Lorenz! Du kjender hver Krog i mig, o, naar jeg i Vinter gaaer i de frostklare Aftener og stille Nætter til min lille Bolig over for Dit Fædrehjem, da skal jeg tænke paa Dig – rolig og høitidsfuldt funkler Svanen, det store Stjerne Kors, da over mig paa Himlen, det kan Du ogsaa see, vore Tanker ville mødes og hæve sig til Gud, som satte det skjønne Tegn paa Nattehimlen, – jeg vil bede ham velsigne Dig og alle gode Mennesker . . . Gud følge Dig – farvel! Din trofaste hengivne – som længe, længe vil mindes Dig . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr.

Hillerød 1840 10/10.

Kjære Lorenz! . . . betragt dette Blad Papir som det hvide Tørklæde, hvormed man tilvifter den Bortreisende sit sidste Levvel! Ja mangan Een tilvifter Dig sit hjertelige Levvel – og meer end Een vil savne Dig. Jeg sagde Dig rolig Farvel, havde ingen Ord paa rede Haand til at tolke mine Følelser, dog kan Du ikke tvivle paa, at Din Ven vil savne Dig tit og tungt, og inderlig længes efter den Stund, da vi atter skal mødes, og som vi trøstigt vil haabe, gjenkjende hinandens Sindelag, Aasyn og Haandtag. – O, Lorenz, hvor jeg nu ønsker at kunne stryge ud af Din Hukommelse al min Lattermildhed og Kaadhed, disse Rolighedsforstyrre, som nu vil staa med skadefro Latter i de hæslige Ansigter, og afskrække Din venlige Tanke, som imellem vilde søge til den lille graa Bindingsværks Bygning med de høie Popler for den ene og det store Pæretræ for den anden Gavl. – Led dog Tanken ind hos ham, der sidder og blader i Dine efterladte Tegninger, men dvæler længst ved Kongebegravelsen, Bueskytten og den yndige Dagmar . . . jeg var paa Veie til at bede Dig ikke gjøre som Adolf Jerichau, da han i Rom troede: at ene dør kunde Kunstnere dannes, og skrev til os, som til stakkels beklagelsesværdige Mennesker – han glemte at:

*Grønlands arme Søn ei bytte
Sit golde Fjeld for kornrigt Land!
Et Marmorslot er ham hans Hytte,
Og Fjeldet er hans Canaan!*

Kampscene, Komposition 1839. Islandsk Sagamotiv?

I den Henseende er jeg rolig, for svømmende i Overflod af denne Verdens Kunstskatte vil *Du* aldrig glemme: at paa Sjælland henrandt Din første Ungdoms Aar, rige paa Nydelser, jeg vil kun minde Dig om det Indtryk de gamle, simple Kæmpevisetoner gjorde paa Dig, da disse Sange borge for: at der slumrer et Liv paa de danske Øer, der nu synes at gjenvækkes til Fryd for de Unge, det er vel værd at leve om igjen, og da vil vi her hjemme ikke klage over Savnet af andre Folkeslags Herligheder, men glædes ved vort eget . . . ^{11/10}. . . lad os glæde os ved Tanken: at vi have været noget for hverandre, vi sex – vi have været meget for hverandre, vi to – Du kjender mine Tanker i dette Stykke, Du veed hvem jeg elsker høiest nu som altid, og stedse mere jo ældre jeg bliver – min fromme iegode Moder! hun er min Trøst, med hende vil jeg tale om Dig og med vore Venner, naar Du er langt borte. – Lorenz! skal end mit Liv kun daarligt svare til mit stærke Haab og mine Ønsker, skal det end blive kummerfuldt og jeg henleve det fattig – ene – dog skal Mindet om min Ungdom staa i Glands og trøste mig, naar jeg forsager, og, min Ven, at jeg med Dig har levet nogle af min Ungdoms herligste Timer, af de allerkjæreste, det veed Du . . . var disse Timer ogsaa kjære for Dig, saa vil Du jo i Tanken tit mødes med Din Johan.

LORENZ FRÖLICH REJSTE 14. OKTOBER 1840 OVER LÜBECK, HAMBURG TIL BERLIN, SOM HAN FORLOD 9. NOVEMBER FOR OVER LEIPZIG PR. JERNBANE AT NAA DRESDEN. TIL MÜNCHEN ANKOM HAN 18. DECEMBER.

Fra L. Frølich til Vennerne i København.

Leipzig 1840 10/11.

... I Berlin begyndte jeg et Brev til Eder, men jeg kasserede det, fordi det var skrevet i den Stemning, jeg altid er i, inden jeg i en stor By har lært nogen at kjende ... I et saa vigtigt Øieblik, som f. Ex. min Afskeed fra Hjem og Venner, lærer man i mange Stykker Andre og sig selv bedre at kjende end i lang jævn Omgang, blandt Andet har jeg erkjendt hvor naturligt det er at give sine Følelser frie Yttring, jeg har følt, hvad trøsterigt og udsonende, der kan ligge i en Omarmelse, og ærgrer mig over mine tidligere, stive, theoretiske Ideer; ... iøvrigt har jeg ikke disse Udbrud stærke, idet de altid kun fremkaldtes sympathetisk, saaledes som andre yttrede dem. Men jeg veed nu bedre end nogensinde, at jeg har en kjærlig Familie, at jeg har Venner (noget almindeligt i Ord, ei saa hyppigt i Virkeligheden); den bedste Trøst og fasteste Ledetraad næst Tanken om Gud. I de stille Timer om Aftenen eller i Deligencerne har Indbildningskraften skjænket mig herlige Øieblikke ved at vise mig alle de Kjære i deres Ejendommelighed og egne Omgivelser; dertil vilde rigtignok nogle Breve fra Eder hjælpe end mere; J maa endelig ikke tænke paa Portoen, den Glæde kan ikke betales for dyrt. Forresten maa J ikke troe, at jeg ikke med Livslyst, ja Begejstring har nydt Meget paa min Reise, saa jeg selv raaber til Eder Alle, have J lært Noget og have J forresten Leilighed dertil, – saa reis – saa skulle J vorde Mænd. – Mange have alt sagt til mig, at jeg skulde først lære det Techniske bedre; derfor vilde man holde mig tilbage i Berlin, men saa kunde jeg ligesaa gjerne – eller hellere – være blevet hjemme, dog jeg vil haabe det Bedste; jeg kan vel indhente det Forsømte, og jeg vil troe, det er godt at jeg kom afsted. Jeg har imidlertid vaklet saa meget, at jeg har skrevet min Fader om en ny Plan, at besee München uden at inklade mig med Nogen som helst, om det virkelig skulde være saa galt der, som saa grumme Mange sige, for i saa Tilfælde at gaae til Paris, hvor jeg kan lære Teknik, men som vil lade mig gaa en Deel igjennem; imidlertid det bør, det skal ikke heller afskrække mig. – Jeg har [i Berlin] lært mange Folk, mange Kunstnere, mange Kunstværker og megen Kunstvirken at kjende, og seer en Deel Fællesskab imellem Danmark og det, jeg kjender af Tyskland; jeg har for største Delen truffen velvillige, ærlige og djærve Mennesker, hvem jeg kunde vise Aabenhed og Tillid; jeg har seet mange af mine Drømmerier og Ahnelser af de Opgaver, hvis Løsning jeg troede os Nordboere forbeholdt, saaledes løste, som jeg troer det maa fyldestgjøre vore Fordringer. – Det smager Eder vel ikke, ... iøvrigt maa jeg tilstaae, at naar jeg undtager Kaulbachs Carton for Raczinsky »die Hunnenschlacht« har Intet hvad der henhører til Malerier just forbauset mig; – Schinckels Virkning og Frembringelser har af Alt hidtil meest tiltalt og forbauset mig, et Foster af Tiden og passende til Tiden, herligt, opstaaet af det ældre Gothiske; om det Største og Mindste i disse Ting fristes man altid at sige, ja det er ganske simpelt, det er gjort med de simpleste Midler til et hensigtsmæssigt Øiemed, – men dette Naturlige er netop det Herligste og viser Sammenhængen mellem det Nyttige og Gode og det Skjønne; ogsaa ophører Architekturen at blive farveløs, ikke at tale om det Indvendige, men det Udvendige er ved Benyttelsen af de røde og andre Steen, ved matte og glaserede, saaledes i det Hele ved Materialet gjort fleerfarvet paa mange Bygninger og med Held. – Jeg haaber stærkt det derfra skal gaae over til Sculpturer, som J vide, jeg altid har for Øie; deri er jeg endmeer bestyrket ved at see antique og Middelalder-Sager, hvorpaa Farven med meget Held var anbragt, og J skulde see, hvor man savner det paa disse store architektoniske og Billedhugger-Sager fra det forrige Aarhundrede, af hvilke jeg

Kong Svafurlami tvinger Dværgene Durin og Dvalin til at love sig Sværdet Tyrffing. Hervørs Saga. (Sværdet Tyrffing var i Angantýrs Eje, da han paa Samsø kjæmpede med Hjalmar; det højlagdes sammen med ham men hentedes af Datteren Hervør ud af Højen; det var senere med i Slaget mellem Hunnerne og Vestgoterne.) Charlottenborg 1840

nu har lært saa mange at kjende. – Men for at komme tilbage paa Forholdet imellem Danmark og Tyskland, som jeg rigtignok betragter meest fra Malerens Standpunkt, saa troer jeg at Danmark tildeels befinder sig i Dvale, men tildeels i Gjæring, de to stridige Elementer, den almindelige Tidsaand og vor Eiendommelighed, Nordiskhed og Danskhed skal smeltes sammen til et stærkt Hele; vi kunne ogsaa let forfølge disse to Kræfter i Kjøbenhavn, men før der er Eenhed, vil ingen gylden Tiid indtræde; gid jeg maae see den oprinde, selv virksom kommer vi til at træde op i den. Det korte Menneskeliv er for kort og for eensidigt til at omfatte saa meget; jeg tilhører vor Gjæringsperiode, gid jeg maatte virke noget Godt i den. J vide, hvad der har grebet mig, jeg føler noget Fremmed vil vist ikke kunne svække min Interesse; og kan den, da maae jeg være en flad Fyr, som dog ikke duede til Noget; kan Manddommen ei skjænke En Opfyldelsen af nogle af Ens Ungdomsdrømme indtil 20 Aarsalderen, da kan det vist Intet skjænke En. – Jeg maae dog fortælle Lidt om Jernbanerne; det er en stolt Fornøielse saaledes at flyve afsted; i Onsdags Kl. to satte jeg mig i Vognen i Leipzig i en herlig Bygning, nu gik det

afsted i en flyvende Fart, den ene Udsigt efter den anden, den ene By efter den anden fornøiede Øiet, og, naar man saae ned, var det morsomt; en halv Tomme fra Jernbanen, hvor disse skrækkelige Hjul dreie sig, der ved den mindste Berøring vilde sønderrive Alt, voxte Skræpper og andre Planter, og brede sig nok saa stolt som om der ingen Magt var over dem. Kl. 5¹/₄ havde vi med henved en halv Times Ophold tilbagelagt de fjorten Miil og vare i Dresden. – Forunderlig var den Minut, i hvilken man farer afsted igjennem en bælmørk Gjennemgravning, en Tunnel, og i hvilken vi mødte den anden Dampvogn, der med sine Følgesvende susede os forbi, og Maskinen kastede en øieblikkelig Lysning til os . . . Dig, kjære Lundby, vilde jeg gjerne bede om undertiden at see lidt til Flinch, især da jeg efter de Udenlandskes Dom har godt Haab om vor Uglspil, siig ham lidt tilrette og raad ham lidt; naar jeg kommer til München skal jeg sende ham flere Tegninger, paa Reisen er der ingen Leilighed til at tegne. – Kan Du gjøre lidt for Christian Henneberg? . . . Vil Du sende to-tre Aftryk af hver af mine Raderinger med Pakkeposten til Hamborg – Otto Speckter – Catharinenstrasse No. 31, Du kan jo spørge min Fader til Raads, hvordan bedst det gjøres. – Fra Dig, kjære Thorald, veed jeg i hvert Tilfælde at faae et Brev i München vel med [Chr. E.] Andersen, og takker Dig forud – og nu Gud velsigne og bevare Eder alle sammen og føre Eder engang sammen med Eders Ven Lorenz Fr.

✱

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjøbenhavn paa Marmorpladsen 1840 22/11.

Min kjære Lorenz! . . . Jeg vil nu fortælle Dig at det er gaaet som flere af os anede, vore Forsamlinger kunde ikke gaa uden Dig. – Du var den der bandt os sammen. Men Hedermann og jeg følte dog baade Trang og Lyst til at fortsætte, men i den begyndte Retning: vore Samtaler skulde dreie sig om Poesie, Historie, Sagn og Sange, alt med Hensyn paa at uddanne os selv paa en dansk folkelig Maade, og saaledes at der ikke var en Modsætning imellem vore Møder og vort Arbeide. Georg [Steenberg] har yttret saadan Forkjærlighed for de politiske Rørelser at de aldeles optage ham . . . Da jeg tydelig mærkede denne Sønderlæmmelse af en Kreds, der har været saa meget for mig, da bad jeg om Skovgaard, denne ægte danske, gode Sjæl maatte komme ind i vor Kreds, det nægtedes ikke, dog var Georg ikke ret villig. Med Skovgaard og Hedermann lover jeg mig da manganen kjær Aften, og det kan vel være de Andre vil være med dersom det gaaer godt for os tre. Thorald venter jeg vil komme. – Kjære Lorenz! kan Du ikke see den Tomhed, kun Du kunde udfylde – ja – vi savne Dig tit og tungt; hvem der tabte meest det veed jeg ikke, men daglig tænker jeg paa Dig, daglig savner jeg Dig – dog lad os gaa til noget Andet. – Hvad Du i Dit Brev fortæller om det, Du har seet, forbausede mig vel (jeg mener det, Du troede kun skulde fremstaaet under en Nordboes Hænder) men jeg er dog ikke saa pedantisk at jeg ikke glædede mig over det sagte – og jeg finder heller ikke at det strider imod vore kjære Tanker om en eiendommelig dansk Udvikling af Malerkunsten her. Den eneste Betragtning jeg gjorde var den: at vi maa skjære bort til høire og venstre, saa vi ikke paatager os at forsvare mere, end vi kan dække med vore Vinger. Og det gjør jeg da gjerne, for hver Gang jeg saaledes giver Slip paa et Stykke finder jeg: det hængde dog ikke ret fast, og jeg hæver Hovedet høiere og seer trøstigere frem, for jeg føler jo Kræfterne fordeelte paa en mindre Byrde – det er da af de lette Byrder, dem man elsker – mister jeg saaledes mine smaa Kyllinger, hvad enten Ræven tager dem eller de dø af Pip, saa jeg har tilbage kun een, vil jeg dog lige glad lede efter Korn til den og takke Gud, naar jeg seer den voxte og trives, og tro jeg var for svag til at opføde de mange. – Du har maaske en Ørneunge med Marv i Klo og Frænder i Sky, eller fem smaa Storke som ligge leiret og række de sultne Næb iveiret. Lær at kjende hvilken der er den rette at opføde.

Harald Blaatand dræbes af Palnatoke. Forarbejde til Kompositionen af Maleriet. Charlottenborg 1840

*Fangen Fugl sidder sorrigfuld,
Med Hovedet under sin Vinge,*

*Var end dens Buur af lysen Guld,
Dens Glæde var dog heel ringe.*

Jeg veed ikke om Du mærker: at jeg sigter til, hvad Din Moder forleden fortalte mig, at man i Berlin vilde have Dig til at male Dyr, men er Ørnen i Dig, da vil den stikke Hovedet under Vingen. Dog tag ikke dette for Raad; jeg er overbevist om, at Du vilde være istand til at udrette betydeligt som Dyremaler, men har Du Kræfter til at fremstille Regners Sønner eller Dannebod og Dagmar – saa vilde dog ikke Køer og Faar smage os eller tilfredsstille Dig selv – og dog, hellere een Spurv i Haanden end ti paa Taget – men, vi skal jo sætte Maalet høit! – See her har Du frem og tilbage – et Virvar, som Du vel er Mand for at naae ud i alene –

*Modtag du, Ven! hvad jeg formaaer at sende:
Et venligt Ord og et Kjærminde-Blad!
Det Ord mig faldt i Mund, det Blad i Hænde,
Da i det brune Bøge-Løv jeg sad*

*Og stirred paa Kjærminden som du kjender
Opkudt af Moders sammenlagde Hænder!
Her sover, ak! sin Kraft og Krands berøvet,
Men dog ei død, vor Moder under Løvet!*

Jeg burde vel ikke spille Pladsen med Vers, men tænker dog det er Dig kjært at mindes disse »faure Ord« – de Ord mangen Gang glædet os, maatte de nu levende minde Dig om, hvad Du har forladt: Forældre, Slægt og Venner og den Moder i hvis Skjød Du

har hvilet med usigelig Glæde, den Moder, der sidder hvor Bøgene groe, paa Strand hos de fagre Kjærminder . . . 1840 Søndag ^{29/11}. Jeg har i disse Dage faaet færdigt Anlægget til Malkepladsen, som jeg har bestemt mig til at udføre. Og jeg troer ikke jeg vil fortryde det, da jeg nu seer det stort, seer jeg at her er Leilighed til at male et Maleri hvor det eiendommelige danske sjællandske Folkeliv kan udtrykkes, som ogsaa Naturen jeg her fremstiller skal sætte Beskueren ud paa Landet – jeg tænker mig selv siddende under en blomstrende Hyld paa Gjerdet hvor man kan see over Sletten ved Vejen, der krummer sig hen til Skoven, hvor Ledet fører ind til – imellem Stammerne aner man hist og her den fjernere Egn, men over Toppene reiser sig den store blanke Sky rød af Aftensolen – i Mosen gaar Storken og leder efter Frøerne, som kvækker i den deilige stille Aften. – O, saadan kan jeg male mig det i Hovedet landligt i den mindste Enkelt-
hed, men paa Lærredet er det vanskeligere . . . Jeg har adskillige Hilsener at bringe Dig fra Skovgaard da fremfor Andre . . . Lille Christian Henneberg, som netop nu sidder hos mig og tegner, jeg har bedt ham komme hver Søndag Formiddag, anden Tid har han ikke, og idag er det første Gang han er her. – Flinch som længes efter Tegninger fra Dig, skjærer i denne Tid paa Din »tænkende Uglspil«, Rankerne havde han ikke færdige men net begyndt – Figuren var færdig . . . Skovgaard har i Arbejde et meget stort Landskab efter Skizzen til Priis-Opgaven – maatte han kun have Held til at udføre det til Tilfredshed for Flere end de villige Vidner, og til dem hører jeg jo, jeg holder af hans Stykker for jeg veed han arbejder med Kjærlighed og søger at afspeile Naturen i sine Malerier, han har seet paa Naturen, saa naar man taler med ham derom veed han at fortælle, saa man troer at være i Skoven paa Lyngbakkerne i Engen blandt de myldrende Blomster. Vi taler tit om Dig, ogsaa paa Dig har han seet saaledes at han kan beskrive Dine Manerer, Dit Væsen, Ansigt, saa det er som Du stod midt iblandt os. . . . – Farvel Lorenz! Nu ringe alle Klokker mod Sky – det kimer i fjerne Riger! hvor Du gaaer, ogsaa der kimer Klokkerne nu! – til Aftensang vil jeg gjerne i Vartov Kirke og høre vor herlige Grundtvig. Kjære Lorenz! her er alt ved det Gamle kun mangler Du allevegne, hvor jeg før var vant til at være med Dig – paa Høyens Forelæsninger savner Thorald og jeg Dit kjære Ansigt paa den nederste Bænk i det smukke Lampelys – men Farvel, Farvel! . . . Tirsdag ^{8/12}. . . . Endnu en Side har jeg at benytte til en kjær Underholdning med min bedste Ven. Jeg kom just nu fra Dansk Samfund og Resten af Aftenen er helliget Dig. Da jeg kom nu saae jeg hvor Lysene indenfor stred med det klare Maaneskin udenfor om at oplyse de smukke orangerfarvede Gardiner i den store Sal hos Dine Forældre – de faae iaften mangt Spørgsmaal om Dig – ja Du bliver kjærligt erindret af Alle . . . Her er mange gode Mennesker her, men Ingen, ikke En, som kan erstatte Dig eller kun komme Dig nær i mine Øine, det skulde være blandt vore Venner, og blandt dem Hedermann og Skovgaard fornemmelig – stakkels Thorald, han er for svag til at kunne være nogen rigtig Trøst for Andre – nei Justitsraad Thomsen, i ham har jeg en Fader, men ingen Ven som Du var det. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjøbenhavn paa Marmorpladsen 1841 ^{22/1} Aften.

Inderlig kjære Lorenz! Alt længe har jeg talt om at skrive i Fælledskab med de Andre Venner til Dig, men det har kun været omtalt – nu vil jeg begynde, saa faaer vi see, – dog ogsaa længe har jeg ventet et lille Ord fra Dig. Dog nu vil jeg ønske det maatte udeblive til Du har læst dette Brev, som jeg haaber skal blive bedre – i al Fald muntre end det sidste. Jeg var alvorligere syg, end jeg selv antog, kan jeg mærke nu – det var en formelig Nervesvækkelse, foranlediget ved mange Ting. Du kjender det – men hvor skal jeg

Uglspil hos Slagterne. Blyantstegning til Træsnit 1841

Bagpaa Tegningen er skrevet med L. Fr.'s Ungdomshaand: Kl. 11 1/2, jeg skal op imorgen Kl. 5 1/2 for at reise [til Gardasøen], er hele Dagen paa Benene, skal nu skrive til Dem [Xylograf Flinch]. – De maa bede Lundbye ved Dagstid med Brillen at gjøre dem en Kalkering. Denne Tegning er min Øiesteen, den maa de endelig gjøre god. [Se Lundbyes Brev af 22/1 41, hvori han fortæller at han vil overføre Tegningen for Flinch paa selve Klodsen.]

nu begynde. – Vort Vennelag er brudt kan jeg næsten sige. Nogle af os holde endnu sammen saaledes at vi søge hinanden to og to, imellem Nogle er slet intet Forhold og mellem Andre et spændt. – Forsamlingernes sidste Glimt saaes Frederik 6tes Begravelsesdag d. 15. Jan. idag 8 Dage, da bad jeg selv om den sidste Skygge deraf maatte svinde – og dog – kjære Ven! dog nærer jeg det glade Haab, at der er, om end ganske usynligt, et Baand, som binder os sammen – et langt, for der er en Løkke om Dig, og den vil dog altid holde, eller længe holde! . . . Men om Dine egne Arbeider kan jeg fortælle eet og andet, jeg mener Træsnittene til Flinchs Uglspil. Jeg har troet at gjøre Dig en Tjeneste, ved at overføre nogle af Dine Tegninger paa Træklodsen – jeg har med Flid tegnet Slagterne (Din Øiesteen) men med mere Held de Blinde, dog er ikke Slagterne mislykkede troer jeg, men maaske noget for meget Lundbye'serede – de Blinde har jeg forsaauidt været heldigere med, som jeg har mere faaet det Liv og Spil Du har i Dine Tegninger. Nu skal jeg have fat paa Smeden paa Tallerkenen; vi have opfundet en Maade til at tegne med Hvidt paa sort Grund, som her skal anvendes for saa meget som muligt at gjengive Dig

– jeg har dog først forsøgt med en ringe Ting som skal skjæres til et Blad. Den vil jeg først see skaaret og trykt. Du kan tro, det er mig en Glæde at sysle med dette for Din Skyld, kjære Lorenz! meest for Din Skyld. Det vilde dog gjøre Dig ondt om Dine Tegninger bleve forvanskede reent, og maa det ikke glæde mig om jeg kan frelse dem derfra? Og saa fordi jeg med Glæde gjør Noget for at hæve Træsnittet hos os, og har kun Flinch taalelige Tegninger paa Træklodsen selv, da er han virkelig flink, for det er en dygtig Techniker . . . O, forrige Vinter! da behøvede vi ikke at sidde og prikke paa Papiret for at forstaae hinanden; hvor tit sad vi ikke her i denne kjære Stue og samtalede om, hvad der laa os paa Hjerte, de Timer vil ikke gaae mig af Minde – og jeg troer nok vi vil træffes og maaskee faa lige saa glade Timer sammen – men ældre og alvorligere! vi løbe ikke mere paa Marmorpladsen og springe fra Steen til Steen, men vi kan dog maaskee om nogle Aar sidde sammen paa en af Blokkene og glæde os ved Solens Spil paa de runde Piller og paa det lille Græsstraa, og – kommer der da smaa vevre Fiirbeen frem og slikke Sol-Skin, da veed vi det er vore Colonisters Afkom. Det er vel barnagtigt af mig, men lad mig skrive som jeg tænker, saa jævnt – de store Tanker har hverken Vugge eller Herberg hos mig, Du har før taget tiltakke med mig og vil vel ogsaa glæde Dig lidt ved disse Linier, de maa dog vel bære Præg af at jeg mindes Dig med inderlig Længsel. Hør Lorenz! lad ikke fremmed Glands bringe Dig til at glemme Din Ungdoms første, rene Glæder, dem Du nød, da de indre Lys gik op, saa Du hver Dag lærte noget Nyt – glemmer Du ikke dem, glemmer Du vel heller ikke Dine Venner, med hvem Du nød mange af disse Glæder – o, husk mig saadanne, jeg var dog en ganske godmodig Fyr, siden bliver jeg maaskee ikke værd at mindes. . . . 1841 *Tirsdag* ²⁶/₁. Idag burde jeg vel egentlig ikke skrive da det er deiligt Solskinsveir, men jeg er kommen saa vidt at jeg paa nogle Dage kan være færdig med mit Stykke, og saa svækkes gjerne Lysten. Jeg gaaer alt med et nyt i Hovedet – jeg vil gjerne male et Vinterstykke med Køer, gule imod den hvide Sne – de skal drikke af et Kjær, hvor man har slaet Hul paa Isen – saadanne Noget synes jeg kunde være net. Jeg reiser nu en lille Tuur hjem og der paa Landet vil jeg nok finde Stof af en eller anden Slags. – Jeg lærer nu at tale tysk i Forening med begge Hedermanner og jeg lærer at hugge af Prehn . . . Her er udkommet et Bind »nye Digte« af Heiberg, der for Tiden gjør en overordentlig Opsigt og Lykke. De gaa da et godt Stykke over min Horizont, dog har jeg med megen Interesse og temmelig Fornøielse læst hans »Sjæl efter Døden«. Det skal være et Forsøg paa at lade den hegelske Philosophie træde frem i poetisk Form, men disse Guldkorn findes sandelig ikke af Hvermand. Imidlertid have de givet mig nogle Grundskud, men det gjør jo saa mange Ting. . . . 1841 *Søndag* ³¹/₁. I Betragtning af at jeg kun har denne Side til min Raadighed maa jeg see at benytte denne bedre end de foregaaende. – Her gaaer det Rygte at Kaulbach og Cornelius skulle være engagerede af Kongen af Preussen saaledes at de skulde have 6000 Rd. hver om Aaret for kun at bo i Berlin – bliver det Tilfældet og Du kommer med og jeg vinder Præmien skal Du see mig til Sommer, men – Dine Slagtere [til »Uglspil«] arbeides der paa af alle Kræfter – paa Tirsdag bliver Flinch færdig dermed og jeg skal da være tilstæde ved Trykningen for at give Ordre til de fornødne Rettelser, jeg er meget nysgjerrig, da jeg jo har Part i dem, – maatte kun Du blive tilfreds. . . . Jeg klager ikke, jeg har aldrig saa meget skjønnest paa min lykkelige Stilling som nu, og jeg haaber dog det vil nok gaa. Vi savner Dig meget Du kjære Ven! *Dig venter Læg og Dig venter Lærd, og Danmark venter Dit gode Sværd!* – eller din gode Haand dog, jeg mener nærmest her at nu, da Ingemanns deilige historiske Fortællinger komme ud paa nye, havde det været herligt at ledsage dem med Træsnit. Valdemar Seier kommer først – hele Bogen til en Daler – jeg har tænkt paa, og talt med Winstrup om, at

faae et Omslag, som kunde bindes ind med, hvor paa det første Blad skulde staae Valdemar og paa det bageste Dagmar, begge efter Bissens smaa Statuer i en smuk gammel gothisk Indfatning, som nok Winstrup er i Stand til. Din lille Dagmar er for flygtig til at jeg turde vove at copiere den, og saa er den lige i Profil, hvad vel heller ikke er godt. Var Du her tog Du vist med Glæde fat i dette Arbeide, nu maa man tage Villien for Evnen. – Skovgaard hilser Dig kjærligt, saa og mange Andre: Krebs, Bauditzerne, Rørdam og Kaa, – og saa da vore Venner i engere Forstand. – Fra Adolf Jerichau havde Thorald et melancholskt bedrøveligt Brev forleden i en besynderlig resigneret Tone – stakkels stakkels Adolf! han er vist fløiet for høit – »vi er ikke skabte til Høihed og Blæst, at blive ved Jorden det tjener os bedst«. . . Mange Hilsner og gode Ønsker for Dig er i dette Brev – lev vel! det ønsker Din Joh. Th. Lundbye. . .

Kjære Lorenz! Johan har tilbudet mig at skrive et Par Ord i hans Brev, da Pladsen er saa ringe, vil jeg kun sige Dig at om Du var her i dette Øieblik vilde Du finde mig selv og mit Venskab for Dig aldeles uforandret. Jeg har alt for længe siden begyndt et Brev til Dig, som Du med det første skal faa, det haaber jeg vil gjøre Dig saa bekjendt med min hele Tilstand lige saa godt som jeg selv kjender den. – Lorenz! Du savnes uendeligen af os Alle, en stor Deel af dine Venners lykkelige Tilværen er afhængig af din Nærværelse . . . Din Ven Thorald. . . – Lundbye har faaet den ofte fordrede Tilsladelse til ikke at bryde sig om Verdenshandlerne, hvilket var saa meget lettere som de saac, at Verden langt hellere ikke maa betragtes, end betragtes galt, som det saa ofte skeer i vor Tid her. Min Dom om Hedermann sees bedst af mit eget Brev. Det er sandelig ikke Eensidighed jeg dør beskylder ham for. Heller ikke er hans Betragtning af den enkelte af de mange Sager eensidig. Lundbyes Yttring er følgelig hvad mig angaaer fuldkommen urigtig. Forresten vilde jeg ønske at jeg havde skrevet hans Brev. D. Brandis. – 18/1 Tirsdag ⁹/₂. Igaar da den kjære Hedermann læste sit Brev til Dig for mig, da forekom mit mig først rigtig ubetydeligt, det maa nu afsted. – Ingen kan lægge en Alen til sin Væxt. – Gid da nu denne Sendelse maa træffe Dig snart og rask, det ønsker Din Joh. Lundbye.

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

München 1841 Søndag Aften ⁷/₂.

Kjære, kjære Ven! Hvad maa Du tænke om mig, som saalænge tier og ei svarer paa Dine mange kjærlige Ord, og dog er jeg i Tankerne hos Dig, – desværre min eneste Glæde finder jeg i Erindringen; men jeg har levet i en saa skrækkelig Sindstilstand her i München, at jeg intet glad Ord kunde skrive Dig, – dog – hvor usselt og svagt det end er, jeg vil klage min Nød til Dig; Du er min Ven, og skal kjende mig. Tvivlens og Tomhedens Furier have alle stormet løs paa mig, og mine bedste Timer have været, naar jeg har udstaaet den værste indere Kamp med tusind Tvivl, der var færdig at bringe mig til Afsindighed, og jeg da udmattet brød ud i Barnets hulkende Graad; ak, da blev jeg rolig veemodig; . . . Jeg lever her med mange Mennesker, men ikke hos et kan jeg søge den ringeste Trøst, jeg sidder her i et hyggeligt Værelse, Brændet knitrer i Ovn for at holde den stivnende Kulde ude, og lidt Glæde finder jeg i et Uhers ensformige Dikken, som hænger paa min Væg, og som jeg altid trækker op, uagtet det aldrig gaaer rigtigt; min største Glæde er at læse i de kjære Breve fra Venner og Frænder, da er jeg hos Eder. . . I Aften før jeg begyndte dette Brev, gjennemlæste jeg Dine velsignede Breve . . . jeg Usling, som var saaledes i Medgangen at J kaldte mig kraftig, jeg stod kun, fordi jeg blev baaren fra alle Sider, saasnart jeg er ene falder jeg sammen; Hovmod i Lykke, og Fortvivlelse i Modgang, det passer sammen. . . Hvor tit ønsker jeg mig hjem i de kjære Forhold, i det kjære Fødeland. . . Kunsten her er vel stor og pragtfuld, men mig

synes dog intetsigende; den udspringer ikke af Livet, griber ikke ind i Livet, udgaar ikke af en dyb Følelse eller Trang, men er som en Drivhusplante, som nærer sig af Forfængelighed og Havesyge. . . . Med Kunsten hjemme staaer det vistnok ikke bedre, men for os udsprang dog Kunsten af vort inderste Væsen, i vort Samliv fandt vor Kunst en Vexelvirkning med vore Ideer, altsaa med et Liv, om end kun et Drømmeliv. . . . Hvad Under at jeg ønsker mig hjem, . . . har jeg ikke altid udmalet mig i det Fjerne et herligt Liv, og over disse Drømme savnet Kraft til at overvinde Øieblikkets Vanskeligheder, og gjøre af det Nærværende, hvad jeg kunde og burde? vilde det ei gaae mig ligedan naar jeg nu kom hjem? Kan jeg dernæst nægte mig selv, at mine Begreber om mange Ting have klareret sig her, . . . (saaledes betragter jeg det, Eckersb.-Meningen og Fordringer, som en Skoletid, Drengen havde godt af, men som ei strækker til for Livet) . . . og vilde jeg ikke, atter hjemkommet, nøjes med i Magelighed at gjøre, hvad der morede mig, og i de behagelige Omgivelser aldrig blive dygtig? Og nu min Kjærlighed til det Nationale, – hvis den er dyb og sand, vil den jo intet tabe, og jeg vil kunne komme tidsnok hjem for at studere de nordiske Folk, som synes mig den eneste Kilde for en saadan Kunst, naar den skal have Sandhed og skal kunne gribe ind i Livet; – og hvis mine Ideer kun ere Sværmeri, da de hverken ere meget rige, eller jeg egentlig veed, hvorledes jeg skal realisere dem, hvis det Hele udspringer af Forfængelighed, hvis jeg for min egen Skyld vil en national Kunst, og ei kan finde mig i at slutte mig til de dygtige Kunstnere her, og er ikke disse Kunstneres Stræben rigtig? i det Mindste vilde Du forbauses over den Grundighed i deres Studium, som ei maae forvexles med det Conventiønelle i Historiemaleriet her; . . . I det Hele kan jeg lære at kjende og at bekjæmpe min Forfængelighed her, hvor ingen villige Vidner ere, hvor Ingen bryder sig om mig, og jeg føler min egen Persons Intethed. . . . Endeligen, bør jeg ikke tage dette som enhver Skjæbne som en Tilskikkelse af den alkjærlige Fader; skal den ikke netop kunne tjene mig til Gode? . . . Desuden maatte jeg dog skamme mig ved strax at vende hjem som »Peter in der Fremde« (det forkjælede Barn), jeg bør først naae Hjemmet som en Belønning, naar jeg har lært at kunne undvære det. . . . Men iøvrigt, jeg vilde ønske, at Du kunde gjøre en Reise; ej for at blive mindre dansk, nei jeg elsker Danmark, og priser Dit Sindelag og Din Retning; men, som man inddeler Menneskene i Folkeslag, kunne de ogsaa inddeles efter deres Retning, og saaledes maae Kunstneren see og omgaaes med mange Kunstnere og Kunstværker; den Ro duer ikke i en saa ung Alder, som kommer af Afsluttethed, Dine Anskuelser og Stræben skal være ildfast, bør udsættes for Angreb. . . . Nu har jeg givet Dig et forvirret Billede af den forvirrede Kamp med Forfængelighed og Dovenskab og mange Tvivl, jeg fører; Du mærker nok at jeg i Dag ei er saa forstemt, som da jeg skrev den første Deel af Brevet, som jeg ogsaa skammer mig ved; jeg skulde dog være en Mand; nu faaer Du imidlertid Brevet, men lad alt dette blive en Hemmelighed. . . . Tak for Dine kjære Breve, ikke alene giver Du saa megen Underretning, om hvad jeg i Tankerne saa gjerne dvæler ved . . . men Dine Breve ere saa elskelige, at jeg læser dem mange Gange; kun kan jeg ærgre mig over at Du selv klager over deres Slethed, og vil gjøre dem til en Extrakt, hvorved de jo vilde tabe alt Liv; . . . Hvorledes gaaer det med »Danske Samfund« og kommer nogle af Eder sammen ovre paa Marmorpladsen? var jeg der, jeg skulde nok komme og sluge Thee og Hvedetvebakker med Smør; her drikker man Øl, spiser lidt tørt Brød (Smør seer man aldrig) i Kneipen om Aftenen og kjender ei det hyggelige Theebord. . . . Nu lidt om de Danske: Blunck er en prægtig Fyr, naar man blot ei altid maatte nyde Kioldrup med, som er ganske utaalelig med sin Disputeren, Grovhed, Spotten; Storch er ogsaa herlig og har en velsignet Kone. Marstrand kan jeg ogsaa lide, naar han blot ei var saa misfornøiet med Alt; han har for-

Skitse til »Uglspil bliver landsforvist». Kompositionen ændret i det endelige Træsnit. München 1841

talt mig, at Jerichau var meget flittig, og ogsaa gjorde Fremskridt. . . . Paa Kneipen hvor vi Danske samles hver Onsdag og Lørdag-Aften, kommer desuden den evig grinende »røde» Holm, den tause Gemsøe, den morsomme, godmodige Kaufmann, den lille godmodige Kiærskou, den flittige korthaarede Wegener, ofte ogsaa N. Simonsen, men var det ei netop, at det var Landsmænd, vilde jeg neppe søge dette Selskab. . . . Dette Brev kunde passende hedde Lars Glads Jeremiade, og jeg haaber, Du aldrig oftere skal faae et saadant Brev. . . . Nu slutter jeg otte Dage efter Brevets Begyndelse med at ønske at Du har det bedre end jeg, der forbliver din Ven Lorenz Frølich.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1841 27/2.

Inderlig kjære Lorenz! tusind Tak for dit sørgmodige Brev, da jeg første Gang læste det, fandt jeg det grumme nedslaaende – men senere troer jeg at have sporet: at det mere har været en forbigaaende mørk Stemning, hvori det har været Dig en Trøst og Lettelse at udtale Dig – end, hvad meget vilde bedrøve mig, en vedholdende ulykkelig Sindsuro, der ligger udtrykt i disse enkelte Steders fortvivlede Ord. Kjære Lorenz! berolige Dig – Du er uvis og tvivlompædt, men dog seer man derigjennem, at Du har kastet et sundt og livligt, og jeg vil saa gjerne tro – rigtigt Blik paa Livet i München, saavel det moralske som det physiske – det hverdags. . . . Her hjemme vil Du med aabne Arme modtages af Venner og Frændere og Alle som staaer i noget Forhold til Dig ved Din Hjemkomst. . . . Tænk paa den, gjør Dig dygtig for ved Din Hjemkomst at kunne glæde og gavne det Land, der gav Dig de første Glæder – det Land, hvor Hjertet skattes høit. Lad derfor Dine Kunstfrembringelser nu som altid være Frugter af Dine kjæreste Tanker uden Hensyn til om den eller den Retning er den bedste – dog mener jeg ikke dermed at man ikke skal kæmpe og prøve sine Meninger mod Anderledes tænkende – jeg føler godt det Sande i Dine Bemærkninger angaaende min for tidlige Ro. Kæmp Du den gode Strid – men glem ikke den Erfaring, Du troer at have gjort i München, og

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Rom. Marienlyst 1845 Aug.

Kjære Johan! Rigtignok har jeg skrevet til Dig for et Par Dage siden, men da der nu er en god Leilighed, vil jeg dog benytte den, da det sagtens morer Dig at høre ofte fra os. – Jeg vil for det første tage det historisk; Onsdag Middag da jeg havde været hos din Familie gik jeg alene ud af Refsnæs; det stormede næsten, og Skyerne fore hen over de alvorlige Banker; jeg sad op at age et Stykke, fik mig en Passiar om Høst og hvad lettest snakkes om med Bønder; jeg fulgte Veien, men gik tit op paa en Banke, for at see Skrænterne og mere af det blaae Hav, som jeg aldrig andetsteds har seet saa blaat, ligesom Du havde det paa dine Studier; jeg skulde næsten troe, det ligger tildeels i Modsætningen til de graa Banker. – Inden jeg tænkte paa det, blev Landet smalt og Gaardene faae, saa, da jeg saae nogle Folk staae udenfor en Gaard, med dens gule Leervægge og lavvinklede Tage (formodentlig for Stormene her i det Læløse) – de røde nette Gavle ei at forglemme – gik jeg hen og bad om en Drik Mælk; Manden sagde: ja, der staaer Qvinden; den unge smukke Ane traskede ind, jeg bagefter, jeg blev modtaget af en gjøende hvid Pudel, og kom til Sæde i et prægtigt, med Tallerkener til Gesims, ypperlige Senge og med mange andre ypperlige Sager forsiret Værelse; jeg gav mig rigtig i Snak med dem; (de kjendte ogsaa Dig); jeg viste dem mine Tegninger, og yttrede at jeg og kunde tegne dem; det havde de Lyst til; og, da jeg sagde, om de da kunde beholde mig om Natten, (i andet Tilfælde var det saa seent at jeg maatte see mig om efter anden Leilighed), blev Qvinden atter citeret, og hun sagde ja, og pegede hen til en af Sengene; jeg tegnede nu Manden, vi passiarede; det gik fortræffeligt; – det er en Udkrog, hvor gammel Sæd og Skik har holdt sig. Den prægtige Dragt ligner den Thüringske, som har holdt sig under lignende Forhold; det morede mig uendeligt at see, hvordan disse Mennesker teede sig, saa aldeles ugenert og naturligt og dog net; men, hvad der er

os Nødvendighed er for dem en fremmed Luxus, der blev spiist stegte Aal fra en Pande, men jeg fik som Fremmed en Lommekniv; Konen kredensede mig Snaps af et Glas uden Fod, som jeg maatte tage af hendes Haand, og, da jeg ei var til Sinds at stikke mange saadanne ud, drak jeg Manden til, og rakte ham det. – Der var og en smuk Karl, Pige, og to ti-tolvaars Pigebørn, der maatte være Stedbørn til begge Forældrene; de sad alle og kigede mig paa Fingrene. – Sengene vare imidlertid færdige; vi skulde da til Sengs, og det viste sig vi skulde ligge der sammen; den ene smaae Pige laae hos Pigen,

Studie i Vandfarve

den af mig – hvorfor skulde vi skilles ad, Lorenz? det Forhold, der var imellem Dig og mig, kan jeg ikke komme i til Nogen af de Tilbageblevne, og dog holder jeg af dem Alle – hvem af dem, der har Lyst at læse disse mange Ord, maa see det. Men jeg er ogsaa i den senere Tid vaagnet af mangen Drøm, og meget som før var dunkelt staaer nu klart for mig, jeg seer, hvem der har størst Krav paa min Kjærlighed – mine Venner staa mig lige nær, men over dem Alle staaer Moder. – Ogsaa mit Arbeide spørger jeg ikke mere med. . . . Hedermann fortalte mig at Sultan Mahmud II udnævnte en nye Storvezir efter at have slaaet adskillige ihjæl; hans skriftlige Bestalling begyndte med de kraftige Ord: Samle Dine Tanker tilgavns, Storvezir! thi Allah veed det er Alvor! De Ord af den salig Tyrk falder mig tit ind, og jeg indseer hvor rigtigt det er at samle Tankerne tilgavns – men jeg snakker for meget om mig selv, og nu er snart Papiret fyldt. – Du spørger om danske Samfund: Det gaaer ret vel med det. Imens jeg var paa Landet var der et Extramøde, i Anledning af Svenskerne Storm paa Kjøbenhavn under Fr. III. Der skal have været saa mange at man stod i Vinduerne og langt ned ad Trappeperne, og Mange gik. Grundtvig skrev to Sange, af den sidste vil jeg skrive fire Linier, hvor Du kan see at han ogsaa kan benytte de Ulke, man har været vred paa ham for før, paa en net Maade; han beskriver Kjøbh. som den var i ældre Tid, og siger: »Smalt dog kun var Byen grundet, Sild gik op i Kattesundet, Ulke smaa sig kunde bade, Midt i Laxegade«! fire Linier skal Du have endnu af et Vers længere hen, sæt dem foran de ovenanførte, saa kan Du synge et Vers, Melodien er Danmark deiligst Vang o. s. v.: »Hvor nu smukke Piger vandre Pænt med Silkesko, Favned Søerne hverandre, Saa Havfruer lø«. – Hedermann har betænkt at give Dig lidt om det politiske Liv herhjemme – han er ret bleven en herlig Fyr, livlig og omgængelig. . . . Skovgaard! det stille Vand har den dybe Grund – tænk han sagde mig forleden: dersom ikke dette Stykke var lykkedes for ham, havde han sagt Kunsten Farvel og blevet Malersvend, nu kunde han ikke længere forsøge uden Opmuntring og Understøttelse. Nu har han atter taget fat paa det idag for at fuldføre det – han skal have været meget nær ved Præmien; Prof. Høyen interesserer sig overordentlig for det Arbeide, og jeg vilde ret ønske at det maatte lykkes, jeg tænker da det blev kjøbt til Galleriet. . . . K. F. Viborg [Tidens Kunstanmelder] holder Forelæsninger over den nordiske Mythologie. Skovgaard har sagt det var umiskjendeligt at han jagede efter Originalitet i Fremstillingen, ja blot i Navnene: Valhøl – Tjaulf o. s. v. han er saa god at vedføie den Bemærkning: som man sædvanlig kalder Valhal – Tjalfe o. s. v. . . . Fra Justitsraad Thomsen [Museumsmanden] skal jeg hilse Dig mange mange Gange, han beder mig sige Dig at Du maa ikke være forknyt, men kun fæste Lid til Dine egne Bemærkninger og Erfaringer, han er overbeviist om, at Du seer langt rigtigere og klarere nu end om et Aar, hvis Du da er i München, thi der skulde en overmenneskelig Kraft til ikke at lade sig paavirke af saa mægtige Omgivelser. – Jeg har idag malet en Luft, men den svarer langt fra til de Forventninger jeg gjorde mig om den igaar Aftes, da jeg malede den i Hovedet. . . . 1841 Onsdag ³/₃. Jeg kan ikke slippe Pennen uaget jeg skriver noget mat, daarligt Tøieri, men det morer mig. – [Dankwart] Dreyer har i Arbeide et stort smukt Landskab med en Regnbue, det er kraftigt coloreret uden at være grelt, det fornøier mig meget, da det sidste man saae udstilt i Kunstforeningen, et, han sendte hertil, var inderligt svagt; han har begyndt et mindre historisk Stykke: hvor Dagmar beder Valdemar løse alle Fanger af Jern. Tillige har han malet et gothisk Reliquieskab i Assens Kirke – man seer en Deel af Kirken og nogle Figurer i Middelalderens Costume. Dreyer er een af dem her hjemme, som med meest Inderlighed lever i sin Kunst og holder den for god til at give sig af med hvad der er smudsigt og lavt; det er mærkeligt at ikke det Ideale i hans Stræben afpræger sig i hans Ydre, som jeg sjeldent har seet styg-

gere hos nogen. . . . Idag har Kongen været i Højeste-Ret i en nye Vogn og en nye Kjole til stor Forargelse for Mange. Skovgaard og Flinch sagde, det var ubehageligt, uhyggeligt at see Uvillien i alle Ansigter og Vreden i Kongens. – Ingen, nei Faa hilste ham og han hilste Faa; man skal tydelig have seet han var misfornøiet, o kunde han have kjørt med et muntert Ansigt! . . .

Fra J.Th.Lundbye til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1841 13/3.

Inderlig kjære Lorenz! Atter modtager Du nogle Linier fra mig – Du seer jeg glemmer Dig ikke, og Ordsproget: ude af Øie – ude af Sind – vil jeg haabe skal vente længe paa at finde Anvendelse med Hensyn paa vort Venskabsforhold. – Saadan som Du seer mig paa den tilsendte Tegning (Saamange have kaldt det mig selv, at jeg tilsidst maa tro det, uagtet det slet ikke var min Hensigt) saaledes sidder jeg ofte i Skumringen ved min Kakkellovn – lader de forløbne Aar gaa forbi min Erindring og drømmer mig, ved Synet af den muntre Ild, en tilfreds og lykkelig Fremtid. I Øieblikket føler jeg mig saa lykkelig nu, som jeg har det – til andre Tider føler jeg inderlig Længsel efter høiere, ukjendte Glæder og Nydelser, Livet skal skjænke mig – og jeg er daarlig nok til at tro, at jeg er nøisom i mine Ønsker for Fremtiden; jeg forlanger jo dog at Ulykken skal gaae af Veien for mig. Jeg føler tydeligt, at jeg er af de lykkelige Mennesker, som kan finde Ro og Til-

fredshed i Livet, om jeg ikke selv vil forspilde den; men ogsaa jeg har min hemmelige Brøst, og hjemsesøges af Tvivl og Uro. – Dette Brev vilde jeg have skulde være muntert og venligt, som jeg selv er tilmode i disse Dage, at sige saa stille, vi vil handlyse den fæle Kaadhed reent. . . . Bissen spurgte meget venlig til Dig. – Freunds Odin er ved Juletider bleven færdig; det er et deiligt Arbeide, og med Hensyn paa Techniken vist sjældent, saa nydeligt er de enkelte Ting gjort som Skoene, Bræmmerne om hans Klædning, Baandet om Hovedet, der er af Sølv med indlagte Guldstjerner; flere Steder er Sølv og Guld anvendt og naar Figuren bliver mørk med Tiden vil disse Ting vist gjøre en smuk Virkning. Den staaer endnu altid udstillet i Kunstforeningen, og man mener den vil blive bestandig der til Minde om dens elskværdige Mester, uden, som de andre bestilte og købte Sager, at bortloddes. – Thorvaldsen er i disse Dage kommet fra Nysøe, og skal atter have gjort en heel Deel, han siger han befinder sig bedst ved sit Arbeide, og de kan neppe drive ham til den nødvendigste Bevægelse. Man mener han vil i May forlade os – det er kun Rygte. – Af Kunstnere omgaaes jeg kun Skovgaard, der skranter i denne Tid mere end hans Stykke kan taale, da det er ham vigtigt at faae det paa Udstillingen. . . . Adolf Jerichau har nylig sendt Tegninger, som Bissen skal have roest grumme meget, og jeg troer, de vil bevirke en heldigere Vending i hans Sager, dog jeg veed Intet videre bestemt. . . .

Fra Julius Hedermann til L. Fr. i München.

Kjbenhavn. 1841 6/3.

. . . skjøndt det vistnok gjorde mig meget ondt, at see Dig stakkels Ven saaledes spændt paa Pinebænken, og uagtet jeg godt begriber, hvad Du maa lide i den nærværende Tilstand, saa forladt og med de Omgivelser, – saa maa jeg dog tilstaae Dig, at jeg ikke paa nogen Maade følte mig forurolet eller ængstet for Dit Vedkommende, nei tværtimod følte jeg mig ganske rolig og sikker paa, at den Prøvelse, som Du nu maa gjenemgaae, den vil være heldbringende og luttrende for Dig og at, om end Kampen er haard og maa-skee langvarig, saa vil Du dog gaae som Seierherre ud af den. Gud vil ikke friste Nogen af os over Evne, siger St. Paulus, men mage Alt saa vi kan bære Prøvelsen, og atter paa et andet Sted siger den samme Apostel, at Prøvelsens piinlige Stund er for Intet at regne mod den Herlighedens Krone vi derunder kan vinde. . . . Hvad iøvrigt de religiøse Tvivl angaar, som Du uidentvillig for nærværende Tid hjemsesøges af, da har jeg intet bedre Raad at give Dig end det: Stoel ikke formeget paa Din egen kjødelige Forstand (thi den opfatter kun stykkeviis, ikke hele Universets og Jeggets Gaade), tro heller ikke for let hvad Dine Medmennesker ville give Dig som Sandheden (thi foruden at Menneskene ofte ere slette og ei ville Sandheden, saa ere de tillige endnu oftere vildfarende og kunne ei see Sandheden, saa de selv ere bedragne og vildlede Andre), men læs flittig i Skriften, og hvad Du der møder, som stemmer med Hjertets og Samvittighedens Stemme, tro det fuld og fast. . . . – For nu at komme fra de religiøse Gjenstande, da kan Du vel nok tænke, at jeg havde mest Lyst til at tale med Dig om Dig selv . . . men da dette ei saa meget vilde interessere Dig som mig, og da Du heller ønsker at høre Noget om Hjemmet, saa skal jeg efter bedste Evne imødekomme dette Ønske. – Nu! at det heller ikke her hjemme just er noget Paradiis . . . det behøver jeg neppe at sige Dig . . . Stænderne (især de roskildske – tildels ogsaa de viborgske) har ført sig ret værdigt op . . . Som et Curiosum vil jeg anføre, at her er opstaaet et nyt Blad af ultraliberal Farve ved Navn: *Corsaren*, hvoraf der er udkommet en Snees Numre, det mest bedske, men tillige mest vittige af alle danske Blade, men som, uagtet det naturligviis har gjort umaadelig Opsigt, dog næsten allevegne er bleven misbilliget for sine Udskeielser . . . Grundtvigs Forslag om Sognebaandets Løsning er (som Du nok alt vidste før Du reiste) efter en hidsig

Kamp bleven anden Gang forkastet i den roskildske Stænderforsamling (ved Mynsters og Clausens forenede Bestræbelser) . . . Grundtvig har udgivet en smuk Bøn om en Høiskole i Sorø, der har vundet almindelig Anerkjendelse. – I danske Samfund gaar det godt. [P. C.] Kierkegaard fortsætter sine interessante historiske Foredrag over de atten Christne Aarhundreder. Barfoed holder liberale Foredrag over Suverænitets Indførelse i Danmark, hvorved han gjerne kommer op at skjendes med Grundtvig . . . I Asylskolen [Caroline Amalies] gaaer det meget godt. Dronningen kommer der undertiden, jeg er et Par Gange stødt sammen med hende og forleden blev hun siddende en heel Time, mens P. Rørdam og jeg i Fællesskab fortalte Drengene om Kjøbenhavns Beleiring 1659 . . . Johan [Th. Lundbye] har ogsaa begyndt at fortælle Pigerne Historie eller idetmindste Historier. Det er virkelig ogsaa et meget fornøieligt Arbejde paa Grund af den Interesse de viser . . . Vi komme nu til de forandrede Personer, nemlig Didrik [Brandis] og Georg [Steenberg]; med den første af disse er der foregaaet en partiel, med den sidste en total Revolution. Dog for at oplyse dette maa jeg omtale »Akademisk Læseforening« hvor vi alle sammen hidtil har været Medlemmer og hvor de to nævnte er bleven betydelig paavirkede om end i forskjellig Retning. Læseforeningen der tæller over 500 Medlemmer er nemlig det mest radikale Selskab i hele Kjøbenhavn. Tonen i *Akademikum* har dog sin væsentligste Grund i at et vist Partie, i Spidsen for hvilket Carl Ploug staar, et Parti paa et eller to Hundrede Stykker, har revet Magten til sig og tølesløst tumler sig, uden at man kan blive enig om eller fatte Mod til at sætte Skranke derfor. . . . Georg har rent forandret sig, han har ikke allene aldeles opgivet levende Deeltagelse for hvad der før var ham som os alle kiært, navnlig den Retning som Grundtvig anviste os – som Beviis herpaa vil jeg anføre at han er udtraadt af Danske Samfund. . . . Han har som han siger fundet »høiere og helligere Interesser« (nemlig politiske) istedetfor de gamle religiøse og nationale, han sværmer for det han kalder »Studenteraanden«. . . . Lev nu vel kiære Lorenz! Gud være med Dig! – Levvel! Din uforanderlige Ven Julius. . . .

Fra Faderen til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1841 ²³/₄.

Min kjære Søn. Det er længe siden, at jeg har underholdt mig med Dig, men derfor har jeg dog ei mindre flittig tænkt paa Dig; thi netop dette Øieblik er nok et af de vigtigste for Dig, for Din tilkommende Stilling; og jeg er meget begjærlig efter at erfare, hvorledes denne Kamp udvikler sig, som Du gjennemgaaer for at komme til bestemt Mening om Din fremtidige Bestemmelse, som Kunstner, – ja som Menneske. Paa samme Tid indseer jeg tillige, at det ei er sandsynligt, at dette kan skee saa hurtigt; thi derved er mange Qvæstioner at drøfte, og med Din Tænkemaade, at undersøge Tingene tilbunds, tager dette nogen Tiid, som kanskee forøges derved, at Du neppe har nogen Ven i Nærheden, som Du tillidsfuld kan betroe Dine Tvivl, hvad der plager Dig, for ved Meddelelsen af hans Mening at blive beroeliget. – Dog gjør dette tillige de Beslutninger som Du kommer til at tage, til Dine egne og giver Dig saaledes en ganske anden Selvstændighed, end Du vilde være istand til at opnaae under Veiledning af ældre, erfarene Venner; og Du vil forlade München, et ganske andet Menneske end Du kom derhen. . . .

Fra Søsteren Mimi til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1841 ³/₅.

Min søde kjære Lorenz! Jeg har endnu ei takket dig for det herlige rare Brev, som jeg i Marts Maaned fik fra dig; jeg takker dig inderlig for alt, du har immer paa en saa elskværdig Maade erindret mig om mine Feil . . . Vi have idag været paa Udstillingen for første Gang . . . jeg blev ganske rørt dér, i det vi gaaer ind i den Stue hvor Billederne

bliver leveret af, siger Manden, som tog imod dem: »Har de nylig hørt fra Lorenz?« Papa og jeg blev ganske forundrede, og da jeg siden spurgte ham om han kjendte dig, sagde han: »Ja saamænd gjør jeg saa.« Det var en høj Mand i rød Kjole, og han lod til at holde meget af dig . . . Men de fleste Mennesker spørger efter vor lille Lorenz . . . Vort Bryllup bliver i Slutningen af Juni og du kan troe vi have meget at bestille . . . Ingen af mine tre Brødre ere her til mit Bryllup, det gjør mig ret ondt kan du troe; . . . Lorenz! jeg vil bede dig om en Ting; jeg har faaet et Album forærende, og hvis du vilde give mig en Tegning dertil, vilde det ret fornøie mig du kjære Broder! . . . Louise og Francke sender dig mange Hilsener; Sophy [Franckes lille Datter] kyskede sidst dit Portræt og holdt en lang Conversation med dig, og blev tilsidst ganske rød i Hovedet, thi hun sagde du loe af hende. . . din troe Søster Mimi.

WILHELMINE (MIMI) FRÖLICH

FREDERIK (FRITZ) CONSTANTIN BRUN

Blyantstegninger fra 1840 eller 1844

Fra Moderen til L. Fr. i München.

1841 Løvedag 13/5.

Min kjære Lorenz! Næste Mandag reiser igjen en ung Mand herfra til München, som skal have den fornøielse at see dig . . . jeg kan umueligen sende ham tom hændet herfra og kommer nu fra Mørck paa Østergade hvor jeg har valgt tvende Lommetørklæder, de skal sømmes og navnes paa Edelgave hvor vi agte os hen saasomt vi have spist, vi komme først tilbage paa Mandag og derfor maae alt besørgeres forud, hvorfor jeg ogsaa maae skrive idag. Du vil sagtens undre dig lidt over min Smag at sende Klædningstykker, men det er noget du altiid bruger, og som kan spare lidt paa dine egne Udgifter, da jeg befrygter at du er for oeconomisk. Det er sandelig en underlig bebreidelse en Moder gjør sin Søn, men jeg troer dog at have Grund dertil, for naar jeg sammenligner den Summa penge du Maanedlig forbruger med hvad den unge Ross [holstensk Maler] fortalte mig han brugte, saa kommer du netop ud med det halve, og deraf maae jeg slutte at den Economie grændser til det upassende. Du er for beskjeden min kjære Lorenz, og du kan troe mig, at det heller ikke er Papa's Meening, han har sikkert selv skreven dig derom. . .

*

Fra Joh.Th.Lundbye til L.Fr. i München.

Frederiksværk 1841 19/6.

Inderlig kjære Lorenz! Saa gjerne jeg vilde formaaer jeg neppe at skrive et sammenhængende, ordnet Brev, dertil er jeg ikke endnu rolig nok, efter hvad der er skeet. -- Tit er Ulykken selv ikke saa slem, som Frygten for den -- min Faders Død vilde forekommet mig gruelig, om jeg i lang Tid skulde havt den for Øie -- nu har han forladt os, og dog er jeg ikke saaledes nedslaaet, at jeg jo med Fatning og Rolighed kan tænke over min Fremtid. Hans Død vil jeg kun kort berøre . . . Han tog Afsked med os, og yttrede, hvorledes han ønskede at begraves, uden al Stads, uden Tale, Skyden med Kanoner eller Sligt: »mit Liv igjennem har jeg stræbt at gjøre min Pligt som Embedsmand, og derover er Intet videre at sige.« . . . Nu saae vi klart at hans sidste Stund var nær, og stille bekymrede sade vi om ham. Det mørknede alt, men i et Par Timer hørtes kun hans tunge, besværlige Aandedræt . . . jeg troede mig stærk, men da hans Aande standsede et Øieblik, foer jeg ind i den anden Stue og ene et Øieblik nær ved at besvime, dog fattede jeg mig snart og vendte tilbage; da hørte jeg kun et Par tunge, men ganske rolige Aandedrag, det Ene svagere end det Andet . . . saa indtraadte en gruelig Stilhed, der sagde os at nu havde han udstridt. -- Det er det første Dødsleie jeg har staaet ved, og saa rolig jeg her skriver derom, vil det dog aldrig gaae mig af Minde, end ikke det Ringeste af hvad jeg dør saae og følte . . . Min englelige Moder har med mageløs Selvopoffrelse passet og pleiet ham . . . , har et Liv igjennem gjort hans Villie til sin, hun blev ikke træt til det Sidste . . . hendes Blidhed og Sinds-Ro har bevaret hende og vil med Vor Herres Bistand bevare hende endnu mange Aar, at hendes Alderdom kan skjænke hende mere Glæde end de senere Aar har kunnet. Det kommer vel meest an paa os, hendes Sønner, for hvem hun nu vil leve, og hvis Fremtids-Vel for en stor Deel vil udgjøre hendes Lykke. . . . 1841 20/6. . . . Hvad jeg nu har oplevet, forestaaer ogsaa Dig min Ven! Gud give det først da maa komme, naar Din elskelige Fader er træt af Livet, hans Kræfter udtømte; jeg kan ikke ønske ham Aar, som min afdøde Faders det Sidste, det var sandelig sørgeligt for ham og hans. Mange tale meget om deres Ulykke og Sorg, det kan jeg ikke -- det er mig altid, naar Andre fortæller Saadant, som jeg var endnu et Barn, der Intet havde oplevet, dog har jeg ogsaa havt mit Kors at bære, og nu har jeg seet Døden tillukke min gamle Faders Øine, har hørt hans sidste Suk, det er et alvorligt Øieblik i vort Liv. Sorg og Bedrøvelse kan ikke her betage mig; den kjære Afdøde var ikke af dem, hvis Kjærlighed prægede sig i hans Væsen, han var i det hele taget mere stræng og bitter end kjærlig i Omgang, og dog lyver jeg ikke, naar jeg siger: at han var en sjælden kjærlig Familiefader. . . . Nu har han Fred og Ro -- Vor Herre være ham en naadig og barmhjertig Dommer! Hans Stræben var ærlig, hans Færd bramfri og djærv! . . .

Fra L.Frølich til Joh.Th.L.

München 1841 Torsd. 7/7.

Min kjære Johan. Igaar modtog jeg Dit Brev med den sørgelige Efterretning om Din Faders Død; jeg takker Dig ret derfor; derpaa skal man kjende Vennen at han gjerne vil dele sin Glæde som sin Sorg med Vennen; saaledes har det uagtet sit sørgelige Indhold skaffet mig megen Glæde, det er saa ganske min gamle Johan. Ja, det er Ret, be-
tragt Du kun det Alvorlige med hele Din Sjæls Alvor, men det er ogsaa Ret at Du ei lader Følelsen ene herske, naar Gud kalder den Livsmætte, den Mødige bort, maae vi skikke os i Naturens Gang, og det bliver os ogsaa lettere, fordi vi allerede ei havde dem ganske, da vi mistede dem. . . . Træsnittene have i det hele taget fornøiet mig meget, navnlig ere de efter Dine Tegninger, især til det xylografiske Værk virkelig glædelige, de lade intet tilbage at ønske, og ere meget originelle, idet de ere ganske som Raderinger, medens man her bruger en meget streng, meer Kobberstikker-Methode for Træsnit,

hvoraf Du virkelig har megen Fortjeneste. Hvis Du var i Byen, vilde Du hos Flinch faae meer at høre om dette, navnlig om Anmeldelsen [Flinchs Subskriptionsindbydelse til Uglspils Historie], som jeg paa ingen Maade er fornøiet over, og havde jeg været i Kbh, havde jeg ikke taalt at mit Navn, paa en saa opblæst Maade var bleven brugt som Lokkespise. Jeg har sendt fem Træklodse til Flinch, hvilke vel ere de sidste; – ogsaa har jeg sendt et Udkast til en Randtegning til Digtet Thyra Dannebod, som jeg nok havde Lyst at udføre – med nogle Forandringer. – Hvad har Du gjort? har ogsaa Thorald og Skovgaard gjort noget, og hvad? – Du har jo ligesom jeg lagt Dig en Knebelsbart til og ryger Tobak, men kan Du indhente mig? jeg har et Forspring, og er meget dygtig i begge Dele (jeg har heelt Skjæg), naar vi i Alt som i dette holde Skridt med hinanden, saa ville vi jo være meget enige, naar vi igjen komme sammen. – Du siger mig i et af Dine sidste Breve, at jeg maae tage Hensyn i mine Breve, hvad jeg skriver, – men det kan jeg ikke inllade mig paa; naar jeg skriver til Dig, saa skriver jeg jo ei til Andre, og er der Noget deri, som ei duer for Andre, saa kan Du jo beholde det for Dig. – Ei heller maa Du bede mig takke mine Forældre for den Godhed de vise Dig: det er at drive Beskedenheden for vidt, vi bør ei have saa lidt Følelse af vor egen Værd, og har vi det, maa vi være uhyre varsomme i vor Dom derover; – heri bebreider jeg mig selv ogsaa meget . . . Meget har jo den forandrede Omgivelse forknyttet mig, vee den, der bedømmer Verden eensidigt, som kun kjender det Gode i en vis Kjole, hylder en bestemt Farve; mister han sin vante Kreds, saa kan han hverken fordømme, eller lade være, staaer uendelig jammerlig for sig og Andre. De ungdommelige herlige Drømme svandt, og jeg seer, hvordan man bærer alle Tings Skjønhed i sit eget Øie, alle Tings Herlighed i sit eget Hjerte, Tid og Sted forandre det ei. – Som Kunstner har jeg ogsaa faaet Øinene op i denne almindelige Stræben, jeg seer, hvor meget jeg har ladet ligge ved Siden, eller stræbt paa en forkeert Maade efter; jeg seer godt, hvad Evner, Gud har skjænket mig, men tillige, hvor lidet jeg endnu selv har udviklet dem, jeg har lært bedre at skatte Andres Kunst; har alt det end i Øieblikket holdt mig op, saa haaber jeg dog, det skal virke godt; – man har godt af at være blandt Folk, som ei bryde sig om En, lader En skytte sig selv. – Vi Kunstnere burde være saa glade, vor Beskjæftigelse er at betragte som Menneskeslægts Fritimer og Helligdage, vor Bestemmelse er jo at betragte Guds Herlighed i hans Verden; det bør gjøres med Glæde, naar det skal faae Værd og Betydning, vi kunde da hæve og glæde de Mennesker, hvis Beskjæftigelse klistrer dem fast til Jorden; i modsat Tilfælde blive vi blot Koriositetsmagere, som leve af vore Medmenneskers Forfængelighed, af en eller anden Mode. Ja, Kjærligheden til vor Kunst, som smelter sammen med Kjærligheden til Naturen og til Gud, er det første, men den kan da gjøre os saa lykkelig, at vi vist med Glæde kan undvære de Goder, som de andre Stænder rigtignok have, men ved Siden af meget Slemt; Titian sagde at Kunsten var hans Elskede, som ei maatte dele hans Kjærlighed med nogen anden; – mangan stor Maler har levet og er død i Elendighed, og jeg troer hans Kunst har gjort ham lykkelig; vi maa opmuntre hinanden til med glad Tillid at følge efter; Kjærligheden er det Vigtigste, skjænker den os meer, saa tage vi det glad! – Men fra Efterlevelsen af denne Prædiken er jeg langt. – En Mening, som jeg gjerne vilde have forandret hos Dig og hos Eder Alle, hvor det gjøres nødig, er Eders ukjærlige Bedømmelse af Tydskerne (fra Grundtvig), indsee og glæd Eder kun over den milde Kjærlighed, som meget findes i vort kjære Hjem, undgaae kun Tydskernes Feil, hvor I erkjende dem, men kom dem ei i Møde med Fordom, de ere ærlige, stræbe alvorligen og kraftigen og staae grumme høit i mange Ting; og uagtet Norden har meget forskjelligt fra Tydskland i Sprog og Alting, er det dog den af alle Nationer vi i alle disse Henseender er nærmest beslægtet med, – og nu i Kunsten; vi

have endnu ingen for os eiendommelig Kunst; Din Ærlighed og det Gode, som er saa mange danske Kunstnere egen mister Du ei ved at komme derhen, og hvormeget kunde Du vinde! . . . Jeg har gjort en Deel tildeels mislykkede Compositioner (jeg fordrer nu ogsaa meer af mig selv) . . . Frithiofs Saga som jeg vilde udføre. Jeg maser nu med »Frithiof paa Havet«. . . . Skriv til Din Ven, som har fundet brave Omgangsvener, men intet saa aabent og kjærligt Hjærte som Dit. . . . Imorgen skal jeg til en stor Kunstnerfest til Thorvaldsens Ære, og Onsdag er han sammen med os Danske. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Frederiksværk 1841 19/7.

Har Du en Ven, som Du troer vel, da skal Du blande Dit Sind med hans, vexe Gaver med ham og besøge ham tit; thi med Krat bevoxes Veien, og høit Græs groer paa Stien, som Ingen betræder. – Saaledes staaer der i Havamaal, dog er det sandt endnu. – Kjære Lorenz! er Stien end lang og trang imellem os nu, saa lad den dog ikke ganske tilgro. Det er vel Synd at skrive saadant nu, da jeg nylig har læst et Brev fra Dig til Brandis og et til Flinch, men uden at ville bebreide Dig Noget, vil jeg dog omtale hvad der ikke behagede mig i det sidste til os eller Brandis. – Vi har maaskee tidligere afsondret os for meget, som Du oftere har skrevet, men det har i det mindste jeg tro- ligen arbeidet paa senere at gjøre godt, ved at træde i Berørelse med mange Mennesker og af forskjellig Slags, høre deres Meninger om Livet; jeg har gjort Vold paa mig under- tiden for at faa Samtaler igang med høist ulige sindede Folk – jeg har ogsaa rystet Tær- ningerne i Soldet, – men, betragter jeg Livet som Veien til en Evighed, jeg engang har hørt ligne ved et uhyre Hav, hvorover ingen Dødelig kunde see endog blot den fineste blaae Baggrund hæve sig, men bag hvilket dog vel de Fleste ahnede Land, det kunde man see af de mange Spor, som førte derved til Bredden – betragter jeg Livet saaledes, saa har jeg aldrig seet noget Spor løbe saa kjønt, bugte sig saa yndigt, som det vi fulgte fra vi var ganske unge, ja fra jeg var Barn; skjøndt jeg senere tit maae gjøre en lille Omvei for at plukke en fremmed Blomst, jeg ikke finder paa min Vei, saa kommer jeg dog altid tilbage. – I dit sidste Brev omtaler Du det lystigere Liv med for megen Deel- tagelse synes jeg – jeg vil som Du ikke fordømme det, naar der kun er Liv og Lune deri, men hvad Udbytte giver det? I Søndags var jeg til et Skovbal i Sonnerup Skov, hvor der er yndigt, og jeg morede mig herligt – ved at see paa de Dandsende og tale med de Ikke-Dandsende, ved at betragte Naturen, som paa denne Plet har en ubeskrivelig dog ikke ganske sjællandsk Ynde, – der var to unge Sø-Officerer med hvem jeg, da alle sagtens vare til Ro, tilbragte Natten under Samtaler, underlig nok, af meget alvorlig Slags, (jeg er lidt stolt af, at jeg en enkelt Gang, som nu ved denne Leilighed, kan, uden at synes sentimental eller overspændt, lede Samtalen saaledes at Raahed bliver borte, den slem- me Gjæst, som saa lettelig indfinder sig). Kl. tre vare vi i Vinderød for at see Solens Op- gang, derfra ned paa Værket, hvor vi drak Kaffe og røg Sigarer, saa gik jeg her hjem og tog hvide Lærredsbenklæder og en gammel Frakke paa, hvorpaa jeg vækkede [min Broder] Emanuel og nu gik vi alle ombord og morede os kosteligt paa Seiltouren ud af Fjorden med det lille Opmaalings-Fartøi *Cathrine Rebekka*. Vi ankrede ved Lynæs, et Leie ved Issefjordens Munding, men efter Frokosten vare mine Kræfter saadan borte, at jeg var altfor søvrig til at kunne følge Emanuel, der kjørte tilbage til Værket. Om Aftenen kom han igjen med flere til Lynæs, hvor vi i Kroen havde en munter Aften. Saaledes havde jeg en virkelig munter Dag; men dog – hvor tom er ikke den Glæde, hvor langt bedre havde det ikke smagt med beslægtede Sjæle . . . Vi ere øiensynlig ned- sænkede i en gruelig fornuftig Travlhed, som jeg sandelig ikke miskjender, da der viser

sig saa meget Liv deri, men det er ikke Aandens Liv, skjøndt Alle fører Aanden i Munden: »i Livsbekymring de sig nedsænke – paa Livet har de ei Tid at tænke!« men naar engang, hvad vi vel neppe seer, alt dette har klarer sig, naar Danmark nyder den Frihed, der vel føles en brændende Tørst efter, naar Saarene ere lægte, som de store, ønskede Forandringer nødvendig maa slaae – da vil vel atter det aandelige Liv ikke vaagne, det er vaagnet! men sættes i Højsædet og hærske – det er jo det vi har levet for, det har været vort skjønneste Haab – lad os holde paa det! mine Ord duer ikke og jeg vil derfor lede efter Andres – Ingemann spaaer jo det danske Folkeliv varigt Held og Grundtvig med, saa trøstelige lyder deres Ord i mine Øren: »Hvor Folkenes Skaber har Roden lagt, har Væxten gennem Aartusinder Magt! for hvad der i Evighedsbog staaer skrevet slet Ingen forgjæves har kæmpet og levet!« og nu han, der saa tit har begejstret os og Flere, ønsker saa kjønt for Folkestammen: »trods al Brøst, al Bod, al Fare, gid den vinde maae og vare, skabe i et Gylden-Aar gamle Danmark blide Kaar!« – Ogsaa jeg har Øieblikke, hvor jeg tvivler om Alt, hvor Alt er mig ligegyldigt: Fædreland, Konge, Venner, Kunst, Natur ja selv hun, der er mig dyrebarest paa denne Jord, – men naar jeg da imellem, Gud veed, langt sjældnere nu end før, kan være et skikkeligt Menneske, holde Lidenskaber i Tømme, være mild imod Andre, flittig, umagelig, maadholden eller Sligt, da synes jeg: at jeg gjør hvad jeg kan, og tænker paa, jo flere, der vilde overvinde dem selv, des bedre blev jo Folket; . . . Og hvad mangler jeg? hvorfor kan ikke Livet blusse klart op i mig, saa jeg kunde gavne og glæde mig selv og Andre? ja! jeg drømmer ogsaa om Lykke paa denne Jord, gaaer ogsaa Fremtiden imøde med Ønsker og Forhaabninger, der sagtens skal skuffes, som saa Manges – nu, saa gid jeg da havde naaet de Dage, da Skuffelsernes Bitterhed var nedsvælgel og Lidenskaberne i Ro, saa kan der dog maaskee endnu være en rolig Alderdom at glæde sig til – »Barnlige Dage saa milde, da var jeg munter og fro – Ynglinge-Dage saa vilde, ak! I har røvet min Ro!« – Ingemann trøster saa smukt for denne Bekymring over den svundne Fred i sin Holger Danske:

See frem, men ei tilbage, hvad Hjertet attraar,

Maaskee dog engang under Solen Du naaer! – – – ??? –

1841 ^{21/7}. Hvad jeg iforgaars skrev paa forrige Side var ikke Frugt af en overgaaende, sygelig Stemning, nei desværre! det kommer tit igjen saadanne som Du her seer det kort fremsat, – kjender ogsaa Du saadant Mismod af den Art, saa trøst mig, ifald det staaer i Din Magt. »Det stjæler Rosen af min Kind«, som jeg har hørt i en Sang; jeg bliver forsagt og bleg og ussel, nu, da min Faders Død netop skulde kalde til Liv og Virksomhed alle de slumrende Kræfter. Men i livfulde Øieblikke er jeg den samme godtroende, venlige, stokblinde Johan, som Enhver kan vinde og narre; uagtet jeg stadig arbejder paa at skærpe Synet, for ikke at døie saa meget i Omgang med Andre, ved deres Paahæng og Næsvished (Yndigheder, som ikke ere sjældne her): saa bliver jeg dog den Samme. – O skriv mig ret snart et Brev til, ret alvorligt, at jeg maa gjenkjende Dig, med hvem jeg har levet mine lykkeligste Timer. . . . Var jeg Dig nogensinde byrdefuld? Svar reent ud: ja eller nei? Jeg veed vel: at Kjær bliver Kjedelig, naar han længe dvæler i anden Mands Huus, som der staaer i Havamaal – og det kan ansees, som et Beviis for Ægtheden af vort Venskab, synes jeg i al Beskedenhed, at vi saa sjælden trættedes ved det stadige Samliv som Gjenboer. – Herre Gud, Lorenz! misforstaa ikke dette, men svar derpaa, at jeg kan see om Du forstod mig. . . .

Skitse til Uglspil som Flyvekunstner. München 1841

I Frølichs og Lundbyes Breve har alt flere Gange været omtalt Tegningerne og Træsnittene til den af Xylograf A. C. F. Flinch planlagte Udgave af »Till Uglspils Historie«, »det 19. Aarh.'s første danske Forsøg paa at skabe et Illustrationsværk med Træsnit«. Det er tidligere antaget, at Frølichs Tegninger til denne Bog omtrent var færdige inden hans Afrejse ^{14/10} 1840. (Se Pietro Krohns Fortegnelse over L. Fr.'s Illustrationer, Raderinger m. m. i Foren. for Boghaandværks Tidsskrift »Bogvennen« 1898-99, S. 12 o. flg.) Dette er dog en Fejltagelse; tværtimod, alle Billederne ere tegnede i Tyskland. Ifølge Dagbogs-optegnelser tegnede han under Opholdet i Dresden, ^{11/11-5/12}, syv Uglspilbilleder, og i München gjorde han Serien færdig til Midtsommer 1841. – Efter Anmodning fra Flinch udførte han i München endel Tegninger paa selve Træstokkene (se efterf. Brev), medens andre hjemsendtes i omhyggelig gennemførte Tegninger paa Papir (se her S. 49) og overførtes paa Klodsen af andre Kunstnere (se Lundbyes Brev af ^{22/1} 41) eller af Flinchs Elever. Skitsebogsblade fra München med Udkast til Uglspil-Billeder ere bevarede. Her medtages to saadanne (S. 53 og 65) der vise, at L. Fr. oprindeligt har tænkt sig Billederne omsluttede af lette Ornamenter, en Plan han desværre har opgivet, men som blev bibeholdt i det større

Træsnit: »Uglspils Tanker«, der tidligere fandtes udenpaa N. C. Roms Udgave fra 1885, men er udeladt og erstattet af farvetrykte Lithografier i den sidste Udgave u. A., der er delt i to Hæfter. (Ang. Uglspil-Udgiven se iøvrig: Karl Madsen, Joh. Th. Lundbye 1895 S. 111 f.)

Fra Xylograf A. C. F. Flinch til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1841 ³¹/₇.

Gode Hr. Frølich! Deres Brev af 29de Juni modtog jeg først den 16de Juli, tilligemed de tegnede Træeklodser. Jeg er Dem meget taknemmelig for den Flid De anvender paa disse Arbeider, som rigtignok er langt mere end jeg nogensinde har kunnet ventet, og altfor meget i Forhold til den Betaling, De derfor faaer. Jeg skal nu gjøre mig al muelig Umage for at gjengive Tegningerne ganske som de ere udførte, ligesom ogsaa med de senere Forandringer, som De har angivet. . . . Deres Tilbud at ville tegne til mine xylographiske Blade er jeg Dem naturligviis meget forbunden for; men først og fremmest maae jeg gjøre Dem opmærksom paa, at det er en absolut Nødvendighed, at disse tegnes paa Træet af Kunstneren selv, da de skal gjelde for Haandtegninger af Kunstnerne selv, dernæst er mine Pengeomstændigheder i denne Tid meget daarlige, formedelst Udgifter til Trykning, Papiir etc., og alle mine Projecter har endnu ikke indbragt mig Skilling eller Hviid, dette i Betragtning med den Gjæld jeg alt er i til Dem, gjør at jeg intet Arbeide tør bestille hos Dem, saameget mere som jeg ei kan love at betale Dem, hvad jeg alt skylder Dem, før i Slutningen af dette Aar, . . . Skulde De, trods dette, alligevel have Lyst til at vilde udføre een eller flere saadanne Tegninger og derpaa give mig Credit til bedre Tider, bliver jeg Dem naturligvis derfor meget forbunden; i det Tilfælde maae De med ethvert Stykke sende en lille Forklaring. Deres elskværdige Tegning til Digtet Thyra Dannebod har hos alle vundet meget Bifald, det er nu anmeldt i Kunstforeningen, at De udfører Haandtegning til dette Digt, det var det Hele, hvad derved var at iagttage, thi Formanden Professor Clausen, hvem jeg har forelagt Tegningen, kan ei, hvormeget han end synes om Compositionen, garantere Dem, at den efter Udførelsen paa Pladen vil blive antaget af Foreningen; imidlertid siger Alle, at der ingen Spørgsmaal kan være derom, naar det ikke rent ud sagt blev noget Jux. . . . [Kunstforeningen vedtog i Febr. 1841 at opfordre Kunstnere til at indsende Illustrationer til danske Digte, som Foreningen tænkte at udgive; der indkom i de efterfølgende Aar enkelte Raderinger, der kjøbtes, men til en Samling illustrerede Digte naaede man ikke. Planen blev først virkeliggjort, da Foreningen i 1845 udsendte Oehlenschläger: De to Kirketaarne med L. Frølichs Raderinger. – Den her omtalte Tegning »Thyra Dannebod« kjendes nu ikke. Svage Spor til en saadan Komposition findes i L. Fr.'s Skitsebøger fra München 1841. Hverken denne Tegning eller den af Frølich senere indsendte Række Tegninger til Ingemanns »De Underjordiske«, ses at have været virkeligt forelagt Kunstforeningens Bestyrelse undtagen til Underhaands-Bedømmelse. Forhandlingsprotokollen indeholder intet om disse to Tilbud. (Se herom mere nedenfor, bl. a. Brev fra Faderen af ¹²/₁ 1843.)]

Fra Thorald Læssøe til L. Fr. i München.

Frederiksborg Slot 1841 ²⁴/₉.

Kjære Lorenz! Det er nu ret en lang Tid siden jeg har skrevet Dig til, det er vistnok ikke fordi jeg tænker mindre paa Dig, eller holder mindre af Dig end forhen, men den ene Dag gaaer efter den Anden, uden at de bringe noget, som jeg syntes værd at nedskrive til Dig. – Jeg har den hele Sommer opholdt mig her paa Slottet og levet meget stille og eensformigt, men meget hyggeligt. Jeg boer her sammen med Skovgaard, vi have tre smukke Værelser, som ligge samlede, men vende til forskjellige Sider, saa vi har flere smukke Udsigter fra Vinduerne; i det ene Værelse er en Karnap, som hænger frit uden paa Muren, saa der ere Vinduer til tre Sider. I denne sidder jeg i dette Øieblik

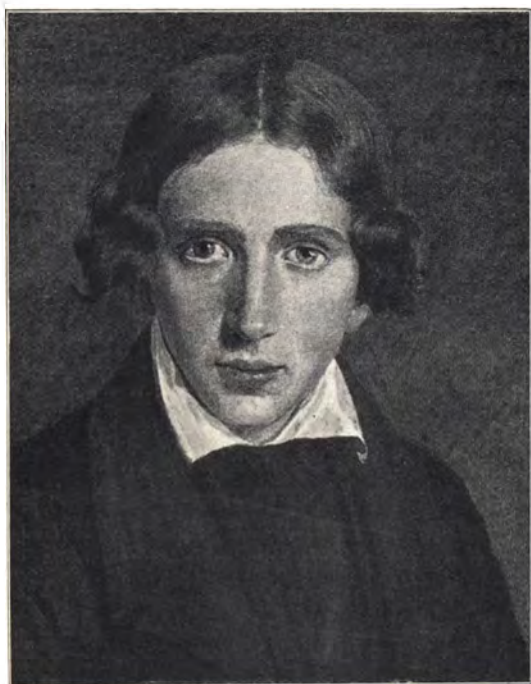

JULIUS HEDERMANN. † 1841

GEORG STEENBERG. Senere Præst

og skriver til Dig min Ven! Jeg er ene hjemme, det er Aften, Maanen staaer lige ud for Vinduerne og kappes med Lyset, hvorved jeg skriver, om at oplyse Karnappen. Søen skulper lige herved og Bølgerne synes at lege med Maanskinnet, som spiller langs hen ad deres smaa Krusninger. I den fredelige lille Bye, som omkrandses Slotsøen, begynder Lysene at tændes; den seer saa venlig og smilende ud, som om den kun gjemte lutter gode Mennesker i sine Vaaninger, og Størstedelen er det vel ogsaa, som jeg efterhaanden kommer efter at det er Tilfældet overalt. – Dit Portrait, som Du tegnede til mig, da jeg var paa Valløe, hænger lige for mig, det seer saa alvorligt og fast ned paa mig, som om det vidste at jeg skrev til Dig. Der er noget underligt vemodigt i det Blik, Du

THORALD LÆSSØE. Malt i Fyrrerne

DIDRIK BRANDIS. Sign. 1845

Fire Portrætter af Ungdomsvener

har der, som ofte er mig saa trøstende, naar jeg ret er bedrøvet og seer paa det, er det som om det tog saa kjærlig Deel i min Stemning, men naar jeg føler mig lykkelig og let som Fuglen i Luften og jeg da kommer til at see paa dette bestandig alvorlige og vemodige Blik, kan det ofte forjage min Munterhed, da den Tanke uvilkaarlig paatrænger sig mig, maaske Lorenz i dette Øieblik ikke har det godt, maaske han nu er bedrøvet, og han er ene og forladt i et fremmed Land saa langt borte fra alle sine Kjære, som elske og forstaa ham. – Dog Gud, den kjærlige Fader er hos Dig, og han sender sine Engle til sine lidende Børn, at de med deres milde Vingeslag, skal vifte lægende Kjølning til den saarede Sjæl og det brændende Hjerte. – Jeg kommer ret til at leve tilbage i de gamle Tider ved at vandre om i dette store gamle Slot. Min Nøgle er en Hovednøgle, saa jeg kan aabne hver Laas paa hele Slottet. – Det gjør et underligt Indtryk at see de Mennesker, som har levet og virked her, hænge nede i Galleriet i legemstore Figurer, paa samme Sted, hvor de nu kun ere stumme Tilskuere, have de bevæget dem og af de Tusinde som den Gang bøiede sig for dem, er der intet uden Støv tilbage her paa Jorden; og med deres Legemer ere deres Navn og Gjæringer ogsaa falden hen i Glemselens store Øde, kun disse Enkelte, som ere fødte til Purpurkaaben staa her endnu, men hvad vide vi om dem, deres Navn og enkelte Handlinger, som have grebet ind i det store offentlige Liv, det er det heele. – Hvor vilde jeg ønske at jeg kunde kalde flere af disse Mennesker tilbage igjen, der ere nogle imellem dem der see saa elskelige ud, at man kunde ønske at de altid levede her paa Jorden, for at de bestandig kunde sprede Velsignelse ud blandt den trængende Menneskehed. . . . *Frederiksborg 1841 6/10.* Idag modtog jeg den smærtelige Efterretning om Hedermanns Død. I Sandhed det var et tungt Slag, det var den første af vort Samfund, der gik bort, og det var den der med meest Kjærlighed omfattede os alle. Den Dag Du reiste herfra, gik jeg en Tour med ham langs med Strandbredden, for saa længe som muligt at see Skibet der førte Dig bort med sig. Vi vare begge dybt bevægede ved Afskeden fra Dig, men han var saa tryk, at vi ganske vist atter alle samledes, og han glædede sig alt til hvor herligt vi skulde have det paa vore gamle Dage og hvor vi vilde dvæle med Glæde ved Erindringen om vores saa herlige Ungdom. – Hvor kortsynede ere vi Mennesker, et Aar er neppe lagt tilbage og han der med saa megen Tryghed ventede nu at tilbagelægge mange Aar, er alt indenfor det taagede Tæppe, som adskiller de Bortgangne fra os; med vore svage menneskelige Øine kan vi ikke gjennemskue det, vi ane kun noget herligt ved det stærke Lys som syntes at straale der bagved. – *Frdb. 1841 8/10.* Det er ret en mørk uhyggelig Octoberaften. Skovgaard er reist bort og jeg sidder ganske ene paa dette store øde Slot. Hvor forskjellig er min Stemning ikke fra dengang jeg begyndte dette Brev, da følte jeg mig saa let og lykkelig, men nu! nu har Sorgen grebet med sin kolde Haand om mit Hjerte, og jeg er dybt bedrøvet. At miste dem, man har ventet at vandre sammen med til sit Livs Ende, at miste dem man ved Hjertet er saa nøie forbundne med, hvor er det dog smærteligt. O Gud! Dine Veie ere uransagelige, og dog maa vi sige »Din Villie skee« Du fører dog alt til det bedste. Gid Julius' fromme gudhengivne Sind maatte blive vor Arvepart efter ham. – Lorenz, kjære Lorenz! lad os der nu ere tilbage, glæde hans Sjæl ved at være saa meget som muligt for hinanden. Lad os saalænge Gud vil tillade os at blive samlede her paa Jorden, ret holde hinanden trofast i Haanden, hvor er det ikke en Trøst naar en stor Sorg kommer over os, at vi kan meddele os til kjærlige medfølende Hjerter. Hvor det gjør mig godt at kunne udtale mig for Dig, vidende at Du føler og deler Sorgen med mig, lad mig altid kunne det! Hvor frygteligt skulde den Tid komme at jeg stod alene, dog hisset har jeg Venner, som aldrig vil forlade mig. – *1841 29/11.* Ret en lang Tid har dette Brev ligget hen, jeg har i den senere Tid ikke kunnet afsende det da stakkels Johan har været meget syg, nu

er han Gud skee Lov betydelig i Bedring. Det har været en Gren af Nervefeber, men som Lægerne ved hurtig Hjælp har standset fra at gaae over til Typhus. Nu er han alt begyndt at gaae ud, og føler med de tilbagevendende Legemskræfter ogsaa en fornyet Sjælsfriskhed, som han i lang Tid har manglet. Det har ret været en sørgelig Tid her i Kjøbenhavn da her har været og er bestandig saa megen Sygdom; mange herlige Mennesker har i deres bedste Alder maattet forlade os, mange sørgende Forældre seer man som staae forladte og have mistet deres kjæreste Stytte. De stakkels Brystsvage maae ogsaa gaae bort i Mængde i denne Vinter. Jeg besøger daglig en saadan Lidende, det er en ung Student et elskeligt og aandrigt Menneske; det er saa sørgeligt at see hvor lidet han kan anvende sine store Sjæls-gaver for det lidende Legemes Skyld. Han er et af de faa Mennesker der nærmer sig Idealet baade ved sin Aands og sin Legemsskønhed, men han maa ikke blive her, Sendebuddet som skal bringe ham til det bedre Hjem staaer urokkelig ved hans Side uagtet alle hans Venners Taarer og Bønner om at beholde ham iblandt dem. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1841 ⁴/₁₀.

Et sørgeligt Brev kjære Lorenz! [efter Julius Hedermanns Død. Han kom af Dage ved et Fald fra Hesten.] . . . Vi kan umulig glemme Julius, saa det er ikke derfor, men for at gjøre Erindringen om hans Træk mere levende er det, at vi bede Dig radere det lille Profil Du har af ham; derved vilde Du glæde os Alle og hans Familie. Paa Fredriks Hospital er iaar døde to kjære Mennesker og nu flytter jeg selv derind – er det Vor-Herres Vilje at ogsaa jeg skal dø der? Vi staae Alle i hans Haand og Ingen veed, hvad Time han kaldes herfra – o kunde jeg dø saa rolig som Julius og Peter Købke [Maleren Chr. K.s Broder, der døde som ung theol. Cand. i sin Slægtning N. L. Feilbergs Præstegaard ved Ribe]. Faders Død styrkede mig – men disse kjære Menneskers Bortgang har nedslaaet mig, hvergang har jeg følt Lyst og Kraft til Arbeide svinde. Men lad mig nu standse – denne Side har bedrøvet Dig, kjære Ven! ogsaa Brandis er meget bedrøvet – vi have tabt meget! meget! men han er lykkelig; han døde inden Synden havde berørt ham. . . . *Torsdag ⁷/₁₀*, Høxbro [Sophus Høgsbro hørte til Omgangsfællerne] har fortalt mig om Faldet af Hesten og den Tid da han laae syg ude i Præstegaarden i Hviskende ved Kallundborg. – Da han var falden af, laae han stille og ubevægelig, og da man nærmede sig hørte de, han idelig fremsagde sit Fadervor; han har senere erklæret at han var ved fuld Bevidsthed, kun havde han ingen Følelse i sit Legeme saa han vidste ikke, hvor han var – det var ham som han svævede i Luften, og han troede han skulde dø, som han ogsaa var beredt til og næsten ønskede. . . . *Frederiks Hospital 1841 ²⁰/₁₀* Nu Lidt om mig selv, at Du kan vide hvordan jeg har det. Jeg er flyttet herind til Controlleuren, en Søn af den gamle nu afdøde Forvalter Schouby; jeg har et herligt, stort, lyst, meget høit Værelse med en deilig Udsigt henimod Kastellet og Grønningen, det er den bedste Malerstue, jeg har havt. Men jeg er fattig og har ingen Fader mere, som kan hjælpe mig. Min lille Kapital, hvormed jeg begyndte, svinder stærkt Dag for Dag, mange Udgifter har jeg til Ting, jeg før fik hjemme fra – tit er jeg gruelig angst for Fremtiden, men stedse fatter jeg nyt Haab: at mit Arbeide skal lykkes og sikkre mig tarveligt Udkomme. . . . Jeg har anlagt et stort Maleri (Composition) men udfører først et Mindre, der skal characterisere Tisvilde-Eggen; jeg mener i dette ene Stykke at male hele Eggen, det er en stor og værdig Opgave, jeg der har sat mig, hvordan det gaaer skal jeg siden fortælle Dig. . . . Nu er jeg paa det Rene med mig selv, jeg veed, hvad jeg vil, og det er det Samme, jeg ønskede som Barn; jeg troer ikke Noget skal rokke mig, end ikke en Reise, som jeg nu kunde ønske. Jeg har altsaa aabenbart vundet uendeligt ved vort Samliv, og især ved

Omgang med Dig og den kjære Julius. – Var jeg gaaet ad den Vej ene eller med Julius alene, da var jeg maaskee bleven, som saa Mange, en blind Ivrer, uden Evne til at udrette noget, men derimod var Du en kraftig Modvægt, idet Dine stærke Tvivl . . . holdt os fra reent at opgive vor Selvstændighed . . . jeg vilde kun vise Dig, at jeg troer at være paa det Rene, hvad mig selv angaaer – men skulde nu, hvad der passer for mig, slet ikke passe for Dig; skulde vor Omgang endog have skadet Dig . . . skulde ikke vi, men Danmark have mistet dig? Herre Gud! det var jo vor bedste Drøm, og er min endnu, at vi skulle virke lidt for den gamle Moder, som kun kan leve op igjen, naar alle hendes Sønner ville, hver især opgive . . . fremmede Moder eller dog fremmede Unoder – og elske hende, arbeide for hende, være pligtopfyldende i Smaat og Stort . . . og skulde vi der savne Dig? – Dog det er langt fra sagt for at overtale Dig – gjør i Guds Navn, hvad Du efter Dit bedste Skjøn maa – lige meget skal jeg holde af Dig, for jeg veed, Du tager ikke andre Hensyn end Sandhedens . . . Jeg seer at min Stil er saa daarlig, at det næsten kunde see ud som det Sidste indeholdt en Bebreidelse mod Dig, men at det ikke er Tilfældet behøver jeg vel neppe at forsikkre. Jeg talte mig kun ivrig fordi jeg talte mod egne Svagheder, – ja, min Vei kjender jeg, men Kraft til at vandre den har jeg ikke . . . men det skal dog bort, dette sørgelige Brev. Havde en anden skrevet det, var det sikkert bedre – jeg har maaskee altfor brat fortalt Dig vort Tab, men ved saadanne Leiligheder holder jeg af den allerstrængeste Simpelt, og Du er vist enig med mig heri. . . .

FRA AUGUST TIL SIDST I OKTOBER GJORDE L. FR. SAMMEN MED TYSKE KUNSTNERE EN STUDIEREJSE GJENNEM TYROL TIL GARDASØEN.

Fra denne Rejse stammer Motiverne til Billedet med Børn ivrige ved deres Spil, som han solgte til Kunstforeningen i München, og til de kortspillende bayerske Bønder, gjen-givet her Side 79.

Fra Moderen til L. Fr. i München [efter L. Fr.'s Tyroler-Rejse].

Kjbhvn. 1841 ⁹/₁₂.

. . . Men i min ensomhed i Aften faar jeg lyst at snakke lidt med dig, og at takke dig for dine tre sidste rare breve, skreven saa kort paa hinanden efter din hjemkomst, hvilken herlig lille Udflugt, hvor riig paa glæder og nydelser har denne reise været for dig, og hvor meget godt har du ikke af alt det nye og herlige du har seet; Jeg tænker mig dig nu siddende ofte alene i din stille Stue, og gennemgaae alt det nyelig oplevede, for jeg kjender dig, hvor lang tiid du maae have, for at fordøje og gjennemtænke noget nydt, og jeg troer neppe du endnu har begyndt at arbeide. Dog haaber jeg det ikke vare for længe, inden du tager fat paa noget, for vi længdes alle meget efter at see noget af dit arbeide, og Papa venter at du snart sender noget. Jeg vilde være glad, blot at faae nogle af dine Tegninger, da du var hjemme, havde jeg næsten daglig denne fornøielse og nu seer jeg aldrig noget. Lundbye og Læssøe har været fraværende i Sommer . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjbhvn. Frederiks Hospital 1842 ²/₂.

Inderlig kjære Lorenz! . . . Ved at tænke over flere af de Ting Du har hjemsendt seer jeg klart, hvad alle maatte vente: at det store Tydskland, i hvis Hjerte Du er, har virket stærkt ogsaa paa Dig. . . . Det er langt fra at være nogen Bebreidelse, tro mig ikke saa latterlig – Du rejser jo for at lære af Andre, men giv Dig ikke i Tydsklands Vold! Jeg stoler meget paa min naturlige Følelse, men slet ikke paa min Tænkning, og, derfor vil jeg hellere anføre Høyens Mening, som dog kun er mig saa vigtig, fordi det er klare Ord talte ud af mit dunkle Indre. Det dages herhjemme! vore kjære Drømme om en nordisk Kunst ansees dog ikke af kloge Folk for rene Barnegriller. Høyen læser iaar over *nordisk*

Kompositionsskitse. Ukendt Motiv. Kaulbachsk Paavirkning

Kunst, og har udviklet, hvad vi dog urost alt have erkjendt at den maa udgaa af en tro og kjærlig Opfattelse af Folkelivet, af Livet i det gamle Norden; men det forekommer ham at være at begynde bagfra: ved uhyre Anstrængelser at tilveiebringe Billeder af Oldtiden, førend, hvad vi have lige for Øje er blevet seet og saa godt benyttet, at vi kan tale om nordiske Ansigter, Dragter og klart forstaas o. s. v. Han nævnte med Agtelse Freunds, Bissens og Eckersbergs Anstrængelser, men tilføiede at Eckersberg var den eneste af Malerne, som havde opfattet det nordiske Ansigt saaledes, at det bekjendt og venligt træder os imøde fra alle hans Billeder. – Men de dumme Genremalere, som kun have værdiget Bønderne: at fremstille dem til Latter, skulle skee en Ulykke; jeg synes virkelig at Rump i sine barokke Fremstillinger staaer der som et smukt Exempel, hvad Retningen angaar, han er slaaet ind paa. [Rump udstillede i sin tidlige Ungdom endel Genremalerier.] En simpel, troskyldig Opfatning af Naturen og Folkelivet kommer det an paa, og den gaaer bort mere og mere eftersom Tydskernes høiere Sving faaer flere og flere Beundrere blandt Folket og Kunstnerne. . . . Den smukke Randtegning til Thyra Danebods Vise, som jeg næsten daglig glæder mig over smager af den Retning; Høyen, der paa en besynderlig Maade interesserer sig for Dig, forkastede med Haardhed hele den Maade at blande Fremstillingen ind i Forziringen, hvad han paastod alle store Kunstnere paa det Strængeste havde skilt ad. . . . O gid Du saae det Maaneskin, som saa yndigt, men tit saa falskt lyser over den tyske Kunst, og gid Du da tillige kunde

see et klart og varmt Solskin over den danske, men her er kun Dæmring endnu, ellers veed jeg vel, jeg skulde ikke have behov at bede Dig gaa fra Skin til Virkelighed. . . . Du kan tro det er et kjært Syn for Skovgaard og mig at see hver Fredag-Aften en saadan Krands, som dannes af Bindsbøll, Købke, Sonne, Marstrand, Roed, Hilker og Høyen; man tør dog vente, de Folk skulde bringe et Opsving i Kunsten herhjemme. Skovgaard og jeg ere næsten som Fostbrødre – han kan aldrig blive for mig, hvad Du var, men en herlig, trofast Karl er han, og efterhaanden en dygtig Kunstner. Du kan tro vi har det godt sammen; vi skal ikke taabeligt, daarlig kaste Vrag paa, hvad Godt Tydskland fødte, men ogsaa Danmark maa føde Noget om danske Hjerter skal glædes! med dette Haab – og den Tro: at Ærlighed varer længst – og den Erfaring: at det er svært at være Menneske, styrer vi ud . . . 1842 Onsdag ^{16/2}. . . . Jeg har i mig alle Elementerne til at føre et lykkeligt Liv, og kan dog komme til Fortvivlelse . . . jeg vil bringe Hilsener fra Louis Mourier og Justitsraad Thomsen, som bad mig sige Dig, at Dine store Compositioner glædede ham. Og det er virkelig sandt, men han lagde til: der bliver en Retsch af ham! . . . snart kan jeg ligge ude paa Marken og indsuge Fred af Naturens dejlige Harmoni, altid den samme Ungdom og Ro; men i Menneske-Brystet Strid og Smerte. . . . Jeg har troet, at Kjærlighed kunde gjøre mig lykkelig, . . . det er kun et Tilfælde, som har gjort at jeg ikke har tilstaaet hende min Kjærlighed . . . Jeg tog mig alvorlig sammen og er nu glad ved at jeg intet Skridt har gjort . . . Endnu et Par Ord. Jeg skal i Aften til Dine Forældre, som jeg beder om at raade over Dine Raderinger, da det lader til at de kunne anbringes, idet Kobberstikker Hoffmann agter at udgive Hefter med raderede Blade; det har glædet mig uagtet det er høist usikkert, hvad vi faae derfor, da hans Udgivter først maa dækkes; Overskuddet skal Malerne dele; men paa alle Maader ønsker jeg at udbrede saadanne Smaabilleder, hvor dog Meningen er god. – 1842 Søndag ^{20/2}. . . . Flinch har to Sager ved Retten for Caricatur-Træsnit til Bladet »Corsaren«! – Folk er reent gale i deres Sværmeri for Lehmann og et italiensk Opera Selskab her er. Chokolade, Tobak, Kager og fuselfrit Brændeviin kommer ud under hans Navn foruden hans Portrait paa Steen, Kobber og Træ – det sidste tegnet af Skovgaard er deiligt i mine Øine. Damerne sætte Qvindelighed og al Blu tilside for Sangeren Rossi. – Planen for Raderinger til Digte fra Kunstforeningen, hvor Skovgaard, Læssøe og jeg ere indtraadte som Medlemmer er ikke gaaet overstyr. . . .

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

München 1842 ^{23/2}.

Kjære Johan! Det er lang Tid siden, vi have snakket lidt sammen, jeg har saa tit trængt dertil; havde jeg saa kunnet løbe tvers over Gaden, – men inden jeg kom til at sidde med Pen og Papir for mig og ordnet mine Tanker, forekom de mig for kjedelige at sende saa langt; et Brev havde jeg begyndt, men det saae saa brandgult, eller rettere mørkebrunt ud, at jeg ei vilde sende det til Dig, men vor Brevvexling maae ei ophøre! Du pleiede at være den Flittigste, hvoraf kommer det, at Du saa længe har tiet? Har mit sidste Brev bevirket det? Mener Du at jeg ikke er den *gamle* Lorenz meer; i saa Tilfælde troer og haaber jeg Du tager Feil, – om jeg end i mange Ting har forandret mig Noget. – Thi jeg har Ingen fundet, der har kunnet indtage Din Plads i mit Hjerte, Intet der kunde fortrænge de Ideer, vi saa ofte have glædet os over. Ja – gode Ven – de Øieblikke ere desværre kun for hyppige, da jeg ledes af alt Nærværende, og da saa gjerne drømmer mig ind i en Stilling, hvor vi ere sammen. Ja, jeg vil tilstaae Dig det, jeg har i lang Tid gaaet med den Idee, blot at faa gjort Noget, som jeg enten kunde sælge, eller som dog kunde udvise nogle bestemte Fremskridt, saa jeg uden Skam kunde vende hjem, jo før jo heller; men jeg har forladt den Idee, jeg bliver opdraget af Verden, og maa ei løbe

for tidlig af Skolen; nu tænker jeg atter paa Muligheden at Du kunde komme herhid, kan jeg raade Dig dertil? De varme Følelser og den ædle Glød, det bedste vi kunne eie, pleies kun daarligt i Verden, kan man ei selv eller ved en enkelt Vens Vexelvirkning vedligeholde den, saa gaar den Fanden i Vold; men kan man det, saa kan man vistnok vinde i Sandheds Erkiendelse og Erfaring, baade som Menneske og Maler; jeg veed ikke Dit nuværende Sindelag i saa Henseende; men det kan jeg sige Dig, at, har Du Lyst, og har Du eller kan faae Reisepenge, 80 R. er nok, saa kan Du leve billigere her end i Kbh., hvor Du ligefuldt kan sælge Malerier; om Dine Malerier her ville gøre Lykke eller ikke, kan jeg ei afgjøre; forresten betale de bedre her end hjemme; at Du vilde have Nydelser i Bjergene og blandt Kunstsagerne her, troer jeg at kunne indestaae for; maaskee Du heller reiser til Düsseldorf, Paris eller Rom? – Jeg vilde ønske at kunne være Noget for Dig, at Du kunde være Meget for mig, veed jeg. – Du har engang gjort den Yttring, at jeg arbejdede anderledes end Andre, men Du troede maaskee at min Maade og kunde føre til Maalet; – Denne Maade bestod (eller bestaer) troer jeg i Mangel paa grundigt,

Ændret Kompositionsskitse til Svafurlami. München 1842

roligt Studium, uden hvilket man bliver paa Dilettantens daarlige Standpunkt; gode Ven, jeg plager mig nu forgjæves og kommer ingen Vei, fordi jeg ved at vinde i Gjen-nemførelse, taber Liv og Udtryk; og hvor ofte maa jeg da anklage mig for at tabe Lyst og Mod, jeg synker hen i Dovenskab, fuldkommen Apathi, ligger i Sengen til ni, sover ind over Bøger og Tegninger, i Mistvivl om at kunne gjøre noget som helst Fremskridt; min Skizzebog er tom, og Intet i det mig omgivende Liv tiltaler mig; naar jeg saa vaagner af den Tilstand, tager jeg de bedste Forsæt, men ofte forfølge Selvbebreidelser mig, saa jeg hverken har Ro Dag eller Nat; som man reder, saa ligger man; jeg maa see til at rede noget bedre. Imidlertid har jeg dog ikke kunnet bestemme mig til at slutte mig til en Ældre; jeg maler nu ganske for mig paa min Svafur Lami (anderledes opfattet og komponeret), det gaaer langsomt. Hvad havde jeg dog for en Opmuntring i Eders (især Din) Interesse for mit Arbejde; jeg troer at ved det Forhold vi staae sammen, kunde jeg lære meget af Dig (Dine Tegninger blive her, hvor dog Retning og Maade er saa forskjel- lig fra Din og hvor man, som nok overalt fordømmer Alt uden sit Eget, meget aner- kjendte). Du har en saa plastisk og simpel Opfatning af al Form, som jeg savner. – Jeg har ofte udmalt hvorledes vi kunde boe her sammen, opmuntre hinanden ved Arbeidet,

udvexle vore Ideer idet vi søgte bestandig at udvikle os meer, tilbringe Aftener med at læse sammen – uden dog at afslutte os fra Verden. – Hvor vi kunde have mange Kunstnydelser sammen, og ved gjensidige Bemærkninger befæste disse; endelig hvor vi vilde kunne nyde en Reise i Bjergene sammen, i denne majestætiske Natur, blandt disse herlige, djærve Naturbørn, kampere nogle Uger oppe paa en »Sennhütte«; hvad vilde det give for herlige fælleds Erindringer i en senere Alder. – . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

*

Kjbhvn. 1842 6/3.

Inderlig elskede Lorenz! . . . Angaaende Høyens Forelæsninger er der Meget at sige. Du har tabt uendelig Meget ved ikke at høre dem; men Du har maaskee lært mere paa andre Maader. Efter nogle indledende Bemærkninger om vor Kunst, om vort Academi o. s. v. gik han over til at fortælle nogle Sagaer for at vise, hvorledes Livet saae ud i det gamle Norden. Han antydede Ligheden imellem de gamle Nordboer og vore Bønder, der er øiensynlig om end svag, og Bondelivet har endnu herlige Træk for Kunstnerne at studere; Du skulde hørt hvorledes han har opfattet vore Forfædres Liv; det var ikke som Oehlenschläger, der tit gruelig falsk udstyrer sine Helte med staalen Pragt, det var langt mere som Grundtvig, men han har seet langt mere end denne ogsaa paa det Ydre – det var kosteligt! men nu til Slutningen gjorde han Uddrag af Sagaerne med Hensyn paa deres Architectur, Sæder og Skikke og Klædedragt, og det skulde Du, som vil fremstille Sligt, have hørt. Jeg maa dog idetmindste forsøge at give Dig Lidt deraf, hvor ufuldkomment det end bliver, har jeg end tit gaaet beriget fra Høyen, jeg har det aldrig i fuldere Maal, end naar jeg gik fra hans Forelæsninger i Vinter; tit fulgtes jeg med ham og fik da ubetalelige Udviklinger over dunkle Antydninger; ogsaa Skovgaard er enig med mig heri, at det var noget Overordentligt. . . . Et deiligt Træk af Egils Saga er, at Kong Adelsteen reiser sig, stryger sin Armring af, stikker den paa Sværdet og rækker den over Ilden mod Egil, som ligeledes reiser sig, trækker Sværdet, stikker Spidsen ind i Ringen, og modtager paa den Maade Kongens Gave. Men det er Synd at udstykke det saaledes, dette Træk er saa mageløst fortalt og saa gjennemført, at Sagamanden har indladt sig paa at skildre Minespillet i Egils Ansigt, ikke at tale om Trækkene, Haaret, Skabningen, Stillingen, hans Bevægelser o. s. v. Deres Gaarde var en heel Samling af smaa Huse, som det endnu findes i Norge omgivne af et Hegn med det store Borge-Led, vel bekjendt af Viserne. Angaaende deres Dragt gjorde Høyen saa træffende opmærksom paa at næsten Alle, der have forsøgt sig i Fremstillinger af det gamle Nordens Historie eller Sagn, have havt en saadan Skræk for at gjøre deres Figurer græske, at de som oftest ere blevne phantastiske blot for at gjøre noget Nyt. Det er galt. Man har Afbildninger som gaae langt tilbage i Tiden, som i hvert Fald kan lede en paa Spor, og Du maa endelig ikke paa Din Reise give Dig for Meget af med vor Oldtid, kom først hjem og studeer den; har den tiltalt Dig, som Du og jeg kjendte den tidligere, saa vil Du nu hoppe af Glæde, naar Du seer, hvad den har at byde Dig. Det er feilagtigt, troer Høyen, at ville søge i Vaaben og Smykker at give ganske nye Former. Vore Forfædre have bereist hele Europa, og ført mangt et godt Vaaben, mangen prægtig Klædning eller kosteligt Smykke hjem med sig. I de høist characteristiske Ornamente paa de norske Trækirker, paa Oldsagerne vil man hyppig finde fordreiede antike Motiver, misforstaaede og raat behandlede, men dog umiskjendelige. Deri ligger ikke Grundforskjælligheden, som dog er tilstede. . . . – Du spørger om Skovgaards og mine Arbejder. Skovgaard gaaer frem med Kæmpeskridt. Han har paa Udstillingen et lille yndigt Billede af Fredriksborg Slot til Baron Langenau; det er opfattet smukt og originalt; man seer Slottet i Middagslys imod Solen, og han har virkelig faaet fat paa Sølvtonen, denne

eiendommelige Glands Landskaber faae, naar vi see dem mod Solen. Desforuden har han et deiligt stort Aften-Skovlandskab fra Vallø. Det er ved Solnedgang, en Aa løber gjennem Skoven, Raadyrene spille paa den grønne Eng og Storken i Trætoppen mod Solglandsen er ved at lægge sig. Det er et deiligt Billede af en sjællandsk Aften. Han har anlagt et Morgenlandskab: Duggen ligger paa Græsset i Engen, hvor en Bondepige gaaer paa Stien med sin Malkebøtte; hun er yndigt tegnet. Han skal decorere en Stue for sin Uncle Mægler Aggersborg. Han vil der have tre store Landskaber, hvoraf jeg skal male det ene. Han har gjort en heel Samling af Portraiter, en halv Snes Stykker, deiligt, kjækt og bredt tegnet med Pen, som jeg kunde tænke mig Carl van Mandern tegne sligt. – Jeg er en Stymper. 2 $\frac{1}{2}$ Maaned er gaaet bort fra mig ved min Sygdom. To Malerier har jeg paa Udstillingen: et Levvel til Frederiksværksegnen, det forestiller Tisvilde-Egnen, saa godt jeg har kunnet gjøre det, med sine Lyngbakker, hældende Birke, kort den deilige, men vilde Ossiansk-Steen-Blicherske Tone, der gaae der igjennem; Du skulde seet det lange, sørgelige, hvidgrønne Mos, der hang som Skjæg og bevægede sig for Vinden – jeg glemmer aldrig den Egn, der maa nok nu gaae nogen Tid, men Hjertet vil hoppe af Glæde naar jeg engang igjenseer denne sørgelige dybt gribende Natur. Mit andet og sidste Stykke er ganske Composition: et sjællandsk Landskab midt inde i Landet, milevidt skulde man kunde see de brede Sletter; i Forgrunden hæve sig flere paa hinanden følgende, bølgedannede Bakkestrøg, en Vei fører ind over dem, og paa den ene er en Skov noget inde tilvenstre; Qvæg græsser hist og her, og det er lykkedes mig bedre end nogensinde og langt over Forventning at stille Køerne og male dem saaledes at de harmonere med Landskabet. Luften som er klar med ganske fine hvide Skyer og Baggrunden med en lille Kirkeby er det Heldigste; men Forgrunden som sædvanlig prikket og svag. Jeg har idag gjort de første Streger paa en Carton til et nyt, fire Alen bredt og tre Alen høit Malerie, forestillende en Klint ved Jægersprieis. Derom mere naar der er mere at sige. Doven har jeg ikke været, men Livlighed og Friskhed og især Form i Planter og Træer mangler mine Arbeider immer, og naar jeg vil ret glædes ved mit Eget, skal jeg endnu altid gaae tilbage til den grønne Høi, der titter op af Rugmarken og de røde Lyngbakker, men da jeg malte saaledes var jeg selv bedre, der var Fred i mit Indre. . . . 8. April. . . . Kjære Ven! . . . Du beder mig sige Dig Høyens Mening om Dig selv og Din Kunstvirksomhed. Lad Intet gøre Dig vred om deri skulde komme Yttringer, som mindre behage Dig; jeg er ikke blind Forguder af Høyen, jeg holder dog altid mere af Thomsens hjertelige, kærlige og virkelig liberale Tænkemaade; men man gaaer aldrig fra Høyen uden at have mærket Glimt af hans stærke Aand og skarpe Blik; lad os føre os det til Nytte. Og nu da jeg bedre kjender ham, seer jeg ogsaa tit Beviser paa stræng Redelighed og hans skarpe tit satiriske Væsen er paa en yndig Maade blandet med elskværdig Barnlighed. Det var en Aften (Fredag) da Skovgaard og jeg vare komne til ham tidligere end de Øvrige, at Talen faldt paa Dig, derved at Høyen gjorde den Bemærkning: der er næsten ingen af vore Kunstnere, som er istand til at opfatte en Stilling og gjengive den med Liv, Lethed og Correcthed. Constantin Hansen blev nævnet. Jeg vovede at nævne Dig som dygtig i den Retning naar Talen var om Dyr. (Jeg havde seet altfor mange keitede Haandbevægelser til at jeg turde lægge Figurerne til, hvor gjerne jeg vilde det, tænkende paa de mange Smaategninger, jeg har seet af Dig, som Du har gjort efter blot at have seet sligt i Naturen. Ogsaa dine to store Compositioner havde vist, deels Synder deels uskjønne Ting af denne Art). Det var en lang Parenthes. Dette greb han med meget Liv og indlod sig saadan derpaa at han ikke standsede før vi havde faaet Din hele Historie fra Barn af til Du havde endt Dit Hjortestykke. Han omtalte Dit Ophold hos Rumohr, eders Møde i Holland o. s. v. Han roste Dig meget, og det

var aldeles umiskjendeligt at han har ventet meget af Dig, – men nu kommer det, der ikke maae støde Dig: han har sikkert den Tro at Din Familie betragtede Dyrelivet som for ringe for Dig, thi oftere gjentog han efter de varmeste Lovtaler over Dine Tegninger: det var kun Køer og Heste. Han sluttede med, at det havde glædet ham at have Deel i Opgaven til den neuh. Præmie, og det havde forbauset ham at see, hvordan Du havde løst den. Siden, lagde han til, har der været noget saa Uklart og tit Misforstaaet i hans Arbeider at det virkelig er bedrøveligt, og jeg er bange for at han ingen Gavn vil have af München. Saadanne omtrent blev Du omtalt; det er her sagt reentud, uden Dølgemaal. Men Høyen er en Mand, som respecterer Alt, hvad der duer, og har Du Kraft til at sætte igjennem, hvad Du har begyndt, saa vil han ogsaa indrømme han har taget feil; men skriv Dig bag Øret, hvad jeg bad Dig om paa den foregaaende Side: mal ikke Norden i Tydskland, det bliver aldrig i Evighed hvad Du selv vil forlange, naar Du sætter Dig mere ind i vor Oldtid. En anden Ting Lorenz! lad ikke Din Families Meninger have Indflydelse paa Dig. Det gjør mig ondt at skrive det, og jeg gjorde det ikke dersom jeg ikke var overbeviist om, at Du vilde forstaae mig og tro at jeg holder meget af dem Alle, som have viist mig langt større Godhed end jeg kunde ventet, men jeg gjør dem neppe Uret, naar jeg antager: de feile ved at ville indvirke paa Din Retning. Det maa enhver afgjøre kun med sig selv. Hvad vi have arbeidet for ville og maa de ansee for Hjerne-spind. Jeg veed ikke hvorvidt de have gjort noget for at lede Dig, men jeg har tydelig mærket at Din Fader var utilfreds med at Du valgte Sujetter af den danske Historie, at Du bad om danske Bøger o. s. v. Slut Dig til den tydske Kunst, og Du veed hvad Du gjør – bryd Dig en ny Bane, og Du vover meget, det indrømmer jeg, men jeg kalder ikke det Liv spildt, som er henlevet for et deiligt Maal. – Saameget Kunstnerforfængelighed har jeg idetmindste ikke, at jeg jo vilde opgive Roes, Navn, Penge, alt Saadant for selve Livet, for det virkelige Kunstnerliv. – Jeg veed ikke om Du er enig med mig heri; men det undrede mig at høre af Din Moder at Dit sidste Brev til mig, som jeg lod dem læse, har ikke behaget dem, og jeg lovede at gaae hen og tale med Din Fader derom. Det er forøvrigt en Ting, der meget bedrøver mig, thi antage de Høyens Indvirkning paa Dig for skadelig, hvad maa da ikke min daglige Omgang i tre Aar have været dem imod.

Fra Joh.Th.Lundbye til L.Fr. i München.

Fr. Hospital 1842 Søndag 13/s.

Inderlig kjære Lorenz! . . . Om Dig selv vilde jeg gjerne skrive, vidste jeg kun, hvad der tjener Dig; jeg veed kun, at Du ikke har det godt, det saae man klart af Dit Brev. Strax jeg læste det, tænkte jeg paa at reise til Dig, det kan jeg ikke! Lysten er der, og Penge til Reisen har jeg, men München er ikke det Sted, hvor jeg vilde blive i længere Tid, saa gjerne jeg end vilde see hvad der er. Jeg raadførte mig med Thomsen, som meente at jeg ikke maatte tænke paa nogen større Reise førend jeg havde gjort et Arbeide, der kunde lære mig mine egne Kræfter at kjende, og stille mig om muligt i et bedre Lys herhjemme. Det Sidste lægger hverken han eller jeg megen Vægt paa, men des mere paa det Første; jeg synes det er en Sag af den største Ligegyldighed, om en Maler er anerkjendt af sin Tid eller ei, naar kun hans Arbeider ikke falder med ham selv; det er det Væsentlige, som Publicums Yndling *maaskee* kan opnaa, men som sikkert vil falde i dens Lod, der arbeider efter bedste Overbeviisning, uden Hensyn til Pengefordeel eller Mode og Lune hos Mængden. – Rom er den eneste By af de større, hvor jeg vilde blive, om jeg kan dømme derom efter den Virkning, som de store Byer har gjort paa de tidligere udreiste Kunstnere. Troer Du at München er Dig tjenlig? hvad synes Du om Rom? den lader enhver blive sig selv, den har et frisk og herligt Folkeliv og prægtige Kunstværker. Eller Du er jo saa ung at Du godt kan vente med en saa stor Reise, jeg vil ingen

Ting raade, det kan jeg ikke, men overvei dog, om Du ikke bedre anvendte Din Tid herhjemme, da Du med frisk Mod gik til Dit Arbeid, og ved Harmonien imellem os blev dreven fremad som os Andre. Lad ikke en saadan sygelig Stemning for længe have Magt over Dig, og sygelig er den vist, om Du end ikke seer det. Hvorfor skulde Du ellers ikke kunne tilfredsstilles ved Noget af alt det Du er omgivet af; men det kunde være det Alt var sygeligt og Du den Sunde, den Naturlige, hvem ikke Medicin vil smage, da Du længes efter styrkende Føde. – Det kunde synes som jeg kun forøgede Dine Tvivl, men Du antyder at Skamfuldhed over ikke at have udrettet Betydeligt kunde holde Dig tilbage; det bør den vist ikke, Du har som Kunstner Intet at skamme Dig ved. . . . 19. Marts 42. . . . Det var nemlig Din Faders egne Ord til mig da jeg spurgte om han ikke vilde opfordre Dig til at skifte Opholdssted: nei, Lorenz er gammel nok til at bestemme det selv; jeg har hidtil paa hans Reise overladt det til ham, og deri vil jeg ikke indblande mig. – Om han er imod, at Du skulde komme tilbage veed jeg ikke uden som en vag Slutning; men tør jeg have en Mening her, saa forekom det mig, at han ikke nok tager Hensyn til, hvad en længere sygelig Stemning kan virke fordærvende paa Din Kunst; det forekom mig som Din Moder langt inderligere havde opfattet Din Modløshed, jeg holder endnu immer paa Din kjærlige Opfatning, Din Fader meente, det var Noget Du maatte stride Dig igjennem. Men driv Dig ikke til Yderlighed, vend hellere hjem! Du har Intet at skamme Dig ved. . . . *Kjbhvn. d. 12. April 1842.* . . . Jeg har idag besøgt Dine Forældre, som begge vare upasselige. . . . Din Fader yttrede sig haardt imod nordisk Kunst, hvilken han ansaae for et Phantom . . . Nu, jeg kan ikke opgive mine Ideer, om hvad Retning Kunsten skal tage her; men er det Dig ubehageligt ved mig altid at fremskyndes ad en Vei eller tornefuld Sti, der fjerner Dig fra Din Slægt, saa vil jeg tie; men vil i samme Øieblik bryde Baandet mellem os. Du taber Intet derved; jeg er nu i en syg, jammerlig Tilstand, naar den ophører, vil jeg rimeligvis lade fem være lige. . . . Det er den nemmeste Udvej, at lade staae til, der er en anden, Selvovervindelse, den byder Kamp med mine mægtigste Lidenskaber – jeg Pjalt! jeg kan ikke tænke mig Muligheden af at bestaa den Strid. Men der er endnu en tredje Vei, den gyldne, kjedsommelige, usle Middelvei; det vil sige, naar Verden gaar os imod, da at lægge Hænderne i Skjødet, fortvivle, om man har Kraft dertil, tro sig forskudt af Gud og Mennesker, kort spille Martyr, kun fordi det ikke gik, som jeg havde villet det. See denne sidste yndige Vei bliver nok snart min, den fører ad Helved, i det mindste ad Heibergs Helved til, men Du kjender nok ikke hans nye Digte, lad os tale om noget Andet. . . . Om Flinch var vel endeel at sige, men hans smaalige krinkelkrogede Politik, hvorved han dog altid selv tilsidst staaer som et Fæ, ækler mig. Hans Arbeid interesserer mig endnu altid levende og jeg tegner immer for ham; han har lovet at gjøre en Sending af Aftryk færdig til Dig. Men han har overgaaet sig selv i et Portrait af Ryge, som Skovgaard havde tegnet mesterligt, og Flinch har ogsaa skaaret det ganske fortrinligt. Christian Henneberg vedbliver som han har begyndt, han tegner hver Fredag hos mig hele Formiddagen, og jeg har stor Glæde af det Lidt, jeg har kunnet gjøre for ham ved at tegne med ham. . . .

Fra D. Brandis til L. Fr. i München.

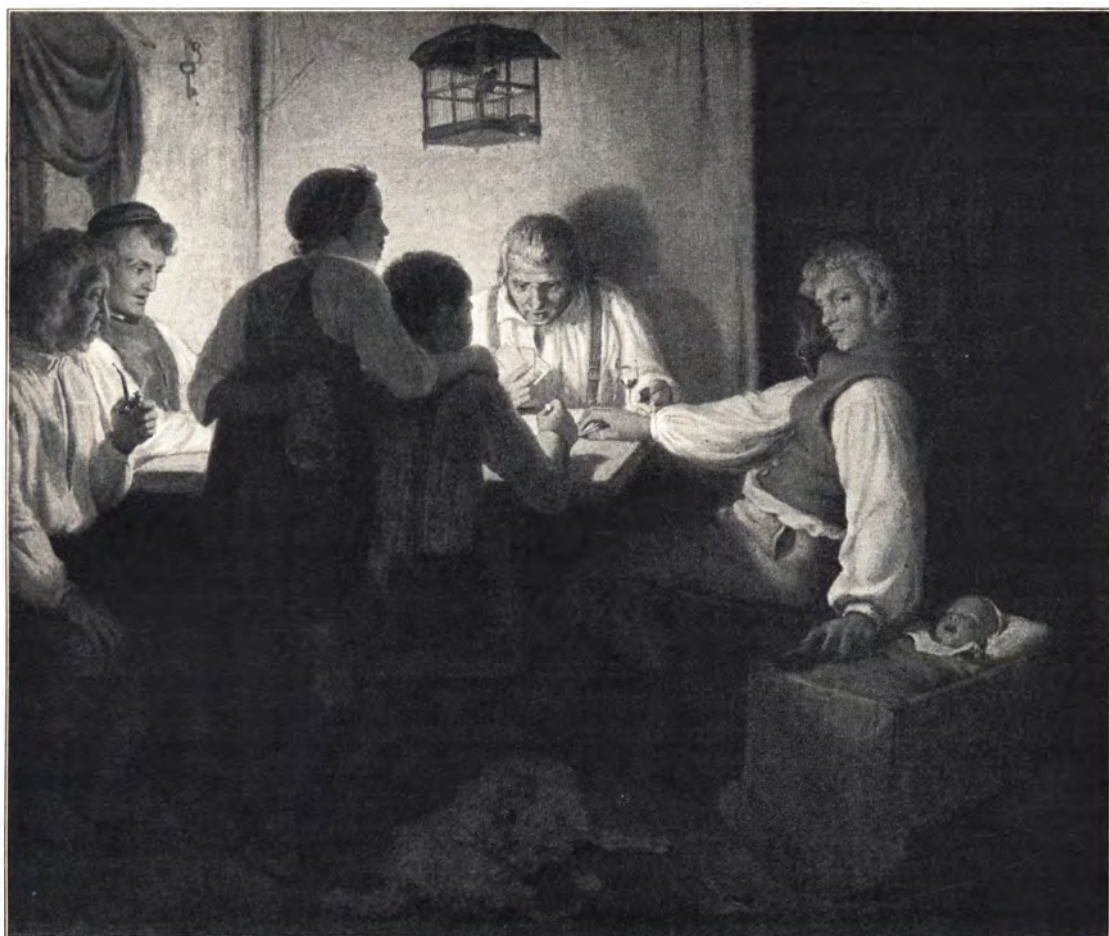

Kjbhvn. 1842 19/3.

Dit sidste Brev til Lundbye anseer jeg det for min Pligt at besvare, da han som Du har seet af hans Breve ikke er i Stand til at gjøre det i dette Øieblik; den for Menneskenaturen – (Aand, Guds Aand i en kjødelig Bolig) – nødvendige Strid har ogsaa begyndt at rase i hans Indre, som den vel maa, hvor et sundt Lægeme hæver sin Stemme mod Aanden – og han lider meget under denne Strid – dog det vil ophøre, naar han faaer kastet det rette Lys paa hele hans Forhold – naar han, medens de ved Striden fremkomne Saar læges, kan leve et glad og lykkeligt Liv – jeg haaber det Bedste. – Men Du,

kjære Ven! Du har det ikke godt – jeg havde hidtil troet at det vilde give sig, naar Mavnen blev vendt til Øllet; men det seer jeg var et falsk Haab. – Jeg troer nu at det er en Nødvendighed, at der skeer en Forandring. – Du maa have et fornyet Liv – og kan det ikke fornyes dernede, maa Du have et andet. – Dine Kalker, som jeg længe har betragtet med en vis sorg-blandet, ahnelsesfuld Glæde (Glæde over den smukke Udførelse) lode mig først ahne, at Du virkelig følte Dig ulykkelig. – Du kunde kun allegorisere over Dig selv – dernæst tyede Du hen til Compositioner, der vare udsprungne fra Dine lykkeligste Tider, (Svafurlami og Frithiof), og uagtet jeg ikke som Din Fader var bedrøvet derover, saae jeg dog at vor kraftige »Kunstner« Lorenz Frølich var syg – i Dit Brev til Lundbye udtaler Du det tydeligt og foreslaaer Midler derimod. Det første: at Johann skulde komme til Dig er vel næppe tilraadeligt – vilde J to kunne være hinanden nok, langt borte fra os andre – naar J nu begge bleve angrebne af de Kampe og Lidelser og mangfoldige Plager, hvorunder nu hver for sig trykkes. – J vilde ikke være hinanden nok, J vilde føle dobbelt, uden at have de dobbelte Kræfter – desuden maa Lundbye blive her af Grunde, Du bedst selv kan see af hans Brev – derimod tyder Du hen paa om ikke tydeligt udtaler, at Du kunde komme her hjem. – Lorenz! Jeg var den, der ikke ytrede et Ord mod din Afreise, jeg troede at den var nødvendig – men nu, nu seer jeg, at Du vil kunne spille Dine rigeste Aar – at Du i din kraftigste Væxt bliver standset ved de ugunstige Forhold dernede, nu beder jeg Dig indstændigt at komme tilbage saa snart som muligt. Hvad angaaer den indbildte Vanære ved at komme tilbage uden at have lært Noget, da indseer Du nok selv, at den forsvinder aldeles i Sammenligning med det Tab, der truer Dig i München. – Kjære Ven! Det er maaskee ikke de Aar, Du er i München, der gaae spildt, det kan virke endnu langt sørgeligere – desuden troer jeg efter Dine Kalker, at Du har lært Noget – endelig vil den Vanære let kunne oprettes om en ikke betydelig Tid. – Denne falske Æresfølelse er det, der bringer Din Fader til at opponere mod enhver Forandring. . . . Denne Fordøm hos Din Fader bør ikke holde Dig fra det Fornuftige. Du er gammel nok til selv at kunne bedømme Din sande Fordeel; dèr ophører den blinde Lydighed mod Ønsker, der grunde sig paa en ikke klartseende Følelse. . . . (Jeg troer ikke, at behøve at udmale Dig dette Lydighedsforhold klarere; vi forstode hinanden om Sligt i gamle Dage ved et Par Ord, og Du forstaaer mig endnu). – Her ere Forholdene forandrede fra før; istedet for den forældede Eckersberg ere her nu den unge Marstrand, Sonne, Rørbye; og den danske, protestantiske Kunstner Constantin Hansen ventes hjem. – Dèr er en Skole for Dig. – Til den Tid skue Dine Venner i en glad Forening hen paa en lykkelig Fremtid, som skal fremkaldes ved kraftig Virken, de forskjellige Kampe ville enten være udkjæmpede, eller ved forenet Kraft kunne udkjæmpes. Der er en kraftig Stræben i Nationen – en nordisk Kunst vil nødvendigvis fremkomme; thi Nordens Idee fremtræder klarere og klarere; – her kan Du indsuge det Stof, hvormed Din Idee skal næres . . . Lorenz – Du vil her kunne finde en dansk Pige – vi ere i de Aar, hvor vi helst maa tænke paa Sligt. – Dit Raisonement i Dit Brev til mig var lidt forældet. – Lorenz kom herop, lad ikke Dig og Din Fremtidsslykke hildes og bindes ved en Anskuelse af en i hvert Tilfælde ikke competent Dommer. – Kunstneren er den eneste frie Mand – han kan have nok i Kampen mod sit Stoff. Din Fader vil snart blive forsonet, thi han holder uendelig af Dig. Jeg hverken kan eller vil skrive mere om denne Sag; – Du seer hvorledes vi føle her – thi at det ogsaa er Lundbyes Mening veed Du vel nok. . . . Tro mig Du vilde være velkommen hos alle. Din Moder synes efter Lundbyes Yttring at ønske Din Tilbagekomst, men hun udtaler sig jo ikke. Dine Systre synes ikke at være saa glade, som man venter det hos unge Koner, ogsaa der vilde Du vække Glæde. Kom Lorenz kom. Din Ven D. Brandis.

Kortspillende bayerske Bønder. Maleri, München 1841-42. (Se L. Fr.'s Minder om Müncheneropholdet.)
Udstillet Charlottenborg 1849

Fra L. Frølich til Faderen.

München 1842 ^{23/3}.

Kjære Papa! . . . Forøvrigt kan Opholdstedets Indvirkning i saa Henseende tjene mig noget til Undskyldning; man arbejder ikke paa den Maade som i Kjøbenhavn. Kaulbach lader sine Elever tegne den ene Carton efter den anden uden at de komme til at udføre dem i Malerier, og af den Omgang som jeg maaskee til min Skade er kommen ind i, er der f. Ex. to paa 26-27 Aar, som i flere Aar ei have gjort Andet end studere, og som en Vittighedskræmmer her meget betegnende kalder Historietænkerne; jeg havde i Førstningen en gevaltig Veneration for dem, og hørte meget paa deres Raisonnements, men, uagtet jeg slet ikke vil frakjende dem deres gode Sider, har jeg dog trukket mig lidt tilbage fra dem. . . . Jeg tilbringer ogsaa mangen en Time med at læse, hvilket jeg har meget nemt, da Schuback, en Kunstner jeg boer i Huus sammen med, har saa godt som alle klassiske Ting; den gamle Homer har jeg glædet mig meget ved, jeg veed ingen Bog, hvori det reent Menneskelige fremtræder klarere; enhver Følelse, enhver Handling er os saa naturlig som om det var skrevet i vor Tid, medens Middelalderens Følelser og Handlemaade fordrer en Maalestok, vi neppe kan uddrage af vort eget Liv, og uden hvilken vi Intet ret forstaaer af hiin Tiid, som dog er som vor christelig, medens den fjerne græske tilhører en anden Religion, men der var et uhyre friskt og sundt Liv hos

de gamle Grækere, som deres Historie, Poesi og Kunst udviser, en ideal Opfatning af det reent Menneskelige. Shakespeare og flere tydske Digtere som Uhland og Goethe have glædet mig meget, nu er jeg i Lav med Rotteck og Nibelungerne! – Af italienske Forfattere læser jeg Boccaccio, han er vittig nok, men bevæger sig i lutter Smuds, noget jeg troer, Italienerne holde meget af, men jeg kjender endnu ei deres store Digtere. . . . Foruden de dygtige Historiemalere, som jo hidtil ere beskjæftigede af Kongen, ere her en Deel som henter al deres Viisdom fra en kjedelig Model, et Par Afstøbninger efter Antiquer og Efterligning af ældre Ting, (som de nok forstaae daarligt) uden Øie for Naturen eller Livet i Almindelighed. – Gud frie En for at falde i en saadan Suurdeig. . . . Saa har dog selv den trivielleste Opfatning af Natur meer Sundhed og Liv, end saadan sammenstablede Ting. . . .

*

Fra Faderen til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1842 27/4.

Min kjære Lorenz. . . . Hvad Dine Bemærkninger om Kunsten saavel til mig, som til Lundbye angaaer, saa skal jeg fatte mig meget kort derom, min Mening er: bliv Kunstner i Ordets egentlige Forstand, enten Du vil være Nordisk, eller nogen anden Slags, tag Dine Forbilleder, hvor Du finder de bedste, som dog vidst ikke maa søges i det herlige Norden, men snarere, hvorom hele Verden synes at være enig, i Grækenland og Italien, og troe mig at store Kunstnere ej ere mindre store, fordi de ej have valgt fædrelandske Emner, maaskee disse ikke egnede sig fortrinsviis, til at forherlige deres Frembringelser, eller troer Du at Thorwaldsen vilde være større, naar han istædet for sit Alexander Tog, havde valgt et nordisk Æmne, naar dette ej havde givet ham samme Lejlighed til at udvikle sit genie, – eller vilde Kaulbach være større, naar han havde valgt tydske Sujets, istædet for die Hunnerschlacht og die Zerstörung von Jerusalem? – Jeg kan ikke være enig med Høyen, som jeg troer har givet Dig en urigtig Anskuelse om Kunstens Tendenz; – i mine Tanker maae denne nærmere Menneskene mere og mere, da den er den samme for alle, og saaledes snarere denationalisere, eller gjøre til Cosmopolit; den Gjenstand, hvis Udførelse egner sig bedst for en Kunstners genie og Talent, hvorved han kan komme til at staae højest i sit Fag, bør foretrækkes af ham, det være saa norsk eller mesopotamisk, ellers bliver han ikke til det, han kunde være bleven til. . . .

Din Dig inderlig elskende Fader.

*

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

München 1842 23/4.

Kjære Johan! . . . skriv om Alt, hvad der tynger Dig; uagtet det er godt ogsaa at kunne holde reen Mund, saa, jo større Fortrolighed der kan være til Venner desbedre; det letter at udtale sig om end den Trøst, den Anden kan give, kun er smal. – Jeg er rolig, jeg seer, hvad der er nødvendig for mig, hvad der kan staae mellem mig og Lykken, at Sindsro kun er at søge i Kamp. Jeg har ingen straalende Haab, at jeg jo tusind Gange vil falde tilbage indseer jeg; men, maaskee dog ved en stadig Stræben efter bestemte Maal man kan komme lidt frem. – Det Værste er at jeg har ei synderlig Agtelse for mig selv, og ei heller for Størstedelen af Menneskene. – I Verden har jeg fundet langt mindre Ondt, end jeg havde ventet, men ogsaa langt mindre Godt; begge Dele, hvor jeg seer det, glæder jeg mig over, for det viser Kraft; men det almindelige er den gruelige Middelmaadighed, Svaghed, LigeGYldighed, hvoraf jeg og føler saadan en mægtig Portion i mig selv; naa, jeg troer dog ikke Menneskeslægten endnu lider af Alderdomssvaghed, naar der kommer vækkende og drivende Element, vaagner vel sagtens Kraften. – Nu Storken og Svalen kommer og Skov og Eng bliver grøn, trækker Du vel fra Byen ud paa det rolige deilige Sjælland, og, haaber jeg, lader Naturens Friskhed og Ro træde ind i dit eget Indre. – Jeg maa dog fortælle, at denne Uge var et Billede udstillet i Forenin-

gen, som glædede mig overmaade meget. – Foraaret, en Luft saa morgenlig lys og mild, et Par simple men skjønne Linier, udgjorde Landskabet, man saae hen over de flade Marker, hvor Bonden saaede og pløiede og Kragerne fulgte i Sporet. Foran i en lille Fordybning samlede Foraarsvandet sig, som strømmede frem over det friske Græs, og nogle Sommerfugle dandsede om de første Foraarsblomster, høit mod de lette Skyer sang Lærken, og Storkene drog i lange Rækker; det var i hver Henseende et Billede som Du kunde have gjort det. . . Nu Farvel, Kl. er alt 7^{1/2} og jeg har kun skrevet Breve i den herlige Morgenstund, som jeg i Dag Gud skee Lov ei har forsømt . . . hils alle Venner og Bekjendtere . . . skriv mig snart til om Dig selv og om Andet som interesserer mig: »dansk Samfund«, Asylskolen, Flinch (hans Arbejder) og navnlig vore gode Venner. – Nyd nu Dit Livs og Aarets Foraar, det er jo den skønneste Tid og Lev vel. Din Ven Lorenz.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjbhvn. 1842 13/5.

Kjære Lorenz! . . . Lad mig først sige Dig, at jeg nu har det rigtig godt, saa godt man kan have det med slige Minder, som dem jeg Stakkel eier og maa gjemme. Jeg skal dog vist neppe letsindig forglemme de Lidelser som jeg har gennemgaaet, kan jeg det, da er jeg ikke meget værd. Tak for Din kjærlige Trøst, Tak for Dit Venskab, for hvert Ord, Du har skrevet og hver Tanke, der var hos mig. . . Min Moder er nu her i Byen, hun boer i Kastellet og daglig er jeg hos hende om Middagen og om Aftenen. . . To Ting have virket mægligt paa mit Sind i denne Vinter: den Strid der truede med at ødelægge Resten af det Gode, der kunde være i mig, og Gjensynet af Frøken Louise Neergaard, den elskværdige Pige, hun var længe Gjenstanden for mine reneste Ønsker, og til hende tyede jeg i Tankerne i min Ulykke. Aldrig har noget Ord sagt mig, at hun havde mig kjær, og jeg veed ikke om det er Kjærlighed, jeg føler for hende, men jeg veed kun at hun har gjort et uudsletteligt Indtryk paa mig, for hende maa alle andre unge Piger, jeg har kjendt, vige tilbage. Nu maa hun ogsaa træde tilbage, hendes Billede skal træde tilbage om jeg har nogen Kraft, jeg tør ikke nu styrte mig i nye Sorger, og har endnu ikke Kraft til at sætte mit Ønske igjennem. Hun er nu borte igjen, jeg skal i lang Tid ikke see hende, glemme hende vil jeg ikke, nei, hun staaer altid for mig i mine bedste Øieblikke; men jeg har hørt Yttringer af hende, som kun give mig lidet Haab. Men kan jeg engang blive en dygtig Kunstner, da vil vel ogsaa en Pige dele Livet med mig, at jeg ikke skal stivne og hentørres og henslæbe en kummerlig Alderdom. Lad mig endnu i Tankerne nævne hendes Navn og glæde mig ved hende, det er uskyldigt, og disse Drømme bliver maaskee den største Lykke, jeg opnaaer i Kjærlighed – riv ikke hendes Billede af min Sjæl. Da jeg følte mig mest sønderknuust og ingen Trøst kunde finde, da tyede jeg til Papiret, betroede det min Sorg og mine Bekjendelser, jeg maatte rive det itu, jeg kunde ikke taale at see det; men da mit Sind blev roligere begyndte jeg en Række Optegnelser, som har siden glædet mig meget. Du som kjender mig nu tilbunds, Du skal engang læse dette, det vil dog oplyse Dig om et og andet. Ældre men ogsaa modnere er jeg blevet, har nu temmelig gjenvundet min forrige Ro, ja, vel saa godt som den lader sig gjenvinde, den har tidt faaet et ulægeligt Saar, men det vil ikke blive det eneste. Mit Arbeid og min Moder er mig Alt, siger jeg mig selv tit, men altid er der en Stemme, som hvisker: det er ikke sandt. Men var Du her! atter skulde vi glæde os gjensidig over hinandens Arbeide, den ene hjælpe den anden frem, nu er jeg igjen Maler, lever i mit Arbeid med Lyst og glæder mig over den yndige evigunge Natur. Jeg har ogsaa gjort nogle dygtige Skridt fremad. . . Constantin Hansens deilige smaa Landskaber [Charlottenborg 1842] og den Omstændighed at jeg kom til at male Gaasetaarnet, som Decorationsmaleri

for Skovgaards Onkel, har bragt mig til langt mere Modenhed i mine Anskuelser end en heel Vinters sædvanlige Prikkeri vilde have gjort. Naar dertil kommer Omgang med den Kreds af dygtige Mennesker, som jeg hver Fredagften seer hos Høyen, og mit nære Forhold til den fortræffelige Skovgaard, saa har Du, hvad der har sat Liv i mig igjen. O, hvorfor er Du borte? her spirer nu et kraftigt Liv, og meget havde Du havt godt af at kjende inden Du kom ud i Verden. Men nu tager jeg fat paa Dig igjen for Alvor med Hensyn paa Din hjemsendte Tegning. Jeg holder af den, som af næsten Alt fra Din Haand; men jeg kan ikke uden inderlig Bedrøvelse see, hvor Kaulbach har virket paa Dig; Din Familie glæder sig derved, det er vel derfor Du er i München, for at lære af de store Kunstnere; men ved at blade i Dine efterladte Tegninger finder jeg i hvert lille Udkast, i hver Stilling mere Sandhed og Natur. Troer Du ikke jeg seer at Du tegner bedre nu? at Du grupperer Dine Figurer bedre nu? jo, det gjør jeg, men det betaler Du for dyrt! – Kjære Lorenz! bliver Du vred paa mig fordi jeg siger Dig min oprigtige Mening om Dine Arbejder? saa vil jeg tie, men jeg vilde gjerne overtale Dig til at opgive de historiske og allegoriske Compositioner og hellere tage fat paa Livet, Du har for Øie, male Gemser, Gemsejægere, Bønder, Dyr, Landskaber, men som Du selv tidligere opfattede Sligt. Du var original, men Din Selvstændighed staaer Fare for at gaae tabt i München. Kunde Du forlade den By, trække til Rom, eller her hjem, jeg troer, Du vilde ikke fortryde det – dog derom vil jeg ingen Mening have. Jeg er ilde tilmode ved at have skrevet delte, men det er som jeg føler og derfor maa det staae. . . . Ja, hvordan staaer jeg i Verdens Øine? det veed jeg ikke og bryder mig ikke stort derom, kun veed jeg at jeg er i Strid med Verdens Slendrian, og tit forbauses jeg ved at finde mig i en saadan Strid. Ja, Lorenz! jeg er ikke længer den gamle, godmodige Johan, han, hvis varme Hjerte dog var elskværdigt, men Verden og han selv har ødelagt det, Verdens Spot og hans egen Brøde har hærdet det, nu er det omgivet med en Skorpe, og Bitterhed boer tit i de Ord som stege derfra. Barnefreden er borte, hvad fik jeg i Stedet, dyrtkjøbte Erfaringer, som maaskee har modnet mig, men ikke gjort mig bedre, dog den Vei skal vi vel Alle. Et nyt Liv er vaagnet i mig, jeg har reist mig og rystet mig, rystet af mig besværlige Venner, Visitter, Træsnit, danske Samfund, Asylskolen, Sprogtimer o. s. v. o. s. v. jeg vil nu kun leve for min Kunst, min Moder, mine Venner og for et bedre Liv i mig selv. – Og troer Du nu, at alt Godt er borte hos mig? nei, det er det ikke: mit Maal er det Samme og barneglad kan jeg endnu være i Naturen, ved mit Arbeid eller naar jeg nynner en af de yndige Viser, saa falsk at det er en Gru, ligemeget, de Toner forstaaer jeg dog og Ordene tale til mit Hjerte. Men hvorfor skulde vi skilles ad, Du forstaaer mig maaskee ikke mere, forstaaer ikke mere Dit Livs Opgave: Vi skulle ikke reise for at blive fremmede for vort eget; men for at lære at skjønnere derpaa. Du tegner og tegner om igjen og om igjen og seer ikke, at det første flygtige Udkast dog maaskee havde meest Sandhed og Natur. Behøver Frithiof saaledes at vride sig, og hvad skal Luftaanderne til, ligetil Maaden, hvorpaa Du tegner Dine Ansigter seer jeg meere Stiil end Natur; jeg kan ikke gaae ind paa det. Men tjen mig i at udtale Dig lidt herover i et af Dine Breve. Og nu maler Du Alfer, seer Du ikke selv, at Du er heelt inde paa et phantastisk Gebeet, der kun daarligt svarer til, hvad vi tidligere have talt om. Mindes Du ikke at det var vor Glæde i Bondens Liv at finde ikke alene Stof til Genrebilleder, men ogsaa de faae Gnister der er tilbage af Fædrenes simple men kraftige Liv; de faae Gnister, som maa søges og bruges af Folk, der forstaae at vurdere dem. Mængden af Kunstnerne gloer paa dem med det samme sløve Øie, hvormed de betragte alt Andet, end det tøjleløse Kunstnerliv. Indeholdt mit sidste Brev ikke i sine mange Ord, saa meget Liv, at Ønsket om at vende tilbage kunde opstaae hos Dig? Ja, kom og mal flittig, mal et Par Malerier, store, alvor-

lige, saadanne at Du ret maae stride med dem, at de ikke skal overvælde Dig, da skal Du føle Livskraft og Varme i Dig, reis da, see hvad der er at see, gaae til Italien til Rom til Spidsen af Ætna til Grækenland lige til Lilleasien, men bliv kun ikke i München, det forhexede Sted, der kan støbe enhver om i sin Form saa let som man støber en Tinsoldat af en gammel Skee, og Du var min Tro ingen gammel Blyskæ, som enhver kunde kramme, saa det maa være et giftigt Sted. – Mit Gaasetaarn er nu næsten færdigt og min store Karton ligesaa. Høyen har aldrig udtalt sig saa bestemt godt om noget af mine Arbejder, som om disse; ogsaa Skovgaards lider han godt; men jeg troer at jeg omtalte det i det sidste Brev, hvorledes den Tid havde Lighed med Dit hele Væsen paa Valhøi. Maleriet gik ligesaa muntert og istedenfor Haven havde vi Kristjanshavns Vold, istedenfor Paafuglene, Klynger af Børn som legede i det friske nye Græs i det varme Solskin. O, ja der kom atter Liv i mig! og jeg har længe ikke følt mig saa vel som i denne Tid. Skovgaard og jeg gjorde en yndig Tour paa Landet om ad Vedbæk til Rudeskov. Du skulde igjen see de yndige Søer og den store steppeagtige Sækkedam, hvorover Musvaagerne dreiede sig i høitidelig langsomme Kredse, og hvorom Skoven danner et smukt Hegn, saa man er saa ganske afsides. Sækkedam er ogsaa Tumbleplads for Dyr af alle Slags: Ræve, Raadyr, Fugle o. s. v. Og nu tilsidst kom min velsignede Moder, men her maa jeg standse jeg skal netop hen til hende nu . . .

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

München 1842 ^{26/6}.

Kjære Johan! . . . Vi skal stræbe efter noget Godt og hvorfor ikke ogsaa efter en ydere Lykke; men vi skal ei sørge videre for den Dag i Morgen. Forresten bølger det stedse op og ned i mig; jeg ønsker mig bitter ofte selv Død og Djæveln, foragter mig og Andre med samt vort Laven, og synder paa mange Maader i mit Indre og Tanker, medens jeg yderlig er en rolig skikkelig pæn Fyr, som hverken gjør Ondt eller Godt, fordi jeg ei forstaaer at leve i denne Verden og ei finder Nogen, jeg saa ret harmonerer med og dog er det godt jeg er kommet fra Eder, kjære Venner, men villige Vidner, som drog et Kjærlighedsslør over alle mine Feil, som jeg nu har faaet Øinene op for. – Meninger og Ideer veier i en ny Verden naturligvis stedse op og ned, i Meget forandrer jeg mig sagtens, men det gjør da Enhver og J vel ogsaa, nu kommer det jo an paa om vi gaae samme Vei i saa Henseende, – saa at Overeensstemmelse i Ideer og Stræben kan – naar vi atter mødes – i vort Forhold understøtte vort Hjertelag mod hinanden, hvilket sidste vel dog neppe kan forandres. – Hvad er det for en besynderlig Reise Thorald gjør, og med Frøken Løvmand! Gud bevare os! Det duer sandelig ikke for et ungt Menneske at reise i et saadant bindende Selskab; man maa virkelig tage sig iagt for ei at blive saa tidligt gammel, eller hvis man end stedse har været det, maa man see at blive ung; hvor skal Ungdommens friske Haab, muntre Livlighed og Aabenhed for alt Stort og gode Indtryk, som er det bedste ved Livet og som vi derfor bør bevare saa længe som muligt, – trives – naar vi kun søger Omgang med gamle Pebermøer, i Gjennemsnit sagtens de ulykkeligste og meest forsurede Mennesker, som gives. – Nu frisk ind i Livet, eller kan man slet ikke finde Rede i Menneskene, saa med et Par Venner, eller i anden levende eller død Natur, hvor overalt det Guddommelige opløfter, og bedst – troer jeg – fri og ubunden? hvordan – har Du gjort noget Skridt, i hvad jeg sigter til; Enhver maa jo dømme for sig i de Stykker. – Nu, hils Brandis, Skovgaard og andre gode Venner hvis Du seer dem. – Naar Du har Lyst, saa skriv mig til og hermed Farvel. Din Lorenz.

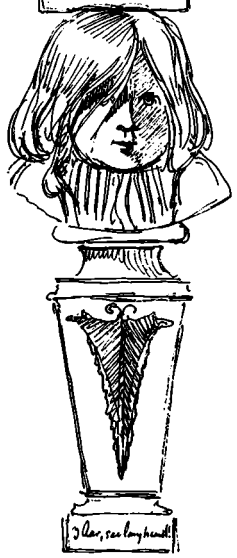
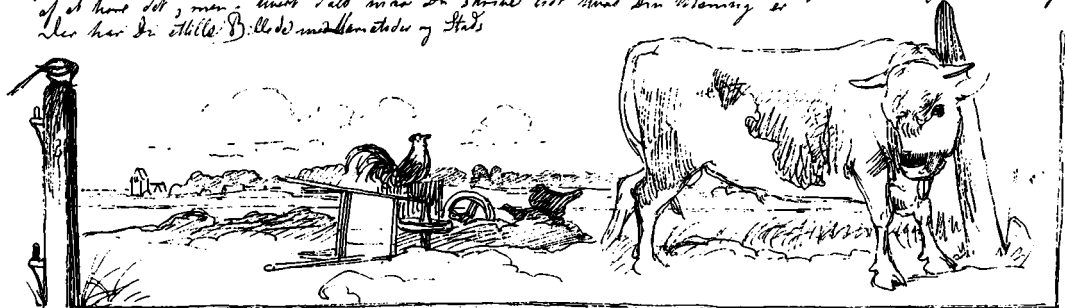
UDDRAG AF BREVE FRA 1838-44

Fra Joh.Th. Lundbye til L.Fr. i München.
(Facsimile af Brevets første Side.)

[P. nts. dag 16 Maj 1842

Deres gamle Hæns Lyser p, min Ven! et Blynd et godt. An og min kam p, de
komme indes, det andet dænes sig sammen, men kan ikke bringe Vognen af Stetten. Vid et gjenne seer Brevet p,
har skrevet findes p, det er meget fornødt Tiden, men du maae have over med mig, alle de Tanker maae vijs
for en - Mogen had mig hils. Eng og sig et en naturlig Sjæle er hedde end en søvnes væg Fortid
Men du har min hilt nok for et ind, at det Tegninger alle behøves alle hærkjemmes, det gjer du, ved anst, men
gjer du as alle det, saa er det go alle meer, end. er et søvnes. det Stykke - og gjer du as det, det har du gjer
af et hilt det, men - mest Fald maae du skrive lidt hvad du maae sig
Der har du stille. D. alle de maae maae sig og Stads

Der, seer, hende!

Og her en Skjæp af Angemands Drogllips er ser.
Kulene
Der sed en Tugt paa Taget. Der sa lystelig hans sang.
Her bliver Drogllips gæde med lofligste Klars og.
Hvad Tugt sang paa Tag -
Hvad Tugt sang paa Tag -
Der Sandt ed
D. Piger springt Tuglen, hvor sed du det saad en st?
Det drømte p, der stille p, slummed paa Gærst
Hvad Tugt sang paa Tag osv
Alle
Smæfjæl flør aise Taget, han flør. Vanden ud -
Nin dærd ser der en Brind gær sae glad med sin Brind
Mel Og hie du biden Brind saeand Eng Tænder mid mig

Her, seer, saer skæp!

Trofast Min Mythen sad. !
Hvæn sigt blær søvnes og him sang sae glad
Alt i Bræmets Hæand hie et guldskole gæst
Lille Dams flør Tønn og tre. !
Sole holder du. Hæanden du Lykke fra
Gjær. Gærd edst, Dams Englen gær dig paa Vængen!

Mader sed din Væp, sad. !
Hvæn skæp: dit Hæand, sed du gjente glad
Gjær Gærd edst, Bræm! Englen gær dig paa Vængen
Tønn Brind sae fornø og tre. !
End gjenne du. Hæanden du Lykke fra
Hvad Gærd edst, gær! Englen gær dig paa Vængen!

Hvæn lille Dams gær Gærd's Br.
gel et alle. Hæanden: Gy talte
mit, saeand Trille, dit paa
Den stædt Bræm, tal. det
fæddt det mid i Dykden og for
s. De er det mid et gær d -

1842 20/5. Kjære Lorenz! ... Jeg skal i disse Dage føre min store Karton paa Lærred; jeg lover mig meget af det Arbeide. Snart vil Værelset [Aggersborgs] være færdigt, Skovgaard mangler endnu et Maleri forestillende Høierup Kirke, men hans Frederiksborg og mit Gaasetaarn ere færdige og virkelig af vore bedste Ting, uagtet de ere bredt og decorations-

mæssigt gjorde. Jeg er heri kommen tilbage til min gamle lyse Tone, der er kommet mere Lys og Liv i mig selv, det har hjulpet. Men nu indseer jeg ogsaa, hvorfor jeg følte mig saa grændseløs ulykkelig i Vinter; thi uagtet jeg nu er i det Hele munter og livlig, saa har jeg dog mange sorgfulde Timer, Savn, Anger, Misfornøielse med mange Ting o. s. v. forstemmer mig tit, men de samme Ulæmper og Bekymringer havde jeg jo dengang, da den mindste Ting jog mig Blodet til Kinderne og bragte mig Taarer i Øinene, dengang, da jeg kun higede efter Fred og Trøst kunde jeg mindre taale Modgang og havde dog mere end nu, da jeg med Ro kan sætte mig ind i den Tanke: at vor Jord har ingen fuldkommen Lykke. Dette skriver jeg med Eftertanke idag og imorgen, o alt om en Time bygger jeg dog igjen de yndigste, om just ikke Luftkasteller og Slotte, saa dog Lufthuse og Hytter. Ja, det er en snurrig Jord, men vi skal gaa paa den, selv om den er gloende, og derfor: hold Mund! marche, marche! – Kongen har kjøbt mit Maleri for 125 Rbd. Man sagde min Priis var meget beskedent ansat til 150 Rbd., men der er knebet fra saa Mange og ældre end jeg, saa jeg tier og glæder mig ved det, jeg fik. Jeg skal ikke negte, det vilde glæde mig, ihvorvel jeg ikke selv vilde høste synderligt Godt deraf, om det Ærte-Kjærlings Barmhertigheds Princip snart maatte faae Banehug. Det er dog latterligt naar en Sum er bestemt til Indkjøb af Malerier, da at uddele den saa fiint som Hakkelse kun for at glæde Mange, det er sandelig ligegyldigt om et Land har mange Kunstnere, naar det kun har dygtige, og jeg øiner Intet der ligner en Velgjerning i den Ting at sulføde en Hjord. Men der hører allerede meget til for en Konge eller Rigmand at sige: jeg holder af *den* Kunstner, han skal arbeide for mig! . . . [Sjællandsk Landskab, nu paa Galleriet.]

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

1842 18/7.

Inderlig kjære Lorenz! . . . Brandis seer jeg i den senere Tid sjældnere dog altid endnu med sand Glæde, men jeg kommer saare lidt ud nu, i Kastellet kan man finde mig i min Fritid, og hos min velsignede Moder er der ogsaa godt at være. Jeg har lært at skjønne rigtig paa den Ro, som Arbeide giver, den eneste, den Unge tør vente, jeg arbeider sommetider endog anstrængt, saa bliver Hvilen sød og Sindet let. Jeg tager ikke meget paa Landet i Sommer, har kun været i otte Dage med Skovgaard paa Jægerspriis for at gjøre Studier til mit Store, som er taget derfra, og kommer vel kun lidt bort henad Efteraaret for at faae lidt Vinterforraad. Nu gaaer det, troer jeg, dog ganske godt med dette colossale Arbeide; jeg har allerede samlet Erfaringer derved og fortryder ingenlunde at have begyndt det uagtet jeg ingen Havn øiner, hvor det engang kan lande. Derforuden har jeg mindre Sager alt imellem. I disse Dage et lille Stykke fra Kastellet, . . . Skovgaard har gjort en deilig Skizze til en af de neuh. Priisopgaver, han er nu ude at samle Studier dertil. Naar han kommer hjem vil han anlægge det, og da gjøre en Reise til Jylland. Han har været svag i den senere Tid, hans Bryst er angrebet. . . . Han har i lang Tid havt en slem Hoste og laae om Natten i en mattende Sveed, ikke gode Tegn, han drikker Tran og troer at føle sig lindret derved. . . . Jeg har atter tænkt lidt paa Dyrene, idet jeg har med megen Omhu gjort nogle Studier, hvoriblandt en gulblakket Hest, som jeg holder af, og naar mit store »Kitnæs« (lad os dog give det et andet Navn end »det Store«) er færdigt, skal jeg tilvisse benytte nogle af disse Studier til et Dyr-maleri, hvortil jeg ogsaa har mange smukke Motiver i mine Bøger og i Naturen. – . . .

I SOMMEREN 1842 VAR L. FR. ATTER PAA STUDIEREJSE I TYROL.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjbhvn. Fr. Hospital 1842 6/s.

Kjære Lorenz! Atter skal Du see nogle Linier fra mig, mine Tanker ere tit hos Dig. – I vor lykkelige Ungdom fare vore Drømme og Tanker »saa vide«. . . . Med Brandis og Skovgaard taler jeg tit om Dig, Du er altid kjærligt erindret af Dine Venner. – Angaaende mit store Maleri, kan jeg kun sige Dig at det endnu er uvist, om det skal skaffe mig synderlig Glæde. Jeg er saa vidt at man nogenlunde seer Virkningen deraf, men ak! tillige seer at der er svære Misgreb, dobbelt vanskelige at rette fordi netop *de* er Kjæledægger; en Kunstner maa ikke forelske sig i nogen enkelt Ting i sit Billede, – og Ixion staaer som et truende Exempel for mig: han elskede en Sky, og blev straffet ved at bindes til det snurrende Hjul – jeg elsker en Sky (det har jeg maaskee gjort saalænge jeg har levet) og min Straf vil heller ikke udeblive, man vil hudflette mig og lee mig ud! – Det er ellers interessant nok at have et saadant Arbeide igang, det kan man dog mærke er Alvor, men tit overvælder det mig, saa jeg træt maa lade det hvile, og da har jeg mindre Sager at sysselsætte mig med. I Virksomhed maa jeg være, der tilkommer mig ingen Roes derfor, det er en Nødvendighed, det er den eneste Maade, hvorpaa jeg kan holde mit Sind lidt muntert; har jeg en Dag ikke arbeidet, da er jeg strax ilde tilmode. Det er svært at være Menneske! . . . *Søndag Morgen 7. Aug.:* Jeg var i Aftes hos Købke. Du kan tro at nu er her et bedre Liv blandt Kunstnerne siden de ældre ere komme hjem, nu kan man foruden med sine nærmeste Venner, der dog ikke ret kjende hinandens Tarv, dog faae en alvorlig lærerig Samtale imellem. Selv i Klubben kommer jeg undertiden og slaarer med Glæde et Slag Kegler. – Jeg kommer ikke paa Landet troer jeg i denne Sommer, men jeg har godt af Opholdet her, som bestandig holder mig i Aande, og idelig gjentager jeg for mig: at alle Ønsker uden Maal eller de, hvis Maal er i den fjerne gyldne Glorie, som Du kjender fra tidligere Dage, tjene kun til at svække mine Kræfter og gjøre mig misfornøjet med min Stilling. . . . Jeg besøgte forleden Dag Roed; han har gjort en deilig Copie i Rom efter et af Raphaels tidligere Arbeider: Maria Kroning eller Himmelfart. Det er et deiligt Billede, og Du kan tænke hvilken Glæde det har voldt mig, der ikke kjender noget til de Ældres Historiemalerier, hvilke vor Samling jo næsten ganske er blottet for. Roeds Copi skal ogsaa være aldeles fortræffelig efter Ældres Sigende, selv Høyen har indrømmet det. En ganske mærkelig Fiinhed i Tegning og Farve, og dog er Farven saa kraftig, at man kan holde et Glas med Blomster hen til Stykket, og de harmonere – hvor vilde Professor Lunds Farver blive af ved Siden af Georginer og grønne Blade? Vi maa tie og beundre. . . . *11te August.* . . . Mellem alt dette kan jeg ikke negte det er en sand Fryd at see Bindesbølls Museum, hvor nu Fronten er fri for Stillads. Der er Storhed, Elegance og dog Sempelhed i høi Grad yndigt forbundne. Og saa, hvad er det en Fryd at see disse Rækker af smaa Værelser, hvert bestemt for een Statue og et Par Basreliefs med deres dygtige Hvælvinger. Det er deilige Malerstuer! Ja ham er der Liv i, tænk saa har han den yndige Idee: at naar engang Thorwaldsen træt lukker sine Øine, da skal han kjønt hvile midt i dette Tempel for hans Værker, paa den Plads som de fire Fløie danne skulde hans Grav anlægges. . . . Købke har ganske deilige Sager i Arbeide. Han er min Trøst, naar Høyen rakker mig til; han kan sige hvordan jeg skal bygge op, hvad Høyen har revet ned – rev han mig ikke min bedste Effectskye ned af den blaae Luft, saa den nu ligger i smaa Trimlinger paa Gulvet. . . . Jeg sætter nu det store Stykke tilside for en liden Stund, jeg vilde gjerne lidt paa Landet eller i al Fald hvile lidt. Jeg maa dog see en Steendysse eller en grøn Høi tittle op af en Rugager! . . .

Fra Søsteren Louise Francke til L. Fr. i München.

Dresden 1842 ¹⁵/8.

Francke med Familie opholdt sig i nogle Aar i Dresden. Han var Udsending fra den danske Regjering.

Min kjære Lorenz! . . . Du vil dog ej lade Vinteren komme, uden at besøge os; . . . i September haaber jeg dog at Du finder Tid og bliver saa længe hos os som Du kan. Jeg kan tilbyde Dig et Værelse og vi ville ret nyde hinanden. . . . Det vil vist ogsaa mere Dig, at see de to Børn, hvor store de ere blevne, siden Du forlod os. – De glæde sig meget til at see Onkel Lorenz, som jeg har fortalt dem vil besøge os. . . . Du kan troe, jeg har ei heller med let Hjerte ladt min lille søde Emma blive hjemme [i Kjøbenhavn]; men Gud skee Lov jeg faaer saadanne gode Efterretninger fra hende, og hun er jo til saa megen Underholdning for Forældrene. Jeg kan slet ikke tænke mig, det lille nydelige Barn løbe alene omkring, som jeg forlod bærendes paa Armen. – Min Mand forener sine Bønner med mine om Dit Besøg hos os, og jeg haaber, min kjære Broder, Du har det samme Ønske, at see os. . . . Din hengivne Louise. . . . Min søde Uncle Lorenz, Du maa endelig komme og besøge Din Sophie. [Franckes ældste Datter.] –

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

München 1842 ²⁴/8.

. . . Med Dine Arbeider lader det jo til at gaae ret godt, Dit Gaasetarn gad jeg nok see, naar jeg tænker paa det, maae jeg altid tænke paa – græsse nu Faar, hvor forstum Kæmperne drukke [Ingemann] og et lignende Sted af Grundtvig. – Du har vist en god Ven i Skovgaard, han er elskelig baade som Menneske og Kunstner; han gaaer en rolig sikker Gang, bygger paa en god Grund, en kjærlig, sand, modtagelig Sjæl, som kun stræber efter Tingenes Kjærne; – bare han maae gjenvinde sin Sundhed. – Den Omgang Du har hjemme maae være herlig. – Sonne er jo en dygtig Fyr, dog maae jeg tilstaae, hans Ungdomsarbeide, det store Slag har tiltalt mig meest, der var et saa eiendommeligt Liv i, vi have vel nok som male italienske Viinhøste, det forstaaer sig, det kommer jo ei an paa, hvad men hvordan et Arbeide er. Købke er et Menneske og en Kunstner, jeg ei kan andet end inderlig agte og elske, uagtet jeg maae sige mig, at han ingen stor Aand er, men han er netop et Beviis, at Enhver kan opnaae noget Herligt, Elskværdigt, naar han blot ei vil meer end han er, og hvor langt større er den Mindre i sin Harmoni end den Store i sin Søndersplittelse. Marstrand endelig er en prægtig, dyb og forstandig Fyr, med et uendelig sundt Blik for Livet og foragtende alt Slet. – Constant. Hansen og Kuchler ere to Perler, som desværre ei lade til at ville komme hjem. – Høyen maa jeg ogsaa tale Lidet om, han har Noget saa underligt, tvetydigt i sit Væsen, saa jeg aldrig har kunnet forstaae ham, men en aandrig Mand er han, som alle hans Yttringer og Foredrag viser. – Hans Forelæsninger i Vinter have vist været interessante. – Hvad han siger om en national Kunst er maaskee meget rigtigt; og der eksisterer allerede en dansk Kunst en dansk Skole, en eiendommelig Anskuelse og en tro djærv Maade at gjengive den paa; i det hele taget en alvorlig Simpelhed, især synes mig, hos Købke og Dig; der fattes kun at alle Kræfter blive samlede, sat i Sam- og Vexelvirkning, og om mulig i faste Retninger; den nationale i Landskab og Genre o. s. v.; da kunde der vist udvikle sig en herlig Kunst deraf; siden maatte der ogsaa Karle som kunde tage fat Historie og Mythe. Og uagtet denne Dom bliver Du i München? spørger Du. – Har Du med Bevidsthed sluttet Dig til Münchener Kunsten? Jeg veed ei at svare, jeg er en afskaaren Vandplante som flyder for Strømmen; Münchens Kunst er en Plante, der har udviklet Knopper og Blomster, som J endnu ei kjende hjemme; i det store Virken naturligvis større Kraft, Liv og Fylde; men det er jo muligt at den har naaet sit Høidepunkt og maae tage af; at vor Kunst hjemme gemmer mange unge Safter, som under den rolige Udvikling kan bringe et herligt Høidepunkt uden at staae Fare for at drive vilde Vanskud. – Min Forstand er uklar, og jeg veed ei

hvad og hvordan jeg bør, skal og maae, min Følelse er ureen, og jeg skammer mig at følge den naar Forstanden ej kan hjæmle det; jeg er afmægtig, elendig, og formaaer ei stedse at tilstaae det for mig og Andre; jeg som har vendt mig til Luftslothenes rige Belønninger, hvordan skal jeg drives frem fra mit usle Standpunkt ved Realitetens nødtørftige. – Jeg maae see til at glemme Alt, kun slide som en Hest, saa at de onde Djævlæ ei faae Plads til en Tanke i mit Hoved. – Det var maaskee bedre om Du ei fik disse Blade, men Du venter allerede for længe forgjæves; det er evigt det Gamle; hele min Aand er saa slet, sygelig at Væskerne tage en forkeert Retning, de samle sig stedse i Byller; enhver Udtalelse bliver derfor en Udgydelse af denne vemmelige Materie. Farvel! beklag mig ikke, jeg har det jo saa godt som et Menneske paa Jorden kan have det, at jeg Intet benytter og nyder deraf er jo min egen Skyld, er Strafsom forskyldt, og Ingen skal klage over han ligger som han reder. Et Brev ved Leilighed vilde altid glæde mig.

Fra L. Frølich til Joh.Th.L.

München 1842 ^{30/s}

Kjære Johan! Jeg lader Dig længe vente paa Svar, og det paa et Brev paa hvilket jeg af mange Grunde strax burde svaret Dig, blandt Andet fordi Du antager en Mulighed, at jeg kunde vredes paa Dig, fordi Du siger mig Din Mening om mig; hvor kan Du tro det? og hvor kan Du saa ofte skrive, som om Du meget meer trængte til mit Venskab, end jeg til Dit? Du kjender ikke min Usselhed, kjendte Du mit Indere, som jeg kjender os begge, da vilde Du dømme anderledes, om Du end ikke vilde slaae Haanden af mig; det troer jeg nemlig dog ikke, thi Noget ved mig maa det jo være som Du holder af, og jeg veed hvor fast gammel Kjærlighed holder ved det, om end den ukjendte Skyggeside paa en Gang viser sig. – Meer om det siden. – Ja, gode Ven, Grunden at jeg ei har tilskrevet Dig, ligger ikke i Ligegyldighed; men hvad skulde jeg skrive; til Dig kan og vil jeg ei skrive andet end reent ud af mit Indere, og der seer det chaotisk og mørkt ud, saa det ei er Noget at byde Andre, men nu maae jeg saa godt muligt tage fat paa det Ene efter det Andet. Ved at tale om mine Tegninger, spørger Du mig om min Mening om Münchens Kunst; Du troer, jeg har forandret mine Anskuelse, og noget kan det ogsaa være muligt, jeg er Gud skee Lov og desværre kommet til den Anskuelse, at jeg næsten intet forkaster, enhver Tids og ethvert Steds Kunst synes mig at have noget herligt; – naar Menneskeaaanden begynder at vaagne og ubestemt og ubevidst gjør de første Skridt, som om den intet Andet har, (dog seer en overordentlig Ynde ved den barnlige Uskyldighed og Naivitet), naar Kunsten er i sin Ungdom og hurtig udvikler sin rige Kraft og iler til sit Høide- og Culminations-Punkt, naar den paa dette henriver os ved Foreningen af Ufordærvethed og den største Dristighed og Selvfølelse, naar den siden forbauser os ved den mageløse Dygtighed og Virtuositet, den udvikler i enkelte Retninger – maae vi da ikke holde af det Altsammen. . . . Jeg sagde desværre og Gud skee Lov var jeg kommet til den Anskuelse; jeg anseer det for rigtigere og bedre, at see det Gode i hvad Skikkelse og hvor det end træder os imøde; men Inderligheden og Kjærligheden, hvorpaa dog Alt kommer an, trives langt lettere i Eensidighed. Jeg har lært den gamle Græker at kjende hos Homer, og kan ei nok som skatte ham, jeg har lært at glæde mig over Nibelungerne og den nyere tyske Poesi; jeg seer saa godt Bjergenes Deilighed med deres ædelsteensfarvede og klare Søer, som vort Havs med de skønne skovbegroede bølgedannede Øer, det favner; jeg maa erkjende unge Folk, hvis Liv og Stræben er saa himmelvidt forskjelligt fra vort Ideal; jeg gider i det hele taget gjerne betragte alle Folk som Brødre, der hver har sine gode Sider og sine Feil, men netop udfylde hverandre og danne tilsammen et hele; enhver Retning af Udvikling som et Led i den store Kjæde, hver en vigtig Deel af det Hele, – men jeg har ei glemt, hvad vi tilsammen have følt og levet for;

Storm- og Regnvejr. Tyrol 1842

jeg tænker mig helst hen i Danmark, stræbende med Eder og efter det, vort Hjerte mest bankede for; den første Kjærlighed er den bedste, og jeg bliver ei kold, naar jeg læser en af vore gamle Kjæmpeviser eller en af nyere Digteres Sange. — . . . Hjemme holdt Forfængeligheden sig skadesløs for disse Mangler ved ydre Hyldning, og ved de Fortrin, navnlig til ydere Opfatning, som Naturen har givet mig; men her har jeg truffet Jævnaldrende, som overtræffe mig deri og forener dermed betydelig teknisk Dygtighed, ja selv Virtuositet, og jeg har Intet at lægge i Vægtskaalen derimod; jeg bliver hensat langt lavere, skjøndt neppe miskjendt, og det har avlet en foragtelig Lunkenhed og Misfornøielse hos mig, min Omgang vakte i flere Henseender det Samme; — da jeg ei ret kunde leve mig ind i de nye Forhold og desuden virkelig i Meget staaer tilbage, saa maatte jeg altid spille en underordnet Rulle i enhver Retning, og dette har maaskee meer end Omgivelsens Natur gjort mig misfornøjet med den. — Forfængeligheden fordrer ret som en Modsætning til Kjærligheden (Ordet i dets videste Forstand), som attraaer det Godes Væsen for dets egen Skyld — kun det ydere Skin, derfor har jeg fattedes alt rigtigt Hold, da jeg kom ud i de nye Omgivelser, jeg har ikke Varmen i mig selv, og maae derfor slutte mig til Noget, der kan meddele mig den, men netop fordi Forstanden saae det Gode hos det Forskjelligste, og Følelsen for saa vidt den existerede, hang ved det engang Fattede i Hjemmet, i det Mindste meest, saa blev jeg en reen Loke i saa Henseende, som fattes et eget Væsen og intetsteds kan slutte sig til. — I religiøs Henseende troer jeg, fordi jeg seer og veed, paa en Alkjærlighed og en Alretfærdighed, paa et Øjemed, der gaaer igjennem Alt (paa den Grund maa en moralsk og aandelig Udvikling kunne bygges), men min Følelse trænger til en personlig Gud at henvende mig til, og jeg troer ei fast paa ham; jeg troer ei heller fast paa Individuets Fortbestaaen efter Døden, hvorfor

denne har noget Rædsomt for mig; i alt Andet er jeg ogsaa temmelig som Sivet. . . . Den meer klare eller dunkle Erkjendelse af alt dette avlede ofte Fortvivlelse, convulsiviske korte Anstrængelser, – ofte Sorg og Taarer, men Fortvivlelsen raser ud, og Taarernes Kilde udtørres, – saa kommer den dorske vrantne Ligegyldighed, som frembragte Forfald i det ydere Livs Orden, hvilket i Almindelighed virker Melancholi, jeg gjorde Dag til Nat, holdt ingen faste Maaltider, lod Alt ligge i Uorden omkring mig; i det hele taget forsømte Pligterne mod min egen Person, fordi jeg foragtede mig selv, altid egoistisk – enten forgudede mig selv eller væmmedes ved mig selv (hvilket strakte sig indtil mit Billede i Speilet) naar nu dertil kommer at jeg ringeagtede de fleste baade som Mennesker og Kunstnere, da jeg gjennemskuede og fremsøgte deres Elendigheder og Svagheder, da enten deres Maal eller deres Evner forekom mig ringe; saa kunde jeg intetsteds tye hen og Bitterheden voxte. . . . Naar Sindet er sønderrevet af saadanne Tanker, misunder man den Ringeste, den mindst Begavede, der har Glæde og Hvile, det er det Kjærlige i Naturen, for enhver Skabning er der en Salighed, de høiere eller lavere Evner bestemme kun dens Art, ikke dens Grad, og Enhver har den, som ei vil Andet, end han er og skal være. Hvad hjælper det et Menneske om han end vinder den ganske Verden, men har ei Kjærligheden, og hvor daarligt udvikles enhver Evne, uden paa Sandhedens og Kjærlighedens Grund. – Ingen bliver færdig med sin Kamp i dette Liv; mine Sager staaer som før, men det har taget en noget bedre Vending, i det jeg har vundet over mig selv at gruble mindre over det. Tanken om at jeg engang maae sørge for mig selv, – Paamindelser fra Hjemmet om at fuldføre Noget, det at jeg fik Øinene op for at Compositionen med Frithiof var noget forskruet Tøi, hvorved jeg uden at opnaae Noget bestandig plagede mig, da mit Maal slet ikke stod mig klart for Øie, Dine Opmuntringer, alt tilsammen gjorde at jeg stillede det til Side, arbejder nu flittigt mine visse Timer, paa mit Genrebillede, saa jeg hver Aften kan sige mig, nu er det gjort; gjør mig en Pligt af at leve og at være ordentlig, og har skrevet paa min Dør »Kun den, der bliver tro indtil Enden og ikke forsager, bliver salig«. . . . Men tage hjem? kan jeg det efter i to Aar at have været ude uden at opnaae Noget uden at præstere Noget? Følelsen trækker rigtig nok, Forstanden sætter som Betingelse: vær flittig, mael dette Stykke, et til om det gøres nødvendig, indtil man erkjender Du har gjort noget Ordentligt og tillige Salget kan hjemle den Dom, saa kan Du gaa hjem uden at skamme Dig; og da udmaler Phantasien det herligt. Den siger mig, Du kan, Du maae gjenfødes; Kjærligheden er den eneste Grund, Du kan bygge paa; Du elsker og kan endmeer elske de Interesser, Du har glødet for; Du vil dog det Gode og Sande, og kan, naar Du har Opmuntring i en god Vens Interesse, som forstaaer Dig og staaer Dig bie, overvinde Djævlene i Dit Indere, i det Mindste stræbe fremad, maaskee atter nyde glade Dage som hiin Ungdommens – ja den gaaer videre og siger, der er Kræfter i Dig, hvis Udvikling her hemmes, der kan Du med beslægtede Sjæle opnaae Stort, Eder selv til Hæder og indre Tilfredsstillelse og Andre til Glæde, realisere Barndommens Drømme; – men saa sender Forstanden Tvivlene; har Noget i Dit Liv bragt Dig det, som Du tænkte, Lykken kommer kun ubuden, arbeid og stræb, Du opnaaer maaskee dog snarere Selvstændighed under de Fremmedes haardere Optugtelse, hvor I ere som Steen paa Strandkanten, som det evigtlevende Hav slibe mod hinanden til de ere runde – rund: den i sig koncentrerede Form, denne Heelhed, hvortil ikke meer kan sættes (Mandens Bestemmelse)? – Hjemme vil Du længes efter det meer bevægede, fleersidige Liv; Du kommer dog ei i Canaan, det forjættede Land, før Du har fortjent det; bliv ude og strid, og vend ei hjem før Du har gjenvunden Din egen Agtelse, før Du kan sige aabent og frit, den var jeg, og jeg foragtede mig, og I holdt kun af mig fordi I ikke kjendte mig; nu skammer jeg mig ei ved at tilstaae mine egne fordums

Usselheder, for jeg har overvunden de Fjender og har fortjent mig Eders Kjærlighed, træde frit og aabent frem og tale Sandhed med Miner, Ord og Handlinger, saa Holger Danske, som stedse stred med aaben Pande, ei behøver at skamme sig og vedkjender sig mig om end ikke som Søn, saa dog som Pleiesøn; jeg holder dog endnu af Hjemmet, af dets Fuldkommenheder og dets Feil. . . . *Søndag d. 11. September 1842.* . . . Kjære Johan! Dette Brev har nu ligget en god Stund, til sidst fordi jeg ei kunde betale Brevportoen og jeg ei vilde at Du skulde betale disse vidtløftige Klager, der kun kan ærgre eller bedrøve Dig, i dyre Domme; ja det er meget for meget, og dog slet Intet, naar jeg betragter det imod mit Øiemed, og det var, at Du skulde see ind i mig, jeg skal og vil see at holde Nakken stiv, jeg bør ikke lade Omgivelserne, navnlig Familie, lide under min Jammerlighed, men til Dig, Ven, betroer jeg mig, det skaffer Lettelse, og er desuden som en Bod, den Skam at vise mine Lavheder, som de ere, da min største Feil netop er Forstillelse og Koketteri (som Hedermann kaldte det). – Iøvrigt, hvis Du vil, saa skriv mig til, men gjør intet videre Skridt for mig, hvor fortvivlet min Stilling end forekommer Dig; – det vil ei nytte til Noget, den kan kun hjælpes, som vil hjælpes og NB vil hjælpe sig selv. Det kan især anvendes paa mig, da jeg dog veed de Midler som kunne hjælpe mig. – Desuden har jeg ei Tillid nok til Nogen, at jeg kunde hengive mig den Person, saa at den kunde drage mig ud deraf. – Bestemt, der er Kræfter i mig, men netop at de ikke kunne komme til Udvikling – gjør mig ulykkelig; . . . Dog er det en rar Verden, naar man kan tabe sig i Nydelse eller Forsken i Naturen eller andre Menneskers Produktioner, naar man søger eller finder Form til hvad der boer i det indere Dyb, for Ahnelserne, i saadanne salige Øieblikke glemmer man al Nød og Sorg, saa lever det Bedre, saa lever Guddommen i En. Du ønskede en Tegning af mig, denne Gang faaer Du kun denne lille ubetydelige, jeg gjorde efter Erindringen nede ved Garda-Søen. – En anden Gang bedre Efterretninger og bedre Tegninger. Din Lorenz. *Bare Du maatte kunne forstaae mig.* –

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

München 1842, Løvedag 24/9.

Kjære Johan! Efter mit sidste Gudsforgaaende Brev maae jeg dog sende Dig et Par Ord, for at sige Dig at jeg jo ofte kan betragte mig selv som en ret vanartig Dreng, som strax, naar ei Alt gaaer efter hans Hoved, bilder sig ind at han er og maae være aldeles ulykkelig, da dog Enhver har sit Kors at bære. – Vi maae betragte det som om Skjæbningen gav hver En sit Regnestykke op, han skal løse; de dovne Drengene mene da altid, de have faaet det sværeste. – Den Egoistiske, den som vil være lykkelig, han bliver ulykkelig, kun den som elsker noget Høiere, en eller anden Idee meer end sig selv, finder Liv og Lykke i den. – Hvo som hengiver sit Liv for min Skyld, siger Christus, skal finde det evige Liv. – Menneske-Naturen er halvveis snavs, jeg er doven, men ikke forknyt, hver Dag at stræbe, om det end synes forgjæves, er dog det eneste Middel til at opnaae Tilfredshed og alt andet Godt. – Mit Genrebillede voxer dog ud af det hvide Lærred, det er i hvert Tilfælde det reneste i Farven, det meest soledede, jeg hidtil har malt, nogle af Figurerne ere virkelig ogsaa opfattede med Kjærlighed, componeret er det nok ret godt; jeg gad høre Din Dom om det, om det er saa tysk, men maaskee faae J det snart hjem, saa skriver Du mig til derom. Ingen Udtalelse af noget Godt, der er i Ens Indere, er forgjæves; det har jeg maattet sande saa ofte, naar hele mit Væsen, hele min Anskuelse af Livet var nedsunket i Egoisme, i Prosa, i Forknythed; naar jeg da læste et kjærligt Digt, eller Noget, hvoraf en kraftig, livlig og sund Anskuelse af Livet aandede, eller i det hele taget, der forekom mig Noget, som var udsprungen af noget Stort eller godt, saa skammede jeg mig over min liden Tro og oppede mig. – Men der skal meer Selvvirksomhed til at nyde et Kunstværk end et Digtværk og Musik. – Hvis der er noget Ufordøieligt i

Ørvarodd bærer Hjalmar's Lig i Skib efter Kampen paa Samsø

mit forrige Brev, saa troe, at vi vilde nok forstaae hinanden, naar vi snakkede sammen, – og skriv mig snart til. Din Ven Lorenz Frølich. – München 1842 1/10. . . . Jeg har netop læst Holmgangen paa Samsø, den maae jeg arbeide Noget til, og de som føle Lignende, som jeg, maae forstaae mig. – Ja, vi skulle udvikle alle vore Evner, vi skulle erkjende enhver Udvikling af Evner hos Andre, vi skulle navnlig erkjende en varm om end forskjellig Følelse hos Enhver, men først og fremmest skulle vi udvikle i os selv det Dybeste hvori det Høieste speiler sig. Hvis der engang er en Døddag, da er det *det* vi maa gjøre Regnskab for, og sige vi: ja den og den sagde os vor Vei, som Adam, Eva og Slangen; – da hjælper det os saa Lidt som dem, hver maa svare for sig selv. . . . Vil Gud hjælpe mig at den Spire kan voxe i mig og blive et Træ hvorunder alt Andet i mig kan søge Læ, da kan jeg ogsaa i Sandhed blive Din Lars Glad.

L. Fr.'s ovenfor nævnte Interesse for »Kampen paa Samsø« maa anlages i München at have sat Frugt i de her gjengivne to Udkast. Ørvarodds Skikkelse er den samme i begge Tegninger og væsentlig forskjellig fra den endelige Form hvori den ses paa Maleriet fra 1845. Klippekylen paa Sejladsbilledet kan være hentet fra de Bjergsøer L. Fr. havde set i Bayern. Hans Kjendskab til Motivet kan – foruden fra Saxo's 5te og 6te Bog – stamme fra den udjærligere Fremstilling i »Hervørs Saga«, der siden 1826 forelaa oversat fra Islandsk. Ifølge denne Kilde er Kampen en Holmgang mellem Angantyr (der har Sværdet Tyrffing i Arv fra Svafurlami) og Hjalmar. – Kampen drejer sig om Upsala-Kongen Yngves Datter Ingeborg. Ørvarodd deltager paa Hjalmar's Side og sælder Angantyr's elleve Brødre, medens Angantyr og Hjalmar give hinanden Banesaar. – Paa Maleriet rækker den døende Hjalmar sin Armring til Vennen Ørvarodd og giver ham samtidig sin sidste Hilsen til Ingeborg.

*

Ørvarodd sejler til Sverige med Hjalmar's Lig efter Kampen paa Samsø

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i München.

Kjøbenhavn Fr. Hosp. 1842 19/9.

Inderlig kjære Lorenz! . . . Dit Brev røber at Du har Tillid til mig, og det kan Du, for jeg holder meget af Dig, men jeg maa bebreide Dig, at Du først nu ret aabner Dit Hjerte for mig, først nu løser mange Gaader i Dit Væsen og viser mig hvorledes det egentlig staaer til med Dig. Behøver man fire Aar for at lære mig saameget at kjende, at man veed: der er kun Fattigdom i min Hjerne, men et ærligt Hjerte i mit Bryst, der altid er aabent for en Vens Bedrøvelse? Du burde betænkt at et Menneskeliv er kun kort og uendelig kortere den Tid, det forundes to Mennesker at omgaaes, som forstaae og holde af hinanden. Jeg er blevet ganske underlig tilmode ved den Tanke, at jeg først nu kjen-der Dig og har faaet Nøglen til mangt et gaadefuldt Aflukke, som jeg tidligere forundret og nysgjerrig eller videbegjerlig har stirret paa. Men jeg maae læse Dit Brev tiere, inden jeg kan skrive om Dig, kun det vil jeg i Aften sige: jeg har forstaaet Dig, frygt ikke der-for, – jeg har forstaaet at der gives værre Kampe, end dem jeg har kæmpet, bittere Taarer end dem jeg har fældet – da taug Du, venlige Sjæl! med hvad der tyngede Dig selv og søgte kun at trøste mig, det gjorde Du saa jeg kan nu med et roligt Sind tænke paa at gjøre Gjengjæld, fordi Du som jeg har erkjendt: at kun den kan hjælpes, som vil hjælpes, og selv styre derhen, hvor Hjælpen er at finde, da gjør dog et venligt Ord saa godt paa Sindet, det er saa tungt at være ene, men Byrden lettes, naar vi veed at deel-tagende Øine see vor Anstrængelse. – Nu maae jeg gaae. . . 25. Sept. . . Hvor tit har jeg ikke tænkt: jeg blæser ad al Roes og Kunstnerhæder, jeg beiler ikke til den, men maler kun af inderlig Drift og er gladere ved de Uindviedes Bifald end ved al Verdens Sukker i Kritiker og Blade, og skjøndt jeg for saa vidt endnu er af samme Mening, som jeg aldrig har været gladere end naar Børn og barnlige Sjæle have omgivet mig, naar jeg til deres Glæde tegnede Billeder til dem, den Glæde har jeg aldrig havt ved mit Staffeli, saa maa jeg dog indrømme: man kan ikke være Kunstner og leve afsondret et uskyldigt

Eremitliv og foragte Verdens Dom – det gaaer ikke. Nei midt ind i Tummelen er det vor Pligt at styrte os, kæmpe for vor Tro, den er saa god som de Andres, naar den ikke er løiet, men det kan vi ogsaa, og dog bevare vor Beskedenhed selv om vi blive roste; hvad vi gjøre, gjøre vi ikke af os selv – Aanden er en Gave af Gud, han fordrer vi skulle benytte, vor Person har dermed Intet at gjøre. Hvordan skulde man ellers forklare de mange Særsyn: store Aander i usle, smaalige, fordærvede Legemer. Jeg tænker Ingen af os to er saa beskeden at han skulde tro: jeg arbejder som en Hest, studerer, sulter, haaber, slider, slæber og dog veed jeg mit Arbeide er Frugt af det Slid og Slæb uden Værd uden Kjærne, min Stræben kun en Øsen i Danaidernes Kar – nei Du har hørt, at Folk har seet stærke Træk af Livet i selv dine raae Udkast, og jeg har hørt: at man har seet Kornmarker og Graasteen paa mine Malerier og i mine Bøger paa en Maade som Ingen Anden kunde gjøre dem – jeg veed ikke hvordan det gaaer Dig, men jeg gjør ingen Kunster for at gjøre anderledes end Andre, jeg forundrer mig sommetider over hvad jeg selv gjør og over at man lægger Mærke dertil – ja jeg glæder mig over mine Hænders Gjerning, saa jeg kan hele Timer sidde og blade i mine Tegnebøger og ret inderlig fornøies over en And i Regnveir, Krumningen i en Vei, Katte i en Skarnfjerding eller en stor Steen reist paa den ene Ende. – Det er næsten mørkt, men jeg maae dog sige Dig: at saadanne kunde jeg ikke bære mig ad uden en mageløs Selvkjærlighed, dersom jeg ikke gav en Anden Æren og Takken for saadanne glade Timer! . . . Det er hvad jeg for Tiden kan sige Dig – jeg holder af Dig, med al den Forfængelighed Du tillægger Dig, den er dog ikke saa stor i Dig, at jo Sandheden naaede den over Hovedet og viste Dig sit klare Aasyn, gaa efter det saa længe Du seer det, har Du tabt det af Sigte, da er det Tid at sørge over Dig. Men jeg maa beklage at vi kun saa kort kunne blive sammen, jeg kan ikke indsee, at vi have skadet hinanden, . . . Paa samme Tid Du er saa stræng mod Dig selv, siger Du kun om mig: at Du savner Skjønhed i mine Billeder, er det Alt? Kjære Ven! jeg savner mere – . . . Jeg savner Kraft, jeg er nylig blevet 24 Aar og er en Dreng endnu, ikke Barn, nei aabenmundet, kaad eller suur og mulen, fortrædelig. Men jeg vil ikke øse mig selv over med Skidt, saa troer Du mig kun ikke . . .

Fra Faderen til L. Fr. i München.

Kjøbenhavn 1842 4/10.

Min kjære Lorenz! Jeg har i disse Dage havt den Fornøielse at læse to Breve fra Dig, som have foraarsaget mig megen Glæde, først Dit Brev af 16. Sept. til Francke som han har sendt os, og igaar Dit Brev af 24. Sept. til mig. I disse Breve finder jeg endelig engang igjen min gamle Lorenz, som jeg i saa lang Tid har maattet savne. Endelig er Du sluppet ud af den Uvished, af denne Strid med Dig, og er Dig klart bevidst hvad Du vil, hvad Du altsaa har at stræbe efter; Du kan nu, med et bestemt Maal for Dit Øie, skride frem i den Retning, som Din egen Overbeviisning har viist Dig, som den rigtigste for Dig, og Du vil nu ikke saa let kunde rokkes af andre, i det hvad Du anseer for det rette. – Og Du mener at jeg ej skulde være tilfreds, med den Beslutning Du har taget. Hvorledes kan det falde Dig ind? – Det er jo det, som jeg i lang Tid har ventet paa, hvorfor Du tildeels ogsaa er sendt bort, for, at Du skulde have en egen Mening, grundet paa et fornuftigt og selvstændigt Raisonnement, det er Begyndelsen til at faae Character, og hertil lykønsker jeg Dig af mit hele Hjerte, for Du vil fra nu af, stedse mindre og mindre blive plaget af de Tvivl, som hidtil saa ofte have sadt Dig i en ubehagelig Stemning og kostet Dig saa megen Tid, og alt hvad Du foretager Dig, vil Du føle mere Tilfredshed med, som mere overeensstemmende med den Overbeviisning Du har . . .

L. FRÖLICH FORLØD MÜNCHEN 5. NOVBR. OG REJSTE TIL DRESDEN.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1842 21/11.

Marna og Datteren Elna besøger Bonehvede.
Ingemann: De Underjordiske, 2. Kap.

Inderlig kjære Lorenz! Din Moder har udtrykkelig bedt mig skrive Dig til angaaende Dine hidsendte Tegninger, dem jeg besørgede til Kunstforeningen, som dog har negtet at modtage Dit Tilbud. Sagen gik saaledes: Jeg bragte dem til Rørbye, der selv er i Administrationen, og han har forelagt dem for de øvrige Medlemmer. Man indvendte: Digtet [Ingemann: »De Underjordiske«] var for lidet bekjendt til at de kunne udgives som et særskilt Hefte, og, paa den anden Side var det for faa at vedføje en nye Udgave af Digtet. Da jeg spurgte ham hvad man forøvrigt havde sagt om dem, svarede han: at man vel holdt af dem, kun vare de, især Bitingene, for flygtige til at man ret kunde see, hvad der vilde komme ud af dem. Jeg har imidlertid en anden Mening, dog har jeg hørt fra flere Sider at man var særdeles tilfreds med dem. Min Mening er: at dersom de ikke kom fra Dig vilde jeg ikke lide dem, ihvorvel jeg kan ikke negte at de ere gjorte med en vis Dygtighed, Færdighed. — Vore Veie skilles mere og mere og det er efterhaanden en Kilde til vir-

kelig Bedrøvelse for mig. Vi, som skulde vandret Haand i Haand, maa nu fordømme hinde andens Stræben. Ogsaa i mig opstaaer Lysten til at reise, drage bort som Svalen og Storken til deiligere Lande, men nei! jeg gjør Intet derfor, jeg har raadført mig med Thomsen og Høyen og de stemme ganske overeens deri, at det er tjenligst at blive herhjemme. Her paa Landet og om muligt i Sverrig og Norge vil jeg uddanne mig, muligt jeg da senere engang kan faa Leilighed at see de gamle Kunstneres bedre Sager, end dem vi her have. Mit Maal er sat, og jeg troer Intet uden en Reise er istand til at rokke det, hvorfor da blive vankelmødig og tvivlraadig. Lad end være, at vi ere meget kjedsommelige hertilands, den eneste Maade at blive anerkjendt paa er dog at trodse Andres billige Latter over vort

Surting og Sigurd holde Maaltid i Ryland efter Skibbruddet.
Ingemann: De Underjordiske, 5. Kap.

Surting opsøger Rudolph i Algeziras Fængsel. Ingemann: De Underjordiske, 14. Kap.

Abevæsen, og frit og selvstændigt at udvikle hvad vi fik i Eie. Jeg har inderlig længtes efter . . . Italiens deilige Natur, ja, min Tanke standsede ikke der, jeg vilde staae paa Toppen af Ætna, og see hen over Sicilien, jeg vilde gaae drømmende om blandt Ruinerne ved Athen, Ingen kan varmere have glædet sig over alt det Herlige vi fra disse Steder faa stumpeviis herop i det kolde Norden, end jeg, men det er opgivet! og med det mangen Glæde. Her paa Sjælland er ogsaa skjönt, her vil jeg blive og være saa glad jeg kan. – Kjære Ven! Du er os saa nær, et Par Dage er nok til at føre Dig hjem til Din Slægt og Dine Venner; kan Du overvinde Frygten for at det muligt vilde være mod Din Faders Plan? . . . Skulde det nu være galt at raade Dig at komme herhjem, hvor Du kan vælge blandt flere dygtige Folk een, der kan give Dig, hvad Du savner som Kunstner, og hvor Du dog bedst paa den vide Jord vil finde hvad der fattes Dig som Menneske. Din Forfængelighed, som Du saa strængt dadler Dig for, kan ikke siden Dit sidste herlige Brev være sporløst forsvunden, og vil vel opponere; men i saa Henseende kan Du være rolig, Du staaer endnu altid for Kunstnerne her med en Krands om Hovedet, af hvilken jeg dog trøstlig skal rive de Blade, den er bleven rigere ved Din Reise, naar Du først er her. Det er min Hjertens Mening, bedre kan jeg ikke skrive til Dig. Overvei det, og svar mig snart herpaa? – Skulde der mod min Villie, i hvad jeg har skrevet være indkommet noget der hos Dig kunde føde den Tanke, . . . har nu Lundbye opgivet ogsaa mig? da vil jeg dertil sige: Spot kan mit Brev ikke føde, thi hvor slet det end er, maa det dog bære Præg af, at Dit Vel ligger mig paa Hjærte, opgive Dig kan jeg ikke. Jeg maa opgive at see vore tidligere Ønsker opfyldte og endnu mere, jeg vil indstændig bede Dig, fremstil ikke Scener af vor Historie, som Du fremstillede Svafur-Lami i München, eller Frithiof paa Havet, men jeg kan aldrig andet end elske det Gemyt, der i Følelsen af Uselvstændighed med Hensyn paa Udkomme kan paalægge sig endog unødvendig Tvang og taale Savn af Bequemmeligheder, han har nydt siden sin spæde Barndom. Derfor, i Guds Navn! gjør

hvad Dig tykkes bedst, . . . Jeg kan ikke længer tie stille med at der er meget i Dine Tegninger som mishager mig, jeg har anseet det for noget Forbigaaende, men jeg seer Du lever Dig meer og meer ind i de Anskuelser, der ere de gjældende i et Land, hvor vel Kunsten har allermindst folkeligt; men jeg har intet at sætte derimod, som er anerkjendt af dem der hylde Kaulbach, Cornelius, Neureuter o. s. v. Jeg forlanger for min Part ingen Anerkjendelse, men lever glad i det Haab at snart skal ogsaa her fremvoxe en Kunst, der kan staae paa egne Been. Der vindes altid flere og flere for denne Mening, og Grundtvig sagde saa kjønt i Aftes da jeg første Gang havde den Glæde at tale med ham i hans Hjem: har først Folk faaet Lyst til Billeder af deres Land og Historie, da kommer Kunstnerne frem af sig selv, saadan gik det i Grækenland og saadan vil det gaae ethvert Sted, hvor Udviklingen er naturlig. . . . 26. Nov. . . . Skovgaard's Arbejder begynde at faae et ganske andet Udseende; det er ikke mere som før hans Venner og enkelte, der see dybere, som paaskjønne ham. Hans sidste store Landskab: Parti ved Valløe, Solnedgang efter en Regndag, har gjort megen Lykke. En bred Aa med Siv paa Siderne og prydet med Klynger af de deilige hvide Aakander løber lige frem til Rammen, igjennem en Skov med høie Bøgetræer; paa Engen spille Raadyrene, en heel Deel, i det høie Græs og Storken har sin Rede i Toppen af et Træ og saa bag det Hele en smuk glandsfuld Luft med Skyer, hvorpaa Lyset er somme Steder næsten mesterligt anbragt; Solen er lavt nede, men lyser endnu paa Toppen af et mægtigt Bøgetræ, der bliver forgyldt – Du maa tro, det er et yndigt Billede. Det er maaskee for milde Øine, hvormed jeg har seet det, men Meget skal Du ikke slaae af, thi hans Roes gjenlyder nu fra mange Steder, hvor man maaskee før ikke har kunnet døie den barske, melancholske, sorte-Kunstner. O kjære Ven! vi mangle kun Dig, at Du maatte høre, hvad vi høre, uddanne de herlige Gaver, Vor Herre gav Dig, men uddanne dem til Glæde for den Plet, der gav Dig dine første Glæder. . . . 28. Nov. . . . Mit store Maleri erklæres for færdigt, men Sandheden er, hvad jeg vel kan skrive til Dig, men til min Bedrøvelse ikke ret vel lade Alle vide: at det er sat op paa Slottet i et af Copiereværelserne og der vil jeg faae Leilighed til endnu engang at tage fat paa det. Jeg opbyder Alt for at faae Gavn og Glæde af det Arbeide, dog derfor kan jeg jo gjerne blive skuffet; jeg er saa heldig, at mine Stykker sælges, og saa lykkelig, at jeg ikke bryder mig om at Folk finder dem tomme og kjedelige; forfængelig-beskedene slaaer jeg mig til Ro med den Tanke: de er vel langt fra, som jeg kunde ønske, men indeholde dog maaskee Glimt, som undgaaer Publikum. Det er vel et slemt Hovmod under Beskedenheds Kaabe; men jeg har den sande Beskedenhed, som lader mig selv føle mine Mangler, da vil jeg hellere være hovmodig end leve af Smiger, som selv dygtige Folk imellem gjør. Jeg tegner nu og gjør Skizzer til det indre af en Kostald. Luun og hyggelig skal den være; Dyrene overlade til dem selv, men idet Beskueren nærmer sig vender den ene Ko langsomt Hovedet og brummer maaskee godmodigt dertil, dog bliver Katten roligt liggende i det pluskede Toe paa den unge liggende Tyr foran. Motivet til Stalden er taget af den paa Rosendal, men jeg forandrer dog et og Andet derved. Dette Stykke bliver lille, men skulde ret være luunt og hyggeligt, og jeg vilde gjerne vise om muligt paa en eller anden Maade, at det er barsk udenfor. . . .

Fra L. Frølich til Broderen James Fr. i Gibraltar.

Dresden 1842 12/12.

Kjære James! . . . For det første maae jeg tilkjendegive min Lykønskning til de tvende nu alt store Drenges Fødsel, som quantitativ forhøier min Onkle-Værdighed, som jeg nu her nyder af fuldt Maal hos disse smaae dansk-tysktalende, som vel neppe kunne forstaaeliggjøre sig med dine smaae dansk-italienske Spaniere; – men jeg skulde nok

komme ud af det med de smaa Fyre, naar jeg engang kunde besøge dem. – Stillingen som Onkle er uendelig behagelig, man leger og snakker med de Smaaefolk, indsuger Liv af deres uforstyrrede Friskhed, glemmer, hvad man ei skytter om at huske, i deres lille Verden, men, naar de skraaler, stinker eller paa anden Maade gjøre sig ubehagelige, saa overlader man dem til Andre. – . . . Nu lever jeg et heelt andet Liv. – Louise [Søsteren Fru Francke] fik mig da strax poleret, da jeg kom herhid (for fem Uger siden). Haaret klippet, skilt, pomaderet, Skægget tilstudset; Gammelt kaseret og Nyt anskaffet, Børster og Kamme, Visitkort o. s. v. o. s. v., nu blev jeg da indført i en heel Deel elegante Zirkler, med Handsker paa og Hat i Haanden; der følte jeg mig nu først som en Bjørn blandt Hoffolk, vidste hverken hvordan jeg skulde begynde eller ende en Conversation, naar jeg maatte blive siddende eller naar jeg skulde lette mig, og var naturligviis uendelig klodset af lutter Forlegenhed og latterlig beskeden af lutter Ubehjælpsomhed. – Nu gaaer det lystigt i Selskaber og Theatret, jeg teer mig vel ikke altid *comme il faut* – men jeg seer at det hele kommer an paa Routine, og at der ei hører andet til end Ufortrødenhed og lidt Øvelse at spille en brilliant Rolle i Selskaber. . . . men jeg længes efter at staae i alvorlig Forbindelse og Samvirken med Jevnaldrende, eller i det Mindste til samme Maal Stræbende; det trænger jeg til for at give mit Liv Kjerne og Værd, have noget at leve for, hvorved Ens Kræfter kommer til Udvikling, og man maaskee dog ogsaa kan frembringe og virke noget Godt; jeg er reist ud at søge, hvad jeg havde i Hjemmet, har seet Stort og Herligt, men har ifølge min Natur eller min tidligere Udvikling ei med Varme eller til Nytte kunnet slutte mig til Noget; saa vidt jeg formaaer at bedømme Aarsagerne, saa ligger det i, at hele denne tyske (navnlig Münchener-) Retning er saa abstrakt; som de ere i Videnskaber og Alt; en consequent Tænken, en Arbeiden indenfra og ud; en Construeren af en egen Verden efter deres Indere maae erstatte en levende umiddelbar Opfatning, som f. Ex. Franskmandene har meget mere af; i det jeg har søgt at tilegne mig, hvad der omgav mig fra alle Sider, opnaaede jeg det kun meget halvt, og mistede for en Deel Ubefangenheden og Naturligheden i Opfatningen. Alt dette blev mig saa imod, at jeg ønskede Alt og Alle og mig selv først og fremmest paa Bloksbjerg. . . . Man maae begynde forfra og ei flyve før man kan gaae, ei vilde udtale de dybeste Sandheder gjennem Kunsten, førend man kan opfatte og gjengive de simpleste Ting med Sandhed og Friskhed; ikke søge sin Storhed i Opgavens Storhed, men i Løsningen, for man kan mageligt være lille i det Store, men der er ogsaa en Verden i det Mindste. – Naa, jeg vil ikke forivre mig over disse Ting, som Du jo desuden ei ret kjender; men Resultatet er, at jeg er kommet [til] at skjønne meer end nogensinde paa vor Kunstretning hjemme; har de ei bygget Taarne, saa har de lagt en Grund hvorpaa der kan staae en solide Bygning . . . jeg føler mig langt meer sammenvokset med ældre og yngre Kunstnere i Hjemmet, end jeg havde troet, og er halvveis bestemt paa til Foraaret at tage hjem, for i Samstræben med Harmonerende at udvikle mig og søge at opnaae noget Værdigt; herom beder jeg Dig endnu ikke at ytre Noget til dem hjemme. Jeg frygter kun at Papa ei vil tillade det, eller at det i det Mindste ei vil stemme med hans Anskuelser, hvortil jeg bør og vil tage Hensyn, selv om jeg er saa heldig at kunne gjøre mig uafhængig ved selv at fortjene hvad jeg behøver; Gud maae vide naar det gaaer, Upraktiskhed gaaer igjennem hele mit Væsen. . . .

*

Fra Moderen til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1842 28/12.

. . . Dine smukke Compositioner til »De Underjordiske« fornøier alle dem som seer dem, og gjør megen Opsigt i Byen, vi have dem aldrig hjemme; de vandre omkring, og for Øieblikket ere de hos Kongen, alle vil see og beundre dem. Dem har jeg at takke for

L. Fr.'s Søsterbørn: SOPHY og GUSTAV FRANCKE. (Blyant og Vandfarve)

at jeg læste det interessante poetiske Eventyr, som kostede Umage at forskaffe sig et Exemplar af, men nu er den kommen i Mode, og Ingemann kan takke dig naar et nyt Oplag kommer i Stand. . . . Du gode Ven har en herlig Sundhed, Louise skriver mig du seer saa blomstrende ud, men, man kan ogsaa bidrage selv endeel dertil, og du er maadeholden og brav – den gode Søster har sørget for din Toilette og for det solide indre Linned, saa jeg haaber du nu intet savner, skulde det være tilfælde maae du endelig completere den inden du eller Louise forlade Dresden. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kastellet 1842 28/12.

Inderlig kjære Lorenz! . . . Nyt Aar – Nyt Mod! Det var underligt om dette Brev blev lystigt, men jeg skal stræbe efter at gøre det saa lidt beklemmende som muligt. – Levede jeg i den Tid, der nu staaer saa straalende for os fordi vi ikke see Skyggepartierne, der først tabe sig i Lufttonen – levede jeg i den ridderlige Middelalder, da kunde jeg fristes

til at gjøre et stort Løfte nu – jeg gjør det, men stille for mig selv. . . . Ogsaa mod Dig, kjære Ven! har jeg været slem, idet jeg har betyngtet Dig med Klager og forvildet Dig med Raad. De sidste havde maaskee ingen anden Fortjeneste end den, at de vare velmeente, men det er for lidt; og jeg skal derfor om muligt for Fremtiden forskaane Dig for flere af dem. Reis med Gud og glem mig ikke. . . . Dertil kommer endnu at jeg som Maler føler mig svag og daarlig. Hvad Glæde skal mit store Sommerarbeide gjøre mig? Nu da det staaer oppe paa Slottet, hvor jeg ret kan see det, finder jeg det med Forbauselse haardt og koldt, og det i en Grad, at jeg kun kan betragte det som halvt færdigt. Høyen og Thomsen have tilladt mig at arbeide paa det deroppe og det skal jeg i Lag med strax efter Nyt-Aar. Men hvor tvivlsomt og vigtigt er ikke Udfaldet af dette, man vil lee mig ud, med Rette, som en forfængelig Nar, der paatog sig langt meer end han formaaede. Hvor jeg seer hen er ingen Hvile, fordi der ikke er Fred i mig selv. . . . 12. *Marts 1843.* . . . Kjære Ven! Vi er alt langt inde i Marts, og dette daarlige Brev venter endnu paa sin Slutning. Jeg sender det fordi det er et tro Billede af min Sindsstemning i Vinter, men nu passer det Gud være lovet ikke mere, ja! der var en Tid nylig, da jeg var ordentlig glad og lystig, fordi jeg dog fik saa megen Glæde af mit Malerie, at det vandt Høyens og flere ældre Kunstneres Bifald. Købke har sagt derom, at dette var det første Arbeide, hvori jeg har holdt Noget af det, jeg lovede i Landskabet ved Arresø med de røde Lyngbakker. Af denne Ytring kan Du næsten gjøre Dig en Forestilling om Tønnen i Stykket, der dog er zartere end hient ældre, men det har den samme Lyshed, som jeg sørgede saa meget over var forsvunden. Naar jeg selv tør rose det, da skulde det dog fornemmelig være fordi det er stort og man kan føle Afstandene deri. Jeg veed ikke om det skal gaae som sædvanligt, at man finder det kjedeligt tomt, men jeg haaber det ikke, og dog er det saa simpelt som noget af mine Malerier. Ja Du forundrer Dig kanskee over den Tone, hvori jeg taler om det, men jeg er nu saa glad over det, glad over paa eengang at høre det nævnes med Agtelse af dem, hvis Dom jeg har meest Agtelse for, paa samme Tid, som Skovgaard har malt et Stykke, som virkelig forbauser. Denne sidste Glæde er ikke den mindste; vi to ere oftere stillede sammen, enhver veed jo at vi omgaaes meget, Viborg har sat os sammen i en Kritik, jeg forøvrigt ikke har læst, som Kontraster til dem af en mere tydsk Retning – det kan ikke andet end glæde mig og nu levere vi de to største Landskaber, formoder jeg, til Udstillingen, det er en tilgivelig Ting at jeg bliver glad, naar jeg troer at opdage, at jeg ikke har taget fejl i mine bedste Drømme. Skovgaards Stykke er akkurat halvt saa stort som mit og forestiller en Egeskov, jeg kunde næsten sige Urskov, saa mægtigt er det gamle Træ tilvenstre, saa stiløs er Skovbunden med sit høie Græs og store Klynger af Bregner; det er et anseeligt Maleri og har ogsaa gjort Opsigt saavel blandt Kunstnere som Publicum. Det vandt Præmien, men Æren derved blev dog paa en Maade derved forkleinet, at man gav ogsaa Præmien til det arigste Rak. . . .

Fra Faderen til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1843 12/1.

Min kjære Lorenz. . . . har Du faaet Efterretning om den yderligere Skjæbne, Dine Tegninger af de »Underjordiske« har havt, efterat Din Ven Læssøe senere i Kunstforeningen har fremlagt dem, og forklaret Din Mening; thi det lader enten at han kun har gjort dette daarligt, eller at Rørbye dog ej har forstaaet ham, og saaledes dette virkelig baade for Digteren og Dig interessante Arbejde har været tabt; nu derimod tør man vel haabe, at Du kan komme til at fuldføre den hele Cyklus, som kunne følge med Digtet. – Da lignende Tilfælde endnu ofte kunne møde Dig i Fremtiden, eftersom der vil være Leilighed for Dig, at tilbyde Dine Arbejder, saa vil jeg give Dig et Raad, *altid at gjøre*

dette Tilbud selv, directe til Vedkommende og skriftligt; thi saa vil Du hver Gang vide med Bestemthed hvad Du har tilbudt, og til hvem, og dette vil spare Dig saavel Tiid som Uleilighed og Ubehagelighed. . . .

L. Fr.'s tidligere indsendte Udkast til Illustrationen: »Thyra Danebod« var af ham anlagelig tænkt udført i Træsnit og af den Grund lod han Xylograf Flinch forelægge Tegningen. Til »De Underjordiske«, som han arbejdede paa i München, kjendes nu endel Skitser og Udkast, samt fire à fem nogenlunde færdige Tegninger. De er – som Prøverne her vise – ret konturmæssig tegnede og paavirkede af Tidens tyske Illustratorer. Formodentlig har L. Fr. tænkt sig, at Kunstforeningen skulde udgive Tegningerne uden Ingemanns Text; thi Digtingen er alt for stor i Omfang og stod desuden ikke til Raadighed for Foreningen. (Se Lundbyes Brev af ^{12/11} 43 og Faderens ovenstaaende Udtalelser).

*

Fra J.A. Jerichau til L. Fr. i Dresden.

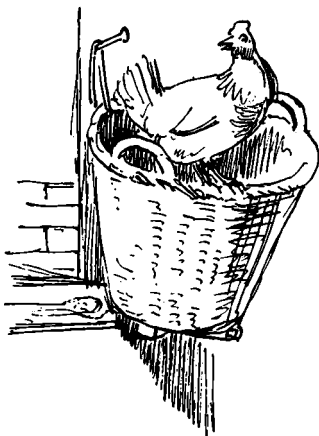
Rom 1843.

Det er ikke første Gang at jeg har havt Lyst at skrive Dem til gode Frølich, men jeg er en daarlig Skribent og derfor har jeg bestandig skudt det op. – Jeg sidder just i Alten her i Charles Rosses Verelse og i dette Øieblik udbrød han: »Ja, Frölich ist ein Prachtmensch!« og saaledes lyder det fra alle Kanter saa jeg kan nu ikke længer imodstaae min Lyst at skrive dem et Par Ord for om mueligt at bevæge Dem til ogsaa en Gang at komme her til Rom; – Ross, Bottomley og jeg flytter nu sammen i et Huus, hvor De ogsaa kan faae Plads i en Krog: kort sagt, jeg længes uhyre efter at kjende Deres elskværdige Person, saa De maae endelig snart komme. Hvad Deres Kunst angaaer da vil De sikkert her bedst komme paa det klare dermed, da her findes i alle Retninger af Kunsten, saavel gamle som nye Kunstnere. Jeg er overbeviist om Deres Talent og vil indestaae for at De i kort Tid skal være en praktisk Maler hvis De vil følge mit Raad og komme til Rom. Stød Dem ikke over min Klodsede Maade at skrive paa, naar De først kommer her, skal vi sikkert blive gode Venner. Ross fortæller mig at De er bleven stor og sterk ja ikke at tale om: De bær et stort Skjæg, jeg har kun endnu Dun paa Hagen, ellers havde jeg foreslaaet Dem at vi skulde være Dus. – Du eller De kjære Frølich, kom endelig til Rom, jeg vil gjøre alt hvad jeg kan for at gjøre Dem Opholdet her behageligt og den gode Ross vil vist gjøre mere end han kan, derfor lad os ikke forgeves vente, Livet er kort og Kunsten lang, til Foraaret maae de besøge os her i Rom, siden kan vi tale om Resten.

*

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

1843 ^{29/3}.

Inderlig kjære Lorenz! Med en løierlig ukjendt Følelse er det at jeg skriver: jeg er saa lykkelig, som jeg efter min Natur kan være det. Jeg er ikke blevet forlovet, har slet ingen Lykke gjort af nogen Slags, men jeg er bare vel tilmode. Det maatte jeg skikke forud, for at Du kunde see, at jeg ikke ogsaa denne Gang vilde pine Dig med Klynk og Klage. Det er mit store Stykke, som har gjort mig glad, men ikke overmodig, uden det skulde været de første Par Dage efter at jeg havde holdt op at arbeide derpaa; da kan det være, at jeg har kaglet som Hønen, naar hun har lagt et Æg. Som denne Ven jeg nylig saae ophængt i en Stald paa Jægersborg. Det var kun et Par Dage at denne Ruus varede, nu er jeg igjen i det bevidste Humeur, som følger Fuldendelsen af vore »Værker«, men som denne Gang er saa betydelig mildnet ved den Vished at de

Mennesker, hvis Dom jeg agter, har jeg saa nogenlunde tilfredsstillet; . . . derfor misforstaae mig ikke kjære Ven! men see intet Andet heri, end min gamle Maade at betragte Naturen paa, den Du godt forstod, hvorfor jeg ogsaa nok tør sige: Du vilde glæde Dig over mit Stykke, men den Glæde at vise Dig det kan jeg nu ikke have. . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kastellet 1843 ^{29/4}.

Du herlige Ven! Tak for Dit Brev, der fornøiede mig saa meget, baade for Din og min egen Skyld. Jeg blev saa glad ved at see Dig saa munter og ved saa godt Mod – og lige-saa glad blev jeg ved de velfortjente Skrup, det gav mig. Nu bebreider jeg mig at jeg ikke var saa fornuftig som Du, idet Du taug og ødelagde de Breve, der vare Frugter af Forknyttelse og Svaghed – jeg krammede ubarmhjertig ud Alt, hvad der kunde pine mig, og Dig med, til ingen Nytte. Tilgiv det! jeg skal søge at skrive bedre Breve herefter . . . *Om Aftenen* . . . Til de smaa Dyrehistorier efter Kaalunds Digte agter jeg at benytte en ganske nye Opfindelse af P. C. Schøler [Stylografi], som lader til at blive af gennemgribende Vigtighed i Kunsten. . . 17. May. Jeg har idag hævet de 400 Daler, og anseer det virkelig for en alvorlig Opmuntring, at man vil give mit Stykke [»En dansk Kyst. Motivet fra Kitnæs. Skrænten ved Isefjorden nær Jægerspriis«] Plads paa Galleriet. Skovgaard er ogsaa kjøbt og et af Sonne og et af Rørbye. . . I næste Uge agter jeg i Forening med Skovgaard at rejse op til Tisvildeegnen hvor jeg vil blive Bonde og være flittig. . .

Fra J. A. Jerichau til L. Fr. i Dresden.

Rom 1843, April.

Kjæreste Frølich! Tak for Dit venlige Brev og fordi Du modtog mit Broderskabs Tilbud; jeg er nu ret glad over at kunne betragte Dig som en Hjertens Ven og mit Haab om Fastheden af vores Venskab er saa stort som Tiltroen til Din edle Karechter, saa mig mangler intet andet i vores Venskab end at vi snart maa kunne sees ansigt til ansigt for at dele Livets Besverligheder og Nydelser med hinanden, hvilket jeg tænker heller ikke ligger langt i Fremtiden, da Du vel snart vil komme til Besindelse og erkjende Din Plads i Livet, der neppe kan være Bekvemmelighedens? – Jeg kjender den elskværdige J. Th. Lundbyes Anskuelse i Dit Brev og veed hvor søt det er at vogge sig i disse Tanker; men lad nu Johan nyde sit Paradiis en Tid allene, siden efter naar Du har bestaaet Livets Kamp, kan Du jo slaae Dig sammen med ham, hvem veed om jeg ikke ogsaa en gang slaaer mig til Roe med jer, kuns nu ikke, thi det var Spot og skam, saaledes som en feig Soldat at vende Nesen hjem. – Gaae til *Paris* om Du hellere vil det, men for alting i Verden see til at Du bliver en Maler der forstaaer at føre Penselen og give Harmonie og Kraft i sine Malerier, thi da har Du noget at optrede med derhjemme, hvor de saa høiligen trænger til en god Maler. Hverken i Dysseldorf Dresden eller München troer jeg det er stedet hvor man lærer at male, gaae til *Paris* og mal hos de la Rosch, eller kom her til Italien hvor jeg vil indestaae Dig for at Du skal blive uddannet til en Mester i Malningen uden derved at tabe det minste i din Følelse eller Fantasi. – Tænk alvorlig over hvad Du gjør kjere Frølich og husk paa hvor ulykkelige Mange ere blevne i deres Fødeland naar de ere vent tilbage fra deres Reise uden Resultat og maattet slebt sig om med den trykkende Følelse ikke at være respektereet i Hjemmet og enten ikke mere have Midler at reise ud igjen eller maaske for gamle til at lere det hvad den unge bøielige Natur har forsømt. Vi tænke med Alvor for Din Fremtids Vel, betrakt Du den ikke selv med Letsind. Din oprigtige Ven J. A. Jerichau. Hils Lesøe og Lundby naar Du skriver.

Fra Moderen til L. Fr. i Dresden.

Marienlyst 1843 30/6.

. . . Skulde du ved din store Beskjedenhed troe, du brugte for mange Penge, at Du af den Grund intet vil foretage, som kunde medføre meer Udgifter end hvad der udfordres til det daglige Brød, har Papa kanskee engang skreven noget, som Du kunde udtyde paa den Maade. Troe mig kjære Lorenz det er ikke hans Mening. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

✱

Veiby 1843 1/7.

Inderlig kjære Lorenz! . . . Nu maa Du høre lidt om mig herude ved Nordstranden i en bar Egn, hvor Tisvilde-Skoven er Glandspunktet; det er ikke de danske ranke Bøge her groe, men krogede Birke og istedet for det brune Løv er her sort Lyng i Skovbunden. Deilig er denne Natur og dog har jeg ikke benyttet den; men har i og ved den Bondegaard, hvor jeg boer og nu sidder og skriver til Dig, fundet en saadan Rigdom af Motiver for Maleren, at den er en uudtømmelig Guldgrube for mig. Og dog er det en aldeles almindelig Bondegaard, hvis fornemste Prydelse er en Gruppe Elmetræer paa en lille Høi. Min gamle Lyst til at tegne og male Dyr er atter vaagnet stærkere, saa jeg har i Stalde og Vandinger, i Faarehuus, Lo og Kalvebaase deilige Motiver. Jeg kan med Sandhed sige nu: jeg har det godt, Gud være lovet! det er længe siden jeg kunde sige det, hvad Du af mine Breve maa have seet. Det har noget høist glædeligt i denne Skuffelsens Verden at see: at dog ikke alle Ungdommens Drømme vare falske. Vor Tro til Bondestanden, som den, der endnu gjemte deilige Træk af et naturligt, ufordærvet Liv, kan jeg bevidne var ikke feil. Jeg har her levet mig ind i Bondelivet, jeg boer hos en Bonde omgaaes daglig Bønder og har deraf den største Glæde. Jeg besøger dem, ikke som Kjøbenhavneren, der gjør dem den Ære, men jeg trækkes til dem af Lyst. Jeg har været i et Gilde og der med den største Fornøielse seet deres Dands, deres Dragter, Indretning af deres Værelser – spiist Grød og tør Fisk og talt med dem. Det har ordentlig fornøiet mig, at jeg kunde saaledes komme i Lag med dem, da de dog altid see lidt skjævt til Kjøbstadsfolk. Men det Allerbedste, som jeg ret kunde ønske baade Dig og Sonne og Marstrand og Const. Hansen og Alle som interessere sig for Folkelivet, at see, er det underlige Liv ved Helene Kilde og Grav St. Hans Aften og Dag. Det har dog noget yndigt ved sig at see Syge komme langveis fra for en Drik Vands Skyld og det: at sove en Nat med Hovedet paa en Kampesteen. Inde paa Graven laae en stor Skare, Gamle og Unge, Mødre med de syge Børn o. s. v. Udenfor den indhegnede Plads stode Hestene og fortærede deres Foder ved Vognene. Telte vare opslagne hvor man nød Forfriskninger, bag en opreist Dør kogte en Kone Kaffen, Børn og Tiggere manglede ikke; det var en Scene for en af vore dygtige Genremalere, der neppe veed at de saa nær kunde finde om ikke noget saa deiligt som det de fandt i Rom og Neapel saa dog noget, der maa glæde danske Øine. Og saadanne Telte maa Du ikke forestille Dig som dem i Dyrehaven, nei det var lange Lægter man havde stillet sammen og hængt over med Tøi, paa Sonnes Stykker har jeg seet saadanne nogle. Og saa inde i Tisvilde By den saakaldte: St. Hans Gade! her vrimled det af pyntede Folk, Heste og Vogne, her mangler ikke Gynger og endog en væmmelig Gjøgler var der med tre forsultne Hunde som gik paa Bagbenene. Men deiligt seer det ud med disse Klynger af pyntede Piger som vandre op og ned med hverandre under Armen, og de smaae Børn med de klare Øine opspilede for ret at betragte al denne Herlighed. Imorgen er det den sidste Søndag, og jeg skal ikke forsømme at møde. Nu, har jeg trættet Dig med denne Beskrivelse, gjør det mig ondt. Du vilde ikke kjedet Dig ved at være her. – [Først 1847 udstillede Sonne »St. Hans-Nat« og 1858 »St. Hans-Fest i Tisvilde«.] Skovgaard har jeg, han er ligesaa glad som jeg ved alt dette, han hilser Dig venligt og tit ønske vi Dig tilbage til det kjære Danmark. – Jeg har herude gjort en Deel Studier og nogle af dem med muligst Omhyggelighed, saa jeg spaaer mig

større Glæde af mit Byarbeide, end dette før har voldet mig, det store Kitnæs inclusive, thi uagtet jeg har havt stort Held og stor Glæde af det Arbeid, saa var det dog en gruelig Klemme ret egentlig som en for stor Bid, man synker, den klemmer gruelig heelt nede i Brystet indtil den endelig slipper igjennem og kommer til Ro nede i Vomsen. Her i Veiby bliver jeg til mod Slutningen af denne Maaned tænker jeg, da jeg gaaer til Frederiksværk for at besøge min Faders Grav, vor gamle Bolig og Have og tillige gjøre nogle Studier til et Stykke som staar anlagt inde i Kbhvn. Derfra gaaer Turen til Lynæs hvor jeg tager over med en Færgebaad til Rørvig i Odsherred, som jeg da vandrer igjennem til den deilige Egn ved Veirhøi, hvor min Onkel er Præst i Vallekilde; derfra kan jeg let samles med min Moder som er i Kallundborg hos sine Forældre. Saaledes er min Plan, der dog let kan forandres. Dersom Du vil glæde mig med Brev, da adresseer det til Didrik [Brandis] som nok vil vide hvor jeg er eller i alt Fald ved mine Brødre skaffe mig det. Fortæl mig ret meget om Dig selv, om hvad Du arbejder og de Planer, Du har lagt for Fremtiden med Hensyn paa Din Reise.

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

*

Dresden 1843, July.

. . . Min Skjælden over den tydske Kunst tager jeg gjerne tilbage; men jeg finder lidet Overeensstemmende, som indbyder mig til Samstræben, derfor føler jeg mig ofte saa enestaaende, og spørger mig selv saa ofte hvad og hvorfor jeg skal male; trængte den Deeltagelse, jeg virkelig finder, til Hjertet, saa vil det være anderledes; men i Samliv med et Par Ligesindede veed jeg, at jeg kan opfatte og gjengive Natur og Historie med Liv og Inderlighed (det var som Satan, hvad jeg der har skrevet), og jeg var meget tilfreds med, hvad jeg fandt hjemme, skjøndt det ogsaa andre Steder er herligt. . . . Hvad Du taler om Landet og Bonden, deri er jeg i det hele vel enig med Dig, det er et Folks egentlige Kjerne og Roed, og den holder sig ofte sund, medens Top, Frugt og hele Stadsen ei er bedre værd end at kaste i Ovn; den kan drive en ny Plante; – jeg tiltrækkes ogsaa af dens simple Naturlighed. Men Blomsterne ere dog ogsaa skønne og Frugter om de end lettere blive ormstukne; disse Blomster vare i Alderdommen Kæmper og Skjalde. I Middelalderen Ridder- og den geistlige Stand, alt Liv i Daad, Kunst og Videnskab; og jeg troer naar man vil betragte det med Kjærlighed, vil man i enhver Udvikling af Livet, ja i ethvert Individium finde noget Interessant og Herligt. . . . Angaaende mine Havpiger er jeg enig med Dig, denne Legen med phantastiske Væsner, vi dog ei troer paa, duer ei stort, lad os holde os til Livet som vi forstaae det, undtagen hvor vi ved at fremstille Billeder af Sagn eller Historie, maa sætte os ind i en anden Tids Tro og Begreber. – Nu maler jeg til Kbh. en Gruppe Børn, hvor en fortæller Historier medens de Andre gjøre sig Livet saa bekvemt og sorgløst som muligt. . . . Vil derimod Du, eller endog ogsaa Skovgaard ud næste Sommer, saa vilde jeg tage hjem, derfor beder jeg Dig skrive mig derom. – I modsat Tilfælde bliver jeg nok her Vinteren over, hvor saa Ross vilde gjøre mig Selskab; Feberen har tvunget ham til at forlade Italien. . . . Jeg tænker ofte paa, hvor og naar jeg skal finde mit Brød med min Upraktiskhed og Modbydelighed for saa meget i Kunsten, jeg ei kan holde af; jeg vil haabe det Bedste, man maae ei søge Lykken i Stads og fine Retter, endnu har jeg ei kunnet glemme Barndomsdrømmene og Barndoms-Vennerne, og har savnet dem meer end jeg havde ventet; – hvis jeg altsaa ikke forandrer mig meer herefterdags, saa haaber jeg, at deres Deeltagelse skal skaffe Liv og Glæde i mig, saa jeg kan lave noget Ordentligt, mig til Gavn og Andre til Glæde, og hermed anbefaler sig til din Bevaagenhed Din aldeles korthaarede, hvidbuxede, hvidkjolede Ven Lars Glad. – Mange Hilsner til Skovgaard og alle andre Venner.

*

En Gruppe Børn ved en Marksti; en halvvoxen Pige fortæller Eventyr. Maleri 1843-44. (Efter Lithografi, se S. 120).
Solgt til Kunstforeningen i Dresden

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kallundborg 1843 3/9.

Min kjære hvidbenede, hvidkjolede Ven, Lars Glad! . . . For 25 Aar siden blev i denne Gaard en lille Dreng født til Verden. Det var den samme som nu i den samme Stue skriver Dig disse Linier til, som Svar paa et kjærkomment Brev jeg idag Morges modtog fra Dig og betragter som en Geburtsdagsgave. Tonen i dit Brev var som man kan vente af en Lars Glad, men ved nøiere Gjennemlæsning maa jeg dog mindes Rolf Krakes trofaste Viggo, der havde for Skik: at rende med Gammen og slaae Alvor paa. . . Du skal finde i mig den gamle, sunde, godmodige Johan Thomas, der endnu altid tænker paa vore Samlivs Dage som sine lykkeligste. . . Det er vel tilgiveligt, om den Tro, at vi gaa fremad, følge os, uden den vilde jeg slet ikke kunne arbeide. Og til Syvende og Sidst: Er et saadant virkeligt Liv ikke at foretrække for indbildte Goder, vi have ivente, saasom: større Selvstændighed o. s. v. Det er bedre at leve, end at tale om at gjøre det. Jeg holder af Dig og Skovgaard – Basta! – Hvad Reisen angaaer, da er den endnu bestandig i det fjerne Blaa; det er mulig, at jeg, uden at vide det er lakket den et Aarstid nærmere, dog har den endnu hele det duftige, ubestemte, anelsesfulde Udseende, som tyder paa lang Afstand. . . Derfor, saa kjært, det vilde være for mig at gjøre en Reise til Italien, thi derhen skulde det da være, med Dig, saa maa jeg bede Dig, ikke paa nogen Maade at sætte mig i Forbindelse med Dine Planer, da jeg trods min Myndighed i dette Stykke er aldeles umyndig. . . Jeg har lært at kjende Egne, uberørte af Agerdyrkningsredskaber, i hele deres eiendommelige Vildhed – dør synes jeg først er det rette Stof for Maleren,

dør føler jeg de dybe Strænge i mit Indre anslaaede, og jeg gribes af en unævnelig Glæde, der bringer Taaren til at dirre i mit Øie. Ja, Naturen har noget Høiere og Ædlere end Alvor, den har Ro! Alvor, mild Alvor har jeg fundet hos mangt elskeligt Menneske, men aldrig den usigelige Fred og Ro, som i Naturen. . . . Resultatet er Dig klart, jeg har ikke tænkt paa at reise. . . . 1843 ⁵/₉. . . . Jeg lever her i mine Bedsteforældres Huus, der for faa Aar tilbage virkelig var velsignet med Alt, hvad Gjæstfrihed og god Villie kunde gjøre for at tilveiebringe Hyggelighed og Ro – men de blive gamle, og det muntre Huus falder saa grueligt sammen, at jeg ikke uden stor Bekymring kan tænke mig det som min Moders Hjem for Fremtiden. . . . Jeg maa ikke glemme Broder Honoratus, Du har maaskee seet ham, og sikkert hørt mig nævne ham; han er Landmand og for Tiden paa en Gaard, som ligger et Par Bøsseskud fra den yderste Pynt af Refsnæs. Jeg har under mit Ophold her besøgt ham og med megen Glæde seet den egne og for mig splinternye Karakter, som Klinerne og Kysterne paa denne Halvøe har. Det vil blive for vidtløftigt her at beskrive. Jeg gjorde en Deel Udkast, saavel af Landskaber som af Dragter, der her i denne Afkrog have holdt dem ganske ufordærvede af Kjøbstedmoder, og baade ved Snit og Farvesammenstilling giver de ellers temmelig raae Beboere en Holdning og Skjønhed som forbauser. En saadan ung Røssinger-Pige seer virkelig deilig ud, og dog er Landfolkene her efter al Rimelighed og saavidt jeg hørte meget tilbage og raa ubehøvlede; ogsaa studsede jeg ved det Massive, som en saadan Pige har i sin Tale, hvor jeg havde ventet næsten Færdighed og Lethed i Sproget, ja, det er gale Udtryk jeg bruger, men Folkene see ud saaledes, at de staae i Harmonie med en saadan Natur. Jeg kan ærgre mig sorteblaa, naar man kommer med disse forslidte Lignelser med Norge, Schweiz, og hvad veed jeg – det er Danmarks Kyst, som den paa Sjælland træder vildest og ædlest frem; Sand og Leer kan aldrig ligne Steen. Herude saae jeg ogsaa de Høie (Rullerehøiene) mellem hvilke Dagmars Søn blev skudt. Det er i det Hele en høist interessant Deel af Sjælland, Noget, som Du ogsaa skulde see. Derude, afskaaret saa temmelig fra al Omgang, boer min kjæreste Broder, han siger Vinteren er saare lang for ham, men viser sig ogsaa i en Pragt dør, som han ingensteds har seet. Odden er ude ved Gaarden ingen halv Fjerdingsvei bred, saa han hører »The white horses« vrinske baade i Nord og Syd. O! du Stakkel! Du skulde med mig i Sommer have vandret langs Nordkysten, seet Kattegattet oprørt som vi saae det ved Nakkehoved og Gilleleje, seet det stille som vi saae det ved Helene Kilde, da Himmel og Hav gik sammen og det fjerne Kullen stod som en fiin blaa Sky. O, Du Stakkel! inde i Tyskland! »Hjemme rinder ingen Floder i en siid og leret Grav. Livets Kilde, Glædens Moder, taarner sig det sølvblaa Hav.« – Nu, Johan! ingen ultra-Streger! hører jeg Dig sige; lad mig have Lov at spøge lidt. Med Hensyn paa mig selv er jeg ultra – i Dom over Andre nøder en vis Angst for at forurette dem – mig til at trave ad den kjedelige forgyldte Middelvei. – En Ting, jeg endelig maa bede Dig fortælle mig noget om, er: Rumohrs Død. Jeg antager at Du vel har seet ham til det Sidste, da han nok døde i Dresden, og skjøndt jeg aldrig har seet Manden, har jeg dog altid følt levende Interesse for ham, fra den Tid da jeg ved Dig og Høyen blev bekjendt med Yttringer af ham, der baade have glædet og gavnet mig. Her er mange som vilde lytte til Efterretninger om hans sidste Dage, saa Du vil nok i næste Brev fortælle derom, hvad Du veed. Det undrede mig, at Du i dette ikke berørte det, da han dog har havt saa stor Indflydelse paa Dig. . . . 24. Sept. . . .

POLITISKE EFTERRETNINGER.

1. I »Corsaren« saae man et Billede forestillende en Mand (Stemann?) i en grublende Stilling med den Underskrift: Jeg kan Død og Pine ingen Forskjæl see paa »skandinavisk Samfund« og »skandinavisk Selskab« og jeg er dog ellers ikke dum. – Du veed vel

det første blev hævet, det andet strax derpaa dannet og tilladt. – 2. Den Sorg mine Knebelsbarter har forvoldt Dig var spildt, thi de ere ikke alene borte, men glemte, og, inderlig overbeviist om at jeg er en Kloddrian arbeider jeg dog paa at blive gentleman. – 3. Constantin Hansen kan snart ventes hjem, en Copi af Madonna di Foligno af ham er kommen men jeg har ikke seet den. – 4. Kjøbenhavns, ja Danmarks Befolkning staaer fare for at omkomme i – Tivoli, idetmindste concentreres dør alle deres Interesser; der er en Malstrøm, kaldet Dampvogn, hvor de fare rundt, saalænge de have en Skilling i Lommen, siden staae de og gabe paa den, det skal være meget moersomt; jeg har naturligviis ikke været der, men gik i ædel Harme for første Gang ind i Kehlets Pavillon og »dampede« ogsaa Ærgrelsen bort i en Cigar. – 5. Dyremaleren Lundbye, der aldrig malte Dyr, har atter seet i Naade til Qvæget, som i Sommer har været hans Omgang, og efter Forlydende agter han at lykسالiggjøre Verden med Erindringer om de blide Glæder han nød i Fortrolighed med Køer, Sviin og Faar. Han følte sig som en Hund i et Spil Kegler og søgte Venner, hvor han i al Beskedenhed nærrede det Haab: ikke at blive forsmaaet. Ogsaa en Ko er chicaneus! . . .

Fra Thorald Læssøe til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1843 21/9.

. . . Her hersker en forunderlig Dødsstilhed i Kunstverdenen. Hver Kunstner lever for sig, og kun smaae meget ubetydelige Arbeider komme for Dagen. Der er noget uhyggeligt ved denne Stilhed, jeg kan ikke udholde at leve ret længe i den; jeg maae ud i den livligere og lysere Verden. Kunstnerne her ligne mere at tilhøre Qvækerne end den frieste og bedste Stand paa Jorden som Kunstnerstanden dog er. Jeg kan slet ikke harmonere med disse stille ordknappe Kunstnere, hvoraf de Fleste vistnok ikke huse nogen venlig Følelse for Næsten. . . . Holm i München har ogsaa i Sinde at tage til Italien, men han kan ikke ret bestemme sig. Kongen har givet ham to Bestillinger hver paa 600 Rbd. men kun paa den Betingelse at han først kan hæve Pengene i Italien; for Øieblikket seer det daarligt ud for ham da han næsten ingen Malerier faaer solgt. – Adam Müller talte jeg med forleden Dag, han seer saa jammerlig ud, som man vel kan tænke sig det. Jeg har aldrig seet et levende Menneske saa udtæret, men han har faaet noget saa forklaret i sit Ansigt at man maae finde hans Ansigt deiligt. Uagtet han selv har det bedste Haab om Bedring, saa kan han dog vel neppe have lang Tid tilbage. . . . Man siger at Kronprindsen skal være falden i en Slags Unaade; han skal i en Samtale med Kongen og Dronningen have ivret stærkt imod Augustenborgerne fordi de vil skille Danmark ved Holsten. Dronningen skal være bleven vred herover og have sagt: »Du skulde vide hvad der siges og skrives om Dig«; herpaa svarede Kronprindsen: »I hvad man saa kan sige, saa vil man dog aldrig kunne kalde mig en Landsforræder«. Da han havde sagt dette, sagde Kongen kun: »naar reiser Du Frits«! – »Straks« var Kronprindsens Svar og senere har han ikke været sammen med Majestæterne, selv ved Kongens Fødselsdag kom han ikke herover, men blev paa Frederiksgave i Fyen. Denne Historie skal være passeret imedens Majestæterne i Sommermaanederne opholdt sig paa Føer.

Fra L. Frølich til Vennerne i Kjbhvn.

Dresden 1843 Nov.

Kjære Venner! (Brandis, Lundbye, Læssøe, eller hvem af mine Venner har Lyst til saadanne Drømmerier). . . . Hvor er Livet saa uendeligt mangfoldigt, og uden Kjærligheden dog tomt – jeg kom hjem og satte mig til atter læse Dit Brev, kjære Lundbye; det fornøiede mig ret inderligt, hvorfor veed jeg ei synderligt, – uden fordi jeg saa aldeles gjenkender min gamle gode Johan Th. – derpaa var jeg i Selskab; lutter Folk af over-

ordentlig megen Dannelse Belæsenhed og Verden, afvexlende Conversation, smukke muntre, unge Piger, fiine Sager at spise og drikke. Nu hører jeg ved Siden af – min Vert sidde hyggeligt og roligt og passiare med sin Kone, Musiklærer, en flittig Mand, som stræber at vinde og spare til sig og sin Familie, – og, naar jeg betragter hele mit Liv, hvorledes vexler det saa bestandigt, overalt forskjellige Interesser, forskjellig Levemaade, og dog overalt den menneskelige Natur med sit Elskværdige og sit Skrøbelige, – og jeg – altid den samme, sammensat af noget Godt og saa uendelig meget Svagt og Jammerligt; intetsteds fordømmende, men intetsteds hjemme og tilfredsstillt, hver maae see, hvordan han kan drive det, enhver i sit Slags kan være god, men en Karakter maae Enhver have; uden den driver han som Træet for Strømmen; de meest dannede og de simpleste have behaget mig lige godt, som det pragtfuldeste og det fattige; jeg kan føle mig lige lykkelig ved den overdaadige som ved den tarveligste Levemaade; hvor skal man søge sit Hjem. . . . den Lykkelige, som nøisom blev ved det, der først tilbød sig; i det Mindste er der en Verden, i Draaben en Uendelighed, men uden egen Inderlighed, Kjærlighed og Hjem er hele Verden tom. – Og dog en Angst for at vende tilbage inden de gamle Grændser? . . . kan jeg ei finde mig lykkelig ved det Tarveligste, naar jeg deler mit Væren og Leven med en Ven, og i hans Glæde søger Lønnen for min Stræben? har jeg dog erfaret hvor tom og lidet tilfredsstillende al Roes er, naar den ei kommer fra et saadant Hjerte, der taler til En som Ens bedre Genius; havde jeg ei Alt det i Dig Lundbye, og dog den nederdrægtige Bekymring for at jeg andetsteds maatte kunne finde noget Meeromfattende, Klarere, meer Oplysende, ja, det er fordi jeg fattes den indere Kjærne, et Væsen, som gaar mig over Alt Andet, og som jeg har Mod at vedkjende mig. . . . men hvor finde sit Hjem, naar man ei kan opgive Olymp for Himmerige, ei dette for Valhal, og, jeg selv dog ei finder Livets evige Kilde; . . . Jeg har intetsteds ret kunnet slutte mig til Nogen eller Noget, siden jeg havde Eder og hvad vi havde sammen, og Gud veed om jeg nu vilde føle mig tilfredsstillt deri, da alle Illusioner have tabt deres Glands. Ja, jeg har tænkt meer over uudgrundelige Ting, end der maaskee var mig godt, og det eneste, der nu bliver mig tilovers, er at holde mig til Øieblikket og til den nærmeste Beskjæftigelse, hvor ligegyldig og tom den kunde forekomme mig, og overlade en højere Styrelse eller Tilfældet alt Andet, maaskee vende da Tro, Haab og Kjærlighed tilbage, disse tre høieste Goder. – Gaaer det Eder ikke undertiden saaledes at I synes øse Vand i Danaidernes Kar; . . . og hvad jeg gjør – daarlige Gjentakelser af hvad saa ofte er gjort og forgaaet; og Alt skal det endes og dækkes af Døden? eller atter opstaae, og Kampen med det Slette og Jammerlige atter og atter fornyes, til man synker i den evige Død eller hviler i det evige Lys. – Naa, kjære Venner, en Forandring er foregaaet med mig, som skjøndt den i Resultatet bliver temmelig den samme, dog mildner mit Indre; jeg er ei Tvivler, jeg troer – men jeg troer Alt, og saaledes bliver det det Samme. . . . Altsaa! hyggelige Johan! For det er unegtelig en Egenskab, som tiltrækker mig gennem Dine Breve, som igjennem Erindringer om Dit Væsen og den Orden i Dit Værelse og alle Dine Ting – Du vilde vide Lidt om Rumohrs Død. – Han var i Begreb med en Badereise, da Smerter og Sygdom kastede ham her for Anker, for at ende hans Liv i Sachsen, hvor han først havde seet Dagens Lys, og hvor en stærk indere Omvæltning havde truffet ham, der havde hans Overgang til Katolicismen til Følge. – I lang Tid leed han meget, medens han derved var ved fuld Kraft som et sundt Menneske. Han klynkede ikke i Ord, jeg har aldrig hørt en uværdig Klage mod det Uankalige. Senere tog Smerterne men ogsaa Kræfterne af, men en evig Uro drev ham, som de i det hele synes ved det urolige Livs Slutning ofte at være stærkest, han stod tyve Gange baade Dag og Nat op i Sengen, og hans Sygeleie var en Smule enkelt da han

Skitsebogsblad: Louise Francke?

slet ingen qvindelig Hjælp vilde taale, og hans Tjenere, to Brødre fra Kjøbenhavn dog ei tilbørligt forstod at holde det i Stand. – Hans Bitterhed mod mange enkelte Personer har paa Flere gjort et meget ubehageligt Indtryk; jeg har søgt Grunden i en ulykkelig Hefthighed og Mistro, da han dog forresten som f. Ex. stedse mod mig, havde noget saa uendelig kjærligt; og naar han var i en Tilstand saa han kunde tale, udbredte han bestandig en mærkværdig Hyggelighed og Underholdning ved sin Nærværelse. – Dagen før hans Død maatte hans Tjenere endnu pakke Kufferterne og holde Alt beredt til Afreisen. Næste Morgen da de bragte hans Frokost, og han sad overende for at spise et Æg, sank han pludselig sammen i det han sagde: »betet für mich, Kinder« og var død. – Døden havde kun forandret ham Lidet, hvad jeg saa af en Maske. – Han havde havt flere complicerede Sygdomme, ... hvorfor Hjernen blev udtaget, det har formodentligt forandret ham saa meget, at han var mig ukjendelig Begravelsesmorgenen. En otte Stykker fulgte vi ham roligt til Graven, – uden Præst, som her er Skik. – Heslige Bemærkninger, som f. Ex. at han skal have glædet sig over hvordan hans Arvinger skulde slaaes om hans Efterladenskaber, kan jeg hverken bevidne eller modsige. – Det lader iøvrigt til at skee. ... Jeg maler Meget, om jeg gjør Fremskridt i Kunsten, veed jeg ei, jeg høster megen Roes men ingen Penge; med andre Ord, Himlen har givet mig Evne; men jeg har ei Alvor til at bringe det til noget. ... Underligt nok, al Roes kan ei bringe mig til at arbeide med den Lyst og Iver, som i gamle Dage. Disse Verdner af Stof, Intet henviser En paa, hvad man skal vælge, naar man ei vælger uden at vide hvorfor. – Men al Skriven hjælper ikke, jeg vilde ønske at der bliver noget af mit Besøg til Foraaret;

meget skal jeg finde forandret, ikke finde vor ærlige glade Julius, men jeg kan dog ei andet end troe, at det dovne Blod atter maae løbe raskere gjennem Aarerne, og maaskee alle Kræfter virke livligere, naar Hjertet viser den Vei. . . . Din Lorenz Fr.

*

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1843 ²⁵/11.

Inderlig kjære Lorenz! . . . I det Hele arbejder jeg trøstigt fremad og med godt Mod. Var Du her og kunde see mit Maleri – jeg tør dog tro: Du vilde sande, at der er mere Alvor i end tidligere. Jeg har en Kostald i Arbejde fra Bondegaarden, hvor jeg var i Sommer; jeg har anvendt megen Flid paa Forarbejderne, og har dog den Glæde, at Interessen for Stykket selv, som netop i disse Dage bliver færdigt i Undermaling, er usvækket. Det forekommer mig som jeg klarere end nogensinde er mig bevidst, hvad jeg vil, og jeg har ogsaa større Lethed ved at male, men vi vil jo saa gjerne tro, at vi gaa frem. – muligt er ogsaa dette kun en Drøm jeg i sin Tid skal lade fare til den store Samling, jeg har kastet paa Døren og som farer om, Vor Herre veed hvor, i et Skyggerige. Underligt nok! man kan beklippe sig selv saa meget man vil – der bliver dog altid nok at leve for, og jeg overvældes langt snarere af, hvad jeg har at gjøre, end: at jeg skulde faa Tid tilovers. Jeg er flyttet fra Kastellet til Nyhavn, Charlottenborgside Nr. 282, 2. Sal – og ønsker blot, at denne min nye, og, af de mange, den netteste Bolig jeg har havt, maatte blive mit Hjem for flere Aar. . . . Dog, det jeg skulde fortælle var, at Bissen har fuldendt to Figurer: Minerva og Apollo Musagetos i Vestibulen i Universitetet, og at Studenterne i den Anledning foranstaltede en Fest for ham, hvor tillige en Deel Kunstnere vare opfordrede til at deeltage. Det Hele var ret net og den Omstændighed, at en ung svensk Billedhugger havde forfattet en meget smuk Sang til Ære for Bissen gjorde en overordentlig god Virkning, helst paa en Tid da de scandinaviske Sympathier i saa høi Grad ere vakte. Tanken i Sangen var ret yndig og støtter sig til den Omstændighed at Bissen i svensk betyder omtrent, hvad vi kalde Nissen, eller en Art Underjordiske, der gaa Vagt, hvor Skatte ligge begravne og hvor det efter Sagnet lysner om Natten. Han har nu, siger han, som Barn begjerligt lyttet til disse Sagn, men senere hørt bevise af de Lærde, at der ikke mere findes nogen Bisse; dog har han troligt søgt den og nu finder han Bissen i Minervas Tempel med den røde Hue (Bissen havde selv denne Aften sin bekjendte røde Mytse paa, hvad der gjorde en uhyre Virkning). Guldet som han eier, siger Molindigteren [den svenske Billedhugger], er spredt i Bjergets Stene og i Jordens Leer, han seer hvor Guden og Gudinden sidder i Stenen og løser varsomt Lænken af; Nøglen til Skatten er Meislen i Kunstnerhaand og Lysglandsen over Skatten er Stjernen i det djerne Kunstnerøie. Det var et yndigt Digt og virkelig interessant at høre en svensk Leiligheds-sang ved en dansk Fest. Paa Dumheder og Fadaiser var ellers ingen Mangel: Bissen havde beviist sin Danskhed, sagde [M. Mørk] Hansen der udbragte hans Skaal, om ikke ved Andet saa ved sin Ragnaroksmythe, som uheldigviis Freund har gjort, hvad der dog, det maa jeg tilstaae, gik glat ned hos de Studerende. Men hvorfor fremtrække Sligt; Tonen var god og hjertelig. – Tre schlesvigske Bønder have været herovre, ogsaa for dem var her flere Gilder, og i »skandinavisk Selskab« er jævnlig Møder; i et af dem holdt Grundtvig et Foredrag, ved hvis Slutning Hansen reiste sig, gik henimod ham og rakte ham Haanden, en Ting, der har gjort megen Opsigt, som ogsaa at Grundtvig og Lehmann har klinket sammen ved et Festmaaltid. Denne hans Tale er udkommet med nogle Forord, der ere saa hvasse, at det er forbausende næsten at nogen tør skrive saa djervt, og disse Ord har da atter engang bragt ham i Alles Munde. I »danske Samfund« skal han have begyndt et Foredrag omtrent saaledes: »Ja, mine Herrer! jeg vilde nødigt

at »Danske Samfund« skulde faa en brat Ende, hvad der synes at true ethvert Selskab, der nuomstunder giver sig af med Politik, og dog er det Politik jeg vil tale om, baade inden- og udenlandsk« – hvorpaa han gik over til at omtale Forlovelsen mellem Prinds Friedrich [af Hessen] og den russiske Storfyrstinde, samt Ophævelsen af »skandinavisk Samfund«. Han holder Forelæsninger over græsk og nordisk Mythologi der besøges ogsaa af en stor Deel Damer. – See, dette maa være nok for denne Gang. Lad mig snart høre Lidt fra Dig, og lidt udførligt om Dit Arbeide; Du skulde i det Hele have lidt Skrup fordi Du er saa sparsom med Breve, hvormed Du altid glæder mig saa meget, og naar Du vilde udtale Dig lidt nøiere, vilde jeg maaskee være istand til at besvare Dig og saaledes gjøre mine Linier mere underholdende end de nu ere, sammenplukkede alle Kanter fra, hvad jeg kan tænke Du kunde have Interesse af at vide Noget om og saa spækket med Jerimiader.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

1844 24/1.

Kjære Lorenz! Inderlig Tak for Dit Brev, fornemmelig for den Part, som omhandler Rumohr – det andet kunde ikke glæde mig, men vel interessere mig, ja, jeg betragter det som et Speil, hvori jeg kunde see Virkningen af mine Breve paa Dig, men lad os dog ikke ophøre at klage for hinanden. Jeg har ærligt strittet imod, og tvivler ikke om, at der i Dit langt stærkere Sind har ogsaa været en stærkere Kamp – men de Øieblikke kommer dog, ja altfor tit, – da vi lægge Haand i Skjød og klage. Men – haab paa Gud! haab paa Mennesker! haab paa egne Kræfter! haab paa Solen! Maanen! og hvad veed jeg – opgiv kun ikke Haabet! Jeg haaber om Aftenen paa Morgenen og om Morgenen paa Aftenen: »en Maler kan ret gammel blive, og holder sig ved Haab ilive!« . . . Kjære Ven! frygt ikke for at række gamle Venner Haanden, de er ikke saa heelt igjennemtrukne af gammel, harsk, ur-old-nordisk Danskhed, at De ikke skulde kunne glædes ved at gjensee ham, der flakkede »saa vide« for, lig de gamle Islændere at see Verden og prøve sig i den. Ja, reent ud med Sproget! jeg troede at bemærke hos Dig en saadan Angst, om end nok saa ringe, halv ubevidst, jeg troede den var hos Dig, da Du skrev, og har ikke siden Din gode Genius drevet den paa Flugt, da gjør Du det, driv den ud med Haan og Foragt, thi han vil svække Tilliden til Dine Ungdomsvenner, der svage, som de er, dog have ærligt kæmpet for Sandhed og Klarhed som Du, og dog altid holdt det Haab i Live at den Høitidsdag skulde komme, da Du igjen mødtes med dem og vi spurgte hinanden ud om, hvad vi tænkte i de bedste Timer, i dem, der er for gode til at de kan beskrives i Breve. Lorenz! det var, naar Hjertet klemtes af en bitter Følelse, at jeg trængte til at skrive Dig til, derfor den kummerlige Kolorit over mangt et Brev, men det svulmede ogsaa i salig, reen og uskyldig Begeistring for at naae det fjerne Maal, det synes Du at glemme fordi jeg ikke har kunnet skrive derom. Kjære, kjære Menneske! tvivl ikke om Ægtheden af det Bedste i mit Liv, thi da vilde jeg klage, og jeg føler det, med en dybere Grund, end jeg tit har gjort det for Dig. Hvert Ord Du kan fortælle om de Fremmede vil jeg lytte til, og jeg skal vide at bruge det, netop til Forherligelse af den gamle Moder, der rigtignok endnu som altid staaer for mig, som det Land, der har Krav paa mine bedste Kræfter. Men Lorenz! Det er Synd at nære den ringeste Tvivl mod denne Følelse hos mig, den er mit Væsens Kjærne og duer den ikke, da har jeg aldrig fortjent Dit Venskab. . . . Brug Dine Øine, naar Du kommer hjem til Foraaret, gjør Dig Umage for at komme paa det Rene med Dig selv, med Hensyn paa, hvad Du vil, og da, strax fat paa Værket, for Alvor. Jeg tør love Dig at Frugten skal ikke udeblive, og Sindsro skal vende tilbage til Din Sjæl, saavidt den Unge tør vente det. Der vil længe mangle noget, mangle Meget, det tør vi ikke tale om. . . .

Fra L. Frølich til J. Th. L.

Dresden d. sidste Februar 1844.

Nu det er Nat og stille ile mine Tanker gjerne til Dig, og jeg maae dog i Aften lade Tankerne blive til Ord gjennem denne sorte Kunst, saa de kunne naae til Dine Øine, endelig kommer det Øieblik; om en sex Uger kunne vi sagtens sidde Ansigt til Ansigt og – naa – hvad vi ville! saa jeg maae dog først engang gjøre en skriftlig Indledning, . . . men jeg vil skrive hvad der ligger Hjertet nærmest. . . . Jeg kommer nu hjem for at see, om Hjem-

met er og kan være mig, hvad Erindringen og mit Hjerte sige mig det er; Mange ville af Erfaring vide, at man skuffer sig; skulde det bekræftes, saa vilde jeg være saa Meget fattigere, for ude har jeg ei fundet, hvad der kunde fylde mit Hjerte og begeistre min Aand. – Først skal jeg leve med og for min Familie, opfriske mange Erindringer, fornye og knytte de gamle Baand

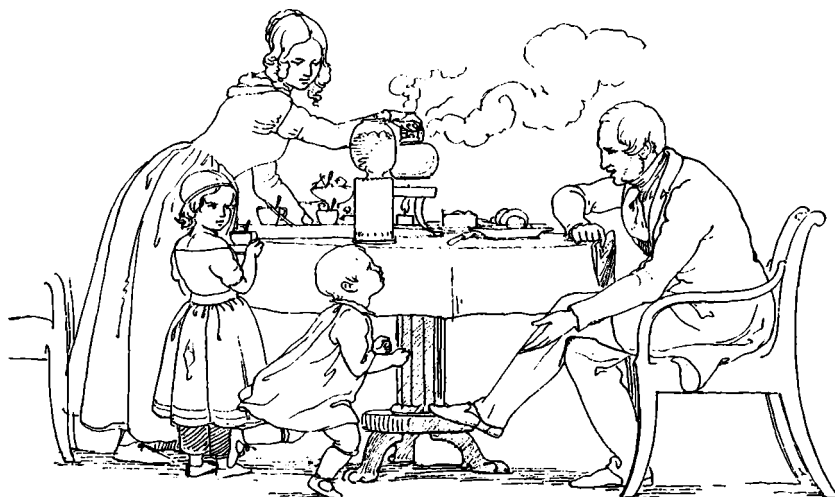

Morgenvask

Morgenmad

og samle Minder for hele Livet af et saadant sjeldent almindeligt Sammentræffen; men dernæst er mit alvorligste Ønske, at leve mig ind i Hjemmet i andre Henseender, see hvad der rører og bevæger sig navnlig i de unge Hoveder og Hjerter for at kunne see, hvad man kan vente med Tiden, og da først og fremmest i Kunsten; der ere ældre og navnlig unge Kunstnere, som jeg føler mig saa stærkt hentrukket til, hvis Inderlighed og Simpelhed staaer mig som en ledende opmuntrende Stjerne, som

Ved Frokost

Hvorledes Dagen gaar for Gustav Francke.

(Det lille Hæfte indeholder 10 Tegninger. Paa Titelbladet har L. Fr. i sine ældre Aar skrevet: Første Barnetegninger med egen Opfatning, kom til fuld Udfoldning i Paris ved mit eget Barn Edma.)

Spadseretur

Købke, Roed, Du og Skovgaard, men fremfor alle Du, ja, Johan, mit Forhold til Dig er det inderligste, jeg har, Kjærlighed og Venskab ere de to Forhold, som Mennesket selv søger og danner sig. Det første kjender jeg ikke, da jeg ikke vil regne, at jeg føler mig tiltrukket af mangt et qvindeligt Væsen. Men Venskab kjender jeg, tør jeg vel sige; for min Følelse til Dig har dette Uforklarlige, denne Hendragen, som man ingen Regnskab kan gjøre sig for, det er som alt det Dybeste og Høieste i Menneskesjælen – et mysterium, det samme gjælder Julius Hedermann, men ham kan vi ei søge her paa Jorden, og dog lokkede hans Bortgang ikke en Taare fra mine Øine, og det samme vilde formodentlig gjælde om Du og Skovgaard forlod os, saa løierlig kold er jeg; men jeg vilde sagtens staae som forstenet og ei

vide, hvor jeg skulde søge for at finde hvad der kunde lede og lønne min bedre Stræben. – Mit Ønske er om vi tilsammen kunde gjøre en Tour et eller andetsteds her i vort lille Danmark, maaskee opholde os noget paa et eensomt Sted, hvor vi kunde leve uforstyrret for hinanden, leve i dansk Natur, blandt danske Folk, nyde danske Myther og Poesi med Dig min danske Ven. – Og saa vilde jeg, og maae vel kunne gjøre mig klart, hvad jeg har at søge i dette Liv; bekræfter mine nuværende Ideer sig, saa er Loddet kastet. – Alligevel kan jeg ei bestemme om jeg med det Samme bliver hjemme; det Hovedsageligste finder jeg nok hjemme, men vor Kunst hjemme fattes desværre et Forhold og Stilling i Samfundet, Gud give Forholdene maae blive anderledes – saa vilde der vist være Kræfter til at tilfredsstille de mulige Fordringer, det har den her i Tydskland og ogsaa andre Steder og derfor kan vi lære grumme Meget i Udlandet. Kunsten bør ikke betragtes som Legetøj og Luxus; det danske Publicum betragter det nok for største Delen som saadan; og det bliver aldrig noget Ret, før den ordentlig sammenvoxer med Livet, og dens herligste Plads bliver altid Dekorationen, hvor den faaer sin dobbelte Basis, sin aandelige, efter Betydningen og Sammenhæng, og sin materielle ved Rum og alt andet Ydere; en herlig Sidegreen for Kunsten er unægtelig Værkers Illustration, og hvad have vi for Skatte i Sagaer og Poesi. – Maaskee nøde ogsaa paabegyndte Arbeider mig til at vende tilbage til Dresden; men et Par Maaneder bliver jeg vel i det Mindste i Hjemmet. – Jeg oplevede i Dag et Par simple Træk af Menneskelivet, hvori jeg saa en dyb og almindelig Sandhed. – Min lille Nièce og Neveu sadde og tegnede, og forærede hinanden Tegninger; hun præsenterede ham en Tegning, han: den kan jeg ei lide, den duer ikke – hun: ja, saa er din ogsaa noget Snavs (som hun alt havde modtaget) – han: jeg vil ei have den; hun: ja saa vil jeg rive den itu, og saa gjorde hun det; af Børn skal man lære Sandhed, de allerfleste Mennesker ere saadan, men tæmme bedre deres Tunge. – Paa en Spadseretour, hvor Solen skinnede paa den til deels med Snee bedækkede Egn; fjerne Viinhjerger begrændsede Landskabet, . . . der mødte jeg en gammel Mand og Kone og en halvvoxen Dreng, de tre trak en Vogn til Byes, og hvad laa deri, et stort fedt Sviin, der kjørte mageligt liggende i Hø, lod sig trække af Mennesker og kjørte saaledes ud af Livet. De svedte ved at agere Hest for Soen, for bagefter at leve paa dens Bekostning. – Din Ven Lorenz.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kjbhv. 1844 4/3.

Inderlig kjære Ven! . . . Her er imidlertid, hvad jeg før har sagt, mere Liv i Folk af Kunstverden end i Din Tid – og jeg tager Deel i meget, der under gunstigere Omstændigheder vilde forekomme mig herligt, men Sagen er den: der ligger en tung Vei nu for Din gamle Ven, Barnet er borte, og han føler det, men kan han ikke opgive sin Kjærlighed til Barnet, til Barnesindet, Barnetroen, Barneglæden – da ligger der en lang og tung Vei for ham inden han naaer Barnet igjen. Men Mindet om denne Kjærlighed i Sindet, der nu er revet bort fra ham, er dog som et blot Minde om hans Livs skjønneste Blomst – tag den fra ham, hvad er der da igjen. – Ja, Lorenz! I hvor kort end Dit Ophold her bliver, maa Du dog love mig, for gamle Dages Skyld, *een* Samtale med Dig, den glæder jeg mig til allerede nu – og den vil længe efter glæde mig i Erindringen; er det for Meget at bede om? . . . 13. *Martz (Aften)*. Har Du lagt Mærke til, at jeg udvikler mig kraftigt i een Retning: Egoisme. See, her er nu atter en heel Deel Vrøvl om mig selv og det hjælper ikke at jeg foresætter mig at undgaae det Kapitel – jeg kommer dog ind paa det. Du nævner Kjærlighed i Dit Brev, det bringer mig paa, at jeg ogsaa i det Stykke har det underligt. Du veed selv, at der har været Perioder, hvor jeg har drømt de Drømme, og at der var een Pige, der bragte mit vindtørre Hjerter i hurtigere Takt. Hendes Familie flytter nu her til Byen, jeg faaer hende jevnlig at see maaskee, og det vil sandsynligviis virke saaledes paa mig, at jeg bliver ligesaa ligegyldig for hende, som for enhver anden Pige, jeg har talt med tre Gange. Lad mig blive ved. – Da denne Følelse først rørte sig i mig som Anelse, da kunde hver Pige, helst om hun havde lokket Haar, fange mig. Adskillige Aar gik hen, jeg var for undseelig og klodset, for at give Tingen sit rette Navn, til at ændses af Damerne; men dybt i mit Indre levede dog et Ideal, der fik mere og mere Form. Paa eengang saae jeg en Pige, der i Meget lignede mit lønlige Billed, jeg følte at hende kunde jeg knytte min Skjæbne til, og har jeg nogensinde kjendt Kjærlighed, da var det ved Pintsetid 1841. Det varede kun kort, at jeg var saadanne forkeert, som man jo plejer at tee sig i slige Tilfælde; men hendes Billed stod siden stedse for min Sjæl. . . . Ja, tilvisse skal Du have Svar paa Dit sidste Brev, Du kjære Ven! som gjorde mig saa glad dermed, at jeg ikke vil klage og klynke for Dig, som jeg plejer. Jeg erfarer af Dit Brev første Gang noget mere bestemt om Dit Komme, som Du i de senere Breve til mig ikke har berørt. . . . Din Familie – har jeg længe ikke seet; jeg skal sige Dig, jeg er periodisk gal, og kan saaledes lade gaae lange Tider hen uden at see de Mennesker, jeg jevnligt besøgte. . . . Det Haab atter at see Dig, som et Par Aars Samliv knyttede mig til fastere end til nogen anden, gjør mig lykkelig. . . . Du træffer mig fri og uafhængig med *hele* Verden for mig – saa fri, at jeg tilhører slet Ingen, og slet Ingen tilhører mig; o! Frihed er dog et elskværdigt Gode! og saa den *hele* Verden for mig – ja, jeg skjønner derpaa – jeg græder sommetider som jeg var pidsket af – bare Fryd. Men, jeg er ligesaa elskværdig som jeg altid har været – befinder mig altid til Ørene i et Pløre af Smaategninger, kommer ud, bliver behandlet med Godhed, Artighed, Velvillie indtil det Punct, da den eenlige Maler beder om blot at sidde i en Familie paa en anden Tid end den, der er foreskrevet til Visitter, eller om Lov til at see Barnet sove i sin lille Seng, eller, hvad veed jeg – da hedder han »den Fremmede«, for hvem Familieblomsten lukkes inde, og han trisser til sin Hule, *der* har han dog Nøgler, der kan lukke op. Naar nu til denne uindskrænkede Uafhængighed lægges: at man er i Henrykkelse ved den blotte Tanke om: det lykkelige Kunstnerliv – saa seer Du, at jeg har det misundelsesværdigt. Jeg skjønner ogsaa paa min Lykke, gjør vel, lader mig snyde af enhver Kræmmer lignet til min Skopudser. . . . En Mand, Du vil kjende Forskjæl paa, er Skovgaard. Han er gaaet frem med Kæmpeskridt ledet af reen, naturlig, ægte kunstnerisk Takt, thi Reflexionen spiller, til

Frelisch med Søsterens Børn

Held for hans Kunst, ikke stor Rolle hos ham. Han er »et ædelt Ved i grove Bark« – og det glæder mig at Du kjender ham saavidt at Du glæder Dig til at see ham. Med ham har jeg havt mangen fornøielig Time; men Skovgaard bliver neppe nogensinde for mig, hvad Du var. Enten er jeg gal, eller han kan aldrig faae min *hele* Fortrolighed, men Du maa ikke misforstaae dette – jeg har vel tit nok omtalt ham for at Du maa vide, hvor høit jeg skatter ham. – Det klang yndigt i mine Øren at see mig nævnet: Din *danske* Ven. Ja saa danske er Folk i Danmark, i det schleswig-holstein-russiske Danmark, bleven, at Johan Thomas ikke længer er nogen »ultra«. Frygt dog derfor ikke, at jeg har glemt min gamle Vise, den varierer jeg bestandig, qviddrer den saa smaat og er glad, til man tordner i mit Øre: det er skidt! Hvad Du skriver om Kunstens Forhold til Publicum her, eller rettere: Mangel paa Forhold, maa jeg desværre istemme og beklage, dog, her er efterhaanden Kunstnere, lad dem selv skabe et Publicum. – Kunde disse Linier give Dig et livligt Billed af Din gamle Ven, da skulde det glæde mig; Du vilde da see Glæden i mit Indre og Angsten for at berøve Din Familie Dig for meget – derfor kun een Samtale, Nat eller Dag, hvor Du vil – vi ville ikke tale om det Svundne, ikke om vore Forhaabninger, vi ville tale om det Alt, som i gamle Dage paa Marmorpladsen.

Fra Faderen til L.Fr. i Dresden.

✱

Kjbhvn. 1844 2/3.

Min kjære Lorenz! . . . Uden at klage over at jeg endnu bestandig har maattet sørge for Dig, har det dog gjort mig ondt, at Du med større Gaver end de fleste unge Kunst-

ner, dog ei kunde udrette det, som andre gjøre, eller have gjort, uagtet de vidst ikke anvendte mere Fliid eller Opmærksomhed paa deres Arbeide end Du har gjort; men det er nu forbi, og saaledes som aldrig een god Efterretning kommer ene, saaledes faaer jeg den forønskede Meddelelse at Dine Raderinger ere modtagne af Kunstforeningen. – Vel har Du kun faaet en lille Priis, men det er Din egen Skyld, for vi kunde ej vel forlange mere end Du forlangte, men det vil lære Dig i Fremtiden vel at overlægge i Forvejen, hvad Dit Arbejde er værd, inden Du bestemmer Prisen for det. . . .

De Raderinger, L. Fr.'s Fader ovenfor omtaler som kjøbte af Kunstforeningen, er de ni Blade til Oehlenschlägers »De tvende Kirketaarne«. If. L. Fr.'s Optegnelser III, S. 119, nævnes dette Arbejde som udført i Dresden, men efter de ældre, i Kjøbenhavn tegnede Udkast. – Denne Gang har han fulgt sin Faders Raad (se Brev af ^{12/1} 43) og sendt sit Tilbud direkte til Foreningen, eller – maaske snarere – til Marstrand, der paa den Tid var Medlem af Bestyrelsen. I ethvert Tilfælde er det Marstrand, der – if. Foreningens Protokol – d. 28. Decbr. 1843 fremlægger de ni Raderinger ved en Udstilling i Kunstforeningen, som han ordner. I Bestyrelsens Møde d. 4. Marts 1844 indstilles de til Kjøb og 14. Marts kjøbes de ved Ballotation med 69 Ja mod 13 Nej. – I Møde d. 1. Juni overdroges det d'Hrr. Raffenberg og Maleren J. Sonne at forestaa Arrangementet med de indkøbte Frølichske Raderinger til »De tvende Kirketaarne«. – Prisen L. Fr. forlangte og fik var 25 Specier = 100 Kroner!!

Fra L. Frølich til J. Th. L.

Dresden 1844 ^{22/3}.

Ei, Ei! Johan! Det var jo et underligt Brev, jeg i dette Øieblik har læst fra Dig; alle dets Forgængere, ligefra dem der gik fra Frederiksværk til Marienlyst indtil de sidste fyldigere til München og Dresden bare altid Spor af indere Barnlighed, af Aands- og end mere Hjærte-Fylde, saa naar jeg følte mig forknyt og træet, saa tænkte jeg altid at tye til Dig, naar jeg fandt Alt tomt, saa vilde jeg hos Dig blive forstaaet og igjennem Dig finde min Ledestjerne og den Rigdom som det Ubetydeligste i Naturen indeslutter, naar vi see den med Kjærlighedens Øie, og glemme vor Forfængelighed og Havesyge; i Dit forrige Brev skriver Du om en Forandring i Dine Anskuelser, som i mange Dele kan være meget rigtig, men i dette Brev er det som Du havde mistet Din Barnlighed og indere Ro og Rigdom, det Bedste vi eie, og har Du givet det for hine Anskuelser, saa har Du gjort et daarligt Kjøb; men disse Goder lade sig vel forene. – Jeg kan godt føle med Dig det, Du klager over, og de fleste af de Følelser kjender jeg af egen Erfaring; bitter Klage over alle disse Ting vilde jeg gjerne føre, og derefter søge, hvad man maae gjøre for at bære det Uundgaaelige og modarbeide det Slette i og udenfor os, men den kaade Ironie hvormed Du behandler det, har noget saa koldt og uhyggeligt, saa jeg efter dette Brevs Læsning føler mig meer enestaaende, meer henviist paa mig selv; . . . Men i en heel Deel Sager staaer det sig dog eens med os; jeg bliver, som Du, altid snydt, men søger ei at opdage det for ei at ærgre mig og tænker, det er bedre at blive snydt end at snyde, jeg kan ei harmonere med Verden, men Du forstaaer mig dog, jeg har ofte som Du siddet og brygget Kaffee i Stedet for at gaae og spise til Middag, kan ei komme op om Morgenen, men indseer, at et saadant uregelret Liv er skadeligt for Sindets og Legemets Sundhed, og er til Sinds at modarbeide det. – Jeg kan ei ret finde mit Maal, veed ei ret hvordan jeg skal finde Brød, eller hvor og hvori jeg skal finde en lykkelig Stilling for de kommende Aar, men har ogsaa derover mine egne Tanker. – Mængdens Roes tilfredsstiller mig ei, kan altsaa ei være min ledende Stjerne eller opmuntrende Drivefjeder, derfor søger jeg Ligesindede, og mener at have en Saadan fremfor Alle i Dig, men ogsaa meer og mindre i En og Anden, jeg kjender foruden, gaaer det ei Dig ligedan? i en saadan Vexelvirkning maae man søge at fastholde sine Bestræbelser. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1844 10/4.

Kjære Ven! . . . Du spørger om min Familie: min gamle Moder kom rask og, om Du ikke vil lee af mig, smuk som altid igaar morges hertil Byen for at blive her hos fire Søner i en Maanedstid. Havde hun været her i Vinter, skulde Du have faaet muntre Breve fra mig. . . . Hun gjør ikke i nogen Henseende nogen Fordring, og yndigt er det imellem at høre det Ønske: at gjensee den Plet, hvor hun levede fem Aar af sit Liv, og hvor Graven er – at høre det fremtræde beskedent og mildt, stille, jeg veed ikke Ord derfor, men dog med den egne Styrke, som kun den dybe qvindelige Kjærlighed eier. – Ja, kjære Lorenz! jeg har tidligere skrevet meget om at jeg var forandret, det er jeg ogsaa: jeg føler, at jeg maa blive Mand engang, og, at »stærk Strøm gaaer med egne Vover gjennem Havet«. . . . men hun, min gamle Moder, hun staaer ene ligesaa høit, hendes Ord vil jeg dø paa. O Lorenz! jeg har løiet for Dig i mine Breve, og naar Du kommer og gider see i mine Dagbøger, skal Du see jeg har løiet for mig selv med – jeg har troet, jeg var ulykkelig, sagt at jeg var det – min Moders Komme og de første Foraars-Sol-Straaler jager alt Mismod bort. Kunde Du see mit yndige Værelse, Vinduet, hvorved jeg sidder med Fuglebuur, Blomster og en Art Glasmaleri (en malet Lyseskjærm) det Hele i den deilige Sol og den friske Luft strømmende ind – da skulde Du glemme alle mine kjedelige Breve og vi skulle atter føle det stærke Baand, der bandt og trak os sammen, saa at sige dagligt, paa Marmorpladsen. . . . Thorvaldsens Død og Begravelse skal jeg maaskee senere fortælle om. Adam Müller er ogsaa endelig borttaget fra sin kummerlige Existens her; men, underligt vidste han til det sidste Øieblik at give sin hele Omgivelse Præget af et reent og kjærligt Kunstnergemyt. Nu er jeg træt af at skrive, ellers skulde jeg fortælle lidt om hans sidste Arbejder, hvori man maaskee kan see hele hans Svaghed, ja, et læssøisk Øie vilde maaskee i dem see det underlige Drømme-Blik, der skuer ud over Graven. – Jeg tvinges nu til at tilføie et Par Ord om Læssøe, da jeg sandelig ikke her vilde give ham en Skose, men kun til min Bemærkning havde Bruug for: hans rene elskværdigt-sværmeriske Øie fra hans yngre Aar; thi da klædte det ham godt og gav ham noget høist Tiltrækkende. . . . Jeg har holdt for meget af Læssøe til at jeg skulde gjøre Nar ad ham – jeg vil helst sige: der er slet intet Forhold mellem os. Han reiser nu. Gid han var reist inden dette var blevet mig klart, . . . vort Venskab har sandsynligviis faaet Ulivssaar, jeg vil tro, det var min plumpe Haand, der gav det, men jeg kan ikke læge det. I Erindringen skal Læssøe dog altid staae for mig, som et af de Mennesker, jeg har havt kjærest. . . . Du seer mig ikke før 6. Sept. . . . Du vil finde mig glad og beriget med Studier og Erfaringer, længselsfuld efter at meddele og modtage.

Æventyrbillede. Træsnit. Dresden c. 1846

III. Førend jeg reiste arbejdede jeg en Tid under Vejledning af den gamle Mester, af selve *Eckersberg*. Han var den største og dog den beskedneste blandt vore Kunstnere, og den, vi alle er Skyldnere til. Jeg burde have medtaget langt mere fra ham, men jeg higede ud. Det var just det Aar Daguerre-typien var blevet opfundet. Da *Eckersberg* saae det første af disse Billeder, udbrod han: *Hvad bedre kan vi gøre end prøve paa, hvor nær vi kan naa det.*

Mangfoldigt er der tænkt, sagt og skrevet om Kunstens Evne til at fremme Udvikling og til at yde Mennesker Glæde og Nytte. En af Kunstens største Opgaver vil jo altid være med Troskab og i glad Hengivelse at gengive Naturindtrykkene. Det bedste opnaas da ubevidst, thi Kunstnerens Ejendommelighed, ifølge Anlæg og Udvikling, vil altid gøre sig gældende og give hans Værk Holdning og Stil. Thi hvad er *Stil* andet, end at man lader det væsentlige virke kraftigere ved at udelade det mere tilfældige, der vil svække Kunstværkets Indtryk, naar det tildrager sig Opmærksomheden.

Efteraaret 1840 reiste jeg over Berlin og Dresden til München, hvor jeg blev henimod to Aar. Det er mig nu klart, at jeg saa snart følte mig hjemligt her paa Grund af de forskellige Elementer i min Udvikling. Alligevel blev Indtrykket af mit Samliv med Lundbye, og hvad der knyttede sig dertil, liggende i min Sjæl som noget inderligt, uberørt af alt andet, og med sin egen Spirekraft.

Jeg følte mig ret vel mellem nye Venner og saae paa den tyske Udvikling med langt meer Sympati, end andre danske Kunstnere har gjort – den Kunst, som Kong Ludvig havde fremkaldt ved sine Bestillinger hos de bedste Kræfter, han forefandt. Jeg saae gerne paa *Cornelius'* Arbejder, paa *Schnorrs*, *Kaulbachs*, *Rottecks*, *Schwanthalers* og flere. Den Kritik jeg nu kunde øve overfor, hvad jeg saae, tav den Gang, og jeg mødte *Velvillie* overalt. Selv tegnede jeg med Varme efter Naturen og efter Antiker, og navnlig under et Sommerophold i Tyrol tegnede jeg meget efter Bjergene og de smukke Bønder. Baseret paa disse Studier malede jeg i München et Maleri med Børn, ivrige ved deres Spil; formodentlig har det havt Finhed i Karakter og Tegning og været tørt i Farve. Jeg solgte det til Kunstforeningen dér. Et Billede sendte jeg hjem, Bønder spillende Kort; det hænger paa min Væg, og jeg holder af det; men mens jeg deri gav, hvad der bevægede mig i min Naturopfatning, ejer det slet ikke, hvad det danske Genremaleri giver: nøjagtig Gengivelse i alle Enkeltheder fra en bestemt Egn, eller Studie-Gengivelse af noget specielt foreliggende. Mens Skovgaard i et Landskabsmaleri søger at give noget andet end i Studierne, han benytter derved, kommer man nu til, naar Studiets Friskhed bliver det fremtidig attraaede, at male Maleriet directe efter Naturen; det kalder Franskmændene *Impressionisme*.

En Søster og Svoger af mig [*Sofie* og *Etatsraad Francke*] boede i de Aar i

Udkast i Vandfarve til Maleriet: Barnet skal lære at gaa. Dresden 1844

Dresden og opfordrede mig at komme did. — Det var [sidst paa Aaret] 1842, at jeg forlod München og dermed Kammerat-Livet paa Kaféer, hvor jeg havde lært at drikke Øl og ryge Tobak; i Dresden kom jeg ind i et meget dannet Selskabsliv. Denne smukke Elbstad med sin Zwinger og den store katolske Rokokokirke, sin store Elbbro og sin anselige Brühlsche Terrasse, sin fortrinlige Maleri-Samling og mange andre Samlinger, med Udsigt til det lokkende Sachsische Schweiz, til en anden Side Meissen med smukke gothiske Bygninger og sit Porcelain o. s. v. var den Gang frem for alt en Musik-By. Den geniale Architect Semper havde bygget et fortryllende Theater, uligt andre Europæiske Theatre (det brændte og byggedes paany ved hans Søn, men syntes mig ej at erstatte Faderens). Wagner, der den Gang nok kun havde komponeret sin flyvende Hollænder, var Kapelmester ved Theatret, hvor saavel Skuespillet som Operaen var forsynet med fortrinlige Kræfter. — Den norske Landskabsmaler J. C. Dahl levede og virkede her. E. Bendemann var kaldet hertil for at decorere to store Sale i det Kongelige Slot. — Retsch, der har illustreret Schillerske Digte, »Die Glocke« o. fl. med Raderinger i Konturer, var maaske død den Gang. Den geniale Kunstner Ludwig Richter, var, troer jeg, den Gang hjemkommet fra Italien; han var en stille, beskeden Mand, der vist helt levede for sit Arbejde. Nu havde han taget fat paa at tegne Illustrationer, først til Volksbücher, romantiske Fortællinger, derefter til andre Texter, Rübezahl, Allemannische Gedichte o. s. v. — Han har dannet

sig sin egen enkelte Tegnemaade, der er fortræffelig gengivet i Træsnit. — Med disse to Kunstnere har jeg Lighed. Muligvis det tildels beroer paa, at jeg har modtaget Paavirkning af at see paa deres Arbejder. — Vi er alle tre fortællende i vore Arbejder. L. Richter hører til det elskværdigste, jeg kender.

Jeg havde i Kjøbenhavn beskjæftiget mig med Tegninger til Øhlenschlägers Vise, »De tvende Kirketaarne«. Digteren har forstaaet at benytte alt det ejendommelige af den gamle Viseform, og Indholdet er saa smukt, at for mig giver den en Helhed, kærere end nogen anden gammel eller ny Vise. Saa vidt jeg erindrer var det nu i Dresden [1843], jeg udførte dem som Raderinger, *uden (heldigviis) at blande de senere Indtryk ind i det; de har beholdt den simple barnlige Character, der, samt flere gode Motiver, stemmer med Æmnet.* — Jeg solgte dem for en ringe Penge til den Kjøbenhavnske Kunstforening. Jeg betragter det som mit bedste Arbejde, for det, der i sin Vanskelighed giver mest Kunst-Værdi; i hvert Fald har jeg ej gjort noget bedre. Vilh. Wanscher har for nogle Aar siden (»Dansk Tidsskrift« 1901) fornøjet mig ved at skrive forstaaende og meget anerkendende om dette og flere af mine Arbejder. — Samlingen ligger nu unyttet i Kunstforeningen.

Jeg boede hos min Svoger i et Hus ud mod Elben ved Siden af den store Elbbro. Dets Ejer, Prof. Vogel, en bekendt Portraitmaler, havde, da han gjorde en Rejse, lejet det bort. — Dejligt beliggende, havde vi Venner rundt omkring. — Uden at bo i en meget stor By, havde man omtrent alt, hvad saadanne kan yde. Skulde man i daarligt Veir i et fint Selskab, fik vi ej fat i en Droske, men blev baaret i Portechaise af to Fyre i kanariegul Uniform som i det 18. Aarhundrede. Disse Karle udgjorde Laug, de fandtes i en Stueetage i Hovedgaden. Naar de ej var i Arbejde, brugte de Tiden til at strikke Strømper. Der stod gerne nogle af dem paa Gaden foran de Buer, der førte ind i deres Locale, strikkende paa en lang sort Strømpe. — Findes de der endnu? jeg tror det knap.

Som ingensinde før eller senere var jeg stadig i Theatret, Selskaber o. s. v., men om Dagen arbejdede jeg. Jeg malede Fantasibilleder, f. Ex. i en Baad ude paa Havet en Slump nøgne Smaadrenge, der jublende søgte at drage et Vaad op i Baaden; i Vaadet en Slump smaa hvinende Havfruer eller Piger. Jeg troer der nærmeste sig en Havmand for at frigøre sine Smaapiger. Det var maaske første Gang, jeg havde Tag i at gengive Børnenes Naivitet. Prof. Steinla, en af de Kobberstikkere, der have gengivet Rafaels Sixtinske Madonna, viste mig ved mit Besøg hos ham dette Billede, som han havde købt, som Maleri ej i Tegninger, ophængt over sin Seng. Som Morgenindtryk gav det ham en glad Indvielse til Dagens Besvær; jeg malede adskillige Billeder af lignende Æmner. — Et maatte jeg gentage, formodentlig for den pikante Tanke, der havde fundet sin billedlige Form deri. En lille Amor har saaret en

Kampen paa Samsø. Med den oprindelige af L. Fr. dekorerede Ramme. Malt i Kjøbenhavn. Vinteren 1844-45

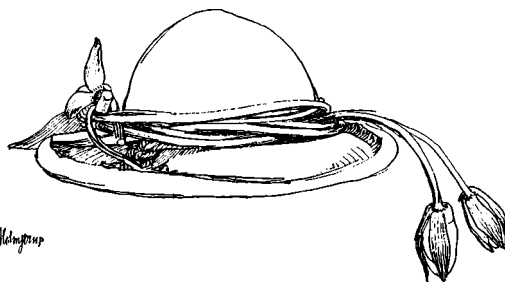
lille Najade med en af sine Pile. Hun har grebet hans Been for at trække ham ned i sit Element. Han stritter af alle Kræfter imod. — Jeg malede flittigt Hoveder efter Naturen, som dog ej gjorde mig til Portraitmaler. Jeg har et godt lithografisk Billede, Gengivelse af et Maleri, jeg solgte til Dresdner Kunstforeningen. En Gruppe Børn, leirede ved en Marksti; en halvvoxen Pige fortæller Æventyr for de andre. Jeg holder af det, men agtede mig for at sende af mine Billeder hjem under den Følelse at de hjemme havde Kunstnere, der malte, som man ønskede det, og, i det mindste i Kunstkredsene vilde stille sig uforstaaende og afvisende mod mine Produktioner. — Derimod blev man ad andre Veje bekendt med mine Illustrationer til Kalendere, udførte af min gode Ven Fr. Büchner, god Træskærer og Raderer, der ogsaa tog sig af vor Træskærer, min Ven Henneberg, som jeg havde faaet did. Ved mine Forbindelser i Dresden, navnlig til den elskværdige Prof. E. Bendemann, i hvis Atelier jeg malede, og i hvis smukke Hjem jeg blev venlig modtaget, kunde jeg have haft en god Fremtid, men jeg længtes efter andet, og reiste hjem efter en Fraværelse af fire Aar.

I den Tid jeg var hjemme malte jeg *Kampen paa Samsø*, hvor Hjalmar og

Angantyr falde, kun Ørvarodd overlever. Da dette Billede [1845] var kommet paa Udstillingen, mødte jeg der Prof. J. P. Møller. Han førte mig hen til mit Billede og gennemgik det vidtløftigt og detailleret, saavidt jeg opfattede og mindes, aldeles tilintetgørende fra et optisk naturalistisk Standpunkt. Jeg, som var grebet af det dramatisk tragiske Æmne, som jeg havde søgt at give i sin naturlige Pathos, hvorved jeg havde søgt forøget Stemning ved Landskab og Belysning, følte, at det, jeg havde villet, blev helt forbigaaet som ubemærket og betydningsløst. Jeg blev kanske for lidt berørt af Kritiken, men indvendte Intet mod den gamle Professor, som jeg var vant til at vise Respect. Om han handlede efter andres Ønske eller af egen Drift, veed jeg ej. — Men Billedet har en længere Historie. Jeg forærede det til min Ven, *Vilh. Kyhn*, da jeg forlod Landet. Før hans Død sagdes mig, at han vilde efterlade det til Galleriet, der omtrent Intet ejer af mig. Men dette skete ej.

Fra dette Aar har jeg de meest levende Erindringer fra Grundtvigs Forelæsninger; ved sit beaandede Foredrag fængslede han alle Tilhørerne. — Naar jeg nu vil genkalde mig Lundbye, som her stod ved min Side, er det med det forklarede Udtryk, jeg der iagttog. — Han, som var bleven Ven med Grundtvigs Sønner, indførte mig i Familien, der boede den Gang i Vimmelskaftet; Faderen var mest taus i min Erindring, men navnlig med Svend og Meta (senere Fru Bojsen) blev jeg i venskabeligt Forhold til deres Død og fremdeles endnu med hendes Børn. — Det efterfølgende Aar reiste Lundbye til Italien; vi saaes ej senere.

Den kommende Sommer tilbragte jeg paa en Egn, nær Skarritsøe ved Kongens Møller; Skovgaard og Dalgas boede der ogsaa, hver sit Sted; men vi kom næsten daglig sammen. Jeg boede hos Sognefogden i Holmstrup. Familien bestod af rare Folk, der viste mig megen Venlighed. Jeg tegnede adskilligt, Dyr og Landskab, malede lidt. Jeg besøgte i Kallundborg Lundbyes Moder, der boede hos sin Far, den smukke gamle Mand, som Lundbye har foreviget, hvilende i sin Lænestol (raderet). — Johan Thomas var Moderens Hjertesøn blandt hendes syv Børn, tror jeg nok. — Efter dette Efteraar tilbragte jeg endnu et Aar i Dresden og reiste saa med en god Ven, en engelsk Billedhugger Westmacott, der i Dresden havde arbejdet under Rietschel, til Italien.

1845 }
1849 } Holmstrup

L. FRØLICH FORLØD I JULI 1844 DRESDEN OG REJSTE HJEM.

Fra Søsteren Mimi Brun til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1844, Maj.

... Men det allerbedste bliver dog at faae Dig selv at see, dertil glæder jeg mig mere end jeg kan sige Dig; mig synes der er saa mange smaae aparte Baand fra Barndommen, som binder mig mere sammen med dig min egen kjære Broder, end med de andre Sødskende. Men det bliver overhovedet et glædeligt Gjensyn i denne Sommer, med os Sødskende som i flere Aar ei have seet hinanden; Gud skee Lov at Emma dog kommer til at tilbringe en længere Tid hos os, og ikke som den tidligere Bestemmelse var, kun tre-fire Uger. Du behøver ikke at forhaste dig saa meget med at komme, da Emma først kommer sildigere og bliver hele Sommeren. Ja, det bliver et Herreliv! jeg glæder mig rigtignok uendelig ved Udsigten til at alle vore Planer skulle gaae i Opfyldelse. ...

Fra Moderen til L. Fr. i Dresden.

*

Marienlyst 1844 2/7.

MODEREN. Blyant 1840-44

... Jeg skriver Dig i dag, da jeg veed at din lille Mimse absolut hører til, for at gjøre Dig Opholdet paa Marienlyst fuldstændigt. ... Fritz [Brun] er nu i Thisted og venter Kone og Børn. ... Du vil være saa god med et Par Ord at meddele naar Du kan forlade Dresden. ... Min elskelige Emma er smuk – seer saa frisk og lidet forandret ud, at det gjør en godt at betragte hende. ... Emma maae da ogsaa fortælle om Canada og Irland, og vi faa aldrig afsnakket ... naar Du kommer har vi en rar Oncle, som kan trække Barne-Vognen og som alle venter med glæde paa den kjære Papa er meget rask, han rider til Byen, leger og gjør Spectakel med alle sine Børnebørn. Den lille *Darling* Emma [Francke] er nu hos sine Forældre efter Franckes Hjemkomst. ... [L. Fr.s tre gifte Søstre var samlede i Hjemmet i Sommeren 1844, den ældste: Emma Ryan kom fra Kanada.]

*

Fra L. Frølich til J. Th. L. i Vognsrup.

Marienlyst 1844 24/7.

Johan Thomas! ... I de første fire Uger vil jeg ikke kunne være stort sammen med Dig eller andre Venner, da jeg gjerne vil være sammen med min Familie ... men siden er jeg til Tjeneste og haaber at Du ogsaa har Tid og Lejlighed. ... Jeg har idag besøgt Flinchs Værksted, og glædet mig – de gjøre dem megen Umage, og have skaaret adskillige smukke Ting; bare man kunde faa Noget i Gang, som ret kunde gaae. ... Det store Hav, og det salte Vand, Bankerne med Bøgeskovene, de store Jordbær og gamle Bekjendtere, alt behager mig meget godt, og kun Johan Thomas savnes endnu af Din Ven Lorenz Fr. – 27/7. Kjære Johan! Samme Dag Du skrev til mig, havde jeg ogsaa skrevet til Dig, og igaarmorges førend jeg havde modtaget Dit Brev, havde jeg afgivet mit hos Din Broder, da Din Svigerinde vilde skrive til Dig og besørge det for mig. – Men jeg kan ikke

LOUISE FRANCKE. Blyant 1844

EMMA RYAN. Blyant 1844

undlade at bevidne Dig min Medfølelse i denne for Dig saa vigtige Sag; imidlertid, tager Du det saa roligt og rigtigt, at jeg Intet havde at sige, naar jeg ikke i den sidste Tid havde oplevet flere lignende Ting, . . . Dagen efter min Ankomst kom Brandis ud til mig og blev om Natten hos mig; han var ældre og alvaarligere end jeg havde ventet. – Da vi om Alleen vare ene, og gjennemgik mange gamle Forhold og Minder, betroede han mig, at hans Forlovede i Foraaret havde skrevet ham, at en Lidenskab for et andet Menneske var vognet hos hende; hun havde taget feil i sin Følelse mod ham; den var kun Venskabet; hun førte en skrækkelig indere Strid, og Brandis saae sig nødt til i nogen Tid at overlade hende til sig selv; . . . Hvor forunderligt forskjelligt gaaer det mig i Modsætning til mine Venner; jeg føler Herligheden af et saadant Forhold og Trangen derefter; mangen Pige behager mig meget, men et Valg kunde jeg ei træffe; det er dog alt ikke hvad jeg søger, men veed jeg hvad jeg søger? Paulus Ord lyder i mit Indere »den som ikke frier gjør bedre« jeg føler hvor uhindret man enestaaende kan virke, naar man ret føler et Kald, – og at finde et saadant er dog den største Lykke, og jeg maa aldrig opgive det Haab, om jeg end kun i ringe Maal kjender mit, formedelst min Egenkjærlighed og Svaghed. – Ak, jeg er saa uklar, og veed saa lidt hvad jeg stræber efter som Himmel- og som Statsborger og som Kunstner; og da jeg ei ret veed, hvor jeg styrer hen, vil jeg intetsteds binde mig fast, og vil Ingen binde til den Omflakkende, og maaskee dog netop en reen Kjærlighed kan vise mig den rette Vei, – Mennesket spaaer og Gud raa'er, men Gud boer i et Lys, hvortil vi kunne trænge, og Menneskene finde ofte ei den rette Veiviser formedelst de mange som udgive sig for saadanne. Jeg havde meget at skrive om, men vi ville hellere tales ved; jeg bliver her et Par Maaneder, hvis end ei i Vinter, og naar min Søster om en 4 Uger er reist, har jeg Tid nok dertil. – Lev vel Din Ven Lars Glad.

✱

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Kjbhv.

Vognserup 1844 30/7.

Kjære Lorenz! hjertelig Tak for Dit Brev, der baade trøstede og bedrøvede mig; thi jeg er altfor lidt vant til at træde handlende frem til at Andres Omdømme kan være mig ligegyldigt, derfor var Dine Ord en Trøst for mig, hvad Fremmede sige, det faaer være, men jeg stoler ikke saameget paa mig selv, at jeg kan være tryg, førend jeg hører mine

UDDRAG AF BREVE FRA 1844

Venners bifaldende Stemme. – Men hvad Du fortæller om Didrik gjør mig ondt – jeg havde troet den Pige saa godt, hun havde noget saa tillidvækkende i sit hele Væsen, og dertil et Alvor, som tydede paa, at hun havde seet en Deel ogsaa af Livets mørke Side. – Herre Gud! det er en underlig Tid, Du kommer hjem i, men Du maa tro at Savnet efter Noget, der kunde i høiere Grad interessere mig eller blot lade mig mindre føle min Ensomhed, drev mig til at sætte min Undseelighed tilside og frit og ærligt udtale et Ønske, jeg havde haabet opfyldt. Det gik anderledes, men jeg skal derfor ikke tabe Modet, ja, havde jeg henvendt mig til Pigen og maaskee faaet hendes Samtykke, da havde min Stilling været værre, og al min Kraft havde dog ikke forslaaet. Nu lever jeg igjen mit velbekjendte halve Liv, gjør Studier, kommer ind og udfører derefter o. s. v. i een Kjøre, men hvor er det, der skal kaste Lys over det Hele, skaffe Fred i Sindet, Velsignelse over Arbeidet? Det mangler Lorenz! Om jeg end 100 Gange siger mig selv det modsatte, det mangler dog. . . min Tilstand, som Du ikke maa forestille Dig værre end den er – ja, jeg seer af Dit Brev, at Du selv endnu kjender til Uklarhed og Misfornøielse, saa Du vil nok forstaae mig. Et bedre Brev skal Du faae, haaber jeg om en otte Dages Tid; jeg var træt nu af at skrive, men nødes til at uleilige Dig med indlagte Brev til Didrik, da jeg ikke veed hans ny Adresse. – Lev vel! snart sees vi paa Marienlyst! Din Ven Johan.

Forud for efterfølgende Brev modtog L. Fr. i Kjøbenhavn. et udførligt Brev fra Vognserup dat. 5/8. Heri gjør Joh. Th. L. nærmere Rede for sine Studier og sit Arbeide med Teknik og Behandling. Han venter Høyen til Vognserup og »har i Sinde at nappes med ham om hver Fodbred jeg skal vige for hans store aandelige Overlegenhed«. Brevet der i sin Helhed er trykt i Emil Bloch's »Et Omrids af Joh. Th. Lundbyes Liv« 1884 og i Udtog i Karl Madsen: »Johan Thomas Lundbye« 1895 udelades her.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Kjøbenhavn.

Vognserup 1844 25/8.

Inderlig kjære Ven! At Din Nærværelse i Byen mere end een Gang har bragt Ønsket til at stige: gid jeg kunde reise ind – har jeg omhyggelig maattet skjule, thi havde den kjære Professor [Høyen] anet det, havde han nok fundet Midler til at forpurre og opsætte Reisen. Jeg skjændes ellers tappert med ham, viger intet Haarsbred, naar det ikke er ligefrem nødvendigt, og har saaledes en god Øvelse og i alle Henseender megen Gavn af dette vort Samliv herude. Skovgaard ligger og sover til Middag ved min Side; han bad mig inden han slumrede ind, om jeg vilde hilse Dig, og hermed maa Du lade Dig nøje. . .

Fra L. Frølich til J. Th. L.

Marienborg 1844, August.

Kjære Johan Thomas! . . . Jeg har det altfor godt til at forkorte et saa behageligt Ophold, der maaskee ei saa snart kommer igjen; derfor har jeg nu her begyndt at arbeide, jeg tegner Compositionen med Hjalmar's Død stor, maaskee jeg saa bag efter maler den. . . Men da der nu bliver sendt Tøi over til mig, vilde jeg gjerne bede Dig besørge Noget med 1) Hvidt-, 2) Guld Okker, 3) brændt mørk Okker, 4) en sort Farve, 5) Blaafarve, og 6) en simpel Lak, som dog kan staae i Vandfarver – om muligt et lille Glas og en Løber – endvidere tre gode Blyanter af forskjellig Blødhed, og nogle Pensler af forskjellig Størrelse – bedst vel de rødhaarede. – Min lille Visebog vilde jeg ogsaa gjerne have. . . Din Ven Lars Glad.

Fra L. Frølich til J. Th. L.

Marienborg 1844 22/9.

Kjære Johan! Du har nok tænkt sidst, da Du fik mit Brev: det er en løierlig Fyr, – først har han ingen Lyst til at tage derover, og saa bliver han der meget længere end han

UDDRAG AF BREVE FRA 1844

behøver; – og det er rigtignok meget sandt, for dette Brev bliver ogsaa skrevet for at mælde Dig at jeg endnu ei denne Gang tager til Valløe, hvor Du altsaa ikke maae reise hen for at træffe mig. – Hvorfor? spørger Du – jo, seer Du, jeg føler mig nu engang paa Feltfod, og kommer jeg i et Qvarteer, som behager mig, saa bliver jeg der saa længe som muligt; forresten frygter jeg for at jeg snart efter Goethes Digt kan sige: »ich habe meine Sache auf Nichts gestellt«; – thi hvor herligt det kan være, saa er det for tidligt og skader Ens Virksomhed. – Imidlertid – jeg lever i en Kreds af Folk, som Alle tiltale mig meget; – noget jeg sjelden træffer; jeg nyder virkelig Livet, og paa en ædel Maade, – hvad vil man meer, – og nu vilde jeg begynde paa noget Alvorligere tilligemed; – jeg har forresten tegnet tretten Portraiter [antagelig af Familien Tutein paa Marienborg], og NB som for største Delen skal ligne godt. Lev vel Din Lars Glad.

Fra Faderen til L. Fr. paa Marienborg.

Kjbhvn. 1844 28/9.

Min kjære Lorenz! Jeg har modtaget Dit Brev fra i Torsdags hvoraf jeg seer, at Du agter at blive paa Møen indtil videre – det forlangte Tøj sender nok Mama. – Da Du er kommet til en Alder i hvilken man bør selv bestemme sine Handlinger, saa vil jeg ikke indgribe i Dine, dog kan jeg ikke undlade, at meddele Dig min Mening i denne Anledning; og den er, at det forekommer mig, at naar man efter at have henlevet tre Maaneder, uden at foretage sig noget alvorligt, kan føre Dit Raisonnement over at lege sin Tid bort, kan man umueligt have et alvorligt, langt mindre et stort Maal for Øie. – Ingen stor, ingen berømt Mand har naaet sin Berømmelse uden *betydelig Anstrængelse*. – Forsynet har skjænket Dig store Gaver, som Du paa en letsindig Maade misbruger ved at bortødsle en kostbar Tiid, som Du *aldrig* kan vinde tilbage, og vil gjøre Dine Venner kjed af, at gaae Dig til Haande ved ej at fyldestgjøre de Forventninger, de havde Ret til at gjøre sig om Dig og Dine Arbeider. – Det er ikke nok at være elskværdig, man maae have en bestemt Villie til med Stadighed at arbeide hen til det Maal, man har gjort til sit Livs Opgave, og ikke lade sig lokke derfra ved de Behageligheder, som Adspredelser, der i sig selv kan være ganske uskyldige, kanskee byde.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. paa Marienborg.

Kjbhvn. 1844 29/9.

Du spiller mig rigtignok et slemt Puds, ikke ene ved at blive borte, men endda tage fat paa en Carton til et Billed, hvis første Idee i Din Tegnebog vel har interesseret mig, men som jeg dog ikke uden Gru kan tænke paa, naar Dine Ord rinde mig i Tanke: at det Stykke, Du agter at male skal være et Prøvestykke, hvorpaa det vil bero, om Du bliver her eller ei. Sujettet glæder mig, men naar jeg seer paa Tegningen, opstaaer det Spørgsmaal: skulde Angantyr ogsaa virkelig være død? – Betænk dog, hvor forfærdeligt, om han reiste sig og gik igjen, turde Du da ogsaa trodse Spøgelset som Hervør? Eller, for at være klar: jeg savner Din Eiendommelighed dog noget deri, jeg finder den ikke saa klart fremtrædende som i mange af de andre Compositioner, og tænker da herved nærmest paa de mageløse Træk af Børneverdenen: Moderen, der baglænds løbende lokker sin lille Pige efter sig – Drengen og Hundehvalpen – Børnene og Tævehunden – og flere andre. Mal dog et af disse, betragt det længe nok som en Bagatel, smør det af, lad det være Stedbarn – mal det blot, mal det for min Skyld! sandelig! jeg venter Mere deraf. Dog, hvor glad blev jeg ikke, da jeg erfarede, at Du ikke vilde bestemme Dig for et bibelsk Sujet. Digteren kan give efter for en saadan Stemning, den opstaaer hos ham, Pen og Blæk har han ved Haanden og et Mesterværk af religiøs Poesi er maaskee skabt af de profane Hænder, der ellers kun nedskrev dagligdags Ting – men Maleren: hvor

længe maa ikke Stemningen vare hos ham, hvor lang Tid gaaer ikke hen, inden han kan komme til at udtale netop det, der begejstrede ham; kun naar denne Begeistring er blevet saa stærk i ham, at den hører med for at han kan leve, først da kan han male bibelske Sujetter; men da kan han i Regelen ikke male Andet (Overbeck). Maleren kan være fleersidig men han har dog sin Grændse snævrere betegnet end Digteren. Overvei, om det jeg her har sagt er sandt ogsaa for Dig, og, om ikke noget Lignende, skjøndt ikke saa stærkt, kan anvendes paa den profane Historie, helst paa Oldsagnenes Fremstilling. Det er saa langt fra, at jeg hermed vil rokke Din Beslutning, at jeg meget mere ogsaa har levet i det glade, inderlige Haab: at netop Du med Held skulde fremstille vor Historie, Du, som tidligt følte Dig saa tiltalt af den. Men der var en anden Retning, hvor Du var paa-faldende skikket til, føler Du ogsaa et uimodstaeligt Kald til Dine senere Bestræbelser. Klarhed i dette Punkt vil sikke Dig for at udhule Grunden, hvorpaa Du bygger, og, i hvert Fald, troer Du ikke det er nødvendigt at gjøre Sligt i Kjøbenhavn? Du maa nødvendigviis savne Hjælpkilder paa Møen, saa det kan da kun være det mere Forberedende, Du der kan bringe istand. . . 30. og allersidste September. . . Dine tre Breve have været temmelig magre og havt deres største Værd i de Løfter de indeholde; men som en Burre skal jeg hænge ved Dig, som »Hr. Folket« skal jeg idelig gjentage Dine Ord for Dig, og Kongen skal ikke mere angre noget Ord, end Du disse, om Du ikke opfylder dem, og fortæller mig noget Morsomt om Møen. Jeg veed ikke, om det har rørt Dig: at jeg Hjemmefødning! og om Du veed det: at jeg gamle Svinehund! har virkelig været paa Vallø ved den Tid vi bleve enige om – jeg skal pine Dig, Du løierlige, gamle Lars! det kalder jeg mørkebruun Utaknemmelighed: at lade mig fare paa en Vei, som Vandet den foregaaende Aften var nær ved at naae, udstaae alle en Reises Qvaler og Angst for Toldbetjente o. s. v., at lønne mig alt dette, siger jeg, med at lade mig række Haanden til det, jeg meest vilde forpurre, huh! jeg kan blive ganske forpurret i Hovedet, men jeg skal purre Dig, kan Du tro, til Purløg skal Du blive, og Hjalmar med og Angantyr og Ørvarodd, lad dem komme alle tre gamle Bængler, jeg skal røfle dem – men Galden koger over og Vandet derhenne i Kjedelen ogsaa, saavidt jeg hører, derfor vil jeg standse med det Ønske: at Du kunde drikke Kaffe med mig nu! See det kalder jeg da et Brev, man kan have nogen Glæde af at pløie sig igjennem?

Barnet lærer at gaa. Dresden 1844

UDDRAG AF BREVE FRA 1844

Fra L. Frølich til J. Th. L.

Marienburg 1844.

Kjære Johan Thomas! Tak for Dit Brev; tak for det Alvorlige, tak for Spøgen, og tak for det første, hvor det var iført det Sidstes Kjole og Buxer. – Om Forladelse fordi jeg narrede Dig, jeg har ikke i Sinde at gjøre det igjen, ligesaa lidt som jeg havde det i Sinde denne Gang; jeg haaber, ved denne Leilighed have Andre holdt Dig skadesløs for Savnet af mig, som det i Grunden neppe er Umagen værd at bryde sig om; jeg tror nok jeg er en temmelig geil Plante, en Agurk, som skyder til alle Sider og saa seer det hele ud som et Vrøvl; Retningen er ei mod Himmelen, men til alle Sider, og til ingen ret; dog det siger jeg til Faæ, for de ville Alle med bedste Villie belære og veilede, og det hjælper ikke, kun egen Villie gjør en Mand. – Jeg vil ikke sige, at jeg ingen Stjerner har, jeg gaaer efter, men den Stilling og Forhold, jeg skulde attraae, kjender jeg ikke, – og saa er det bedst at lade være med at ønske; og man maae da stræbe til det nærmeste Maal; – men Du tænker nok, hvad skal alt det Vrøvl til, – jo, det skal jeg sige os – jeg gider ei rette mig efter Dine Fornufts slutninger, som forresten kunde være meget gode, jeg vil hellere selv løbe Panden [mod Muren] for rimeligviis bagefter dog at klynke. – Jeg gider ei gjøre Studiet til Hovedelement af min Kunst, og det kommer vel just af at jeg har smagt paa saa mange Retter, og altid vil have noget piquant. – Jeg vil udtale, male hvad jeg netop føler varmest for, det er den Lov jeg følger, naar ikke Nødvendigheden tvinger mig til noget Andet, og de Ting jeg føler varmt for, kan jeg nok fastholde noget; derfor er jeg hverken bange for Hjalmar eller Angantyr eller Nogen af de gamle Kegler, naar vi blot maae slaæes med Pensler og Penne, for ellers er jeg sku bange for dem, og det kunde mere mig mere om jeg kunde male dette, som man ei kan daguerre-type, og som dog var ligesaa godt eller meer værd at see, end hvad vi daglig have for Næsen; dette er naturligviis ei meent som Udfald paa en anden Retning. . . . Hovedsagen bliver den indere Opfatning og jeg dømmer et Kunstværk hellere efter dets Fuldkommenheder end efter dets Feil. Og saaledes maler jeg i Guds Navn hvad jeg har Lyst til, for Øieblikket Bacchus i et lille Drikkelag med Æggefarver, som jeg vil prøve at overmale med Oliefarver. Vi sees om en lille Uges Tid. Din Ven Lars.

Fra Moderen til L. Fr. paa Marienburg.

Marienlyst 1844 30/9.

Det var mig ganske overraskende at modtage dit andet Brev dateret fra Møen fra dig min kjære Lorenz, imidlertid da du blev saa længe over tiiden borte, var det mig særdeles behagelig at du havde valgt Marienburg til dit Ophold, hvor du gefaller dig saa godt, og hvor alle er tilfreds med at beholde dig saa længe. Den kjære Tante synes ret at være opmuntret, og det er herlig om du kan bidrage dertil; at vi har savnet dig her, kan jeg ikke nægte og det fortrød Papa meget at du forfeilede Prof. Dahl [den norske Maler], dog han har selv skreven dig, og sagt sin Meening.

Fra Faderen til L. Fr. paa Marienburg.

Kjbhvn. 1844 4/10.

Min kjære Lorenz! Jeg modtog igaar Dit Brev af iforgaars, som rigtignok indeholder en Troesbekjendelse, jeg aldrig havde troet noget af mine Børn vilde kunne komme til at aflægge; – og jeg frygter meget for, min kjære Søn, at ifald Du virkelig vil følge den, vil Du komme til at fortryde et tabt Liv, som intet, intet kan kjøbe tilbage. – Mere vil jeg ikke sige om denne Gjenstand, men naar Du kommer hjem, vil jeg give Dig Dit eget Brev til Gjennemsyn, at Du kan bedømme om Du ej har skrevet noget andet, end hvad Du har meent. – Hoved-Øiemedet af disse Linier er at meddele Dig, at Marstrand har været hos mig, for at høre om Kunstforeningen kunde regne paa at Du endnu i denne Maaned vilde udføre noget med Hensyn til Dine Raderinger, hvilket han lod til var ham

UDDRAG AF BREVE FRA 1844

magtpaaliggende at vide. Nu kunde jeg jo vel meddele ham, hvad Du har skrevet mig om Din Tilbagekomst hertil, men da jeg forlod Møen, sagde Du mig, at Du Dagen efter agtede Dig til Vordingborg, og i Enden af Ugen være her, og endnu efter 14 Dage er Du paa samme Sted, og da jeg ei har Lyst at løbe med Liimstangen, vil jeg ei meddele ham en Efterretning, for hvis Rigtighed, der ei er mere garantie, end for hiin; – men overlader til Dig selv, enten at tilskrive ham, eller at opfylde hans Ønske om at komme ret snart.

ALICE TUTEIN. Tegnet af L. Fr. Marienborg 1844. Blyant

L. FRÖLICH. Tegnet af Joh. Th. Lundbye. Valløe 1844. Pen og Tusch

Fra L. Frølich til Faderen i Kjbhv. (Kladde.)

Marienborg 1844 6/10.

Kjære Fader! Jeg modtog igaar Dit Brev, og det er naturligt, at det Mishag Du deri udtaler, maatte bedrøve mig; . . . Jeg havde overlagt, hvad jeg vilde, inden jeg skrev mit Brev, men maaskee kan min Mening være feilagtig udtalt, saa Du maaskee har misforstaaet mig. Min Mening kan jeg vel ei saa let forandre uden at jeg bliver overbeviist om det Modsatte, men jeg vil gjerne følge Dine Raad, og veed ei at gjengjelde Din Kjærlighed mod mig, uden ved gjerne at gjøre, hvad Du ønsker; derfor vilde jeg bede Dig tilskrive mig hvilke Punkter, Du navnlig har Anker imod, thi saa vil jeg med lettere Sind komme tilbage og lade være med at gaae til Valløe. – At jeg er blevet her saa længe, ligger mest i at Tante saa grumme gjerne vilde beholde mig her, de Andre ogsaa – iøvrigt har jeg gjort Adskilligt her . . . men da nu det med Raderingerne ogsaa kalder mig, saa kommer jeg og beder Dig derfor lade Marstrand vide, at jeg kommer midt i Oktober.

Fra Georg Steenberg til L. Fr. i Kjbhv.

Vallø 1844 Decbr.

Kjære Lorenz! – Paa det Brev, jeg i dette Øieblik fik fra Lundbye, skulde og vilde jeg egentlig have svaret ham selv, men da jeg ei veed hans Adresse faaer Du paatage Dig at meddele ham Indholdet. – Det er først og sidst at mane Eder om at komme – jeg kan jo nu ikke blot risikere at tabe Dig af Sigte, men Lundbye flyver jo med – hvad Du forresten kan vide, at jeg er særdeles glad over, thi han trænger betydeligt til at rives ud fra Arnestedet. At Du nu vil have et Maleri færdigt til vor Udstilling, synes jeg unægtelig meget godt om [Kampen paa Samsø] . . . Tro mig, Arbeidet vil gaa langt bedre fra

Haanden, naar Du beder lidt og trækker Luft herude. . . . Altsaa I komme . . . og dermed Basta. — [L. Fr. og Joh. Th. L. har efter flere mislykkede Forsøg paa at mødes i Vallø dog været sammen der hos Steenbergs, hvilket ses af Signaturen paa Portrætet som J. Th. L. tegnede af L. Fr. og som her er gjengivet. — Georg Steenberg, hvis Fader var Stiftslæge paa Vallø, hørte til den oprindelige Vennekreds; han blev senere Præst og døde 1860].

*

Fra Kusinen Alice Tutein til L. Fr. i Kjbhv.

Marienburg 1844 12/12.

Ærede Lars! Du skal have mange Tak baade for Dit Brev og for Handskerne som kom mig meget tilpas da jeg hverken havde Penge eller Handsker. Mig har det ikke nær saa godt som Du har det idetmindste at dømme efter Dit Brev, jeg bliver snart Uvenner med alle Mennesker fordi jeg er saadan en utilladelig Top, saa at ingen Mennesker kan komme ud af det med mig, jeg er altid i daarlig Humeur, gaaer altid med en skjæv Mund hvorfor jeg faaer Skjænd ti Gange om Dagen og leer ad alle mulige Ting; jeg troer igrun- den at de Allesammen helst saae at Borte tog mig og at jeg aldrig kom igjen; men det bliver der slet ikke noget af. — Jeg har den allerypperligste Grundsætning af Verden, nemlig den at lade fem være aldeles lige og slet ikke brøde mig om nogen Verdens Ting; men jeg kommer aldrig ud af at gennemføre den, jeg brøder mig om saa meget som kunde være mig aldeles ligegyldigt, er det ikke rasende dumt? Naada, nu skulde Du dog egentlig vide hvorledes de Andre have det; thi det maa da nødvendigviis kjede Dig, at høre saameget om mig selv. — Altsaa Mama har det ganske godt omtrent saaledes som da Du var herovre, hun er for et Øieblik siden kommet hjem fra en Kjøretour i Sneevær. . . . Emmy og jeg ere nu flyttede sammen i vores interim's Dagligstue, vi have det meget rart og vilde have det endnu behageligere dersom hun ei var saa uendelig skikkelig thi der- over blive vi saa tit uenige. . . .

*

LORENZ FRÖLICH'S BILLEDER TIL DE TVENDE KIRKETAARNE

Det er tidligere oplyst, hvorledes Kunstforeningens Kjøb af L. Fr.'s Raderinger til »De tvende Kirketaarne« foregik. (Se S. 116.) Af ovenfor meddelte Brevuddrag fra L. Fr.'s Fa- der erfarer man, at Marstrand fremdeles tog sig af dette Anliggende. Grunden hvorfor man ønskede L. Fr.'s Nærværelse i Kjbhv. var sikkert den, at man mente, han selv burde forestaa Ordningen af Udgaven. Fra hans Haand maa Sidernes Indramning, For- og Bagsidens Tegninger antages at stamme. Desværre er det nu umuligt at oplyse, i hvilke Trykkerier Arbejdet er udført, thi Kunstforeningens Regnskabsprotokol fra disse Aar (1844-45) har ikke været til at finde. Haandværksmæssigt er Arbejdet forøvrigt særdeles godt udført, og de tekniske Vanskeligheder, der har været forbundne med at blande Kobbertryk (Raderingerne, der er trykte paa kinesisk Papir og klæbede paa Hæftets gul- lige Papir) og lithografisk Trykning (Rammerne og Texten), er udmærket klarede. — Ved Foreningens Bestyrelsesmøde 3. Decbr. 1844 meddeler Kammerraad Raffenberg, at »Med- lemsgaven blev færdig til Nytaar«. — Kuriøst nok forelaa der i samme Bestyrelsesmøde »et Brev fra Boghandler [Andr. Fr.] Høst, hvori han protesterer mod, at Foreningen ud- giver Oehlenschlägers Tvende Kirketaarne«; Protokollen siger: »lægges ubesvaret ad acta«. D'Hrr. har aabenbart været sikre med Hensyn til Lovmæssigheden af Udgivelsen. — Forøvrigt er der den Mærkelighed ved Udgaven, at den intetsteds er betegnet med Digte- rens eller Digtets Navn. — Med Magister Vilh. Wanschers Tilladelse aftrykke vi nedenfor første Del af hans Afhandling, som L. Fr. omtaler i sine Minder S. 120; den fremkom 1901 i Dansk Tidsskrift og trykkes her i en af Forfatteren revideret Form.

Naar jeg tænker paa visse af Lorenz Frølichs Billeder, er det ikke Indtryk fra i Gaar eller fra for to Aar siden, som former sig til Billede; det er fra Barndommen, de kommer, saa stærke, at de ikke behøver at opfriskes, og min Fantasi har ikke lavet om paa dem; hvad der er Hovedsagen i Billederne, er ogsaa Hovedsag i min Fantasiforestilling om dem. — Jeg véd bestemt, hvilke Billeder det er jeg husker bedst fra denne tidlige Tid. Det er to af Billederne i »De tvende Kirketaarne«; det, hvor Fru Inge ser efter den bortdragende Asker Ryg; og det, hvor Asker Ryg faar Øie paa Kirketaarnene. Og nu som ældre er det ogsaa disse to Billeder, jeg holder mest af, maaske af alle Frølichs Billeder. Det gaar mig paa samme Maade med Raphael, som jeg ogsaa lærte rigtig at kende og at holde af i min Barndom. Hans Billedbibel var saa højtidelig og saa let at forstaa, meget bedre end andre Billeder af Bibelen som vi havde, og dem kan jeg heller ikke huske mere. Og af hans Billeder var det ligeledes bestemte, som jeg erindrer uudsletteligt, og det er ogsaa dem, jeg nu synes bedst om. — Det er ikke altid, man har Ret i sin barnlige Smag; men hvis man har Ret, saa betyder det til Gengæld saa meget. Det gaar med denne Sag som med Børns Opfattelse af Voksne. Børn holder af nogle, og synes de er milde. Maaske er det sødlige og ret ubetydelige Mennesker; men oftest er det netop særlig sunde, varmbloedige Mennesker, som vi Voksne skatter, omend maaske for andre Egenskaber eller andre Arter af Følelse. Det er den sunde og stærke Raphael, som jeg nu elsker, og han hører inderligt sammen med den milde Raphael, jeg elskede allerede som Barn. Frølich kender jeg paa samme Maade, omend jeg ikke kan sige, at han har skiftet Præg for mig. Og naar jeg ret betænker, hvor mærkeligt det er, at saadanne Tegninger som de nævnte kunde gribe mig — og mange andre — saa fuldkomment med deres Skønhed, allerede da vi var smaa, saa vokser min Respekt for dem i en saadan Grad, at jeg sætter dem i Klasse med det bedste, jeg overhovedet kender.

Jeg har vist disse Tegninger til Folk, der sagde: Frølich, han er da saa manierét! Og de har tiet ganske stille og er blevne helt højtidelige, indtil det er brudt ud af dem, hvor det egentlig er storartet; og saa har de ganske barnligt givet sig til at fortælle om alt, hvad de saa paa Billederne. Er den ikke dejlig denne Silhouet af Asker Ryg med det spejdende Hoved mod den klare Luft, og Hundene der løber i Skyggen af Hvedemarken, medens de hvide Faar staar ude i Solen og ser efter dem, ligesom det var os der saa efter dem; disse faste, simple Træk, som man husker fra sin Barndom?

Det er Billederne selv, og ikke en eller anden mystisk »Poesi«, som virker i dem. Naar man studerer dem, er det stadig Billederne, man bliver ved at suge ind i sig, som man kan suge et klart Efteraarslandskab ind i sig: Ens Tanker har slet ingen Lyst til at farte videre og lade det ene Minde tage det andet; man staar med aabne Sanser og lader de skarpe Farver og alle Lini-

Fru Inge hilser den bortdragende Asker Ryg. L. Fr.'s Skitse fra Kjbhvn. c. 1839-40

erne i Træer og Marker præge sig i En. Og Billeder, der paa samme rolige og intensive Maade kan holde En fangen, saa at man kan se jævnt paa alt hvad de indeholder, og straks forstaar hvad det altsammen betyder, dem kalder man klassiske. Der er ligesom skjult en god Samvittighed i saadanne Billeder.

Et roligt Billede maa have en god Bygning, ja en streng Bygning, og en slaaende Karakteristik af alt hvad man ser i det; det har netop Frølichs Billeder. Man véd øjeblikkelig, hvor Hovedpersonen er, og ser straks, hvad der foregaar; og det, der foregaar, er igen netop det typiske Moment i den poetiske Begivenhed, som han illustrerer. Der er nu f. Eks. Fru Inge, der tager Afsked med den bortdragende Asker Ryg. Vi tænker os, at vi staar inde i en mørk Port og ser ud imod Sollyset, hvor Rytterskaren ses at drage bort, den ene lange, tavse Kappe foran den anden, og forrest Asker Ryg, der er i Færd med at dreje om bag den Bakke, der skjuler for Fjennesløvlil. Vi ser lige ud efter ham og mærker, at det gjør ogsaa de andre i Billedet: Vægteren til højre, som man ser som en stiv sort Silhouet med et tungt Nøgleknippe i Haanden; og til venstre Fru Inge, der sammen med ham staar ude paa Broen og ude i Solskinnet, der falder over hendes moderlige Skikkelse i den tykke svære Kjole. Hun støtter sig værdigt til det fasttømrede Brorækværk, medens hun

Fru Inge hilser den bortdragende Asker Ryg. Efter L. Fr.'s Radering i »De tvende Kirketaarne«, 1843

løfter den ene Arm og vifter Farvel. Og Sollyset falder paa Hunden, der sidder ved Siden af hende, ganske rolig, som om den slet ikke havde Lyst til at løbe efter Hestene, men vidste, at den skulde blive hjemme og være med til at forsvare Husfruen. Og ude paa Broen falder ogsaa den morsomme Skygge af det andet Brorækværk, som man ikke kan se for Vægterens Skikkelse; af Skyggen kan man læse sig til Tømmerværkets Mønster. Denne sorte Skygge viser rigtig, at der nu er tomt paa Broen, siden Rytterne er dragne bort. Nu kan Fuglene slaa sig ned dør og holde Gilde paa Hestenes Efterladenskaber; de hopper ud og ind af Rækværkets Skygge. Heller ikke dem løber Hunden efter. Hvor den fortæller meget, som den sidder dør, muskuløs og med spidsede Ører og tyk Hale, der ligger roligt ved Siden af den. — Paa den anden Side af Broen ser man til venstre, og tegnende sig bag Fru Inge der er og bliver Hovedfiguren, nogle Karle og Koner, og bag dem igjen et lavt Straatag med Storke paa; det er vel »det usselige Kirkeskur«, der var det sidste, Asker Ryg fik at se.

Naar man studerer Billedet, gaar det op for En, hvor genialt det er af Frølich at lade vor ligefremme Seen paa Billedet ligesom fortsætte sig ind i dette i Fru Inges og de andres Skuen efter den bortdragende Skare; derved bliver

Asker Rygs Hjemridt mod Fjennesløviil. L. Fr.'s Skitse fra Kjbhvn. c. 1839-40

denne Skuen mere levende, mere betydningsfuld for os. Der bliver Rum i Billedet. Broen og den sorte Skygge af Rækværket stiler ogsaa ind i Billedets Rum og förstærker derved endnu mere vort Syns Virkelighed. Frølich har nok vidst, hvad disse Træk, hvad den hele regelmæssige Scenebygning var værd. – Samtidig med at Rummet og Solskinnet bliver saa levende for os, der tror at staa i den mørke Port, som Billedets beskyggede Ramme ligesom danner, saaledes at den lave Bue foroven er som en Haand, der skygger vore speidende Øjne for det blændende Solskin derude foran os, samtidig kommer der ogsaa Bevægelse i Billedet. Rytterskaren *maa* forsvinde, ti vi bliver jo tilbage sammen med Fru Inge og hendes Hund og Vægteren og Broen. Der er en inderlig Sammenhæng mellem den stærke Rumvirkning i Billedet og den Bevægelse, som vi lægger i den bortdragende Skare; vi skyder den frem, idet vi former Billedets Rum.

Denne sorte Skygge af Brorækværket virker især saa morsom. Den bringer En til at tænke paa et af Raphaels Bibelbilleder, hvor man ser en rund Teltplads med høje spidse Telte; og Pladsen er ganske tom, der ligger kun midt ude paa den i brændende Solskin en Mand tilbedende en Røgstøtte. Fra vor Side falder de lange sorte Teltskygger ud paa Pladsen, de er det eneste levende foruden Manden, og de gjør Pladsen saa stor og tom, og alt saa uhyg-

Asker Rygs Hjemridt mod Fjennesløvliil. Efter L. Fr.'s Radering i »De tvende Kirketaarne«. 1843

geligt stille omkring ham. Vi fornemmer, som om vi selv stod inde i et Telt og saa ud. Det er Moses, der taler med Gud. Vi er Israelitterne, »der rejste sig og stode hver i sit Telts Dør« og saa efter Moses, indtil han kom til Forsamlingens Telt, og dør saa han Herren staa som en Skystøtte i Teltdøren »og alt Folket rejste sig, og de bøjede sig hver i sit Telts Dør«. — Raphael har ikke malet de nysgerrige Israelitter, men vi er selv Israellitterne; saadan er det, det skal være. Saa ser vi kun paa Moses; og Raphael lader os føle, at vi rigtig ser, ved at kaste disse brutale sorte Skygger ud over Billedets Grund, vi kan ikke slippe for at se paa dem.

Det andet af Frølich's Asker Ryg Billeder, som jeg synes staar saa uendelig højt i dansk Kunst, er det hvor han faar Øje paa Kirketaarnene. Vi ser og husker denne farende Rytter og hele Situationen. Alle Trækkene i Billedet er typiske. Marken med Stenene i Grunden mellem Græsset og med de tykke hvide Faar, der er rendt rundt i Tøjret af Forskrækkelse over Rytteren og Hundene; den ene haler i Tøjret, den anden ser efter Hundene, der slet ikke tænker paa dem, og snart er langt forbi. Og Morgenstemningen, der er given ved de opsejlende lette Silhouetskyer, og med Lærken over Hvedemarken. Og selve Rytteren med Hesten og Hunden; med spejdende Hoved og flagrende Kappe og Lansen, der staar i hans Stigbøjle skraat op i Luften bag hans Ryg,

den virker saa kækt og giver en egen Ro i hans fyrige Stilling. Man kan se, hvor han spejder opover Kornmarken, i hvis Skygge Hundene løber: dér ligger Kirken med sine Taarne, Lærken synger og Morgenhimlen er klar og frisk; det er rigtig som Oehlenschläger vil have det. Og dog er dette Billede paa ingen Maade en Illustration i ligefrem Forstand, en bogstavret Udmalen af Digterens Fantasibilleder. Frølich potenserer hans enkelte geniale malende Glimt i et virkeligt Billede. Hos Oehlenschläger staar der:

*Over den gule Hvedemark
Der kneiser en Bakke grøn,
Bagved ligger Finnesløvlil,
En Bye vel stor og skøn.*

*Det var sig Herr Asker Ryg,
Saa listelig da han loe,
Der han kom paa den grønne Brink,
Da skued' han Taarne to.*

*Det var sig Herr Asker Ryg,
Han bad vel ved vor Frue:
Give det Gud i Himmerig,
At jeg et Taarn maatte skue.*

*Over den Kirke stoltelig
De kneised' i Luften blaa.
Lærken sang i den Hvedemark,
Mens Solen skinte derpaa.*

Hvordan skulde nu Frølich kunne vise os, at Asker Ryg, da han faar Øje paa Kirketaarnene, just da er kommen op paa den grønne Brink? Saa skulde han lade os staa neden for Brinken og se ham højere oppe; men saa kunde vi ikke se Kirketaarnene og vilde ikke forstaa, hvad han egentlig red for. Eller der kunde tænkes andre Muligheder. Frølich lader ham ride paa en flad Mark, men langs Hvedemarken, som Lærken synger over i den klare Luft, og hans Silhouet tegner sig op over Kornet, medens Hundene løber i dets Skygge; og i næste Spring er hans Hest ude af denne. Paa denne Maade kommer det momentane livfuldt ind i Billedets Situation, og med forskellige Friheder rammer Frølich netop med sin Kunst det, Oehlenschläger vilde med sin Poesi.

Det er morsomt at se, hvor sikker Frølichs Stil er i disse Tegninger, som udkom 1845, og ved Sammenligning med Skitserne til dem at iagttage, hvorledes selve den kompositionelle Kraft og kunstneriske Form vandt ved hans Gennemarbejdning af disse. Maaske er Skitsen til den ridende Asker Ryg luftigere og uskyldigere, men den udførte Radering er langt mere monumental.

✱

UDDRAG AF BREVE FRA 1845

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr.

Natten mellem 2. og 3. April 1845.

Min Ven! . . . Kjære Lorenz! jeg havde det ikke godt, da Du kom tilbage, men Omgang med Dig og navnlig min forestaaende Reise har atter oplivet mig. Dine Ord iaften har viist mig, at jeg er bleven tøileløs, og en Ting, som vilde gaae uændset hen for enhver Anden, styrter mig igjen tilbage i den bittere Følelse af: at al den Godhed, man viser mig, dog kun naaer til en vis Grad, gaaer jeg kun en Tomme videre, da er jeg den Fremmede. Dette er ingen Beklagelse over Dig, Du kan sandelig taale, hvad jeg siger Dig, men kan

Du føle det Bittre, som vækkes hos mig ved et saadant Ord; tael aldrig haardt til mig paa den Maade, det gaaer mig mere nær end Du maaskee troer. – Den anden Ting er den Modløshed, der yttrede sig hos Dig, og som jeg inderlig beklager, saameget mere, som den kom frem paa en Dag, da Høyen saa klart lagde for Dagen, at han virkelig havde Interesse for Dig. Det er en langt vigtigere Ting, og i Sandhed sørgelig. Thi her skulde dog Venskab kunne formaae Noget, men har det bragt Dig mere Ro, mere Tilfredshed? nei! Dine Ord vare saa myge, at det saa ud som den strenge Dom, Høyen udtalte over dum, bondeagtig Storsnudethed og Indbildskhed i det Personlige, og Frækhed i den kunstneriske Production, for en Deel traf Dig, idetmindste gjorde den, at Du blev taus og følte Dig saa sønderknuust, at Du ikke vovede at have nogen Dom. Hvor er det muligt? Din Person har jeg aldrig hørt andet om, end hjertelige Lovtaler, Du er nævnet med en saadan Agtelse, at om det ikke var barnagtigt, jeg kunde næsten være stolt, forfængelig af Dit Bekjendtskab. Ogsaa i Høyens Familie. Og Din Kunst – at den betragtes af ham som vildfarende, har han aldrig regnet Dig til Last, det kan jeg med Sandhed sige. Han veed, at man tidligt har overøst Dig med Roes og maaskee overvurderet Din Lethed i at componere og tegne paa Grundighedens Bekostning. At Du forlod Dyrene som Hovedstudium, hvad han saameget har beklaget, tilskriver han slet ikke Dig. At Du nu saaledes uden Sympathie blandt Kunstnerne maa føle Dig uhyggelig og imellem vel endog ulykkelig, det kan jeg saa godt forstaae, men Din Stilling er ikke værre, end at et eneste Billed vil vække alle de vægtigere Folks Deeltagelse for Dig, naar kun Du kan bestemme Dig for at slutte Dig til en Retning, der skjønndt endnu i Svøbet dog er for bestemt antydet til at vi kan kalde den Hjernesvind længer. Gjør i Guds Navn, hvad Du maa gjøre i Dresden, men forlad da paa længere Tid Tydskland, der dog virker stærkere paa Dig, end ønskeligt er, og Ingen mere tro Allieret skal Du have til at rose, hvad der fortjener Roes i den tydske Kunst, end netop jeg; Hadet til den kan ikke oprøre Dig mere end mig, naar det yttre sig saa fanatisk, som vi desværre ofte har Leilighed til at see, det gjør. – Men nu til Slutning et Ord: kan Du endnu føle Dig saa ringe, at Modet svigter, som i Aften synes at fremgaa af Dine Ord, da kjære, kjære Ven! da trøst Dig – luk kun Dine Tegnebøger op og see! sandelig, Du behøver ikke at skamme Dig eller tvivle om Du fortjener Kunstnernavn, hvem har gjort netop det, hvad Du har gjort, har Du ikke Din egen Maade at see paa, har Du ikke Lethed til at gjengive, hvad Du seer. Men vil Du hente meest Fred, meest Glæde, meest Selvtillid, da see til de yndige Træk, Du aflurede vor rige, gamle, evigunge Natur. Af den blev det givet Dig at øse med et langt større Kar end jeg, og dog troer jeg ikke at stjæle det Reiestipendium fra mit Land, men virkelig at fortjene det saa godt som Nogen af mine Jevnaldrende. Det mener jeg at kunne sige uden Ubeskedenhed, naar jeg ikke lukker Øiet for Svagheden i mine senere Aars Frembringelser. Jeg seer til mine Tegninger som vare de en Andens Værk og fryder mig over de Glimt af Naturen, som i dem ere gjengivne; det kan Du gjøre i videre Omfang, thi Dig blev givet Mennesket med, og skulde Du, der har glædet saa Mange ved disse Træk ikke selv have nogen Glæde, ikke selv have mere Anelse om Dine Evner, end at Du nedslaaet maatte tvivle om at fortjene Navn af Kunstner, og tro Dig truffet af strenge Domme over kold, hjerteløs Stræben efter Pragt og Virtuositet. – Vil Du ikke noget Dybere, noget Ædlere? Kom til Ro, kjære Lorenz! saa vidt muligt, og giv aldrig denne sørgelige, opløsende Stemning Rum. Hold ved Skovgaard og mig, lad os stræbe sammen frem mod eet Maal: at gjengive Danmarks Natur, som den træder frem i Folk og Fæ, Land og Hav; gaa vi bort, da lad os allevegne som Kunstnere see gjennem vore fra Hjemmet medbragte Brillen, da skulle vore Landsmænd forstaae os.

DEN NORDISKE HØJTID

Efter farvelagt Skitse til Odin

DEN NYE STUDENTERFORENING'S NORDISKE HØJTID 13. JANUAR 1845.

Senioratets Beretning om denne i Skandinavismens Historie berømmelige Fest oplyser, at det var Det norske Studentersamfund der foreslog et saadant nordisk Fællesmøde for den studerende Ungdom ved de nordiske Universiteter. Nordmændene ønskede, at alle Nordens Studenter »engang i en højtidelig Stund kunde mødes i Aanden og tilsige hverandre troligt at arbejde for at bevare og udvikle det gamle Nordens Aand i det elskede Fødeland«. Derfor foresloges det saavel de danske som de svenske Studenter samtidig »at fejre en Høj-

Efter farvelagt Skitse til Thor

tid til Fædrenes Minde paa den 13. Januar, sidste Dag Jul, for navnlig at tømme Bragibægeret for Fortidens Minder og Løftets Bæger for Fremtidens Haab«. – Forslaget vandt udelt Bifald og den danske Fest afholdtes i Skydebanens store Sal med Deltagelse af 254 Medlemmer af den nye Studenterforening, og med N. F. S. Grundtvig og Prof. H. N. Clausen som Æresgjæster. Festen fik en uventet og betydningsfuld »Tilvæxt ved det højmodige Tilbud af tre af vore dygtigste yngre Kunstnere, der prydede Salen ved genialt opfattede, kjækt udkastede og i faa Dage af L. Frølich med Bistand af Lundbye og Skovgaard ud-

Efter farvelagt Skitse til Freia

førte Kridttegninger af Valhals Guder i Legemsstørrelse, der omgivne af Grankrandse fra Væggene skuede ned paa den begejstrede Ungdom». – H. Rung og J. P. E. Hartmann skrev ny Melodier til nogle af Festens mange Sange og Carl Ploug præsiderede foran H. V. Bissens Valkyrie, der var opstillet i en Grangrotte bag Præsidentpladsen. Foran ham stod et stort med Sølv beslaet Drikkehorn, som Foreningen havde anskaffet til Festen, og dette overrasktes efter Tur til Højtidens mange Talere. Beretningen giver et levende Billede af en vellykket Fest baaret af en stærk begejstret Stemning. – De elleve med kulørte

Efter farvelagt Skitse til Brage

Kridt tegnede Gudebilleder er gaaet tilgrunde, men Frølich tegnede dem alle i lille Maal i autografiske Pennetegninger, der overførtes paa Sten og udgaves i Hæftet: »Mindeblade om Den nordiske Højtid. Den 13. Januar 1845«, hvorpaa der forlods var tegnet Subskription. (Se Orla Lehmanns nedenf. afstrykte Brev u. Dato.) Det er bekjendt, at Skovgaard har tegnet Loke-Figuren og Lundbye alle Rammerne om Billederne, men den Antagelse, der har været raadende i enkelte Kredse, at Lundbye har tegnet Heimdal-Figuren er uholdbar. Det er snart sagt den mest Frølichske af alle Guderne, særpræget ved dens heroiske

Efter farvelagt Skitse til Heimdal

Sving, der er ganske udenfor Lundbyes Muligheder. – Som det desværre er Tilfældet med mange af Frølichs Arbejder, har ogsaa Forarbejderne til Gudebillederne, ved Skænk og Gave, været splittede for alle Vinde. Nogle er i senere Aar ved Arv kommet i Havn i Statens Kunstmuseums Haandtegningsamling, og det er derfor muligt her at gjengive sex af de originale, i Vandfarve udførte, Udkast til Gudeskikkelserne. Det er kækt, bredt, men hurtigt gjorte Arbejdsgrundlag for de store Kartoner. Til enkelte af Guderne findes der helt smaa Blyantsudkast, hvoraf en Odin er benyttet paa Titelbladet til nærværende Af-

DEN NORDISKE HØJTID

Efter farvelagt Skitse til Ørvarodd, Holger Danske, Stærkodder

deling af Frølich-Bogen. – Fraregnet de ovenfor citerede Ord hentede fra »Fædrelandet«s Festreferat og Senioratets Takskrivelse, synes Arbejdet ikke at have vakt større Opmærksomhed; [se dog Brev fra J. Th. L. af 28/5 1846]. – Det samme er ogsaa Tilfældet med Frølichs Billeder til »De tvende Kirketaarne«, der maa antages at være omdelt til Kunstforeningens Medlemmer omtrent paa samme Tid som Den nordiske Højtid afholdtes. End ikke i Frølichs nærmeste Vennekreds synes denne Række Billeder at være opfattet som det lødige, rene danske Arbejde det var. – »Han har været forfærdelig lidt forstaaet.«

Fra Den nye Studenterforenings Seniorat til L. Fr. i Kjbhv.

Kjbhv. 1845, Januar.

Ved at fremsende vedlagte, af os udgivne, Beretning om den d. 13. dennes i den nye Studenterforening afholdte nordiske Høitid, skulle vi ikke undlade paa Selskabets Vegne at aflægge Dem vor erkjendtlige Tak for den velvillige Opoffrelse, hvormed De, i Forbindelse med Deres Kunstvenner, D'Hrr. Lundbye og Skovgaard, paatog Dem i saa kort Tid at frembringe en Decoration, der i saa høi Grad bidrog til at forskjønne den nævnte Fest og hæve dens Betydning.

Gust. Brock. F. C. Bech. F. H. Eibe. Gammeltoft. Brix.

*

Fra Orla Lehmann til L. Fr. i Kjbhv.

1845 (uden Dato).

Høistærede. Vedlagt sender jeg Dem de af mig samlede Subscribenter – henved 200 fra Studenterselskabet og 200 fra scandinaviske Selskab. Kan jeg ved Sagens videre Fremme være til Nytte har De kun at disponere over mig; det var kun efter Deres ved Skovgaard mig gjentagne Gange overbragte Ordre at jeg har ladet det beroe ved den Priis, Brandis havde opgivet under Forudsætning af det Hele skulde være paa eet Blad. Deres hengivne Orla Lehmann.

*

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr.

1845 2/3.

Kjære Lorenz! Svønn [Grundtvig] beder at komme til dem paa Søndag i stedetfor idag, da Ingemanns ere forhindrede fra at komme iaften. Paa Søndag finder vi dem ventelig ude paa Landet, derfor tidligt! og vi skulle smage en Foraarsdag, som den ikke i flere Aar vil komme for Dig og J. T. L.

*

Efterfølgende spøgefulde Henvendelse maa være givet L. Frølich i Kjbhv. 1845. De tre Underskrivere maa have haft en Aftale om hver at skrive en saadan Tiltale til L. Fr.'s Lærere i Dresden, thi Papiret indeholder tre Udkast skrevne henholdsvis med Lundbyes, Svend og Johan Grundtvigs Haand. Lundbyes Ordlyd, der her benyttes, staaer paa første Side. Under den er med Blyant – af en anden Haand (mulig Frølichs) – skrevet de tre Navne. – Joh. Grundtvigs Ordlyd slutter med:

»Paa egne og Landsmænds Vegne Ørvarodd. Holger Danske. Stærkodder«.

VI Undertegnede tvivle jo ingenlunde om, at det er skeet af den allerudsøgteste Velvillie mod en vis Longobard, som lyder Navnet: LARS GLAD, at De for omtrent et Aar siden tog samme Lars's Æresord paa, at han vilde vende tilbage til den berømmelige Stad Dresden, for der, under Deres Øine, Vinger og søde lille Hunde-Pidsk at udføre et eller andet nydeligt lille Digt med Farver paa Lærred. Dette Løfte gjør imidlertid vor Ven LARS heelt kruus i Hovedet, da han her er kommet i Gang med at tegne Billeder til de Myther og Oldsagn, som her, hvor Myther og Sagn havde deres Vugge med endnu hørlig Efterklang af Vuggeviserne, dog vel skulde lykkes ham bedre, end hos Dem, store Mand! der, med al Agtelse for Deres bekjendte Størrelse, dog vel maa være temmelig fremmed for disse Sager. Dette gaaer maaskee saa dybt under Deres Horizont, at De slet ikke kan faa fat derpaa, men saa har han her Slægt og Venner, med hvem han tidligt voxede sammen, og som han nødigt vilde forlade – det kan De dog forstaae? hvad behager?

Thi er det vor ydmygelige Bøn og Begjæring, at De huldsalig vilde fritage ham for Opfyldelsen af et Løfte han fortryder, og som De skulde have al Landsens Ulykke for, at De nogensinde tog. Forstaaer De det? – Johan Grundtvig. Svønn Grundtvig. J. T. Lundbye.

*

Høstlandskab. Holmstrup. Maleri 1845. (Se Breve fra J.Th. L. af 27/; og 30/12 46)

Fra Carl Ploug til L. Fr.

Kbhvn. 1845 19/6.

Bestyrelsen for det nordiske Studentermøde i Kjøbenhavn 1845 indbyder *Hr. Maler Frølich* til at bæere en Tirsdag den 24. Juni i Ridehuset paa Christiansborg foranstaltet Fest med Deres Nærværelse. Man samles paa Ridebanen Kl. 8. Paa Bestyrelsens Vegne *Carl Ploug*.

Fra L. Frølich til Joh. Th. L.

Kjøbenhavn 1845 7/6.

Løverdag Morgen [efter Joh. Th. L.'s Afrejse]. Kjære Johan! Jeg sidder her og drikker min Kaffee hvor vi i Tirsdags Aftes sadde sammen og jeg faaer Lyst at skrive Lidt; – fra Toldboden gik vi Alle ned paa lange Linie, vi saae din røde Hue, vi svingede vore Hatte, Du stillede Din Kikkert mod Land, men hilste ei, saae Du os ikke? Vi spadserede, Skovgaard gik ud til Grundtvigs, jeg til mine Bedsteforældre, min stakkels Bedstefader, han sidder der som den ældste men eneste raske i en heel Bede af Syge, min Bedstemoders Tilstand kjender Du, . . . i Mandags skrev hun til en Veninde: »Manden med Leen har været og banket paa hos mig, men saa lempeligt, at jeg takker Gud for Varslet« og det er da ogsaa bedre med hende, det gjorde et underligt Indtryk paa mig. – Igaar aftes vare vi hos Høyens, der var megen Samtale, Høyen maatte ogsaa høre af Marstrand, at han havde banket dem som Dreng, hvilket gav Anledning til Latter. – Der var Tale om at gjøre en stor Fane for de svenske Students Besøg; bliver neppe til Noget; – derfra kom vi til at tale om nordisk Costume, hvorved Høyen antydede sine fra det Almindelige temmelig forskjellige Anskuelser . . . Jeg skal hilse Dig meget fra Thomsen, han billigede Din Reiseplan, beder Dig melde, hvor Du opholder Dig i Som-

mer, for at Du kan opsøges; han haaber meget af denne Reise for Dig; han har meget vel mærket at Du har lidt af et Tryk, har ogsaa gjettet rigtigt af hvilket; men da han har villet gjette videre, har han nok gjettet feil; – han har megen Interesse for Dig, og jeg synes Du skulde ved Lejlighed underrette ham om Sandheden, hvad Du des lettere kan, jo meer det er overstaaet; – jeg har jo ikke villet sige ham videre Beskeed, eller ladet ham mærke med at jeg vidste meer end han, men billiget hans Gjetninger som rimelige. . . . *Mandag Morgen*. Kjære Johan, vi passiare lidt som medens Du var her efter Leilighed, det gjorde et Hul, at Du tog bort, nu Tiden ryste os sammen som Kartoffler i en Kurv, til vi igen kan ligge mageligt; – Det gaaer ligesom Du skrev ved min Bortreise, men jeg tænker, jeg skal have godt af Skovgaard, det er kosteligt med hvilket Liv, han sætter sig ind i en Ting, saasnart den interesserer ham. . . . ^{26/6}. Jeg maa dog tilføie et Par Ord, . . . i forrige Uge havde vi den preussiske Konge; – i denne Uge 500 svenske og norske Studenter, jeg har en Norsker hos mig. Det gaaer fra Fest til Fest, fortræffeligt arrangeret; og jeg har oplevet Adskilligt meget interessant; igaar var vi i Dyrehaven, 1200 i eet Telt, spiste ved Eremitagen. I Forgaars endnu større Fest i Ridehuset; men paa denne Stump Papir vil jeg forgjæves søge at udmale Noget derom. – Derfor vil jeg blot ønske Dig al Lykke paa Reisen, . . . og sige Dig, at mange Mennesker have bedet mig hilse Dig. Din Lars.

*

Fra L. Frølich til J.Th.L. i Rom.

Holbek 1845 ^{10/8}.

Ven, Johan! Her sidder jeg med to Lys for mig og en stor Balle The, Svenn [Grundtvig] ved Siden med Benene paa en Stoel, arbejdende i en Pakke Berlinger, – og spørger Du om Grunden til denne Situation, saa vil jeg fortælle Dig, at jeg først i Fredags blev ganske færdig med mine Stykker til Dresden; Moderen med Barnet og et lille Skovparti med Solen bagfra ind med lysegrønne gjennemskinte Bøgeblade og Græs, to trætte Jægere ligge foran og mase med deres Hunde. – Det første Stykke kostede en Deel Mas; iøvrigt fandt Folk at hun var godt koloreret. – Nu vilde jeg da ud til Skovgaard ved Skarrit-Søc, og Svenn gik med for at besøge os. – Jeg havde af dine Billeder, Beskrivelse og Dagbog faaet megen Lyst at besøge det nordlige Sjælland, og vi vilde da gaae over Jægerspriis; – Lørdag-morgen kørte vi til Lyngby. Gik til det smukke Frederiksdal, hvor vi spiste Frokost under det barnlig nette Portrait, Du nok husker, gik langs Søerne Fur, Bastrup, Bure; den sidste viste sig især herlig i det lyse Soelskin, drak Melk i en Bondegaard i Hjørland, hvor en Mængde Koner vare samlede for at lave til Bryllup, der blev knebet Sukker og malet Sennep, stødt Kaneel, visket Tallerkener af, en Balle Klipfisk stod inde mellem de fulde Kister, og i en anden Stue vuggede en gammel Kone et lille Barn. – Frederikssund henrev os ei; Vi forfriskede os ved et Bad paa den anden Side, og travede til Jægerspriis, hvor vi gjorde os det *bene*; ligefuldt vare vi stive imorges og jeg havde ømme Fødder; som gamle Ralliker kom vi neppe ud af Stedet, brugte tre Timer til den første Miil, da vi stadigt brugte Grøftevoldene som Sofa; men saa siden kom vi i Gang og det gik strygende. Vi kom over Skiby, Kirke Hyllinge, og ved Rygaard saae vi rigtig-nok Udsigter, som vare værd at gaae efter, men saa regnede det, og vi fik ei Deiligheden at see; vi kom over Issefjord og gik hertil ad en Vei som maatte være herlig i godt Veir. – Nu er vi stive og har spist os tykke, Svenn spanker om i bar Skjorte og jeg længes ogsaa efter Sengen. – Vi skal nu see til hvad jeg kan gjøre ud af dette Ophold paa Landet, jeg maae desværre tilstaae for mig og Dig, at jeg hidtil Intet har seet af Folk og Dragter, som har tiltalt mig. – Tre Uger ere gaede siden jeg skrev paa dette Blad, og i dem er jeg vist blevet dem ældre, medens det indere Liv ei altid følges med det ydere; idetmindste synes jeg at jeg er blevet saa fattig paa Illusioner; og skjøndt det er kjære Børn, saa synes jeg dog, jeg faaer bedre Fodfæste, da de ei dandse og gjøgle om mig; men

Pokker troe Freden; en Fugl lader et Frø falde i en beleilig Stund, og er der endnu maaskee Foraar nok i Hoved og Hjerte, myldrer de op, det uigjennemtrængelige Net af sammenslyngede Phantasiplanter saa Øiet ei naaer Jorden og Himmelen. – Og dog, jeg synes, jeg er saaledes vaagnet op af Skuffelser, at jeg kun maatte kunne bygge paa fast Grund, og troer Du, jeg vil drive det vidt deri? Den, der har spiiet Conditorstads hele sit Liv, skulde hans Mave kunde fordøie Rugbrødet, den, der har konstrueret og bygget af Luft, have Hoved til at fordele de vanskelige Steen, og vil hans bløde Hænder ei synke fra Tømmeret og Leret; opgive Alt, sætte sig hen og sige, jeg naaede det ei, lad nu Andre, hvad de kan. Og dog, hvor der er Liv er der Haab, og det har jeg endnu; jeg har ligget herude i Holmstrup al den Tid, godt Veir og daarligt Veir, godt Mod og daarligt. – De første Dage vare vi Mange herude. Svenn, [Sønderjyden J. L.] Knudsen [bekjendt som Præst i Lunderskov, Fader til Forf. Jakob Knudsen], Skovgaard, Dalgas og jeg, men siden vare vi tre sidste her, saaes om Aftenen, saa hos den ene, saa hos den anden, snakkede og sang af Belmans veemodigt overmodige Viser; jeg har boet hos Sognefogden og glædet mig ved mange Træk, men Skjønheden findes ikke her i fuldt stort Maal; den har Du om Dig; her er den saa taaget og omsløret, at den aldrig kan træde op som Herskerinden, hvem alt Andet lyder, nei den pipper sommesteder beskedent frem ved Siden af Lunet, eller ligger som et fjernt uopnaeligt Land, man kun med Veemod kan skue over til, og holde sig skadesløs ved lystig Ironi; og i Syden har de Virkeligheden, de behøver ei at længes, at drømme veemodsfuldt, de kan nyde. – Det var nu en Betragtningmaade; – Du har nok en anden – og jeg vel ogsaa, ellers havde jeg nok været der for længe siden. – Jeg har tegnet og malt Studier og jeg troer eet og andet godt; men i det hele taget uden bestemt Formaal, fordi jeg forandrer samme hver ottende Dag, eller egentlig taber det af Sigte, naar jeg render og kiger Stjerner, og naar jeg saa leder efter Traaden, saa finder jeg sommetider en anden. – Igaar d. 1ste September, drak jeg din Skaal (for mig selv) hos Baron Zytphens paa Bentzonslund og siden i dansk Brændeviin og Øl med Skovgaard og vi udmalede os hvordan Du sad med un fogletto di vino, delle uve, pane, ed una pipa – mangiando, bibendo, fumando. – Imorgen forlader jeg denne smukke Egn, ikke uden Veemod, for Tankerne groe fast i Skovene og i Engene, hvor de fødtes, og man synes at lade det ene tilbage med det andet. – I Morgen kjører jeg til Kallundborg (Skovgaard ogsaa) og besøger din Moder; og jeg vil ud paa Refsnæs, saa jeg Torsdag Nat kan kjøre til Kjøbenhavn, finde Breve, tage Bestemmelser. God Nat ønsker jeg os Kl. er snart Et og jeg hører Befolkningen vende sig inde i Sengene og stønne lidt engang imellem. . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Kjbhv.

Rom 1845.

Kjære Lorenz! . . . Først maa jeg takke Dig fordi Du var saa god at overtage mine Timer i Asylskolen. Det glæder mig at see, hvad der tydelig spores i Dit Brev, at det har interesseret Dig at have med de Smaae at gjøre. Og det er morsomt for mig at see, hvor eens vi tænke i det Stykke; . . . Men finder Du ikke, at den Skole lover mere, idetmindste end alle de læge og lærde, jeg kjender af egen og Andres Erfaring? Det er den herlige Rørdam, vi kan takke derfor, jeg siger vi, det klinger stygt; men jeg kunde gjerne, uden Smiger eller Overdrivelse sige: at Landet, at Danmark burde takke ham, der opdrager Landets Børn saa kjærligt, og med saa meget Hensyn paa at danne dem til »Venner af Fædrelandet«! og der vil jeg gjerne være med; det stod mig for Øie og forledede mig til dette vigtige »vi«. – Dernæst maae jeg yttre for Dig min Glæde over, at Du omtaler »det danske Samfund« som Noget, der tegner til at ville lykkes, hvad der glæder mig ret inderligt, saameget mere, som Mange vare tilbøielige til at ansee det for et Luft-Kastel . . . –

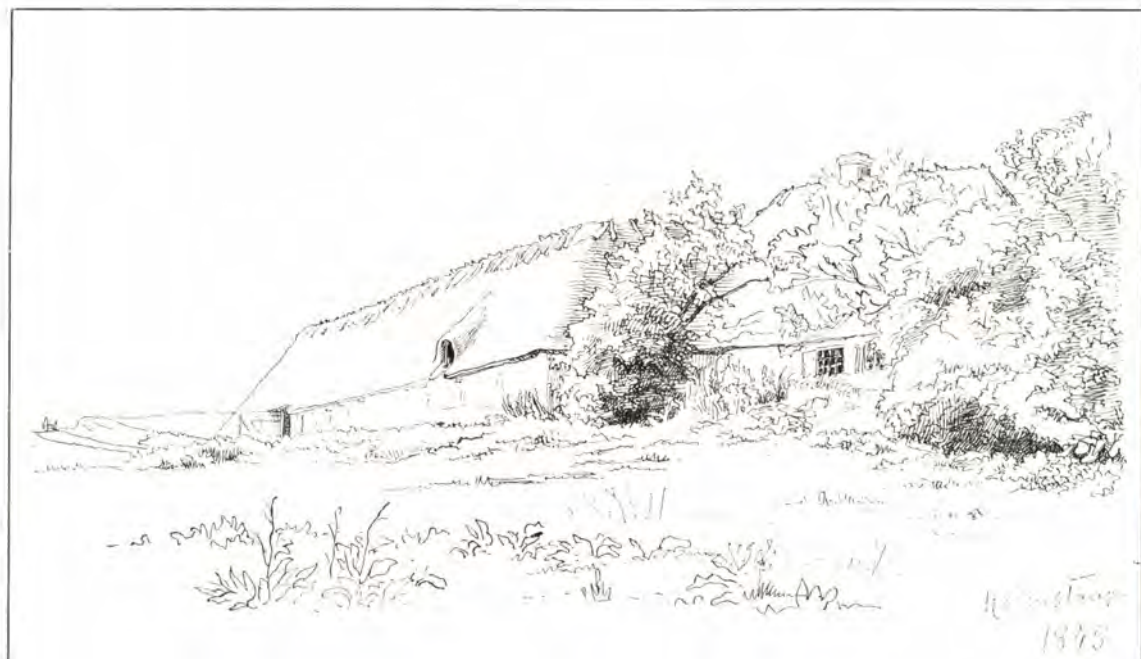

Studier i Olie og Tusch med Pen

den anden skulde ligge hos Karlen, da deres Seng var bestemt til mig; men hun græd og fik Lov at ligge imellem Forældrene; – da de nu klædte sig af, gjorde jeg det samme, og da Manden og jeg var krøbne til Sengs, slukkede Qvinden Lyset, og gjorde sig færdig i Mørke. Alt dette forundrede og morede mig meget; og jeg kunde ei undlade at fortælle det. – Næste Morgen vare vi Alle oppe før Solen; Konen gik langt ud paa Bankerne at malke, Pigen lagde Deig, Manden hedede Ovn, Karlen ud at pløje, Smaapigerne ud til Faarene, og jeg ud at see den kosteligste Solopgang; det regnede hen over Kallundborg, men vi havde klar Blæst. – Penge vilde de ei tage af mig; det er Selveierne paa den magre Hede i Mod-sætning til den maaskee rigere Fæster. – Jeg var ude paa det nye Fyrtaarn, hvor de male- riske forfaldne Volde ligge paa den skarpe Spids, Havet buldrede og Vinden peeb; jeg kunde see Samsø, Jylland fortonende sig som Søiler, Fyen og Sjælland paa begge Sider, hvortil den lange Tunge bredte sig indad. Til- bage gik jeg meest paa den vestre Side (formelst Nordosten) nede ved Stranden, glædede mig over Klinerne og Havet; det eneste Men- neskespor er Aalegaardene. – Jeg besøgte atter Rasmus Nielsen og tegnede hans Ane Anders- Datter. – I Kallundborg var jeg atter hos Dine; blandt de tre Gamle tager Din Moder sig ud som en ung Pige; de vare Alle saa venlige. Din Bedstemoder vilde, jeg skulde spise og drikke Noget, men der var ingen Tid; den gamle Tan- te skjæmtede nok saa muntert, og den gamle Mand medgav mig sin Velsignelse; men Din kjærlige Moder kom altid tilbage til sin Johan, og vilde gjerne jeg skulde ned til ham. – Jeg saa med megen Fornøielse Din gamle Høns- hund paa Væggen. – Næste Morgen Kl. Fem var jeg i Kjøbenhavn, og gik strax ud til Marien- lyst, men der var det ei glædeligt; der havde

været saa foruroligende Efterretninger fra Franckes (i Ems), at min Moder Dagen i for- veien var reist tilligemed min Svoger Brun didhen; . . . nu er min Søster [Mimi] Brun og jeg herude hos min Fader. – Igaar var jeg hos Høyens, der har været en Tid paa Nysø, og havde det godt; det glædede mig at læse Dit Brev til Fruen, men jeg haaber Du skal snart føle Dig lidt hyggeligere dernede. – At Erkjendelsen giver Italien Krandsen, Følelsen Dit eget lille Danmark er jo i sin Orden og glædeligt. – Fra Dresden har jeg endnu ingen Breve, saa jeg kan Intet skrive angaaende Vinteren. . . .

Studietegning i Pen. Holmstrup 1845

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Kjøbenhavn.

Rom 1845 20/9.

Kjære Lorenz! Eet langt Brev ligger her paa Bordet, skrevet idag, men jeg begynder hellere et nyt. Da Du, som det lader, er endnu ganske uvis, saa giver jeg gjerne et Stød til at rokke Dig, at Du maa rulle over Tydscklands Jernveie her ned til os, hvor Du vil finde Alt indrettet for Kunsten, Meget at lære, men Intet, slet Intet for Gemyttet. Livet her er rædsomt, og kun som et deiligt Skuespil gaac de herlige Skikkelser, de yndige Egne forbi mine Øine. Men, hvor jeg har seet det allerherligste, har jeg dog aldrig følt mig vel tilmode her, derfor: det maa være en Læretid, kan aldrig blive mit Hjem for flere Aar. Med Jerichau og Læssøe kan jeg ikke enes, og vi ville neppe nogensinde faae Ende paa den Strid, om vi ikke paa begge Sider kunne agte hinandens Anskuelser. Jerichau har lært mig meget, men synes ikke at kunne fatte hvad mit Maal er, og nu er vi gjennem mange Kampe kommet saa langt fra hinanden, at jeg ømmer mig ved at berøre de Ting mere. Du vil i saa Henseende komme bedre ud af det, da Du aldrig kom til Hvile i Danmark, og derfor bedre vil kunne taale den ublide Behandling, som bliver alle Forhold hjemme til Deel, politiske, kunstneriske, merkantilske, tekniske og land-oconomiske. Nu, lad os ikke tale mere om det. Jeg har indseet Feil i vore tidligere Anskuelser, indrømmet dem, det er ikke nok, men jeg kan ikke gaac videre. Min Kjærlighed til Danmark er styrket ved Savnet, og kan jeg som Kunstner gaac fremad her, vinde en bedre Behandling, bedre Begreb om Farve og Virkning og Heelhed i et Billed, da reiste jeg ikke forgjæves, men vandt netop, hvad jeg trængte til. Om Du vil komme, saa see at indrette det, mens Du har mig her, Du vil da ikke være ganske blottet for Midler til Sammenligning, thi jeg er vist et ganske godt Exemplar af en forstokket fanatisk Dansk, som saadan forekommer jeg mig selv næsten nu, men kan kun ikke beklage det. — Lad os tale om noget Andet. Det glædede mig at see, at Du havde besøgt min Moder i hendes Fædrenehjem, det Du skulde seet for ti ja blot fem Aar siden, for at see et Exempel paa gammeldags Gjæstfrihed; nu lakker det stærkt ad Enden, og Gud veed om jeg seer det gamle Kløverblad mere samlet. Skade at Du ikke var i Vallekilde, og at

Bag Holmstrup. Kongens Møller. Studietegning i Pen. 1845

Dit Brev ikke var skrevet efter, at Du havde været paa Refsnæs, ved Skarritsø, Holmstrup o. s. v. de kjære Steder, som selv ikke her kunne fordunkles for mig. Mit Portrait har Du gjort Moder en stor Glæde med, kan jeg see af hendes Brev, men det er mere som jeg skulde see ud, end som jeg virkelig gaaer omkring paa denne underlige Kugle. Kom Du i nogen rigtig Samtale med min gamle Moder? ikke sandt, hun fortjener den Kjærlighed, som vi alle bære til hende. – Skovgaard, hvordan har han det, er hans Arbejder lige saa smukke, som da jeg kunde see dem blive til? tænker han i Alt saa roligt, handler han i Alt saa gediegent, som da jeg saa ham? saa siig ham, han skal aldrig reise; beed ham blive til han seer, hvordan det gaaer mig, jeg vil fortælle ham Alt, at han kan bestemme om han vil reise bort og lide de samme Savn, som jeg, for dem vilde han føle! Om ham gjælder, hvad der blev talt om en Aften hos Høyens, at en Maler maaskee dog bedst gjorde hvad han var voxet op hos; . . . det kunde maaskee ogsaa gjældt om mig, der daarligt troede: at Italien var et Paradiis, hvorfra jeg nyskabt kunde vende tilbage. En saadan Reise staaer hjemme for os som en stor Lykke og Fornøielse, men er det langt fra, og om jeg en eneste Gang har havt en Glæde som den, naar jeg hjemme skulde reise paa Landet, saa maa man kalde mig Mads eller hvad værre er. – Dersom Du kommer hertil vilde Du gjøre mig en Tjeneste ved at tage et Exemplar med af mine Fabler, jeg vil gjerne betale det. . . .

✱

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Rom.

Marienlyst 1845.

Igaar da jeg om Aftenen kom ud til Brandis, havde jeg den Fornøielse at træffe Dit lange Brev som den ordentlige Svann [Grundtvig] havde indbundet i 4to i et stivt Bind med Udskrift om sin Eiendomsret. . . . De havde studeret det saa ivrigt at de alle refererede mundtlig; men rigtig til Livs fik jeg det først i min Seng; idag sendte jeg det til Din Broder Sivard, som jeg Dagen iforveien netop havde spurgt om Efterretninger, han sender det vel til Din Moder, som har skrevet til Rom, og saa faaer vel Skovgaard ved Skarrit-Sø det. – Jeg er endnu fast i Kbh., da jeg . . . absolut maatte have et Stykke

færdigt til Dresden, . . . jeg maae endelig see at sende noget saa godt, at Bendemann maae lade mig gjelde for Svend; jeg vilde da gjerne tilbringe den øvrige Deel af Sommeren paa Landet, men jeg troer riglignok at jeg reiser til Vinter, maaskee vi tilbringe den sammen, hvis det ei bliver for seent tager jeg sagtens samme Vei som Du. – Om Skandinavernes Besøg vil jeg ei fortælle meget, – Andre gjør det vel; der var meget glædeligt og meget ærgerligt, Over-spændthed og Raahed ved Siden af hinanden, – ved en deilig Fest i Ridehuset drak jeg Dus med tre, hvilket jeg skriver Dig, fordi den Ting har temmelig megen Betydning for mig,

Sjællandsk Malkescene. 1840 eller 1845. Pen

med min Gjæst, min Normand, med Bissen, hvor jeg siden den Tid har undgaaet Tiltalen, da det er mig vanskeligt og med Svend [Grundtvig]. – Jeg har spildt megen Tid, min Broder var her otte Dage og saa Skandinaverne; – i den Tid fik min Søster Francke en lille Søn; hun er bestandig meget svag. – Min yngste Søster bad mig hilse Dig. . . . Da det nu blev til at Du strax tog til Rom, saa vil jeg dog paa det Indstændigste bede Dig om ei at blive der i Sommer – for Feberens Skyld, – da vi andre ei ere saa forhippede paa din Død som Du selv – der kan Du jo være sammen med Læssøe eller andre Malere, studeer Naturen i Sommer og saa Rom til Vinter. – Du har benyttet Reisen dygtig, som det lader, og holder Ørene stive – saa maae Du nok skjende over alt Moderne, men Du faaer alligevel ei Verden efter Dit Hoved, – for de gamle Former kommer nu aldrig igjen, selv om den ellers kunde blive fuldendt, hvad jeg ogsaa tvivler om. – Der var mange nette Beskrivelser i Dit Brev, og jeg fik virkelig et bedre Billede af Din Beskrivelse af en Rhinegn end ved mange Malerier. . . . Og hermed God Nat, for min Voxstump staaer paa Randen af Lystestagen og er alt gjennemsigtig saa jeg seer Lakeringen igjennem og Vægen lægger sig, saa lægger jeg mig med, – Lysen, Papiret, Sigaren og jeg have lige holdt ud sammen. Din Ven Lars Glad.

*

Fra Svend Grundtvig til Joh. Th. L. i Rom.

Kjbenhavn. 1845.

Kære Ven! . . . Frølich er, som De vil se af hans Breve endnu i København i fuldt Arbejde. Gid han blot snart kunde rive sig løs fra dette og drage ud og snappe frisk Luft og frisk Mod på Landet. Hans Humør lider for meget ved dette Eneboerliv og den stadige Klemme, han er i hos sin kosmopolitiske Familie, som bare vil have ham udenlands. Jeg råder ham til, dersom der under hans Ophold på Landet kommer ham Motiver for Øjne, som han ønskede at føre på Lærredet, da at blive her i Vinter og så i Guds Navn rejse helst ned til Dem og Rom. Dette vilde mener jeg knytte ham nærmere til Dansk og – jeg håber det – også Dansk til ham. – Vor kære, sjælesunde, rolige Skovgaard fryder sig vist i denne Tid ved Skarritsø ved den usædvanlig dejlige Sommer vi have i År, . . .

Efter Autografi m. lidt Vandfarve 1845 (se Brev fra J.Th. L. 2¹/₂ 46)

Dalgas er også ved Skarritsø. Jeg har tænkt på at besøge dem begge derude, men vilde gjerne have Frølich med. [Se Brev fra L. Fr. til Joh. Th. L. af 10/8 45.] ... 1845 2¹/₂. Stakkels Frølich! Jeg er kommet til at holde inderlig af ham og kan ikke uden dyb Vemod tænke på alle de glade og alvorlige Timer vi have tilbragt sammen og på den pludselige Bortrejse, der -- give Gud -- ikke må gjøre ham fremmed for Danmark. -- Vor Ven Skovgaard er fro og maler så det er en Lyst at see på ... Vi 3: Skovgaard og jeg talte for et Par Dage siden om den Fornøjelse det skal være at see Dem igjen og Deres Tegnebøger ikke at forglemme ...

Fra Vilhelm Blom [Artilleriofficeren] skal jeg hilse, fra Dalgas, fra Bissens og Gud må vide fra alle hvem! ... gid vi sunde og levende må mødes og sees i Kjøbenhavn og gid vi kun da havde Frølich i vor Kreds ... Lev vel. Deres Svenn.

Fra Kusinen Alice Tutein til L. Fr. i Kjøbn.

Marienburg 1845 1/10.

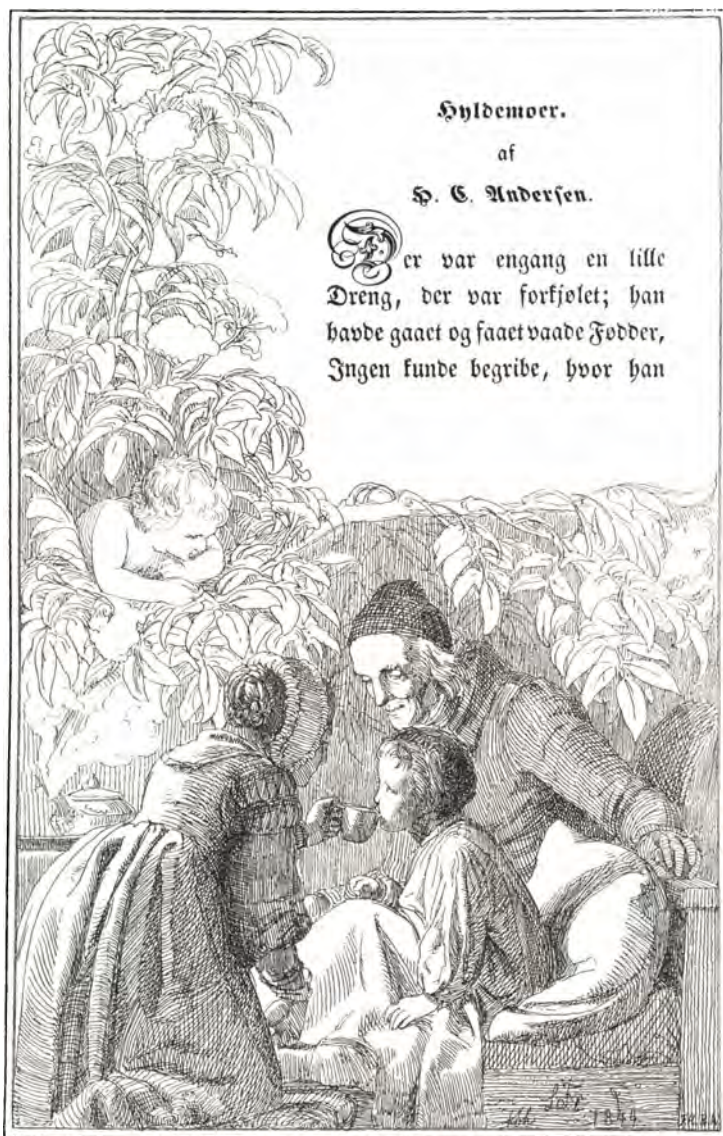
Aftalen mellem os kjære Lorenz var rigtignok at jeg skulde skrive Dig til naar vi kom hjem og at Du dernæst vilde komme herover; nu har jeg været hjemme i omtrent sex Uger uden at have skrevet til Dig, og kommer desuagtet nu for at bede Dig om Du vilde komme; jeg har ikke skrevet til Dig før, deels fordi jeg har været ubeskrivelig doven, og deels fordi jeg vilde vente paa bedre Efterretninger angaaende Din Søster Louise; dem have vi nu faaet gjennem Grandpapa og jeg kommer nu for *i Alles* Navn at bede Dig komme herover som Du har lovet os, og ikke gjøre Dig længre kostbar som Du gjorde i Julen, det kan ikke hjælpe Dig at fortælle at Du ingen Tid har; thi Du kan tage Dine Farver og Ramedier saa Du kan bestille Noget, forresten skal jeg gjøre mit Bedste for at underholde Dig saa behageligt som muligt med Billardspil og deslige; -- nu finder jeg at jeg har overvundet Grundene for at Du ikke skulde komme, fuldkomment, og haaber derfor at Du kommer til Høstgildet som er den 19de. Nu skal jeg fortælle Dig hvorledes Du kan komme herover, det er nu en heel lang Historie, jeg skal nemlig den 12te over med Papa til Gjorsløv hos Kammerherre Scavenius for at holde Huen til en liden Kammerherre; Papa reiser derfra til Kjøbenhavn og jeg reiser rimeligviis med; vi blive vel et Par Dage i Byen og saa vilde jeg have at Du skulde reise hjem med os; finder Du ikke at det er en meget snild Idee, den er udsprunget i mit kløgtige Hoved og har vundet Alles uindskrænkede Bifald, saa jeg haaber den maa ogsaa vinde Dit. ... Jeg burde gjøre mange Undskyldninger fordi jeg har skrevet saa slet, men jeg troer jeg vil lade være dermed, det lader saa gruelig skikkeligt.

L. FRØLICH REJSTE I OKTOBER 1845 TILBAGE TIL DRESDEN.

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig og Vennerne i Kjøbenhavn.

Dresden 1845, Novbr.

... J presser mig, men min Pen kan godt holde tæt. Tingen er: det er saa forbandet vidtløftigt, at fortælle hvordan man har det, naar man befinder sig hverken i Himlen eller paa Jorden (dog ej heller ganske i Helvede), men imellem en Pokkers Hoben Dæmoner, gode og onde, og ingen veed, hvem der er Ven eller Fjende... Aa, ja saamænd, men jeg er dog ikke synderlig forknyt... har man slaaet dem ihjel, springer de strax op igjen, som Valhals Kæmper... forresten kan man godt finde sig i at slaas, for »Liv er jo Kamp« og »Kamp – siger du – er Lyst«... men der skal sandelig *Tro til Kraften, Haab til Udfaldet og Kjærlighed til Sagen*. Ak, ja man lader Hovedet synke næsten ned i Maven og Hjærtet i Støvlerne... og man gider da ikke skrive Fortvivlelsen ned i et Brev... og Hjærtet – ja, det sidder jo i Maven, og forlanger altsaa – et Stykke Smørrebrød. Saa smører jeg Et saa tykt, saa man næppe kan gabe over det og lægger det oven i Kjøbet sammen og gaber alligevel over det, spiser det, tænder en Cigar, tager derpaa med en vigtig Mine Skjold og Sværd (o: Palet og Pensel), maler som om jeg aldrig havde tænkt paa nogen Verdens Ting. Kl. fire bliver det mørkt; jeg gaar til Mr. Louis (Restauratøren), er meget sulten, meget selvtilfreds, for jeg har været flittig. (Flid skaffer øjeblikkelig Tilfredshed, ofte endog, naar man med en Theeskee har arbejdet paa at tømme Havet.) Jeg spiser Karbonade med Rødkaal og »Mehlspeise« og snakker Fransk med Hr. Louis; spadserer med lange Skridt med min langbenede Ven: Ad. Wichmann, snakker om hvor deiligt det var, naar man havde, hvad man ikke har, naar man kunde, hvad man ikke kan, og naar man var, hvad man ikke er... Menneskeligt og kunstnerisk taler man om sin smukke Pige, som det er Eus Pligt at studere. Hun er smuk, hun er god, ja, hun er klog, – hun er Alting, undtagen – min... Derefter gaar man i *Café français*... lidt efter ankommer en Mængde Venner (eller Fjender). Vi sidde om et Bord – megen Kløgt og herlig Tale... bliver den for høi eller for vandet »Empfehle ich mich« og gjør en Visit hos nogle aandrige Damer, hvor *All* er den største Harmoni... eller jeg besøger en gammel Dame, som græder over Noget, jeg ikke kan sørge over... Eller jeg hører en Forelæsning over Verdenshistorien, saa det knager i alle Sfærer, ja i alle Systemer og Meninger, ja – saa jeg henrives og sidder med Taleren oppe paa Visdomsdyret og seer Alt, saa tydeligt som paa et Landkort... Klokkeren slaar, Taleren bukker, Stolene skramle, Folk gaar. – »Det var en smuk Forelæsning!« »Sikke herlige Tanker!« – Ja, hvad var'et nu han sa'e? ... Altsaa, jeg er nu ene paa Gaden. Saa siger jeg: Naa Lorenz! hvordan har Du det nu? Nu er du da mæt veed jeg! ja, overvættes fuld af Aandsfyldte og Livsfyldte! Nei! jeg har allerede fordøjet det Altsammen... og naar jeg drikker en Kop Thee, saa sveder jeg ud hvad jeg endnu har i Kroppen – i Nat i min Seng. – Og saa kommer alle mine kjære smaa Djæвле, som have siddet – formodentlig i Milten, som man jo ikke veed hvad er til, – og begynde deres Fægteøvelser. Ja, det er Virkelighed, for det er Alvor!... Intet halvt! – Bøj dig i uendelig Ydmyghed! – Nej, trods med uendelig Kraft! – List dig igjennem! – Nei, følg ene din umiddelbare Indskydelse!! – Tag dog Fornuft, Andres Erfaring! Ene er man Intet! – Sandhed!! – Du støder jo Alle bort, og de har saagodt Ret som Du! – evig Sandhed!!! – Hvem har den da? – Kjærlighed!! – Ja vel, hvad vil du elske? – Indhold, Indhold!! – Skjønheden! hvor er den? overalt! er den evig? – Intet halvt! Alting heelt! – Men ingen Dæmon vil udenfor og ikke heller give den Anden Plads. Da trykker jeg Hatten ned i Øjnene, og de maa dog Alle rummes derinde... Under alt dette er jeg kommen hjem, har tændt Lys, stoppet mig en Pibe, sidder paa min Sofa... Dundrende raaber min Sjæl: »stille!« – og, inden Djævlene komme sig af Forbauselsen, griber jeg en Bog, et livagtigt Udtryk af en Eneste af disse Smaa. Jeg

Hyldemoer.

af

H. C. Andersen.

Der var engang en lille Dreng, der var forføjet; han havde gaaet og faaet vaade Fødder, Ingen kunde begribe, hvor han

Hyldemor. Radering 1844. P. L. Møllers »Gæa« 1845

fordyber mig, nyder, glæder mig; Hovedet er fyldt med Tanker, . . . tusind Gestalter, det er Tankerne, som samle sig og faa Form: Hovedet vil føde. Jeg tager min Lampe og sætter mig ved Skrivebordet, fremtager et hvidt Ark . . . jeg skriver, tegner, drager langsom og langsom underlige Figurer og Tegn, bestandig gaar det hurtigere, Hovedet bliver hedere, Synet bestemtere; der staar det! – Jeg er mat, men let og glad, – jeg maa i den frie Luft. . . Og Du og J sige: »Ja, men efter den rasende Uejlighed at læse Alt dette, have vi dog ikke faaet Noget at vide fra dig«; – men jeg siger: tie! jeg har skrevet. I Dag faar J ingen smaa Enkeltheder; J har faaet et Døgn og i det speiler sig Alle. – Klokken er – saa hente mig – bleven tre Morgen, for Jeres er det fjerde Brev, der blev skrevet i Aften; jeg har sat det saa længe op, og imorgen skal det afsted Altsammen. – I Grunden har det moret mig at skrive alt dette, og saa spør jeg ikke om det morer Jer; J kan jo

lade være at læse det. . . . Og saa lev vel! Skriv engang – men ikke saadant Tøj – til Eders Ven: *Lars Glad!* (Damp, Vind og Heste! bring disse Blade til mine Venner! Og J Runer! prøv om J kunne vække de Aander, hvis Legemer J ere!) . . . J skal gratulere mig, for jeg er bleven myndig siden vi saaes sidst, og det vil jeg melde Jer, hvis J ei kan mærke det paa dette Brev. –

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig og Skovgaard i Kjbhv.

Dresden Januar 1846.

Gode Venner! Uden Svar skriver jeg nu for sidste Gang til Eder. – Jeg kan ei forklare mig Eders Taushed anderledes end at J have korset Eder for mit forrykte Brev, og dog ei sende mig et Opsigelsesbrev. Havde J ikke meer Tillid til eller Godhed for mig, end at en Aftens kaade Lune, hvor jeg fremstillede mig selv, seet igjennem Jammer-Briller, maaskee slet og vistnok eensidigt, kunde bryde det Baand, der forbandt os? – Det gjør mig hjertelig ondt. Næst Lundbye troede jeg i Eder at have de meest hjertes- og aandsbeslægtede Venner, men jeg vil ei bede om Noget, som kun har Værd, naar det gives af egen Drift. Skal det være, saa faaer jeg see til at gaae ene paa Livets Vei, og vil kun ønske, at Tiden maae vise Eder, at der er meer Alvaar og Stræben i mig, end J tiltroede mig, og, at mit Maal ei ligger i den modsatte Retning af Eders Ønsker. – Vil J forekaste mig Feil, – da vil jeg maaskee indrømme dem, men forkaste J mig, saa turde J maaskee dømme feil. – Og hermed Lev vel. – L. Frølich.

Fra Svend Grundtvig til L. Fr. i Dresden.

Kjbhv. 1846 1/1.

Højstærede Ven! . . . Efter denne lille Nyaars-Exkursion må jeg da allerførst takke Dig for Din umådelige Skikkelighed: at skrive to Gange i Træk, uden at have fået Svar på første Levering. I Dit sidste Brev gjør Du ligesom Undskyldninger for det Første. Gjør Dig imidlertid bare ingen Ulejlighed! Thi – oprigtig talt – har jeg aldrig således glædet mig over noget Brev i mine livfødte Dage, som over Dit No. 1. Det var skrevet heelt og holdet ud af Hjærtet og gik til Hjærtet. Det var ægte lyrisk fra først til sidst, og malede min kære, sære Ven lige så livagtig – ja, endnu livagtigere, end han selv gik og stod for mine Øjne. Gjør mig derfor den Tjeneste ikke at ødelægge noget Brev, som Du har tiltænkt os herhjemme; men betragt snarere din Rivihjæls-Lyst, som et Beviis paa dets Godhed. Baade Johan, Skovgaard, Bech og hvem Andre af Dine Venner, der har seet det, gav det samme Vidnesbyrd, som jeg her: at det var et Ideal af et Brev. Jeg skrev det heelt og holdet af og sendte det til Lundbye. – Midt i forrige Måned var her Brev fra Lundbye, som dengang befandt sig overmåde godt, siden han var flyttet fra Jerichau og Læssøe og havde fået sin egen Hule. Han bebudede Ankomsten af et stort Kvægstykke fra hans Hånd, hvormed han selv syntes ganske tilfreds. Han beder da også så meget om at hilse Dig, hvem han heller havde seet hos sig i Rom eller fundet ved sin Hjemkomst her i Fædrestaden. Det skulde nu ikke så være. Gid vi imidlertid om ikke altfor lang Tid må samles med Lundbye og Dig tilsammen herhjemme! Du har formodentlig læst om den overordentlige Opsigt, som Jerichaus Udstilling af sin »Herkules og Hebe« har vakt i Rom. . . . 1846 1/2. Kjære gode Ven! er Du gal! Hvad er nu det for Historier! Du opsiger os Huldskab og Venskab! Idag modtog jeg Dit Brev, dateret den — Januar. Jeg var ikke langt fra at fælde Tårer derved; men det er slet ikke værdt. Jeg vil tage det fra den humoristiske Side, for der er jo ikke Noget i Vejen at græde over. Hør da nu: Vi (Skovgaard og jeg) ere upåtvivlelig nogle store Asener; men hvis Du troer, at vi har slået Dig af Hovedet så tager Du storlig fejl. Jeg sagde nylig, at jeg vilde tage det humoristisk. Det kan jeg imidlertid ikke. Thi jeg er ivrig, nidkær på Dit Venskab, som

jeg skatter højere end Du troer. Dog! ingen Sentimentaliteter. Nok sagt: Du er mig en dyrebare Ven, som jeg ikke for Alt vilde miste. Hvad der smærter mig er Tanken om hvad Du må have følt ved at skrive de Ord til os. Jeg er i dette Øjeblik ikke i Stæmning til at skrive til Dig om Andet. Du seer at jeg for en Måned siden havde begyndt på dette Brev; men Dag er gået efter Dag og Uge efter Uge

SVEND GRUNDTVIG. Efter Maleri fra 1840 eller 45

uden at jeg har vundet Tid og Stæmning til at skrive videre. Min Travlhed har fordoblet sig siden vi skiltes ad, og i en sådan forceret Læsetid er det vanskelig at få et roligt Øjeblik da man kan give Udtryk hvad man tænker. Under et Liv som det jeg nu fører: Læsning fra Morgen til Kl. to om Aftenen, daglig eet og det Samme er det vanskelig at mærke Tidens Gang. Jeg forbauses ved at tænke at

GUSTAV VILHELM BLOM.
Premierløjtnant i Artilleriet. Faldt i Slaget ved Isted. (Blyantstegning 1845)

PETER HEINRICH BECH.
Theolog, senere Præst. Saaret ved Isted. (Blyantstegning af P.C. Skovgaard 1845)

De tre unge Mænd, hvis Portræter her gjengives, hørte til den Frølich-Lundbyeske Vennekreds. Ligesom Lundbye gik Heinr. Bech og Brødrene Grundtvig med som Frivillige i 1848.

det er nu tre fulde Måneder siden Du forlod os. Jeg tilstår: jeg har ikke opført mig imod Dig som en Ven burde; men tilgiv mig, jeg beder Dig derom! Skriv snart! skriv at Du ikke længer tvivler på Dybden og Varigheden af den Følelse, der til Dig knytter og skal bestandig knytte Din inderlig hengivne Svend Grundtvig. 1846 ²/₂. Kjære Ven! Da jeg nu gennemlæser mit Brev til Dig, så opdager jeg, at jeg i Grunden slet ikke har skrevet Noget. Det fra 1ste Januar var kun en Begyndelse, et Slags Rømmen sig;

og det fra igår er kun et stort Udråbstegn, der paa een Gang udtrykker de Følelser, der bemægtigede sig mig i det Øjeblik, da jeg modtog Dit Brev. Det var Angerens og Sorgens Følelser med en Tilsætning af Jalousie: Anger over min utilgivelige Taushed; Sorg over den Måde, hvorpaa Du har opfattet denne Taushed. – For imidlertid at gjøre Dig denne Taushed forståelig, vil jeg bemærke, at ligeså stor Pris, jeg sætter på et Brev fra en kær Ven, ligeså utilbøjelig er jeg til selv at skrive. Dette er en Erfaring, som Alle, der have korresponderet med mig, have gjort. Skovgaards Sky for Pennen kjender Du. – Jeg vil nu ikke tale mere om dit sidste Brev. Det var et bittert Bæger at tømme, men det var fortjent. Skovgaard, til hvem jeg bragte det igår, sagde efter at have læst det, blot: »Det kan jeg godt lide af ham«. Nu nok herom. Jeg håber at vor Taushed ikke har aldeles udrevet af Din Sjæl den Tillid og det Venskab, som Du hidtil har næret imod os. – Det som Du antog måtte have stødt os for Hovedet, det første Dresdner-Brev, vil Du, af hvad jeg skrev den 1ste Januar, see har gjort et meget forskjelligt Indtryk på os, fra det Du troede. (Hvor kunde Du dog troe så Ondt om os!) Jeg føler mig virkelig i Forlegenhed ved at skulle skrive Noget, der skulde kunne gåe for Svar på dette Brev; thi det er skrevet under en så lykkelig Stjerne som Du måske aldrig har produceret under før. Jeg har i alt Fald aldrig havt Magt til således ligesom at lade mig flyde over paa Papiret. Gid jeg kunne det; Gid jeg således kunde give Dig et Daguerreotypi af min Sjæl. Dog det var ikke værdt at see på det Billede. Den Eneste, som nogetid såe det ret, han væmmes ved det, »thi det er Forfængelighed Altsammen«. See det er mit Skriftemål og det er hvad der mere end noget Andet giver mig: at jeg, jo mere jeg fordyber mig i mig selv, des bedre seer at Egoismen dog egentlig er Kærnen. Det Eneste, jeg da veed at stille op imod denne sønderknusende Erkjendelse, det er Bevidstheden om, at jeg dog ærlig elsker andre Mennesker end mig selv. Spørger jeg derimod: hvilken Idee er der, som Du vilde lade Dit Liv for? så er Svaret: Ingen. – Rigtignok vilde jeg gjerne tidt sælge mit Liv for fire Skilling, som man siger, men i det Øjeblik når jeg sætter Pris på at leve, da vilde ingen Idee fæe mig til at ofre mit Liv for den. – Kort sagt: jeg er itu; for der er virkelig – så synes det mig – en ideel Spire i mig; men jeg frygter for, at de Torne der voxer op med den omsider skulle kvæle den. Denne Sag har naturligvis gestaltet sig for mig i mange forskjellige Skikkelser, alt efter Stemningen. Snart synes jeg: jeg er dog en ganske flink Fyr i Forhold; snart lyder det for mig:

*Mit Ideal er stort, men jeg er små,
Til Realisationen inkapabel;
At hænge mig jeg ofte tænker på;
Dog, også den Sag er for risikabel.*

*Med denne Verden er jeg ej tilfreds,
Og om der gives Andre, veed jeg ikke;
Kun derpå er jeg nogenlunde vis:
At som man reder sådan må man ligge.*

Og det er en mager Vished den! En vissen Vished. Den gjør Ingen levende. *Vale! me ama!*

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Rom.

Dresden 1846.

Kjære Ven Johan! Hvor kan det sorte Blæk male min lyseblaae Glæde (hver søger Lignelser fra sit Haandværk) da et lysegult Postbud (Kanariefugle-guul med mørkeblaa Opslag) treen ind i Atelieret i Formiddag med et Brev, – da jeg hørte det var til mig, forlod jeg min Staffeli, og kjendte de kjære Træk; men da først ret, da jeg læste det. – Jeg havde ingen Svar faaet fra mine Venner i Kjøbenhavn og troede deraf de maatte have forladt mig, saa snart de ret kjendte mig, hvilket halvveis kunde skee ved mit Brev til dem, og har maaskee ubevidst overdraget det ogsaa paa Dig (menneskelig Skrøbelighed); jeg var fattet at vandre trøstig paa Livets Vei, selv naar jeg aldrig skulde kunne tømme Hjertet ud tilbunds; nu er jeg beskæmmet, men glad over min Beskæmmelse, – aldrig

er det blevet mig klarere, at jeg har Venner, eller en Ven, end da jeg læste Dit Brev. – Og da jeg kom hjem, see saa laae her et tykt Brev fra – Skovgaard og Svend [Grundtvig]; det første lige saa herligt som selve Fyren; det andet, ja det var Lørdagsmad fra hele Ugen; men det smagte ogsaa, de Finker. – Ved at jeg havde skrevet, at jeg formodede de havde slaaet op med mig, kom det ærlige Hjerte varmt frem. Men jeg maae holde mig lidt til Dit Brev; det er saa hente mig – det kjæreste af alle de kjære, jeg har faaet fra Dig, for der er ingen men'er deri – slet ingen Klynken; Sundhed og Kråft; dit Udbytte af Reisen er det Bedste jeg kunde ønske Dig. Men det er ogsaa paa de Tide – vi blive gamle Karle, og jeg troer, at vi begge i denne Vinter efter uendelige Betænklichkeiten, have taget Mod til os, og ere sprunget over den forbandet brede Grøft, forresten kan jeg ei lide Du kalder den Resignation, dog det er muligt, Du for Dit Vedkommende har Ret; Ingen kan dømme i Andenmands Sag, for han kjender ikke de andre Vidner. – Jeg takker den, der leder Menneskets Skjæbne, for den Vei, han har ledet min, jeg kan række Dig Haanden, og svare Dig: jeg forlanger ingen af Livets Goder – naar jeg undtager de største – Sundhed, det daglige Brød og et Par Mennesker, som kan og vil forstaae mig, for uden dem blev Veien rigtignok saare tung – det store Lyshav, hvor vi skal og kan lede vore Livsbække udi, har skinnet for mig som det fjerne Nordlys, og naar jeg blot aldrig taber det af Syne, saa vil jeg vel gjerne nyde hver liflig Frugt, Jorden rækker mig, men jeg har og det (ikke Munden for fuld) Haab, naar det saa maae være, at see dem uden at strække Haanden efter dem, og, saavidt jeg kjender dem – uden Veemod; men de bittre, Spot og Miskjendelse, som jeg aldrig har smagt, dem – tilstaaer jeg – frygter jeg, om de skulde vorde mig til Deel. – Dit Brevs anden Deel handler om mig i Raad og Ønsker; de første frygter jeg, jeg følger; de sidste haaber jeg, jeg opfylder; men siig ei Sligt til Andre, hvorfor støde dem fra sig ved at sige dem, hvad de ei kunne forstaae – men maaskee Du ei heller forstaaer mig, dog det kan komme, hidtil er det dog gaaet taaleligt. – Altsaa skal vi maaskee i nogle Aar være skilte igjen, jeg tilstaaer, jeg gruer for Italien; jeg veed ikke hvor jeg skal faae Ro fra til at nyde og at hengive mig til det Herlige uden at have en Sjæl at udtale mig med; og det har jeg da ikke – jeg bliver altid kræsner i saa Henseende, uagtet tilsyneladende det Modsatte, men det er nu saa galt, at jeg maae sige, vi kunde ikke forstaae hinanden, med mindre jeg først maatte holde Dig nogle svangre Forelæsninger, som sagtens trænger til Klarelse hos mig selv endnu, men jeg har den Ufortrødenhed at troe, at Du vilde gaae ind derpaa, – og hvorfor skulde jeg ei have den? veed jeg dog, at det Alt er voxet frem af Rødder, som vi begge elskede lige høit, men som i Særdeleshed hos mig blev bestrøet med Jord og Patent-Gødning for at man kunde plante nogle forbandede Tulipaner deri, men pyt, de gamle Rødder spire, og jeg har det Haab, at de snart skyder alt det Tøi, jeg af Hjertet foragter, tilside, og voxer saa godt som Omstændighederne vil tillade det. – Hedenold har vi sværmet for, da vi ei kunde andet end sværme, den har varmet vor Sjæl da vi blev kjøligere og valne, men nu er ingen af Delene Tilfældet med mig; Naturens Kraft maae bryde den gode Retning, vor Tid trænger ogsaa til Kæmper, Evnen er større og mindre, men Aanden er een – dog, jeg synes Dig maaskee vild, Du feiler – jeg veed vel at Østerlandets høie Palme er podet paa Nordens stærke Eeg, og sandelig jo trodsigere jeg forkaster Verden, des villigere føler jeg mig ogsaa til at bøie mig for det Høieste – men jo høiere Tanker og jo dybere Følelser, des vanskeligere kan Ord og Ords Gjenfærd gjengive dem, derfor stop for i Aften, Kl. slog to; jeg er blevet saadan Natteravn. – *Lørdag* ^{7/3}. Gode Johan! det er en skammelig Tid, dette Blad har ligget og ventet, jeg maae dog gjøre det færdigt, inden Træerne faaer deres gjort færdige; Markerne ere alt grønne og Fuglene synge; – det er Mellemproportional-Størrelse imellem Kjøbenhavn

og Rom – hvad Clima angaaer. – Hvad skal jeg nu videre skrive til Dig om? om Thomsen, som reiste her igjennem ad Rom til, – han bringer Dig Hilsner fra mig, hvis Du ei til den Tid har forladt Rom; jeg forstaaer iøvrigt ei Dit korte Ophold i Italien, da det behager Dig saa vel; – naar Du søgte, fik Du dog sikkert det Stipendium udstrakt paa næste Aar, – sælger vel ogsaa Dit Qvægstykke paa Udstillingen, da Du nu engang er der, burde Du ei være saa utaalmodig strax igjen at komme hjem. – . . . Du vilde sagtens helst ønske at faae en Krop til den Aand, som maaskee glimtede i Brevet af 13de Januar, eller med andre Ord: Du vil vide hvad den Fyr gjør, som bruger saa store Ord, – at de ei skal krybe sammen som den uselig Bonde. – See da kunde jeg rigtignok blive forlegen, naar jeg ei vidste, at Du kan forstaae mig, og holder mig for et nogenlunde ærligt Menneske. . . . Jeg er flittig Dagen over, arbejder ikke heller uden Alvor og Kjærlighed – fortjener mig en Reiseskilling – haaber jeg – Men Lundbye, det er ikke noget hvor jeg kan sige, nu har jeg givet det Bedste, jeg havde, min egen Sjæl, og derfor naar jeg Kl. 4–5 forlader Atelieret, og krydser ene omkring paa Markerne, saa er jeg lykkeligst; naar jeg seer Solen gaae ned, og give Jorden sit gyldne Afskeedskys, som Moderen sit Barn, saa styrkes min Tro paa dens og alles Skaber; og naar jeg da lader Tankerne fare vide og betragter Menneskeslægtens Skjæbner og Enkeltmandens, saa bliver hans Kjærligheds-Gjerning mig aabenbar, saa jeg seer Guds Visdom i det som Verden kalder Daarskab, fordi den ei kan finde Sammenhængen deri, efterat den først har drevet Aanden derudaf. – Og, naar jeg da er glad, og kan bede, som da jeg var lille, og dog nok bedre, saa føler jeg, at den hellige Aand ogsaa oplyser mig; da kan det ogsaa synes mig ligegyldigt, hvad jeg opnaaer som Kunstner, men jeg føler dog tillige en Kraft, som ogsaa kan udrette noget i Verden, især, hvor jeg kan see dets Sammenhæng med Sandhedsaanden; jeg har ogsaa det Haab, det maae komme, for hvo, der har faaet meget, den skal gives meer, hvo, der stræber efter Guds Rige, den skal alle Ting blive til Deel. – Og jeg haaber, Ven, det skal skee, hvor jeg først saae det store Lys dukke op af Havet og kalde Spirerne frem af de kolde Marker. – Vel tilstaaer jeg at jeg paa Tankens Vinger ofte indtager Riger, som maaskee ere Taageverdener eller som aldrig skal vorde mig til Deel; men, naar jeg saa kan slutte: Herre, Din Villie skee, – saa er jeg atter rolig; – jeg vil prøve mine Kræfter, og see, hvor Velsignelsen kommer til. – »De skulle med opladte Øine ei see, og med aabne Øren ei høre«, ja det Ord er nok gaaet i Opfyldelse paa os Alle, men Een kan aabne Øine, Øren og Hjerte, og siger Dig: saa uendelig meget er bleven mig gjennemsigtigt og forstaaeligt; – lader os blive eenfoldige som Børn, dem er *det* aabenlyst, som er skjult for de Vise. – Ja, den indere Stemme, som er Sandhedsaandens og Aabenbaringen vidne for hinanden; nu øser jeg daglig qvægende Drik af Bibelen, nu fatter jeg, at det er Bøgenes Bog, og en evig Kilde. – Verdens konfuse og myldrende Frembringelser kan heller slet ikke meer forurolige; saaledes de Bøger jeg tager fat i, jeg seer, hvor de køre hen, af hvad Aand, de ere fremgaaet, og jeg seer at Verdens dybe Visdom er dog flad. – Men jeg vil ei trætte Dig med en Jubelsang; jeg slutter med, at jeg er et svagt Menneske, som af mig selv ei magter andet end Forfængelighed, men det Menneske, i hvem Aanden lever, kan og fremkalde Spiren hos Andre – Grundtvig. – Er det nok nu lykkedes mig at lade Dig kigge mig lidt ind i Hjertet? det var det jeg vilde, naar blot Sjælene følges ad, det er det Vigtigste; og derfor maae vi give hinanden det Bedste vi have. Din Ven Lars Glad.

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Rom.

Dresden 1846 18/1

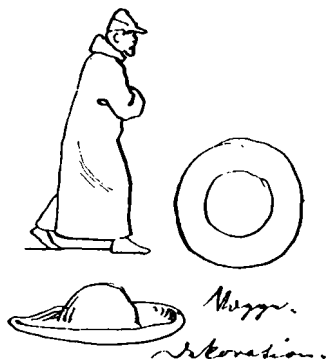
Johan Thomas Lundbye, Dig hilser idag Din Ven og Laugsbroder Lars – fra Dresden. -- Du veed vel sagtens, at jeg er her; og da igaar den store Schüssler, en mægtig og smuk

Prygl, som Du vel faaer at se – sagde mig, at han vilde reise til Italien, og endnu som idag kunde modtage Breve til Spedering, – saa maae jeg dog sige Dig, at jeg tænker ofte paa Dig, uagtet jeg forresten ei har meget at skrive Dig i dette Øieblik. – Du vilde gjerne havt mig hos Dig, og nødigst seet mig i Dresden, – ja knur og vræng kun, paa en Maade kan Du have Ret; men paa en anden mener ogsaa jeg at have det; hjemme var min Stilling for Øieblikket skjæv og skidt; her er en Mellemstation, hvor jeg bliver til jeg har lidt meer Fasthed, saa ikke Tilfældet maler mine Billeder; men saa ikke længer, – hvor gjerne kom jeg til Foraaret og tilbragte Sommeren med Dig i Bjergene eller Sicilien eller: hvor veed jeg. – Men jeg veed ei endnu, om det lader sig gjøre. – Imidlertid gaaer det dog fremad; uagtet jeg arbejder i Prof. Bendemanns Atelier, saa maae jeg sige til hans Roes, at han ei forlanger at være andet end Raadgiver, – saa at jeg forfølger mine egne Veie, som i mange Stykker ere temmelig forskjellige fra hans, og som jeg haaber skal føre mig sammen med mine kjære Landsmænd, Dig og Skovgaard; – at vi da Alle maae være gaaet dygtig fremad – saa vi kan fortjene Navn af Mænd og Kunstnere og – Danske? – ja som de have været, og som de maaskee kan blive. – Hvad Malningen angaaer, saa har jeg virkelig ret godt Mod; jeg har kastet alle de kunstige Midler bort, det hjælper, det har alt hjulpet; men hvis jeg sagde, hvordan jeg gjør det, vilde de Herrer Malere korse sig. – Dog jeg vil ei udbrede mig meer over det gyldne Haab, hver Ung har det, – men kun den, der bliver tro indtil Enden bliver ei skuffet. – Jeg vilde ret ønske, at Du godt kunde finde Dig i Din Stilling, saa at Du ei gjør Dit Ophold for kort, og ret nyder og nytter det. Søg og brug de Sammenstød med Andre, hvor Du harmonerer, og lad Dig ei forstemme for meget af det andet; saa gjør jeg her og finder mig vel derved; – hvad de Andre ei forstaaer, fortier jeg, men naar jeg sidder i min Hule, eller er alene i Naturen, saa kan Ingen forhindre mig i at færdes med hvad Aander, jeg vil. – Fra Vennerne i Kjøbenhavn har jeg ingen Brev havt, skjøndt jeg har skrevet to. Skriv mig snart til. L. Fr. . . .

*

Fra L. Frølich til Vennerne i Kjbhv.

*Naaltes for jeg ogsaa
ind i Dresden i
Kjærligt Navn.*

Kjære Venner! Hvis J for nogen Tid siden have modtaget et forrykt Brev fra mig, saa troe ei derfor at jeg er blevet gal; tvertimod, naar man saaledes en Gang aarelader sig, saa det kaa-de Blod, det forrykte og det tykke melancholske løber af, saa bliver man rigtig fornuftig; – nu vilde Ulykken hiin Aften, at jeg netop fik i Sinde at skrive et Brev – og til Eder – og, at jeg strax æskede alle Brevene ind i hinanden, forseglede dem, og saa kom det afsted næste Dag; i andet Tilfælde var det neppe kommet Eder til Hænde. – Jeg er

Dresden [1846] Januar.

*Man Paulsen
i godt Minde.*

blevet gal i Hovedet paa alle de Selskaber saa jeg er grov, gaaer ingen Steder hen, men sidder hver Aften imellem mine fire hvide varme Vægge, og har det somme-tider ganske godt; – mit Aftenarbeide er en Række af Compositioner, en Dødninge-

dands, det er et Æmne som ofte er behandlet, og navnlig er Holbeins fortræffelig. . . . Men samme Æmne er ogsaa uendelig rigt, og jeg tager det nu paa en anden Maade saavel i det Hele, som i det Enkelte. – Døden som Følge af Synden er altid Hovedideen; jeg lader strax i Begyndelsen Døden kysse og indvie Barnet til sit Rige. – Derpaa tager jeg alle Menneskenes Forkeertheder, som øjensynlig har Død og Elendighed til Følge. – Al Overdaadighed med sin revers, Nød og Mangel; alle overdrevne Fornøielser og Lidenskaber i deres disharmoni og med deres Modsætninger; derpaa lader jeg Døden træde op – tilsyneladende vilkaarlig i de ubøjelige Elementer, og tilsidst, maa Resten bøie sig for Alderen. Han meier Resten bort. – Saa skulde Menneskenes Forsøg imod Døden komme; – det forekommer Eder vel heelt løierligt, men det gaaer ganske simpelt; smaa Tegninger, som skulle skæres i Træ, og saa komme med Text; jeg har alt en halv Hundrede Ideer dertil; jeg har tegnet en halv Snees, og af dem igjen kasseret de halve. – Jeg faar saa ofte Lyst til en Aften at sidde sammen med Eder, som i Fjor Vinter, især, naar de gamle Viser og Sange besøge mig, og jeg synger, saa det runger i hele Atelieret, som er ligesaa stort som Antique Salen [paa Charlottenborg]; . . . hvis det lader sig gjøre, vilde jeg see til at tilbringe næste Sommer sammen med Lundbye i Italien, saa længe bliver han der dog? . . . Sven! hils dine Forældre og Søkende . . . alle gode Venner, ogsaa Lundbye, hvis J tilskrive ham. . . . Med megen Interesse har jeg læst Ting af Schleiermacher, kjende J ham? hans »Monologen« aande et ganske eiendommeligt Liv, som jeg ikke strax har kunnet sætte mig ind i, men som giver mig kraftig Opfordring til stedse at føre et alvaarligere og kraftigere indere Liv. . . . Eders Maler Lars som *Criticus*.

Tegningerne til den ovenfor omtalte Dødedans-Cyklus kjender vi nu ikke, fraregnet enkelte Studietegninger og Udkast i en Skitsebog, hvoraf nogle her gjengives. Dog skal – ifølge Meddelelse fra Dresdener-Kobberstikkabinet – sex af disse Kompositioner være trykte i Nieritz' »Sächsischer Volkskalender« fra 1848. Bogen har vi endnu ikke faaet opspurgt.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Rom 1846 ^{23/1}.

Og nu paa Falderebet et Par Ord til den kjære Ven, der trods sin smukke Opfatning af Refsnæs's nøgne Banker dog atter dreves ud i den vide Verden at lede efter, hvad der længe, længe blev nægtet ham, men, hvad han dog skal finde engang: Sindsro – saamegen som vi tør vente og maa have for at komme i ordentlig Virksomhed. Jeg har seet af en tro Copi, Svenn har sendt mig af et af Dine Breve, hvor langt Du er fra at finde Rigdom og Sysselsættelse i det Liv, Du nu fører, og skjøndt dette gik mig nær til Hjerte, saa maatte jeg dog glæde mig over det Lune, hvormed Tomheden var skildret [de her meddelte Uddrag af L. Fr.'s fantastiske Brev fra Decbr. 1845 er foretagne efter Svend Grundtvigs Afskrift, der er nogenlunde bevaret, medens Originalen synes tabt]; – men hør først et Par Ord om mig selv og døm deraf, hvorvidt Du tør lægge Vægt paa, hvad jeg kunde sige om Dig. Jeg er tilfreds med Reisens Udbytte, og begynder nu snart Hjemveien over Neapel, Florenz, Paris og Holland – men hvad er da Udbyttet? det Vigtigste maa jeg nævne først: en paany opvaagnet Lyst til at arbeide, en Indrømmelse af, at selv om vi maa lære en haard Resignation i Hjerteanliggender, saa har dog vore øvrige Evners Virksomhed saa meget at betyde, at de alene ere Livet værd, helst naar de kunne saa fredeligt udvikle dem i Harmoni med mine tidligste Bestræbelser og kjæreste Ønsker, som jeg føler de kunne det hos mig. Dernæst et klart Blik og skærpet Dømmekraft med Hensyn paa Kunstværker, uden at det blev mig nødvendigt at bruge en kold, kritisk Vægt, paa hvilken dog aldrig det Bedste, Blomsterne kunde komme – og uden

UDDRAG AF BREVE FRA 1845-48

*n. 18. November 1845.
Dresden.*

Skitsebogsblade fra Dresden 1846. Formentlig Forarbejder til Dødedans-Serien

nogensinde nages af Skinsyge. Endvidere Overvindelsen af en vis Angst for at behandle ogsaa menneskelige Figurer, hvorfra jeg altid gøs tilbage som for Noget, jeg var uberettiget til, en Følge af visse kjedelige gamle Fordomme hjemme. Her tvang de smukke Mennesker mig til at prøve, om jeg kunde fremstille dem, og nu skal mangan Malkepige og skikkelig Bonde fremstaae under mine Hænder. Og nu foruden dette: den rige Glæde af Betragtningen af en Kunst og Natur, der langt oversteg mine høieste Forventninger. Endnu eet! uvenlige, undertiden næsten fjendtlige Sammenstød med Andre. Dette maa vel klinge underligt i Dine Øren, men ret beseet, vil Du maaskee indrømme mig, at det ikke er det mindste Gode. Der maa være en Ende paa den ganske lysegrønne Taalmodighed, hvormed jeg bar ethvert Angreb; selv paa mit Væsens Hjerteblade, altid tænkende at jeg maaskee havde Uret. Men hvor tit fandt jeg ikke, at det var løse Paastande, jeg skænkede den Ære at gaa af Veien for; det vil jeg ikke mere – jeg har prøvet mig selv og fundet at min Brøde har været større mod mig selv, end imod mine Medmennesker, den Bevidsthed skal følge mig bestandig og gjøre mig tolerant imod Andre, hvad vi sjældent vel ere længere, end vi kunne huske egne Synder. Og saaledes vender jeg tilbage til Danmark, for vel aldrig mere at forlade det. – Nu til Dig, kjære Lorenz! Alle her, som kjende og holde af Dig bede med mig: kom hertil! og jeg tilføier en Spaadom: Du vil blive her saa glad ved Naturens Skjønhed i Alt, at Du ikke vil blive en af de Kunstnere, som dyrt kjøbe Glæde til Andre med Offeret af deres Hjem for adskillige Aar; lad disse Aar være lykkelige, glade, productive. – Du skal dog engang føle, at Du er en Fremmed her, med en saadan Styrke, at Du maa bort! Og da en Bøn: kom da til dit Barndomshjem! hvor Du altid skal finde en hjertelig Modtagelse hos Skovgaard og mig, af hvis Omgang Du da skal have mere Udbytte, Trøst og Styrke, end mens vi alle tre befandt os paa en Grund, vi dog ikke ret turde træde paa. Nu tør jeg stampe paa den, og tør svare for at den er stærk, nu bygger jeg mit Huus paa den, og det skal altid være aabent for smukke og sunde Folk fra hvad Verdensdeel de end komme. – Hvor kort, hvor ufuldstændigt bliver dog dette Brev, nu, da jeg havde saa meget at sige Dig! skal end vore Veie nu atter skilles for Aar, da maa jeg see til, at jeg ved et og andet Billed, tegnet eller raderet, kan bedre bevise mine gode Forsætter end ved Breve – det maa ogsaa Du Lorentz! at vi dog nogenlunde kunne vide, hvor vi kunne træffe hinanden. Det var mig en stor Glæde, at Du kom til det vestlige Sjælland, til min velsignede Moder. – Du kjender nu lidt til de Steder, der end ikke her kunne tabe deres Interesse for mig, og til det Menneske, hvis Kjærlighed var Spire til og vil være Skjold for det Gode, som maatte findes hos mig. Hendes Breve røbe en varm Deeltagelse for Dig, og hun har yttret: at hun kunde ikke ønske mig bedre Venner end Dig og Skovgaard for min Livstid. Jeg vil ikke mere bede Dig om at forsøge endog saa kun den ringeste Kraftanstrængelse for at vinde et Terrain, der alt har kostet Dig saameget; men husk: at til disse Kampe knytte sig ogsaa Minder, som, om de altid ere kjære for Dig, skulle danne en naturlig og smuk Vei mellem os – glem ikke de Glæder, vi sammen have nydt, glem ikke Svenns og min Moder, der begge have kjærligt tænkt paa Dig, glem ikke Danmark! Lad det i Guds Navn træde tilbage, om Du finder andetsteds, hvad det aldrig ret kunde skjænke Dig – men spær kun aldrig Veien af for Toner derfra, vær aldrig ubillig imod det! og da kan min Moders Ønske blive opfyldt: vi kunne være Venner, selv om vi ikke mere kunne arbeide til eet Maal! Jeg har nu, desværre ufuldstændigt, sagt hvad jeg vilde. –

Fra P. C. Skovgaard til L. Fr. i Dresden.

Frederiks Hospital 1846 1/2.

P. C. SKOVGAARD. Pennetegning af L. Fr. 1845

Kjære Frølich. Jeg har nu boet her i fjorten Dage, og hver Dag ventet paa at faae Skarlagens-Feber, endnu har jeg ikke faaet den, og troer heller ikke jeg faaer den, men Lægerne vil paa ingen Maade slippe mig ud, fordi de er bange den staaer og venter paa mig udenfor; jeg synes ellers jeg er rask, jeg spiser alt hvad jeg kan faae, men faaer ikke alt hvad jeg kunne spise. Nu kan De vist indsee at jeg har det ikke godt, Dagene gaae og Udstillingen nærmer sig, det er mig umueligt at begribe hvor jeg skal blive færdig; til alt dette kommer endnu at Høyen netop nu læser fort over Phidias store Statuer, hvilket jeg saa længe har glædet mig til, endvidere læser han (paa Galleriet) over Hollænderne, hvortil jeg ogsaa meget havde glædet mig, da han aldrig før har havt dem for; alt dette har jeg fordi jeg kom til at ligge i en klam Seng hos Gjæstgiveren i Frederiksborg, da jeg tog fra Veibye efter Julebesøget. – Svensk var nylig hos mig med et Brev fra Dem, De er vred paa os, og De har Ret deri, det slog mig stærkt, men jeg vil oprigtig tilstaae det, det glædede mig ogsaa, det siger mig tydeligere end alle Forsikringer kunne sige det, at De sætter Priis paa mit Venskab; ja kjære Ven det var en god Indskydelse der

bragte Dem til at tale os saaledes til, jeg havde næppe gjort det, ja jeg føler det tydeligt, havde jeg hos mine Venner mødt en slig tilsyneladende Ligegyldighed, jeg havde trukket mig tilbage i mig selv med min Smerte og kanske aldrig nærmet mig mere til nogen, jeg veed godt det er Sygelighed, jeg har tidligere bekjæmpet det hos Andre og ikke aldeles uden Held, men jeg har forgjæves stræbt at resonere det bort hos mig selv; jeg saa jo vel at mange Mennesker kom mig imøde med særdeles Velvillie, langt mere end jeg selv pleiede at vise, netop derfor var det maaskee mig umulig at tro at nogen kunde holde af mig, som jeg holder af mine kjæreste Venner. Det er godt naar det kan komme til Forklaring, men jeg har aldrig vovet at frembringe den, af Frygt for Forklaringen. Lundbyes Breve aander den inderligste Kjærlighed til mig, men da han var her forekom det mig ofte som om mit Venskab var ham til Byrde, men nu nok herom. – 2/2. De er ilde tilmode over Deres saakaldte forrykte Brev, nei det var ikke forrykt, det var alles Mening at (af hvem som har læst det) det var et aldeles udmærket Brev, det er vist kun faae som formaaer saa aldeles at give sig selv, derover glædede vi os, og saa de lunefulde Skildringer, vi maatte lee høit deraf; men egentlig bleve vi bedrøvede over det, eller over Dem og Deres Stilling, uagtet Deres Rigdom af Naturgaver og Sjælsdybde, var det som om De var ganske tom, det var som Guldklumpen paa Robinsons Øe der laae til ingen Nytte. Vi bleve enige om at Høyen burde læse det, han sagde at det var

interessant, men han ønskede ikke at hans Venner skulde være interessant paa den Maade; Svenn skrev det helt og holdent af og sendte til Lundbye. – De taler i Deres sidste (Opsigelsesbrevet) om at De troer vi kunne have opgivet Dem, det skulle dog vel være som Kunstner, thi som Ven kunne det jo ikke være og det er dog jo som Venner vi omgaaes, og som Kunstner kan der heller ikke være Tale om sligt; Sagen er for det første udkæmpet imellem os og skal nu afgjøres af – høieste Ret – jeg er ikke saa indbildsk at jeg kunne tiltro mig Evne til at dømme, og jeg kan heller ikke tro at jeg har givet Dem Anledning til slige Tanker om mig, men endskønt Sagen nu er forbi, er den dog ikke anderledes forbi end at vi jo følger hvert af Deres Skridt med største Interesse; Høyen sagde ogsaa: kan han blot faae Ro, har det vel ingen Nød. – Mit store Malerie er temmelig fremrykket, det venter nu blot paa at blive laseret, men det er et betydelig Arbejde nok, derpaa beroer hele Virkningen, og meget skal males i og med Lasuren; jeg er temmelig fornøiet med det, det har endnu ingen Bryderier voldt mig, det synes ogsaa at interessere hvem som har seet det. . . . det er fælt saaledes at sidde i Arrest, kan jeg undgaae det, skal jeg aldrig laane Penge af Folk, eller gjøre noget, hvorfor jeg kunde resikere at komme i Fængsel. – ³/₂. Jeg er nu begyndt at skalle og skal altsaa gaae ud af mit gode Skind inden jeg slipper ud. – Svenn har ogsaa skrevet til Dem og venter paa dette for at de kan afgaa sammen, det er Skade at jeg ikke har mere at sige, da her er saa god Plads, vare vi sammen kunne vi sagtens snakke mange Ark fulde, men Pennen er intet Organ, jeg i det minste kan ikke gjøre den dertil, her skeer heller ikke noget som man kunne fortælle, det har aldrig været mig saa paafaldende som netop her, hvor jeg paa en Maade er afsondret fra Verden, jeg har nemlig bestandig spurgt mine Venner »hvad Nyt«, men bestandig svarede de at de ikke vidste noget; [J. Lassen] Knudsen syntes jo rigtignok at det var saa flaut bestandig at svare det samme, og saa fortalte han om en Karl, som var kommet til Ulykke i Ribe, jeg saa forundret paa ham og lo, det var ikke saadant jeg meente; saa fortalte han mig en heel Deel om Præsternes indbyrdes Kævelerier (om jeg tør sige saa) om Gjendøberiet og Psalmebogssagen, det var det eneste Liv der rørte sig; hvor vigtige Sagerne forresten ere, er det dog jammerligt at det ikke kan blive til andet end Snakken frem og tilbage, og saaledes gaaer det jo med Alt; det er intet under om man føler sig tom under slige Omstændigheder. . . . Trier (Overlægen) var her nylig, og vil slippe mig ud imorgen eller overmorgen, jeg er nær ved at gjøre et Glædeshop. . . . Lev nu vel kjære Ven, og det er ikke værd at der oftere kommer onde Ord imellem os. Deres hengivne P. C. Skovgaard.

Fra Kusinen Alice Tulein til L. Fr. i Dresden.

Rosendal 1846 ¹⁰/₃.

. . . Jeg er imidlertid overmaade fornøiet over at være her, jeg synes her er meget fortræffelig at være, alle Mennesker ere meget venlige og pæne imod mig, og jeg er saa artig herinde at Du kunde have Din Fornøielse deraf, dersom Du bare var her. Hver Fredag naar jeg kjører til Vimmelskafte, hvor jeg ligesom Du baade kjeder mig og spiser tre Portioner Iis af bare Kjedsommelighed, tænker jeg paa at det dog igrunden er stor Skade at Du ikke er her, saa at vi tilsammen kunde kjede os og spise Iis; – vi tale Alle saa tidt om hvor kjedeligt det er at Du ei er her, det kunde have været saa moersomt at slaae en lille Passiar af med Dig engang imellem. – Din tykke Broder Frederik er da nu kommet hertil, jeg har min Fornøielse af at drille ham hver Gang jeg seer ham, for at faae lidt Liv i ham; men det vil kun sjelden lykkes, han er ligesaa tør som altid. . . . Fra Papa skal jeg hilse Dig mange tusinde Gange og sige Dig at Du endelig ikke maatte brøde Dig om alle de fornuftige Raad Du fik men kun gaa efter Dit eget Hoved da det var det allerbedste. – Francke see vi meget ofte, og tænk Dig jeg er kommet til at holde

meget af ham, det havde jeg aldrig troet havde været mueligt; han er den blandt alle vore Bekjendte, der kommer flittigst herud; den stakkels Mand han er sommetider ganske umaadelig herunter, til andre Tider kan han dog være i lidt bedre Humeur. – Naar Du er færdig med Din Bestilling i Dresden, drager Du saa til Rom eller kommer Du her tilbage? Hvergang jeg gjør Tante Mine [L. Fr.'s Moder] det Spørgsmaal, svarer hun altid at hun vil haabe Du ikke kommer hjem førend Du har været i Rom, men jeg faaer aligevel ikke at vide hvad Du egentlig har isinde. . . .

Fra P. C. Skovgaard til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1846 2/4.

Kjære Frølich! De siger at De troer at hos mig har Træet alt Kraft, ja Gud hjælpe mig, jeg er saa svævende og ubestemt som nogen, jeg veed hverken ud eller ind, og jeg kunde gjerne sige jeg forstaaer ingen Ting, jeg troer saaledes jeg kommer Sandheden nærmest, jeg forstaaer hverken mig selv eller Andre, jeg forstaaer saaledes heller ikke Deres Brev, men min Følelse siger mig at jeg maae give Dem ret, Deres Ord kan jeg godt bruge til at iklæde mine Tanker og Følelser eller hvad jeg skal kalde det, nei dog, saa ganske kan jeg dog ikke bruge dem, De siger at vi leve i Hælvede, og jeg var lige ved at sige ja dertil, men da faldt det mig pludselig ind, at jeg kjender dog mange gode og herlige Mennesker og har seet meget godt og herligt i denne syndige og fordærvede Verden, Vi leve da altsaa Gud skee Lov, ligesaa meget i Himmerig som Hælvede; dog saaledes forekommer det mig heller ikke at være rigtig, jeg vil sige: vi leve hverken i Himmerig eller Hælvede, og kan heller ikke tilfulde lave et Himmerig eller Hælvede inden i os selv, dertil er der for megen Strid om os imellem begge Magter, men hvem vi til Slutningen vil tilhøre kommer vist saa temmelig an paa os selv; jeg troer at vi ledes af en kjærlig Faderhaand men er idelig udsat for Øretuderier af Djævelen. Dette er jo ikke andet end simpel Børne-Lærdom, men jeg troer ogsaa at den simple Børne-Lærdom er den bedste af al Lærdom, og at vi, til Lykke, ikke behøve at forstaae, naar vi blot kan tro, men dette sidste er saa svært fordi vi saa gjerne vil forstaae, men Djævelen snoede sig op ad Kundskabstræet og gjør vist saa endnu, der var ogsaa et Livets Træe og der er saa endnu, det er for os Alle, men mange have aldrig lært det at kjende. – Er ikke Poesien Guddomsgnisten paa Jorden, saa synes mig at have hørt, og det forekommer mig at maatte være rigtig, men jeg vil ikke skille Kunsten derfra, den er i mine Øine den ene Side af Poesien, nei det er galt, Digtekunsten er jo ogsaa en Kunst, man maa da vel sige at de forskjellige Kunster ere Organer for Poesien. . . . Alt hvad jeg her har skrevet er vist noget erbarmeligt Vaas, men saa seer De dog i det mindste det er sandt at jeg ingen Ting forstaaer. – Vær ikke vred fordi De saa sildig faaer Svar. . . . 5/4. Atter en Afbrydelse – Jeg har værdt tvivlrædig om jeg skulde sende Dem dette, men De skal dog have det, ellers fik De slet intet Svar paa Deres Brev, fra mig, dette er kanskee heller intet Svar, men det er heller ikke vist, man forstaaer Meningen naar man skal læse imellem Linierne – Lundbyes Maleri er paa Udstillingen, jeg veed ikke hvad Publikum siger om det, men saa vidt jeg veed er hele den Høyenske Kreds meget tilfreds dermed, et og andet har man vel at udsætte, men det siger intet; det er ogsaa et deiligt Billede, jeg forundrer mig over at han har kunnet gjøre det, under slige Omstændigheder, det er mere helt gjen-nemført end han pleiede, det er maaskee ogsaa mere et Heele, det lider heller ikke af den Tomhed, som han kaldte grandios Simpelhed, han har valgt temmelig overtrukken Luft, som nærmer sig til Graaveir, kan De ikke nok forstaae det, beskrive det vil jeg ikke, kan maaskee ikke heller, men vil De gjerne have det skal jeg forsøge derpaa. Jeg selv har endnu intet paa Udstillingen fordi jeg laa paa Hospitalet i sex Uger, . . . har det ellers i alle Maader bedre siden jeg kom fra Hospitalet end før jeg kom derind, mit Hu-

meur er bedre, der maae have siddet noget i Kroppen, som skulle ud – men hvad tager De Dem egentlig for, det skriver De ikke om – ved igjen at læse i Deres Brev forekommer det mig dog, som der er meget galt deri; lad os prøve om vi kunne tale videre om den Ting, men see saa om De kunne faae Meningen ind i selve Linierne, det var nemmere for mig. – Lev nu vel kjære Ven, og undskyld min Seendrægtighed, det er reentud Uformuenhed. P. C. Skovgaard.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Florenz 1846 ²⁰/₄.

Inderlig kjære Lorenz! I Neapel modtog jeg et herligt Brev fra Dig, som tydede paa en gunstig Forandring i dit indere Væsen, som Du ogsaa troer at have fundet noget Lignende afpræget i mit sidste til Dig. Hvad mig angaaer, da maa Du dog ikke overvurdere mig og troe: at jeg nu stedse kun er glad og forsonet med Alt, hvad der er skeet og hvad der skeer med mig. Min Kunst har jeg paa Reisen lært at elske, det er sandt og tilvisse allerede meget opnaaet, saa at, om end ingen Andre glædedes derved, saa malte og tegnede jeg mig selv glad tit; det er dog endnu bedre; thi Skovgaard beretter at mit hjemsendte Billed har mødt en venlig Modtagelse, hvad ret har glædet mig. »Men«! thi der er dog endnu stedse »Menner« i min Tankegang, jeg føler en tiltagende og overhaandtagende Særhed at udvikle sig med Kæmpeskridt af den ulykkelige Disposition, som baade Du og mine andre Venner har saa godt kjendt og saa venligt dadlet. Jeg kommer aldrig mere tilbage til den Føielighed og Mildhed, som jeg havde ved Siden, som jeg saa tit ærgrede mig over, og som jeg nu alligevel seer med Sorg at tage Flugten. . . . Det første, *det Bedste*, har jeg ingen Kraft til at vælge, thi *mangt* et venligt Ansigt og *hvert* lille Barn skulle atter lokke mig frem af Hulen, som trods al dens Fortræffelighed dog er trist og eensom – det Andet, *det Rimelige*, jeg beder Dig tænke Dig mig og det, passe vi sammen? Foruden disse Hule-Tanker beskæftiges jeg ogsaa en Deel af en urigtig, men tit voldsom Længsel efter Hjemmet, og skjøndt den er glad og ligesom levende, saa er den dog tit saa overvældende at jeg næsten lider, som i Førstningen i Rom, skjøndt det var værre. Men Neapels Musæum, Vesuv, Pompeji, Capri og fremfor Alt: det mageløse Pestum, staaer dog som Stjerner i min Erindring. Og her paa Skuepladsen for den vidunderlige Sammenstrømmen af Middelalderens Kunst-Kræfter, kan Du let tænke Dig, at her maa man tit være som drukken af Henrykkelse; det er de ædleste de bedste Strænge i Menneskegemyttet, som de gamle Kunstnere paa den venligste, naturligste Maade berøre, og de finde en saadan Gjenklang i min Sjæl, at, om jeg ikke var paa mangfoldig Maade forkludret – da skulde jeg forlade Florenz som et bedre Menneske. . . . Hvad Chr. Henneberg angaaer, da maa Du bringe ham min hjertelige Hilsen, samt tilføie: at jeg har til ham en Tegning paa den Træklods, han gav mig: en Tiggermunk med sit Pakæsel, som jeg skal see at skaffe ham ihænde ved første Lejlighed og som han maa gjøre sig nyttig paa hvad Maade han kan; kun beder jeg ham om to Ting: 1. at skjære den med ligesaa megen Kjærlighed som jeg har tegnet den, og 2. nogle Aftryk naar den engang er skaaret. Det vilde naturligvis være mig kjærest om den kunde anbringes paa nogen Maade i Hjemmet, om han vilde sende en Prøve eller Sligt, men kan han sælge den ude, da er den i et og Alt hans. . . .

Fra P. C. Skovgaard til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1846 ³/₅.

Kjære Frølich! Man har ladet mig være med om at skrive Dem til dennegang, men man har indrettet det saa slet for mig, at jeg kun har en umaadelig kort Tid dertil, og da det nu alletider falder vanskelig for mig at faa mine Tanker oversatte i Ord, endsige derfra i Bogstaver igjen, saa veed jeg ikke om jeg virkelig skulde kunne faa sagt Dem

noget. Jeg er et indskrænket Menneske, indskrænket til noget ganske enkelt, det føler jeg for det meste naar jeg er sammen med Andre, men jeg føler ogsaa at jeg maa holde Pinen ud for ikke at gaa til Grunde; De har bestandig skrevet til mig under Ening med Svenn, i disse Breve ere mange Ting bleven berørte, som gaae over min Forstand, det har voldt mig megen Pine, for jeg gjør alletider ved slige Leiligheder endeel frugtesløse Anstrængelser. De maa da ikke tro at jeg vil opstille Dem Regler for hvad De maa skrive til mig om, jeg skriver dette blot for at undskylde mig, fordi jeg baade har skreven saa sjelden og saa slet. Det er nu længe siden De skrev os til, jeg maa deraf slutte at vore sidste Breve ikke har behaget Dem; hvad Svenn har skrevet veed jeg ikke, hvad mit eget angaar da maa jeg sige at jeg formaaede ikke at gjøre det bedre; jeg burde dog maaskee allermindst gjøre en slig Slutning, men Tanken paatrænger sig mig dog, da De tidligere har fulgt en anden Fremgangsmaade; dette er dog maaskee alligevel aldeles feil. De siger jo at det er ikke godt alene at føre en Brevvexling saavel som en Samtale, det erkjender jeg af ganske Hjerter, men det er heller ikke godt at tale naar man ikke har noget at sige. – I Sommer vil jeg ikke opholde mig ved Skarritsøen, jeg tager enten til Præstøe eller Vallø maaskee til Møen. Jeg har kun [Orla] Lehmanns Maleri [En Sommerdag] paa Udstillingen, jeg kunde ikke faae mere færdig. Dalgas fik Skarlagensfeber af mig, men har dog nu faaet sine Faar paa Udstillingen, Billedet er godt tænkt men maadelig nok malt, jeg kalder det kun halvfærdigt dog alligevel er det et godt Billede, og af de bedre paa Udstillingen, hvilket just ikke siger stort. – Jeg kunde hilse fra Fredagfolkene om de vidste jeg skrev, det gaar der omtrent paa den gamle Viis, siden De reiste har Møderne rigtignok mest været hos Høyens, ogsaa har et par gifte og forlovede Folk været temmelig sjeldne Gjæster. Constantin Hansen skal snart have Bryllup. Lev vel kjære Ven og lad os faa Orden i vore Sager. P. C. Skovgaard.

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Florenz.

Dresden 1846 9/5.

Kjære Ven! Jeg haaber, at det ei allerede er for sildigt, at jeg vil svare Dig til Firenze, som skal være et saa deiligt Opholdssted, meget billigt, men oversvømmet med Englændere. – Først altsaa Tak for Tegningerne, de vare prægtigt tegnet, og Figurerne opfattet med en Frihed og Individualitet, som Du før kun havde, naar Du tegnede dem efter Naturen. – Forresten indeholdt Dit Brev godt og ondt: . . . Dine Luner, Din Lede for Verden – man kan give hundrede Beviser for, at det er galt; . . . Din og vor Alles Særhed vil jeg forklare som en Aandssygdom, Saaret buldner, fordi det naturlige Afløb fattes, og Du bør finde den tilsvarende Aandssundhed hos dem, der have et aabent Sind, de der kjende Glæden, Mennesker, som Du for en stor Deel iøvrigt ringeagter; det er dem, som uden Beeskhed og uden Prætension kan overbevise Andre og sige deres Mening overalt uforbeholdent, – det tages dem ei ilde op; – men rigtignok, tvinger En sig dertil, som ei kan det med Kjærlighed, saa gaaer det skjævt, og det er bedre, man sætter sig en kunstig Fontenelle; det gjør jeg for en Deel. . . . Ved den Maade, Du udtaler Dig over andre (de gamle) Kunstsager viser Du at Du med Ret bærer Kunstnernavn. – Hvo der har en bestemt Følelse af egen Værd, han kan vurdere det hos Andre; han erkjender det Fortrinligere, har Glæde deraf, ei Misundelse og som Jævnbyrdig behøver han aldrig at bøie sig, da han aldrig har villet hæve sig over sin Fortjeneste. . . . Hvad jeg bestiller? Jeg er snart færdig med et Billede, som Du end mindre end jeg vilde synes om, men formodentlig publicum; dernæst havde jeg begyndt en Dødningsedands for Træsnit, men reed mig fast i nogle forbandede filosofiske Ideer, hvori det Hele blev hængende; – har dernæst tegnet henvend Hundrede større og mindre Tegninger for Boghandler Wigandt i Leipzig til Illustration af en »Jugendkalender« der har fundet

meget Bifald, og jeg synes ikke heller det er alt skidt. – Hvad Du end synes, – saa mistvivl ei om mig eller noget Menneske, saa længe han selv har Mod, søger ude og inde; – graa Haar jager ei altid strax Ungdommen paa Døren, – Aandens Ungdom maae vi saa aldrig slippe. . . . Du skriver ikke et Ord om Læssøe, Jerichau, Bissen, Marstrand eller andre Roms Beboere? . . . Sig mig, hvordan det gaaer til, at Du opgiver Paris . . . Albano har jeg ifølge Dit Brev skrevet mig bag Øret med kraftige Runer.

Fra L. Frølich til Vennerne i Kjøbenhavn.

Dresden 1846 15/5.

Kjære Venner! I Dag blev jeg behagelig overrasket ved at finde Eders Brev paa mit Bord, men tillige fik jeg Samvittighedsskrupler over ikke at have sendt Eder noget; efter min Sædvane gjemte jeg Brevet til Aften, da jeg kunde læse det i uforstyrret Ro, . . . tre Breve havde jeg skrevet Tid efter anden, fik nu fat i dem, men det var Vrøvl tilhaabe, – saa begynder jeg da et nyt, som jeg har i Sinde at sende før jeg faaer Tid at kassere det; . . . skjøndt jeg ingenlunde er forlibt i mig selv, saa troer jeg dog nok, at der er en Slump godt i min umiddelbare Følelse, naar jeg gjenseer, hvad jeg igjennem den har opfattet og gjengivet, saa kan jeg mangan Gang fornøje mig derover; see, det er, hvad jeg duer til, og til intet Andet, thi i alle Livsforhold, al Handlen er jeg en fuldkommen Sinke. Denne Erkjenden, troer jeg er god og nyttig til at stille mig paa den rette Plads, uden at jeg derfor mener, at jeg ingen Ansvar har i Henseende til de svage Sider. Denne Følelse er ogsaa hvad der har ledet mig i religiøs Henseende, . . . i Cristendommen har jeg fundet Udgangspunktet for hver glad Udflugt og Hvile for den matte, betyngede Sjæl; . . . iøvrigt er det ingenlunde saa udviklet og fast, som det kunde synes efter mit forrige Brev. . . . Hvad nu mit Brev angaaer, saa er det skrevet i en Stemning, der er fremgaaet af en stor Isolering, og kan synes, er sagtens ogsaa i enkelte Punkter noget overspændt. . . . Maaskee nu den Anelse opstaaer hos Eder: han er grebet af den christelige Anskuelse, har indset noget af dens Sandhed, men Cristen er han maaskee dog ikke; see, det skal J have ondt ved at bedømme, jeg kan det knap nok selv, men bie lidt: jeg har længe prøvet at komme til Cristendommen ad ydere Veje, saa at sige, – og det fører til Trods hos den, der er nogen Kraft i; for mig blev Trodsen aldrig complet . . . ja min dybeste umiddelbare Følelse, mine reneste og bedste Tanker fandt altid den klareste og simpleste Udtalelse i Cristendommen; da blev den min Støtte, jeg fik ogsaa Tillid (er det ei Tro) hvor jeg ikke saae. . . . Hvad sige vi nu om dem, som sige de have gjennemskuet Cristendommen, erkjende dens Sandhed, men som en relativ? Ja, saa lad os forlange noget Bedre af dem; og lad os see hvordan deres Liv og Død besegle deres Visdom; . . . en nygtern Forstand kan aldrig være berettiget at bedømme et afrundet Hele, som bestod i alle Forhold; eller kan den halte Hefæstos skole Athene, der sprang fuldvæbnet ud af Zeus' Hoved? Den kunstrige Herre var baade Artemis Træld og Hanrei, men hvem har betvunget Athene; hun var aldrig Barn, – hun bliver aldrig Gammel. . . . [Disse] Breve ere opstaaet som Dagbøger, derfor er ei altid Sammenhæng, men derimod forskjellige Stemninger . . . dog jeg vil give et Livstegn; saa er dette jo ogsaa et; – finde J mere deri, saa er et Svar altid velkomment. – *Kjære Skovgaard!* De er beskeden, og det er godt, og lige nødvendigt for enhver Udvikling og Standpunkt; det er det, som fuldender Socrates Visdom, at han tilstaaer Intet at vide, men dog finder Verden herlig, en evig Gaade; . . . De der sulte, er neppe værst farne, nei de, der proppe dem med saa meget forskjelligt, som de ei kunne fordøie; og det gaer ligedan med det Aandelige; – derfor skulle man vel vogte sig for Graadighed, og hellere nøies med Mindre – og det synes mig at være Tilfælde med Dem, denne Afrundethed og Heelhed skatter jeg hos Dem; – sønderrevne Genier har vi nok af . . . et lille velindrettet Huus er

Tyske Træsnit efter L. Fr.'s Tegninger i 'Jugendkalender' 1847-48 og Auerbachs 'Der Gevattersmann' 1847

bedre end en Bunke Steen og Tømmer, som uden Plan aldrig bliver til en Bygning. . . . Sørg aldrig over, at De ei kan følge alle Forstandsoperationer . . . men hvad der ligger imellem at Kornet spirer, naar det saaes, det er Livets egentlige Hemmelighed, der er Gud at søge, og hvo der beholder en varm Følelse for det, hvo der ahner i denne Verden – han har meer, end om han havde Alverdens Klarhed. . . . Altsaa, Venner! . . . lad os have den Tillid til Gud og hinanden, at vi roligen lader den anden forfølge sin Vei (i enhver Henseende) med det faste Haab, at det engang skal føre os sammen, og skal vi tilsidst sige: det var kun en Skole, og smile ad vor Dont, gjør Intet, naar vor egentlige Kjerne derved har naaet sit Maal. . . . Idag er det Christi Himmelfartsdag og en deilig Foraarsdag, – kan man end ei have Alt overalt, – det Bedste kan man dog overalt have . . . dermed kan man trøste sig. . . . *Kjære Svend!* . . . Jeg vil svare Dig paa Dit Brev, men maa dog først skrive Dig lidt om, hvorfra jeg kommer saa munter hjem denne Midnat; jeg har skrevet at jeg levede meget ene, meest laae Grunden dertil i at Folk behagede mig saa lidt, . . . nu har jeg lært et Par polske Damer at kjende, smukke, livlige, indtil Flygtighed, muntre indtil Overgivenhed, sunde paa Sjæl og Legeme, aldeles naturlige (som nu deres Natur er) og saa synge de herligt, der er jeg nu ofte; hvad skal nu det til? Slet ikke til Andet end der bydes et Glas Champagne, det forfrisker, muntre, men beruser ikke. Der sad jeg i Aften, der blev sunget og passiret, og da jeg sagde, jeg gik hjem og skrev til et Par Venner, saa bad de hilse. J hilses af Antolka. – Underlige Overgange i mit Brev. . . . Din Definition af Filosofien er meget god og anbefalende, naar den vilde holde sig til hvad den magter, men den river Religionen ned, og hvad den bygger i Stedet, hvor højt naaer det? . . . Du udtaler at Du troer paa den kjærlige Styrelse, jeg ahner den overalt i mit Liv, . . . Hele Naturen, og fremfor Alt Menneskeslægten glæder mig, overalt hvor jeg seer Kraft og Liv, for det er Aandens Vidnesbyrd, . . . Jeg for min Person har maaskee overdreven Kjærlighed for det ungdommelige friske, ja vilde og trodsige Menneske – den største Kraft, det stærkeste Liv; jeg beundrer ogsaa hans Udskeielser, naar jeg øieblikkelig trænger Følgerne tilbage; men for mig selv gjælder det slet ikke, jeg er jo slet ikke en saadan Natur; . . . Stor Glæde har jeg denne Vinter havt af at læse Snorre Sturlason, denne mageløse Bog har vækket en stærk Lyst efter alle Kildeskrifter hos mig, den bedste, Bibelen forsømmer jeg ikke heller. . . . Intet Arbeide er svært, naar man seer et herligt Maal, men Sisifus-Arbeide, som jeg har lært at kjende, er tungt, om det kun bestod i at klæde sig paa hver Morgen og af hver Aften. – Mit Arbeide her er ikke synderlig Omtale værd, ved tidligere Forsømmelser har jeg sat mig i en afhængig Stilling, men ogsaa deri skal jeg nok naae noget Bedre. – Mine Tegninger til en Børnekalender for 47 er det livligste jeg har gjort i Vinter. . . . Din Ven Lars Glad.

Fra Joh.Th.Lundbye til L.Fr. i Dresden.

Florenz 1846 ²²/₅.

. . . Det er vel sidste Gang, Du faar et Brev fra Italien, thi nu er det paa Hældingen med mig, paa det sidste Vers af en deilig Vise, der dog næppe, som vore Kæmpeviser, har den Egenhed: at blive deiligere i mine Øren for hver Gang de gaae derind. Jeg havde ønsket at kunne skrive om et Møde med Dig, men Skjæbnen, Tilfældet, Lunet eller hvem der forresten raader for mine underlige Veie, vil det ikke; var det mit eget Lune og Tykke, da saaes vi, men det er en ydre Magt, jeg ikke kan modstaae, der driver mig. . . . Jeg var saa træt af at reise, gruer i visse Maader for hvad der endnu forestaar af den Slags, men jeg bør holde ud endnu lidt over to Maaneder omtrent, thi det skeer vel aldrig mere, og da er det mig dog vigtigst at besøge de gamle Nederlændere i deres Hjem . . . ved en energisk Kraftanstrengelse er det besluttet at reise, og ikke flyve hjem, hvilket sidste jeg havde størst Lyst til. . . . Jeg vilde saa gjerne modtage et Brev fra Dig paa

Veien, og veed ikke bedre, end at bede Dig iilsomt at skrive til Cölln (poste restante) . . . med Hensyn til Kunsten, maa Du ikke mere ængstes for min Skyld, den har jeg atter faaet kjær, og haaber, at Sygelighed og Qvæleri skal herefterdags være mig fremmed i mit Arbeide. . . .

Fra Svend Grundtvig til L. Fr. i Dresden.

Kjbhvn. 1846 28/5.

Kjære Ven! Da jeg ikke har Tid til at skrive lange Breve, saa vil jeg ikke begynde med nogen som helst Indledning, men strax gaae ind paa at besvare dit utaalmodig ventede, inderlig velkomne Brev. Jeg vil ikke skrive nogen kritisk-videnskabelig Afhandling over de i dette behandlede vigtige Problemer, men kan dog ikke Andet end tage det som et Slags Debat. Det Punkt hvorfra Du gaaer ud i Din Betragtning – et Punkt, som Du selv betegner som et nylig okkuperet – er da det schleiermacherske, subjectiv-christelige Standpunkt. Derfra slaarer Du saa ubarmhæjrtig løs til Højre og Venstre: til Philosophi, Æsthetik og – Kunst(!), at jeg ikke kan lade være at tage disse vore fælles gamle Venner lidt i Forsvar. Den christelige Religion, saaledes som Du opfatter den (∴ som en direkte Tilknnyttelse af det menneskelige Subjekt til den guddommelige Aand) har faaet en forhøjet og næsten udelukkende Betydning for Dig. – Hvad mig angaaer, da er jeg i religiøs Henseende ingenlunde paa det Rene; jeg er, ærlig talt, paa mit nærværende Standpunkt *ikke* Christen. Jeg har ikke nogen positiv Religion, det vil sige ingen Følelses Overbevisning om Menneskets Forhold til et højeste Væsen. Det kunde altsaa synes, som om der herved var statueret en saa væsenlig Divergens imellem os To, at der ingen Forstaaelse kunde finde Sted, da enhver Forstaaelse maa grundes paa en Eensartethed; men det er ikke saa. Der er et fælles Punkt, hvor vi maa mødes og det ikke noget uvæsenligt Punkt, men et, hvor vi mødes hele og holdne, og det er *Menneskets*. Dette er en aldeles reel Eenhed, men ikke derfor mindre ideal, thi vi ere begge besjælede af Menneskeaaanden. Hvad vi da aldrig maae glemme, det er: at vi ere Mennesker og her komme vi nu til den af Dig saa haanlig omtalte Philosophi, idet vi spørge: hvad er et Menneske. Dette er et Spørgsmaal hvis Nytte, ja hvis Nødvendighed Du sikkert aldrig vil benægte, og Du kan ikke vægre Dig for at antage, hvad der her fremstiller sig som Svaret paa dette Spørgsmaal: at Mennesket foruden sit usynlige Væsen ogsaa har et synligt, et Legeme, at Mennesket, – kort sagt – ikke blot er Aand, men ogsaa Kjød. Hvad berettiger os nu til at lade saa haant om dette Kjød, der er en for vore Øine uadskillelig Deel af os? Vi have ikke seet noget Menneske uden med Kjød og Been, og hvad Figur en saadan vilde gjøre, derom har – i det Mindste – jeg ingen Forestilling. Hvad berettiger os til disse høitrværende Phraser om, at Legemet er et byrdefuldt Paa-hæng paa vor Aand, som vi skulde afkaste, for at blive – bare Aand? Denne Afstikker om Menneskets Legemlighed er ikke uden den inderligste Sammenhæng med det som jeg af Dit Brev især har følt mig opfordret til at inklade mig paa, thi indrømme vi, at Menneskets Verden ikke er en Mennesket uvedkommende, men er tværtimod paa det Nøjeste sammenvokset med ham, da finde vi i *Kunsten* (dette Barn af den menneskelige Aand) den Magt, der skal stille os Legemets og Aandens Enhed klart for Øje, baade for Legemets og Sjælens Øje. Kunsten aandeliggjør Legemets Verden idet den lader os skue selv den saakaldte livløse Naturs Slægtskab med Aanden; og Kunsten legemliggjør ogsaa Aandens Verden, idet den viser os Aanden i legemlig Form. Naar Du derfor siger, at Kunsten er sunken i Dine Øine ved Din Henvendelse til det Religiøse, da kan jeg ikke deraf gjøre anden Slutning end den, at Religiøsitetten har taget en skjæv Retning, idet den – som Du siger – kommer i Strid med det ægtteste, skjønneste Menneskelige, som den dog netop skulde forhøje og klare. . . . Jeg maa nu i største Korthed slutte disse Li-

nier, da min Tid ikke tillader mere. – Det glæder mig at høre at Du er bleven Din Beslutning tro og rejser til Italien. Gid Du maa finde lige saa stor Tilfredsstillelse ved Din Rejse som Lundbye har følt. – Hans Maleri er nu kommet, – dog, det skriver Skovgaard sagtens om. Her er ellers ikke noget Nyt inden Borde. Jeg træller stadig væk som et Bæst. . . . Nu Lev vel, kære Ven, jeg maa i Sæng; ellers kommer jeg ikke op imorgen. Johan, Peter Bojsen og tusind Andre bede mig venlig at hilse Dig. Vi længes Alle inderlig efter at see Dig igjen. Vær hjærtelig hilset ogsaa af det stakkels Menneskebarn. Din hengivne Svann Grundtvig.

✱

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Florenz 1846 28/5.

Ja, kjære Lorenz! . . . Dine Børnebilleder gad jeg gjerne see, ogsaa jeg gaaer svanger med en saadan Idee: at radere en Deel Billeder for Børn og jeg troer nok det vil skee, da jeg har baade allerede samlet meget dertil og faaet Øinene op paa vid Gab; . . . jeg ønskede de næsten kunde foræres bort, hvad der kan skee, naar jeg blot kan bestride Plader, Papir og Arbeidsløn . . . disse Gudebilleder [fra den nordiske Højtid] slipper Du ikke saadanne fra, det kunde stikke mig at tage dem under Behandling og da sende Dig mine Forslag at Du kunde approbere eller forkaste dem. Vi maa have dem ud som en mindre, mere omhyggelig Suite for »Sønner og Døttre af Nordens Aand« thi er det ikke Synd, de længere skulle savne, hvad der glæder dem og hvad der kunde være Vidnesbyrd om: at ogsaa Kunstnerne vilde ikke staae tilbage, men glade lede med i det høie Græs efter de gamle Guld-Tavl i det nyskabte Gimle. Jeg giver Dig ingen Fred Lorenz! ikke længere end til Du som jeg har badet og styrket Dig i Skjønhedens Land. . . . Det vilde været en Forhøielse af min italienske Reise om vi havde gjort den sammen, vi have vist altid havt stor Glæde af gjensidige Meddelelser, men i en af de Perioder, hvor Livet paany strømmer frisk med Blodet gennem hver kunstnerisk Aare, der havde jeg maaskee kunnet yde lidt Mere, end i det forknytte Hverdagshumeur fra Hjemmets seneste Aar. Det bliver mig klarere og klarere, hvilken Velsignelse det er for en Kunstner at have kun nogle Faa, som forstaae og følge hvert Skridt i hans Udvikling, det er ham mere værdt, end det største Publicums kolde Hyldest, kold, fordi det kjendte ikke det stille Liv, hvoraf Blomsterne skjød frem, det som kun aabner sig for de faa Venner. Men ogsaa godt at have prøvet sig mellem Vildfremmede, saa bliver man opmærksom baade paa Mangler og Dyder i det gamle Forhold, hvortil han med Henrykkelse vender tilbage. Du er en underlig Fyr, Lorenz! og jeg med, thi først naar Du *har sagt* mig, hvad jeg *har sagt*, forstaaer jeg hvad jeg *har sagt*. See, det tyder paa en egen seende Blindhed, som, forudsat at Dine milde Domme over mine Ord ere de rette, netop er det Ideal af et Kunstnergemyt, som tidligt stod for mig. . . . Og saa Levvel! kjære Ven! nu er det først, som jeg ret tager Afsked med Dig, thi jeg veed, at Aar ligger imellem vort Gjensyn, og at Du vist mandigere vil bekæmpe Hjemvee, end jeg Stympen formaade det. Maatte vi træffe hinanden friske og arbeidslystne og som bedre Mennesker: stræber først efter Guds Rige og hans Retfærdighed, da skal alt det Øvrige vorde Eder tillagt. De Ord staae altid trøstende og bebreidende for mig, de indeholde Forjættelse om, at ogsaa mit Savn skal stilles, de indeholde den Formaning: Du stræbte ikke altid som Du burde. Og dermed endnu et hjærteligt Levvel fra Din hengivne Johan Thomas Lundbye.

✱

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Brüssel 1846 21/6.

Til allersidst! . . . er overhovedet helst alene i Hulen, hvadenten den er i et Huus eller i en Vogn, Dampbaad, paa Banen eller i Naturen, kun de Smaa haler jeg altid til mig, de forsmaa ikke den langskæggede Kammerat – ellers i Hulen! . . . 22/6. Min

Ven . . . skal have Tak saavel for Brevet som for Billederne [L. Fr. har sendt J. Th. L. Aftryk af nogle træskaarne Illustrationer til Jugendkalender 1847]. Hvad nu disse angaaer da vil jeg kun sige overhovedet: at de ikke ere saa vel skaarne, som de fortjene, og Maanedsbillederne fandt jeg ret nydelige, især hvor der plantes og vandes, men ogsaa Hunden der i Kaadhed napper i Qvisten. Januar Flaget kan Du vel tænke maatte volde mig Kummer, da jeg fandt langt mere Maneer end Natur i denne Vimpels snurige Slyngninger og det Billed, som vel svarer til April, thi ved det Lav er jo Verden reent af Lave, stødte mig i begge Ender, det vil sige, at jeg holdt meest af de to Figurer i Midten. Skam skulde den Træsmitter have! Dette lille Blad kunde været saa yndigt, men Du har maaskee selv forsømt det Noget, og Snitteren mere, det er skændigt, det er af de Ting, som skulde været udført med den yderste Finesse. Tegningen behagede mig meget; der er megen Følelse for det vanskelige i at bære et Barn paa Armen og en Malkepand paa Hovedet mens man skal plukke en Blomst, og saa Hundens dumme, kloge Deeltagelse, det er allerkjæreste [se S. 153] . . . Det har bedrøvet mig at høre at Din Faders Helbred er svagt, sandelig det var en tung Skjæbne, der ramte Eders Familie, da Din Søster saa ung blev kaldt bort fra Mand og Børn, Forældre og Sødskende; jeg saae hende den sidste Dag, jeg var i Kjbhvn., hun talte med Besvær, men jeg anede ikke, at det var den sidste Gang, jeg skulde tale med hende, og nu de Smaae! vi ere lykkelige, Lorenz! som saalænge beholdt vore Mødre; thi intet Forhold er dybt og inderligt, reent og trøsteligt, som det, der binder os til vor Moder. Naar hun er borte engang, hvordan skal jeg da bære et Liv, der da vil have tabt Alt for Een, der var for daarlig Ven til at føle Erstatning i Venskab – for daarlig Maler til at føle Erstatning i Kunsten, for svagt Menneske til at finde Erstatning i Livets andre Forhold, hvor han blev lukket ude fra de bedste – nei min velsignede Moder, som Du nu kjender i hendes hele Simpelhed og Jævnhed, hendes Kjærlighed gaaer mig over Alt, hun spurgte aldrig, hvorfor jeg var taus, hvorfor lystig – hun forstod, at vi maa lystre disse Stemninger, der komme med og uden Aarsag – Gud i Himlen bevare hende og lade hende leve med os endnu mange Aar! hun bliver gammel før Tiden i de gamle Omgivelser, jeg kan mærke det paa hendes Breve, at hun selv føler det og inderlig længes efter sine Sønners Besøg; det er Alt, hvad hun fordrer af et Liv, der var offret til Andres Pleie fra hendes tidlige Ungdom; det er et Gemyt man ikke noksom kan takke Gud for at have fundet i sin egen Moder . . .

UDDRAG AF BREVE FRA 1845-48

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Brüssel 1846 ^{23/6}.

. . . Hvor er Fred og Hvile og Styrke at hente? jeg veed det, men mangler Kraft til at søge den Kilde, paa hvis Stie Ingen tør vende om – er for et Øieblik rolig, naar jeg finder en anden, der nu tørrer stærkt ud. Taarekilden med Lindring uden Lægedom. Hvor mange Aar har det varet, hvor mange skal det uforandret vedblive? Og saa vil man lokke mig med Kunstnerhæder og Berømmelse – jeg beder kun om Kjærlighed, min Moders og mine Venners, om Kjærlighed til mit Arbeide og til Livet. Endnu gaaer det nogle Aar, men da, naar Ungdommen (jeg aldrig eiede) er reent forsvunden, hvad venter mig da? Kan Du vise mig Noget, som ikke er hjertesammensnærende Kulde, da gjør det i Guds Navn. – Hvorfor kan jeg dog ikke holde disse Udbrud tilbage? det vilde være Løgn om mine Breve kun vidnede Sundhed, Liv og Lyst – Skyggen er der med, bare den ikke bliver længere og længere, jeg synes det er for tidligt, det kan dog ikke være over Middag. O Lorenz! disse Linier komme ogsaa fra din Ven Johan Thomas L.

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Antwerpen 1846 ^{24/6}.

. . . naar de lange, deiligt mørke Vinteraftener komme, naar Dagen er vel anvendt, da gaaer jeg hen til Ovn og roder i Ilden med lange Fyrrepinde, da kommer Perfectum med sit skuffede Haab og mange Gisninger, da gaaer Tanken atter lyse Veie til Haabets Sfærer – da flyver den over Hav og Bjerg og Dal til Vandringsmanden: »det bedste, han aadte, han førte vel med – det tynged ret aldrig paa noget Sted. – Ei findes der vel nogen større Fryd, end Sjæle, der tone med samme Lyd – men Danmark gemmer saamange Runer!« – Og Fyrrepinden knitrer og blusser – det banker – kom ind! det er Skovmanden han der kan male de stille Skove med Fugleqvadder og dybe Vandspeil, og vi rode, saa det knager i Fyrrepindene mens Talen er om den fjerne Lars Glad: »Lars Maler kjender Guldets saa grandt – Ei giver han Ringe for glimrende Tant – han veed Danmark gemmer de Runer!« . . .

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Haarlem, Lion d'or 1846 ^{6/7}.

Du som saa venligt har fulgt mig, hvor jeg saa brummende eller ganske dæmpet jamrende luntede om ad »de lange Veie« – skulde Du ikke høre fra mig nu, da det er gaaet saadanne nedad med mig, at jeg selv er kommen lavere end Havets Overflade. Ja, »lidt under Havet« er godt at være og Gud veed dog: om længe og langt under Havet ikke var endnu bedre. Du veed jeg er Hader af den forgyldte Middelvei, man skal enten heelt paa det Tørre eller paa Bunden hos den stumme Fisk, op eller ned, være sort eller hvid, Fugl eller Fisk, gal eller klog. Men for at Du kan komme under Veir med til hvilket af disse sidste Alternativer jeg hører, saa bliver det nok bedst, at jeg giver Fløiten en anden Lyd. . . . van Eyck, Quintin Metzys og Memling. De ere saa deilige at jeg efter at have gjort deres Bekjendtskab er uvillig til at indrømme Italienerne Mere end det, at de have havt en rigere, skjønnere Natur at støtte dem til, en Omstændighed rigtignok af en saadan Vigtighed, at jeg tilskriver den: at de fik en Blomst paa Spidsen som Raphael, Underbarnet med guddommelige Udtryk i den simpleste menneskelige Form – mens Nederlænderne maatte nøies med en Rubens og van Dyck, *maatte nøies med*, siger jeg selv efter at have seet af deres Mesterværker; thi som christelige Malere er de kun som Skygger mod Italienerne og deres egne Forgængere. . . . *Amsterdam ^{7/7}*. Jeg kan ikke skrive det Bedste jeg har følt ved at see disse Kunstnere og vil derfor ile til, hvad endnu nærmere berører mig: Dyremalerne. Lad os slaae Holland og Belgien sammen og begynde med Poul Potter, Mesteren for dem Alle, skjøndt han lagde Penslen og gik tidligt til Ro

(29 Aar) men han havde været tidligt oppe og paa hans fine Ansigt med de hvide Øienhaar og lange røde Haar kan man see at han snart vil gaa bort. Hans verdensberømte Tyr behagede mig ikke meget, men det Øvrige af Billedet desmeer, det er aldeles mesterligt, saa simpelt, saa udtømmende, at jeg ikke kan ligne ham ved Andre end Raphael selv, man tage mig det ikke ilde op. Kun een Bemærkning endnu om denne herlige Kunstner, jeg har vel seet idetmindste to af hans Mesterværker, men end ikke i det store blev han bred og luxuriøs i Penselføringen, han er streng og skarp detaillerende, fik aldrig den Flothed man ellers med Rette vurderer saa høit, og kan Du begribe det: at netop dette glæder mig med hos ham, det er hos ham et Ungdomsstempel, som det glæder mig han kunde bevare ved Siden af Mesterskabet. –

Fra Joh.Th. Lundbye til L. Fr. i Dresden.

Kjbhv. 1846 27/7.

... Men Du, løierlige, tætklippede, sært omtumlende gamle Ven! hvad skal jeg sige Dig uden at gjøre Dig Fortræd, hvad jeg saa nødigt vilde, det er neppe muligt at undgaa, og dog: reis, reis snart til Rom! see, mal, nyd, vælg! men kom igjen! thi nu tør jeg bede Dig derom, nu har jeg seet at Du kunde gjøre hvad vi bad Dig om, og blev Du end ikke færdig, og kunde Du end ikke male Dig til Ro og Glæde i Hjemmet, saa kom Du dog saavidt, at Dine Venner tør spaae Dig: det kan og vil skee, om Du aldrig vil lade haant af det lille Billed, som jeg saae hos Skovgaard. Det har gjort mig en stor Glæde og naar jeg atter til Efteraaret etablerer mig i en Hule her i Staden, da maa det dog for nogen Tid hænge paa min Væg. Det er ikke færdigt, ikke samlet, det seer jeg godt; men det har ganske yndige Træk saa vel i Mennesker som Dyr og næsten meest i Landskabet. Lad denne Glæde ikke forstyrre Dig, men see paa Verden allevegne med de Øine, hvormed Du her har seet paa Danmark, da skulle vi vel gjensee Dig her tilfreds og virksom, som Medarbejder i vore Bestræbelser, som Deeltager i vore Glæder i Poesiens, Historiens, Sagnenes og Tonernes deilige Verden. [Det er L. Fr.'s Holmstrup-Billede fra 1845 (se S. 145), som Lundbye her dvæler ved og atter omtaler i Brev ndf. 13/12.] ... 1846 30/7. ... Jeg veed af Din Onkel, at Du for tredie Gang maler den lille Najade, nu vel! er det mon af egen Drift eller fordi det ønskes og forlanges? begge Dele kan jeg finde rimelige, hvor Du er, her vilde det maaskee have gjort mig lidt ondt at see de smaae Menneskebørn og de deilige Træer og grønne Gjærder afløste af disse smaae Phantasiebilleder, som kun sige: Maleren søgte i en anden Verden den Tilfredsstillelse, han ikke kunde finde i denne. Er det saa? da vilde jeg hellere at disse vilde Vindharpetoner banede dem Veie gennem Tegninger og Breve, og de Kræfter, som nu gaae til Maanedsbilleder og Børnebilleder anvendtes paa med Oliefarve at give Træk af den virkelige Verden, hvori Du dog kan see saa Meget baade veemodigt og alvorligt, at et stræbende Gemyt deri maatte kunne finde om ikke den fuldkomne Hvile og Udtømmelse af Alt, hvad der gjør ondt, saa dog en kjær og værdig Beskjæftigelse. Det er ikke fordi jeg miskjender, at Du med Kjærlighed, som det af Dine Breve synes at fremgaa, har tegnet til de Smaaes Glæde, og jeg har selv tænkt paa noget Lignende, men jeg skyder det altid op, som noget, jeg først har Lov til, naar det Billed er kommet for Dagen, der kan vidne: nu er han ikke mere syg, nu har han givet Noget, der gjør os Glæde at see paa. Og kommer det aldrig, – ja, da har Du Ret, naar Du allerede nu tegner Dig ind i de smaae Hjerter og jeg stiller mig med mit store Skjæg selv i deres Rækker og beder om at see med. ... *S. Grundtvig i samme Brev*: ... Tusind Tak for den Hilsen fra din Antolka. [Se Brev 15/5.] Jeg beder Dig at give hende et broderligt Kys fra mig. ... Ved at læse din Beskrivelse blev jeg ganske forliebt og ordentlig misundelig ... for saadanne Væsener, som du der omtaler, haves – saa vidt mig bekjendt – ikke her til Lands. ... Det er igjen Tid vi høre fra Dig. Lad os ikke længe vente!

L. FRÖLICH FORLOD DRESDEN 6. SEPTBR. OG REJSTE OVER TYROL OG NORDITALIEN TIL ROM, HVOR HAN ANKOM 11. DECBR. 1846.

Bjærgged gaar over en Stente. Pen og Vandfarve. Tyrol, Efteraar 1846

Fra J. Th. Lundbye til L. Fr. i Italien.

Kallundborg 1846 ^{9/9}.

Til min bedste Ven Lorenz Frølich. . . . Jeg vilde begynde forfra, og gjennemgaa den hele Udvikling, det maatte skee hurtigt, thi jeg er det 19. Aarhundredes Barn, og kan ikke miskjende den høie Udvikling, som Kunsten senere fik, men jeg tegnede og malede med den størst mulige Omhu (mit lille Billed fra Florenz og mangfoldige Smaategninger høre herhen) da vilde Øinene ikke strække til, Pennen, der tit har Luner, blev byttet bort for en fiin Pensel, hvormed jeg da ret kunde tegne, og jeg havde stor Glæde af mine Arbeider. Jeg saae Memling, van Eyck og Metzys i deres Hjem, og nød dem ret inderligt, men jeg kom videre, saae de aller flotteste og mesterligste Hollændere og følte: det var det, som jeg ogsaa burde stræbe efter, Lysten steg, jeg stod, gik og laa som paa Gløder og i denne Spænding gjensaae jeg Danmark, Danmarks elskede Natur, ved Fraværelsen bleven mig endnu smukkere og kjærere, min Moder var i Fyen, og jeg tog derfor lige til Vognstrup, hvor jeg fire Uger arbejdede i en smeltende Hede, inden jeg her gjensaae hende. Hvad blev da Udbyttet? hører jeg Dig spørge – stille! det kommer først ret tilsyne til Vinteren, men dog, uagtet Varmen brændte mit Skind itu eller til Vabler, uagtet mine Studier aldrig have været synderligt udtømmende, saa har jeg dog faaet samlet en stor Mængde, og langt mere gjennemførte end forhen, og deriblandt nogle Ting, hvormed jeg selv er ret vel tilfreds, og hvoraf jeg lover mig Noget til Vinter. Nu kradser og smører jeg igjen, jo mere let jeg kradser, jo bredere jeg smører, des fyldigere og rigere synes jeg, det ser ud, og Børstepenselen er nu min Ven. Saaledes er jeg legemlig og aandelig, hvor jeg slap, med freidigt Mod og godt Haab, og hvad næsten er det Bedste, thi jeg er bleven Egoist: med Glæde af mit Arbeid, der aldrig tilfredsstiller mig, der

ingen Fordring gjør paa Roes, men som dog har Evne til at glæde mig, og »bage en Skjelm indvendig« som Jeppe siger. Kjære Ven er det ikke godt, men Du forstaaer mig, det seer jeg af hvert Dine Ord. . . . Decb. 46. . . . Saa Du nærmer Dig nu til Rom, den deilige By, den bedste for Dig med Skjønhed paa Gaden, Skjønhed i Gallerierne, Skjønhed i sin Omgivelse. Gid den maa glæde Dig ved Din Ankomst og skjænke Dig Lykke i det tilstundende Aar. . . . Tak for Dit Brev [efterf. af 3/10] med de smaa Tegninger af Køer og Bjergboere. . . . Du slutter med at vi ikke maa foruroliges, om vi ikke saa snart høre fra Dig . . . det er, som om Du atter skulde have en af disse underlige dunkle Perioder, der saa tit have betegnet Dit Liv, da Du drager Dig reent tilbage til Dybderne i Dit eget Indre, hvor vi dog saa gjerne vilde følge med saa langt som muligt uden at blive paatrængende. . . . Men Du er i Rom, vil sagtens blive der længere end jeg, og nu maa vi see ud efter Frugter af dette Dit Ophold. Jeg glæder mig til at see Billeder af de mageløse Børn med de lange Øienhaar, og naar Du kommer ind i Bjergene bag Tivoli, tænk da paa mig, som betragter den Dal, hvorigjennem Anio flyder inde fra Subiaco, og den paa den anden Side af Bjergryggen, som deilige Veie til det Deiligste jeg saae. . . . Med eet Ord jeg lever for mit Arbeide. . . . Mindre glædeligt er det at observere hvor en Kunstner som Købke har ladet sig nedslaae af den Begivenhed at Academiet cassetede hans Medlemsstykke ligesom [Const.] Hansens. Jeg føler langt mindre Deeltagelse for dette Uheld end for den Forsagthed og Forstyrrelse, det har foraarsaget. Ærlig talt, hvad vilde han der? Enkekassen, den nederdrægtige Enkekasse gjør Kunstnerne til Spækhøkere. . . . Din Høstscene fra Skarritsø hænger paa min Væg og glad hører jeg *Alle* rose den, . . . O Du velsignede Menneske! Din Kamp er haard, og dog! jeg troer ikke Du selv gyser ved at tilstaa at Dine bedste Arbeider ere de reent naturalistiske; hvor levende taler og skriver Du ogsaa om Sligt – hvor meget seer Du ikke deri – mal det da i Guds Navn, som Du visselig har Evne dertil. Gud give Dig snarlig Fred og Klarhed i dette Punct, hvor Du slides tilhøire og venstre af Venner og Velyndere. Roes og Rigdom veie dog ikke op mod Sindsro og Glæde ved Arbeidet; og det tør jeg love Dig, det har jeg selv fundet. . . .

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Kjbhv.

Langenbach im Zillerthal 1846 3/10.

Kjære Johan! Jeg skriver Dig fra et Sted, hvor Folk gaae med ufarvede Klæder, tømre deres Huse selv, hvori man see hver Sammenføining, men med største Afvexling og rige paa iskaarne Forsiringer, Vægge og Loft udslaaet med Paneler og Lister; Træets brune Farve er herligt, og paamalede Farver anvende de kun sparsomt; alt Beslag er ogsaa simpelt, men smagfuldt; ingen Fabrikarbeide; de have sorte og graae Faar, for af deres Uld at væve deres Trøier. . . . Naar Aftenerne ei vare saa lange og Dagene saa kolde, gad jeg blive her nogen Tid, – og, naar jeg ei var en saa compliceret Figur, gad jeg blive her ganske. Snak, jeg skal jo see saa mange Herligheder, – men neppe en saadan Simpelhed, Reenhed og Haardførhed. – Igaar var jeg hjemme hos en Mand, som havde mistet sin Søn ved en Skiveskydning truffet af et Vaadeskud; dette havde han ladet male til Minde om den saa meget Savnede, men var ei tilfreds med Hovedfigurens Stilling, jeg tegnede ham en Figur synkende af Skuddet, men at Skuddet var gaaet ind lige under Hjertet og kommet ud under det andet Skulderblad kunde jeg saa lidt som den tidligere Maler udtrykke. – Jeg vilde ønske, vi gjorde Reisen sammen, hvor vi skulde fyre hinanden til at tegne; Westmacott, en ung Englænder, Billedhugger, er en meget vakker Fyr, men tegner Landskaber, som en Dragkiste dandser i Jordskjælv; – jeg har i forgaars forladt ham i Cell, for atter at træffe ham i Mailand. – I Morgen tænker jeg at gaae over Duxer Joch i Sneen, siden over Jauffen ind i Passaier-Dalen – saa ned til Meran, hvor jeg bliver noget, [Fortsættes i omstaaende Facsimile.]

Æslerne fodres. Pen og Vandfarve 1847. (Den Hirschsprungeske Samling)

mere lider jeg i det Mindste af en Sjæleangst, som undertiden bemægtiger sig mig, om hvad der endnu forestaaer os i den Retning . . . Skriv atter en Gang til mig min søde Lorenz! og udtal dig til mig; vi fire som nu ere tilovers maae ei blive hinanden fremmede; vi maae om saa tættere slutte os til hinanden . . . [Louise Francke døde i Kjbhvn. 1846 og Emma Ryan i Quebeck 1846].

*

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1846 30/12.

. . . Hør nu en Bøn: dit Billed fra Skarritsøegnen, som nu hænger paa min Væg, og som i egentligste Forstand hver eneste Dag fryder mit Øie, det vil jeg spørge Dig om [Lægen Fr. Chr.] Krebs maa faae, som Laan eller Gave? Hvorfor? Fordi han er et elskværdigt Menneske, der har Glæde af Sligt, og alt har min Kostald, som ved en Lazur af Skovgaard, mens jeg var borte, sandelig er blevet bedre, troer jeg, end det egentlige Billede paa Galleriet. . . . Uden Ubeskedenhed tør jeg vel sige, at Du vilde komme i anstændigt Selskab, og Lysten til at eie Malerierne, som en levende uudtømmelig Eiendom, er det Fortjenstfulde – ikke den tilfældige Evne til at kunne kjøbe dem for store Summer. Skulde Du have Noget herimod, saa ytrer Du det nok i Dit næste Brev, og, i saa Tilfælde beder jeg Dig bønligt: at lade mig forblive ansvarshavende Vert for det indtil videre. Jeg længes nu ret efter et Brev fra Dig, det er temmelig længe siden jeg fik et, og, kjært som det var mig, indeholdt det mere en anbefaling til taalmodig Venten, end just egentlig Løfte om en Successor, saa maa jeg vel strenge mig an for at rokke denne fortvivlede Beslutning hos Dig. . . . 31/12. . . . den allersidste Aften af et Aar, jeg skal velsigne, saalænge der er en gnaven Mine tilbage af Johan Thomas. – O, troer Du, der er skeet store Ting, siden jeg sad her igaar Aftes, saa troer Du fejl – det underligste er at jeg to Aftener en suite sidder her i Hulen, som jeg vilde ønske, Du kunde see. Den er meget høiere end alle mine tidligere, om just ikke tilsammen, men det gamle Bord, ved hvilket vi have sam-

men gumlet saamangen en Hvedetvebak, er her endnu, kun hyllet i en lang grøn Slum. Det frembyder altid en malerisk Sammendingen af Gjenstande, dog saa temmelig sorteret for Kjendere, at de ville finde Tegninger, Studier, Raderinger o. s. v. tilhøire – Kaffe, Thee, Sukker, Boller og Tobak samt Kopper, Kander og Potter tilvenstre – Æsthetik og Videnskab midtveis omtrent – og i Baggrunden Din gamle Kurv med Søm, sære Piber, Skindlapper til Brilllepudsning, Trægevæxter, Spænder o. a. desl. Men kaster Du Øinene rundt i Stuen, da møder de . . . røde Vægge!!! hvorpaa enhver Lap seer deilig ud, endsige smukke Sager af mine Venners Arbeider. O Lorenz! havde jeg Dig atter her, Du kjære, gamle, løierlige S . . . H . . . ! Kunde jeg være overbeviist om, at Du havde blot Lyst til at see det som Dit Livs Lykke og kjæreste Opgave at udvikle Dig i fremmede Lande for at vende moden tilbage paa Sultecuur. Ja bedre kan vi ikke byde Dig det, men kan det afskrække Dig? Jeg har endnu nogle faa Specier derude i Pulten, men om jeg veed hvor der skal komme flere fra – eller om jeg nogensinde har været bekymret derfor, saa maa Du kalde mig for Mads, ja! for Tommas! . . . En heel Generation af unge, glødende Fædrelandsmalere kommer frem, som det lader, og vise paa samme Tid smukke Studier og en Sikkerhed og Fyrighed med Hensyn paa Gjenstanden for deres Kjærlighed og Studium som om de troede, der skulde skee Mirakler ved den Samklang, de mene at kalde tillive mellem Kunst og Nydelsen deraf. Lister Tiden sig ikke hen og lader os føle, vi ere downspirited før de 30 Aar? Hvad vi skjulte for ikke at gjøre os selv latterlige, det taler man nu høit om – men pibler end en Vanddraabe ud imellem mange Slag, saa vil det dog vare en Stund, inden den klare Kilde sprudler frem fra den haarde Klippe. Dog, det er godt og glædeligt allerede som det er. Lad Kunstnerne sulte og presses som en Citron – lad Skallen smides paa Møddingen, da florerer Kunsten! lad Folk hædre os og betale os, saa vi kjøre med fire for, da florere Kunstnerne! hvad er bedst? Fortæl mig nu, hvor Du kommer til at bo? hvem Du lever sammen med? hvad Du synes om Rom? og hvorfra Du vil hente Udtryk for at beskrive den, naar Du alt i Florenz blev renonce. Og var det saa lumpent, at jeg bad den smukke Rosa om et Afskedslys? jeg gjorde det saa beskedent, saa frygtsomt, at jeg fik et Afslag, og naar Du voxer tilstrækkeligt til Sproget, for at inklade Dig paa Sligt saa hils hende og siig: jeg var derfor ingen Slyngel. . . .

✻

Fra L. Frølich til Joh. Th. L. i Kjbhv.

Rom 1847 1/2.

Rom

Fr.

Kjære Johan Thomas! Jeg modtog i Dag Dit geniale Brev, genialt kalder jeg det fordi Du heelt og holdent med Dine Elskværdigheder, Uklarheder og Mangler afspeiler Dig deri. . . . Da jeg kom hertil modtog Thorald [Læssøe] og Adolph [Jerichau] mig som en Broder, eller meer som en Ven, dem har jeg meget at takke for; Thorald kunde imidlertid med sin bløde Kjærlighed ei have hjulpet mig, hvis ei Adolphs sænde og sunde dygtige, kraftige og klare Aand (som Du vist vil indrømme ham, om Du end er blevet ubehageligt berørt af hans uskaansomme Maade mod Alt, hvad han anseer for vrangt) havde sat noget Positivt for mig, som ingen fast Punkt kunde finde, for hvem Alt, enhver Sandhed kredsede som noget kun Relativt; han giver ingen smukke Ord, men har maaskee et varmere Hjerte, end Mangen troer, og det viser sig i Gjæringer, og i en Aabenhed, som lader En see hans Feil ligesaa

Over Nemisøen. Pen og Blyant. 1847-48

hurtig som hans Fuldkommenheder; men han er streng mod Andre som mod sig selv, og havde jeg ei været i saa ynkelig Sønderrevethed, havde min Blødagtighed maa-skee skyet ham. – Af Dig holde de begge meget, tilstaae at de have megen Skyld i deres Brud med Dig, men Adolph holder paa, at hans eneste Hensigt var, at faae Dine store Evner udviklet, til det, de kunde blive, og som Mangel paa Selvtillid og Energi hindrer Dig i; . . . Jeg som saa aldeles har fattedes Klarhed i min Stræben og Studium, skulde ei paa egen Haand komme med Anker, men jeg har nu taget dygtig fat. – Til Aandens livlige Affødninger, de lette Skizzer, fattes mit Sind nu kjæk Ubefangenhed og Lyst, men Modelering, Aftoning, Virkning, Behandling, bred Pensel, Farve, – i det hele Teknik arbejder jeg nu løs paa, og har i Adolphs Dom, som stedse finder Bekræftelse i min Følelse, meer end nogen anden Kunstners, der har villet veiledet og saaledes har vildledet mig, – en fortræffelig Spore. – Som jeg ved Dig erholder Efterretning om mit Hjem, har jeg derfra ogsaa erfaret om Dig, at Du har glædet dem meget ved Dine Fortællinger og Skizzer fra og om Reisen. – Hvad mit lille Billede angaaer, saa overlader jeg det til Dig, Du kan gjøre med det, hvad Du vil, dog naar Du har Glæde af det, kan Du jo ligesaa gjerne beholde det selv, som give det til Krebs, som jeg kjender for Lidt til at have Interesse for; – dog ei som Gave, da jeg muligviis en Gang kunde gjøre det færdigt. – Beskrivelsen af Din Hule har fornøjet mig meget, men jeg gad gjerne vidst, hvor Du er, dernæst savner jeg Efterretning om Din Moder og Dine Brødre. . . . Du var ingen Slyngel, fordi Du vilde have et Kys af Rose, men fordi Du bad om det, ei tog det; kan Du ei føle, det er forlegnere for en Pige at give det, end for en Mand at bede om det? Bede kan man kun om Hjertet, saa følger Alt af sig selv; . . . da Du synes at have strenge Begreber derom, – som kan være meget smukt – forekommer hiin forlegne Bøn keitet, lidt latterlig, men ikke videre; et Kys som hvert ydre Venskabstegn maae fremgaae naturligt af det

Bjerglandskab fra Subiacos Omegn. Pen og Tusch. Sommeren 1847

hele Forhold eller Ens Væsen. . . . Marstrand har mange Billeder i Arbeide, men kun Clausens Portrait og Pigen med Katten – et yndigt Motiv – færdigt. – I hans Dands paa Ischia med de livlige Motiver og herlige Tegning er han meest i sit Element. . . . Hils Skovgaard; er hans Sundhed god? i Øvrigt tænker jeg han gaaer sin rolige sikke Gang; men Karle som Svann Grundtvig, Blom og Joh. Grundtvig i samme Orden, jeg har nævnet dem, kan der ventes alle Slags Revolutioner i, dem gad jeg nok høre fra eller om. – Hils ogsaa Didrik og Georg ret fra mig, og bed dem, hvis de har lidt Interesse for mig endnu, at skrive mig til engang. – Ja hils alle gode Venner, Dalgas o. A. og vær hilset fra Din Ven L. Frølich.

✱

Fra Joh. Th. Lundbye til L. Fr. i Rom.

Ulstrup paa Refsnæs 1847 ^{8/10}.

I det Haab, at det vil være Dig kjært at høre Lidt fra mig tager jeg Pennen, og jeg opsatte det nogle Dage for at kunne skrive til Dig herude fra denne Pynt, Du dog vist fik Godhed for paa dit korte Besøg. Tak da for Dine faae Linier med Læssøe – de bekræftede kun Sandheden af hans Ord at Rom har ikke gjort den Revolte i Dit Væsen, som jeg havde ligemeget ønsket og haabet. Men intet Ord, kjære Ven! skal fra min Haand gribe forstyrrende ind i dit Væsen. Min Mening kjender Du og kan Du nogensinde finde Hvile i den Havn, Du selv dannede Dig, da Drengaaarene vare forbi, og hvortil ikke en eneste Steen blev brugt, uden den var nøie prøvet, da vil Du der modtages med aabne Arme, og Tegnet har Du alt. Jeg mener det lille ufuldendte Billed, som jeg fortryder hvad jeg har skrevet om. Lad det hænge hos mig, indtil Du nogensinde tager anden Beslutning, Du kan ikke betro det til omhyggeligere Pleie, der gaaer bogstavelig ingen Dag uden at jeg med Glæde betragter det. Men denne Glæde er ikke ublandet – det ligger for

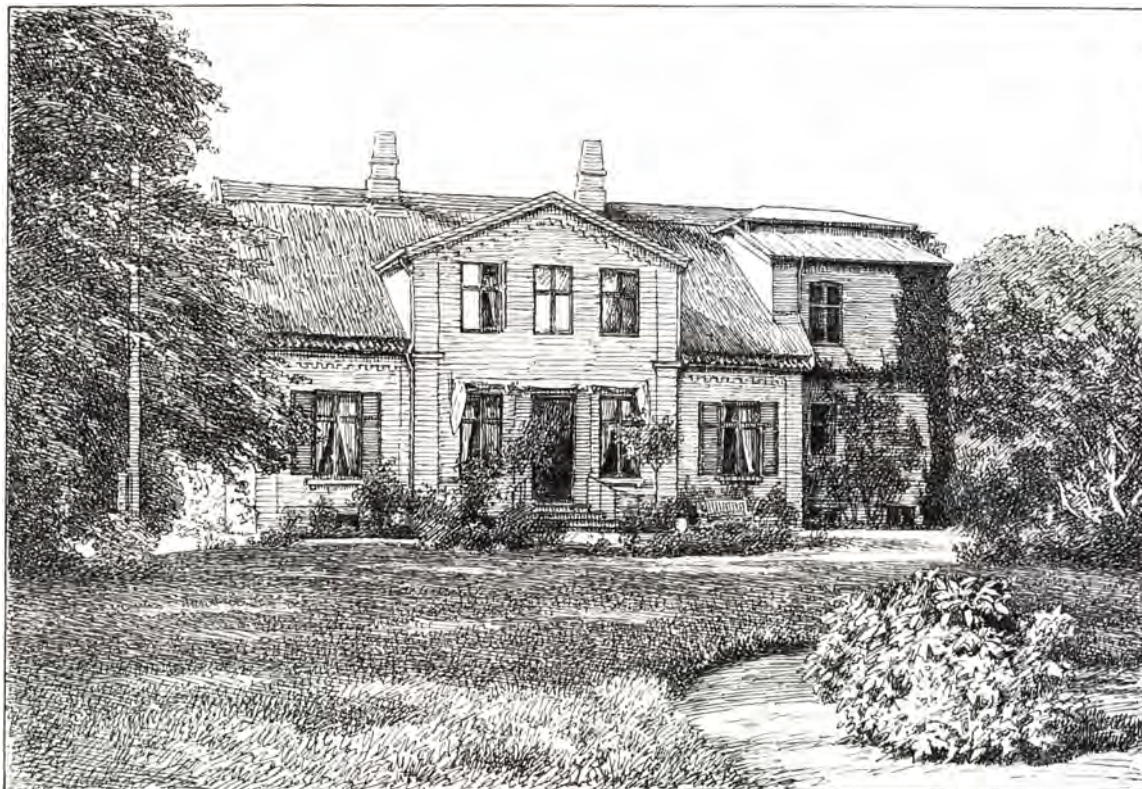

Fra Bjergene ved Subiaco, øst for Rom. Pen og Tusch. Sommeren 1847

nær at tænke paa: hvad Du kunde gjort, om Du kunde bequemme Dig til blot at give, hvad Du med en saa sjælden Sands opfattede af Livet om Dig. – Jeg hører, Jerichau og Læssøe opgive Dig som Maler, og jeg kan finde baade i Farve og Pensel saa Meget, som glæder mig i Dine Arbejder. Naar jeg seer hen til, hvor tungt Livet gaaer for Dig, hvor haard Din Kamp er, saa er det næsten Synd at lade følge, hvad der maa, om mit Brev skal være Afglands af den Tilfredshed og Sindsro, jeg føler, maaskee netop fordi jeg langtfra staaer saa uskyldig, uantastet, som jeg har staaet, maaskee netop fordi jeg har en kunstnerisk Personlighed at udvikle og forsvare. Dog, glem aldrig, at om jeg vinder Fasthed og Klarhed med Hensyn paa, hvad jeg vil i Livet, da skal det aldrig gjøre mig overmodig eller afsluttet for en sand Vens Meddelelser, dem jeg kun altfor meget har savnet. Jeg har været ret productiv siden jeg kom tilbage, og havt den Glæde at sex Billede ere i Vinterens Løb kjøbte, tænk de fem af Private – kun et af Kongen. Det har været mig en sand og ny Glæde, thi det har stedse været kjendeligt, at man forlangte dem af Interesse, og denne Vished er mig uendeligt kjærere, end om jeg havde faaet dem langt høiere betalt. – At Splid og Strid i Kunstens Verden er hæftigere end nogensinde herhjemme, det veed Du sagtens. Ligesaa at Høyen og hans Venner sees skjævt til som til en Clique, der kun vil Andre paa Nakken. Du har for megen sund Sands til at tro en saadan Løgn, saa jeg behøver ikke at udvikle Forskjellen mellem en Clique og et efterhaanden opstaaet Venneforhold mellem en Deel Kunstnere og Kunstvenner, indenfor hvis Kred der dog findes mange Nuanceringer og Meningsforskjelligheder – jeg behøver ikke at fortælle, at vi have hørt klare Beviser for, at man indrømmede flere af denne Kreds's Dygtighed – jeg vil kun sige at saa piinligt det i personlig Henseende kan være fordi de færreste kunne see det som en Strid om forskjellige Principer, saa glædelig er

Striden mig som et Livstegn, saa umiskjendeligt, at Glæden dog bliver langt den overveiende Følelse; thi nu stiller det sig saa for mine Øine at det er en alvorligere Bestræbelse baseret paa Naturstudium, sund Følelse og Kjendskab til og Respect for hvad Aarhundreder har kaldt Mesterværker, men alsidig forsøgende sig i alle Retninger. En saadan Stræben bort fra det tommeste Modevæsen, saa slet som det kan findes paa nogen fremmed Udstilling, men her blændende ved sin Nyhed, ikke alene den store Hob, men endog de bedste Øine blandt de Nydende. Nu er jeg for streng, tænker Du – nei! min Ven! der staaer store Talenter paa den fjendtlige Side, Folk, der have leveret Billeder, jeg ikke mit hele Liv skal glemme, men bevare i en kjærligere Erindring, end de sagtens have værdiget noget som helst af mine. Men fornægter de deres Personlighed, da er dette alt en haard Synd hos en Kunstner, som jeg mindst kan tilgive, naar de bytte den for en Sæbeboble. Her tænker jeg paa Anton Melbye, Sørensen, Em. Larsen – endnu paa denne Udstilling havde første og sidste Billeder, som jeg gjerne saae paa og gad eiet men Kunstens galopperende Svindsot var dog i dem. Lad dem ikke tale om Tilsidesættelse – sandelig! de have en Løn, som her maa kaldes sjælden – Kongen og de Fornemme rive deres Billeder fra dem, hele Publicum er i Henrykkelse (see Cataloget som angiver Eierne) og sandt for den levende Gud! det er sagt uden Bitterhed, jeg kjender ikke en saa lurvet Følelse, er meget mere forbauset over den rige Løn jeg selv har høstet og taknemmelig derfor. Jeg skrev det kun fordi, man har villet gjerne give det et saadant Udseende, som om de vare Udelukkede. – Baade for Lidt og for Meget, som sædvanligt med mine Breve – men naar Jerichau vender tilbage og maaskee har glemt at han her havde seet et væmmeligt Smøreri (hvad han nok selv har indrømmet) af Simonsen, for hvis Skyld jeg blev i Rom rakket ned, hvad han kanskee i Danmark har glemt – saa husk: at han trods sin hele Veltalenhed, naar det gjælder at rakke Danmark ned – at han er den Bornerede, den i Sandhed begrændsede, thi han mangler Vidden i Gemyttet og hans Kritik smager mig altfor meget af Maal og Vægt, altfor lidt af sand og inderlig Nydelse. Den Bemærkning at vi tilsyneladende først ret egentlig paa denne Udstilling vare velsignede med en Masse af den Slags Modestads, jeg har truffet overalt, i Rom ikke mindst desværre! – den fandt Læssøe ogsaa fuldkommen sand. O Lorenz! troer Du mig ikke mere? giv dog en Lyd, som kan sige mig om Du ikke længere troer mig villig til at opsøge det Smukke hos hvem og hvorsomhelst det er at finde. Jeg saae Jerichau og Thorald et Par Gange og vi passiarede ret livligt, men aldeles almindeligt – vort Forhold har faaet et Saar, jeg føler det ikke mere forvinder, vi ere altfor forskjellige. – *Kallundborg 1847* ^{29/6}. Det glæder mig at see ved Gjennemlæsning af disse flygtige og utilstrækkelige Linier, at der dog ikke er nogen lidenskabelig Heftighed at angre, intet Ord som jo er min redelige Overbeviisning. – Mine gamle Bedsteforældre ere nu begge døde – min Moder er her endnu med min gamle Tante – hvorlænge? – Hils Marstrand venligst fra mig og bring ham min hjertelige Tak for hans Brev, . . . I ere lykkelige, som have det for Øie, og jeg er lykkelig, som har seet det, uendelig taknemlig derfor. Men saa deilig som nogensinde staaer endnu bestandig vor Natur for mig, og jeg savner Dig for at nyde den endnu mere ved Meddelelse til Een, der dog stemmede med mig som ingen Anden. Jeg har paa Refsnæs gjort en halv Snees Studier, hvoraf nogle ville fornøie Dig, som de fornøie mig selv, tager imorgen over til Asnæs for ogsaa der at male ved Stranden den af Nordvestvinden lidende Skov. Senere vil jeg til Knapstrup og Vognstrup efter Heste og Qvæg, jeg skal bruge, og de første Dage i August begynder jeg vel i Kjøbenhavn et Arbeid, jeg alt har skizzeret: en Scene ved en Bondegaard med et Føl og en Hane – Du husker vel det gamle Motiv. Saa kan jeg atter til Efteraaret forfriske Øiet i den rødmende gulnende Natur inden den barske Vinter kommer. . . .

hjerteligste og kjærligste Hilsen. Personligt kjende vi jo saa at sige Intet til hinanden, men paa anden Maade har jeg erfaret saa meget om hende, at jeg alt længe har havt megen Høiagtelse for hende, og jeg haaber at vi ved nærmere Bekjendtskab skulle blive rigtigt gode Venner. . . . Af Kunstnere have vi truffet Zahrtmann i Amalfi hvor han bliver Sommeren over, og Philipsen i Neapel. Helsted kom i forgaars hjem fra Paris, fortvivlet over Udstillingen, hvilket jeg havde forudsagt ham. . . .

Landstedet »Blidah« paa Strandvejen syd for Constantia

Ejendommen opførtes i Aarhundredets Begyndelse af L. Fr.'s Farbror Lorenz Frølich. Efter hans Død 1873 erhvervedes Stedet af Prof., Overlæge Withusen. Ved Frølichs Giftermaal blev »Blidah« hans Sommerbolig og i mange Aar et lykkeligt Hjem. Huset udvidedes ved Tilbygning af et Atelier saaledes som det her er gjengivet.

FRØLICH BLEV 25. MAJ 1878 GIFT MED FRU BENEDICTE WITHUSEN FØDT TRESCHOW. DE NYGIFTE OPHOLDT SIG ENDEL AF SOMMEREN VED VERDENSUDSTILLINGEN I PARIS. FRØLICH VAR MEDLEM AF JURYEN

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Frederiksgade 1878 25/11.

Kjære Svend. Tak for den rare Samling. . . . De tre smaa røde Griser fremkaldte saa mange Billeder, at jeg har begyndt at stræbe at faae disse ud gennem Fingrene paa Papiret. Jeg synes Hendriksen kunde bringe dem i Bladet som Anmeldelse af Bogen. . . .
^{3/12}. . . Fire Tegninger til de rosenrøde Grise ere færdige, og have vakt Munterhed i Huset; i Dag bringer jeg dem til Hendriksen, som har lovet at skaffe dem frem før Juul! . . . [Æventyret »Tre smaa røde Grise«, fandtes i Grundtvigs »Danske Folkeæventyr« Ny Samling 1878, Frølichs Tegninger i »Ude og Hjemme« Nr. 64 ^{22/12} 1878.]

SOMRENE 1847 OG 48 TILBRAGTE L. FRØLICH VED NEMI, OLEVANO OG
EGNEN OM SUBIACO. 1849 VAR HAN I SYDITALIEN.

Fra Søsteren Mimi Brun.

Vognserup 1847 ¹⁴/7.

Min kjære bedste Lorenz! . . . Nylig da jeg havde seet og talt med Jerichau, havde jeg Hovedet og Hjertet saa fuldt af Ting som skulde meddeles Dig, at det var reent forkeert at jeg ei fandt Tid til at smøre et Brev op . . . Du undrer dig vel over hvorledes vi bestandig kastes omkring . . . indtil Frits engang selv bliver Amtmand, vil dette Omflakken falde i vor Lod. Nu ere vi i Holbæks Amt; Hs. Majestæt har sendt Frits herud, for at varetage Forretningerne saa længe Moltkes ere i Kissingen og vi er da blevne enige om, at vi skulde boe her paa Vognserup saa længe, og føre Hus i deres Fraværelse. . . . Den Tanke at kunne blive her nogen Tid rolig, er for mig saa velgjørende. . . . Jeg troer du kjender denne Egn, den har sine Skjønheder og jeg har en Anelse om at Skovgaard boer her. . . . Det er moersomt at vi to træffes; ifjor traf jeg ham paa Nysøe da vi vare i Præstø Amt. . . . Fra James var her et herligt Brev, skrevet i London Dagen før hans Afreise til Gibraltar. Han havde gjort et Besøg paa Graven i Irland, som ganske overordentlig havde tiltalt og tilfredsstillet ham. . . . den forstandige Maade og den Kjærlighed hvormed vor elskede Emmas Børn blive opdragne af Fru Ryan . . . og Familien begræde Alle hendes Bortgang. I Quebec var hun saa afholdt, at Folk beleirede Huset hver Morgen, for at høre til hende . . . Den arme Edouard maae ret føre et eensomt forladt Liv i Quebec . . . Det interesserede mig meget at træffe Jerichau hos Forældrene; han har noget meget hyggeligt behageligt og vi have leet over ham, da han beskrev hvorledes du og han kunne klage sammen over Kunstens Standpunkt her i Livet og dens Virken og Indflydelse paa Menneskene i Almindelighed . . . Han har store Tanker om dig Lorenz! gid vi snart maatte see et stort Resultat af dine Studier . . . Men han siger du maae arbeide i et stort Format, det er din Genre . . . Giv din Phantasie Tøjlen, og frembring da noget som kan forbause! thi du har en riig Skat i dig, og den bør du ei gjemme for Verden . . . Jeg har immer haft den Følelse, at du eengang vil frembringe ualmindelige Ting; jeg kan heller ei opgive denne Anelse, om der ogsaa er gaaet og endnu gaaer lang Tid inden det kommer, komme maae det, thi det er i dig . . . Behager Fru Jerichau dig; er hun behagelig? Genialsk er hun sikkert efter hvad man har hørt; men det er ikke altid behageligt, især hos en Dame. . . . Friede kom nu og gav mig et Kys til Hjerte-Onkel; hun voxer og bliver noget magrere og har i det Hele et venligere Udtryk end da hun var mindre. . . . paa Hagested hos Jørgen Castenskiold have de et dejligt Æsel, som Børnene ride paa; hvor maatte jeg tænke paa vore egne ungdommelige Glæder, ved at see Friede og Ida ride paa dette . . . slige Remeniscentser ere behagelige, og man glæder sig paa sine Børns Vegne at ogsaa de nyde de samme Fornøjelser man selv har havt. . . . de hjerteligste Hilsner fra Frits og fra Lundbye. Lev vel kjæreste Broder din Søster Mimi.

Fra Faderen til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1847 ¹⁵/9.

Kjære Lorenz! Endelig gjentager jeg mit ofte givne Raad, bliv først en dygtig Kunstner, inden Du vil blive en skandinavisk Kunstner. Paa Lundbye sees tydelig, hvorhen en saadan Eensidighed fører; kun for Professor Høyen og dennes Beundrere maler han godt, ingen anden Menneske gider see paa hans Billeder, og det er neppe tænkeligt at Efterverdenen vil beundre dem mere; for hvem har han da arbeidet? – dertil kommer, at han saaledes har tilegnet sig den sjællandske Typus og Lufttone, at naar han efter Bestilling skulde male et Landskab efter en anden Zone og anden Karakter, det sikkert vilde koste ham utrolig Umage, og maaskee aldeles ej vilde lykkes ham. – Endnu en-

Studietegning i Pen. 1847

gang, tro ikke at jeg vil rette paa Din Kunstnersands og den Vej Du meest ynder at slaae ind paa, men jeg ønsker at Du skal kjende min Mening, og endnu mere at Du stiger saa høit paa den Bane, Du har valgt, som det er mueligt ved Dit Talent og Genie; og dertil er det nødvendigt, at Du erfarer, hvad andre, som mener det godt med Dig dømme om Din Fremgangsmaade. . . .

Fra J.Th. Lundbye til L.Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1847 Løvedag 9/10

. . . Vel saae jeg gjerne et Par Ord ogsaa fra Dig, men anseer dog ikke en regelmæssig Vexel af Breve for absolut nødvendig . . . saa forandres jeg som Kunstner, troer jeg til min Fordeel, idet jeg med hver Dag mere elsker mit Arbeid, og lærer at paaskjønne, hvad det er for en Velsignelse. Du veed det, jeg har altid fundet Deeltagelse og mit Udkomme, den Slags Sorger har aldrig piint mig, hvor kan jeg da andet end elske min Stand, der gav mig den skjønneste Erstatning for, hvad Livet ellers negtede. »Det er Resignation«, siger Søren [Kierkegaard], »at opgive det Bedste i Livet, men gjøre det Næstbedste næsten lige saa godt, som det Bedste«. Har jeg end langt tilbage for at gjøre disse Ord anvendelige paa mig, saa kan Tiden dog maaskee komme, og paa Veien er det altid et smukt Fingerpeg. – Svenn [Grundtvig] er indviklet i en heftig Strid angaaende Udgivelsen af Kæmpeviserne. Et Prøvehefte er udkommet og haardt medtaget, især af Levin. Svenn har svart vel (i mine Tanker), men skulde have en Ulykke for personlige Fornærmelser, der mindst sømmer sig den unge Forfatter; jeg skal præke for ham, naar jeg seer ham. – Const. Hansen er færdig med den ene Væg i Universitetsvestibulen, og jeg kan

Studie i Olie. c. 1849

ikke see rettere, end at det er et deiligt Arbejde. – Bronzeqvadrigen [paa Thorvaldsens Museum] er interimistisk opstillet men ikke fæstet endnu, den er som en Guldkrone paa det smukke Værk. – Sonne arbejder endnu paa den ydre Decoration: Thorvaldsens Ankomst. – Skovgaard har herlige Arbejder igang, men er selv svag af Helbred, seer jammerlig ud, og kan ikke gjøre det mindste for at skaane og pleie sig. – Et nyt Selskab for vor gamle Litteratur har dannet sig og leveret tre Sagaer allerede, hvoriblandt deilige Træk ogsaa for Kunstnere. – Jeg arbejder og læser, sover ikke Tiden hen, og finder altid nok at leve for, men har saa svært ved at faa en Bid Frokost; skulde Du tro det, mangfoldige Forsøg ere anstillede i Form af Boller og Smørrebrød, men lige uhyggeligt og snavs bliver det. »At blive fuldkomment Menneske er dog Maalet, vi stræbe efter – nu har jeg faaet Ligtørne, det er altid noget til Hjælp«. – Søren, altid Søren! men lær ham at kjende som religiøs Forfatter og Du skal forundres og glædes og styrkes – Og Du! hvad gjør Du vel? faa vi noget at see? og hvad staar Dig iveien for at nyde det deilige Rom, for at svælge deri? man siger: »Du trives ikke der – nu, saa gjør som jeg: see! og vend hjem, og Du skal ikke fortryde det. Jeg veed det er lettere for en anden at sige saa, end for Dig at handle derefter – jeg skal ikke pine Dig, men rolig afvente, hvad engang Tiden vil vise som Resultat af Dine sære Omtumlinger og kommer det end ikke éclatant, da skal jeg ikke stille mig paa de Misfornøiedes Side, men vel huske, at Billederne drøssede fra Dine Fingre langs ad Veien gjennem et suurt Liv, som dog var et ægte Kunstnerliv. Hvortit glæder jeg mig ikke over de af Dine Sager, jeg eier, de bliver aldrig gamle og naar jeg for Andre roser dem, da bliver det aldrig en façon de parler, thi de gribe mig hver Gang som nye ...

Studie i Olie. c. 1849

Fra Teologen Heinr. Bech til L. Fr. i Rom.

Kjbenhavn. 1847 ²⁶/₁₀.

... Paa en Vandring for at hverve Folk til at lade hugge en Byste af Grundtvig . . . netop i denne Anledning har jeg hørt sige at Du har havt samme Tanke engang. . . Det har glædet os at høre, at foruden Bissen ogsaa Skovgaard nu vil holde et gammelt Løfte til Meta Grundtvig, at male hendes Fader og at Constantin Hansen vil male ham ved samme Lejlighed . . . Jeg beder da Dig baade selv at tegne Dig og lade de danske Romere, der have Sands for denne Sag, gjøre det . . . Hos Grundtvigs selv gaaer det ret levende til i den senere Tid; . . . Det er nu ikke blot den unge Slægt, hvis Orakel han er, men selv Kongen maa nu, forstumlet af alle vore Kancellier og Direktioner og Kommissioner, gaae til ham. Grundtvigs Yndlingstanke om Akademiet i Sorø og »Skolen for Livet« er nu ved at gaae i Opfyldelse. . . I den Anledning havde Grundtvig og Ingemann Audiens hos Kongen forleden Dag, hvor han lovede den Gamle at tage ham i virksom Tjeneste i denne Sag, og at Grundtvig gjerne byttede sit Pastorat i Vartou med et Professorat i det nye Sorø, er let at begribe. . . Ogsaa Svend Grundtvig giver Stof til Samtaler i denne Tid med hans Kæmpeviser. Han var enig med Dansk Literatursamfund om at udgive alle vore Kæmpeviser, men en Prøve, han udgav til foreløbig Bedømmelse, har vakt en saa kraftig Modsigelse, som neppe noget andet Skrift i den senere Tid . . . Han vil give et ordret Aftryk af det samlede Materiale, hvorimod hans Modstander, Levin, vil have et kritisk, æsthetisk og poetisk Udvalg af Viserne. . . Svends Plan vil sandsynligvis blive fulgt. . . Om Dine Egne kan jeg Intet sige Dig og det gjøres vel heller ikke Behov. . . om Dig selv, faar jeg kun korte Svar, naar jeg spørger til Dig. Gid Du engang vilde skrive til mig eller Dine andre Venner herhjemme, saa mange som end have bevaret Mindet om Dig reent gjennem Dine mange Vandringsaar. – Din Barndoms og Ungdoms Ven Heinr. Bech.

Fra Joh.Th.Lundbye til L.Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1847 ²⁷/₁₂.

... Ja har Du modtaget alle de Breve, jeg har skrevet og sendt med Post og Leilighed, da har Du i det mindste Papir til mange Fidibusser, men maaske kun ringe Forestilling om os herhjemme alligevel ... Skovgaard har næsten færdigt et deiligt stort Billed i Caracteer af Dyrehaven. Jeg nævner det for Dig med nogen Stolthed, som et Beviis for, at den Stræben, her er den herskende hos de alvorligere Malere, kan skyde deilige Blomster. Her er det maaskee for første Gang, at hans Genius ret har udfoldet sine Vinger, her er Heelhed, Skjønhed, Farvestyrke og Farveglands og en tit mesterlig Behandling. Jeg glæder mig over dette Arbeide paa en dobbelt Maade, deels som over ethvert ægte Kunstværk i en Aand, jeg kan føle mig beslægtet med – deels som en Forvisning om, at ogsaa jeg har det som en Mulighed, naar jeg bliver ved med Alvor at stræbe fremad, da at naae til et Resultat, jeg troer, man vil glæde sig ved.

Idet det er lykkedes for en Kunstner at overvinde de Mangler man maaskee ikke uden Grund har beskyldt os for, er det som der er lovet os Alle Held til vore Bestræbelser, naar vi ikke trættes ... 1848 ²¹/₁. I dette Øieblik lyde Trommehvirvler gjennem Gaderne og forkynde Christjan 8des Død – derved ledes Tanken ogsaa paa Jer, med hvem jeg var samlet, da han udraabtes. Hvordan skal alt dette gestalte sig i Løbet af Dagen? Jeg har ingen Ro til at male, men heller ingen Lyst til at gaa ud, jeg har været i lang Tid for alvorligt beskjæftiget med mig selv, til at jeg kan være andet end et politisk Nul. – Skovgaard var her nu i Fyr og Flamme, han tog Roed med sig, men jeg bliver i Hulen. Og bringer Dig da min hjertelige Tak for Dit fornøielige Brev, som har glædet alle Dine Venner her – lad det nu snart følges af andre Meddelelser baade skrevne og malede, saa er Du et skikkeligt Menneske. – Tak fordi Du lod mig have Part i Thoralds Julegave, men ihvorvel Maaden gjør Dig Ære, saa maa det dog ikke see ud som den kom ene fra mig. – Dine Bemærkninger med Hensyn paa min Virksomhed have meget glædet mig inclusive Din Skildring af det lille Vinterbilled hos Jerichau, ihvorvel det rigtignok var paa en anden Maade, idet jeg fornøiede mig over det smukke Maleri, som *Din Phantasi* skabte. I denne Vinter kommer endnu intet *Stort* frem fra mig, men vel en heel Deel (5-6) Malerier, hvoriblandt jeg skulde troe, at flere ville kunne glæde en saa venlig Betragter som Du er. Der er baade barske og blide, vinterlige og sommerlige, og kan jeg, som jeg haaber, om 14 Dages Tid være færdig med det betydeligste af dem, da vil jeg bort paa Landet, og der male endnu et Maleri mens Vinteren er i fuld Gang. Livet her behager mig ikke, kjære Lorenz! Dig savner jeg ogsaa – jeg har gjort mig ærligt og redeligt Flid for selv at komme til Alvor og Klarhed som Kunstner og Menneske, jeg har arbeidet og læst og lært at skatte Tiden og min egen Udviklings Pleie, Du skulde i mange Maader være bedre tilfreds med mig, end før, jeg lever nu dog for Noget, elsker min Opgave, men denne Kjærlighed er ikke Elskovens Salighed, thi jeg føler at min Opgave er det at resignere – kan jeg komme dertil, at jeg uden Bitterhed river den dybeste Længsel, mit reneste, jordiske Ønske ud af min Sjæl – ja – da! da skal vel atter Fred og Mildhed tage Bolig i mig – da skal jeg vel kunne blive Noget for Andre – nu er jeg streng Egoist. ...

*

Gammel Italienerinde ved Ilden. Akvarel. Rom 1849

Fra L. Frølich til J. Th. L. i Kjbhv.

Rom 1847 7/11

Kjære Johan Thomas! . . . jeg sidder da for Dig ude ved Roskilde (for jeg haaber, Du bosætter Dig der) og Du maler Danmark fra Ende til anden, og jeg – hvad? ja det maae Tiden vise, men det er netop Hovedpunktet. At jeg har tiet saa længe, ligger i, at jeg ofte har brugt mange store Ord, og Intet gjort, og kun Gjerningen taler ret; men nu vil jeg dog alligevel passiare lidt med Dig. . . . Jeg saae i Aften hos Jerichau et lille Sneelandskab af Dig, hvor den fattige Kone lister henad Veien, og det fattige Træ lægger sig op ad Huset, og faaer lidt af Arnens Varme, som Tak skytter det mod Søvinden, saavidt de magre Lemmer kan; naar jeg tænker paa det og meget Andet, saa siger jeg: mal, mal alt hvad Du ser, eller rettere, Alt, som det speiler sig i det inderste Huulspeil hos Dig, der dybt inde, hvis Billeder du ei formaaer at beskrive med Ord; gjør derved dig og andre glade. . . . Hos mig ligger der Taage paa de bedste Speil, og kun Tiden kan vise, om det kan klares, hav Taalmod, jeg har endnu Mod . . . Et Raad har jeg Lyst at give Dig; Du faaer bruge det, som Du kan og vil – det er – mal især store Landskaber med Mænd og Qvæg paa, som det nu kan falde – hvorfor? stort skal Du male, fordi det alvaarlige altid bedst udtaler sig i det Store, og Du har meest et alvorligt Gemyt – dertil har Du ogsaa en bedre feed og bred Behandling; . . . Landskaber skal Du male, fordi Du fatter det stille Sprog

•L.øsker de Tørstige•. Farvelagt Tegning til en Serie »Kristelige Dyrer«

Alskaberen taler gennem den tause Natur; det enkelte Levende deri giver en samklin-
gende Tone, medens det stærkt bevægede Menneskeliv, ja selv Dyreliv eier saa mange
virkelige og tilsyneladende Misklang, som Du ei med freidigt Mod kan overskue, Du har
ei Talent for det Dramatiske. . . forstaaer Du mig og giver Du mig Ret? . . . Det bliver al-
tid den store vanskelige Opgave, at udvikle sig selv, og ei at ville være andet end sig selv
og – lade det samme gjelde for Andre . . . ^{22/12} . . . Men hvad gjør Du? spørger Du nok
saa smaat – Du skal see det til Udstillingen, det vil neppe være hvad Du vil, det er ei
heller just, hvad jeg vil . . . Den indere Udvikling maae med Tiden give det; nu er jeg
Svend, og paa Vandringen, og jeg vil helst ikke komme hjem, før jeg kan gjøre mit Mester-
stykke. . . Marstrand har jeg været sammen med den største Del af Sommeren i Olevano;
vi ere for forskjellige ved Alder og den Synsvinkel, under hvilken Enhver af os helst
seer Verden og alle Ting, til at vi kunde blive særdeles Meget for hinanden, men jeg er
kommet til at holde Meget af ham, og vi staae hinanden temmelig nær; han er forresten
ingenlunde paa det Klare med sig selv, men bestandig i en Gjæring, der ofte gjør ham
alvaarlig . . . Han ønsker sig hjem, men Italiens Liv og Skjønhed holder ham fast. – Jeri-
chau har foruden Marmorarbeider – Adam og Eva (Medlemstykke) en lille Blomster-
pige til Moltke under Modellerstokken, det bliver vist fortrinlige Arbejder . . . i Adam og
Eva er der meer Gemyt og Sjæleliv end i noget andet af hans Arbeider . . . Tak fordi Du
ei blev træt af at skrive til din Ven Lorenz Fr. [*Efterskrift fra Jerichau*]. Kjære Johan!
Enskjønt Du slet ikke har ladet mig hilse saa tænker jeg dog paa Dig endnu og haaber
at vi med Tiden vil finde os tilbage i vort gamle Venskab. Nu har jeg jo ikke Leilighed
til at plage Dig med at blive berømt og deslige, men Du kan troe at den kjære Lorenz
maa bøde derfor. – Din hengivne Ven J. A. Jerichau.

•Pleier de Syge•. Farvelagt Tegning til en Serie •Kristelige Dyder•

Fra J.Th.Lundbye til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1848 14/4.

Kjære Lorenzo! Det maa jeg sige. Du er en egen Correspondent – selv lader Du lange Perioder gaa hen i total Tomhed, hvorpaa komme gjentagne Sedler! i al Hast! og saa faae vi paa Hovedet for Mangel paa Indhold i vore Breve. Det kan nu alt være meget bravt, men om dette Brev intet Indhold faaer da er det fordi, deels Stoffet er saa overvældende, og deels har jeg til saa mange og saa udførligt maattet skrive om vore senere Begivenheder, at jeg ikke lover for, at Taalmodigheden vil strække til en detailleret Beretning . . . imens det kun kommer os til Roes at Taalmodigheden omsider brast! at vi ikke vare »et dovent, søvnt, usammenholdende Folk« (Olshausens Udtryk). – Dette er kun lidt, men Du faaer nøies dermed, at jeg ogsaa kan give Dig en lille Beretning om, hvordan det virkede ind paa vor kjære Dont. Det dræbte den næsten ganske, nei holdt! sygt var Livet i Kunsten, som i Alt herhjemme, og de yngre Kunstnere vare færdig at fortvivle, da kom disse Begivenheder, og jog dem fra Arbeidet og nu have de med Iver, større end Studenternes, det tør jeg sige, gennemgaaet en Excerceerskole, og mange af dem, og jeg selv med staae parate til at træde ind i Arméen som Underofficerer. Hvad skulle vi gjøre, om Krigen vedbliver blot et Par Maaneder? Jeg har mange Billeder i Vinter, men faaer dem kun ringe betalt, et Par maaskee slet ikke solgt, og jeg fortjener ikke bedre – men leve skal jeg dog, og tilstaaer det vilde gaae mig nær til Hjærte, om jeg skulde opoffre min Bolig; ja, sandelig! saa reducerede ere mine Fordringer, at jeg blot ønsker det ud af mine tre Billeder, som endnu ikke ere solgte, at jeg kan beholde den og mine Studier. De ere bedre end mine Billeder, endnu bestandig, men Haabet grønnes med Træerne og med den deilige Stemning i Nationen! – Udstillingen er rædsom iaar, forskaan mig at tale om den i dette Brev, som jeg længes efter at slutte, da jeg virkelig er træt efter en March i Formiddag til Ordrup, saadan et Gevær veier dog Noget.

Gid jeg maatte kunne tilføie, at Preusserne havde faaet Smør; det vilde dog være stolt for det lille Danmark, om det ene kunde behandle dem. – *Lørdag 15. April 48.* Pludselig lyder Marchorden: Paa Mandag Morgen over Korsøer og Sønderborg til Rendsborg. Jeg staaer i 3 Bataillons 2 Comp: hvor ogsaa Major Blom og Svenn er med som Frivillig; vi gaae glade bort, da Krigsskuepladsen jo unegtelig i denne Tid er det Sted, hvor der er bedst at være. Det seneste Nyt tyder paa, enten snart Fred eller alvorlig Krig med Preussen. – Schleswig-Holsteinernes Armeé kommer vel neppe mere paa Fode. Hils alle Bekjendtere, Levvel! Gud velsigne det kjære Danmark! i stor Hast Lørdag Aften.

Din inderlig hengivne Ven og Musketteer
Johan Thomas Lundbye.

Fra Moderen til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1848 6/5.

Min bedste Lorenz! Det er meget længe siden jeg har skrevet Dig til, dog Papa er en saa flittig Corespondent, at Du af ham veed hvorledes alt staaer til her hjemme, de sidste fire Maaneder har været saa riige paa Begivenheder, at den Tiid forekommer En som lige saa mange Aar. Desværre gaaer det vor kjære Fædreland kun meget daarligt, og det bliver hver Dag værre, alle vore Anstrængelser nytte kun lidet, hvor Overmagten er saa stor og Fremtiden synes os særdeles mørk. Hjelpen maae komme fra Oven, vi kortsynede kan ei beregne Knudens Løsning. En Borgerkrig er endnu den værste, hvor Broder strider mod Broder og de unaturligste Forhold opstaaer. Først nu see vi hvor mange Familie- og Venskabsbaand der knytter Hertugdømmerne til Danmark, kun faae Familier gaae fri for smertelige Berettelser og Du kan tænke Dig hvad vi føle ved Franckes hele Fremgangsmaade. At han med sine heftige Følelser ikke kunde blive her som Holstener, kan jeg forstaae, men at han skulde optræde og deeltage i den Provisoriske Regjering kan jeg ei tilgive ham, og jeg frygter hans Forfængelighed og Ærgjerrighed har været hans stærkeste Drivfjær; hvad hans Fremtiid bliver veed han neppe selv, men her kan han aldrig komme tilbage. – [Francke, der var Deputeret i Generaltoldkammeret, var udset til Medlem af Bardenfleths Ministerium. Da han forlangte Garantier for Hertugdømmernes Forbindelse, bortfaldt hans Kandidatur. Han optraadte mæglende paa Kassinomødet 20. Marts, men forlod – da den slesvig-holstenske Deputations Fordringer afvistes – Byen og sluttede sig til Oprøret]. – Hans stakkels Børn ere endnu meer at beklage, Sophy føler meget deres forladede Stilling og hun sagde nylig, »jeg har dog ingen glædelig Barndom«. Snart forestaaer dem en stor Sorg, som tillige bliver een for mig. Frøken Bech forlader dem – og da skal jeg være Alt for de stakkels Børn. Jeg føler hvor udygtig jeg er dertil, da jeg er saa lidet oplagt nu paa nye at begynde med Børneopdragelse. Papas Sundhed er kun maadelig og vi begge ere meget bekymret og nedbøiet over alt det Sørgelige vi opleve, ogsaa Du min kjære Søn skal ikke gaae frie, men berørt paa en høist smertelig Maade ved Tabet af den dyrebare Ven. Jeg har begravet ham som en Søn og kan ikke tænke paa ham uden med Taarer, den sidste Gang han var hos os var han tilfreds og livlig, og som sædvanlig elskværdig med Børnene, som strax flokkede sig om ham og før Bordet havde de leiret sig i en Krog hvor han fortalte Historier. Det var sidste Gang jeg saae ham, desværre var vi ude da han kom for at siige Farvel, og da jeg saae hans store Brev til Dig, foer det mig igjennem Hjertet: »det er hans Afskjed til Lorenz«. Snart efter kom Sorgens Budskab, Skovgaard reiste til Moderen, som endnu har tre Sønner i Armeen, dog de ere Militaire og Krigen er deres Kald, men ikke denne fredelige Kunstners . . . [Efter Joh. Th. L.s Død i Felten.]

LUNDBYE ved Afrejsen til Armeen.
Tegning af P. C. Skovgaard

JOHAN THOMAS levede altsaa ikke fuldt ud den Tid, man kalder en Menneskealder, og det er atter næsten en Menneskealder, siden han forlod os. — Ikke faa Kunstnere have i en kort Levetid bragt det vidt; nogle af de største ere døde i en Alder, i hvilken andre, og det saadanne, som ved et langt Liv naaede meget højt, endnu stode som underordnede. Man kunde synes heri at spore en Naturlov, ifølge hvilken en tidlig stærk Blomstring udtømmer Livskraften; men dette gjælder dog ikke for Lundbye, han var intet Vidunderbarn, om end hans Begavelse viste sig tidlig, og Døden kom uden fra, ikke som Følge af Livskraftens Udtømmelse. . . .

Sommeren tilbragte han hos sine Forældre paa Frederiksværk, hos sin Morbroder, Præsten Bonnevie i Vallekilde, senere paa Vognserup og i Kallundborg (med Refsnæs og andre skønne Egne) hos sin Morfar, — den gamle Mand i Lænestolen, som han saa fortræffelig har raderet. — Her levede nemlig hans Moder, efter at hun havde mistet sin Mand, hvis Sygdom og Bortgang greb Johan Thomas dybt.

Om Vinteren derimod var han i Kjøbenhavn, hvor han besøgte Forelæsninger og Kunstsamlinger og med stor Iver tegnede og malede Billeder, til hvilke han havde samlet Materiale om Sommeren. Mest omgikkes han her med jævnaldrende Kunstnere, navnlig Læssøe, Jerichau, Skovgaard, Frølich, Dreyer, ogsaa med adskillige Ikkekunstnere. Foruden Thomsen [Museumsdirektøren] fik Professor Høyen betydelig Indflydelse paa ham og styrkede Alvoren i hans Kunstbestræbelse. — Saaledes gik Aarene indtil 1845; han var da kun syv og tyve Aar gammel, men havde dog alt i tretten Aar beskæftiget sig med Kunsten og det af hele sin Sjæl, hvilket de der kjendte ham, saa tydelig følte. . . . I disse Aar havde Lundbye udviklet sig baade som Menneske og selvstændig Kunstner, begge Dele bestemt ejendommelig og i inderlig Samklang med hinanden. Hans Natur kan man betegne som udpræget dansk lige som hans gode danske Navn; vil man søge Spor af det franske fra Mødreneætten, da fremtraadte dette tydeligst i hans mørke Haar, hans brune Øjne og i den Elegance, hvormed han førte sine Redskaber. Han var nu bleven sund og kraftig, lidt over Middelstørrelse med stærk Knokkelbygning; hans Træk vare ikke regelmæssige, men Mundlinjen var meget fin og smukt tegnet, Øjne dybtliggende, Blikket blidt og glansfuldt, Haaret blankt med et smukt Fald. Hertil havde han en velklingende, blød og bøjelig Talestemme med en særdeles ren Betoning. — Hans Aasyn viste en tro Afspejling af hans Sindstilstand; i

Ro var det mildt alvorligt, ja man modtoges i Almindelighed af hans velvillige, ofte skjælnske Smil. . . . Han var tillige livlig og fordomsfri, og saadan som han var, vandt han i Almindelighed ganske dem, han kom i Berøring med. I Vennekredsen var han den meget velsete, der i saa høj Grad bidrog til vort Samværens Behag. Han havde for mange Ting en fin Iagttagelse og meddelte det opfattede i en morsom lunefuld Form. Denne naaede sit Højdepunkt i pudsig Historier, og naar han fortalte dem, kunde han rigtig gotte sig. . . . Men denne livsfriske Fremtoning har ogsaa sin Skyggeside; Lundbye var ofte tyngt af Mismod, ja næsten af Tungvind. Dette udsprang vel for en Del af Modsætningen mellem det, han higede efter, og det virkelige Liv, det falske, usande, urene saarede ham stærkt. Han kunde ikke lade fem være lige og havde ej heller den lykkelige Frejdighed, der rask træder i Skranken mod sligt; naar han gjorde det, kostede det ham altid stor Overvindelse og tog meget paa ham. Han led ogsaa virkelige Skuffelser i Livet, og endelig stillede han store Fordringer til sig selv, større, end han altid kunde fyldestgjøre. Saaledes laa der stundom en mørk Sky over ham; men han lod desuagtet aldrig modløs Hænderne synke i Skjødet, han søgte tværtimod at overvinde den mørke Stemning ved alvorligt Arbejde og ved at søge ud i Naturen og til Dyrene, *mine gode Venner*, som han kaldte dem. . . . Lundbyes Skitsebøger ere interessante Dagbøger, idet de bestandig bære Spor af, hvor han færdes; thi han glemte aldrig at forsyne sine Studier med Tids og Steds Angivelse, ofte ogsaa med en eller anden morsom Bemærkning eller et Vers af en af vore Digtere, -- og af dem bevarede hans gode Hukommelse mange -- hvilket hans poetiske Sans fandt passende til det, han i sin Tegning søgte at udtrykke. Han saa' det smukke og maleriske over alt, og enhver Ting blev tiltrækkende ved hans Behandling! . . . Vil man undersøge Lundbyes Talent nærmere, blive vi først opmærksomme paa hans faste Greb om Begrænsningen, Naturen er i alle Henseender ubegrænset, Kunsten kræver en Begrænsning, for at kunne fremhæve en lille Del som et hele for sig, der ikke venter paa Harmonien ude fra, men maa have den i sig selv. . . . Det er navnlig Landskabet fra Nordsjælland, der træder os i Møde i hans Tegninger. Hvilken Følelse for Jordsmonnets Bølgeformer, for Dybden i Rummet! hvad opnaar han ej ved den perspektivisk forkortede Linje af en Vej, et Gjærde, en Agerrende! hvor forstaar han at gjengive Skjønheden i Baggrundens let bevægede Linjer! . . . De Kunstner-Evner, vi have berørt, vidste han ogsaa at anvende paa Ornamentet, som han behandlede med megen Opfindsomhed og Smag; deri kunde han ogsaa have bragt det vidt, om han havde villet anvende mere Tid i den Retning. Dernæst har han tegnet mange Portrætter, som altid vidne om en livlig og elskværdig Opfattelse baade af Individualiteten og den enkelte Form; de ere let og aandrig tegnede og danne en Modsætning til det almindelige realistiske Portræt. . . . Endelig, for

Udsigt fra Marmorpladsen mod St. Kongensgade. Tegning i Vandfarve. Mulig af Th. Læssøe

Det store Hus i Baggrunden nærmest Kirkeruinen er den Frølichske Ejendom, der endnu ligger urørt paa sin Plads (se Meddelelser S.39). Lundbye boede overfor i Matr.Nr.259, det sidste i Rækken af de syv smaa Huse, hvoraf endnu fire er til Rest, nemlig nuv.Nr.78-84, Matr.Nr.253-56. De andre tre, Matr.Nr.257-59, blev fjærnede, da Tietgen byggede Kirken op. Det lave, nu nedrevne Hus man ser tilhøjre for Pladsens Indgangsport, maa antages at være Matr.Nr.260. Huset Lundbye boede i er skjult af Ruinen.

at medtage alt, hvad han omfattede, maa jeg nævne et Par historiske Kompositioner, et Par enkelte Figurer, ikke i historisk Stil, nej, de ligne Rembrandts Raderinger. Det ene er Holger Danske, der sidder ved Stenbordet, og hans Skjæg er i Tidens Løb voxet fast i det. Det andet er Saxo, tænkende med Pennen i Haanden ved Skrivepulten, hvor der staar en Askekrukke fra en Grav.

Inden vi følge Lundbye paa hans Rejse, ville vi besøge ham i hans ensomme kjøbenhavnske Hjem. Han har boet i det mindste fire forskjellige Steder; adskillige Aar i store Kongensgade i det lave Hus ved Marmorkirken, som senere blev indrettet til Asyl; de Fag nærmest ved den Port, der fører ind til Pladsen, vare hans. Hans to Værelser vare simpelt møblerede, men der var stor Hygge. ... I disse Omgivelser var han stadig syslende, om Dagen malende, om Aftenen tegnende eller læsende; – men Besøg vare velkomne og gave ofte en Afbrydelse med en alvorlig eller lystig Samtale. Med en Ven gik han ofte ved Frokosttid ind i Ruinen, Smørrebrødet blev udbredt paa en Sokkel; det var en dejlig Spisesal at springe om i, se paa Drypstenen, paa Belysningen, under Skjæmt og Samtale, medens man lod det medbragte forsvinde. – Og stundom om Aftenen samlede han nogle Venner i al Tarvelighed, og Tiden gik herlig under Samtale, med Forelæsen, Tegnen og Beskuen af Kunstfrembringelser.

. . . Lundbye var en fortræffelig Brevskriver, og havde altid skrevet mange Breve, ofte forsynede med Tegninger, som sluttede sig til Texten baade i Form og Indhold. Nu var der end mere Anledning til at skrive, og fra denne Tid [Rejsetiden] have vi højst interessante Meddelelser fra ham. . . . Hans Selvfølelse som Kunstner var styrket ved at se fremmed Kunst; hans Kjærlighed til Hjemmet og til, hvad dette omfattede, udvikledes snarere end svækkedes ved Indtrykket af det fremmede paa Rejsen. Dette kom ogsaa frem i et Brev, hvor han skriver: »Naar jeg nu kommer hjem til Danmark, tør jeg stampe i Jorden, jeg véd den holder«. — Det synes af hans Breve, — jeg har ikke sét ham efter 1845 — at han under og efter Rejsen havde udviklet sig til Mand, indtil da kan han nok betragtes som Yngling, og som han havde den Lykke fra først af at være kommen paa den for hans Natur rette Vej, der bestandig førte ham hans Maal som Kunstner nærmere, saaledes blev hans Tilbøjelighed som Kunstner styrket til Overbevisning, og han arbejdede med Iver paa de Punkter, der vare hans svageste. I saa Henseende blev det ham nyttigt, at han lagde sin Hjemrejse over Holland, hvor han kunde studere en udviklet Kunst, han følte sig beslægtet med. . . . Hans Mismod tiltog, og man har fra den Periode benævnet ham den tungsindige. Havde han kunnet danne sig et Hjem efter sit eget Sind, var det nok blevet anderledes med ham; men blandt andet var hans Stilling i pekuniær Henseende ikke dertil; hans Billeder indbragte ham ikke mere, end hvad han trods sin Tarvelighed behøvede for sin Person. . . . En Erstatning for Hjemmets Hygge havde han vel i sine Venner, navnlig i de Familier, der aabnede ej blot Stadsdørene, men de mere beskedne og navnlig den til Børnekamret for den kjærkomne Gjæst. Han var en stor Børneven og staaer for adskillige Personer, der i hans Tid vare Smaafolk, med et eget Straaleskjær; den venlige Mand, som syntes at eje en egen Verden bag det dybe Blik og det fine Smil, som vilde være deres Legekammerat, som forstod og gik ind paa alt, hvad der rørte sig hos dem og fortalte saa dejlige Historier og tegnede saadanne morsomme Billeder. . . . Medens Lundbye levede var han næppe fuldt paaskjønnet uden i en Kreds af Venner og Kunstnere. Han døde jo ung, havde intet Greb paa at gjøre sig og sine Arbejder gjældende, ej engang Viljen dertil. — Nu véd enhver, der beskæftiger sig med dansk Kunst, at han hører til vore første. . . . Der kommer maaske en Tid, da hans Navn vil staa med en hel anden Straaleglans, thi Udlandet tæller store Berømtheder, hvis sande Kunstnerværd næppe naar eller overgaar hans. — Tiden er en Dommedag; det rigtig gode, hvor ukjendt det i sin Tid end var, naar sin rette Plads om end sent, medens hvad der vandt sin Berømmelse ved mere glimrende og bestikkende, men mindre gedigne Fortrin, — ofte saadanne, som afhænge af Tid og Sted og Mode, — maa synke til sin sande Plads. . . .

· Uddrag af en Skildring, L. Frølich skrev i »Ude og Hjemme« Novbr. 1877.

UDDRAG AF BREVE FRA 1849-50

Fra den svenske Maler G. Palm til L. Fr. i Florenz.

Republiken Rom 1849 ^{12/5}.

Palm, som læser Dante...

Heders vän Frölich! Jag har all anledning att hoppas att Du lyckligt upnått Florenz. Molin [svensk Billedhugger] och Winstrup komme äfven lyckligt bort, samt Jerichau och Læssøe äro äfven som jag tror Söndags mårgon utan hinder från här afreste . . . ännu lefver Republiken som träder in på den fjerde månaden af sin ålder. Den Romerska örnen flaxor litet med vingarna och skrålar lite, men alt det har intet att betyda . . . 18000 Neapolitare ere på march till Rom för at jaga efter örnen . . . Regeringen sände General Garibaldi med sitt band ut Napolitanarne till mötes, och de lærer hafva en viss frucktan för denna *HALLTA FAEN*, ty efter några små scharmützlingar, rensade han Campagnan fulkomligt . . . en hel del Napolitanske fångar och sårade hafva blefvet tranzporterade till Rom; (jag har talt med flera af dessa fångar som äro Schweitzare). . . Här kommer dageligen förstärkning från provinserna af alla vapen . . . ^{16/5}. . . Rycktet går att en Fransk befullmäktig i går skall vara ankommen, man känner ännu ej ändamålet med hans ärande. — Som Du lätt kan föreställa Dig lefver man ännu här i en ständig fruktan . . . men hvad mig beträffas, hvar-

ken jag kann ej heller jag vill lämna Rom förr än kriget blir slut, må ske hvad det vill, jag hyser alltför mycket sympathie för Republik och frihet, för att nu i farans stund smyga mig väck, och dermed blottställa mig för ett dåligt omdömme bland mina Italjenska bekantskaper. — Jag har blifvet upfordrad att inställa mig vid National Gardets artillerie, hvilket jag nu äfven gör. — Din sanna vän Gustaf Palm. [Palms Sympathier til Trods gjorde, som bekjendt, franske Tropper i Sommerens Løb Ende paa den romerske Republik].

Den svenske Billedhugger J.P. MOLIN og Landskabsmaleren GUSTAF PALM hørte — sammen med Billedhugger C. C. PETERS og Maleren VILH. KYHN — til den Kunstnerkreds Frølich omgikkes under sit Ophold i Rom. Filosofen HANS BRØCHNER, Digteren CHR. K. F. MOLBECH, Filologen CHR. R. S. LISTOV, Arkitekten WINSTRUP og den muntre, med et godt Hoved udstyrede Haandværker, senere som Galvanoplastiker i Kjbhvn. bekjendte CASPER MØLLER hørte i kortere Perioder ligeledes til Omgangsfællerne.

*

Fra Faderen til L. Fr. i Rom.

St. Kongens Gade 1850 ^{16/1}.

. . . Jerichau er nu bleven Professor ved Akademiet og interresserer sig levende for dette, men derved er han kommet i Uenighed med de for Tiiden Akademiet ledende Folk, som er først og fremmest Høyen og siden Marstrand, Hetsch, Thiele, Møller og Kyhn; men Jerichau er en stiv Fyr, de rokke ham ej saa ledt, thi han gaaer frem efter Overbeviisning, og er ikke saa eenfoldig, og saa indtagen af sig selv som de andre; der, som gamle, rare Professor Lund siger, saa ofte fortælle hinanden, hvilke store Folk de ere at de tilsidst selv troe det. Men det vil koste Umage at faae Akademiet nyt organiseret. —

*

Fra Søsteren Mimi Brun til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1850 ^{7/5}.

[Efter Broderen James Død]. Bedste Lorenz! Jeg lovede Dig atter Brev i denne Uge og uagtet den kjære Papa har skrevet, vil jeg dog benytte denne lille Plads og tilføie et

JAMES FRÖLICH. Blyant 1837

FREDERIK FRÖLICH. Blyant 1837

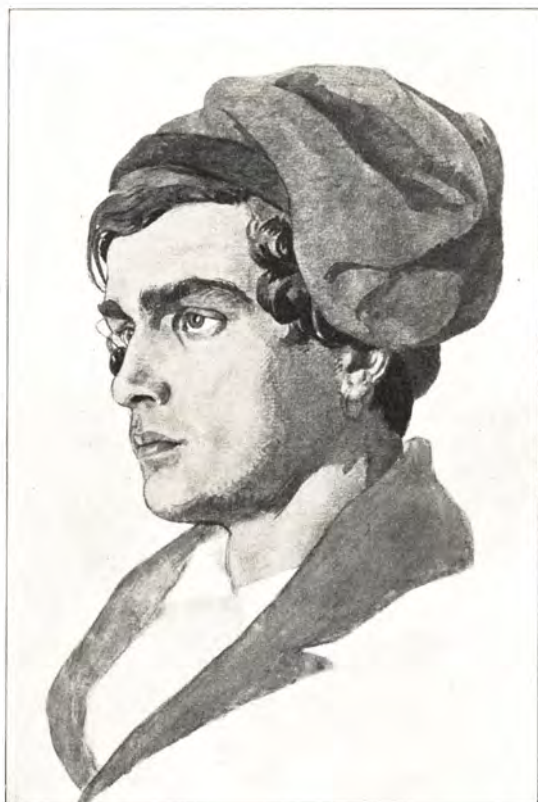
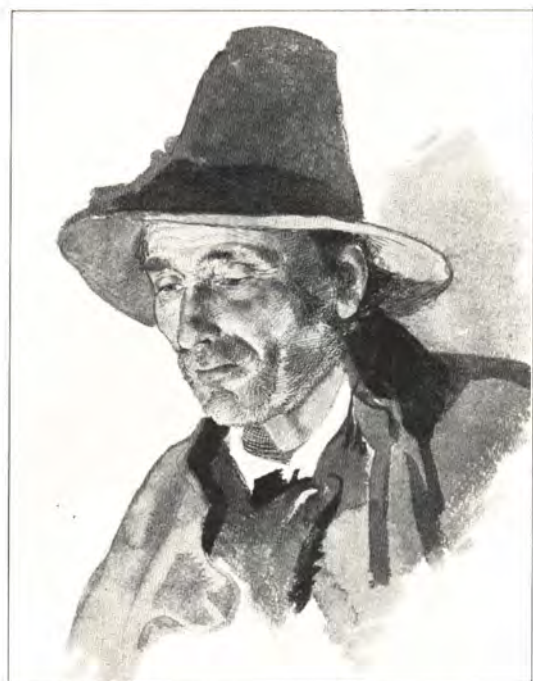
par Ord om Forældrene. Mama er atter rask efter at hun de to første Sorgens Dage havde været meget angreben og mat. Papa har Gud være takket holdt sig vel. Giv Gud at det maatte vedblive! Han er saa virksom og betænksom, skriver hver Dag, og udtænker Alting paa det Omhyggeligste og indretter det paa det kjærligste. De arme stakkels Forældre! Efter Tingenes naturlige Gang burde de Gamle faae roligere Dage og mindre at varetage med hvert Aar; her er det omvendt; hvert Aar bringer friske Sorger og Uro samt nye Pligter. Og nu kan jeg ikke heller blive længere hos de kjære Forældre, men maae atter forlade dem for at gaae hjem til min Familie, min Mand og mine tre smaa Piger. Gid Frederik maatte kunne komme hjem paa en kort Tid, men desværre er der ikke meget Haab om at dette snart kan skee, ... [Admiral] Zahrtmann har lovet os en Permission for ham. [Fr. Frølich var Officer i Flaaden]. – Papa bad mig fortælle Dig at de 3000 Rbd. som alletider var stillet til Kunstacademiets Raadighed fra Kongen for at købe Kunstsager, havde Høyen faaet udvirket overdragen til Inspecteuren for Galleriets Disposition, saaledes at Høyen og Consorter bestemmer hvad den skal anvendes til. Cultusministeren forstaaer sig ei paa Kunst, og kan saaledes ei dømme selv, men maa lade sig lede af Andre. Her er en hæsleg Spaltning blandt Kunstnerne; de to Partier staae væbnede paa Pladsen og levere hinanden idelig smaa Slag. Papa er uhyre ivrig, som Du veed han altid er og Jerichau har en Allieret i ham. Slige bestemte Partier og tagen Parti for og imod, er en høist ubehagelig Ting i Conversationerne og det selskabelige Liv; især naar Folk ere heftige og ikke kunne discutere rolig... Farvel kjære Broder for idag! Din tro Søster Mimi. [Tegning fra Brev til Søsteren M. B.]

*Her se jeg alle med mine egne føle
føle mig kaptelig og i samme faas
Langsomt i coffee. Apparat for val
lygnet hilt
det blev*

*Stofte Mamma om i denne Brevtid, efterat de saa høvret Højens disse Guds færd Mogen
gaa Rom, ligger og vakkelse den for saa det end til der kommer Høyen og vil fare Malt,
en Affære, befogte jeg den med det siden det Sibereus Brevstav. — adio Mamma!*

UDDRAG AF BREVE FRA 1849-50

Studier i Tusch, Pen. Kridt og Vandfarver 1850. Syditalienske Bønder og Capri-Fiskere

Fra Moderen til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1850 3/4

SELVPORTRÆT. Autografi. Kjbhvn. 1845

... Papa ønsker ogsaa meget at du i Sommerens Løb, hvor du dog altid paa flere Maaneder forlader Rom i den hede usunde Tiid—skulde gjøre en Reise til Belgien, opholde dig en Tiid i Brüssel og see hvorledes de male der. Det er ikke alene hans Anskuelse, men Du veed meget godt at Jerichau raader dig det Samme—hvorfor vil du dog sætte dig imod et Raad af en saa dygtig Kunstner og en Mand som er din Ven og vil dit bedste. — Jeg beder dig kjære Lorenz, giv den negang efter. Jeg kan ikke resonnerer med dig om Kunsten, men jeg kan beede dig, og vil du ingen Grunde antage, saa følg min Bøn og den Overbeviisning at du vilde dermed glæde din gamle Fader ubeskrivelig. Vaagn fra din Idee verden, anstræng dig, ... lev meer i Verden og ret dig meer efter den. . . .

J. P. Molin: Statuette af L. Frølich. Italien

Fra L. Frølich til Faderen (Kladde).

Rom 1850.

Hvad min Udvikling og mit Standpunkt angaaer, da skal jeg forklare Dig det bedre end nogen Anden kan . . . Min første Retning i Kunsten var Dyrene; der gik jeg ganske sikkert efter den ubevidste Følelse. — Saa tog jeg fat paa nordiske Æmner, men inden jeg kom til nogen som helst Klarhed eller Fasthed gik jeg paa Reiser, og optog nu de forskjelligste Elementer og levede under mangeartede Indflydelser og Retninger. Da Kniven ei kom mig paa Struben, saa vedblev jeg at krydse omkring med Ideer, som jeg ei kunde magte. . . . Da jeg kom til Dresden, tog jeg nyt Tilløb. . . . Havde jeg dengang truffet en Mand, som havde forstaaet mig og kunnet lede mig, saa havde min Bane været brudt. Jeg lod mig — til min Ulykke — overtale til at gaa til Bendemann; der blev jeg aandelig sløv i Vexelvirkning med Retninger, der vare mig næsten antipatiske. . . . At jeg dengang solgte mine Billeder laae i, at de ved Bendemanns Paapassenhed fik de Egenskaber, der tiltaler Massen, men med Undtagelse af Kompositionerne var det daarlige Arbejder, som jeg skammer mig meer ved end mine sorteste Billeder. — I Italien endelig strømmede utallige nye Elementer ind paa mig. — Vil Du betragte alle andre Kunstnere, som have bragt det til noget, som er kommet til Fasthed paa et Sted, da er

Moderglæde. Ufuldendt Maleri 1850

det Fremmedes Indflydelse paa dem aldrig saa stærk, som naar et ungt Menneske rejser om i Verden og har saa megen Livlighed af Naturen, at han tiltrækkes af de forskjellige Retninger, ... saa maa der være megen Fare for ham; see det indseer jeg nu, men ei dengang. I ethvert Tilfælde hører der Tid til at arbeide sig paa det Rene, men nu er jeg saavidt, at jeg, naar jeg ei giver mig ind paa at spekulere over Kunsten, saa kan levere gode Arbeider. – Saaledes er det, men Bendemann og Jerichau meente jeg manglede det Techniske ved Malningen, og naar jeg kunde faae det saa vilde jeg være en god Kunstner; de vilde reglere et Uhr, som gik galt, ved at mase ved Viserne. Jeg har ogsaa svart Jerichau – hvis han erindrer det – naar han beklagede, at jeg kunde ei male, at jeg brød mig ei om det; og jeg har sagt til Jerichaus Kone – maaskee til hendes Forbauselse – at naar jeg vilde, saa kunne jeg male, og det gjentager jeg med den Forklaring, at naar jeg veed, hvad jeg vil, saa skal jeg med Lethed overvinde alle Vanskeligheder. – Gaaer jeg nu til Belgien, saa haaber jeg vel, at jeg nu er saa moden, at det ei kan gjøre mig saa konfus, som jeg har været før, men jeg er dog bange, at deres dygtige, men mig nye Retning, igjen faaer mig til at slingre, medens jeg nu har saa meget Eget, at jeg umulig kan. – Men derom beder jeg Dig paa det Indstændigste, at ei Jerichau – som jeg paastaar ei kan bedømme mig – maa afgjøre min Skjæbne, men at Du vil forelægge Din Mening og mit Brev for endnu en Mand, som vi have Tillid til, helst Bissen eller Lund. –

IV. Saa kom jeg da til Italien; var der i fem Aar, – levede i dets Skønhed, Landets, Folkets, og Kunstmindernes. De fleste Sommere i Bjærgene, søgte Formen overalt, men mindre Farven. – Af gamle Venner traf jeg Læssøe og Jerichau. Den første temmelig uforandret, stedse rede til kjærlig Hjælp for dem, der trængte til den. Jerichau havde udviklet sine store Evner som Billedhugger. Han var en rigt begavet Natur. Hans smukke Hoved er vel almindelig erindret; som Legeme var han lige saa skøn, muskuløs, meget kraftig. Han havde en klar Forstand, selvstændig Tænkning. Han var energisk og ar-

bejdsom, sand i hele sit Væsen. – Aaret forud havde vor gamle Ven Lundbye været i Rom. De havde boet sammen, en lille Konstnerkoloni, Jerichau, Læssøe, Ruben, en svensk Billedhugger og Kobberstikker, som stemte godt med Jerichau ved sin skarpe Forstand, og Magnussen, en frisk, smuk, kraftig, ung Slesviger, han var min Ven, hvor jeg traf ham, til hans Død. – I dette Selskab af Venner modtages han [Lundbye] altsaa 1845 som Kammerat, men han kom ej til at befinde sig vel i det Samliv. Nok værdsattes han højt som Kunstner, og det blev mange danske Kunstnere, men Kunsten opfattedes cosmopolitisk. Jerichau følte levende som Dansk; men han syntes ilde om den herskende politiske Gang i vore Sager, forudsagde ulykkelig Udgang som Resultat, og troede ene paa Muligheder, som kun et politisk Geni kunde gennemført. –

Lundbye med sit varme Følelsesliv stødte her paa meget, der krænkede ham, og det blev forsvaret med Skarphed og med Ironi og Satire. Det gensidige Venskab hindrede Brud men skabte ej Velvære. – Da jeg kom til Rom, var Lundbye rejst hjem; Jerichau havde giftet sig, og Læssøe havde fulgt ham til det nystiftede Hjem. Hans Hustru var en meget talentfuld Düsseldorffer-Kunstnerinde, Frøken Baumann, polsk af Fødsel.

Jeg gjorde mange Tegninger, som udvise Forstaaelse af og Fordybelse i Naturen; de malede Sager var ringere; med Malerierne gik det ej; jeg havde Ideer nok, men jeg kunde ej faa Naturstudiet til at passe ind i dem som jeg vilde; saa endte det altid med at jeg lagde Studierne tilside og malede løs paa Sagen uden at naa Maalet. Jeg savnede dog ej Folk, der gerne vilde hjælpe

Tegning til Fattig = Kærsens Album 1850.

Fattig Bøssens Geniur . .

— Klienter — Solicitanter

Udkast til en Albumstegning for Kunstnernes romerske Hjælpekasse. Bladet i Albumet er en noget ændret Komposition i Akvarel. Den er gengivet sammen med Lundbyes og Marstrands Albumstegninger i »Ude og Hjemme« 1877-78 Nr. 51.

mig. — J. Th. Lundbye foreslog mig, at vi skulde følges ad paa Rejser som ellers, vi havde jo altid været glade ved hinanden og hinandens Arbejder, saa vi oftere havde virket i Fællesskab. Men jeg havde allerede lagt min Rejseplan, og derved blev det. — Var hans Forslag kommet til Udførelse, havde hans Paavirkning maaske mildnet de uheldige Sider i min Udvikling. Maaske havde det havt endnu betydeligere Følger for ham.

1848 modtog jeg det sidste af hans kære, kærnefulde Breve. Han meddelte mig sin tagne Beslutning, at gaa med i Krigen som Frivillig. Jeg forstod ham; med hans dybe Følelse for Danmark, dets Natur, dets Folk, forstærket af den kraftige, loyale Aand i hans helt igennem militære Familie; endelig Paavirkning af hele Folkestemningen. — Men jeg mente, at han havde gjort bedre i ej at gribe Bøssen. Han havde et Pund til at skaffe sit Folk Gavn og Glæde i Udvikling, der var mere værd, end hvad han formaaede som Soldat; og naar jeg tænkte paa hans dybe, ømtaalelige Følelse, hvordan skulde han bære Krigens Rædsler! — Ja, jeg er fristet til at tro, at Vorherre mente det samme; Kendsgerningen er, at da han med sin Hærafdeling vandrede til det første Stevne mod Fjenden, gik et Skud ved Vaade af fra en faldende Bøsse, Kuglen gennem Lundbyes Tinding. Med et Suk laa han død paa den Jord, han vilde værne om. Endnu kan jeg spørge om jeg ved at følge hans Opfordring maaske endnu havde ham ved min Side; han havde en sund og kraftig Natur. —

Til Trods for en fornøjelig Virksomhed og godt Samliv med Venner, [i Italien] bar jeg en indre Verden hos mig, som jeg ei aabnede for Nogen. Det var, hvad jeg

UNGDOMSMINDER FRA ITALIEN

Uffe tilbyder Enekamp med to Sachserne. Delvis farvelagt. Formentlig Italien 1850-51

havde levet for med mine Ungdoms-Venner i Kjøbenhavn; kun de, syntes mig, kunde ret forstaae, hvad jeg vilde fremstille: vore egne Æmner paa vor egen Maade. — Selv om jeg ei tegnede de Typer, jeg havde undfanget, glemte jeg dem aldrig; jeg syslede ofte med dem i mit stille Sind. —

Uffes Kamp med Sachserne. Delvis farvelagt. Formentlig 1850-51

UDDRAG AF BREVE FRA 1850-52

Fra J. A. Jerichau til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1850.

Kjære Ven Lorentz Frølich! Et Par Linier maa Du dog have da her er Plads nok. Jeg kommer som sagt ofte sammen med Din Familie og Din gamle Papa og han og jeg vi kan rigtig snakke sammen, baade om Politik og Handel og om Kunsten, han er en prægtig gammel Mand, en klar Forstand og hjertensgod! – I Academiet er der nu noget at tage vare, da det hele skal undergaa Forandring og Forbedring; som Du kjender mig, saa veed Du nok at jeg ikke kan sidde som uvirksom Tilskuer, men bruger mig saa godt jeg kan; mit Haab er at kunne gavne og derfor er jeg frisk og monter. – Jeg har gjort en udført Skizze af Thor, som interesserer Mange her. – Elise [Jerichau-Baumann] har malet Din Moders Portræt som er smukt opfattet og fortræffeligt udført, studeret i Formen og livfuldt og kraftigt i Farven; . . . – Med mange Hilsner fra Elise til Dig og alle dem som erindre sig os i Rom forbliver jeg Din troe Ven J. A. Jerichau.

Nat føder Dag. Oehlenschlägers Nordens Guder: Skirnirs Samtale med Freir

Fra Arkitekten L. A. Winstrup til L. Fr. i Rom.

Athen 1850 !/1.

Kjære Frølich! . . . Om Søndagen steg vi ud, og i Selskab med Mylord og de to andre Englændere afgik i en aaben Baad til Piræus, hvor vi paa Grund af Modvind først kom Kl. 9 om Aftenen, og det var endda heldigt; en anden Baad, som afgik Kl. 12, en halv Time efter os, kom først næste Morgen Kl. 6! Hele Natten paa Søen i det kolde stormfulde Veir, det var vist noget drøit. Kl. 10 kom vi da til Athen, trætte og forfrosne, og efter en Kop varm The og lidt kold Mad, men deriblandt Honning fra Hymettus!!! gik jeg for første Gang tilkøis i denne mærkelige Bye. Da jeg lidt seent næste Morgen tørnede ud af Sengen og kom til Vinduet, blev jeg overrasket ved lige for mig at see Acropolis i hele sin Pragt i den deiligste Morgenbelysning. Jeg løb strax ud for at finde [Chr.] Hansen, men det var ingen ringe Opgave; jeg talte Fransk, Italiensk til Grækerne, de svarede paa Græsk, ja der var jeg ligenær! de der forstod mig, kjendte ham alle meget vel,

men ingen vidste hvor han boede; endelig fandt jeg det Strøg hvor han skulde være at finde og efter forgjæves at have spurgt mig for fra Huus til Huus, bliver jeg hilset Guten Morgen! af en Bager der stod i sin Dør; jeg spørger ham om Hansens Bolig; versteht sich wohnt ja hier in meinem Hause, gehen Sie nur die Treppe hinauf! Jeg ringede, hans græske Tjener, der kun forstaaer sit Modersmaal, lukkede mig op; efter nogen Vanskelighed fik jeg ham gjort begribeligt at jeg vilde tale med *Kyrie Hansen*, da denne netop kom i Døren, og han saae mig, udbrød vi begge paa eengang: det er vist Hansen, det er vist Winstrup, hvor det er morsomt saaledes at træffe hinanden efter tyve Aars Forløb, og hvormeget er ikke skeet i den Tid. Da han reiste var jeg Skole-

Selvportræt af L. Fr. Malt i Dresden eller Rom

dreng endnu og han min Lærer; hvor vi havde meget at fortælle hinanden; her var da ogsaa Breve til mig, det bedste jeg har faaet i lang Tid. . . . Foruden Hansen traf jeg endnu hans Ven og mangeaarige Huusfælle, den fortræffelige *Schaubert* [tysk Bygningsdirektør i Athen], forhen Ministerialraad; jeg haaber i Forening med disse at tilbringe en interessant og lærerig Vinter. Jeg boer hos en tydsk Familie, en Kjøbmand Rapp, en colossal Person, men ret en inderlig god Elephant, høflig og dog saa godmodig som faae; fra mit Vindue smuk Udsigt over Athen og naturligvis i Baggrunden Acropolis. . . . Nu et Par Ord om Athen. Naar man ikke vidste det, skulde man neppe antage den nuværende Stad for en europæisk Residents, saa lidt har den tilfælles med andre større Byer, men den er ogsaa i al sin Simpelhed ulige interessantere, den har aldeles Characteren af en mindre Kjøbstad, som f. Ex. Albano . . . gamle smaae, men høist interessante

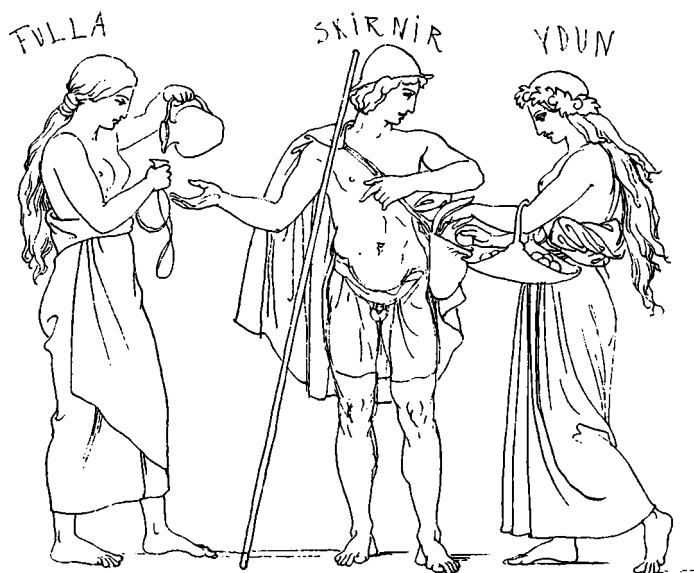
Kirker og fremfor alt de antikke Monumenter, navnlig Acropolis, ingen Tegning kan gjengive det Indtryk man modtager ved at see disse Ting paa selve Stedet. . . . Deres mageløse Beliggenhed, Omgivelser, og endelig ved nærmere Betragtning den mesterlige Udførelse, men alt dette fraregnet er jeg overbeviist om at hvilket andet græsk eller romersk Monument man vilde stille ved Siden af disse desværre stærkt ødelagte Minder om en svunden Cultur, maaskee i sin Culmination den meest harmonisk udviklede der nogensinde existerede – de vilde synes raae. . . . Du erindrre fra Pæstum hvilket mægtigt Indtryk det derværende Tempel gjorde paa os begge; for et Par Dage siden kom jeg til at see den Tegning, jeg gjorde sammesteds og hvor klodset og tung fandt jeg

Tegningen betegnet: Erindring fra Italien

den ikke nu. . . . Her er bygget meget i de senere Aar og det er for os Danske en ikke ringe Satisfaction at see hvor høit Brødrene [Chr. og Theophilus] Hansens Arbejder staae over hvad saavel tyske som andre her have produceret, og der findes dog Notabiliteter iblandt disse: Hr. Gaertner fra München, som jo næsten har faaet europæisk Renommée, medens vore Landsmænd arbeide i Stilhed, sjælden eller aldrig omtales, og skeer det engang imellem beviser man dem jo den Ære at henregne dem til Sønner af das grosze Vaterland, dog dette er jo ikke noget Nyt, Thorvaldsen har jo havt samme Lykke. Baade Chr. Hansens Universitet og Observatorium høre begge til det fortrinligste hvad nyere Architectur har frembragt; . . . Din A. Winstrup.

*

Vasekomposition? Rom c. 1850-51.
Oehlenschlägers »Nordens Guder»: Skirnirs Samtale med Freir

Fra Thorald Læssøe til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1850 7/3.

Kjære Lorentz. . . Kunstnerstridighederne herhjemme er hæslelige. Høyen staaer med sin Kreds kradsere og kradsere imod de andre Kunstnere; Jerichau staaer som hans Modstander uden at have sluttet nogen nærmere til sig, han har vel Omgang med endeel af dem som staaer som Høyens Fjender, uden dog at danne et Partie af dem eller med dem. Jeg har ikke Omgang med en eneste Kunstner, Jerichau undtagen, al den Strid og Spektakkel er mig altfor utaalelig. . . .

*

Fra Onkelen Ferdinand Tutein til L. Fr. i Rom.

Kjbhvn. 1850 26/9.

Dit smukke Maleri har baade glædet og overrasket mig min kjære Lorenz, Compositionen har tiltalt mig over Forventning. – Hovedgruppen er indtagende, saa gemytlig, at man uden Feilslutning holder sig overbeviist om at Maleren i sin Phantasi, har gjen-givet sin personlige elskelige Eiendommelighed. . . . Jerichau baade Mand og Kone have glædet sig meget ved at see dette Stykke. . . . Jeg har i Vinter kjøbt et lidet Stykke af Læssøe, skade at jeg maa styre min Lyst i denne Retning, thi en stor Familie og kostbare Liebhaberier, lader sig ei godt forene! Dette er ogsaa Grunden, at jeg omicnd skjønt baade undseelig og ugjerne ei lader Dig skee større Ret, men indskrænker mig til det ringe Vederlag, som din Fader ved Bestillingen vil have underrettet Dig om, nemlig Specier 100 eller à 35 þ, franc 548, 51, som indesluttet tilsendes Dig paa Mallet frères. – [Tanten Josephine Tutein tilføjer i samme Brev:] Jeg er jo selv meget interesseret i den Nydelse Du min kjære Lorenz har beredet os ved dit allerkjæreste Maleri, som har gjort mig overmaade megen Glæde – ja mere end jeg kan sige Dig. Ved at betragte det Billede, bliver mine Tanker satte tilbage til min Barndom, og saa mange Erindringer leve op paany! Du lykkelige Menneske som kan leve under den deilige italienske Himmel! Jeg kan ikke nægte at naar jeg tænker paa den, saa overkommer mig engang imellem en umaadelig Længsel efter at gjensee, om ogsaa kun for et Øieblik, mit Fødeland!

Dekorativt Felt i Vandfarve. Rom c. 1850-51. Vasekomposition?

Med Guds Hjælp haaber jeg ogsaa det engang kan skee: dog vilde jeg paa ingen Maade ønske nu mere at leve i Italien, dertil er jeg nu bleven altfor Dansk. . . . [Tanten var en Datter af den italienske Sanger Siboni. – Det omtalte Maleri er: Bønder fra Sabinerbjergene, udstillet 1851.]

Fra Faderen til L. Fr. i Rom.

Kjbenhavn. 1851 31/3.

. . . Din Altertavle ankom allerede i forrige Uge, og er opstilt til Kunstudstillingen af Prof. Blomstermaler Jensen som i Aar dirigerer dette Arbeide. – Jeg har ikke seet dette Billede, da jeg ikke kan gaae ud, og det ikke kunde sendes hjem til mig, som gjør mig meget ondt, men Din Broder Frederik, som har besørget det nødvendige, har seet det med Glæde og Interesse og Professor Jensen har sagt ham, at de Kunstnere og Kunstforstandige, som have seet det, have meget roest det. – Man faaer nu at see, om det er gjørlig at anbringe det, og jeg haaber, at Din Ven Jerichau vil anvende sin Indflydelse hos Minister Clausen for Opfyldelsen af Dit Ønske. Prisen er jo egentlig lav, men min Mening er at det er bedre at tage denne end at opdyngge Dine Arbeider; skulle disse engang blive mere søgt, komme ogsaa de høiere Priser. . . .

Fra Thorald Læssøe til L. Fr. i Rom.

Capri 1851 30/6.

Kjære Lorentz! . . . At Du tænker paa at reise til Paris kan jeg jo ei andet end billige, jeg har saa ofte ønsket at Du vilde gjøre det, da jeg veed at det er din Faders Ønske, og jeg troer ogsaa at det vil være til dit Vel, men det er aldrig før gaaet ret op for mig, hvor meget jeg vil savne Dig, naar jeg kommer tilbage til Rom. Jeg havde ret glædet mig til at vi denne Vinter skulde leve hyggeligt sammen, og jeg har i mit stille Sind ret ofte takket Dig for den Taalmod, hvormed Du sidste Vinter bar mit overspændte ofte sygelige Væsen, jeg er nu roligere og havde foresat mig at gjøre Dig det saa godt i denne Vinter, nu er alt dette forbi og rimeligvis vil det blive meget tomt og øde for mig. – Jeg

kan ei andet end paa det bestemteste raade Jerichau fra at komme til Rom i Vinter. Han føler sig saa lykkeligt i sit Hjem, alt gaaer nu fortræffeligt med ham og Elisa, hendes Lykke beroer paa Samlivet med ham, og som Kunstnerinde kan hun heller ikke være ham foruden. . . . Nu er deres Samliv lykkeligt, men hvor let kan det ei blive forkeert igen naar de atter skal være Aaringer fra hinanden, og Elisa atter kommer til at groe vild, som man ei kan nægte hun gjør, naar hun længere Tid er overladt til sig selv, og det saavel som Menneske og som Kunstner. . . .

I EFTERAARET 1851 FORLØD L. FRÖLICH ITALIEN OG
REJSTE TIL PARIS.

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris. Brønshøj 1851 20/m.

Min kjære Frølich! . . . Skjøndt jeg veed ret godt at jeg er saa grumme langt fra at kunne afsige nogen almindelig og retveiet Kjendelse, hvortil jeg baade mangler Kundskaber, Aandsbevægelighed og Dannelse, saa troer jeg dog at det er ikke et Synes, en Følelse, en Nykke som jeg lader mig bestemme af naar jeg bedømmer et Kunstværk (ingen Regel uden Undtagelse). Jeg har dannet mig en Kunstanskuelse, som jeg har faaet ved at see paa Naturen og paa Kunstværker og ved Samtaler, ja, og hvor veed man hvorledes man faaer den. Denne Anskuelse er en Overbeviisning som er saa fast hos mig som Troen paa Gud. Den er naturligviis langtfra at være fulddannet; den er kun en svag Spire, som jeg har følt voxe siden jeg begyndte at tænke paa Kunst og som jeg ønsker maae blive ved at voxe, thi stopper det, saa veed jeg, mit aandelige Liv er dødt. . . . Der er ufuldkomne musikalske Instrumenter, som brummer een Bastone til alt hvad der spilles paa den, et saadant Instrument er jeg, og min Kunstanskuelse er Bassen. . . . Jeg indrømmer villigt at der er mange store Talenter; men som jeg sagde før: Talentet gjør det jo ikke, ja det er endog farligt for Kunstdannelsen hos Folket og jeg hader det paa denne Maade; saadanne Talenter burde have Skræddere og andre Haandteringer som behøve Fjong. Det er som med Mennesket, hvad er Evner, Talenter, naar der ikke er Karacteer og Hjerte. . . . Din Vilh. Kyhn.

VILH. KYHN. Skitse malt af L. Fr. Rom 1851

Fra Søsteren Mimi Brun til L. Fr. i Paris.

Lindersvold 1851 20/m.

Min kjære elskede Broder! Tak fordi du strax har tænkt paa mig ved din Ankomst til Paris. . . . Ak hvor jeg ofte længes efter at passiare med dig, Ansigt til Ansigt, og naar du nu kommer til dit Fødeland, saa maae du naturligviis besøge din Søster, og saa har jeg dig herude hos mig ganske for mig, og vi kunne lade vore Munde løbe, og snakke løst og fast, om det som har været, om det som er, og om det som – aldrig bliver. Jeg holder af sommetider at bevæge mig lidt i Phantasiens Rige; men her er Ingen som gider reise med mig derhen; dog husker jeg at du saa deiligt kunde føre En derhen, og nu længes jeg undertiden efter din Ledsagelse til slige smaae Udflugter. – Tænker du ikke

paa at komme hertil? Alle længes efter dig kjære Lorenz! og jeg troer rigtignok, Mama vilde blive meget lykkelig ved et Besøg af dig. . . . Nu er det sex Aar siden du reiste, og meget har forandret sig i den Tid. . . . Om mig og Mine kan jeg fortælle dig noget; til os kjender den øvrige Familie mindre, da vi jo leve meget isoleret, men derfor ei mindre tilfreds og lykkelig. Frits og jeg ere nu et Par midaldrende stadige Ægtefolk, med en heel Børneskole; jeg er en respectabel Husmoder, med en stor Husholdning som jeg besørger med Orden, Oeconomie, Anstand og Værdighed; jeg er gjæstfri og seer gjerne Folk hos mig, man spiser ret godt hos mig, dog have vi Ingen stor Omgang, da Amtmanden ei har megen Tid at anvende paa det Selskabelige, og han for Alting sætter Priis paa det huslige Familieliv. Frits er en uhyre respectabel Embedsmand, meget agtet og afholdt

L. FRØLICH tegnet af Villh. Kyhn. Rom 1851

af alle som komme i Berørelse med ham, jevn munter og glad til daglig. . . . Vor Politik seer broget ud, og Alt vil nok blive endnu værre . . . man siger Kongen vil abdicere, da Grundloven neppe vil kunne holde sig. . . . Naar det gaaer som jeg ønsker saa skulde du have dette Brev til din Fødselsdag, men det kommer, frygter jeg, bagefter. . . . Børnene hilse og gratulere den kjære Hjerte-Onkel. . . . Du spørger mig om [Broder] Frederiks Hjerteanliggender . . . desværre troer jeg ei at hans Hjerte er bortskjænket . . . han har ladet Tiden gaae for længe hen! kjære Lorenz! lad det tjene dig til advarende Exempel. . . . Der kom min deilige Dreng Oscar med et Par røde Kinder og vilde kysse mig; ak hvor meget skulde jeg endnu omtale med dig, men nu maae jeg dog slutte; Frokosten venter, og alle Børnene er i Stuen og ville spise. Lev vel min kjæreste Broder . . . din hengivne Søster Mimi.

Fra Billedhugger C. Peters til L. Fr. i Paris.

Rom 1851 12/11.

. . . Nu skal De da efter Forlangende have lidt om mig selv og mine Planer og jeg haaber til Gjengjæld De giver mig noget fra Dem i samme Genre. Potterne ja Potterne de staae mig jo i Hovedet. Jeg har nu begyndt at anlægge mig en Samling af Tegninger med Vandfarve efter alskens malede Potter og har bragt den til 25 Stykker i naturlig Størrelse, som jeg har tegnet dels om Formiddagene hos en Kunsthandler og dels gaaet dem efter om Aftenen hjemme. Saa har jeg endvidere som jeg troer gjort et betydeligt Fremskridt i mine Compositioner hvoraf jeg endog har malet endel med Pottefarver. Jeg har nu meget travlt dermed om Aftenen, saa jeg kommer sjældent eller aldrig i Caféen. Sujetterne ere af Frithiofs Saga, Nissesagn, Bondelivet, Biblen og Nordens Mythologi samt nogle Gudebilleder. De seer at Alt gaaer med eller rettere *humper*. Jeg modellerer ellers paa den omtalte Variation af min Faun. . . . Med Helbredet gaaer det som det kan, op og ned, dog maa jeg ikke klage naar det vil blive som nu. Jeg haaber at kunne blive færdig med denne lille Faun og Psyche i Marmor til Paasken og saa om Gud vil at jeg kan, saa tager jeg Stav i Haand og gaaer hjem. Dog vilde jeg gjerne først see Neapel, Perugia, Florents, Venedig, Padua, Verona og om mulig Tyrol og München . . . Det bliver rigtignok knap Tid til saa meget især da der fremfor alt skulde tegnes Potter alle-

Odins Kjærlighedseventyr med Rinda, Kongedatteren fra Garderik.
Oehlsenschlägers »Nordens Guder«: Skirnirs Samtale med Freir

1851 Koen

vegne hvor jeg kom, men faaer jeg intet Stipendium, række Pengene neppe saa langt. Jeg reiser da hjem til Odense og giver mig i Lære hos en Pottemager om Vinteren og saa giver min Moer mig Mad den Tid haaber jeg. . . . Læssøe er en Trøst og Støtte for os syge og kleinmodige, men især for Middeltun [norsk Billedhugger], han kommer til ham hver Aften og drikker sin The og spiser sin Aftensmad og nu har Læssøe endog flyttet hans Seng hen til sig. . . . [Casper] Møller mistvivler om det vilde blive til Noget med Galvanoplastiken i Kjøbenhavn saa Kyhn mente at han kom vel igjen til Rom. . . . De har vel ellers nu havt Brev fra Kyhn og skreven ham til igjen, saa min Snak er overflødig. Hvor skal vi saa mødes til næste Vinter thi før bliver det vel neppe, enten i Paris, Rom eller Kjøbenhavn??? Jeg kunde have Lyst til at være i det Atelier hvor De er idetmindste for en kort Tid og see det Hurlumhei. . . .

✱

Peters og L. Fr. havde i Rom stærkt tænkt paa Muligheden af i Fællesskab at optage kunstnerisk Pottemageri i Danmark. De her S. 194 og 195 gjengivne Vandfarvetegninger: Kristelige Dyder, har formentlig været Frølichske Kompositioner med Vasemalerier for Øje. Det samme er vist ogsaa Grundlaget for det dekorative Felt som findes afbildet S. 213, sandsynligvis er ogsaa Frisetegningerne S. 216-217 – (Oehlsenschlägers »Nordens Guder« 1819, S. 250-267: Skirnirs Samtale med Freir) – ligesom Skirnir, Fulla og Ydun S. 212 – tænkte som Vasedekorationer. Hans lidlige – fra Romertiden stammende – farvelagte Ud-kast til Uffe og Saxerne (se S. 208) har muligen haft samme Bestemmelse. – Det blev aldrig til mere end Tankeexperimentet med dette Samarbejde.

✱

Fra Tanten Anna Tutein til L. Fr. i Paris.

Rosement i Schweiz 1851 13/11.

Er Erindringen om Dine Slægtninge fra Marienborg Dig endnu kun halv saa kjær, som Du selv er dem, kjære Lorenz, da vil det glæde Dig som jeg haaber atter engang at see et Livstegn. Du veed altfor godt hvor inderlig Din Onkel og jeg altid have elsket Dig, som om Du tilhørte os, og derfor er hos Alle Længselen efter at gjensee Dig paa nogen Tid bleven vækket ved Efterretningen om at Du er i Paris. Reisen fra Paris hertil er jo saare let og hurtig og det vil meget forøge vor Juleglæde om Du kan indrette Dig saaledes at komme hertil henimod Juul og blive saalænge som Din Tid og Lyst tillade det. Vi beboe et stort Huus, saa at vi skal huse Dig som vor egen Søn. Svar mig nu snart herpaa, og siig at Du kommer. Du kan troe at det vil glæde os Alle usigelig; Dine to yngre Cousins Emmy og Adelgunde kjender Du kun lidt, og Din lille tykke Fætter er bleven en herlig Dreng. Vor Alles Yndling [Alice] har Gud i sin store Naade atter sendt Fred og Lykke, ved hendes Ægteskab med en Mand som vi Alle elske og agte. Jeg haa-

NAT PAA HRYMFAXE

NAT og DALLING

NAT (føder) DAG

ber at hun nu er i Havn mod Livets Storme der saa tidlig have rystet hende saa dybt. Du vil i hendes Mand finde en særdeles dannet Englænder [John Cookney], der anvender en stor Deel af sin store Formue til sin delige Maleri-Samling og som glæder sig meget til at see Dig. . . . Din gamle *Tante Anna*.

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1852 3/2.

. . . Du siger at idet jeg kalder Naturen mit Ideal saa siger jeg Intet; men jeg mener jo. Du har hørt de forskjelligste Kunstnere sige det Samme; men det omstøder ikke hvad jeg siger, thi har disse Forskjellige virkelig seet Naturen saa ville de ogsaa forstaae hverandre; Dit Billede er kjønt, at Menneskeaanden er en Bølge hvorpaa Himmellyset glimter, men hvor Aanden ikke er, er heller ikke Bølgen og altsaa heller ikke Glimtet. Bølgen bestaaer af mange mindre Flader som have smaae Glimt; jeg troer Du seer disse Glimt paa mange Bølger, derfor seer Du ikke Bølgen. Jeg vil, som Du, gjerne være tollerant; men tollerere det Slette det vil jeg ikke, det vil jeg hade, og ikke som Du kalde det interessant; uden med den Forudfatning, at det Interessante hører Fanden til. I Heibergs Helvede vil jeg more mig over det Interessante; men ikke før jeg kommer der og det er der altid Tid til. . . . Du er som Du veed Cosmopolit – dog kun tildeels. Du var herhjemme dansk og naar Du kom hjem blev Du det igjen. Din Kamp paa Samsøe har engang sagt mig det, saa særlig tydsk som den ogsaa var, men Klangbunden var dansk. – Saga Luften viftede mig imøde. – Jeg staaer maaskee temmelig ene med denne Mening, men jeg troer jeg har Ret. – Du er en rar Cosmopolit; for de er ellers det bare Skidt, i det mindste dem jeg kjender. Det kan nu være meget rart at være Cosmopolit, naar man saadan stod skrævs over Jorden og havde slugt hele dens Viisdom og Vor Herres med; men for et Menneske duer det ikke, Personligheden gaaer op deri, det er nu Din ikke; men Kunstneren er det. . . . Hør nu hvad jeg siger; men Du skal bare høre det: Læg Din Pen og Blyant hen og brug dem en Tid kun til at tegne efter Naturen; for skjøndt der er i enhver af Dine Tegninger mange smukke Motiver, saa staae Figureerne dog Stillinger, mand Dig rigtig op, kom hjem og bliv længe paa Landet og mal og tegn og see der. Der bliver Du ikke forstyrret af anden Kunst. Og Du skal see at den Frølich som vi kjendte før han kom udenlands, ham vil Du og vi andre finde igjen herhjemme, saaledes at han bliver sig selv og Alle til Glæde og Fornøjelse. . . . Det er svært at være Kunstner nu, at være sig selv ligcoverfor den gamle og Middelalderens Kunst; men vi skal lære fornuftig af dem og see hvorledes f. Ex. de Gamle lærte af deres Forgjængere og bleve dem selv, fordi de støttede sig til Naturen. Og det er det vi maae, det er vor eneste Redning og Tidens Redning, uden det gaaer baade vi og den ad Helvede til. . . .

Fra Xylograf A. Kittendorff til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1852 7/2

Med Glæde modtog jeg Deres Brev forleden Dag, og seer at De vil være os behjælpelig med at løse den Opgave vi have sat os, gid det maae lykkes i alle Retninger. Med Hensyn til Deres Spørgsmaale skal jeg søge at besvare dem saa godt jeg formaaer. . . . Til Sagnhistorien, som De har lovet os Bistand til, og Mythologien som Const. Hansen alt har gjort nogle Udkast til, har vi Text. . . . Vi have tænkt os at hvert Afsnit skulde prydes med en Begyndelses og en Slutnings-Vignet; Valget af de Billeder der skal tegnes overlades ganske til Kunstnerne, dog vil jeg ikke undlade at afskrive hvad Forfatteren mener i denne Retning: »Til det følgende Afsnit, Sagnhistorien, vil jeg tillade mig at foreslaae

Sigurd Fafnersbane har valgt sig Grane. •Vølsunga Saga• ved C. C. Rafn. 1820.
 »Den var graa af Farve, ung af Alder, stor af Væxt og skjon af Bygning:
 den skjæggede Mand sagde: »Denne Hest nedstammer fra Sleipner . . . og
 den vil overgaae enhver anden Hest.»

følgende Sujetter til kunstnerisk Behandling: 1) *Skjold* holdende Bjørnen fastbunden til sig med sit Bælte, medens hans tililende Folk dræbe den. 2) *Striden paa Ejderøen* mellem Uffe og de to Saxere. 3) *Rolf Krake og Viggo*, da denne skjælmsk holder sin venstre Arm bag paa sin Ryg, medens den høire er prydet med Guldringen. 4) *Rolf og hans Mænd* kaste Skjoldene i den flammende Ild og springe over med dragne Sværd for at anfælde Adils Mænd. 5) *Rolf strøende Smykker* fra Hesten, da han flygter i fuld Fart over Sletten Fyrisvol. 6) *Viggo griber Sværdet* ved Hjaltet og gjennemborer Hjartvar. 7) *Kraka*, der kommer til Regnar med et Net over sig. 8) *Regnar* i Ormegaården. 9) *Hagbarth ved Galgen* paa Høien. 10) *Hervør* gribende Sværdet Tyrving. 11) *Jatlepigen*, der tager Manden og hans Plov og Oxer i sit Forklæde.« Størrelsen af Billederne beroer for endeel paa Dem selv, kun maae de ikke overstige medfølgende Format; kun er det min Mening, at alle Billederne ikke just fylde en heel Side, det vil maaskee ogsaa komme til

at overskride de antagne Udgifter for meget. . . De historiske Compositioner ville alle blive Træsnit, endeel af de øvrige Billeder blive Chemitypie (Kyhn har lovet at ville radere nogle af dem) hvis De ikke kjender denne Fremgangsmaade vil Ballin [dansk Kølherstikker, der opholdt sig i Paris] let kunne give Dem Underretning. – Angaaende Godtgjørelsen af Tegningerne overlades det selvfølgelig til Dem selv og Deres eget Skjøn, kan og vil De tage noget Hensyn til, at det er et stort og voveligt Foretagende, vil det være os kjært, dog det maae beroe paa Dem selv. Vi ønsker helst at De overfører Tegningerne paa Træ, da her ingen er her hjemme som kan gjøre det godt; . . . Ballin vil være Dem behjælpelig med at anskaffe Træ, han har engang tidligere lovet

Sigurd Fafnersbane steger Ormens Hjerte. •Vølsunga Saga• ved C. C. Rafn. 1820

det. – Const. Hansen har ingen Tegninger færdig endnu, dog meente han, at det ikke var saa nødvendigt, at de fik noget af ham at see, da Mythologien og Sagnhistorien godt i den Retning kunde være forskjellige, han vil fremstille hver mythologisk Figur enkelt; saa snart vi har et par Tegninger færdige, skal de dog blive sendt Dem. Derimod ønskede vi ret gjerne at faae det, De har færdig, sendt, for at de øvrige Kunstnere kunde faae den nødvendige Eenhed med Dem, vi see ogsaa meget hellere dette, da De bedre end nogen anden herhjemme vil kunne give Grundtonen an. – Hvis Ejendommen Tegningerne paa Papir skal være, beroer paa Dem, dog ønsker vi meget gjerne, da de vel efter vort tidligere Ønske blive tegnede paa Træ enten af Dem selv eller i Paris, at maatte faae Tegningerne saa længe til de ere udførte i Træ. – Saasnart vi have faaet Texten til den tidligere Middelalder, vil vi være saa frie at sende Dem den, vi see ingen anden hellere end Dem udføre Tegningerne dertil. . .

UDDRAG AF BREVE FRA 1850-52

Fra Søsteren Mimi Brun til L.Fr. i Paris.

Lindersvold 1852 ^{30/4}.

Min kjære Lorenz! Det er dog en stor Skam, at vi to skrive saa sjelden til hinanden, ... og egentlig burde vi dog holde lidt mere sammen; nu hvad mig angaaer hører jeg da altid mere fra dig, idet Mama sender mig alle dine Breve til Gjennemlæsning, saa jeg er da *au fait* med hvad du foretager dig; ... Du kan tro her er Liv paa Gaarden i dette Øjeblik; lige her under Vinduet har min Mand en Forsamling af et Par hundrede Bønder, som kom deels tilhest og deels kjørende med fire à sex Personer paa hver Vogn,

Blyantsudkast til Amlø og Fristerinden. Saxe: Danmarks Krønike ved Grundtvig. I, 1819, Side 166 ff.

og de komme da gjerne færende ind paa Gaarden; en Deel komme da og tilfods; Fritz staaer paa Stentrappen og haranguer Forsamlingen, og læser noget op for dem. Slige Forsamlinger forefalde undertiden; og Louise morer sig meget ved at staae i Vinduet og see paa de mange Mennesker. ... Jeg husker ei om jeg har sendt dig Hilsner fra Pastor Rørdam og fra Henrik Stampe, som begge med megen Interesse have erkyndiget sig om dig, naar jeg har truffet dem. Rørdam har levende Følelse for dine Productioner. I denne Tid har der i Fædrelandet været en ret interessant Biografi af Lundbye, skrevet af Høyen; men du har rimeligviis selv læst den; da de danske Blade jo vel holdes i Eders Caffé. ...

*

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

1852 30/4.

Gode Frølich. . . . Jeg har alvorligt tænkt paa at lægge Smørieriet bort; men hvad gribe til? Jeg troer, at jeg desværre ikke duer til Noget, saa jeg maae lee af det; men det er sku Skidt med det Kunstnervæsen. – Naar jeg endda kun havde min egen Fremtid; for en Maler behøver jo ikke meget, han har dog saa meget at leve for og med, men nu er det noget Andet og jeg frygter meest, at den Smule aandelige Liv der er i mig skal døe ganske bort. Maaskee kunde jeg ogsaa sælge, naar jeg som de Fleste, ja selv de fleste Bedste,

Forarbejde til Skjolds Kamp med Bjørnen

vilde søge Bekjendtskaber og gjøre Kunster for at faae Publicum, men det er min Natur imod, jeg synes det maae være tungere end at beholde sine Arbeider. Snik, Snak, det er fælt ælkelt at tale om Kunst og Penge. – Frue Jerichau har flere Billeder, eet har hun solgt til Kunstforeningen for 700 Rbdl. – Et andet stort, en Carnevalscene gjør meget Skrald, og har ogsaa Fortrin; men er i det Hele for mig ubehageligt, men baade hun og han spille deres Kort godt, han er vist en Egoist af første Skuffe. Jeg troer ogsaa han tildeels er Charlatan. Han har gjort en kvindelig Figur, som ligger og sover i det Grønne. Denne tilligemed hans Jæger vare udstillede i Kunstforeningen, og hun var en kort Tid »kunstig« belyst, det vil sige med *Rosenskjær*. Det var paa det Sidste, ligesom andre

Kunstmagere gjøre det for at trække Publicum. Det minder om een, der fremviste den blaae Grotte her, og da nogen Tid var gaaet bekjendte han, at nu var Grotten frisket og den var gjort mere *blaae*. . . .

Blyantsudkast til Uffe i Danmarkshistorien. Paris 1852

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

Kjbenhavn. 1852 15/6.

. . . Det forekommer mig, at, hvis Kunsten ikke søges for dens egen Skyld, saa er det den usleste Levevei der gives . . . Det er ogsaa den værste Plage jeg har, at mine Malerier ikke kjøbes, da det siger mig at der maae være Mangler, som gjør dem kjedelige. Jeg troer dog at noget ubillig er man imod mig. Det andet Aar, jeg malede gjorde jeg et Billede (tre Alen), en Kyst paa Bornholm. Dette Maleri behagede almindelig, Lund forestillede mig for Dronningen i den Anledning, men jeg beholdt Maleriet. Jeg satte det paa Auction, et Par Aar efter, der solgtes det til mig selv for 18 Rdlr. Jeg har nu nylig solgt det for 100 Rbdlr. Dette Billede gaaer igjen, og man siger »det var kjønt og saaledes kan jeg ikke nu male«. Jeg saac det nu efter en Deel Aars Forløb, men hvis ikke nu mine Billeder er fem Gange bedre saa er jeg »tovelig«. Men det nytter jo ikke at jeg synes det. . . . Veed Du hvad jeg bestiller nu, jeg har Hauge Arbeide. Min Broder har faaet sig et Sted, hvor jeg skal boe, det er et lille et med en temmelig stor Hauge, beliggende paa Farimagsveien. Huus og Hauge vare forfaldne og nu, da jeg ikke har andet at gjøre, saa er jeg glad ved at kunde arbeide der. Jeg tager mig ud med Traskoe og Skubkar. Snart er jeg i Hagen, og snart har jeg Klisterkosten og Malerkosten fat. – Dine Tegninger har jeg nu seet og jeg synes at de, hvad Maaden angaaer ere kostelige, det vil sige paa Pa-

Uffe hin Spøge efter Kampen med Saxerne. Originaltegningen fra Paris 1852

piret, derimod kan jeg ikke være saa enig i Maaden hvorpaa Figurerne bevæger sig. Saaledes er han der tager Tag med Bjørnen godt tænkt; men jeg synes rigtignok at han staaer Stilling. Bedst synes jeg at Billedet med Viggo er. Det havde været rart om Du havde raderet dem da de have tabt en Deel Friskhed ved at blive tegnet paa Træet. Paa Papiret har Du nu ret faaet en bred prægtig Træskjæerer Mancer. [Det er Skjold i Kamp med Bjørnen og Viggos Svar til Rolf, der her sigtes til.]

✱

Fra Xylograf Axel Kittendorff til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1852 8/7.

Kjære Frølich! Tak for de sendte Tegninger, at de vare velkomne og bleve seete paa med Glæde, behøver jeg vel egentlig ikke at sige Dem. Alle Deres Bemærkninger

skal paa det nøiagtigste blive taget til Følge, og ere vi aldeles enige med Dem i at vi helst ønske os fritagede for toucherede Tegninger, de blive alle døde og kjedelige, om de end mange Gange fra Teknikens Side kan være beundringsværdig. – De spørger om det er lykkedes Dem at simplificere Behandlingen, hvortil ubetinget svares *fuldkommen*, endnu da vi stod og saae paa Tegningerne forinden vi havde læst Deres Brev bleve de betragtede som Mønstere og ønsket at de alle vare tegnede som *Stærkoder med Bonden og Braavalla Slaget*, men disse ere jo ogsaa de sidst tegnede og vilde vi allsaa for Eftertiden kunde glæde os til at modtage saadanne Tegninger. . . . [Xylograf] Aagaard . . . kunde nok have Lyst til at bede Dem radere nogle af de efterfølgende af Billederne til Chemitypi af flere meget vigtige Grunde. . . . Indlagt, som De vel alt har seet, følger nogle Aftryk, saavel af Deres ene Tegning Skjold, som af Odin af Const. Hansen og Sagnet om Dannebrog af Wegener. Tillige af Roskilde Domkirke, nogle Oldsager og et Portrait tegnet af min Broder [Lithograf Adolph Kittendorff]. Som De vil see er Domkirken raderet af Kyhn, denne og Oldsagerne er Chemitypie. . . . Wegeners Tegning seer De trykket med tilhørende Text og er en Prøve paa Format af Bogen, denne Prøve vil blive omdelt i hele Landet for at samle Subscribentere, der vil blive trykket ikke mindre end 20,000 saadane Exemplarer, altsaa et ikke lille Antal, og af en mindre Subscriptionsplan, der følger med de fleste af vore meest læste Blade, til alle Boghandlere, og hvor som helst de kan anbringes, er der trykket et Antal af 80,000 Exemplarer. De vil heraf kunde gjøre Dem et Begreb om hvad vi gjøre for at faae Foretagendet til at lykkes, jeg har skrevet Dem dette til da det maaskee kan more at høre, og de maaske ikke vilde troe det om nogen fortalte det. . . .

Adam og den nyskabte Eva. Paris 1852

FRØLICH'S FÆDRELANDSHISTORISKE TEGNINGER

Til det efterfølgende Uddrag af Frølichs Optegnelser, hvori han selv udtaler sig om Tegningerne til Damarkshistorien, bringe vi – for paa dette Sted at samle de vægtigste i vor Literatur foreliggende Udtalelser om Blomstringen i Frølichs Ungdomskunst gjen-nem Tiaaret 1843-1853 (Asger Ryg, *Nordisk Højtids Guder*, Billederne til Danmarks-historien) – her med Karl Madsens Tilladelse et Udsnit af den Afhandling han skrev i »Tilskueren« ved Frølichs Død 1908. – Hertil knyttes Afslutningen af Vilh. Wanschers Artikel fra 1901, der behandler den samme Billedrække, hvoraf en Del for første Gang her gjengives efter de foreliggende Originaltegninger. (Se foranst. Breve af 7/2 og 8/7 52.)

V. Jeg kom til Paris [sidst paa Aaret 1851] for at søge Udvikling paa en af de kjendte Malerskoler, som lededes af *Couture*. Han viste mig megen Interesse og efter nogen Tid naaede jeg at male en Figur, der fik den Udmærkelse, som kunde naaes, at hænges op til Minde om de bedste afgaaede Elever. Der skete det saa, at jeg fik Forespørgsel fra Kunsthandlerne Kittendorff & Aagaard i Kjbhv., om jeg vilde gjøre Tegninger til *Fabricius' Danmarks-Historie*. Ja, det var jo en Opfordring at bringe i Form, hvad jeg havde syslet

Hovedgruppen fra Billedet Rolf og hans Mænd, der springer over Adils Ild.
Efter Frølich's Originaltegning fra Paris 1852. (Ikke spejlvendt paa Træstokken til Danmarkshistorien)

med mest som mit eget. Dertil kom, at der anvendtes en fortrinlig Fremgangsmaade foruden Træsnit, den nye danske Opfindelse Chemitypi. — Da jeg læste Texten, havde jeg Billederne strax færdige i Hovedet. Udførelsen laae lige for, hvad mine Hænder var bedst øvet til. — Hele Arbejdet var som et Smørrebrød; alt lykkedes strax, næsten uden Forarbejder, saqtens meer og mindre værdifuldt — men i én Gyldning; derfor gik det ogsaa ned som varmt Brød; det viste sig bedst paa Skolebænkene. — Det var *Saxos Sagnhistorie*, der for min Fantasi var blevet til levende Billeder. — Da jeg derefter kom til Danmark fik jeg af Ministeren for Slesvig, Grev Moltke Nütschau, Bestilling paa to store Malerier til Udsmykning af den nye Appellationsrets-Bygning som Arkitekten L. A. Winstrup opførte i Flensborg. Opgaverne var: 1) »Valdemar II giver

Frigga med Gersimi. Efter Frølichs farvelagte Udkast til Gudebilleder ved Nordisk Højtid 1844

sin jydsk Lov». 2) »Frederik IV hyldes i Slesvig af Ridderskabet.« Disse Æmner udkrævede saa mange Studier, Portraiter, Dragter osv., at Arbejdet tog mig tre og et halvt Aar. – Jeg gjorde mit bedste: dog vil det næppe blive disse Arbejder, der give mit Navn Betydning. – I den anden slesvigske Krig var disse Billeder indpakkede for at sendes til Kjøbenhavn, da Fjenden drog ind i Flensborg og lagde Beslag paa dem. Billedet: Valdemar II er op-hængt i [et Retslokale i] Flensborg; Hyldingen i Slesvig i Hertugdømmer-nes Præsidents Localer.

UDSNIT AF KARL MADSENS AFHANDLING 1908

... Gennem Raderingerne til »De tvende Kirketaarne« havde Frølich vist, at han paa sit særlige Omraade fremfor nogen anden dansk Kunstner havde Evner som Illustrator. – I de senere Billeder [Valhals Guder til Den nordiske

Viggo har faaet Itolls ene Guldring. Efter Originaltegningen fra Paris 1852. (Spejlvendt paa Træstokken)

Højtid 1845] viste han, at han ogsaa fremfor nogen anden dansk Kunstner havde Evner for de store Linier og den store Stil, det festlige og pompøse, det dekorativt monumentale. Hvor glimrende virkningsfuld er ikke blot Anvendelsen af de mægtige Stentrøner bag Odin og bag den skønne Gruppe af Frigga med Gersimi eller Stjernen over den yndefulde Freyas Rok! Men det synes ikke at være blevet synderlig bemærket. [Se S. 138 og 140.]

Tegningerne til Fabricius er Frølichs andet store Guldfund. I alle Maader anseligere og betydningsfuldere end de første. Det store Heltedrapa fra det fjerne, alvorstunge Hedenold toner med mægtigere Klang end den lille Vise med den blide Middelalderromantik. De skønneste Blade fra »De tvende Kirketaarne« havde samme lyse Grundstemning. En langt større Række af skønne Blade behandlede her meget uligeartede Motiver, skildrede med lige Stemmingsfylde Hagbart og Signes Kærlighedstragedie, Skjolds, Uffes, Rolf

Krakes sælsomme Eventyr og glimrende Daad, den gamle Stærkodder, den unge Kong Erik, Stilheden i Hakons Offerlund, den vilde Slagtummel ved Braavalla og Svolder, Livet og Døden, Solen over Fyrisvold og Natten ved Lejre. Illustrationerne til »De tvende Kirketaarne« var vidunderlige i deres Art, men Kompositionerne til Fabricius, som var af en anden Art, havde en større Stil. Har der været rejst Tvivl om Hensigtsmæssigheden af at overføre dem i Gobelinsvævninger med legemsstore Figurer, gjaldt disse Tvivl dog aldrig selve Kompositionernes Evne til at taale Forstørrelsen. I Henseende til Mesterskab i Komposition kan inden for dansk Malerkunst vel kun Marstrand sættes Frølich ved Siden. Marstrand har meget, som Frølich ikke har, men Frølich har ogsaa noget frem for Marstrand. Selv Marstrands friskeste og mest storladne Kompositioner er overvejede og afvejede med en Omtanke, der sikrer dem Holdning, Ligevægt, Ro og Anstand, men udelukker det forvovne. Anderledes med Frølich. Rolf Krake og Harald Hildetand farer lige bus paa os; for Næsen af os hopper Bue hin Digre med løftede Armstumper over Bord. Det er overraskende. Men det er udmærket. Og trods Frølichs Impressionisme er hans Liniesans saa sikker, at der kan uddrages nye og ypperlige Kompositionsregler fra hans Værker. I de bedste af dem er der mere Brus, stærkere Fart, kraftigere Vingslag end i alle andre Frembringelser af dansk Kunst. Han kjendte Inspirationens Magt og havde Mod til at hengive sig til den. Selv har han sagt: »Naar jeg blev greben af, hvad jeg læste af Poesi (slet ikke al), formede det sig til Billeder, som jeg gengav hurtig og levende. De var strax helstøbte, saa der i Hovedsagen intet var at ændre paa dem.« Han havde Evnen til at begejstres helt og fuldt, og naar han nedskrev sine Billedsyner, følte han sig lige saa varmt betagen som Oldtidens Skjalde, der – efter Grundtvig – ikke fortælle »et gammelt Eventyr til Skemt, men stirrer selv med Gru og Rørelse hen paa det store Sørgespil, de afbilde . . . Derfor har han kunnet give en Fremstilling af Hakon Jarl, som ved Erindringen om Oehenschläger ikke staar til Skamme. Intet kan være mere udtryksrigt – og udtømmende – fortællende end denne herlige Gruppe af den smukke Dreng, som med Blikket stift hæftet paa det hæslige Afgudsbillede tyr ind til sin Fader, den gamle Kæmpe, der i vanvittig Ekstase hæver Dolken for at bringe som Sonoffer det, der er ham kærest paa denne Jord. Med simple Midler har Frølich karakteriseret Aftenen i den øde Offerlund, hvor Blæsten tuder om de frygtelige Guddommes mosgroede Stenstøtter; det er, som om hele Naturen anede og ventede den blodige Udaad. Frølich er i det hele taget en Mester i Fremstillingen af det heroiske Landskab. Dette er ikke mindre mærkeligt – og her saa ejendommeligt dansk – i Baggrunden for Kampen paa Samsø og i det stemningsrige Billede, hvor Skulds Fakkellyser over Ligene, medens Fuldmaanens store Skive hæver sig af Fjorden. – Frølichs

Hjartvar og Skuld ved Rolfs og hans Mænds Lig. Efter Originaltegningen i Tusch og Pen. Paris 1852. (Ikke spejlvendt paa Træstokken til Danmarkshistorien)

ypperlige Illustrationer til Fabricius, der foruden deres andre Fortrin ogsaa har det at være dybt originale, ulig al anden Illustrationskunst og upaavirket fra den, synes ikke ved deres Fremkomst at have vakt den Opsigt, de burde have fremkaldt. Hvis litterært og kunstnerisk dannede Mænd i Danmark havde fuldt forstaaet deres Værd, vilde han være bleven hjemkaldt til store Illustrationsopgaver, som kun han magtede at løse. Forgæves viste f. Eks. de fortrinlige Billeder i Danmarks illustrerede Almanak for 1856, hvor megen Anskuelighed og hvor rigt et Liv han havde kunnet give de gamle danske Folkesagn. Han maatte i Paris fægte for Brødet ved at levere et Utal af Teg-

ninger til franske Børnebøger; »for min Udvikling«, sagde han, »havde det været tilstrækkeligt at gøre et Par enkelte af dem«. Da han omsider kom hjem, blev anvendt og hædret, var han en gammel Mand. En ualmindelig kraftig og dygtig gammel Mand, men jo alligevel ikke helt den samme som i

Hakon Jarl ofrer sin Søn.
Efter Originaltegningen. Kjøbenhavn, eller Paris 1852-53

sine bedste Manddomskaar. — De kun litterært dannede Mænd skal intel lægges til Last. De har ingen Pligt til at vurdere Kunst rigtigt, formaar det ingenlunde altid, kan undertiden endog være saa elskværdigt naive, at de regner Chokolade for den sande Gudedrik. Men der var jo ogsaa i Danmark Mænd med kunstnerisk Dannelse og Indsigt og som i andre Tilfælde har vist rigtigt Blik for, hvad der er værdifuldt. Høyen havde jo netop sukket efter, at »en folkelig, historisk Kunst« skulde skænke Skandinaviens Oldsagn og Bedrif-

Hakon Jarl offrersin Søn

Den ændrede Komposition i Danmarkshistorien.
Radering til Chemitypi. Kjbhv. 1852-53

ter Form og Farve. Der forlyder dog intet om, at Illustrationerne til Fabricius forsonede ham med Frølich, de har næppe behaget ham. Thi han havde jo sin ganske bestemte Mening om de Veje, der førte til Maalet. Frølich havde ikke først gennemstuderet »den Simpelhed og Djærvhed, det patriarkalske Liv, som vi endnu træffe i Fiskerlejerne og i Bønderhyerne omkring i Danmark«. Han havde udskrevet Facit uden i sit Ansigts Sved at regne det vidtløftige Regnestykke igennem. Den strenge Lærer lod ikke dette gælde. Han

satte desuden for megen Pris paa det solide til at bryde sig om nogle lette Illustrationstegninger. — Paa sine gamle Dage læste Frølich med megen Interesse nogle Betragtninger, en japansk Kunstven havde medgivet en Samling af Hokusais Tegninger. Deres Rigtighed forekom ham saa slaaende, at han har anført dem i sine selvbiografiske Optegnelser. »Det gode Kunstværk fortæller os, hvordan og hvor højt Naturen (eller hvad andet Emne Kunstneren har valgt) har været elsket.« »Hvad Du kan udtrykke med tre Linier, maa Du ikke anvende fire til.« Maaske undervurderede Frølich den fjerde Streg, han lærte aldrig at magte den. Men det vil ikke formindske vor Beundring og Taknemlighed for det, han i sine lykkeligste Øjeblikke gennem de faa Streger evnede at udtrykke med Fynd og Kraft. En stor Del af hans Virken vil utvivlsomt tilfalde Glemselen. Men han var alligevel Søndagsbarnet i vor Kunst. Denne stærke Seer, der havde den funklende Pathos, denne blide Drømmer med det barnlige Sind, var af Nornerne udseet til at blive den eneste Kunstner, der kunde fremtrylle straalende Glimt fra »gamle, gamle, hensvundne Dage«. I ham fik vor Kunst den længe ventede — men ingenlunde tilbørlig skattede — rette Fortolker af Kæmpelivet i Norden, saaledes som det var blevet set, forklaret og forherliget i Mesterværker af dansk Digting.

Marsk Stigs Begravelse.

Forarbejde til Danmarkshistoriens ikke spejlvendte Chemitypi

Olaf Tryggveson springer i Havel under Svolderslaget.
Baderet til Chemitypi. Danmarkshistorien

SLUTNINGEN AF VILH. WANSCHERS AFHANDLING 1901

(Se foran S. 131-136.)

Et Træk, som viser Lorenz Frølichs Stilsikkerhed, er den klare Betoning af Legemernes Lysside og deres Skyggeside, og Formen af deres svære Dragter og Kapper, der passer saa godt hertil. Dette var typisk for Raphael i hans senere Arbejder, især i Kartonerne; og det var Masaccio, som igjen havde aabnet hans Øine for den kunstneriske Værdi af dette Træk. Det spiller en stor Rolle hos Frølich. Han arbejder endogsaa med belyste og helt beskyggede Mennesker. Han kan f. Eks. lægge Bipersonerne i Skygge bagved Hovedpersonen (som paa Billedet hvor Bue springer i Havet). Eller Frølich benytter det poetisk fint i en Tegning af Helten, der rider paa Sleipner, ført af Valkyrien; han sidder roligt i Skygge af hende, der ligger i en knælende Stilling paa Hestens Bagben og svinger Svøben over hans Hoved. Der er noget her, som bringer En til at tænke paa Tizians Gravlæggelse i Louvre, hvor den ene af de bærende Mænds straalende røde Dragt helt skygger for den dødes Overkrop, saa man fornemmer, at han halvvejs hviler i Graven; og i denne Tanke bestyrkes man ved Billedets Lavhed; de pragtfulde store Skikkelser bøjer sig alle henover den døde; de kunde ikke rejse sig fuldt. Derved

bliver Billedet saa meget inderligere i sin Følelse. Frølich benytter ogsaa meget virkningsfuldt den mørke Silhouet – foruden i Asker Ryg Billedet – saaledes f. Eks. i Billedet af Slaget ved Svold. Her ser man i Forgrunden en mørk Skibsbagstav, hvis Roer er gaaet af Lave, og den kraftige sorte Silhouet af en Mand, der støtter sig til en brusten Bue, idet han sætter den anden Arm bagved sig paa Bagstavnen, og vender sig i en udtryksfuld spændt Stilling, parat til at gøre det samme som Kongen, der som en stor sort Fugl med oprakte Arme og springende Ben, med Sværd og Skjold og bagud flagrende Kappe springer i Havet. Vi ser ham lige fra Siden, i helt ren Silhouet, men tung nok for det. Længere bagud ser vi, meget lysere og svagere, Fjenderne,

Valkyrien ledsager Helten til Valhal. Træsnittet fra Danmarkshistorien

der trænger om Bord paa det Skib, han springer ud fra; og helt i Baggrunden parallelt med Billedfladen, endnu et andet Skib. Tvertimod at blive formløs, hvor han skal skildre vild Kamptummel, koncentrerer Frølich sig om det vigtigste, Kongens Død, og fortæller den saa strengt og tydeligt som muligt. Saadanne to Silhouetter glemmer man aldrig.

Paa et andet af Billederne i Fabricius' Danmarks Historie opnaar han lige-saa meget ved samme bevidste Simpelted. Det er Bue, der springer i Havet. Han springer lige ud mod os. Han har stukket de blodsprøjtende Armstumper igennem Pengekassernes Bærerremme, og Kasserne slingrer bagud, idet han styrter frem. Han er brutalt belyst, ligesom Drageskibets lave Forstav, som han springer ud fra. Bag ham kommer alle Fjenderne, mørke og utydelige – som jeg allerede har omtalt – men de er dog ganske klare i Tegningen. Denne Bue virker saa mægtigt, men samtidig næsten gemytligt, fordi han braser lige ud i Bølgerne, hvor vi befinder os, og vi midt i det frygtelige Øje-

Efter Originaltegningen. Kjøbenhavn. eller Paris 1852. Ikke spejlvendt paa Chemitypi-Pladen

blik saa tydeligt kan se hver en Enkelthed i hans Dragt, hans Rustning, Pengekasserne og deres Remme. Alt er tegnet rationelt, saa at vi forstaar hver Fold i hans Dragt og hver Øsken og Rem paa Kasserne, saadan som Dürer og de andre gode gamle omhyggelige Tyskere tegnede den Slags. Og Frølich's Streg har ogsaa de gamles Klarhed, den er endog bredere og han forstaar bedre at indskrænke sig til det væsentlige. Han har ikke nogen nervøs Streg, der skjuler Syndernes Mangfoldighed, men en formende Streg, der fortjente at graves i Kobber. (For Resten er disse Fabricius-Billeder ogsaa de bedste

i Stregen; Frølich er mærkelig nok senere bleven tyndere og løsere, og naar han raderer sine Tegninger, bliver de efter min Smag helt kvindagtige; men

Regner Lodbrog og Kraka. Regner har dræbt Lindormen og vinder Thora.
Efter Originaltegningen. Paris 1852

Motivet for nederste Friise i Danmarkshistoriens Træsnit er Galten og Grisene.

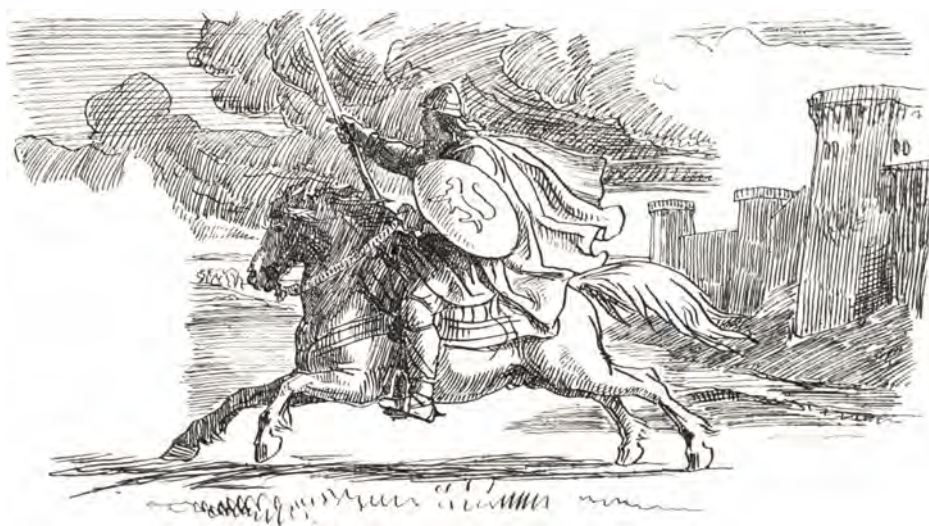
vi vil kun tænke paa det bedste, han har gjort, og tænke paa ham saadan, som han skal staa for os i Historien.) – Et andet brillant Billede, hvor man ser den geniale Benyttelse af de naturlige Virkemidler, som kan ligge i, at det er os, der ser paa Billedet, og selv kommer til at agere med, er det Billede hvor Hamlet dræber Farbroderen. Denne ligger halvt i, halvt ude af Sengen, nøgen, tilbagestyrtet, ud mod os, idet han med døende Haand prøver at trække det fornaglede Sværd. Hamlet stormer frem mod ham og mod os; med en Fakkel i Haanden, der belyser Farbroderen og kaster Skygge over ham selv. Han støder ham Sværdet lige i Brystet, og han kommer med vældig Magt med Armen strakt og i Løb. – Jeg har her nævnt Eksempler paa Frølichs Stil, som drejede sig om nogenlunde de samme Fænomener, for at man kan

Amleds Forstillelse og Hævn. Efter Originaltegningen. Paris 1852

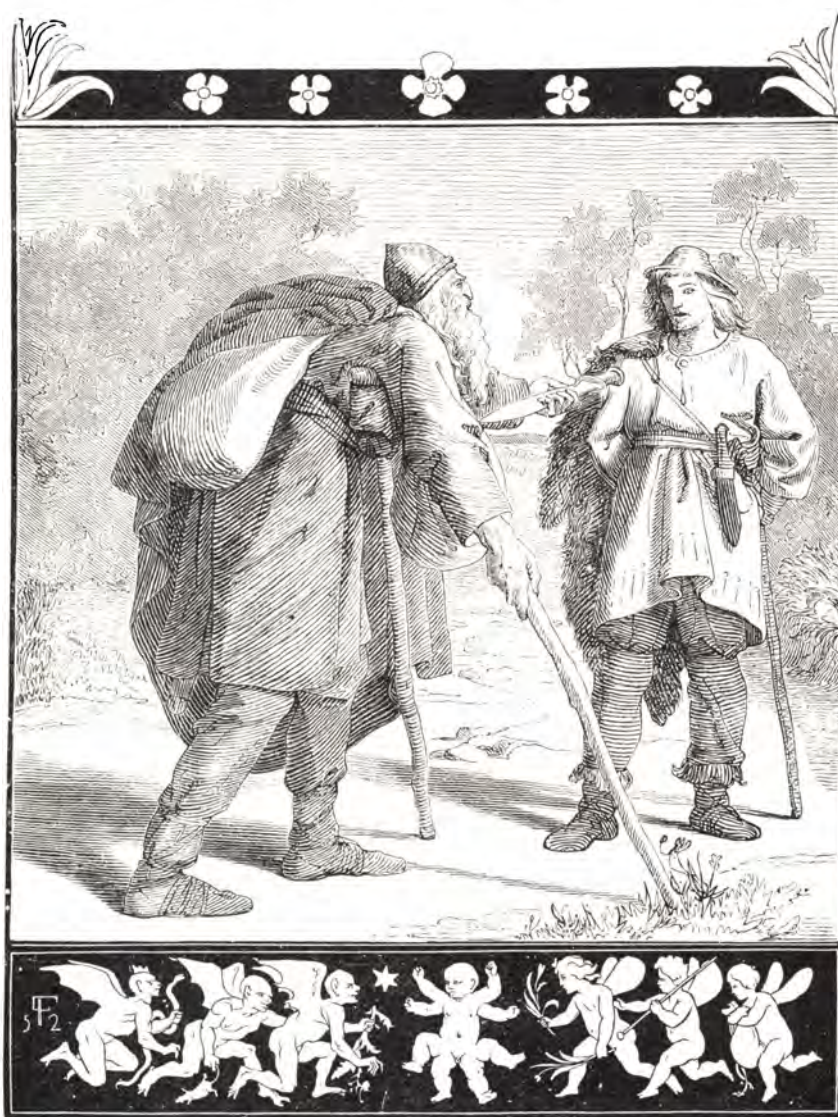
se, hvordan et Geni forstaar at drage al den Nytte ud af den bundne Form, han kan, og derved opnaar en tidobbelt Virkning af, hvad vi andre med vor stakkels slappe Fantasi kunde faa ud deraf. Men det er kun én Side af hans Geni; man kunde studere hans Figurers Plastik og finde en endnu større Stil og endnu større Skønhedsrigdom. Disse Danmarkshistoriske Billeder er maaske det bedste i Henseende til det dramatiske og den hele Stils Fasthed og Knaphed; og om ogsaa mange af de senere Værker er dejlige og rummer maaske de skønneste Billeder af nøgne Mennesker og den rigeste dekorative Benyttelse af Figurerne, saa er der noget netop i dette overhaandtagende dekorative, der kan blive saa sødligt og umandigt, som gør, at vi ikke altid faar nogen første Haands Glæde af Idéerne. Det er vel dette uvirkelige, som har gjort Publikum fremmed for Frølich. Den store, umiddelbart henrivende

Frølich træffer man i de ældre Ting. – De er jo ganske gaaet over i vor Bevidsthed disse gamle Billeder. F. Eks. Uffe hin spage. Man tænker ikke paa, at der overhovedet er en Kunstner, der har lavet dette Billede, endsige at han lever endnu. Han er jo saa klassisk denne faamælte, lange Uffe, der stilsfærdig støder Sværdet i Skeden. Og Hagbart og Signe! Men se engang rigtig paa en saadan vidunderlig plastisk Gruppe som Skjold med Bjørnen! Eller Stærkodder, den vældige krumbøjede Kæmpeskikkelse med den stærke Haand, der fører Krykkestokken! At vi nu netop skal se ham bagfra? Prøv engang at ræsonnere lidt over, hvorfor Billederne er netop saadan, saa vil man begynde at forstaa, hvad det er at være Kunstner.

Ukjendt og hidtil ikke gjengivet Motiv. Pennetegning. Paris 1852-53

Rækken af L. Frølichs fædrelandshistoriske Billeder i Fabricius' Danmarkshistorie omfatter 30 Tegninger. Heraf er de fjorten første alle udførte i Træsnit efter Kunstnerens egne Tegninger paa Træstokken. De fleste af disse er sikkert tegnede i Paris, men det er muligt at nogle blev tegnede paa Træ under Frølichs Ophold i Kjøbenhavn i Efteraaret 1852. Samtidig maa han have sat sig ind i Chemitypiens ret omstændelige Teknik og sagtens ogsaa gjort Prøvearbejder i Methoden. Af Kittendorffs senere Breve erfarer vi, at Frølichs første Sending af Raderinger til Chemitypi ankom til Kjøbenhavn fra Paris sidst i Januar 1853. De seksten sidste Billeder bleve alle udsede i Chemitypi, og da flere af disse er signerede L. Fr. Kjøbh. 1853, lærer vi deraf, at han alligevel i dette Aar har været herhjemme, vel især for at varetage sine Interesser med Børsbillederne eller træffe Aftaler angaaende Flensborgbillederne. – Skjøndt Kittendorff og hans Kollega Aagaard, der havde Ledelsen af Chemitypiernes Udførelse, beklager sig over, at Frølichs første Raderinger har den Fejl, at Stregen – især den med bred Naal raderede Streg – ikke er naaet helt gennem Ælsegunden, hvilket vil kræve et brydsomt og maaske alligevel et for Tegningen skadeligt Efterarbejde af Pladerne inden Æltsningen, blev dog Resultatet ypperligt. Frølichs tidlige Chemitypier, f. Ex. Hakon Jarl, Bues Død, Jomsvikingerne fange Kong Svend og

Stærkodder og Hother. Træsnittet fra Danmarkshistorien

Olaf Tryggveson, der kaster sin Handske i Sigrid Storraades Ansigt, og fl. a. er ganske fortræffelige. Han formaar at bruge den ellers noget magre og gnidrede Methode med en herlig og kraftig virkende Streg, som ingen anden Kunstner før eller efter ham har opnaaet gennem Chemitypi. – De i Træ skaarne Billeder stilles paa en Maade i Skygge af Chemitypierne, men selv om adskillige af Træsnittene er mangelfulde, saa har dog Træskærerne ikke alene Skylden. Frølichs Tegninger har heller ikke været fuldt saa friske paa Træet, som vi kjender dem i de efterhaanden fremkomne Originaltegninger. Det samme kan være Tilfældet med Overføringen i Chemitypi. Det ses blandt andet ved at sammenligne den her gjengivne Originaltegning af Dronning Thyre, der modtager det ene Æble, hun daglig spiser, af Klerkens Haand, med det overfor trykte Chemitypi. Tegningens fulde Ynde og Skjønhed er det ikke lykkedes ham at bevare i Chemitypiei. Anderledes forholder det sig med Tegningen til Hakon Jarl, der har vundet ganske over-

FRÖLICH'S FÆDRELANDSHISTORISKE TEGNINGER

ordentlig i Chemitypiet, baade ved den omvendte Komposition, ved Gruppens inderligere Sammenhæng og hele Billedets Stemning. Hjælmen paa Hakons Hoved og Gudebilledets ændrede Størrelse bidrage hver for sig til at øge Situationens Vælde. – Ved begge disse Exempler bør der lægges Mærke til den Egenhed, der ofte er til Stede ved Frølich's Illustrationer og Raderinger, den nemlig, at han kun undtagelsesvis lægger Vægt paa at bevare Kompositionens Stilling fra Højre til Venstre. Hyppigst undlader han at tegne og radere hvad man kalder omvendt paa Træ eller Plade, med andre Ord han spejlvender ikke Billedet for at det i Aftrykket kan vise sig ligesom i Originaltegningen. Hans Kompositioners Fasthed taaler dette frie Forhold, og lejlighedsvis opnaar han ogsaa paa denne Maade større Virkning, som vi har nævnt med Hakon, og som man kan se ved at sammenligne de to Billeder af Asger Ryg der forlader Hjemmet (se S. 132 og 133).

Dronning Thyres Sultedød efter Olafs Fald i Slaget ved Svolder.
Efter Originaltegningen. 1852

Billederne til Danmarkshistorien bragte ham endelig – trods al manglende Anerkjendelse fra de toneangivende kunstneriske Kredse – i et betydningsfuldt Forhold til hans Fædreland, han blev omsider regnet for en ægte dansk Kunstner, og denne Erkjendelse steg med Aarene og bragte ham som over firsindstyveaarig Mand den Glæde, at en Række af disse Tegninger blev overført i store Gobelinsvævninger til Københavns Raadhus.

Hele Serien af Frølich's fædrelandshistoriske Billeder foreligger i en smuk Udgave: »Danske Heltesagn« af Axel Olrik, G. E. C. Gads Forlag. – For hele den mere bibliografiske Side af Arbejdet bliver der gjort Rede i en Artikel: »Nogle Oplysninger vedrørende L. Frølich's tidlige Illustrationer«, der findes i Forening for Boghaandværks Aarbog »Bogvennen« for 1921. Andre nærmere Oplysninger findes i Pietro Krohns »Fortegnelse over L. Frølich's Illustrationer, Raderinger m. m.«, og i Bernhard Olsens Artikel: »Brødrene Kittendorff«, henholdsvis i samme Aarbog fra 1898-99 og 1900, samt for Teknikkens Vedkommende i Artiklen »Illustration« i Svend Dahls Haandbog i Bibliotekskundskab, 2. Udg. 1917.

L. FRØLICH OPHOLDT SIG FRA AUGUST TIL FØRST I DECBR. 1852 I HJEMMET.
PAA TILBAGEREJSEN TIL PARIS BESØGTE HAN FLENSBORG

Fra Søsteren Mimi Brun til L. Fr. i Kjøbenhavn.

Lindersvold 1852 29/8.

Kjære Lorenz! har jeg længtes efter dig før, saa er Længselen nu steget dobbelt da jeg veed dig saa nær, og da der er en Mulighed i at faae denne Længsel stillet; gid du sympatiserer fuldkomment med mig i dette Capitel, og at du maae føle en uimodstaaelig Trang til snart at komme ud til mig. Rigtignok glæder jeg mig foreløbig uendelig paa de kjære Forældres Vegne at de have den Glæde at see dig hos sig efter saa mange Aars Forløb; de trænge rigtignok til denne Glæde, og for dem maae den være stor og inderlig; din Glæde ved Gjensynet kjære Broder! maae have været blandet med saa megen

Dronning Thyres Sultedød.
Chemitypiet fra Danmarkshistorien

Væemod, ja Kummer, ved at see vor elskede Fader saa forandret, at du vist endogsaa har maattet tage dig sammen for ei at vise disse smertelige Følelser. – Jeg haaber dit Besøg her i Landet er ikke betænkt at være saa kort at jeg jo nok tør gjøre Regning paa et længere Besøg af dig, end der i Almindelighed bliver mig til deel af min kjære Familie; vi have saa meget at indhente, at meddele hinanden, at fornye Bekendtskab med, at vi maae have lidt Tid og Ro dertil. Snart haaber jeg at høre nogle Ord fra dig, med et Løfte om Besøg, og maaskee Tilsigelse om at møde dig i Rønnede. Bliv ei angst over min Utaalmodighed efter at see dig og omfavne dig; den er jo saa naturlig; du er jo min Hjertebroder, som du er mine Børns Hjerte Onkel, og du kan tro her er en Jubel ved Udsigten til dit Besøg her. Men jeg vil ogsaa vide at give Tid, thi som sagt: Forældrene have 1ste Prioritet i dig, og jeg vil gjerne vente, naar jeg veed at det Gode forestaaer mig. . . . Hils Forældrene 1000 Gange fra mig . . . din gamle tro Søster Mimse.

De to Sødskende, der fra Barndomsaarene havde været saa nær knyttede til hinanden, mødtes ikke oftere. Mimi Brun døde 29. Decbr. 1852 paa Lindersvold.

UDDRAG AF BREVE FRA 1852-59

Fra Billedhugger C. Peters til L. Fr. i Kjbhv.

Odense 1852 ²⁹/8.

Gode Frølich! Skjæbnen vil mig lidt paatvers i denne Tid. Jeg kommer hjem og Frølich kommer ogsaa hjem til Danmark, og dog skal jeg ikke faae ham at see som det lader. [Xylograf] Kittendorff fortæller mig nemlig at De bliver kun fire Uger hjemme og jeg ligger nu her i fem eller sex Uger eller Gud veed hvor længe endnu, som en Hvalfisk paa tør Land og kan hverken det ene eller det andet. Jeg saa af Avisen at De var passeret Beltet og altsaa ikke tyve Alen forbi min Næse og det gjorde mig rigtignok ondt, men De var jo uskyldig, thi De anede jo ikke at jeg sad indenfor Væggene paa et af de Huse De kjørte forbi i Odense. Og nu naar De reiser bort igjen, hvad saa? saa gaaer De vel neppe over Land igjen for min Skyld? Men De skal ikke reise bort igjen, De skal kjønt blive hos os nu da De er her. Det er meget bedre end derude hos de Galfranser, har De ikke faaet nok endnu af deres Skolemesteri. . . . Lad os nu slaae os til Rolighed Allesammen og bilde os ind, at vi have udlært og saa see at finde vort gamle Jeg i Bunden paa Pjalteposen og bruge til Maade af alle de brogede Klude der ligge ovenpaa. Nu er jeg nok ogsaa nær ved at ville være Skolemester, jeg beer om Forladelse. Gjør De som De synes bedst, men jeg vilde saa gjerne have at De skulde unde os Deres Selskab for Eftertiden. Jeg skrev til Læssøe for en fem Uger siden og længes efter at høre lidt fra ham og gamle Rom. De har vel intet derfra? Rom var en rar Bye naar man havde lidt bedre Luft der, men bedre ere de Godtfolk som vi have lært at kjende der. Som de vel kan vide har jeg ellers Intet at fortælle, to Dage efterat jeg kom hertil gik jeg til Køis og er nu kommen saa vidt igjen at jeg kan ligge paa Albuerne og kradse disse Kragetæer, det jeg ikke har kunnet de sidste Dage. Det skal nok være bleven til et Slags Gigtfeber som især har taget Statjon i Hovedet. . . .

Fra C. Peters til L. Fr. i Kjbhv.

Odense 1852 Septbr.

Kjære Frølich! . . . Det var da et rart Brev De der gav mig, det kan blive min Læsning flere Gange i den tilstundende Vinter, naar jeg sidder her og er færdig at glemme at der er Kunst til i Verden eller ogsaa hvad værre var bildte mig ind at være den Eneste der kjendte lidt til den. Baade De selv giver jo Haab om og Kyln mener ogsaa at det er troeligt at De vil komme snart igjen og blive hos os og det glæder mig ret at vort gode Danmark og dets Sønner har taget saaledes mod Dem, at De har kunnet faae Lyst dertil, saa var det jo at vi skulde slaae os sammen som to Husmænd og dreie og male Potterne i landlig Roe i en eller anden Skov og Strandegn hvor der var godt at være. . . . Det er vel ellers egentlig første Gang at De seer noget af den saa meget omtalte, ogsaa meget angrebne Nordiske Kunst. Man har jo endog givet det som Prisopgave ved Universitetet at faae at vide hvad Nordisk Kunst er for en Ting eller Uting som mange mene. Professor Lund mente at det var en god Idee at give denne Opgave, formodentlig vilde han have Vanskelighed at besvare den. Synes De at det er en Uting? eller ialtfald at man har givet Barnet Navn før det blev født som Nogle mene. Jeg troer at Barnet er lidet, men det har Talent. Forældrene see dette fremspirende Talent og kunne ikke skjule deres Faderglæder men gjøre maaskee lidt for meget af dets ungdommelige Productjoner. Den gamle Broder er nu nærved at blive misundelig da han veed hvormange Kunster han har gjort for at komme saavidt som han er og vil derfor ikke beundre sin lille Broder hvem han mener kommer til Renomé for altfor godt Kjøb. Jeg kan nu godt lide den lille Pog og hans keitede Bestræbelser naar han blot maa faae Lov til at slaae sig igjennem som han kan bedst uden at komme under en Fægte- og Dandsemesters Opsigt og Dannelsé. . . . De og Lundbye vare de to andre Rodskud som med Skovgaard dengang skjøde frem. Lundbye blev nu kaldt hjem, vi sige for tidlig, men kun vor Herre

Kong Svend fanges af Jomøvikingerne

Chemitypiet fra Danmarkshistorien

veed hvorfor, kanske har han Brug for ham andetsteds. De blev plantet ud i fremmede Haver podet og elsket af mange Slags Gartnere, som saae at der gik Rod i den Spire og derfor gjerne vilde have Æren af at sætte Top paa den. Nu kommer det kun an paa hvilken af Podekvistene der skal groe nu da De er bleven Deres egen Gartner eller om De vil begynde en ny Kultur. De siger at De har seet mange af Deres Arbeider og ikke funden et godt Maleri. Ja, hvo kan vel sige dette? fra Ende til anden godt det er meget at forlange og vist endnu mere sjeldent at finde, men De har sikkerlig fundet meget at glæde Dem over og endnu mere Lærdom af godt og ondt. De siger at De er gammel og graae, men det er nu for det første ikke sandt hvad det første angaaer og det sidste gjør lidet til Sagen, og for det andet er det endnu mere Løgn naar De sammenligner Dem med Andre af Deres Alder, thi hvormange have havt en saa lang og riig Productionsperiode som De har havt. Vi andre staae og stikke Næsen indenfor Døren og vover saa et Skridt til den Side og saa et til den anden, hvorimod De er heelt inde og vel orienteret. Stol De paa det og kom kun hjem uden at frygte Partierne, der er saamænd Ingen der vil vove at pirre ved Dem og Alle vil dog holde lige meget af Dem derfor. . . . Det var jo rart at det kom igang med Danmarks Historien jeg saae de Tegninger som Kitten-dorff havde faaet fra Dem før jeg forlod Kjøbenhavn og fandt dem meget smukke. Constantin Hansens Guder vare ogsaa gode nok, dog syntes mig at de gjerne kunde have været lidt mere guddommelige uden at gaae ud af Characteren. . . .

Fra Arkitekten, Stadsbygmester L. A. Winstrup til L. Fr. i Kjøbn.

Flensborg 1852 5/m.

Min kjære Frølich. Idag afsender jeg en Skrivelse til Ministeriet hvori jeg har foreslaaet Dig til Udførelsen af de omtalte Malerier; jeg er nysgjerrig efter at vide hvad Moltke vil sige. Garlieb er i Kjøbenhavn og vil opsøge Dig, jeg har bedet ham tale med Justitsraad Kranold om Sagen og haaber det vil ikke hjælpe saa lidt. Kan Din Onkel som Bekjendt af Moltke ikke bidrage til at Hs. Excellence lettere gaaer ind paa Forslaget? jeg haaber det Bedste. . . .

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

1853 15/1.

. . . Jeg agiterer i denne Tid for at faae en Rader Forening istand. Høyen mener, at det ikke er nødvendigt, at man kan opnaae det Samme ved en Subscription. Da jeg nu nødig vil arbeide ham imod, især da han vilde samle Deeltagere, saa samler jeg nu sammen, saaledes at det kan blive et Selskab eller en Slags Subscription idet jeg lader tegne til aarlig Bidrag af to Rbdlr. Faaer jeg et nogenlunde Antal sammen saa bliver der dog en Forening af det. En Subscription er et saa løst Sammenhold, at det let falder sammen og kan vanskeligt udføres uden det er en enkelt Kunstner, som har Noget at lade fremkomme. En Forening holder bedre sammen, naar der hos dens Medlemmer er Interesse og man veed bedre den Sum der er at raade over. -- Jeg har kun eengang talt med Høyen og da vilde han tale med Confr. Holm, som en praktisk Mand, der har Interesse for Raderinger. -- Jeg har raderet Bjernede Kirke og i disse Dage et lille Parti fra Antwerpen som jeg troer er bleven ret heldig. Skovgaard har bestilt et Billede hos mig til 60 Rdlr. Som Du kan tænke fornøier det mig, men paa den anden Side veed jeg ogsaa, at havde han ikke ondt af mig, saa havde han neppe gjort det. Han vilde helst have et Marine Billed. . . . Jeg gaaer og venter paa Vinter, da jeg agter at male et Strandparti som jeg tegnede for et Par Aar siden, men som jeg først vil see inden jeg begynder derpaa. . . . [Det lille Vinterbillede fra Taarbæk Strand. Udstillet 1853. Kjøbt af Galleriet.]

Fra C. Peters til L. Fr. i Paris.

Odense 1853, Januar.

Kjære Frølich! Saavidt kom vi da at vi har faaet begyndt paa et nyt Aar igjen og det ville vi nu ønske maa blive godt og glædeligt for os alle. . . . Jeg sidder endnu i det smaa Odense og hvad mere er bliver vel siddende der en liden Stund endnu, thi jeg venter i disse Dage at modtage min lille Faun i Bronze for at begynde at udfile paa den. Barnet med Blomsterne er nu færdig og venter paa Gibseren imorgen. Hvad den er bleven til, maa Tiden vise. Tak for Deres Brev fra Flensborg, jeg maa tilstaa at jeg tænkte lidt paa Dem den Aften i Stormen men som gammel Sømand vidste jeg ogsaa vel at De havde Dronninge-Vind til Aarøesund . . . Siden har jeg hørt at De har ligget paa Landet og havt det triveligt hvilket er mig meget kjært. . . . De laver vel sagtens Udkast og Projecter

Olaf Tryggvesen og Sigrid Storraade. Chemitypi fra Danmarkshistorien

(hvilket vel omtrent er eensbetydende) til det store Arbeide og jeg vil ønske Dem alt muligt Held dertil. Jeg har engang havt Brev fra Winstrup og skreven ham til igjen siden De reiste, han er jo meget vel fornøiet og jeg haaber saa smaat at see ham med det første paa en Gjennemfart som han har omtalt skulde gaae for sig efter Nytaar. . . . Kyhn derimod sidder nok endnu og betænker sig om han skal tage fat og male eller ei, han har jo atter faaet et Afslag fra Kunstforeningen paa en Tegning af de pontinske Sumpe og har nu sendt to Billeder til Tydskland for, som han skriver, at see om hans Berømmelses Maane kunde staae op der, eftersom det lader til at her er for meget Graaveir til at den kan skinne. . . .

Fra Arkitekten H. Stilling til L. Fr. i Paris.

Kjbenhavn. 1853 1/2.

Kjære Hr. Frølich! Tak for Deres forskjellige venlige Skrivelser og Tak for Deres herlige Billeder, og for al Uleilighed og Interesse De har havt for Foretagendets Fremme. Vær ogsaa overbeviist om at jeg har gjort mit Bedste for at Sagen kunde komme i

Oprindelig lille Tegning til Børsbilledet: •Arbejdet•. Anbragt tilvenstre paa Børssalens Bagvæg

foreløbig Orden, thi det var mig meget om at gjøre at faae alle fire Væge [i Børssalen] behørigt udfyldte, og en virksom Assistance har vi ogsaa havt i Grosserer Switzer, som sandelig har gjort Alt hvad han har kunnet for at faae alle fire Kartoner antagen strax, og at dette desuagtet ikke er skeet er først Skjæbnens, navnlig Etatsraad [A.N.] Hansens (Comiteens Formands) Skyld. Han har ikke villet vige fra den Beslutning, som Comiteen tog i et Møde kort efter at De var reist, nemlig foreløbig kuns at tage to Billeder, og først efter at man havde hørt Publikums almindelige Mening om dem, at tage Beslutning om de tvende Andre. Etatsraad Hansen (Bankdirektøren) og Grosserer Melchior have stemt for det Samme og Grosserer Christiansen har været temmelig indiferent og saaledes blev det altsaa i sidste Møde vedtaget. I et foregaaende Møde for otte Dage siden, ved hvilket Deres Billeder som vi havde faaet Dagen forhen, vare udbredte paa Gulvet i den store Sal, fik jeg Ordre til at lade det ene Billede, som Comiteen havde bestilt, opklæbe paa sin Plads, men derimod kuns hefte de to andre løst op. . . .

L. Fr. maa under sit Ophold i Kjøbenhavn, 1852 mundtlig være opfordret af Børskomiteén til at udføre store Vægmaleries til Børssalen. Det fremgaar af ovenstaaende Brev, at Arkitekten H. Stilling, som ledede Børbygningens Restaurering, var ivrig for at L. Fr. kom til at udføre fire saadanne Malerier, men at Komiteéns Formand senere fraveg Aftalen og derpaa satte igjennem, at man begrænsede Bestillingen til de to Kartoner, der endnu er anbragt i Børssalen og som man end ikke vilde forpligte sig til at lade udføre i Maleri. Vi gjengiver her de fire oprindelige smaa Udkast til disse Malerier. I de senere Brevuddrag vil man spore det videre Forløb af Sagen, der blev en af de mange store Skuffelser i Frølich's Liv. Han mente selv, at det var Høyen, der benyttede sin Indflydelse og paa-virkede Komiteéns Afgjørelse.

Oprindelig lille Tegning til Børsbilledet: »Klogskaben«. Den store Karton var udstillet paa Charlottenborg 1858

Fra L.A. Winstrup til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1853 ^{30/1}.

... Han [Ministeren Moltke] havde ladet mig tilskrive for at erfare Resultatet af de Conferencer som det i sin Tid var mig paalagt at indlede med Dig, og jeg fortalte ham da hvorlunde Du var i Paris og arbejdede paa Skizzerne men ventedes hertil i Løbet af Mai eller Juni. »Han sender os dog vel Noget inden han begynder at male«, paa mit bekræftende Svar udlod han sig omtrent saa: »ja, for det kan jo være meget godt i kunstnerisk Henseende hvad Maleren kan ønske at udføre, men vi Andre maae dog ogsaa først vide hvordan det seer ud i politisk Henseende.« Han vil saaledes vanskelig gaae ind paa mythologiske Fremstillinger, men vistnok fordre reen historiske, især naar i disse kunne nedlægges en politisk Betydning. I en senere Samtale med [Fritz] Meyer i Appellationsretten har han yttret det samme. Da nu oven i Kjøbet Hyldingen paa Gottorp vist er hans egen Opfindelse og han idetmindste kan være stædig – bliver det vist nødvendigt at Du til den Tid Du indsender Skizzerne ogsaa ledsager samme med Udkast af de to oprindelige Opgaver, den sidstnævnte og Valdemar i Vordingborg; dette var jo Ministeriets Forslag »dog uden derved at ville indskrænke Kunstnerens Valgfrihed«. Jeg kan jo imidlertid godt indsee at det er to Gjenstande, der ikke passe godt til hinanden. ... Valdemar fra 1240 og Fr. IV med sine Parykker fra 1720. Skulde man derfor ikke forsøge endnu en Opgave f. Ex. Thyra der bygger Dannevirke eller om Du kan finde en anden Scene af Slesvigs Historie? Muligen at Hyldingen engang kunde blive anbragt i Stændersalen, der forekommer den mig at være bedre paa sin Plads end i Retssalen, dog, det bliver ikke for det første. ... Flensborg 1853 ^{29/7}. ... Dine Tegninger ere vel arri- verede og i god Behold hos mig; jeg har fremlagt dem i en Sal i Raadhuset for at alle gode Venner her (i al Hemmelighed) kunne glæde sig derover. Baade jeg og de Andre

Oprindelig lille Tegning til Børsbilledet: »Retfærdigheden«. Anbragt tilhøjre paa Børsalens Bagvæg
I den store Karton er der tilvenstre for Hovedfiguren en siddende Mand og bag ham en vinget Genius.

som hidtil har seet dem synes godt om dem alle, dog saac vi jo helst de mythologiske Scener udførte; af de andre finder jeg Thyra paa Dannevirke fortræffelig; som Maleric vil det vist gjøre en herlig Virkning. Jeg har glædet mig over at see hvad Du har faaet ud af de to Opgaver Valdemar og Fr. IV; det er interessante Compositioner, som nok skulle gjøre deres Virkning. Om nogen Tid sender jeg dem til Kjøbenhavn til Din Fader, jeg synes han burde see dem inden de falder i Ministerklør, og da bede ham sende dem op i Ministeriet. . . . 1853 17/8. . . . Etatsraad Paulsens Hilsen har jeg bragt hans Familie. [M. G.] Bindeshøll som skal bygge Banegaarden her, har været i Byen i en otte Dage, og saa han syntes godt om Dine Skizzer. . . .

De i Brevet omtalte indsendte mytologiske Motiver var: Lokes Straf og Guldalderen. Endvidere lærer vi af Brevet, at L. Fr. samtidig har sendt Udkast til Dronning Thyra bygger Dannevirke. Muligvis har ogsaa Uffe-Kompositionen (S. 275) været et Forslag fra Frølich. Regeringen fastholdt de historiske Opgaver, som L. Fr. maatte male. Dannevirke-Kompositionen blev i 1855 til det velkjendte Medlemsblad, som han udførte for Kunstforeningen i Flensborg.

*

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

Sommer 1853.

Min gode Lars Glad! Saadan troer jeg Du er kaldt i fordums Dage og saadan ønsker jeg vi kan kalde Dig i alle Dine Dage. Tak for Dit Brev, længe ventet. Jeg frygtede for at Du ikke havde faaet mit sidste, saameget meer som et fælt Rygte sagde at Du var i Tydskland hos Cornelius, for at lære Fresco Maleri, thi det var dog værre end at være i Paris, især da Du nu siger at Du har lært Noget, som er værdt at lære. Jeg troede at jeg for

Oprindelig lille Tegning til Børsbilledet: »Modet». Den store Karton var udstillet paa Charlottenborg 1858
Kompositionen er væsentlig ændret i den store Karton. Den forrest staaende Kvinde er rykket tilbage til Masten og Manden, der user, og en anden, der ror, sidder foran hende. En Udkigsmænd har Plads paa Forstavshovedet.

længe siden havde fortalt hvorlunde Bakken ikke er kommen stort videre end da Du forlod os, dels min dels [Casper] Møllers Skyld. Imidlertid er den dog kommen saa vidt, at jeg har faaet Modellen hvorpaa der skal tegnes, og jeg haaber at jeg skal faae den færdig saadan, at Møller kan faae den istand til Juul. Det gaaer jo lidt smaat for Møller, men det gaaer dog, og jeg troer at det vil gaae bedre og bedre [med Galvanoplastiken]. Nu er den fæle Gjæst som besøger os i denne Tid [Koleraen], vel kommet lidt paa tvers af alt hvad der er Luxus; men det fortager sig vel ogsaa. Ja, det er en Jammers Tid og naar den kommer En nær mærkes den jo meer end naar den er i Frastand. Min Kjæreste har havt et temmeligt stærkt Anfald af den og Tilbagefald, som dog nu synes overstaaet, skjøndt hun er fælt medtaget. — Her forbi, hvor jeg boer, blev i 14 Dage uafbrudt kjørt Liig, paa Vognmands Vogne heel fulde, og skjøndt der i de sidste Dage kun er død 42, 44, saa seer man dog Ligvognen altid paa Gaden. Men saadanne Historier kan Du faac nok af naar Du kommer hjem, desuden seer Du vel »Fædrelandet«. Hvad mig angaaer har jeg hidtil staaet mig godt og i en Tid, hvor Alle have det knapt er det ligesom at det skulde begynde at gaae lidt for mig i det mindste har det lysnet lidt, om det end kun er et Stjerneskyd. Jeg har nemlig malet et stort Vinterstykke, samme Stemning og Motiv, som det Du har seet, men jeg troer heldigere i enhver Henseende (det vil man nu gjerne troe om det Sidste). Dette har Galleriet kjøbt og neppe er jeg færdig med det, før jeg faaer en ganske god Bestilling. Nogle Damer vilde give Grundtvig til hans 70 Aars Dag et Billed af hans Fødeby Udbye og henvendte sig til Skovgaard, men han havde ikke Tid og viste dem til mig, og jeg har nu begyndt derpaa. — Hvis jeg nu lever og min Kjæreste ogsaa, saa har jeg tænkt paa at givte mig, saa naar Du kommer hjem er jeg

maaskee Ægte Peer. Det er jo voveligt nok, men jeg tænker, at for at vinde maac man vove. . . . *Senere Brev 1853*. . . . Marstrand er valgt til Directeur, som er godt, for det er en ærlig Mand, som staaer paa sine egne Been, hvad jeg troer, man ikke kan sige om Bissen, thi han var ganske i Lommen paa Høyen. – Radererforeningen er da kommen i Stand saavidt jeg veed, hvis ikke Høyen skulde faae for store Skrubler ved Forfattel-sen af en Indbydelse som skal sendes om til dem, som foreløbigt have tegnet sig (140). Man har besluttet Foreningens Dannelses, valgt Kasserer, o. s. v.; uden at jeg har vidst det Mindste. Jeg synes simpel Høflighed maatte byde, at man havde taget mig med; men jeg skal nu altid gjøres saa bitte som mueligt og det gjør jo heller Intet naar Sagen kun kommer i Stand og virker noget Godt. . . .

Fra L. Frølich til Moderen.

Fontainebleau 1853 11/8.

Kjære Mama! Uagtet jeg har skrevet et Par Gange til Dig siden jeg har faaet Brev fra Dig, vil jeg dog denne herlige Aften tilføie nogle Ord, mens jeg sidder her saa godt i mit ensomme lille Værelse. – I denne Uge havde vi i Atelieret forlagt alle Arbeidstimerne paa de fire første Dage i Ugen; og de to sidste vilde de Andre male Blomster; jeg havde mine Grunde for hellere prøve mine nye Erfaringer i Maleriet paa nogle Landskabs-Studier, og tog til det Øiemed til Fontainebleau, hvor jeg ankom før syv, saa jeg kunde endnu føre de to Damer en lille Tour i Skoven; og da vi kom hjem lærte jeg dem hele min nyttige Kundskab i Astronomien, det vil sige at finde den store Bjørn og Polarstjer-nen. . . . Med mit Arbeide i Atelieret gaaer det bra', med Hensyn til Farven corrigerer Mesteren mig slet ikke meer; – deri er jeg nu nok fast, og han anseer mig nok som ud-lært; det er med Hensyn til Farvens Behandling – Penselen – at jeg endnu skulde med-tage lidt Lærdom fra Paris, saa jeg gjerne blev til Enden af September, men formodent- lig tør jeg ikke for Ministerens Skyld. Da Coleraen nu synes at tage af, kommer jeg vel hjem enten de sidste Dage af August eller de første af September. . . . Her komme bestandigt mange Danske, foruden en Etatsraad Poulsen [Justitsraad P. fra Flensborg], som bragte mig Hilsner fra Winstrup. . . . Min svenske Veninde har faaet nok et Brev fra sin Pleiemoder, der aldeles ikke vil berolige sig ved en ung Piges Omdømme om en ung Mand; – det forandrer nu ikke Linas Mening om mig; som jeg har skrevet i forrige Brev, er hun ikke ganske lydig, men har afstukket mine Grændser noget snævrere, saa jeg slet ikke maac tale om, hvad jeg ønsker og haaber af Fremtiden; – hvad den skal bringe os, veed vi ikke, kanske svære Tider for os begge; – desmeer Grund have vi begge til at arbejde. – Imidlertid nytter vi Leiligheden at see hinanden nogle Timer endnu. Naar jeg ikke kommer mere, er det forbi med Spadseretourene, og Damerne tager nok ogsaa snart ind til Byen. Din Lorenz.

Fra L. A. Winstrup til L. Fr. i Paris.

Flensborg 1854 8/1.

. . . Hvorfor kommer Du ikke saasnt til Flensborg? Vi længes alle meget efter Dig; Du kan begynde naar Du vil, det er derfor ikke min Mening at Du skal give Dig paa Vandring i dette Vinterveir, men saa snart det faaer Ende haaber jeg dog vi see Dig. . . . 1854 7/2. . . . At Moltkes endelige Approbation trækker i Langdrag er da ikke saa ufor-staaeligt under en Ministerreise, men nu er den jo forbi. Med Hensyn til Affattelsen af en Contract med Dig var det bedst at Du bad Kranold officielt at tilskrive mig desan-gaaende, uden dette kunde Ministeriet maaskee ansee dette som et egenmægtigt Skridt fra min Side, og jeg saaledes faae større eller mindre Ubehageligheder i den Anledning. . . . 1854 23/2. Kjære Ven! Idag har jeg modtaget Brev fra Ministeriet om efter foretagen

Modelstudie fra Coutures Skole. Paris 1853

Correspondance med Dig at indsende et Udkast til Contrakten. Jeg maae derfor bede Dig snarest muligt melde mig det fornødne i saa Henseende (jeg veed jo nemlig ikke om Du kunde ønske flere Punkter optagne end dem Du nævnte i sidste Brev). Ministeren gjør kun opmærksom paa at Honoraret ikke maae overstige 4000 Rbd.; og at Tiden bestemmes til Arbeidets Udførelse; kan vi sætte tre Aar fra 1. April? tal med Kranold om deri ogsaa skal være indbefattet Reise, Transport af Lærred osv.

*

Fra Moderen til L. Fr. i Flensborg.

St. Kongens Gade 1854^{23/5}.

Min kjære gode Lorenz! Dit Brev fra 7. Maj, som du skrev i den tidlige Morgenstund ligger for mig, og ved at læse det igjen glæder jeg mig paa nye, at du synes saa godt om dit Ophold i Flensborg, . . . hvor der findes saa mange dannede Mennesker; foruden din Peberklub, har du Omgang med saa mange Familier som du kan ønske, som er en vigtig Ting, for Dame Selskab krydrer Livet og da det ikke er din Tanke at blive en Pebersvend, er det godt at vedligeholde Smagen for Familielivet. Jeg tænker mig dig idag i Hamborg, til det omtalte Stevnemøde, og er lidt begjerlig for at høre hvad Bestemmelsen er bleven. *Si nous nous convenons mutuellement* er jo Spørgsmaalet, og da du ei kan følge med til Paris, maae det vel afgjøres i Hamborg, men det er jo vigtigt for dig at gjøre denne Dames Bekjendtskab, som staaer i Moders Sted hos din kjære Lina. . . I Pintsen haaber jeg du udfører din Plan, at reise til Langeland, det er mig meget om at gjøre at

nogen af Familien engang besøger Drengene hos Præsten, til hvem de aldeles ere anbetroede, og til hvem vi selv kun kjender saare lidet; kan du opholde dig et par Dage der, vil du dog have Lejlighed at kjende noget til de forskjellige Personer i Præstegaarden og Tønen og Forholdet mellem dem og Børnene, hvorledes Huuslæreren behager dig, om der hersker Fortroelighed og Tilfredshed blandt vore Dreng og de andre. - Jeg maae bede dig endelig at paatale Søebadene, som ere nødvendige for Francis, og som ei bliver overholdt, som der blev givet os Løfte om. Kan han ei bade hver Dag, saa maae det endelig skee hveranden Dag, for denne Cur er ganske nødvendig for ham.

Dannevirkebladet. Udgivet af Kunstforeningen i Flensborg. 1855. (Se Brev og Note S. 247-48)

... Glem ikke at paalægge dette saavel Præsten som Madammen som er en saa vigtig Ting for Drengens Sundhed. . . . [James Frølichs fire Sønner kom efter hans Død til Danmark.] *Marienlyst* 1854 11/6. . . . Papa og jeg have talt meget om den Sag, og din Fremtid ligger os meget paa Hjertet, nu doppelt da du tænker paa at gifte dig, og derved forpligter dig til at kunne ernære en Kone, men hermed vilde jeg ikke begynde mit Brev, men glæde mig med dig, at din Sammenkomst [i Hamborg] med Mlle Delang [den svenske Dame, der var L. Fr.'s Forlovede i Moders Sted] var saa ganske efter Ønske. Hendes Skildring af Lina har meget interessert og rørt mig. . . . Efter dette Billede er hun min Søn værdig, for hvem der er saa god og veltænkende fortjener ogsaa en brav Kone, jeg haaber derfor at du snart modtager Linas Ja Ord at du ei længer skal leve i Uvished. . . . Din hengivne Moder.

*

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

1854 29/6.

Gode Frølich. . . . Det Indlagte seer Du jo hvad er, det er kommen til Møller (som beder mig hilse Dig) fra [Prof. H. N.] Clausen. — [Motiver til Daabsfadets Dekoration.]

1) Syndefaldet.

Syndfloden.

Dansen om Guldkalven.

Det Jerusalemske Tempels Undergang.

2) Johannes Prædiken i Ørken.

Jesus overgiver Nøglerne til Apostlene.

Den hellige Nadveres Indstiftelse.

Aandens Udgydelse paa Pintsefesten.

Senere udateret Brev, Sommeren 1854. Gode Frølich. Jeg har seet Din Tegning og Du spørger mig om min Mening om den, som om den havde Noget at betyde. Vil Du høre mit Qvæk da lyder det saalunde. Det Hele gjør et meget kjønt og festligt Indtryk. hvorimod jeg om Enkelthederne har en Deel at indvende; først og fremmest at Billederne burde være holdte strængere stilistisk, mere som Basrelief for at holde Fladen.

Lokes Straf og Guldalderen. Efter L. Fr.'s Forslag til Appellationsretsalens Billeder

Johannes Figur paa den store Tegning synes mig langtfrå saa heldig som paa den mindre, med Christus er det omvendt. Og min gamle Indvending mod Dit ornamentmæssige Haar maae jeg her gjentage, som iøvrigt har stor Lighed med Dine Flammer, ligesom ogsaa at flere af Dine Figurer staae Stillinger f. Ex. Adam. – Iblandt Evangelist Mærkerne er Englen med korslagte Arme for mig stødende, men det (Motivet) er maa-skee begrundet i Noget mig uvidende. Jeg troer at det Hele, naar det bliver gjort med en bred kraftig Naal vil gjøre en smuk Virkning og det bliver dog for de Fleste som skal benytte det væsentlig. – Det forundrer mig ikke meget, at vi efterhaanden blive enige i vore Domme eller Meninger, da jeg troer at vi alt ere det, kun at Du seer Tingene med cosmopolitiske og jeg med eensidige Øine. . . . Du siger Bindsbøll kalder vore danske Ansigter en Pose Kartoffler, det stemmer med min Kones Tittel til dito Næser, som hun kalder Kartoffel-Næser. Det kan nu seet med almindelige Øine være sandt nok, men seet med Kunstner Øine har det ikke meget at betyde, thi for mig er det, jo ældre jeg bliver, mere og mere klart, at der er Intet stygt i Naturen uden det Slette og derved enten det nu er sandt eller ei, har jeg jo et Fortrin for de Fleste andre. . . .

✱

Fra Maleren C. A. Kølle til L. Fr. i Flensborg.

Frankfurt a. M. 1854 3/s.

Hrr. Frølich! . . . Jeg længes nu snart efter at komme i Rolighed og jeg troer at jeg ikke let vil træffe et Arbeide i Udlandet, som kan være mig saa gavnlig som Deres i Flensborg. I Haab om at jeg atter kan være Dem til Nytte i Appellationssalen forbliver jeg Deres C. A. Kølle. [Kølle var en Tidlang Hjælper hos L. Fr. baade ved Malerierne til Appellationsretten og ved Dekoreringen af L. Fr.s Møbler.]

✱

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig i Kjbhvn.

Flensborg 1854 3/9.

Kjære Svend! . . . Jeg vil gerne have meerbemeldte adelige Vaaben, om Du vil spendere Tiid og Uleilighed paa en gammel graa Ven. En otte Stykker maae det nok være. – Jeg veed ei hvorvidt Du vil inklade Dig i den ædle Tegnekunst, eller vil male det med Dine egne Tegn; – alt, som Du vil, kommer kortest og nemmest til det. [Ang. Væg-Prydelser til Flensborg-Billedet: Valdemar II giver jyske Lov.] . . . Hvad skal jeg nu fortælle; herfra veed jeg Intet interessant at meddele. . . . Naa, jeg vil dog fortælle Noget om min egen Maskepi. . . . Da jeg begyndte at indrette mig her, fandt jeg det maatte være en let og fornøjelig Sag at møblere sig – eller rettere sine Værelser -- ret efter sit eget Sind. Jeg lod Møbler lave efter egne Tegninger; de skulde nu decoreres og det har taget meget mere Tid end jeg havde beregnet. Alligevel er jeg kun halvt møbleret, de Møbler jeg har, kun halv færdige – og det færdige kun halvveis, som jeg vilde have det.

✱

Fra Chr. K. F. Molbech til L. Fr. i Flensborg.

Kiel 1854 19/10.

Kjære Frølich! I det Haab at Du endnu er i Flensborg, skjønt Dagene bliver korte og Luften mørk til at male i, sender jeg Dig en venlig Hilsen. . . . Jeg seer tungsindig udaf Vinduet, seer Skyerne trække sammen og hører Regnen slaae imod Ruden, mens jeg tænker paa den lange, eensomme Vinter, jeg har ivente. Men det er nu det samme, det var ikke derom, jeg vilde skrive. Kan Du huske da jeg i Sommer besøgte Dig paa Strandveien – dengang troede jeg selv at komme til Flensborg, men nu skeer det ikke – da lovede Du, hvis Du kunde finde »Madonna« at tage hende med over. Er dette skeet, og vil Du gjøre mig en Glæde, saa send Billedet til mig, og lad det hænge i min Stue til Du kommer tilbage fra Paris; vi kunne jo da nærmere aftale, om det kan blive min Eien-

dom eller ikke. Engang sees vi vel dog i Flensborg eller her. . . Du kan troe mig, om Du vil – blot ved Tanken om at see en god Ven, er det som Skyerne skiltes ad, og der blev lysere i min venneløse Stue. I et Brev, jeg for nogle Dage siden fik fra Fru Jerichau, siger hun, at hun mueligviis selv om tre Uger kommer til Kiel – men saa er Du vel alt »über allen Berge«. Ellers var det morsomt om J kunde træffes. . . Men – fremfor alt – har Du Madonna, viser Du mig virkelig en Velgjerning ved at sende mig hende; thi en af mine faa Glæder her, er at have noget Smukt for Øiet og i Tanken naar jeg er hjemme i min Stue, og der have et Tilflugtssted, naar jeg er træt af at færdes mellem Folk, jeg ikke forstaaer og som ikke forstaae mig. Har Du Tid, saa skriv mig et Par Ord til Svar, selv om det er færre end disse faa og flygtige Linier, vil Du glæde mig dermed. Din hengivne Chr. Molbech. [M. var Professor i dansk Litteratur ved Kiels Universitet.]

Kompositionsudkast til Maleriet »Sejladsen«. 1850-51.
Tegningen betegnet: »Fredelige Sødskende»

Fra L. Frølich til Chr. K. F. Molbech i Kiel.

Flensborg 1854 20/10.

Kjære Ven! Da jeg i dette Øieblik kom hjem udaset af at have arbeidet hele Dagen, – gennem Slud og Ælte, medens det saae ligedan ud indeni mig (saa Du seer en »Fästmand« kan desværre ogsaa have andet end Rosenfarven) – saa blev jeg overrasket ved to Breve; ingen af dem var et længe ventet fra Paris. Det ene var et af de ærgerligste, jeg kunde modtage, – saa at det andet – fra Dig, ved sin Venlighed trods sin Veemod ret gjorde mig godt. – Du synger omtrent »fangen Fugl sidder sorrigfuld med Ho'det under sin Vinge« o. s. v.; den trænger til Solskin, Skjønhed, Kjærlighed, og hører vel kanskee endog til dem, der i en saadan lille Kreds kunde være lykkelig og blive af med de urolige Længsler i Poesien. . . Min Madonna skal Du dog indtil videre faae. – Jeg tog den herover sammen med flere ældre Billeder, slog alting op paa mine Vægge. Madonna hænger paa en rød Væg ved Vinduet, en Epheu slynger sig op ved Siden af hende. Jeg kom til at holde saa meget af hende, at jeg tænkte naar Du kom, hvortil jeg forgjæves

havde glædet mig, – da skulde jeg faae Dig til at tage et andet af mine Billeder; men naar jeg tænker over det, skulde ingen af dem kunne udfylde den Plads i din Sjæl – om end paa din Væg – som Du ønsker. [L. Fr.'s Madonna-Billede var en Kopi efter Tizian.] – Det ene er et Portrait af lille Giacinta, som Marstrand har malet med en Kat, Fru Jerichau med et Lam, – men flere Aar ældre; hvad vilde Du faae deri? en nobel reen Form, et drømmende Udtryk, samvittighedsfuldt udført, men i en noget tør Farve. – Et andet: »En svævende Idyl, som fattes Bund og Grund«, den strømmer imidlertid paa Middelhavet imellem Erindringer fra Neapel og Omegn. Med andre Ord: Et ungt Par i en seilende Baad; de sidde venligt sammen og betragte en Fisk, han netop har trukket op med Snøren; foran ligge et Par Smaabrødre og more sig med *far niente*. – Billedets egenlige Bund og Grund er dog en kanske ikke just upoetisk Følelse, men jeg sagde den fattedes Grund og Bund, fordi man hverken veed fra hvad Tiid eller Sted de Godtfolk er; – det fattes Caracteer. Endelig har Grundtanken ikke gjennemtrængt Udførelsen; men er noget nedtrykt af dennes Ubestemthed; som det ofte gaaer mig – desværre. [Billedet »Sejladsen« er malt i Italien. L. Fr. gav det senere i Bryllupsgave til Th. Læssøe. Motivet er her gjengivet efter en samtidig Tegning.] . . . Et stort Stykke, Moses ved Under-Kilden, er for mig meer end det kan være for nogen Anden. – Endelig har jeg en Faunesse med sin Kalv; en Buk courtiserer hende; dette er lige saa dyrisk, som disse Ord angive; saa jeg tænker det vilde gaae Dig ligesom mig; jeg bliver ækelt tilmode, naar jeg seer derpaa, og derfor staaer det sammenrullet i et Hjørne. – Madonna bliver Dig nok det kjæreste, og for i Vinter kan Du jo i hvert Tilfælde faae det. . . . Jeg har forøvrigt stadigen meget travlt; for Øieblikket med Leiligheds-Figurer. Du veed: Kongen kommer hertil; og saa maae jeg og bidrage mit, – i Transparenter. Jeg lader Donna Flensborg ønske ham »Velkommen« og takke for alle gode Gaver; disse komme ved Siden af i allegoriske Figurer. – 1) Freden efter Krigen. – 2) Justitia, hele Regjeringen, Byen har annammet. – 3) Industri og Handel med Jernbane og Telegraph. – Vi have meget travlt, Gud veed om vi glæder Nogen dermed, – kanske Gadedrengene. – Jeg bliver endnu længe siddende her ved Arbeidet af mit store Billede, det gaaer ei altid som man ønsker, og saaledes veed jeg ei naar jeg kommer til Paris. – Kan jeg ei naae at gifte mig til Foraaret, da bliver jeg ganske brandguul indeni, – eller synes Du flaskegrøn er en værre Couleur. . . . Din Ven L. Frølich.

Fra Chr. K. F. Molbech til L. Fr. i Flensborg.

Kiel 1854 24/10.

Kjære Ven! Hjertelig Tak for dit Brev, fordi det var saa godt og saa langt og saa venligt. Jeg fandt det igaar, da jeg, efter nogle Dages Fraværelse paa en Examinationsreise til Glückstadt, kom tilbage til mit hyggelige Værelse, og det bidrog ikke lidt til at sætte mig i den gemytlige Stemning, som gjerne indfinder sig, naar man har tilendebragt en ked-sommelig Reise, faaet Kavaien af og igien sidder ved sin egen Kakkellovn. Og i min Stue er der virkelig i det mindste godt at være. Jeg har indrettet det i dette Efteraar nogenlunde efter min Smag, med røde Vægge og smukke, lysegule Egetræes Møbler. Der mangler kun det Vigtigste. Jeg seer ikke Sporene af en kjærligt syslende Haand, der tør- rer Støvet af mit Bord og sætter Blomster i Skaalen; jeg hører ikke de lette Trin i Sideværelset, Døren aabner sig ikke sagte for et smilende Ansigt. . . . Altsaa, Tak for dit Brev, og Tak; fordi Du vil sende Madonna. Men lad os med det Samme komme paa det Rene om Sagen. Efter den Erindring, jeg har om dit Billede, kunde jeg ønske, ikke blot foreløbig at laane det, men virkelig at eie det. – NB. hvis det ikke overstiger mine temmelig indskrænkede Midler. . . . Seer Du, jeg skal sige Dig, hvad »Madonna« egentlig betyder for mig. Jeg lever, som alle Poeter, i en Verden af Symboler. Og for mig vil Madonna,

idet hun erindrer mig om Florentz og om mit Ophold der, symbolisere et Afsnit af mit Liv, der var rigt paa Kiærlighed og Glæde, symbolisere en Anger og et Haab om Forsoning, som knytter sig dertil. . . . Men foruden det, vil Madonna erindre mig om Italien, som jeg elsker, om Tizian, i hvis Billeder al den Varme og Yppighed og Farvepragt gløder, der beruser os Nordboer, naar vi komme til Syden og lærer os om vi ikke vidste det før, at Jorden har sit Krav saavel som Himlen – og endelig vil Madonna erindre mig om Dig, kjære Ven! – Og hun vil – som Billede og som Symbol – hielpe mig ikke at blive træt, naar jeg som nu, skal slæbe paa en Spand fuld af Forelæsninger om Holberg,

Freir.

Efter farvelagt Tegning. Antagelig fra Flensborg-Tiden og tænkt som Led i en Dekoration

dansk Grammatik, Islandsk, etc.etc. . . . Solen skinner ind paa Papiret, saa jeg knap kan see. Hils Kongen mange Gange og siig – nei det er nok bedst at tie stille om det. Vær selv hiertelig hilset og endnu en Gang takket fra Din hengivne Chr. Molbech.

✱

Fra Svend Grundtvig til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1854 19/11.

Kære ven! . . . Idag tager jeg atter fat, for at begynde med besvarelsen af dit brev af 3die septbr., som jeg modtog ude på landet i den skønneste sommertid, medens nu sneen og isen rundt omkring levende minde mig om den tid, der er hengået siden; noget, hvorfor jeg så meget mere trænger til tilgivelse, som anledningen til dit brev var en lille kommission, som jeg selv havde tilbudt mig at udrette. – Forretninger til sidst! . . . Be-

gravet til op over ørene i mine gamle sager, erfarer jeg ikke noget om den øvrige verden, uden hvad jeg læser mig til i aviserne. Af dem har jeg da også set, at dine *bona officia* har været tagne i brug i anledning af den ære og nåde, eders gode by for nylig har haft. At du, ligesom alle Karl Moltkes andre loyale undersåtter med dyb rørelse har set »Slesvigs hertug« og hans yndige hustru, og at du endda sagtens har haft den kun de udvalgte forbeholdte lykke at stedes til håndkys hos samme, det har jeg vel ikke set i aviserne, men det kan jeg tænke mig; derimod havde jeg ventet at se i dem, at du i den anledning var bleven sådan noget som kammerherre eller kammerråd; men i den retning er jeg hidtil bleven skuffet, så jeg tillader mig nu som før at henvende mig direkte til min gamle løjerlige *Lars Glad*. . . . Det kan vel være meget skønt og er i sig selv meget behageligt: som det uskyldige langbenede føl at springe om i de dejlige grønmalede enge, eller – alvorlig talt: et ungdomsliv med et åndeligt indhold, der kaster sig ind i mangfoldige interesser, er både skønt og godt, og er en nødvendig forløber for en kraftig og virksom manddomsalder. Det kan vistnok ikke nægtes, at denne ikke tilsteder så frie bevægelser, ikke levner tid til at følge så mange interesser, og det er mig heller ingenlunde fremmedt at føle en utilfredshed herved og en længsel efter at kunne så at sige på én gang favne det hele ideal for de forskellige arter af åndelig stræben; men sådanne stemninger ere og bør være – stemninger, forsvindende momenter, der dog have det gode, at de holde sindet frisk, frit for bornerthed, som er den tungeste lod for en sjæl, der engang har forsøgt at løfte vingerne over jordfladen. Det er derfor en meget uretfærdig beskyldning, som den stundom opdukkende følle-natur retter mod livets fastere og jævner gang: at det er »postøgets« ω : trældyrets vej, som man har indslået. Forfølgelsen af den under den forhen nævnte springenom valgte bane måtte, om man skulde blive i lignelsen, lignedes ved den villige og modige stridshests fremilen til kampen. »Ligesom æventyrets fortryllede gangere, har den selv valgt helten, som den bærer, og hvis sejer frembringer dens egen forløsning«. – Men lad mig nu, inden jeg helt snakker papiret fuldt, komme til sagen: De skjolde, hvormed den nu i Flensborg genopstående vordingborgske kongehal kunde prydes, burde vistnok om mueligt være sådanne, som kunde have smykket den gamle. . . .

Dekorativ Felt fra Flensborg-Tiden

Valdemar giver i Vordingborg 1240 jyske Lov. Malt for Appellations-Retten. Nu i Flensborg ny Retsbygning

Svend Gr.'s spydige Bemærkninger til L.Fr., der formodes at have været stedet til Haandkys hos »Slesvigs Hertugs yndige Hustru«, sigter til de mange Festligheder, der i Flensborg afholdtes fordi Fr.VII og Grevinden samt flere Ministre opholdt sig der. – Den 25. Okt. aabnede og indviede nemlig Kongen den efter ham opkaldte ny Banelinie mellem Flensborg og Husum. Samme Dags Aften var der Festforestilling, ved hvilken Lejlighed adskillige højst loyale og paa Dansk affattede Digte blev reciterede og afsungne. Den 26nde foretoges Udflugt til Lyksborg. Ogsaa her hørtes danske Hyldingsvers og om Aftenen var der Festmiddag i Flensborgs Borgerforening; Byen var illumineret, Raadhuset særlig festligt og med stærkt oplyste af L.Fr. udførte Malerier, hvis Symbolik var Tak til Kongen for de mange Goder, han havde skjænket Flensborg. [Se L.Fr.'s Brev af ²⁰/₁₀ 54.] Den 27nde besøgte Graasten, og om Aftenen var der Bal atter i Borgerforeningen, hvis Sal var smykket med Malerier, Indskrifter, Flag og grønne Festons. Medens Frølich nævnes som Udfører af Raadhusets Dekoration, omtales han ikke her. Det er dog nok sandsynligt at den »Frejr«, som vi gjengive, har været et af flere lignende runde Skjolde, der har prydet Salen. Nu kjendes kun dette ene Felt. Muligvis har ogsaa omstaaende Freir paa Galten været tænkt som Led i en Dekoration. – (Se »Flensburger Zeitung« ²⁷/₁₀–³⁰/₁₀ 1854.)

✱

Fra Maleren F.Vermehren til L.Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1854, Noob.

Kjære Frølich. . . Det glædede mig saa meget at finde Deeltagelse hos Dem og jeg kunde ikke Andet end indrømme Rigtigheden af hvad De skrev; men der var et langt Spring fra Erkjendelsen til Handlingen og jeg gik og sygnede hele Foraaret og Forsommeren hen, idet jeg maalede nogle daarlige Portraiter og det meest for Brødets Skyld. Endelig i Juli Maaned reiste jeg til Jylland og opslog min Bolig paa en eenlig Gaard omtrent en Miil Sydvest for Silkeborg. – Jeg havde ganske tabt Modet til at male Figurer og vilde med al Kraft kaste mig paa Landskabet. – Jeg begyndte ogsaa at male; men jeg

mærkede snart, at der skal mere til at blive en dygtig Landskabsmaler end jeg havde troet og at de ydre Hindringer ikke ere ringere end for Figurmaleren. – Jeg malede imidlertid fort, indtil jeg en Dag traf paa en gammel Faarehyrde, der gik med sin Hund og Faarene ude i Lyngen og bandt Hoser. – Jeg kunde ikke modstaae, og malede ham strax ned paa et Malerie, som jeg næsten gjorde færdigt derovre. – Jeg malede desuden et Par større Portraiter i Jylland og kom tilbage hertil for omtrent tre Uger siden med det faste Forsæt at fortsætte Figurmaleriet uden at see til Høire eller Venstre, male gamle Kjællinger i en Krog og gamle Kjællinger i Kjøkkenet og gamle Kjællinger anderswo, hvor jeg kan blive af med dem. – Jeg har noget mere Glæde og Lyst i mig end da vi saaes. – Det var nu en lang Snak om mig selv. – Naturligviis havde jeg skrevet til Dem langt tidligere; men jeg vilde gjerne kunne besvare Deres venlige Deeltagelse med at fortælle Dem, at jeg var kommet til et Resultat og det et fornuftigt. . . .

*

Fra Galvanoplastikeren Casper Møller til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhv. 1854 27/11.

CASPER MØLLER. Tegnet i Rom 1850

Kjære Væn! Tak faar tilsænte Tegneng, som jeg glæder mig meget over. [Denne Tegning maa være L. Fr.s første Udkast til et af Casper Møller, tilsyneladende paa Foranledning af Prof. H. N. Clausen paa Universitetets Vegne, bestilt Daabsbækken; i senere Breve omtales dette Arbejde nærmere.] Den gør megen Løkke – Untagen smaa ytrenger som aldrig udbliver. Den Ene synes at det kunde være smokre den anden synes at det andet kunde gøre bedre. Men det er io en gammel Historie. Man kan aldrig gøre Faalk tilpas. Du seer naak af Klausens Skrivelse det Vigtigste. Han ytrede at han synes Bæst om den mædfølgende løse Tegning af Aandens Engydelse, Andre synes det modsatte. Mæn die fleste synes at den ene Figuer er faar lang. Næmmelig den oprætstaaende. Ham der er nærmest ved Laaftet i omtalte Grupe.

Die fire Evangelister syns die at Vengerne er faar svære. Søndefaldet syns die at Adam er faar Spenken. Om Cristus Daap synes di gaat om Cristus, Mæn Johanes ville die ønske at der var nodet af den Næmmelig Hovedet paa den lose Tegning. Engelen blant Evangelisten synes die ikke om. – Konradsen glæder sig ræt over din Tegneng, Mæn han trækker sig ved at paatage sig dette Arbeide, det lader til at han frøgter Faarandringen som Due har opgivet ham; han sagde havde jeg Frølich hær, saa vilde det være bedre, Men jeg tænker naak at jeg skal faa Bogt mæd ham. Kyen derimod vel nok paatage sige det. – Hvad Pariser Udstillingen angaaer, Saa er hær ingen at der ved noget Bestæmt, Men Kommeteem som har mæd die Sager at gøre, har været hos mig i Gaar og vilde at jeg Skulde sænde nogle Sager derover, Ved denne Leilighed kommer dien Bakke med. Jeg skal nook see om jeg kan faa noget Sværte til at slaa i den. – Kjære Ven hermed sændes hvad Du ønsker faar det første. Mæn enden at Unnerværsetetet vil have mæd det at gøre eller ikke, Saa er jeg i dien Gjæl. Jeg takker Dig faar dien skaansomhed faar det første, Jeg skal naak klare Pøsen. Du maa vide at jeg kommer i Vælten. Kongen lod mig kalde i Søndags; angaaende han Gefiæs som teltalte ham og hende i den grad saa at jeg troede at die var falden paa derres tre Bokstaver, og jeg havde nær Revet en av mig af skræk over alle dise lovtaler og Take som der blev mig tildelte. – Mæn jeg maa selv tilstaa at den Byste er Et af mine heldigste Arbeider. – Nu har du vel faaet Sluder naak denne gang, Nu ønsker jeg Dig en løkkelig Reise. Mæn vænter nu et par ord fra Dig før din avreise. Du helses fra alle gode Venner. Din Hengiv C. Møller.

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

1854.

... Da Du for Ligevægtens og Ærlighedens Skyld stikker mig een i Synet maae jeg for den førstes Skyld, forsøge at parere den af. – Min Eensidighed er jeg mig, med Hensyn til min egen Valuta, hvis jeg har nogen, fuld bevidst, og maae tilstaae at jeg nødig vilde miste den, saa nødig, at jeg vilde ansee mig mindre end Intet, slet ikke Livet værd, eller idetmindste kun som Skoepudser e. a. d. Du lader mig have den Troe, at jeg og mine Medtroende gaaer ene den rette Vei; men dertil maae jeg svare, at det er dog ikke ganske Sømmet Du har truffet paa Hovedet. Maalet er kun det Ene, Veiene ere mange,

Titelblad til W. Thisted: »Sirenernes Ø«. Chemitypi 1853

jeg troer at jeg vralter og kryber som Lusen paa Tjærespaanen hen ad een af de mange Veie, hvorimod der er dem som statlig kommer anstiende eller flyvende paa den vælige Hest og jeg vil og kan beundre disse, og det skal jeg ikke rose mig af, men have Skam for hvis jeg ikke gjorde det. . . . Du kalder mig jo din Ven, og Du kan troe mig, at jeg er stolt af det, det er ikke for at være behagelig at jeg siger det, den Mindre vil jo saa gjerne være det for den Større, men sommetider seer Spurven hvad Ørnen ei seer. . . . For at vurdere Dig maae man kjende Dine Tegninger. . . . De betydelige Arbeider som Du nu har for . . . vil vistnok ogsaa vise at Du har Kræfter som Faae; skulde jeg give et Raad saa er det at Du kun skulde udstille det Sidste, som Du maler, herovre. . . . [Kyhn maa have set Forarbejder til Flensborg-Billederne. Andetsteds i Breve er der ogsaa Spor efter Planen at male Hyldings-Billedet i Kjbhvn. Det blev ikke Tilfældet.]

UDDRAG AF BREVE FRA 1852-59

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

Kjbenhavn. 1855 18/1.

. . . Det fornøier mig at Du synes om mit Billede, men det er dog ikke det første som er componeret, da mit store Vinterlandskab ogsaa er det og blandt andre ogsaa Taagebilledet som Poulsen [Justitsraaden i Flensborg] har. At det er stiliseret har jeg ikke attraaet, i det mindste ikke i streng Forstand og jeg gjør mig al Umage for at gjøre det componerede saa lidet mærkelig som muligt, hvad jeg troer tildeels lykkes, da man spørger hvor det Parti er fra. Jeg har det saa omtrent halvt færdig. Det Spredte haaber jeg gaaer bort ved Udførelsen, i det Mindste forekommer det mig . . .

Fra Medaillør H. Conradsen til L. Fr. i Flensborg.

Christianshavn 1855 23/1.

Kjære Frølich. . . . Hvad Døbefonden [Sokkelen] angaaer troer jeg man vil invende at de tre Hoveder vil komme dem iveien ved Brugen. – Det synes mig Figurene sprede dem for meget og endelig naaer vi ikke nærmere kan faae dem betegnede saa vil man næppe forstaae Meningen og vi opnaae da ikke saa meget med tre Figure som Thorvaldsen med sin ene. . . . mit Forslag gik egentlig mere ud paa om Du havde tænkt Dig noget der som Døbefond kunne tjæne til den prægtige Døbeskaal Du har componeret. – Jeg veed ikke om Du herved har tænkt derpaa; thi da vilde det gjøre mig ondt om jeg i Samtale med Dig har bundet Dig til at anbringe disse tre Figurer, da jeg tænker mig Du enten ved en rund Døbefond med fortløbende Relief eller paa anden Maade vilde have noget der bædre vilde slutte sig til Dit Døbefad. Imidlertid maae jeg nok beholde Din Tegning, thi naaer jeg faaer Tid vilde det mere mig at forsøge en Skizze. . . .

Fra Moderen til L. Fr. i Flensborg.

Kjbenhavn. 1855 9/3.

Min kjære Lorenz! . . . Men om Veiret vil jeg ei underholde dig, vi have langt vigtigere Ting der beskjeftige vore Tanker, . . . har du talt med de unge gifte Folk i Flensborg, hvad de bruge om Aaret, hvad koster Logie, hvad Brændsel, hvad regner de deres løbende maanedlige Udgifter for – at holde en Pige og deslige nødvendige Udgifter. Har du gjort et saadant Overslag? dermed maae du gjøre dig bekjendt, for at kunne beregne hvad du vilde bruge . . . 30/3 1855. . . Kun din Fliid og Anstrængelse har bragt Tiden til at gaae, men heller ei dermed har du havt Held; . . . men flere af dine Tegninger haver jeg seet paa de galvaniske Sager, af hvilke endeel gaae til Paris, og da jeg saa Viinkølere og Vaser med Figurer paa og spurgte om det var efter Thorvaldsen svarede Manden i Boutiquen: »Nei efter Frølich« men alle disse smaae Arbeider tager vel Tiid, men indbringe de noget? . . . [L. Fr. tegnede i disse Aar endeel Dekorationer til Drewsens og Vennen Casper Møllers galvanoplastiske Arbeider.]

Fra L. Frølich til Chr. K. F. Molbech i Kiel.

Flensborg 1855 7/4.

Kjære Ven! En kold Vinter er gaaet over og gjennem os, siden vi saaes sidst, og jeg har siden den Dag ikke engang sagt Dig Tak for sidst; – bedre seent end slet ikke, og i Dag, mens jeg første Gang har faaet et rigtigt Foraarsindtryk, da jeg nu lagde min Vei fra [Appellationsretssalen] til mit Hjem bag Byen over Bankerne, og frydede mig over, hvordan Solen kaldte om ikke andre Sommergjester – saa dog de deilige glødende Farver frem – saa fik jeg Lyst til at snakke lidt til en god Ven. – Den anden Sommergjest, Storcken, kom iøvrigt første April, og da det om Aftenen sneede, siger man den pakkede ind igjen; – imidlertid saae jeg den første flyvende, saa jeg haaber jeg kommer til at

Randtegning til «Hanekyllingen» i Læsebog med 22 Billeder. Chemitypi fra 1854

reise, for Vinteren over har jeg siddet vist lige saa eensomt, som det har kunnet være din Lod. – Ja, det var tit mørkere indeni end udenom; – hvad bringer nu Sommeren! – Hvis mine Billeder har faaet Dig saa ofte at tænke paa mig, som Din lille »Dæmring« har ladet Dig underholde mig, saa har Du i det mindste ikke glemt mig. Den laae i mit Atelier, hvor jeg maae vogte mig for at have Bøger liggende af fortløbende Indhold; naar jeg var træt, saa hvilede jeg mig ved et Par af Digte; der er mange meget smukke, Sproget og Billederne ere ofte Danteske, jeg mener ikke Efterligning, men de have det malerisk afrundede. . . . Forresten svarer Bogen til Dit Navn, den er *Mol* heelt igjennem; for Din egen Skyld vil jeg ønske det er en Overgang; i de sidste Digte speiler sig meer end Din egen Stemning; ogsaa sagtens Dit eget indre Liv indklædt i en fri Form. . . .

UDDRAG AF BREVE FRA 1852-59

Naar jeg læste i Din »Dæmring«, faldt det mig ofte ind om jeg i min Kunst dog havde Techniken saaledes i min Magt, som Du i Din; det halve af hvad jeg vil, strander paa disse Mangler, de udkræve ofte mine Kræfter i den Grad at Indholdet glemmes – det er snavs, men det er min Feil. . . .

*

Fra Chr. K. F. Molbech til L. Fr. i Flensborg.

Kiel 1855 28/3.

Kjære Frølich! . . . Jeg længes efter Varme som en Livsfange efter frisk Luft; jeg længes efter Sommeren i det stille Haab, at den dog engang skal bringe mig lidt Kiærlighed og Lykke i sit Fyldehorn; desværre er det et Haab, der fødes med Blomsterne hvert Foraar og dør igien hvert Efteraar med dem. Men jeg er dog taknemmelig derfor, thi Haabet er selv en smuk Blomst, og saalænge det kan spire paany, er det Tegn til at Siælen endnu har bevaret sin Livskraft. Oplever jeg nogensinde et Foraar, hvori jeg ikke haaber, naar Bladene springe ud, saa vil jeg lade Snedkeren hente, for at tage Maal til min Kiste. Men foreløbig har jeg ikke opgivet Haabet om, at han først skal lave mig en

To Træsnit af Henneberg til »Ringens paa Hastrup«. Danmarks ill. Almanak 1856

Brudeseng. Har Du da reent skudt dit Bryllup ud i det uvisse Fierne? Gjør Dig dog ikke for mange Betæneligheder; Livet er jo dog ikke blot en Arbejdsdag, men ogsaa et »Symposium« – og hvem lader det fulde Glas staae ved Siden af sig, uden at tømme det, fordi han maaskee kan faae lidt Hovedpine den næste Morgen? »Drik det ud, opsæt det ikke! Livet er en snel Bedrift« – og Hovedpinen gaaer dog altid over opad Dagen. . . . I næste Uge begynder jeg mit Sommerarbejde, bl. a. en Forelæsning over Oehlschlägers mythologiske Digte. Den vilde jeg ellers hellere være fri for; thi jeg holder ubeskrivelig af at dovne om Sommeren, men der hjælper ingen Snak. Og Du? Bliver Du hele Sommeren i Flensborg? I Midten af August kommer jeg vel maaskee derop, hvis jeg har Penge, før ikke. Henimod Enden af Juli haaber jeg at faae Besøg af Brøchner [Filosofen] – hvor er Du saa? Kommer Du ikke paa en Dags Tid til Kiel? Om Sommeren er her saa deiligt, og de sidste Dage i Ugen er jeg ganske fri, kan gjøre Fodtoure etc. . . .

*

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

1855 26/3.

Gode Frølich. Du vil vide noget om Udstillingen; men da jeg ikke har været der siden Aabnings-Dagen, saa kan jeg ikke melde stort. Mit store Billede faaer jeg nok beholde selv, da det smager daarligt . . . og det der pirrer mig, er, at jeg skal have det til

Blyantsudkast til Chemitypiet i Danmarkshistorien: Niels Ebbesen og Kvinden med Brødet. 1853

min allerede betydelige *private Samling* og at jeg maae suge paa Labben og ikke kommer paa Landet; . . . jeg maae blive her og male Kjøbenhavnsk Omegn; men hvem veed hvad det er godt for, og hvem veed hvad Lykke man kan have. . . . Over Skov-

Malet Skitse fra Flensborg-Tiden af samme Motiv

gaard har jeg tænkt en Deel, for at klare hvori hans Fortrin bestaaer, og jeg troer det ligger i, at han forstaaer at gribe og fastholde netop det han vil og holde ud med det til Enden saa det seer ud som han med eet Penselstrøg har sat hele Billedet hen. Hvad jeg derimod savner er en omhyggeligere Form og lidt mindre Raahed naar man tager dette Ord i sin mildeste Betydning. Han gaaer til den yderste Grændse, et lille bitte Skridt videre og det er altfor meget. Han tager baade i Form, Farve og Opfatning med begge Hænder paa Naturen, men tager ogsaa saa den ikke glider væk mellem Fingrene. . . . Grundtvig har holdt Foredrag over Verdens Historien med megen Munterhed, men tilige med megen Brede saa det er i Grunden ikke blevet andet end en lang Indledning. . . . Sørensen [Kierkegaards] gevaltige Udfald holder jeg af. Hans Sprog er uidentivl barokt, som Du siger; men det gjør Intet, synes mig, naar det saa godt siger hans Mening, og det er dog livfuldt i høi Grad. . . . Det vil vel afhænge af om han og andre begavede retsindige og begeistrede Folk ville arbejde af alle Kræfter og ikke bære sig ad som Høyen, kun gjøre et Udfald engang imellem og siden dovne, thi det er en af Høyens store Feil, at han engang imellem bruser op og saa lægger sig paa den lade Side. . . .

Fra Moderen til L. Fr. i Flensborg.

1855 ^{30/4}.

Min kjære bedste Lorenz! Endelig kan jeg meddeele dig noget meget glædeligt, som er bleven afgjort igaar mellem Papa og mig og som jeg iiler med at meddeele dig som det fornemlig angaar. Vi have nemlig bestemt at du til Efteraaret kan holde Bryllup, og jeg venter nu blot dit Svar, at der fra din Side intet er iveien derfor, det vil sige at du med 600 Rdlr. aarlig Tillæg og et Udstyr og dine egne Midler kan begynde en Huusholdning. Dette er kortelig det vigtigste af mine mange Bestræbelser i den lange Vinter som jeg har at betroe dig; men kunde jeg sidde hos dig, see paa dit kjære Ansigt, hvor meget vilde jeg da have at sige dig, at spørge om, at fortælle dig. Jeg har ikke opnaaet dette mit varmeste Ønske uden megen Bekymring, Striid og Betænkeligheder, saavel hos mig selv som fra Papas Side, da vi jo begge vare ængstelige og derfor imod at du skulde gifte dig, forinden din Fremtid var bygget paa en solid Grund, men ved at læse dine Breve, tale med Frederik, men i Særdeleshed ved Tanken om Linas forladte Stilling i Paris, kom jeg fra den Tanke og har tvertimod fattet den, at det bedste for Eder begge, var at berolige dit Sind, og gjøre Eder lykkelige saasnt som muelig. – Alle mine Tanker, min Stræben og Raisoneren er gaaet ud paa at opnaae dette Ønske. Jeg vil ei dølgje for dig, at det var en vanskelig Opgave at faae den gode Papa over paa min Meening. . . . Papas Bestemmelse er at give dig 600 Rdlr. for de første tre Aar, efter den Tiid meener han ei at kunne tilstaae meer end 400 (men den Tiid, den Sorg) hele Udstyret skulle vi besørge, og jeg glæder mig at begynde derpaa, saasnt jeg faaer dit Svar. At jeg i Vinter har syet Haandklæder med L. F. 24. kan jeg fortælle dig, og at Væverkonen har faaet Spind til Lærred ogsaa . . . min Meening var at Du skulde reise til Paris i Slutning af September, efter du har Logie og Værelserne ere indrettede, holde Bryllup der, og som dit Ønske jo var strax reise med din Kone til Flensborg; komme hertil i de mørke Maaneder og boe hos os, at vi dog kan have den Glæde at gjøre hendes nøie Bekjendtskab . . .

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

Foraar 1855.

Gode Frølich. . . . Jeg har heller ikke store Tanker om en Jury; men det er for mit Vedkommende af Interesse, fordi Akademiet derved mister sin Enemagt her. Jeg skulde ikke have noget imod at betragte og agte Akademiet som Autoritet, naar det besad Egenskaber, der gjorde det værdigt dertil; men da det ved hver Leilighed, hvor det skal af-

Efter Akvarel, formentlig Flensborg

Sterkoider opsøger Frode Ejegods Datter Helga i Guldsmedens Hus og straffer dem begge:

*»Op af Sædet sprang jeg nu,
gaa med Kæmpe-Næve
brat Prinsessen uden Blue
sliq en Ore-Twoe.*

*at hun meende, hun fik to;
ikke da saa mildt hun loe,
som naar Smelten smisked.»*

(Saxo: Danmarks Krønike ved Grundtvig II, 1819, S. 38.)

give et Skjøn, begaaer en Dumhed, saa er det af Vigtighed, at dets Autoritet beskjæres, saameget mere som der ingen Udsigt til Bedring er. Det gjør Schleisner, Schiøtt til Medlem, agreerer Storch, Libert, Rohde; men Rump bliver kasseret; mener Du ogsaa at Skrabet her er en Folie for det Gode, ligesom det slette Maleri er for de gode, saa tager Du feil, thi det er netop de Slette, som have kjendt Rump for let. – Skrabet paa en Udstilling gjør vel ikke saa megen Skade; men det gjør dog det, at man siger: – »Denne Udstilling er ikke meget seeværdig, den indeholder saa meget slet«, og Besøget bliver smaat og de gode Billeder blive mindre sete og mindre paaagtede. – Indtægten bliver ikke større; men vilde være mellem 50 og 100 Rdlr. til Hver, som ikke er saa lidt for en dansk Kunstner; men jeg vil dog heller have den til en Enkekasse og Pensionskasse, med den Bestemmelse at naar en Kunstner havde naaet 50 Aars Alderen, at han da modtog en Pension som Ret og ikke som Naade. . . . Denne Udstilling tegner til at blive

Efter delvis farvelagt Tegning, formentlig Flensborg

Other Ebbesøn i Samtale med Yngvins blufærdige Datter Syrithe, efter at han har frelst hende af Jettens Hule og fra at være Elle-Kvindens Gedehyrde. Først da han satte hende til at holde Lysene ved hans fingerede Bryllup, og disse brændte ned, saa Luen spillede hende paa Fingrene, »opløfede Prinsessen rødmande sit Oje« da han sagde: »staa dog ikke der og forbrænd dine Fingre.« (Saxo: Danmarks Krønike ved Grundtvig II, 1819, S. 102.)

ret god; i det mindste det lidet, jeg har seet af den; Skovgaard har en Samling Billeder, som sætter ham, *uden Overdrivelse* ved Siden af enhver ældre og nyere dygtig Landskabsmaler. Han er upaatvivlelig den første Maler, Danmark har havt, og vi andre Landskabere kunne pakke sammen, rive Farve for ham o. d. l. og var jeg Maleri-trængende, jeg vilde gaae til ham og lade de andre sulte. . . . Vort Andragende til Ministeren er sendt til Akademiet som er meget opbragt, om det er kommet til et Svar vides ikke; men det har havt mange Samlinger i den Anledning. . . .

Kyhns Bemærkninger angaar den gamle Strid om Akademiets Enemagt over Udstillingerne og disses Indtægt. Allerede 1848 sker der fra en Kreds af Kunstnere Henvendelse for at opnaa en bedre Ordning og for at tilvejebringe særlige Udstillingslokaler, da Akademiets Værelser allerede er ganske utilstrækkelige. Hidtil var de to Trediedele af Udstillingernes aarlige Overskud gaaet direkte i Akademiets Kasse, medens den sidste Trediedel tillagdes et Understøttelsesfond, der dog kun var beregnet paa Akademiets Medlemmer. Dette Forhold krævedes ændret, saa at Overskuddet kom samtlige Udstillere til Gode. Spørgsmaalet affødte talrige Drøftelser og Kommissionsnedsættelser; da en ny Kreds af Kunstnere i Begyndelsen af 1855 atter rejste Spørgsmaalet under Hall som Kultusminister, førte det omsider til en Ordning, i Kraft af hvilken Overskuddet blev gjort til et særlig Fond, og Udstillingerne kom under Ledelse af en særlig Komité. Se F. Meldahl: Kunstudstillingerne ved det kgl. Akademie for de skønne Kunster. 1906. S. 74 ff. 116 ff.

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

Foraar 1855.

. . . Land hvor Du vil, om det end er paa Møddingen naar Du kun lander. Til Lykke med Dine danske Billeder, men mal dem ikke paa Fransk men paa Frølichsk. Ver-

Holger Danske og Burmands Samtale under Tvekampen om Jomfru Gloriant. (1852-54)

Det var den ledne Burmand Kamp,

han taler til Holger Danske:

»Vilt du nu tro ogsaa min Gud,

da vil jeg løve dig til Fange.»

Det svarede gode Holger Danske,

han yppede først tilen Kiv:

»Første du kommer i Helvede ind,

sig, Holger han sendte dig did.»

(Svend Grundtvig: Danmarks Folkeviser i Udvalg. 1882.)

mehren har et Par fortræffelige Billeder; hvoraf det ene kommer til Paris, en Faarehyrde paa Heden, som er fornøieligt at see paa, og gennemført med en særdeles Omhu og dertil livligt. . . . Jeg har Intet mod Ordene poetisk, ideal, men kun imod deres vamlige Brug. – Jeg tror vor Opgave er at give Naturen, og man kan lade den komme frem gennem mythologiske, historiske og dagligdags Æmner, saa ideel om Du vil, som mueligt, kun ikke luftig, saa poetisk som mueligt, kun ikke vammel. Vi lever jo i en Overgangs Periode, skulde den være uden Virkning paa Kunsten, jeg tror det ikke; men Kunstneren bør være et Skridt frem for sin Tid, i Dannelse, han maae ahne Fremtiden. . . . Jeg kan ikke sige at jeg har stor Appetit paa Døbe-Fadet, da det er et meget besværligt Stykke Arbeide, og ubekvemt at arbejde paa, saa kan jeg slippe det, gjør jeg det, og Prøven gjør jeg for at see om det dog ikke kan gøres. En anden Ting er, at jeg maaskee vil komme til at slikke Fingre efter det, hvis jeg ikke sælger mere end jeg har solgt; thi da maae jeg være glad til om det end var nok saa besværligt. . . .

Fra Moderen til L. Fr. i Flensborg.

✱

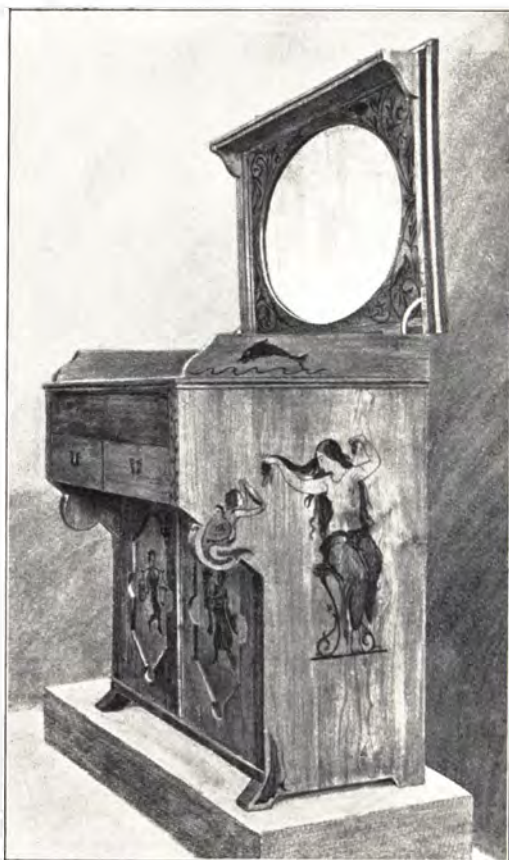
Marienlyst 1855 5/7.

. . . at Du har bestemt at reise til Paris i August, denne Beslutning glæder mig meget, da du saavel som Lina maae længes efter dette saa ofte opsatte Møde, men at du ikke kan male dit andet Billede i Kjøbenhavn, som du først meente, har gjort stort Afbræk i mine herlige Planer for Vinteren, og jeg maae nu lægge en anden, men det er jo værre i Flensborg med at finde Boepæl end her, og som det forekommer mig endeel dyrere, men hvad er herved at gjøre. . . .

✱

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg. Sommer 1855.

Jeg sidder nu i Hornbæk og skriver Dig et Par Ord til inden Du reiser til Paris, som jeg tænker, og jeg tænker endvidere, at det er for at gifte Dig. Lykke paa Reiserne, den ene er jo den alvorligste, og om den skal begynde i Paris saa ville vi bede, at den maae ende i Paradis, ja den begynder jo med en Forsmag paa det; Vor Herre være med Dig paa denne Din Reise ad Ægteskabets Vei. . . . Pariserne begynde nok at see lidt naadigt til de danske Malerier; men Recensenten i *Journal des Débats*, som skal være den dygtigste de have, er dog en ikke altfor klog og dannet Høne, naar han siger om Skovgaard at han er ubehjælpelig i sin Behandling; thi trods det, at det er gjort med virkeligt Mesterskab i Haanden, glemmer man det næsten altid og tænker ikke paa Pensel og Farve; men det er naturligvis det, Franskmanden vilde see; . . . Meget kan vel være anderledes og det Eienommelige smager ikke Enhver og mindst forvænte og blaserede Folk; men hvad der er godt, det skal staae, og det Gode faaer engang sin Elsker, som Søren Kierkegaard siger et steds, om ogsaa der gaaer grumme lang Tid. . . .

Servante, legnet og dekoreret af L. Fr. i Flensborg

✱

Fra Broderen Frederik Frølich til L. Fr. i Flensborg.

Marienlyst 1855 7/8.

. . . I den ellefte Time kommer jeg paa den Tanke, om det ei var muligt, at jeg burde være med til Bryllupet, det vilde være en stor Glæde for mig, og det vilde jo ogsaa glæde Forældrene, at der var nogen af Familien tilstede, og jeg haaber at Du selv intet vilde have derimod – om muligt kunde vi reise sammen. . . .

✱

Fra Moderen til L. Fr. i Flensborg.

Marienlyst 1855 9/10.

Velkommen i Flensborg! Velkommen i Eders Hjem mine kjære Børn! hvor et nyt Liv som Ægtefolk begynder for Eder, for som jeg haaber længe og lykkelig at vandre sammen gennem Livet med Kjærlighed og Tillid til hinanden, og med den faste Trøe paa den gode Gud, som ei forlader sine kjære Børn hverken i Medgang eller Modgang. Endnu skal jeg ikke have den Glæde at omfavne Eder, men maae nøies med at sende min hjerteligste Lykønskning og bedste Ønsker til de kommende Dage. – Efter dit Brev kjære Lorenzo, kan J kanskee alt paa Onsdag være i Flensborg. – Du kan begribe at jeg meget længes efter en nøiere Fortælling om alt dette, og haaber naar Lina kommer lidt til Roe, at hun skriver mig noget detailleret – vel venter jeg at høre meget om alt, saasnart Frederik kommer tilbage, men hvorledes Lina føler sig, hører jeg helst af hende selv. . . .

✱

Seng, tegnet og dekoreret af L. Fr. i Flensborg

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

Efteraar 1855.

... Da jeg sidst skrev reiste Du nok til Paris og jeg til Hornbæk, Du for at hente Dig en Kone og jeg for at hente Noget til at skaffe Konen at leve af, hvis det lykkes. Jeg fik da lidt bestilt og har nu gjort en Carton, som skal forestille Fiskerne som kommer hjem fra Sildefangst. Jeg troer ikke det er saa galt i Compositionen, det kunde gjøres paa Hundrede andre Maader og jeg kunde ogsaa gjøre det paa en Deel andre Maader; men jeg har nu faaet det som det er og skal nu snart til at koste paa det. Jeg har endvidere faaet Studier til et Landskab, som skulde være stort, da Motivet indbyder til det; men det er nok saa voveligt at gjøre som det første. ... Der er temmelig stor Udsigt fra en Høi. I Forgrunden Banker med lidt Buske under; Mellemgrunden en stor Flade som sluttes med Høiderne ved Nakkehoved. ... Solen staaer midt i Billedet lige over Rammen og Skyerne løbe for en rask Vind over Himlen. ...

✱

Fra Tanten Anna Tutein til L. Fr. i Flensborg.

Marienburg 1855 7/10.

... Du veed hvor inderlig mit Hjerte har hængt ved Dig siden Du var en lille mager bleg Dreng, og besøgte os i Dine Ferier. Det er derfor ogsaa med hele min Sjæls Alvor at jeg beder Herren at lade Dit Ægteskab blive Dig og Din Kone til Velsignelse her og hisset, og at han vil give Eder begge sin Naade til at være Ægtefolk for Gud, og derved finde det Bedste Livet kan give os: et sandt lykkeligt ægteskabeligt Liv. ... Din tro Tante.

VI. 1855 blev jeg gift med en Svensk Dame: *LINA IN DE BETOU*. Hun var født i Marstrand, hvor hendes Far var Commandant. Hendes Bekendtskab havde jeg gjort et Par Aar forud i Paris, hvor hun levede med Mll. Delang for at uddanne sig i Musik. – I Flensborg forud for Bryllupsrejsen havde jeg beredt det nye Hjem med Møbler, jeg selv gav Tegning til og selv decorerede med nogen Hjælp af Landskabsmaler C. A. Kølle, der ogsaa var min Hjælper ved de store Malerier. – Vor ældste Datter fødtes i Flensborg, døde knap Aar gammel paa vort Besøg hos min Morbror P. Tutein paa Marienborg, Møen. – Vi bosatte os [senere] i Paris. Hun kaldte mig sin God Dagspilte. Det var betegnende nok. – Jeg havde havt mange gode Dage; men Ordsproget siger, der skal en bred Ryg til at bære megen Medgang. Practisk havde den navnlig ikke gjort mig, saa jeg maatte være glad ved at have bedre Lykke end Forstand, nu, det gjaldt at klare sig ved egne Kræfter. *Jeg havde en stor Fordeel af en lang (20-aarig) ubekymret Udviklings Tid. Hvad blev nu Resultatet, nu, da jeg skulde sørge for mig selv og en lille Familie? – Opfatning, Iagttagelse af og Glæde ved Naturen navnlig Dyreverdenen havde kaldet mig til Kunsten. Det Ejendommelige i Form, Bevægelser og Udtryk havde jeg havt Held med at gengive. Især var det det Fuldkomne i Udviklingen, Skjønheden, jeg elskede, senere optog jeg ogsaa Gengivelsen af Menneske Skikkelsen, ligedan dens fuldkomne Udvikling, hvorfor ogsaa den antike Kunst særlig fængslede mig.*

L. FR.'S Hustru LINA É. IN DE BETOU.
Skitsebogsblad c. 1855-56

Glimtvist har Frølich i foranstaaende Breve nævnt, at han syslede med at tegne Møbler til det Hjem, han foreløbigt vilde indrette sig i Flensborg, og hvortil han snart agtede at føre sin Hustru. Et af de største og rigest dekorerede Møbler er den her – paa Grundlag af et altfor lille og tarveligt Fotografi – afbildede Seng, som længe har været kjendt, f. Ex. fra »Dekorationsforeningen«s Udstilling i 1888. Da han sidst i 1857 forlod Flensborg, var denne Seng og nogle Stole det eneste han beholdt. Han sendte disse Ting til sin Moder i Kjøbenhavn, og lod ved Auktion sit øvrige Indbø splitte for alle Vinde. – I 1909 da man ordnede en retrospektiv Udstilling over Frølichs Livsværk, blev der gjort alvorlige Forsøg paa at finde de spredte Møbler. Fra Flensborg fik vi tilbage de to store Malerier han malte til Justitsraad Paulsens Havesal (se S. 278-79), og fra Odense tilsendtes Servanten, der samtidig som Gave gik over til Kunstindustrimuseet. – 1920 fandtes i Privat-eje en stor Sofa, indrettet til ogsaa at tjene som Natteleje; i hele sin Komposition og

Frederik IV hyldes af Stænderne 1721. Malt for Appellations-Retten i Flensborg. Nu i Regjeringsbygningen i Slesvig By

Dekoration slutter Sofaen sig nøje til Sengen. Begge disse Møbler er udførte i Fyrretræ, og af Snedkeren meget smukt forarbejdede. Dekorationen er malt paa det bejtsede, grundpolerede og derefter afslebne Træ. Billederne paa de rigt smykkede Feller er let og yndefuldt hensat, øjensynlig med en meget hurtig Haand. Servanten er behandlet paa samme Maade, men Materialet er Elm, og Træet er poleret efter at Dekorationen er malt.

L. FRÖLICH OPHOLDT SIG ENDEL AF VINTEREN 1855-56 I KJØBENHAVN

Fra Arkitekten L. A. Winstrup til L. Fr. i Kjøbenhavn.

Flensborg 1856 8/2.

Kjære Frølich! Ifølge Dit Brev af 20.-23. Jan. har jeg talt med Birch, som har lovet at levere Spillebordene for 16 Rd. Stk., Skjænken for 20 à 25 Rd. . . . Justitsraad Paulsen er da vel retourneret og har fortalt mig Resultatet af Eders Samtale, jeg kan ikke forsonse mig med Bindsbølls skjævt siddende Dør, det kan aldrig gjøre nogen heldig Virkning, maaskee kan Du med Compositionen hjælpe lidt derpaa. . . . 1856 29/2. . . . Meublerne ere i Arbeide og blive vel ogsaa færdige til rette Tid, og antager jeg ikke at han yderligere forhøier Prisen, det pleier idetmindste ikke at være hans Vane; Maalet paa Skjænken har jeg forandret uden Dit Samtykke da jeg antog det opgivne at være en Feiltagelse, og hører jo nu at Du billiger at den bliver gjort lavere. Benene komme til at see meget ordentlige ud. . . .

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

Kjøbenhavn. 1856 16/3.

Gode Ven. . . . Jerichau har i Anledning af mit Maleri for mig og for Flere gjort sig latterlig. Han har nemlig villet kassere det i Udstillingscommitéen, det var ikke godt nok til at blive udstillet; hvor der er en saadan Forsamling af Jammerligheder baade af renomerede Kunstmagere og ikke renomerede; . . . Men det rører mig kun lidt og saa selvsikker er jeg, at jeg maa smile af det og det beviser mig, at jeg dog ikke er gaaet saa ganske feil i min Mening om ham. . . . Der er blevet udstillet i den senere Tid et Billede af Dalsgaard, som forestiller Mormoner som komme ind til en Snedker for at fange

Sjæle. Der er et saadant Sjælsudtryk, en saa smuk Fortælling, en Luft Farve og en Karakterisering med Farven, at det er et af de interessanteste Malerier, jeg har seet af dansk Kunst. . . . Din Ven Vilh. Kyhn.

Fra Moderen til L. Fr. i Flensborg.

*

1856 7/4.

Kjære gode Lorenz! Det var mig en stor Glæde at modtage dit Brev fra Møen, . . . og for Dig maae Marienborg med de mange kjære Barndoms og Ungdoms Minder altid blive et kjært Ophold . . . imidlertid savner jeg Dig og Lina ret meget og har været ret sørgmodig i disse Dage, det hjælper ikke at jeg gaar ind i Eders toe Værelser, her er alt saa forstyrret, og dem jeg søger er der ikke meer. Ak! hvorfor ere Forholdene saa bydende at vi maae leve fraskildt fra de faae kjære, der er bleven os tilbage, og i den korte Tiid Papa og jeg endnu have at leve! . . .

Forarbejde til Hjortens Flugt

Fra Faderen til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1856 5/5.

Min kjære Lorenz! Jeg tilskrev Dig d. 30te April, hvilket Brev, jeg haaber Du har modtaget, og venter snart at faae Din Bestemmelse at vide med Hensyn til Lithographierne til »Hjortens Flugt«, om der skal trykkes flere. – Vi ere i fuld Uddeeling af de første 150 Exemplarer. . . . 1856 10/5. . . . Dit Brev af 7de dennes modtog jeg igaar, og i dets Besvarelse tager jeg mit Ord om Din Ligegyldighed gjerne tilbage, dog maae jeg derved bemærke at man gjerne besvarer Forretnings Breve uden Ophold, da eens Correspondenter ellers ej vide om man har modtaget deres Breve. Mit Brev har saaledes været længere underveis end det burde have været, og jeg skal see at faae at vide, hvorledes dette er gaaet til. Jeg har idag strax gjort Aftale med [Lithograf] Grove, (Tegner er reist til Paris) om Trykningen af et nyt Oplag, som uopholdelig paabegyndes, og vil blive færdig til Uddeeling i Begyndelsen af Juny. – Da Grove er af samme Mening som Tegner at man strax bør trykke 100 Ex. saa har jeg biefaldet samme, efter de Grunde som de have anført derfor. . . .

*

Uffe om Sæge.

Uffe-Sagnet havde Frølichs varmeste Interesse lige fra den italienske Tid, hvor han helt for sig selv beskæftigede sig stærkt med de nordiske Emner, og til hans høje Alderdomsdage. Ovenstaaende Penne-tegning er sikkert tegnet i Italien. Den nederste — større — Tegning maa antages at stamme fra Flensborg-Tiden og har vel, ligesom Dannevirkebladet, hørt til de Frølichske Emner han helst havde malt til Appellationsretssalen.

Fra Moderen til L. Fr. i Flensborg. 1856 31/10.

Min kjære Lorenzo! . . . Først i dette Øieblik gjør jeg en Opdagelse, som Du kjære Ven har beredet mig for meer end otte Dage siden, men som glæder mig saa meget at jeg ikke et Minut vil udsætte at takke dig derfor. Tænk! først idag da jeg ved en Hændelse faaer den store Convolut i Hænderne, hvori dit lille Brev fra 22 dennes laae, opdagede jeg de fire kostbare smaae Billeder af den lille Pige (for endnu veed jeg ikke hendes Navn). Jeg blev ganske henrykt og forundret over denne Skat, som jeg nær havde mistet, løb ind til Papa dermed og da vi begge havde faaet Brillerne paa, udraabte vi med een Tanke, »hvor hun ligner Lina«. Hun seer klog og fornuftig ud som et Barn paa 6 Maaneder, det som du selv har betegnet *ligner bedst* er ganske Moderen, men ogsaa den lille Profil ligner Lina. Tusinde Tak for disse søde smaae Billeder, . . . jeg glæder mig til at betragte dem, fryder mig over din og Linas Lykke at besidde en saadan Skat, og i Beundring af dit Genie min Søn, at opfatte et Barne Ansigt saa yndigt, som Du har gjort disse. . . .

Moder og Barn. Skitsebogsblad 1856

✱

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

1856, Juli.

. . . Jeg har nu gjort Prøven til Døbeskaalen og jeg troer det kan lade sig gjøre paa den Maade, og jeg mener det er den eneste rette Maade at gjøre det paa, naturligviis vilde Gravering være at foretrække. Modelleret vil være upraktisk, Forsøvelingen vil slides af paa de ophøiede Steder og naar det ikke efter Fældningen bliver ciseleret er det ækelt, og hvad der er det afgjørende, efter min Mening, det er, at Principet er feilagtigt. Jeg troer ellers at Møller har sat det i Bero for det Første. Jeg har ikke talt med ham i lang Tid, sidst var han melancholsk i høi Grad og havde været syg tre-fire Dage af Galde- eller gastrisk Feber. – Jeg troer Døbefadet lod sig udføre paa Schølers Maade, og jeg troer allerbedst, da det kunde faae Graveringens Karakter, men det er først faldet mig ind bagefter. . . .

Det ofte omtalte Døbefad har Kyhn eksperimenteret med at udføre som Radering efter L. Fr.'s Penne-tegning. Fadet blev dog sluttelig modelleret i Relief. (Se S. 283.)

✱

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Flensborg.

1856.

. . . Du har havt Tanke om, at jeg var stødt for Hovedet; Mit lange Ophold mellem de sidste Breve var deels Ulyst til at skrive i det Hele taget, deels Snøvleri, men jeg troede dog ikke Du havde faaet onde Tanker. Lad os være enige om ikke at blive stødt for Hovedet, hvad der end træffer, og noget alvorligt Stødende antager og haaber jeg, ikke vil

Udkast til Justitsraad Paulsens Havesal uden skjævt siddende Dør. (Se Brevet 2/5 56)

træffes mellem os. Du skal have Tak for Dine Bemærkninger, de ere altid velkomne, og jeg tænker at mine, som komme her ogsaa ville være det, især da de ikke ere bittre. Du har selv sagt, hvad der var godt ved Din Svafur Lami. Ja just det at det var Sagnets Aand som gik igjennem Billedet, just det var det, som var godt, og for mig er det kun en nordisk Mand, hverken Tydsker eller Chineser eller »Bondske« var han heller ikke. Og saa havde Du netop i Stemningen slaet paa den rette Streng, saa den dirrer endnu for mig og jeg troer for Flere, og er det sidste ikke saa, kommer det vist af at deres Øre mangler Hørelsen. I Din Kamp paa Samsø havde Du ogsaa netop taget i den rette Streng, i det mindste havde Du taget efter den, og berørt den havde Du ogsaa, saa den

Ungdomskilden. Udkast til Justitsraad Paulsens Havesal

Balders Død. Loke lægger Mistelten-Pilen paa den blinde Hoders Bue. Dekorativt Billede til Justitsraad Paulsens Havesal. Flensborg

klang; men Øret maatte maaskee være finere end forhen; thi Mandskabet var blevet noget Tydskt; men jeg skal ikke glemme *det* og jeg glemmer mange store og huskeværdige Værker; men det glemmer jeg ikke for der er en Tone hos mig selv hvori den Sam-søisk gaaer op. . . . Dit Parykstykke, som Du kalder det, har jeg hele Tiden havt bedre Tanker om, end om det andet [Valdemar II giver jydsk Lov], det troer jeg allerede at have yttret. Lykke med det!

✱

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Flensborg.

Kjbenhavn. 1856 23/12.

Hr. Maler Frølich! Jeg tager mig den Frihed at henvende mig til Dem, fordi Alle mene, at De har størst Talent til at udføre, hvad jeg ønsker. Fra Nytaar af vil nemlig i »Nord og Syd« blive optaget Illustrationer, hvis Formaal skal være at udforme, forhøje eller forskjønne en given Text. Der kan f. Ex. til et lyrisk Digt leveres enten en Randtegnning, eller et Billede mellem Versene. En simpel Fortælling af Hverdagslivet kan give Anledning til Lignende. I større Maalestok kunde jeg ønske at gennemføre Planen ved senere at udgive en særskilt Samling af dansk lyrisk Poesi med Illustrationer. Allerede for to Aar siden havde jeg denne Plan og vilde have d' Hrr. Kittendorff og Aagaard til at udføre den; nu kan jeg selv gjøre det, hvis Kunstnerne ville hjælpe mig, især De. – De seer altsaa: En Del af, hvad der arbeides til »Nord og Syd«, er bestemt til senere at samles og udgives særskilt. Dette bliver den Del, som illustrerer lyrisk Poesi. En anden Del har intet videre Formaal end med Ugeskriftet. Af sidstnævnte Slags vil jeg eksempelvis nævne: nogle Skizzer, der vise de nuværende kunstneriske Arbejder i Flensborg (Hr. Winstrup vilde maaskee levere architectoniske Bidrag). – Et Exempel af ganske anden Art er i Herodes og Mariannes Historie. Texten hertil kunde jeg med Deres Tilladelse sende Dem. Vilde De læse den paa Engelsk? Jeg kunde tilføje Hebbels Drama om samme Gjenstand. Endvidere er jeg saa fri at vedlægge et Digt, et poetisk Genrebillede,

Thor drager paa Eventyr med Løke. Dekorativt Billede til Justitsraad Paulsens Havesal. Dette Motiv afløste omstaaende Udkast: Ungdomskilden. Flensborg

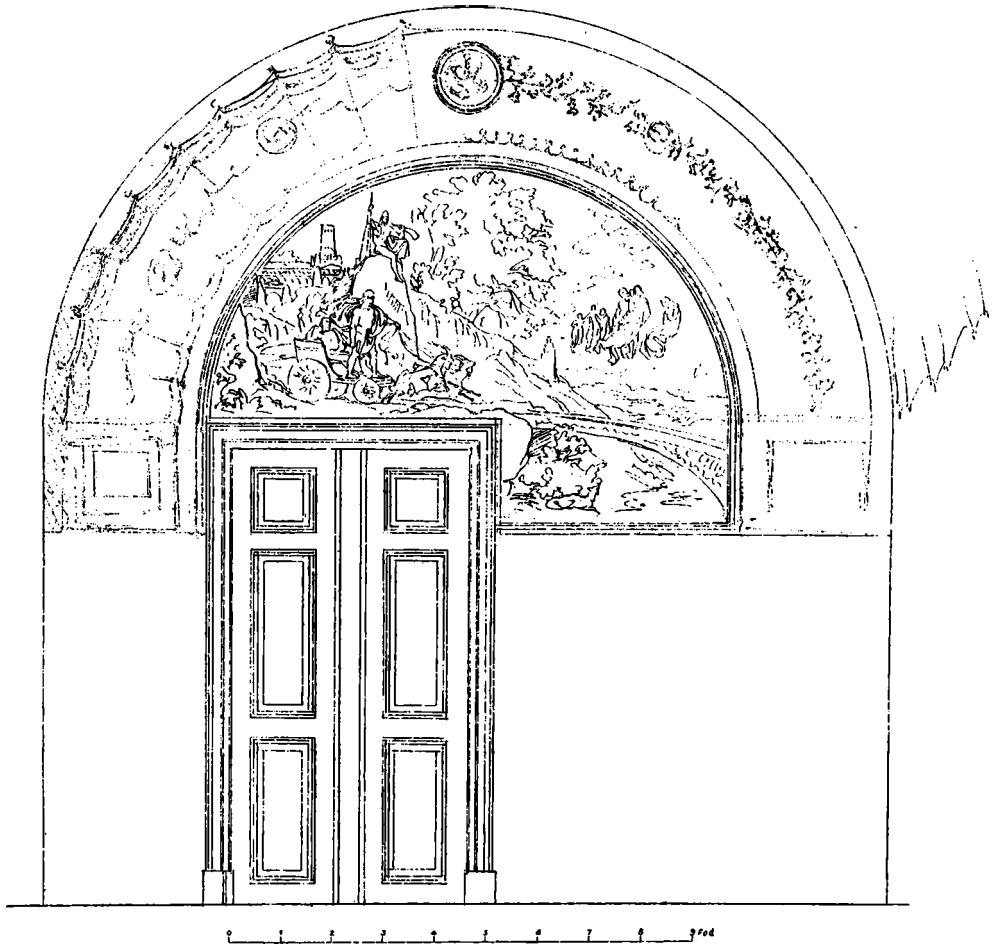
som De maaskee kunde faa Lyst til at illustrere. – Maaskee er jeg for vidtløftig, maaskee ikke omstændelig nok, det er vanskeligt at træffe det Rette. Jeg beder Dem troe, at jeg sætter høi Pris paa Deres Talent og vilde skatte mig særdeles heldig, hvis De vilde komme mit Forehavende imøde. Med Hensyn til Honoraret bemærkes, at De selv beholder Medeindomsret til det, der senere optrykkes paany. – Andre Kunstnere, hvis Hjælp jeg har Haab eller Løfte om, ere Lehmann, Schack og maaskee Storch. Der kan altsaa præsteres noget Godt, især altsom vi faae Xylographien og Chemitypien udviklet. (Jeg vedlægger som Prøve nogle Chemityprier, hvortil Theophilus Hansen i Wien gav mig Tegninger, trykte for nogle Maaneder siden i »N. og S.«.) Jeg er ikke saa heldig at være personlig kjendt af Dem; men jeg haaber, at Hr. Winstrup med nogen Velvillie vil, naar De taler med ham, introducere mig til Dem, og jeg slutter med Haab om et gunstigt Svar. Deres ærbødigste M. Goldschmidt.

*

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1857 ²/₁.

Meget ærede Hr. Frølich! Jeg er Dem meget forbunden for Deres Svar, der har to behagelige Egenskaber, det sagde Ja og sagde det hurtigt. – Før jeg yttre mig videre maa jeg dog berigtige en Misforstaaelse, der har indsneget sig. Kunstnernes Honorar for Tegninger til »Nord og Syd« skal ikke *bestaae* i Medeindomsret til de senere Udgaver; men *foruden Honoraret* faaer han bemeldte Eiendomsret. At jeg gjerne vil have gode Ting uden at skulle betale dem altfor dyrt, er ganske vist; men jeg vil beredvillig og med Glæde bestræbe mig for at byde Kunstneren et anstændigt Honorar, som han selv maa fastsætte. – Hermed haaber jeg Præliminairerne afgjorte, ligesom jeg venter, at der skal blive gjensidig Tilfredshed. Foreløbig er jeg meget vel tilfreds med den ene Skizze: *Baaden* til C. Baggers Digt (der ganske rigtig hedder Ønskerne). Men mener De ikke, at der kunde komme et smukt Billede forestillende Ærens Genius, der svæver ned? [Se

Udkast til en af Endevæggene i Justitsraad Paulsens Havesal.
Tegning af Bindsbøll og Frølich

»N. og S.« 1857.] . . . Blot jeg havde »Herodes og Marianne« udarbejdet, vilde jeg tillade mig at sende Dem dette for en Kunstner vistnok tiltalende Stof. Nu vil jeg forberede Adskilligt og imidlertid vente paa de Tegninger, hvis Anlæg jeg her vedlægger. Boghandler Sundby vil fremtidig tilstille Dem et Friexemplar af »Nord og Syd« hvilket jeg herved beder Dem modtage. -- *Et Sujet*: I en fransk Novelle fortælles, hvorledes en formuende aldrende skallet lille Mand, en ægte Spidsborger, der er bleven rig ved Spar-sommelighed, vil købe et Gods og af Angst for, at en anden rig Gjerrig skal komme ham i Forkjøbet fatalistisk bliver ført til at dræbe denne, da han overrasker Sidstnævnte en Aften staaende for Speilet over Kaminen og der fra et skjult Gjemme udtage en Masse Guld. (Morderen seer dette udefra og kommer ind gennem Vinduet og dets Persienne.) Den Dræbte bærer Frisur med *ails de pigeon*, hvilket noksom angiver Costumet (Knæ-beenklæder o. s. v.). Dog, nu kommer Hovedsagen. Fra dette Øieblik har Morderen ikke Ro, men seer i alle Speile, han kommer nær, den Afdødes Ansigt. Ingen mistænker ham, men alligevel forfølger ham dette Billede. Han sønderslaaer alle Speile, men da viser Ansigtet sig i alle Ting med blank Overflade. Endelig kaster Angsten ham paa Sygeleiet. Hans Kone, der begynder at ane Uraad, pleier ham med yderste, ængstelig Omhu, med

Justitsraad Paulsens Hus »SOL-LIE» ved Bau Landevej norden for Flensborg. Sydsiden set fra Haven

dyb Sorg; hun er spidsborgerlig, har været yderst glad over Godskjøbet, været ærgjerrig og villet høit tilveirs, nu har hun kun een Tanke: Angst for Liv og Ære, for hendes, Mandens og Dalterens. Saadan er hun ved hans Sygeleie, bøier sig over ham, da udraaber han i Rædsel: Dine Øine ere ogsaa Speile! ☹: Han seer den Myrdede ogsaa i de kjærlige angstfulde trofaste Øine. – Kan dette illustreres? . . .

M. G.'s underlige Tanke at denne Historie lod sig illustrere, har næppe fundet Billigelse af L. Fr. – Historien »Speilene» er oplaget i »Nord og Syd» 2. Bd. 1857, særdeles fixt serveret som et indsendt Bidrag.

Det smukke Hus som M. G. B. Bindesbøll i Juli 1855 tegnede for Justitsraad Chr. M. Paulsen, det engelske Firma Peto, Brassey & Betts Repræsentant ved de Slesvigske Jernbaner, var en god landlig Bolig. Bindesbøll og Paulsen enedes om at formaa Frølich til at smykke Havesalen med de to store Kompositioner, der her er gjengivne. Billederne hører til det allerbedste, der er os bevaret af Arbejder i Olie fra Frølichs Haand. Let og hurtigt, som de aabenbart er malte, og med frit valgte Motiver efter Frølichs Sind, er de, ligesom hans øvrige Ungdomsarbejder med nordiske Emner, et Minde om de store Evner han besad til at skildre Højnordens Myther og Sagn. Paulsen maatte i 1864 forlade Hus og Hjem, men Boligen er bevaret om end Beliggenheden ikke mere er saa fri og smuk. Billederne er nu i dansk Eje. (Om det Paulsenske Hus se videre: Architekten for 20/6 1918.)

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Flensborg.

Kjbenhavn. 1857 6/2.

. . . Jeg vil ansee det for en fortjenstlig Gjerning at give Folk en Afbildning (eller flere) af Deres historiske Arbejder derovre, og jeg vil desaaarsag ei skye den Bekostning som

en større Plade kunde medføre. Hvor der er Hjerterum, bliver der vel Huusrum. – De har formodentlig efter Afsendingen af Kassen faaet mit seneste Brev med »den gamle Mølle«. Tiltaler Digtet Dem ikke? [Digtet med Illustration af L. Fr. findes i »Nord og Syd« 1857 2. Bind.]

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1857 ¹/₂.

Det er mig en sand Glæde at modtage Tegninger fra Dem. De har den lykkelige Gave at kunne frembringe ideal Ungdom, og denne udstraaler ligesaa vel fra »den gamle Mølle« som fra Carl Baggers »Ønsker«. Jeg lykønsker Dem til at føre et Liv, der begunstiger slige Skabelser. – I mit forrige Brev glemte jeg vistnok at anmærke, at jeg med Fornøielse vilde see den Tegning, som forestiller Kunstneren og hans Ideer. Angaaende Deres store historiske Arbejder bliver det vistnok bedst, at jeg selv reiser over til Flensborg, for at kunne skrive en ordentlig Text. Vestenvinden blæser nu Isen bort fra Farvandet, mueligvis gaaer snart et Dampskib. »Milepælene« ligge mig meget paa Hjerte, men Alt skal være overgivet Deres Sind og Villie. . . . [Ogsaa hertil findes en god Tegning af L. Fr. i »Nord og Syd« 1857, se ogsaa efterfølgende Brev.]

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1857 ¹/₃.

Høistærede Hr. Frølich! Den sidste modtagne Tegning giver mig kun Anledning til ny, glad Yttring af Erkjendtlighed. I Hovedsagen finder jeg den aldeles ypperlig og beundrer den Lethed og Sikkerhed, hvormed De kan gaae ind paa og gjenskabe en Tanke. Kun den gamle Mand er ikke Alt, hvad jeg havde ønsket, men De maa ikke troe, at jeg er ubillig og overseer at det er næsten umuligt at yde Mere i saa lille Format. Helheden er virkelig aldeles som den bør være. Nu synes det mig snart paa Tiden, at De faaer solidere Honorar end den, forøvrigt saa retmæssige Tak. Husk paa Overenskomsten, at De selv bestemmer Summen. Jeg tillader mig at vedlægge et gammelt Digt af Christian Winther, som synes mig at ligge for Dem, ret at egne sig for Illustration. Tillad mig at ønske Dem Lykke med Deres lille, der faaer den første Tand. Man kan sige hvad man vil om Kunstnerens »Frihed«, den skønneste og mest frugtbringende Frihed er dog Afhængighed af huslig Lykke. . . .

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1857 ²/₃.

Høistærede Hr. Frølich! Herved har jeg den Fornøielse at tilstille Dem det Honorar af 50 Rd., som De i ærede sidste Skrivelse har fastsat, og tilføie min gjentagne Tak. Den Plan at udgive de omtalte Tegninger i store Træsnit, maa, frygter jeg, opgives, da Xylographien vil blive overordentlig dyr. For Randtegningen til »Milepæle« har Etablissementet beregnet sig 25 Rdl. Derfor vil jeg spørge om vi ikke hellere kunne vælge Lithografi? det er billigere, og – hvad der er noksaa vigtigt – man faaer det smukt trykt, hvad jeg ikke ganske kan sige om Træsnittene desværre! Jeg har Sorg af at see de Mangler, hvoraf Trykningen lider; den smukke Composition taber saa meget. . . . Maa jeg ikke spørge, om De ikke selv har nogle Tegninger, hvortil jeg kunde levere Text? Det vilde være en gavnlig Afvexling. I en Kunstners umiddelbare Production er sædvanligvis en egen Friskhed. Paa omstaaende Side har jeg skrevet en Seddel til Boghandler Sundby. I Haab at det ikke skal vare længe inden jeg kan hilse paa Dem i Flensborg forbliver jeg Deres M. Goldschmidt. [M. G.'s Plan selv at reise til Flensborg for at gjøre sig bekendt med L. Fr.'s Billeder synes ikke at være bleven til Virkelighed.]

Døbefad komponeret af L. Frølich. Flensborg-Tiden

Det fremgaar af enkelte foranstaaende Brevuddrag, at Prof. H. N. Clausen har været interesseret i Døbefadets Fremstilling, men det ser ikke ud som han paa Universitetets Vegne hos Casper Møller har gjort Bestilling paa dette Arbejde. Efter Universitetets Protokoller har han dog gjentagende gjort Indstilling om at anskaffe det af Frølich komponerede Døbefad til Universitetets Kirker. Saaledes i 1858 til Hvidovre, 1859 til Kirkeværløse, 1860 til Herløv Kirke. Casper Møller fik 230 Rdlr. for Fadet i Bronze, som det hedder. Det vil sige det var en galvanoplastisk Fældning i Kobber, sandsynligvis noget efterarbejdet ved Ciselering. Fadet er 69 cm i Gjennemsnit. Modellen endte med at blive modelleret af L. Vieth og Fadene er signerede: L. Frølich pinxit, L. Vieth sculpsit og C. Møller 1857. Dette Arbejde har helt været glemt og det afbildes her for første Gang efter Exemplaret i Herløv Kirke. — Fra F. Posselt: »Der Silberschatz der Kirchen, Gilden und Zünfte in der Stadt Schleswig« 1908 erfare vi, at Døbefadet ogsaa findes i Gottorps Slotskapel. Dette Exemplar er forsølvbet og omtales ligeledes i Maanedsskriftet: »Die Heimat«, Kiel 1909, der indeholder en »Schleswig-Holsteiner«s Nekrolog over Kunstneren. — Efter et Forlydende meddelt af en i Slesvig rejsevant Mand, skal dette Døbefad være en Gave, som danske Officerer i 1857 har givet Slotskapellet, der den Gang vistnok var Garnisonskirke.

Fra L. Frølich til Vilh. Kyhn (Kladde).

Flensborg [1857].

Til Kaffee fik jeg Dit Brev i Dag, gode Ven, og det var jo heelt beleiligt den Visit kom; nu har jeg drukket Thee og faaer Lyst til at gjøre Gjengjeld for Visiten, det falder naturligst at svare, naar man har hørt – eller seet, og ei en Maaned efter (ei meent som Spydighed). – Du kunde ellers gjerne have fortalt lidt om Udstillingen; Du veed jo, at Folk der holde af at spise, have Fornøielse af Beretning om Spisegilder, som gik deres Næse forbi. En stor »Marstrand« en stor »Fru Jerichau« veed jeg der er foruden hvad Du nævner, det er det Hele. – Selv om Dine egne Sager skriver Du saa godt som Intet, skjøndt de vil interessere os begge. – Men vi skal have Udstilling her først i Juli, saa seer jeg maaskee noget deraf, skjøndt jeg ønsker Dig at afsætte det forinden. – Men om mine Sager taler Du, og det foranlediger mig til at yttre mig, maaskee meer af egen Trang end til Din Fornøielse. Du har sagtens Ret i hvad Du siger om mit lille Maleri: fordi Figurer staae paafaldende kraftig i Sneelandskab, skal der dog være Luft over dem; – og desværre er Malningen tilsidst bleven noget forpiint uden at Virkningen har vundet derved; med alt det vedkjender jeg mig, at jeg selv virkelig holder af Billedet, baade i Stemning, Linier, Motiver, Dyrenes Tegning, Caracteer og Bevægelse, og at det gjør ret hjertelig ondt, naar man ei bryder sig om det, for om jeg ogsaa kan gjøre Fremskridt (svage Sider bliver der dog, ja hos Enhver), saa er der ingen Udsigt til at jeg kan interessere noget Publicum herhjemme. Med historiske eller allegoriske Sager bliver det endnu mindre. – Mig har man aldrig taget fat paa med Lud og Knipler som paa Dig, men jeg vilde hellere det, naar jeg blot havde en Sympathi, jeg skjøttede om (lidt meer end en enkelt), end at blive uændset. Jeg er ei miskjendt; men jeg er en Fremmed, som man er ganske artig imod, men som man naturligviis ei kan bryde sig stort om; – det være nu sagt heelt enkelt som et factum uden Bitterhed; hvad er derved at gjøre; jeg tænker, Skik følge, eller Land fly; eller – naa, nok herom, blot vil jeg tilføie, at dette naturligviis ikke støtter sig paa hvad Du skriver om dette lille Billede, men blev derved fremkaldt. – Angaaende mine Tegninger, saa veed jeg ei om vi ere enige om deres Værd, men Du har seet paa dem med Interesse og med en Vens Øine, det glæder mig. Ymer der qvæles af Børs Sønner er en Tegning, jeg ei anseer for daarlig, min Phantasi eller Karricatur høre nok til mine bedste Tegninger, blev af franske Kunstnere anseet som et Mesterstykke. – I de andre kan der nok være Sving, som kom fra Haanden meer end fra Aanden. Til Bedømmelse af Motivet af de Elskende føier jeg, at det er (Oehlschläger Nordens Guder) Natten der sidder paa Klippetinden; Dælling (Dagningen) hendes Elsker stiger op til hende gjennem Taagerne (de ere Dagens Forældre). [Brevets Slutning mangler. Paa Charlottenb. udst. L. Fr. 1857 4 Blade Tegninger efter Oehlschlägers »Nordens Guder«.]

✱

Fra Broderen Fr. Frølich til L. Fr. i Flensborg.

Kjbhvn. 1857 5/4.

Kjære Lorenz! Af Dit Brev seer jeg at Du og Dine befinde sig vel, og at den lille Elva trives godt og gjør Fremskridt i sin menneskelige Udvikling. Det glæder mig at Du har endt Dine Malerier for [Justitsraad] Paulsen, og haaber at Du har erholdt den største Sum, de 400 Rd. for Dit Arbeide? . . .

✱

Fra L. Frølich til Chr. K. F. Molbech i Kiel.

Flensborg 1857 26/6.

Kjære Ven! Pindsen kom og Pindsen gik, men bragte ikke Molbech! . . . Nu reiser snart Moder og Datter til Øerne, og jeg bliver de sidste Par Maaneder ene ved Arbeidet; næste Aar tilbringe vi formodentlig i Paris. – Det havde interesseret mig at vise Dig nogle Compositioner til nogle Billeder, som jeg har Udsigt at faae bestilt, men som end-

nu er en Hemmelighed. Det er allegoriske Æmner, jeg har valgt. Sligt sees egentlig ei gjerne i vor Tiid, men jeg troer, det ligger i at man har seet saa mange døde og smagløse Allegorier fra forrige Aarhundrede, – men naar man fremstiller en enkelt og klar Handling, som tillige for den Aandsdannede udtaler noget Høiere og Almindeligere, end ellers en bestemt Handling eller Begivenhed byder, naar dette tilbyder en friere og skjønnere Form, end det reent Historiske, – kan man da ei opnaae noget poetiskt tiltalende? De Christelige Æmner byde ei som de Hedenske Religioner, Udtryk for de mangfoldige jordiske Forhold; saa det kommer an paa at benytte græske eller nordiske Mythe-Billeder, eller selvdannede for at fremstille noget ideelt Almindeligt . . . Forøvrigt havde Dit smukke Digt »Natur-Aanderne« kommet mig at tænke paa en Composition med en Ørsted-Vulcan, der kalder og befaler Natur Aander (Cykloper). . . . Mine store Arbeider nærmer sig deres Afslutning, det sidste [Fr. IV hyldes] tiltaler de fleste meest – ved sin meer talende Composition, brillantere Farver og stærkere Virkning; bliver det ei heelt hvad jeg vil, saa troer jeg dog at kunne være nogenlunde tilfreds. . . .

✱

Under Fru Frølichs Sommerophold hos Tuteins paa Marienborg døde i Juli Maaned den lille Elva, der Aaret forud var født i Flensborg. Frølich maatte atter til Flensborg for at gjøre Billederne færdige og sørge for det forestaaende Opbrud med Auktion etc. Hans Hustru drog til Forældrene paa Marienlyst. – Hun har det godt hos de elskelige Gamle, men Sorgen og Savnet overvælder hende til Tider. – Brevene skrev hun den Gang helst paa Fransk, men gav efter overfor hans bestemte Ønske, at hun burde skrive Svensk. » . . . Jag moltog just nu ditt bref och blef glad deråt, blott du ej så ovisst deri hade sagt att du ej kan komma till den 6te [Sept. hendes Fødselsdag]. Ack Lorenzo, jag bör ju ej klaga och på det viset laga model ifrån dig; men det er så svårt att sluta all min sorg inom mitt eget bröst. . . . det enda som något sysselsätter min tanke, er musiken, men mycket kan jag ju ej spela då man vistas i och omkring salonen. . . . « [Om et Besøg hos Pepina Tutein, f. Siboni, med hvem hun havde fælles Interesser i musikalsk Henseende, skriver hun]: » Nous avons fait la visite chez tante Pepina qui était aimable comme toujours, elle a joué entre autre la marche funèbre de Chopin; elle la joué de toute une autre manière que moi, mais je ne changerai pas la mienne, il n'est pas par amour-propre que je dis cela, mais je crois que je l'ai mieux comprise qu'elle, enfin tu verras si cela te fait le même effet. C'est toujours avec aplomb, facilité et grâce qu'elle est à son piano, mais elle néglige beaucoup le son et le style . . . «

✱

Fra Faderen til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1857 10/11.

Min kjære Lorenz. Da jeg igaar kom fra Stilling, hvor jeg havde faaet Hjobsposten om Dine Tegninger, modtog jeg Dit kjære Brev af 6te dennes. – Det gjør mig usigelig ondt, at Du bliver behandlet paa en saadan Maade af Comiteen, og det er mig ubegribelig hvorledes den kan forsvare at tage sit Ord tilbage, efter mundtlig at have givet Dig Bestillingen af de fiire Cartons. – Det er en haard Straf for Din Uforsigtighed ej at have oppebiet Antagelsen og Underskriften af Dit Forslag inden Du reiste herfra; den Gang var Alting i saa god Gang, at Sagen udentvivl var kommet i Orden. Troe ikke at det skal være en Bebreidelse, for hvem vilde have troet at en Forsamling af hæderlige Mænd vilde gaae fra deres Ord, fordi intet skriftlig var givet, og dog er det mere end sandsynligt at dette har været Aarsagen til deres Fremgangsmaade; – men lad det være Dig en Lære for Fremtiden, i lignende Tilfælde altid at sikkre Dig ved nogle skriftlige Ord. . . .

✱

Kampen om Krandsen. 1858

U 58

SIDST PAA AARET 1857 MAA FRØLICH ANTAGES AT HAVE FÆSTET BO I PARIS

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

Maj 1858.

Kjære Frølich! . . . Døbefadet, som nu er færdigt og vel færdigt efter alle Gjenvordigheder, skal [Casper Møller] nu have en Fod til, og jeg kan nu bede Dig om Du vil gjøre en Tegning til en saadan. Conradsen vil modellere den. Den maae være saa enkelt, som Du kan faae den, og være, saa den kan støbes i Zink, brændes i Leer og hugges i Steen. Det tænker Du da er et Fandens Stykke og det tænker jeg med, men nærmest maae Du vel tænke paa Zink hvoraf den første nok skal være. Jeg vil slet ikke give Dig Raad, det vilde jo ogsaa være som naar Æget vilde lære Hønen, men jeg vil kun bringe Dig vore gamle Munke Fonder i Erindring. Endnu maae jeg sige Dig, at der maae iles, da den første skal være færdig før næste Confirmation altsaa i Begyndelsen af Oktober, rigtig nok har Scavenius som skal have den, forlangt den til Juli, men Møller meente at October var tidsnok, men da den skal modelleres saa er Tiden jo knap. . . .

*

Fra Broderen Fr. Frølich til L. Fr. i Paris.

Marienlyst 1858 7/9.

Kjære Lorenz, Du faaer idag kun nogle faae Linier fra mig, men jeg kan umuelig ud-sætte at meddele Dig den glædelige Begivenhed som har fundet Sted i vores Familie. -- Vi beholde vores rare velsignede Sophy [Francke], som er Mama især et saa kjært Selskab, her; hun har i disse Dage forlovet sig med Doctor [P. A.] Withusen, og da hun har sin Faders Samtykke, vil hun snart være Fru Doctorinde . . .

*

Fra Broderen Frederik Frølich til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1858 6/10.

Kjæreste Broder! Atter et Sorgens Budskab, men som jeg haaber ei uforberedt, thi Du har vel modtaget mit sidste Brev. Ja! kjæreste Lorenz, vor kjærlige, opofrende elskelige Fader er ei mere, han udaandede sit Sidste imorges Kl. 4^{1/2}, blidt og roligt, uden

Familiebilledet: Efter den Lilles Fødsel. Maleri. Fontainebleau 1859

Smerte, kun et let Suk og Aanden gik til et bedre Hjem, det afsjælede Legeme er tilbage; men hans Træk ere rene og blide som i Livet, saaledes ogsaa i Døden. . . .

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

1859 30/1

. . . Saa har jeg i Sommer malet et stort Billede, som endnu er en Hemmelighed, saasom det er noget der ligner en Dumdristighed, det er nemlig et Genrebillede med Figurer i naturlig Størrelse. Det er i et Lysthus af Grønt, en Løvhytte, der er en ung Pige som sidder ved Haandarbeide, som hun seer op fra og rækker med den ene Haand op efter hvide Syrener som en ung Mand trækker ned til hende, idet han har taget en Green af Træet og bøier det ned med en heel Bunke af Blomster. Foran sidder en gammel Mand i en Lænestol læsende sit »Fædrelandet« og rygende sin Cigar. Det er forsaavidt færdigt men mangler nu en Gjennemgaaen med Lazurer. Den eneste der har seet det er gamle Thomsen [Museumsmanden] og jeg var endeel spændt paa at høre hvad han havde at sige, saasom han ingen Ynder er af Extravaganser, trods det at han selv har endeel af dem. Han var dog meget naadig og syntes især bedst om Pigen, som jeg selv anseer for den Svageste. . . .

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr. i Paris.

1859 9/11.

Kjære Ven. . . . Kunstnerne har jeg al Agtelse for som Kunstnere og som Mennesker ogsaa, men som Kritikere ere de ofte besynderlige og befængte med de menneskelige Svagheder, som nærmer sig Hovmod, Selvforgudelse og Selviskhed. . . . Jeg har malet

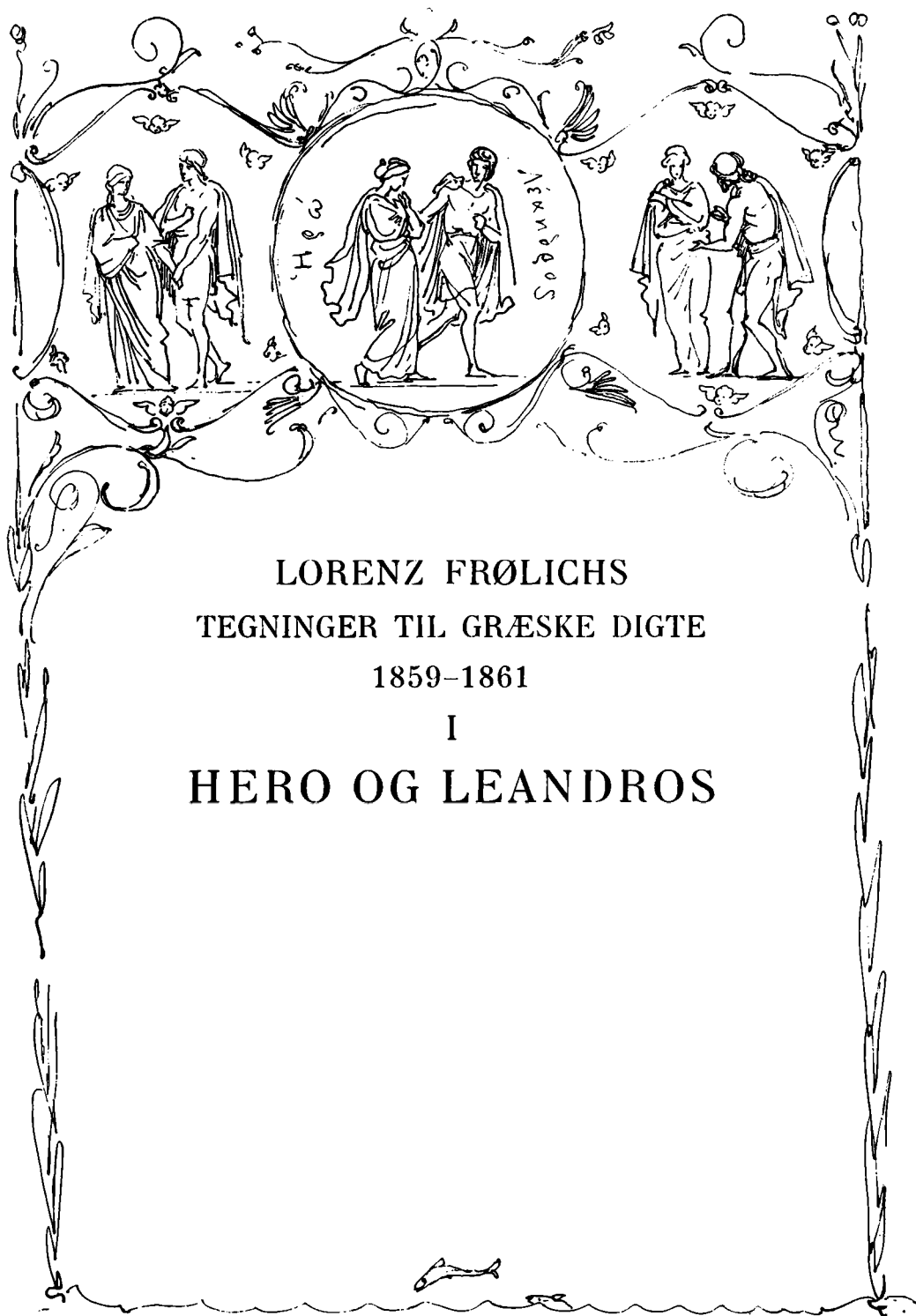
Ungdomskilden. Dekorativ Komposition fra 1858

et lille Genrebillede, en Moder, som sidder i Haven og arbejder, rettere hviler i dette Øieblik for at see paa en lille Unge, der har faaet en Blomst, som den stolper hen med til hende medens en Barnepige skjærmer den med sine Arme for at forebygge at den skal falde. Deraf faaer Du nu ingen Begreb om Billedet, men jeg kan ikke give Dig det bedre. Saa har jeg gjort en stor Carton til et Landskab, der skulde karakterisere Sjælland, som det lader til det gjør, men jeg kommer vel ikke til at male det, da jeg ikke har mere Plads til at putte det hen naar det er færdigt. Dernæst har jeg endnu gjort en temmelig stor Carton til et Billede som er halvt figurligt. Det er Agnete og Havmanden paa min Maneer. En Pige gaaer ved Stranden; men er standset, er fanget af Stemningen. Det er efter Solens Nedgang. Ved et saadant Billede kommer det jo saa meget an paa hvordan det bliver klaret, og om jeg kommer til at male det, veed jeg endnu ikke, men jeg skulde vel have Lyst. . . .

Det lille Genrebillede med Barnet, kaldtes paa Charlottenborg 1860 »I en Have«. Det store Figurbillede jomtalt i Brev af 30/1, 59] udstillede han aldrig selv, men det var fremme, da »Foreningen for national Kunst« i Hundredaaret efter hans Fødsel 1919 ordnede en større Udstilling af hans Arbejder. – For den unge Mand har Kyhns Broder – Uhrmageren – været Model. Den gamle Mand er malt efter Sognepræst Fog i Skjold ved Horsens og den unge Kvinde er hans Datter. Hun fik den triste Skjæbne at dø saa Dage før sit berammede Bryllup med den som Medleder af Testrup Folkehøjskole bekjendte Chrif. Baagøe. – Det tredie Motiv, »Agnete paa min Maneer«, er i alle Henseender det mærkeligste. Det kom næppe nogensinde videre end til Kartonen, og denne blev først fremdraget ved Raadhusudstillingen 1901. Ved Kyhns Død slutter Karl Madsen en Artikel i »Tilskueren« med at fremhæve denne Karton: »Medens Skumringen falder, staar en Kvinde paa en Bro og seer ud over en Sø, der gjenspejler Aftenhimlen. Mod Sædvane var Figuren lykkedes for Kyhn, Tegningen var lydeløs, storstilet i sin enkle Holdning, let og dejlig i sin Behandling. Næppe noget af hans malte Aftenbilleder har i fuldere Maal været krydret af den danske Skarsommerskumrings bittersøde Vemod, klarere vist, hvor stor en Digter, hvor følsom en Naturelsker, hvor rig og fin en Kunstnerbegavelse der boede i Vilhelm Kyhn.« (Billedet er gjengivet i »Tilskueren« 1903.)

HERO OG LEANDROS

LORENZ FRÖLICH'S
TEGNINGER TIL GRÆSKE DIGTE
1859-1861
I
HERO OG LEANDROS

Udkast til Siderandtegning

FRØLICH var næppe glad i Sindet, da han sidst paa Aaret 1857 forlod Danmark for endelig at bosætte sig i Paris. Herhjemme øjnede han ingen Mulighed for at leve som Kunstner, og den store Skuffelse, som Kjøbenhavns Børsledere beredte ham ved omsider helt at gaa fra den ham mundtlig givne Bestilling paa fire store Billeder til Børssalen, var endnu en ret frisk Oplevelse. Det er sjældent, at et skarpt Ord kom over Lorenz Frølichs Mund eller nedskreves med hans egen Haand, men denne Episode har dog fæstnet sig hos ham i Ordene: »jeg blev skammelig behandlet«.

De første Par Aar i Paris optoges vel mest af smaa Bestillinger paa Illustrationer her hjemmefra og en større til »Deutscher Jugendkalender« for 1858. For 1859 har Krohns Fortegnelse ikke et eneste Blad eller nogen Illustration at notere. Derimod udstillede han 1860 paa Charlottenborg fem Malerier, deriblandt det foran gjengivne Familiebillede: »Efter den Lilles Fødsel«, der maa antages at være malt i Fontainebleau, hvor Datteren Edma ¹⁴/₈ 1859 fødtes. — I 1859 møder Frølich i Paris den højfornemme irske Adelsmand Edmond Fitz-Gerald, der forelagde Kunstneren Planer om store og omfattende Illustrationsværker, hvortil Frølich skulde tegne og radere Billeder. Hvorledes det er gaaet til, at denne Mand opsøgte Frølich, og hvorfra han havde Kjendskab til hans særlige Evner, har hidtil været uklart. Nu oplyser imidlertid Frølichs Datter, der den Gang ganske vist næppe var et Aar gammel, men som senere i Livet gennem ældre Slægt og Venner har indsamlet Oplysninger om disse Begivenheder, at Bekjendtskabet var gjort hos en Søster til Fru Frølich, der var gift med en gammel engelsk Dommer, John Hardwick. Disse Folk boede til Tider i Paris, og i deres Hus samledes ofte fornemme Englændere, og »Fitz-Gerald tilhørte virkelig en fornem irsk Slægt og var smuk og distingveret af Ydre. At han var Familiens sorte Faar og vistnok nødt til at fortrække fra England, vidste de ikke«. — Der i Huset kom han, indtil man — lidt før Frølich gjorde Opdagelsen — blev paa det rene med, at Manden var upaalidelig og end ikke gik af Vejen for at tilrane sig, hvad der forefaldt af Værdi. — En mere i det enkelte gaaende Fremstilling af dette Forhold foreligger i en Artikel af Karl Madsen: »En Række hidtil ukendte Illustrationer af Lorenz Frølich til Hero og Leander«, Kunstbladet Juli og August 1909. Den er skrevet i Anledning af det mærkelige og heldige Fund, en kjøbenhavnsk Antikvar fik tilsendt fra en Pariser-Kollega, nemlig en anselig Række Frølichske Tegninger, der viste sig at være tidlige Udkast til Musaios' Digtning »Hero og Leandros«, netop det første Værk som den protegerende irske Mæcen havde bestilt Tegninger og Raderinger til af Frølich. — Paa Kunstnerens Væg her i Kjøbenhavn havde man i mange Aar set hængende Rammer med et Udvalg af disse Kompositioner i mere for Radering gjen-

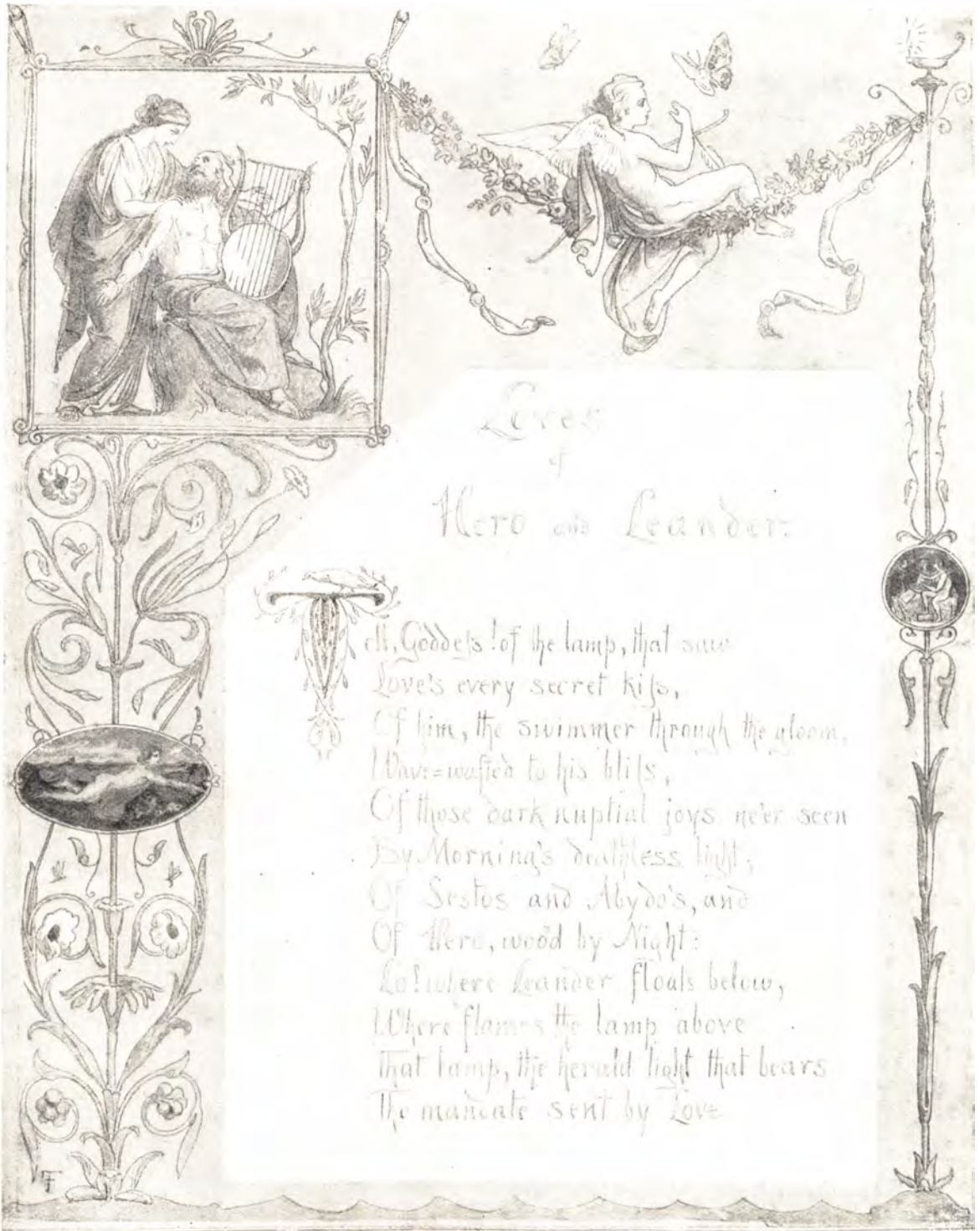
HERO OG LEANDROS

Udkast til Værkets Titelblad. Musæus viser Kunstneren Musens Manuskripttrulle.
Medaljonen Fitz-Gerald?

en større Serie af disse Blade udgivne af Foreningen »Fremtiden« (1899) med en Oversættelse fra Græsk af Musaios' Digt ved Sigurd Müller. I Anledning af denne Udgave har Frølich i nogle Breve til Sigurd Müller udtalt sig om Arbejdet. Han frygtede Vanskelighederne ved at faa Tegningerne tilfredsstillende gjengivne, »det bedste havde været, at jeg selv havde raderet Bladene, medens jeg var Herre over min højre Haands Bevægelser.« ... »Paa Titelbladet, skulde vi jo egentlig se baade Deres og mit Portræt, for paa Tegningerne til den engelske Udgave, som aldrig kom, havde jeg afbildet baade den engelske Oversætter og mig selv.« [Se her gjengivne Udkast i Pen til et saadant Titelblad.] — ²⁷/₁₂ 1898, kort før »Fremtiden« s Udgave fremkom, skri-

HERO OG LEANDROS

Loves of Hero and Leander.

Tell, Goddess! of the lamp, that saw
Love's every secret kiss,
Of him, the swimmer through the gloom,
Wave-washed to his bliss,
Of those dark nuptial joys ne'er seen
By Morning's deathless light,
Of Sestos and Abydos, and
Of there, woo'd by Night:
Lo! where Leander floats below,
Where flames the lamp above
That lamp, the herald light that bears
The mandate sent by Love

HERO OG LEANDROS

Udkast til Folket drager til Adonisfesten i Sestas

ver Frølich: »... Paavirkning herhjemme af Thorvaldsen og af Bissen, hos hvem jeg som Dreng var en flygtig Elev før jeg blev Maler, i München og Rom ved noget Studium af Antikkerne og ved at see Flaxmanns og Carstens' Tegninger, bragte mig til ej alene at nyde dette Skjønhedsrige, men ogsaa til deraf at optage Indflydelse paa min Naturopfatning og vel i det hele taget paa mine fleste Tegninger, uden at denne Paavirkning skjulte min Individualitet. . . . Senere i Paris 1859 fik jeg Opfordring til at gjøre [de] Tegninger til Hero og Leander, der nu skulde komme i Gengivelser. . . .« Om Fitz-Gerald bemærker Frølich kun at han brød med ham »fordi han stadig holdt mig hen med Snak« . . . »forresten er jeg Manden Tak skyldig, fordi han foranledigede mig [til] at gjøre disse Tegninger«. — Fru Edma Frølich Stages Oplysninger falder i Traad med Frølichs ovenfor citerede, stærkt reserverede Udtalelser. Fru Stage skriver: »en enkelt Gang forsøgte jeg at trænge ind paa Fader med Spørgsmaal desangaaende. Han svarede undvigende, at han aldrig havde følt Tillid til Manden, men været saa vanskelig stillet i den Tid, at han maatte gribe hvad der tilbød sig. Efter Faders Opfattelse var et Menneske ansvarlig for sine Sympathier. . . . Han beklagede sig aldrig over Affairen Fitz-Gerald, han anførte en Undskyldning for sit eget Vedkommende og undgik at tale om Sagen.« — Desværre bærer det engelske Subskriptions-Cirkulære, som findes ved Artiklen i Kunstbladet 1909, intet Aarstal. Der angives ej heller noget Oversætter- eller Udgivernavn. Derimod siges Indholdet at være: HERO AND LEANDER, A POEM BY MUSÆUS, WITH A SELECTION FROM THE GREEK ANTHOLOGY. The Greek Text and a Translation into English Verse. — Som man ser er Anthologien knyttet sammen med Hero og Leander, og det Hele gaar under Frølichs Navn: ILLUSTRATED BY 60 ORIGINAL DESIGNS, DRAWN IN OUTLINE BY LORENZ FRÖLICH. — Efterfølgende Uddrag af Breve, som Fru Frølich har sendt til London i Juni-Juli 1861, viser, at Frølich har opholdt sig der i længere Tid. Det kan nok antages, at Cirkulæret er en Frugt af dette Ophold, thi Frølichs Audiens hos Prins Albert maa være gaaet forud for Cirkulærets Affattelse. Der ligger mellem Papirerne et udateret Brev fra Prinsens Sekretær, der paa Tysk underretter Frølich om, at Prinsen har set hans Tegninger med største Interesse og venter at se ham en angiven Formiddag. — I et andet foreliggende Brev fra Hambro i London, der ogsaa er uden Datum og Aar, skrives: »Jeg haaber at det vil lykkes Dem at komme i Forbindelse med *Colnaghi* for han er den bedste; derefter kommer *Longmann*. . . .« Det ovenfor nævnte engelske Cirkulære bærer netop Forlæggernavnet: P. and D. Colnaghi, Scott, and Co. Publishers to Her Majesty. Blandt de paa Cirkulæret trykte Subskribent-Navne findes foruden: The Royal Library. Windsor, H. R. H. The Prince Consort's Library, ogsaa Baron Hambro (10 Expl.). — Fru Frølich skriver fra *Paris 1861* ^{21/6}. . . . Visst blef jag något bekländ om hjertat

igår afton, då vi hemkommo från Vincenne, och jag mottog ditt bref der du uttalade så föga förhoppning om dina arbeten. Ack min vän, jag håller Gud ske lof så mycket af dig, det jag kan vara lycklig oaktadt fattig och oaktadt *mes gouts princiers*. . . Efter hvad ditt bref säger i dag, så har du mera förhoppningar. Tack goda Renzo min, det du strax sände mig dessa rader. . . [Mlle Delang] deltog mycket i underrättelsen och hoppas du skall göra goda affairer med Longmann [engelsk Forlægger]; jag kan just ej säga att jag tror det, men är likvisst glad och mera lugn att dessa herrar sett dina saker och varit charmerade deraf. . . Jag berättade för Hardwick [hendes engelske Svoger] hvad du hittills uppnått i England. Han var förvånad öfver den nåden som Prinsen visat dig och att Drottningens bibliothecarie hade presenterat dig hos Longmann. Han rådde oss att ej släppa af dina lyckligt påbörjade steg, utan att öfvergifva Paris för London. . . . ^{10/7} 61. . . . Du säger mig ej om din subscriptionslista är satt i gång och om Prinsen har underskrifvit och på huru många. . . . I *la revue des deux mondes* har det egentligen stått om Fru Jerichau; . . . Aftonbladet har strax öfversatt det. Han berömmar i stora ordalag hennes kända penseltag, composition och teckning och allt hvad till konsten hörer af stora saker, men jag har sjelf ej läst det. Skaffa du dig nu lika goda artiklar i de engelske bladen, ty du ser nu, talenten är ej skattad, det är protection med mycken djerfhet; har man ej dessa tvenne saker, så kan talenten vara detsamma. . . . Jag hoppas Hetzel [Frølichs franske Forlægger] alltid väntar på dig, jag har ej vidare hört något från honom. Har du kunnat ritat något i England på de små barnteckningar som äro beställda? . . . ^{18/7} 61. Ditt bref som jag mottog igår gaf mig flera förhoppningar, men skulle vi vare tvungna lefva och bo i England, så innan man tar et sådant beslut, bör man naturligtvis vara säker som hade man svart på hvit att man der har verkligen att beställa, ty nu började du blifva känd här, och får visst arbete, fast kanske smått, men man bör ej öfvergifva det säkra för det osäkra. En mycket god sak vore det, min vän, om du kunde få sålt Hero et Leandros, blott jag tycker det er litet betalt om du skall bestå plåtarna, ty utom dit stora arbete det kommer göra dig, så har du ju en stor utgift i själfva plåten och sedan i ätsningen; beräkna väl detta, akta dig att man ej bedrar dig, tänk på huru falska människorna äro, och huru lätt man bedrar dig, . . . jag vil blott tillfoga att Fitz[-Gerald] har ännu intet varit hos mig oaktadt jag sändt ditt bref och sjelf tillfogat några rader; har han svarat dig ännu? eller er det en role han förmodligen spelar för att ännu abusere af dig, och kanske tror han, han skall få större del af Hero og Leandre, hvad tror du derom? — Samtidig med Frølichs Bestræbelser for at finde Forlægger i London, arbejdede Fru Jerichau selvbestaltet for at samle hans velhavende Familie til Støtte for Værkets Udgivelse. Der foreligger et langt Brev fra hende til Frølich, i hvilket hun bebuder, at hans

Leandros ved Solnedgang udenfor Templet. •Fremtiden•s Udgave

•Fremtiden-s Udgave To Sidefriser i Hero og Leandros. Efter oprindelig Udkast

Onkel, L. Frølich, og de to Morbrødre, Ferdinand og Peter Tutein, har givet hende Løfte om virksom Hjælp. — Hvorledes det er gaaet til at Foretagendet led helt Skibbrud, er det nu umuligt at overse. Frølich kom ikke til Rette med nogen Forlægger, og man forstaar, at det kostbare, men litterært navnløse Værk ikke har været fristende. Selv har han alligevel ikke vovet at være Forlægger, og Forholdet til den nu gjennemskuede Irlænder har vel ogsaa givet Anledning til Betænkeligheder. Allerede i Brev ¹⁹/₈ 1860 skriver Frølich at der er kommet Tilbud fra London om at honorere Hero og Leandros med 6000 frs., men Fitz-Gerald forlangte det tredobbelte. — Frølich siger i Brevet, at Forslaget vilde give ham 1000 Rdlr. for hans Arbejde, det vil sige for 60 Tegninger, som han mener at have anvendt tre Maaneder paa. Det beskedne Krav paa Honorar er lige saa mærkeligt som Oplysningen om, at han har gjort disse mange og stærkt gjennemarbejdede Kompositioner i saa kort en Tid.

Saaledes endte den store Opgave, der blev budt Frølich kort efter hans Ankomst til Paris. Hero og Leander Tegningerne, »som hører til de ynderigste og skønneste, nogen dansk Kunstner har skabt«, blev liggende ubenyttede i over fyrretyve Aar og kom aldrig offentlig frem saa rigt og festligt som Frølich i 1860 havde tilrettelagt Værket. Der er vel endog Grund til at formode, at de i London førte Underhandlinger allerede har drejet sig om et mere populært anlagt Værk. Fra denne Tid og fra disse Forhandlinger stammer maaske den Vignet med legende Eroter paa Siv og Ranker, der første Gang blev benyttet i Særtrykkene af Krohns Fortegnelse 1900, og som forelaa i en Stok til Bogtryk. En saadan populær Form for Planerne staar ogsaa i bedre Forhold til det Honorar, som Frølich nævner som værende nogenlunde antagelig. — Hvorom alting er, denne Mulighed har næppe stemmet med Frølichs Lyst, den har højst været en Nødhjælp for at hjælpe over Skuffelsens værste Byrde og de første Pariser-Aars vanskelige Pengeforhold.

Det er sikkert rigtigt, hvad Karl Madsen i sin Artikel, Kunstbladet 1909, siger om Frølich: »Han blev hurtigt og godt betjent af Inspirationen og Fantasien. Han var jo ogsaa mere af en benaaded Poet end af en taalmodig Slider. Men han har alligevel arbejdet med sine Kompositioner. Der har været forskellige Planer for Illustrationernes Format og Karakter; han har omtegnet dem mange Gange og stedse underkastet Udkastene fornyet kritisk Prøvelse, især anstrengt sig for at skaffe Kompositionerne de rigeste og mest udtryksfulde Linier. Det endelige Resultat er dog ikke altid det bedste. Stregen har størst Friskhed og Liv i de over løse Blyantsskitser paa Kalkerpapir optegnede Udkast, der danner Hovedparten af de Tegninger, som er komne fra Paris og rimeligvis stammer fra *the Fitz-Gerald-Collection*.« Angaaende Forholdet til det store Raderings-Værk *Amor og Psyche*, der affødtes af Arbejdet med de mindre græske Digtninger, siges videre af samme Forfatter i Kunst-

bladet: »Ellers har selv de sirligst optegnede Illustrationer til *Hero og Leander* det store Fortrin for deres Efterfølgere, at de er lettere behandlede, i Reglen kun Omridstegninger i Pen med svage Toner hist og her angivne i Blyant. De har ogsaa en meget smukkere Stil. Denne er udpræget Frølichsk, men det er dog rigtigt, naar Sigurd Müllers Fortale til »Fremtiden«s Udgave kalder disse Tegninger det af alle Kunstnerens Billedværker, *som i fuldeste Maal kan siges at være undfanget i den græske Oldtids Aand og skabt i dens Stil*. . . . En hidtil ukendt Komposition [til Hero og Leander] skildrer Folkeskaren, der strømmer til Midsommerfesten for Adonis i Afrodites Tempel. Fremstillingens glimrende Livfuldhed hæver sig over Musæos' Beretning. . . . Mærkelig er Frølichs Ævnè til at give Landskabsbaggrunden en egen heroisk Stil og Stemning, enten han viser os Hakon Jarls barske Offerlund, Asger Rygs sjællandske Morgenlandskab eller en Festdag ved et græsk Tempel nær Kysten af Hellespont. Frølichs Illustrationer er Digt over Digtet. . . . Medens Leander pønser paa at vinde Hero, svinder Dagen, og gennem Skygger af Mulm stiger Aftenstjærnen paa Himlen. En herlig Komposition viser Leander staaende udenfor det doriske Tempel, da Solskiven synker i den spejlblanke Sø, og Aftenstjærnen mellem vigende Skyr svæver frem som en mægtig Gudinde, til hvem han henvender en stille Bøn om naaderig Beskyttelse.« – Om de to i *Fremtiden«s* Udgave ikke medtagne Blade, der her trykkes efter Pariserseriens Udkast, skriver Karl Madsen: »Da Vinterstormen bryder Bølgerne i Brændingen mod Kysten, landsætter Søfolkene deres Skib. Hero kan alligevel ikke styre sin Længsel efter Leander. Fornuften, en gammel Kvinde, der hyller sig i sin Kappe, advarer hende forgæves. Hero har tændt Lampen og skærmer med sin Haand over den viftende Flamme, medens hun fører den til det Taarnvindu, hvorfra dens Lys skal bringe Bud til hendes Elsker. . . . Det er vidunderlig godt digtet af Frølich. . . . Desuden har Gruppen – og hele Sidens Komposition – henrivende Linjer. Som passende Allegori er i Indramningen indsat en Fakkellandskab omsværmet af Sommerfugle, der vil svide Vingerne og finde Døden i dens Blus.« Om selve Stormnatsbilledet læses: »... Lystne efter Kamp og Leg fremstormer buldrende Tritoner, Nereider og Forkys' Æt i en dyb Bølgedal. Ude over Søen fyger kun en gammel Havgud frem efter et elskende Par. Men oppe i Luftens forrevne Skyr rejser sig en uhyre stor og fantastisk Skikkelse, en langskægget og vinget Kæmpe, fra hvis udbredte Arme Hagelbygers Isklumper og Strømme af øsende Regn ubarmhjærtigt pisker ned over Strædet mellem Heros Taarn og Abydos, Leanders By. . . . Netop saaledes skildrer Ovid Søndensstormen, som efter Befaling fra Fader Zevs bringer Syndfloden over Jordan. . . . Mange af disse Tegninger skylder en ikke uvæsentlig Del af deres Skønhed Indramningernes nydelige Linjeslyngninger. . . . Forbilledet er her tydeligt nok Rafaels Loggier, der jo

HERO OG LEANDROS

Havets urolige Dyb og Strømmens vandfyldte Afgrund
Rystede Vinterens Stormslag vildt, og bestandig de blæste,
Piskende Havet med Slud overalt. Mens Bølgerne brødes,
Skuden den sorte drog Skipperen op paa de modvendte
Bredder,

Frygtende ræd for Vinterens Storm paa det troløse Havdyb.
Dig, du kække Leandros, holdt Skræk for Vintren og Havet
Ej fra din Vej; der sendtes dig Bud og Varsel fra Lampen.
Tegnet, der meldte om Kærlighedsfryd – du kendte dets
Flamme –

Lokker dig ud paa det rasende Hav med Foragt for dets
Vrede,

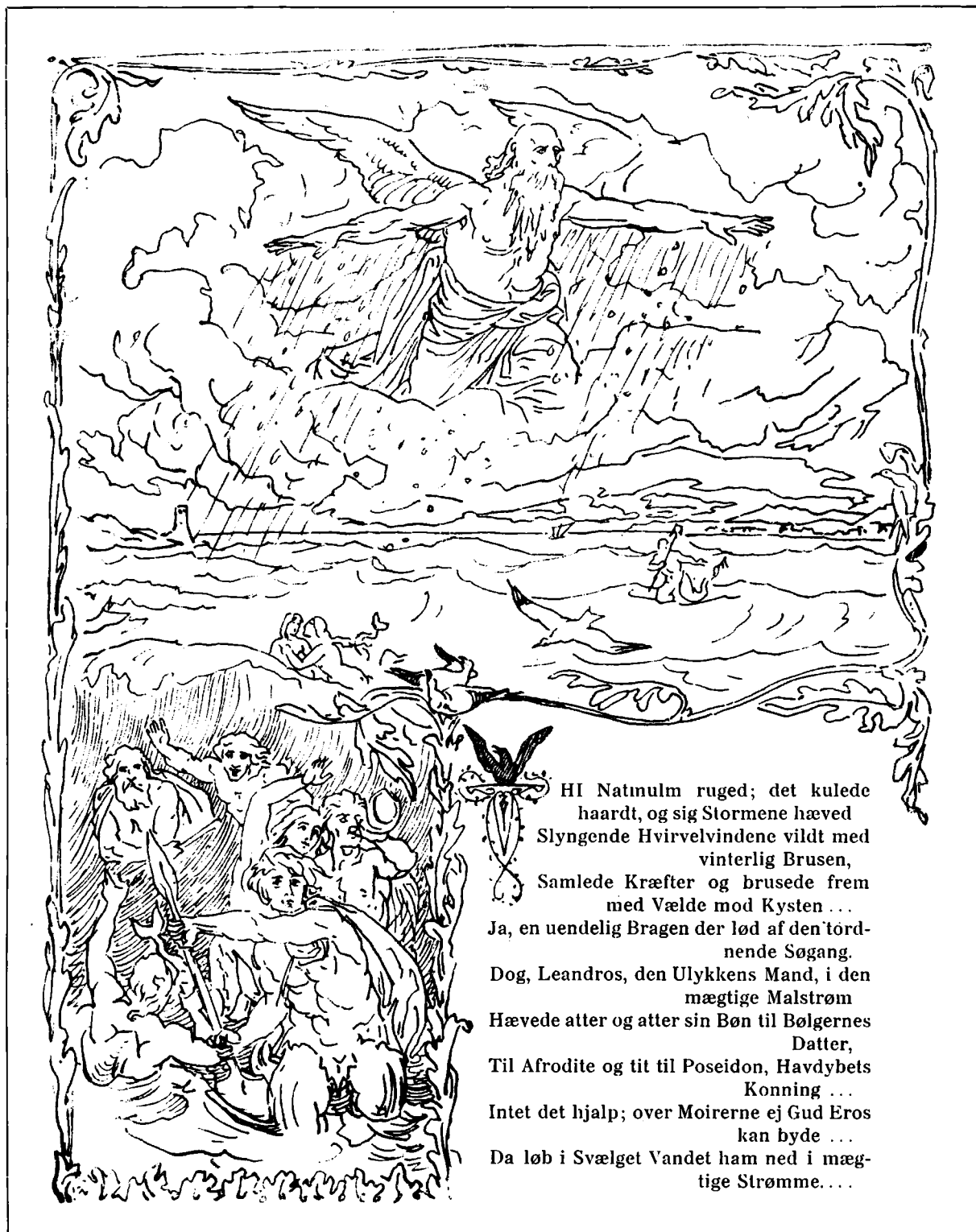
Ubarmhertigt og lumskt, som det var. Ulyksalige Hero!
Heller i Vinterens Tid du dog burde savnet Leandros,
End du paany skulde tændt hin Kærligheds Døgnfluestjerne;
Men det var Elskov og Skæbnen, der bød; af Længselen
daaret

Op hun tændte et Dødningeblus, ej en Kærlighedsfakkell.

Udkast til Hero tænder Lampen trods Vinterstorm og Fornuftens Advarsel

HERO OG LEANDROS

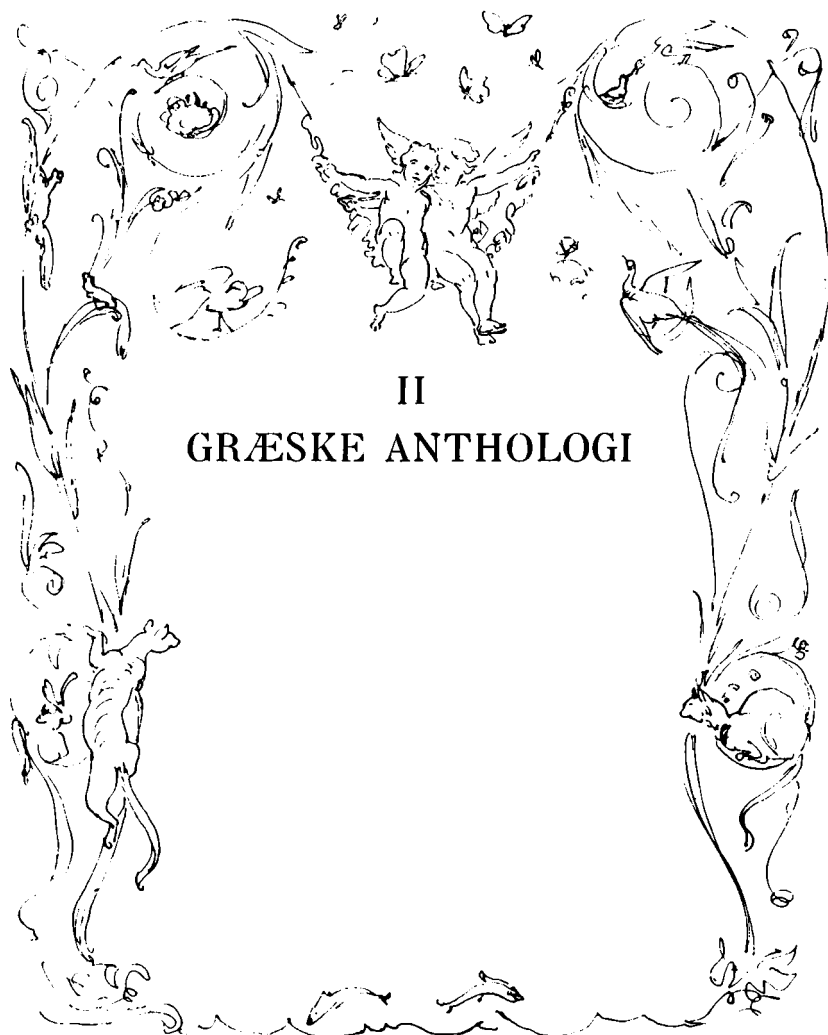

HI Natnulm ruged; det kulede
haardt, og sig Stormene hæved
Slyngende Hvirvelvindene vildt med
vinterlig Brusen,
Samlede Kræfter og brusede frem
med Vælde mod Kysten ...
Ja, en uendelig Bragen der lød af den tord-
nende Søgang.
Dog, Leandros, den Ulykkens Mand, i den
mægtige Malstrøm
Hævede atter og atter sin Bøn til Bølgernes
Datter,
Til Afrodite og tit til Poseidon, Havdybets
Konning ...
Intet det hjalp; over Moirerne ej Gud Eros
kan byde ...
Da løb i Svælget Vandet ham ned i mæg-
tige Strømme...

Udkast til Uvejret over Strædet mellem Alysos og Heros Taarn

atter byggede over Dekorationen af Titus' Bade... En ganske lignende Linje-ornamentik havde [Frølich] allerede mestret, da han som 19-aarig fremstillede Alfernes Strid paa den [her S. 29] afbildede Indramning for et Spejl. . . Oprindeligt havde Frølich til Hensigt at indramme en Del af den ret vidtløftige Tekst med Ranker, hvor kun Eroterne optræder. . . Omsværmet af Sommerfugle gynger et lykkeligt Genie-Par sammen paa en Blomsterguirlande. Maa-ske viser disse Tegningers fuldendte Gratie Frølich fra hans allerbedste Side. . . Rankerne med Eroternes Leg stiller jo ikke Fordringer til at betragtes som tegnede i nogen historisk Stilart. Mindst den antike. Og dog viser netop de allerklarest, at Frølich i Ævner og Anlæg havde noget til fælles med de Kunstnere, som smykkede Væggene i Pompejis Patricierhuse, undertiden jo ogsaa med Fremstillingen af legende Eroter. . . Deres Arbejde var ikke stiliserede Kopier af Modelstudier, ingen akademisk Lærdom tyngede deres Hoved eller Hænder. Men de havde medfødt Skønhedsfølelse, sikker Rytmesans, en lys og rig Fantasi, som vidste nøje Besked om vidunderlige Skikkelser, der svæver i Rummet uden at ses af almindelige Dødeliges Øjne. – Blødet hos Frølich er tyndere og blegere, end det var hos disse i deres Art uforlignelige Mestre. De vilde dog næppe selv have fornægtet Slægtskabet med den Kunstner, som har fremstillet Hagbarth og Signes Ridt over Skyerne til Frejas Bolig og tegnet os Illustrationerne for *Hero og Leander*.«

DEN foran omtalte anden Serie af Frølichs Tegninger til græske Digtninger, som ogsaa blev foranlediget af Fitz-Gerald, er nu, for saa vidt de fandtes i Frølichs Efterladenskaber, samlede i Haandtegnings-Samlingen i Statens Museum for Kunst. Om disse smukke Arbejder, der paa faa nær maa antages udførte i Paris omkring Aaret 1860, har Sigurd Müller skrevet en større Artikel i »Kunstmuseets Aarsskrift« I, 1914. Fra denne Afhandling hente vi efterfølgende nærmere Oplysninger; desuden er nogle af Aarsskriftets Gjengivelser velvilligst stillet til Raadighed for nærværende Bog. — Sigurd Müller refererer i sin Indledning følgende Udtalelser af Frølich: »Saa tog jeg da til Paris og gav mig ind under Couture. Men det blev nærmest en Skuffelse. Hvad jeg lærte i hans Atelier, var ikke store Sager; mange af de Timer, jeg tilbragte dér, gik med efter hans Ønske og, som det skulde hedde sig, under hans Vejledning, at lave Kompositioner, hvoraf han kunde bruge et og

andet til sine Billeder. . . .« Frølich har maaske »noget undervurderet den Betydning, det havde for ham at arbejde i det franske Atelier. Der foreligger i alt Fald Malerier, særlig en Række Modelstudier i Olie, fra den første Parisertid, der synes at vidne om Paavirkning fra en udviklet Penselmester og habil Kolorist; nogle af dem staar med en Kraft i det pastose Foredrag og en Glød i Farven, som der ikke findes noget tilsvarende til i Frølichs tidligere Arbejder. . . . [se S. 251]. Vist er det i alt Fald, at han netop i den Tid vandt nær op mod den Fuldkommenhed, han ikke mange Aar efter skulde naa i den Kunst at sætte Figurerne og alt andet saaledes paa Plads i Rummet, at intet deraf kan flyttes, uden at Billedvirkningen forringes derved. . . . Nær til Fuldkommenhed, blev der sagt. Helt naaede Frølich først under sit andet Pariserophold 1857-1872 det Højdepunkt, som det overhovedet undtes ham at udvikle sig til i Egenskab af Kompositør og Tegner. . . . Den græske Anthologi er en Samling versificerede Smaastykker i broget Blanding; . . . af deres Forfattere hører den langt overvejende Del hjemme i den klassiske Oldtid, enkelte dog i de første kristne Aarhundreder . . . den indeholder Poesier af 47 Digtere og rækker saa langt tilbage som til Solon; senere fortsattes Arbejdet af flere, indtil op i det tiende Aarhundrede e. Kr., da den store Samling fremkom, der . . . blev det væsentlige Grundlag for den ældste trykte Udgave, Firenze 1494. . . . Kobberstiksamlingens rige Erhvervelse indbefatter 40 Blade; Tallet paa Tegningerne er imidlertid langt større, idet Kunstneren jævnlig har brugt begge Sider af Papiret og i ikke faa Tilfælde sat to eller flere Kompositioner under eller ved Siden af hinanden. . . . For Belysningen af Frølichs Arbejdsmaade er disse Ting af overordentlig Værd. . . . En genial Improvisator er han blevet kaldt, og for saa vidt med Rette, som den lynsnare, umiddelbare Inspiration er væsentlig bestemmende, om end ingenlunde for al hans Virken, saa dog for det deri, der gør ham til den han er. . . . At Frølich, som man tænker sig det, kom let til sine Resultater, rystede Kompositionerne ud af Ærmet, er Overtro. Vi kan trygt gaa ud fra, at kun ganske faa af de Tegninger, han lod komme ud blandt Folk, er gjort færdige i én Støbning. . . . men han var ikke alene en træfsikker, snarraadig Kompositør, men i Sammenhæng dermed en ihærdig Arbejder, udstyret med den ømme kunstneriske Samvittighed, en Selvkritik, som vanskeligt lod sig tilfredsstille. En skarptseende Kunstdommer – en gennemkultiveret, overmaade klog Mand.«

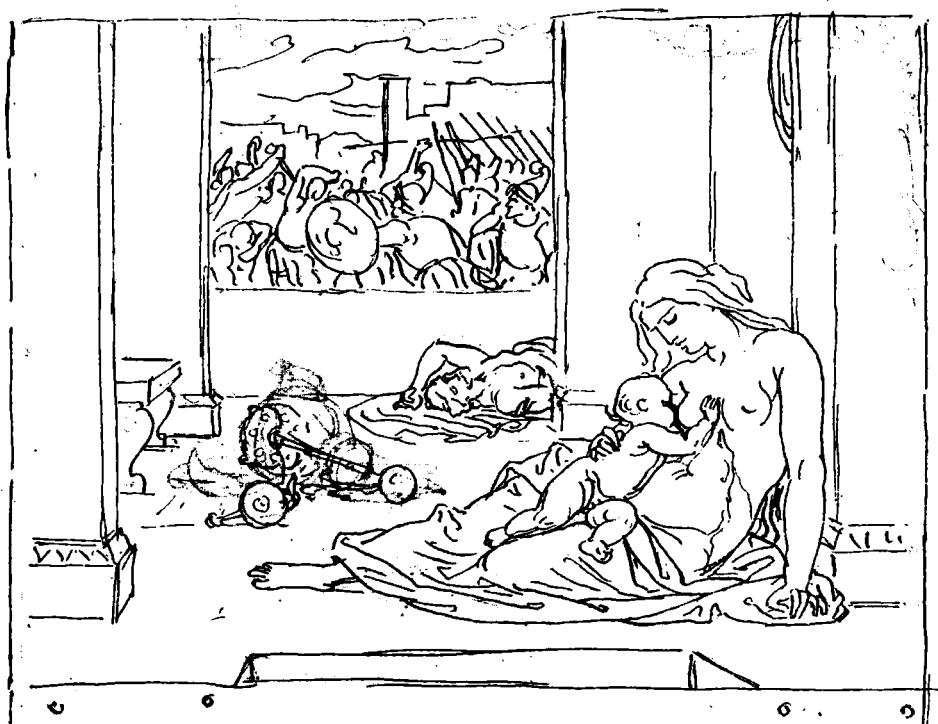
»Mellem Tegningerne til Anthologien er der ikke faa, som det er umuligt med Sikkerhed at henføre til noget bestemt Digt. . . . Over for andre kan man vanskeligt værges sig mod den Tanke, at Mr. Fitz-Gerald, Fantast som han var, har leveret Frølich Tekster, der mindst lige saa meget skyldtes hans egen Opfindsomhed som nogen af Anthologiens Digtere. . . . Tegningerne med

Nymfernes frugtesløse Forsøg paa at slukke Eros' Fakkell. Til Digt af Marianos

Nymfernes frugtesløse Forsøg paa at slukke Eros' Fakkell slutter sig til et Digt af Marianos, det samme, som Shakespeare har lagt til Grund for sin Sonnet Nr. 154 (oversat paa Dansk af Adolf Hansen). Under Platanerne laa Eros, hensunken i mild Slummer. Nymferne kunde faa fat paa hans Fakkell. Og de sagde: »Hvorfor skulde vi nu tøve? Lad os slukke den, saa slukker vi med det samme Branden i Menneskehjerterne.« Vandet, hvori de sænkede Fakkelen, slukkede den dog ikke, men slog op i Flammer. Siden den Tid bruger

de elskovsgrebne Nymfer dette Vand til deres Bad.« . . . »Til et Dobbelt-distichon af Æmilianus hører en saare skøn og storstilet Penneskitse og et Par løsere Udkast. I Forgrunden ses i halvt liggende Stilling en Kvinde lænet med Ryggen imod en rummelig Hals Sidevæg; hun synes nær ved helt at synke sammen, holder sig oppe ved at stemme venstre Haand mod Gulvet; Hovedet bøjer sig ned efter, Øjnene er lukkede. Endnu kan hun dog med højre Haand støtte ved Barnet, som ligger i hendes Skød og drikker af det højre

«Selv i Dødens Stund vaager Moderkærligheden over Barnets Tarv.»
Til Digt af Æmilianus

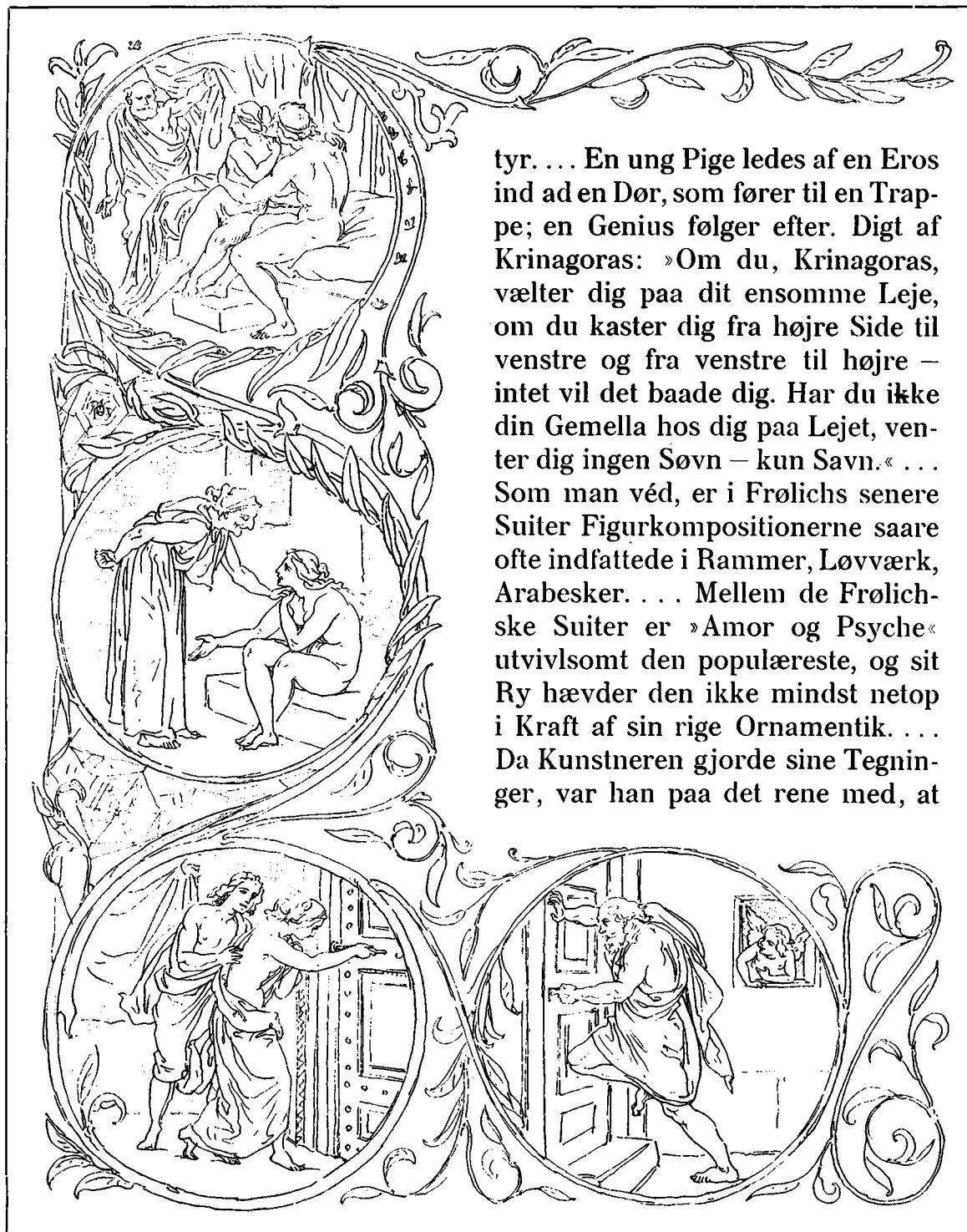
Bryst, under hvilket en fremvældende Blodstrøm er antydet. . . . : Tag, siger Digteren, nu din Moders Bryst, du lille Stakkel; aldrig mere skal du faa Die hos hende. Drik for sidste Gang af Kilden, som har sit Udspring fra en døende. Fældet ligger hun, slagen med Sværd. Men selv i Dødens Stund vaager Moderkærligheden over Barnets Tarv. . . . En ejendommelig Plads mellem Bladene indtager det, hvorpaa Frølich paa Grundlag af en pudsig Humoreske af Makedonios Hypatos har skildret et Ægtepars Gensyn, efter at Manden nogen Tid har været borte fra Hjemmet. Det er ham der har Ordet: »Just som jeg gik og tænkte paa, hvor rart det kunde være, om min Kone vilde lægge sig til at dø, kom jeg til at nyse, og det traf sig saaledes, at det netop var i Nær-

heden af en Grav. Men det var en Nysen hen i Vejret. – (Paa Bladet staar skrevet: At nyse betyder noget godt. Saa maa vel Nysen ved en Grav betyde et glædeligt Dødsfald.) – Min Kone skal saamænd nok holde sig fri for alt, hvad ondt nævnes kan, enten det saa er Sot eller Død.« . . . Fire sammenhørende Kompositioner paa et Blad med udsparet Plads til Tekst. – Et ungt Par paa Lejet overrumples af en gammel Mand. – Paa Husets Ydertrappe

•Just som jeg gik og tænkte paa, hvor rart det kunde være, om min Kone vilde lægge sig til at do . . .
Til en Humoreske af Makedonios

sidder en nøgen ung Kvinde; en gammel Kone synes at trøste hende eller give hende Raad. – Det unge Par gaar ind i Kammeret og laaser Døren efter sig. – Oldingen gør sig forgæves Umage for at bryde Døren op; en Erot kigger ud ad Vinduet til ham. Til Digt af Rufinus: »Hvem har dog banket dig og kastet dig ud, nogen, som du er? Hvem har haft saa haardt et Hjerte og saa forblindede Øjne? Han har nok overrumplet dig sammen med din Elsker, da han kom uventet hjem. Ja, saadan kan det gaa, saadan er det jo, alle Kvinder bærer sig ad. Pas for Fremtiden paa, du, som er indenfor, medens den anden er ude, at laase Døren godt, for at sligt ikke skal hænde dig mere end den ene Gang!« . . . Dobbeltbillede: En Yngling, søvnløs paa sit Leje, drilles af en Sa-

tyr. . . . En ung Pige ledes af en Eros ind ad en Dør, som fører til en Trappe; en Genius følger efter. Digt af Krinagoras: »Om du, Krinagoras, vælter dig paa dit ensomme Leje, om du kaster dig fra højre Side til venstre og fra venstre til højre – intet vil det baade dig. Har du ikke din Gemella hos dig paa Lejet, venter dig ingen Søvn – kun Savn.« . . . Som man véd, er i Frølich's senere Suitter Figurkompositionerne saare ofte indfattede i Rammer, Løvværk, Arabesker. . . . Mellem de Frølichske Suitter er »Amor og Psyche« utvivlsomt den populæreste, og sit Ry hævder den ikke mindst netop i Kraft af sin rige Ornamentik. . . . Da Kunstneren gjorde sine Tegnninger, var han paa det rene med, at

•Hvem har dog banket dig og kastet dig ud, nøgen, som du er. . . .
Til Digt af Rufinus

han ikke skulde bringe disse til endelig Udførelse uden fremmed Hjælp; en fagmæssigt uddannet Raderer skulde have væsentlig Indflydelse paa, hvad der vilde blive bragt frem for Offentligheden. Saa kunde han da i Tillid til sin dygtige Medarbejders Rutine give sig – som Tegner – i Kast med Opgaver, hvis Løsning han som Raderer ikke følte sig voksen, kunde arbejde med fuld Frihed uden at trykkes af Tanken om, hvorledes han skulde faa det tegnede over paa Pladen, kunde tage Sigte paa Virkninger, som han nok med Pennen, men ikke med Naalen var i Stand til at mestre. – «

•Om du vælter dig paa dit ensomme Leje, om du kaster dig fra højre til venstre... intet vil det baade dig...•
Til Digt af Krinagoras

Udkast i Pen til et Digt fra Anthologien

»L'AMOUR ET PSYCHE« – »LORD'S PRAYER« – »DRONNING DAGMAR-VISEN«

Da Frølich havde arbejdet sig ud af den Blindgade, Fitz-Geralds Projekter førte ham ind i, formaaede han – som han senere udtrykte det – at være ham Tak skyldig fordi han havde lært den klassiske Digtningens Æmnekreds at kjende. – Sammen med den store Række Tegninger, vi lige har beskæftiget os med, og som aldrig kom videre end paa Papiert, findes i Frølichs Samlinger den her i formindsket Form gjengivne, i Omrids udførte Radering, der fremstiller Odysseus' Tale til Achilleus, Iliadens IX. Sang. Afstrykket er i Format som Hero og Leandros og Anthologi-Billederne, og Bladet er af Frølich signeret 1860. Det synes mærkeligt, at han ogsaa har syslet med Homer paa den Tid hvor han ellers havde Hænderne fulde nok, men Frølich formaaede i Aarene mellem 1860-1870 det utrolige. Tilmed fremgaar det af efterfølgende Brev, det samme hvorfra vi S. 298 hentedede Oplysningen om det engelske Honorar-Tilbud for Hero og Leandros, at han i 1860 var paa Marienborg, hvorfra han 19. August tilskriver Thorald Læssøe:

Kjære Thorald. . . Møen gjemmer mange glade og sørgelige Minder for os, der gennemgik vi faae men sørgelige Dage ved vor Førstefødtes Dødsleie, og den lille Grav gjenkalder det Tab. – En Ven i Paris skrev den Gang et smukt Brev til min Kone, Barnehimmelen, og jeg har gjort en stor Composition deraf, som har behaget Mange i Paris og her i Landet. – Vor lille Edma er bleven hos min Moder; af den og flere Grunde have vi lidt Hast. – Vi ere fra Marienborg, hvor jeg fandt Meget smukt og blomstrende, men min Onkel betydeligt ældet – i Dag taget til Lindersvold hos min Svoger Fr. Brun, – hvor der findes en prægtig Børneflokk. . . Min Onkel paa Møen købte foruden mit Familiebillede det lille Dyrestykke og Spillerne. . . Det er paa Tiden at jeg faaer nogle Resultater med mine Arbejder; i Aar bliver jeg 40 Aar; endnu har jeg Haab og Mod. . .

Det eneste Aftryk af ovennævnte Kontur-Radering til Iliaden, som vi kjender, viser den

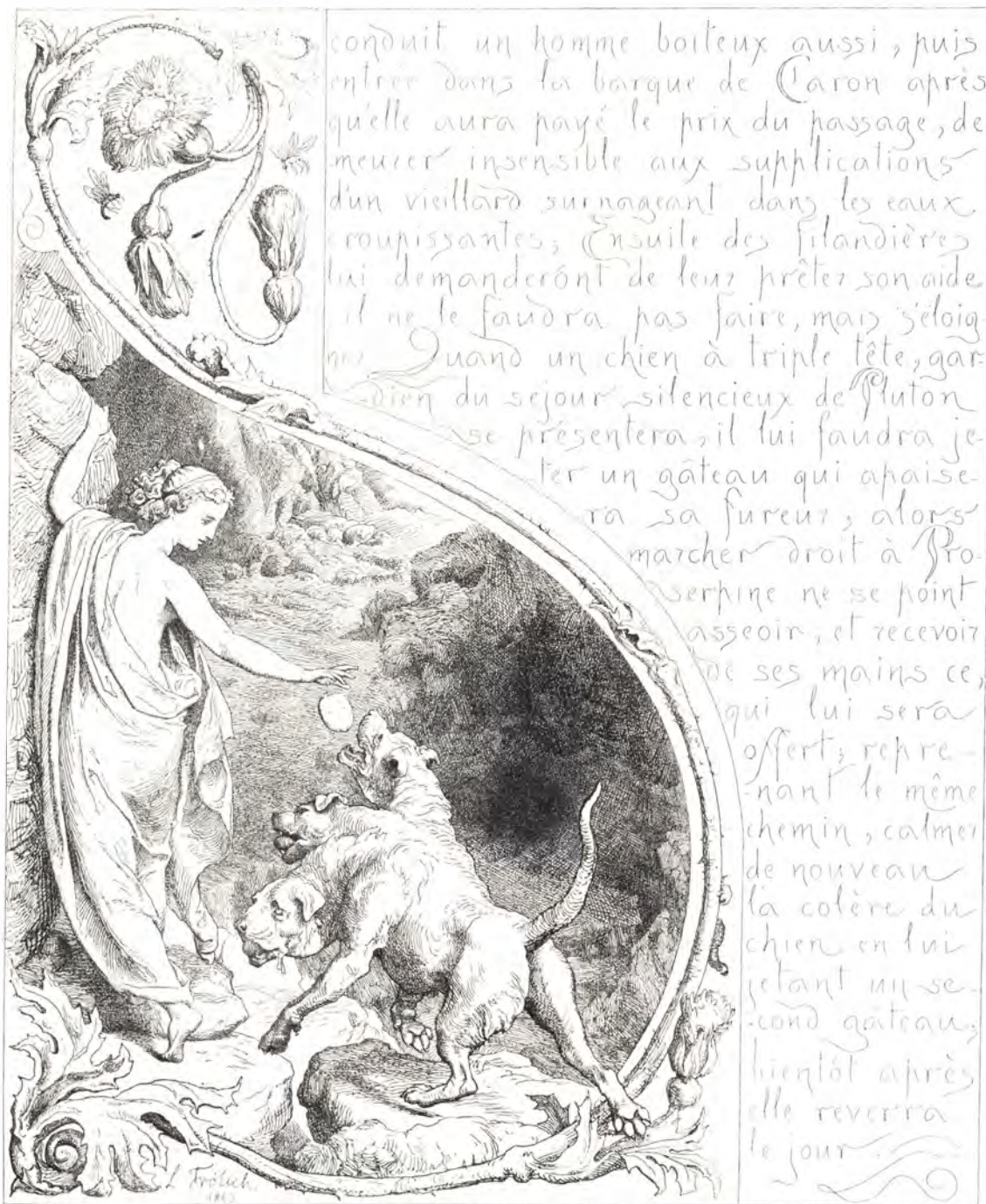

Komposition til Iliadens IX. Sang. Efter en Radering i Kontur fra 1860. $\frac{7}{8}$ St.

ny Arbejdsform som Frølich nu indretter sig paa. Aftrykket er nemlig delvis dækket med Blyantstener i lidt forskellig Styrke, en Angivelse, der aabenbart er beregnet som Vejledning for den professionelle Raderer, der mentes at skulle fuldføre Pladen til Trykning. Frølichs Toneangivelser kopieredes nemlig ved Hjælp af de maskintrukne, fine Toner, som vi især kjende fra de raderede Hæfter »FADER VOR« og »VISEN OM DRONNING DAGMAR«, der begge blev færdige 1863. Medens Frølich maaske selv har gjort hvad der i disse to Serier er raderet i fri Streg, er det andre, der med Virtuositet har gjengivet de tonede Partier. Bedst er Resultatet i Dagmar-Visen, der i det Hele, ogsaa hvad Kompositionen angaar, er et æglere Arbejde, der bærer stærkere Præg af at være gjort med Frølichs egen Haand, end »Fader Vor«. – Aaret forud havde Frølich fuldført det store Værk »L'AMOUR ET PSYCHE«, der bestaar af 20 anselige Blade, og som først – ligesom »Fader Vor«s to Udgaver, den engelske og franske – udkom paa Frølichs eget Forlag. – I dette Værk er

de maskintrukne Toner kun anvendt i den mindre Titelvignet og i det sidste store Blads Nathimmel. De fleste Figurer i de rige Kompositioner maa antages raderede af Frølich selv, medens de dekorative Indramninger og alle Figurers Omgivelser stammer fra Frølichs professionelle Medhjælper. I nogle Tilfælde ser det ud, som ogsaa Figurerens Behandling i Raderingerne stamme fra Medhjælperen; det er ialfald vanskeligt at afgjøre, hvor Mesteren holder op og Svenden begynder, thi det drejer sig her om Medhjælp af den habileste Slags, der helt igjennem kjender Melierens fineste Kunstgreb. En vis Valenhed i den frie Streg kan dog ofte vise, at det næppe er Frølichs egen Haand, der har ført Radernaalen. Her gjen gives et af Bladene efter Raderingen, et andet efter Frølichs Originaltegning. Saadanne Originaltegninger maa have foreligget til alle Bladene og har været nødvendige for hans Medarbejder, men kjendes nu ikke. Uden den fortrinlige Hjælp, Frølich har raadet over, havde det sikkert været umuligt for ham at fuldføre dette store Arbejde i 1862. Han var tilmed i det samme Aar stærkt optaget af andre Arbejder, deriblandt hans første Børnebog, der udkom i

conduit un homme boiteux aussi, puis
 entrer dans la barque de Caron après
 quelle aura payé le prix du passage, de
 meurer insensible aux supplications
 d'un vieillard surnageant dans les eaux
 croupissantes; Ensuite des filandières
 lui demanderont de leur prêter son aide
 il ne le faudra pas faire, mais s'éloig-
 ner. Quand un chien à triple tête, gar-
 dien du séjour silencieux de Pluton
 se présentera, il lui faudra jeter
 un gâteau qui apaise-
 ra sa fureur, alors
 marcher droit à Pro-
 serpine ne se point
 asseoir, et recevoir
 de ses mains ce,
 qui lui sera
 offert, repre-
 nant le même
 chemin, calmer
 de nouveau
 la colère du
 chien en lui
 jetant un se-
 cond gâteau;
 bientôt après
 elle reverra
 le jour.

Psyche kaster Kager i Kerberos' Gab. Efter Raderingen i *-L'Amour et Psyche-*

Oktober Maaned. – »Amor og Psyche« maa ogsaa være udkommet paa et tidligt Tidspunkt i 1862, thi den var kjendt herhjemme sidst paa Aaret. – Dette i sin Art pragtfuldt gjennemførte Værk vakte vel ogsaa i Frølichs Fædreland Opmærksomhed – Forlodssubskriptionen i Danmark var efter vore Forhold ikke ringe – men alligevel, fra de Sider, hvor Frølich helst ønskede Anerkjendelsen, udeblev den. Hvorledes selv hans nærmeste Venner blandt Kunstnerne dømte om Arbejdet, ses af efterfølgende Brev. Vilh. Kyhn skriver 1. December 1862:

Kjære Ven. . . Du skal engang have klaget over at Dine Venner i Kbhvn. havde glemt Dig, jeg vil haabe at jeg ikke var imellem dem (skjøndt jeg ikke er mellem de ældste), da jeg aldrig, om jeg end ikke saa mere Brev fra Dig vilde faae de Tanker. Vær overbeviist om at Veien til Dig har jeg ofte gaaet og kanskee den er voxet noget til, men blev den end nok saa tilvoxet, jeg skulde endda nok finde den. En Grund til mit sjeldne Skriverseri er vel ogsaa det Tryk som Livet lægger paa mig, eller rettere Midlerne til at holde Livet, som stadigt ere smaae, skjøndt det var Synd at klage, da jeg dog aldrig har sultet, om det end ofte har været nær ved det. . . . Jeg har begyndt at holde Tegneskole hjemme et Par Gange om Ugen. Det er jo ikke det Fornøieligste, men jeg var nødt til det. Vi have nu fire Børn saa Du kan vide der skal Noget til, og skjøndt jeg troer at jeg ikke er ødsel, saa forstaaer jeg dog ikke at knibe til det Yderste. . . . Der var i Sommer Tegnælærerposten ledig i Sorøe og jeg kunde nok have faaet den, men havde ikke Mod til at blive Embedsmand og opgav Tanken derom snart for ikke at plages af urolige Tanker. Dalsgaard tog saa imod den, til min store Forundring, da han, efter mit Skjøn havde meget mindre Grund til et saadant Offer end jeg. Jeg vil ønske han aldrig maae komme til at fortryde det. . . . Underligt vilde Du vel synes det var, om jeg ikke sagde et Ord om din Psyche, hvortil jeg er meest tilbøielig, men jeg tænker ikke min Mening vil gjøre Dig ondt, og derfor vil jeg sige Dig den, og den er, at jeg ikke kan gaae ind paa Formen eller Aanden deri. Det forekommer mig at det er for langt borte fra græsk Aand, altfor let, hvilket ikke skal sige, at jeg ikke kan fornøie mig over meget i Fremstillingen, og havde jeg Raad, saa vilde jeg nok eie den. . . .

En af Flensborg Vennerne, Arkologen C. Engelhardt, skriver mere velvilligt 3. Juli 1863:

Kjære Frølich! Der er mange iblandt os, som gjerne vilde gjøre Bekjendtskab med Deres *Journées de Mlle Lili* og Kunstforeningens Bestyrelse er overbeviist om, at den vil imødekomme manges Ønsker ved at lade nogle Exemplarer komme til Bortlodning. Vil De gjøre os den Tjeneste at sende os nogle Exemplarer. Vi kjende ikke Prisen. Er denne under Prisen for *Amor og Psyche* vil jeg bede Dem om en 4-5 Exemplarer. Skulde de være dyrere derimod kun tre. Jeg haaber at De vil undskylde at jeg gjør Dem Uleilighed hermed, men jeg veed ikke om de kunne faaes i Kjøbenhavn. . . . Deres Venner her glæde sig meget over, at det gaacr Dem saa godt, og at De giver saa mange smukke Livstegn fra Dem. Deres *Amor og Psyche* har skaffet Dem mange Beundrere selv i Flensborg. Deres hengivne Engelhardt.

Angaaende Dronning Dagmar Visens Tilblivelse har Frølich først paa Aaret 1863 besvaret en Bestilling fra Kunstforeningen i Kjøbenhavn imødekommende. Den daværende Formand, N. C. L. Abrahams, giver endelig Svar 18. Marts: »Bestyrelsen har af Deres Skrivelse med Fornøjelse erfaret, at De er villig til at udføre et Arbejde for Selskabet. Den Sum vi kunne disponere over til saadanne Arbejder er c. 1400 Rdl. eller 4000 francs. . . . Hvad nu Æmnet angaaer, da vil man naturligviis ikke foreskrive Dem noget Bestemt, kun gjentager jeg den Betingelse, at Digtet er Dansk. . . . Jeg nævner eksempelvis: Kæmpesviserne Dronning Dagmar og Niels Ebbesen; Oehlschlägers Romancer . . . Chr. Winthers Træsnil . . .« Frølichs Svar kjender vi i efterfølgende Kladde: » . . . Jeg havde tænkt

Kærlige de deres Anker
 alt paa den hvide Sand,
 let var Strange Ebbesen
 han blev der først i Land.
 Saa--

Kongen af Danmark
 sender eder Ord
 med Skjank og rige Gave:
 han bedes om eders Dat-
 ter kjære
 han vil hende til Dron-
 ning have

Skikked de Buid fra Strand
 for Bømerkongens Bord
 Kongens Mand af Danmark
 Ville komme den Herre til Ord
 Saa--

I ganger til Bords, I kærre
 gode,
 I skulle velkommen være,
 men jeg vil gange i Fierstue
 raade med min Hjertenskjære
 Saa--

Vil da svare den adelige
 Herre,
 at de maatte til hannen
 komme.
 der blev Silke paa Jorden bindt
 baade med Tugt og Sømme

Konningen gik i Højeloft,
 at raade med Dronning
 sin
 Kongen udaf Danmark
 han bedes om Datter min

Midt udi den Borgegaard
 der axled de deres Skind,
 saa gik de i Højeloft
 for Bømerlands Konge ind
 Saa--

Vil han Konning Waldemar
 vil han vor Datter have,
 give vi hannen den Silievand
 og dertil dyrebar Gave

Hel sidder I, Bømer-
 lands-Konning
 over eders brude Bord
 Kong Waldemar udaf
 Danmark
 han haver sendt eder
 Ord
 Saa sejler--

Fulgte de Dagmar
 Stuen ind
 alt under det røde Guld-
 skrud
 Her, maa I see den
 Frøken skjer,
 Som vorder skal Danc-
 marks Brud Saa--

paa et større Arbeide end Tilfældet kan blive, idet jeg antog Kunstforeningens Sum til et slikt Arbeide noget større end 4000 fr., men jeg paatager mig med Fornøielse et Arbeide for Foreningen, hvis Æmne er et saadant Digt, som jeg altid med Glæde vender tilbage til. Jeg troer ei at kunne vælge bedre end Dronning-Dagmar-Visen. . . . Da jeg anlager De til Juul ønsker at uddele Hæftet til Deres Medlemmer, agter jeg at udføre det i Sommerens Løb. . . . – Frølich fuldførte de sex Blade Raderinger i 1863. Nærmere om de her omtalte Arbejder, se Krohns Fortegnelse Nr. 89, 94, 95, 96. Angaaende Texten, se efterstaaende Breve fra Frølich og Svend Grundtvig.

Fra Svend Grundtvig til L. Fr. i Paris.

*

Kjbhvn. 1863 ¹³/₉.

Kjære Ven! Du kan tro, det var en glædelig Overraskelse for mig at see Brev fra Dig, og det vil være mig særdeles kjært, om Du kan gjøre Brug af den Redaction af Dagmars Vise, som jeg hermed lader følge. P. Syvs (o: Vedels) Text er der ingen Grund til at følge, nu da vi (i min Udgave) have de ældre og bedre Texter; jeg har da paa Grundlag af disse givet en Bearbejdelse, der, som jeg troer, i det Hele vil være at foretrække. Jeg vil haabe den ikke kommer for silde. Jeg glæder mig meget til at see Dine Tegninger til Dagmarsvisen, som jeg alt har glædet mig ved – hidtil rigtignok kun i Boghandlernes Vinduer – at see Dine Tegninger til Amor og Psyche. Lad mig da forud ret hjertelig takke Dig paa egne og min Søsters Vegne for Din tiltænkte Gave. Delbanco havde ikke modtaget Exemplarer til os, men antog at de vare hos Din Moder, saa de komme os vel tilhænde. Du vil vide lidt om os herhjemme. Det var i Foraaret 1861 Du var her. Da stod jeg endnu à la suite i Armeen, men samme Aar (Foraaret 1861) maatte jeg ind i Tjenesten igjen under de truende Krigsudsigter og blev da kommanderet over til Fredericia, slap samme Efteraar herover og har siden gjort Tjeneste ved en holsteensk Bataillon, indtil jeg i denne Sommer har taget min Afsked af militær Tjeneste som Capitain, da jeg er bleven ansat ved Københavns Universitet som Docent i nordisk Philologi. See det var da noget nyt. . . . Min gamle Fader holder i disse Dage sin 80 Aars Fødselsdag, stærk og frisk paa Sjæl og Legeme, og derfor var jeg i denne Tid her i Byen, men rejser atter idag ud til Frederiksdal, hvor jeg tilbringer Sommeren for at min kjære Hustru kan gjenvinde sit Helbred efter over et halvt Aars Sygeleje. Hun sender kjærlig Hilsen til Dig, Din Hustru og Din lille Lily. Jeg veed ikke om Du har flere smaa end den ene. Vi har ingen; men vi er glade ved hinanden og tage Livet af Guds Haand, som han tildeler det. . . .

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

*

Paris 1863 [omkr. ¹/₁₀].

Kjære Svenn. Haabet om at faae et Svar fra Dig begyndte at svigte, men saa kom Dit gode Brev med Tilbehør, som jeg takker Dig ret meget for; det kom endnu i Tide, thi selv før havde det i en vis Henseende kommet for seent, som Du snart skal forstaae. Jeg finder Din Redaction fortræffelig. – Livlig, klar, og fuld af Caracteer, men jeg skulde have skrevet om den for tre Maaneder siden; da kunde jeg have fulgt den fuldstændigt; nu bliver det blot tildeels; thi da Billederne næsten ere færdige, componeret og fordeelt efter P. Syvs Opskrift, saa klapper den ei overalt. Vers 6 og 7 har jeg ei Plads til; de ere vakkre, men kan da udelades uden Skade for det hele. – Det undrer mig, Du ingen Ting har om »Senge Scenen«; er den nok ny; eller har Du udeladt den med Fliid? – Jeg behøver den ei, derimod bliver jeg nødt at tage V. 24 og 25 efter P. Syv, da jeg har et Billede, som ellers bliver uforstaaeligt; som Tanke synes de mig ogsaa værdifulde; men Formen vil sagtens danne en Mislyd mod Din Behandling. – Skak Brettet har jeg endnu været i Stand til at tage af Bordet, og de skal faae Terninger. – Vers 32, 33, 34 hos P. Syv maae jeg nok tage med, for den jævne Fordeling af Texten i Rummet, men jeg negter

ei, at jeg holder meget af dem, baade i Tanke og i Form; og de kunne neppe skade Din Vise? – Hvad tykkes Du nu om, at jeg benytter Din Text uden ordentlig at følge den? – Jeg gad vide hvorvidt Din Text er samlet af flere gamle Haandskrifter, eller om Du selv har forandret i den? i begge Tilfælde gjør den Dig Ære. -- Jeg vil nu ej plage Dig mere med at skrive; Du kan omtrent vide hvordan jeg hjælper mig; – men skulde Du ville spendere lidt Tiid og Møde paa den Sag endnu, da vilde jeg bede Dig sende mig de fem Vers, jeg optager af P. S., læmpet i Form og Orthografi, som Du holder for godt. . . .

Fra Svend Grundtvig til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1863 19/10.

Kjære Ven! Det er mig kjært at erfare, at min Text dog kom Dig saa betids tilhænde, at Du dog kan have nogen Nytte af den. Kjedeligt nok er det jo, at der ikke fra første Færd var skjænket Texten nogen Tanke, og uforsvarligt af den danske Kunstforening med Abrahams i Spidsen ikke at drage Omsorg derfor, men at overlade det til Dig og Tilfældet, hvordan den saa omhyggelig udstyrede og i saa glimrende Følge udgaende Text vilde komme til at see ud. Min Text er en Bearbejdelse (ikke kritisk, ikke historisk fri) efter de ægte gamle Opskrifter udgivne i mine »Danmarks gamle Folkeviser« (vol. III, pag. 190-192). Peder Syvs Text er et Optryk af Vedels, der er en fri Bearbejdelse af den ene af de i Haandskrift bevarede. -- Du kunde maaskee have Lyst at see efter i min Udgave, og jeg kunde ogsaa have Lyst at vide, om det kejslerlige Bibliothek har faaet min Bog, hvorfor Du kunde forlange at see den der; lad mig saa ved Leilighed vide om den er der. – For at kunne bruge min Text maa Du altsaa stryge V. 6-7. Lad gaa! Og Du vil have Syvs V. 24-25. Det er gamle gode Vers, som jeg intet har at indvende imod. De maa indsættes efter min Afskrift V. 23 (der, naar 6-7 gaa ud, bliver 21, og disse to altsaa »22-23«). Dernæst vil Du have Syvs V. 32-34 med. Det er A. S. Vedels eget Arbejde, men lad gaa! Dog vilde jeg foreslaa Dig en ændret Form især af de sidste knuddrede uforstaaelige Vers. De maa da følge efter min Afskrift V. 29 (og de blive da V. »30-32«, saa at hele Visen bliver paa 38 Vers).

22. Det var Kongen af Bøhmerland
han tager sin Datter at lære:
»Første Du kommer i Danmark ind
Du tænke paa Tro og Ære!

30. Kong Volmer er ingen Fruersvend
men han er en Orlogsmænd:
han haver vundet til Danmark
igjen alt Nordenelvs-Land.

23. Dydelig og god, gudfrygtig og mild,
det skal Du have til Id:
at dele med alle dine Undersaatter,
til Dig sætte Haab og Lid.«

31. Han er en Helt og en Fyrste viis
han tør paa sine Fjender see;
de fly for ham baade øster og vester
naar han er i Huen vred.

32. Men hvo ham tjener med Ære og Tro
ham vorder han Vennen hin hulde;
mellem Dovrefjæld og Jorsalshav
er ej bedre Mand over Mulde.

Du kan ganske vist ikke henvise til min Udgave, da den ej giver enten denne eller andre bearbejdede Texter, men er udelukkende lærd Kildesamling; men vil Du ikke tage Dig selv Skylden paa for denne Skikkelse af Visen, saa kan Du jo udlægge mig som Barnefader. Med de bedste Ønsker for Dig og Dine og Din Virksomhed forbliver jeg Din uforanderlig hengivne gamle Ven Svend Grundtvig.

VII. Jeg havde som Julegave til min Moder sendt en Ramme med Udkast efter min 1859 i Fontainebleau fødte Datter fra hendes Udvikling efter et Aars Alderen. — Da jeg søgte Beskjæftigelse, som kunde indbringe mig Noget, kom jeg ved Venners (min Hustrus) Hjælp og Breve til Forlæggeren *J. Hetzel* med en Mappe med Tegninger under Armen. — Hetzel havde været Sekretær hos Arago, da denne ved Bevægelsen 1848 kom ind i den provisoriske Regering. Efter Statscoupet var han blandt de conscriberede, der nu benaadedes. Han var just hjemkommen efter et fleeraarigt Ophold i Tyskland, og havde leiet sig en Stueetage i rue Jacob. — Han boede med Familie i de bageste Værelser ud til en lille Have; det forreste Værelse var Forretningen. — Lidt efter lidt (Aar for Aar) fik han en Etage til indtil Forretningen indtog de tre nederste, Beboelsen de to øverste. — Dengang skulde han altsaa grundlægge en ny Forretning. — Han gennemsaae min Mappe men standsede først, da han kom til de første Kradsrier til mine Juletegninger, jeg sendte min Moder. — I dem saae han en Fremtid, der virkelig skulde hjælpe baade ham og mig. »Det maae vi gøre en Bog af«, sagde han. Det blev »*la journée de Mlle. Lili*« (lille Lises Dag). *Var det noget Nyt? baade nej og ja...* I det store hele maae dog siges, at mangfoldige udmærkede Kunstnere ej formaaede at gribe det Naive ved Barnet, lige saa lidt som Dyrets. I nyere Tid kjender jeg kun Landskabsmaleren *Ludwig Richter*, som i sine Børnehøger har allerkjæreste Børneskikkelser. Han har Efterlignere, der ej naae ham. Ej veed jeg, om Englænderne allerede havde noget Godt i den Retning; Franskændene havde det ikke. — Richters smaae Engle og Bondebørn vare for tyske til at kunne henrive Franskmanden. — Saa kom jeg med mine Smaa; det er Barnet med sin Naivetet, men Barnet af de vel stillede Familier. Jeg har selv af

Oprindelige Udkast til »Mlle Lili»

Oprindelige Udkast til 'Mlle Lili'

mangfoldige franske og andre Mødre hørt, at hver saae sit eget Barn deri fremstillet. — Denne første Barnebog udkom i adskillige Lande, de maaskee 100 andre, som Hetzel lod mig gjøre efterhaanden ere kun udkomne med fransk Text. Bliver jeg ellers glemmt som Kunstner udenfor Danmark, saa kan mit Navn staae seigt nok, aldenstund [den franske] Betegnelse af en Barnebog nu er *un Frölich*. Opfattelsen af de Voxne i disse Bøger har derimod ej stort at sige. Hetzel blev aldrig glad ved dem. Det blev vexlende og tilfældigt hvad jeg søgte at give, blot Barnet blev Hovedsagen var rigtigt, og kunde passe i flere Lande, men de Voxne maatte vel karakteriseres meer end som Europæere. — Jeg kunde levere ham saa mange Tegninger, som jeg vilde, og jeg havde Grund til at være flittig. Jeg havde Arbejdsdage paa fjorten Timer; det var Held, at jeg ej helt ødelagde mit Helbred, som dog leed. Hetzel kunde ej bruge de mange Tegninger strax, et Par Bøger om Aaret var fordelagtigst at levere, — men Tegningerne var saa gode Varer, at han kunde laane Penge paa dem som Pant. Han indløste dem efter Behov i Aarenes Løb; hans Søn efter ham, til de nu alle er udkomne for et Par Aar siden.

I de først udgivne Hæfter er Tegningerne copieret og saaledes trods god Villie endel forringede;

derefter ved vor Tids tekniske Fremgang er Gengivelsen tilfredsstillende. I det sidst udkomne Hæfte synes Hetzel jun. at have villet udtømme Beholdningen af Tegninger ved at gengive dem formindskede, hvorved de er forringet. Dog tror jeg, de alle nød ligelig Publikums Gunst. Det var aabenbart Sandheden i Opfattelsen af Barnets umiddelbare Natur og Ynden i dets Naivetet, der kom til sin Ret og især vandt alle Mødres Yndest. Disse Smaabøger blev oversat i mange Sprog og syntes velkomne overalt. I alle Lande ligne Smaabørnene hverandre.

Under mit lange Ophold i Paris udførte jeg ogsaa Raderinger. — Efter at Tegningerne til »Hero og Leander« ej førte til sammes Udgivelse i et raderet Hæfte, fik jeg ved Venners Hjælp en Subscription i Gang for »Amor og Psyche«. (Keiseren subscriberede paa 40 Expl., hvilket gjorde Udgivelsen mulig.) Derefter fulgte »Fader Vor«, først i engelsk Udgave »Lord's Prayer«. [Udgiven 1863.]

Før Kunstforeningen »Dronning Dagmar Visen«, og »Thors Rejse til Utgaard«, endel af mine Raderinger til »Nordens Guder«, som fortsattes i Kjøbenhavn, men ej blev sluttet. Ved Siden af de nævnte Arbejder tegnede og malede jeg Studier, især i Fontainebleau. — Jeg var nu i min kraftigste Alder, men ej tilfreds med hvad jeg havde opnaaet som Maler. Alligevel, naar jeg lagde i den anden Vægt-skaal, hvad jeg havde udrettet i Rækkefølge af Tegninger til vor Sagnhistorie, til den nordiske Mythologi, Andersens Æventyr, Lafontaines Fabler o. a., da vejede Skaalen ned, saa jeg ej burde skamme mig ved, hvad jeg havde brugt Tid og Evner til.

Oprindeligt Udkast til »Mlle Lili«

Træsniit i »Mlle Lili«

FØRSTE BØRNEBØGER

Oprindeligt Udkast

Blyantstegning

Træsnittet i »Mlle Lili»

Blyantstegning

Med LA JOURNÉE DE MADEMOISELLE LILI slaar Frølich omsider igjennem som Illustratør og erhverver sig Navn og Ry langt ud over Frankrigs Grændser. Den udgaves allsaa i 1862, og Frølich har selv i foran trykte Afsnit af hans egne Optegnelser, kortelig gjort Rede for Bogens Forhistorie og hvorledes han kom i Forbindelse med Forlæggeren J. Hetzel. Det førte til et Samarbejde der omfattede c. 100 Børnebøger. [I Krohns Fortegnelse 1900 er der fra Nr. 91 og fremefter ført Liste over alle Bøgerne der udkom til Aar 1900. Der er utvivlsomt hos Hetzel udkommet Bøger med Frølich-Billeder ogsaa efter dette

Aar.] – Den Ramme med oprindelige Tegninger af hans lille Datters Gjøren og Laden, som Frølich i 1861 sendte sin Moder, har – sammen med andre lignende Udkast – været Grundlaget. Disse oprindelige Tegninger blev første Gang fotografisk overførte paa Træ og skaarne til »Ude og Hjemme« Okt. 1883. Senere blev de i 1900 delvis gjengivne i fotografiske Ætsninger i ovennævnte Fortegnelse i »Bogvennen« 1898-99. Her suppleres de yderligere med andre af Frølichs første Udkast til Mlle Lilis Historie. – Krohn ordnede ved Kunstnerens 80-aarige Fødselsdag en stor Udstilling af hans Illustrationer i Kunstindustrimuseet. Til denne Udstilling havde Hetzel udlaant alle de Frølichske Originaltegninger, han ejede. Om denne Begivenhed skrev Frølich: »... Jeg troer, jeg saae Deres Ryg: De forlod Kunstindustri-Museet, hvor

Pan spiller op til Dands. Paris 1860

jeg var. Jeg havde under Krohns Ledelse seet min Udstilling, hvis Ordning rigtignok gør ham Ære; et Fandens Arbejde – saa vel havde jeg glemt det. – En Deel af de Tegninger, Hetzel har sendt, er unægtelig det bedste, jeg har gjort. . . . Mine Smaafolk fængsle ved at være moderne Kulturens Børn, og alligevel reen Natur. – Maaskee skal man, naar Tidsaanden forandres, see paa det som paa en afslagt gammel Mode. Gode Øjne skal see det agte i dem. Skade, at de bedste ej er bedre gengivne. – Ja, unægtelig er det Skade, saa daarligt Frølich fik mange af sine Ting gengivne. – Hvorledes han paa Grundlag af Udkastene har udført omhyggeligt gjennemførte Blyantstegninger, som derefter af en anden er overførte paa Træstokken, vises her Exempler paa. Det er mærkeligt, at han har brugt saadan Hjælp, i Stedet for selv at tegne paa Stokken. Træsnittene vilde være blevne bedre, havde han valgt denne gamle Vej, men Frølich havde jo særdeles meget mellem Hænder netop i dette Aar. Efter de to første Bøgers stelte Træsnit, er det en stor Behagelighed at se Frølichs egen Streg i den tredje Bog: *BÉBÉ A LA MAISON*, den hvortil de her gengivne fire Udkast hører. Frølich har nemlig denne Gang raderet Billederne paa en lignende Maade som til Chemitypi, hvorefter de er ætsede til Bogtryk af Brdr. Comte, hvis Methode Frølich benyttede i nogle Aar. Den fjerde Bog: *MLLE LILI A LA CAMPAGNE*, indeholder atter Træsnit, der denne Gang er udførte hos Bürchner i Dresden. Senere opgav Frølich selv at radere sine Billeder; han overlod dette Arbejde til en professionel Tegner, hvilket blev til stor Skade for Hoved-

Moder og Datter. Efter Radering c. 1860

Maman semble triste à Bébé, qui lui demande, pourquoi elle ne lui sourit comme, quand Papa entre, il faut me savoir commença. —

La bonne fait voir à Bébé la garde nationale, qui passe. Bébé la trouve magnifique.

Oprindelige Udkast til «Bébé à la maison»

parten af hans franske Billedbøger. Der kom først Mening i Reproduktionerne da man naaede saa vidt, at Originaltegningen lod sig oversføre paa Metal ad fotografisk Vej. — I Begyndelsen var Forholdet til Hetzel som Forlægger ikke helt fastlagt. Den anden og tredje Børnebog kom paa Frølich's eget Forlag. Senere oprettedes der en bindende Kontrakt mellem Frølich og Hetzel. I 1864 skriver Frølich til Chr. K. F. Molbech:

Kjære Ven! . . . Men nu videre, hvad bestiller jeg da, siden jeg har travlt? jeg er Bog-

Ukendt Motiv. Autografisk Tegning paa Sten. (Pariser-Tiden?)

handler – hvad behager! – det vil sige, jeg forlægger mine egne Bøger, den første kjen-
der Du, saa er der et Illustreret Fader Vor; en »Bébé aux bains de mer«, – og nu udgiver
jeg »Bébé à la maison«. – (Bébé er det engelske Ord »Baby« som saaledes fransiseret nu
er aldeles optaget i Sproget.) – Du faaer nok efterhaanden alle disse Sager at sec, der-
imod kanskee ikke hundreder af Tegninger, som jeg gjør for andre Éditeurer, og saa
ved Siden af lægger jeg Planer for andre større Værker, som ikke ere at løbe til, men
som jeg gjerne vilde efterlade paa denne Klode, før den store Hvile, eller større Reise,
som jeg hellere vil tro. . . . Du maae hilse Brøchner fra mig; det var jo brav, han er kom-
met lykkeligt i Havn, og bravt at J to Venner atter ere sammen. Din gamle Ven L. Frølich.

*

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Paris.

Kjbhvn. 1866 20/12.

Kjære Hr. Frølich! Før jeg reiste fra Paris, fik jeg en nøiagtig Aftale truffen med Hen-
syn til de Penge, der vilde blive nødvendige for det Foretagende, vi omtalte. Endvidere
betænkte jeg undervejs, at skjøndt De og jeg have let ved at huske Aftalen og have Tillid
til hinanden, saa bør vi dog, eftersom vi begge have Familie, og eftersom Foretagendet
jo ved Held kan blive stort, tydelig fastsætte Overenskomsten. Det er dette, jeg herved
gjør for mit Vedkommende, idet jeg overlader til Dem, ved Leilighed at sende mig no-
get Lignende. 1) Vi ere da enige om at ville i Fællesskab udgive paa Fransk, Engelsk og
Dansk, foreløbig et første Hefte, men om mulig en Række af Hefter eller Bøger, inde-
holdende illustrerede Kjærlighedshistorier fra alle Lande, *Contes d'amour de tous les pays*.

Fra Hjemmet. London? c. 1870

2) De leverer Illustrationerne, jeg Texten. 3) Det hele Foretagende er vor fælles Eien-
dom. [Der følger i otte Afsnit Bestemmelser om Udgifters og Indtægters Fordeling etc.]
... Hermed haaber jeg at have i Tydelighed udtalt, hvad vi kom overeens om, og nu er
der fra min Side ikke andet at gjøre end arbeide paa Texten. De skal om et Par Dage
faae Afskriften af min Fortælling om *Paolo og Giovanna*, og jeg imødeseer med Længsel
og Haab en Ytring fra Dem om, at De har optaget Billedet i Deres Sind og føler Lyst
og Evne til at gjengive det. Jeg er ganske vis paa at De kan, at den hele Billedrække
ligger for Deres Geni. ...

Fra M. Goldschmidt til L. Fr. i Paris.

Vesterbro 43, 1866 29/12.

Kjære Hr. Frølich! ... Det kan ikke undre Dem, naar jeg med Hensyn til vort paa-
tænkte Foretagende, svarer, at jeg er bleven lidt nedslaaet ved at see, at det i Deres Sind
møder Hindringer. Jeg greb det rigtignok i Hast, men alligevel med stor Iver og med
det Haab, som ikke lader sig svække. Nu gjør det mig hjertelig ondt, at jeg reiste saa
hurtig fra Paris og ikke anvendte al den Magt, som dog kan ligge i, at En er rigtig greben
af en smuk Tanke, der tillige kan vise sig fordelagtig. De materielle Hindringer, De ud-
hæver, kan jeg ikke see. Min Familie i England vil paatage sig Alt, hvad der fornuftig-

vis behøves til at skaffe Værket udbredt og afsat i England, og dersom de tolv hundrede Francs ikke ere tilstrækkelige – som De jo først mente – til at dække Udgifterne i Frankrig, saa har jeg ikke den ringeste Tvivl om, at der kan stilles en større Sum til Disposition. Altsaa, i den Henseende kan De være aldeles rolig, og har vort fælles Foretagende først brudt denne nye Vei for dem, saa kunde Deres øvrige Compositioner let og trygt følge efter. Det er dog ikke hver Dag, at man finder en rig Mand, der siger: Nu vil jeg for denne Forfatter og denne Kunstner rydde Stene tilside. Men dette er her Tilfældet: Min Fætter og hans Hustru ere entusiastiske for Tanken, rigtignok især fordi de ønske at gavne og glæde mig; men ved denne Leilighed ere De og jeg jo Ect. . . . I Mai, maaskee i Begyndelsen af Mai, kommer jeg i alt Fald, næst Guds Hjælp, til Paris. I Mellemtiden gjør jeg Hagbarth og Signe, Prindsen og Fisker og en fransk Historie rede. Dem ønsker jeg imidlertid af Hjertet godt Humeur, Sundhed, Arbeidskraft. Fik De ikke mit Brev med Fortællingen om Paolo? Løvedagen for Jul skrev jeg i »Fædrelandet« en lille, men varm Artikel om Deres Lafontaine. Men Folk spørge: Er det et Hele eller en Begyndelse? Jeg vogter mig vel for at svare, at Doré er kommen Dem i Forkøbet. . . .

Goldschmidts Planer blev ikke ført ud i Livet. Frølich var fra Begyndelsen af 1866 yderligere optaget ved Bestillingen af Illustrationerne til H. C. Andersen.

✱

LAFONTAINES FABLER – ANDERSENS ÆVENTYR – ORFEUS OG EURYDIKE

Frølich begyndte 1865 Illustrationer til et nyt Værk: FABLES DE LA FONTAINE [Krohn Nr. 113], som han udgav paa eget Forlag, men som blev spoleret for ham; thi samtidig udsendte Hachettes Forlag i Subskription en meget stort anlagt Udgave af Fablerne med Illustrationer af Gustave Doré. Denne var en opgaende Stjerne og hans elegante Tegninger, og de glatte Træsnit de udførtes i, var fulde af Theatereffekt. De gjorde mægtig Lykke over hele Europa, men er nu saa temmelig glemte. Frølichs Fabler naaede ikke længer end 8 Blade Randtegninger, rigt og fyldigt komponerede i stort Kvartformat. Han lod disse Billeder udføre af en Pariser-Ætser: Gillot, der var den Første, der begyndte at anvende de gamle autografiske Overføringsmetoder, som Frølich kjendte herhjemme fra, paa Zink og ætsede det overførte Billede til Bogtryk. Det ser ud, som Frølich selv har tegnet disse Billeder paa det præparerede Papir; de bærer ikke Præg af nogen Omtegning med anden Haand, og der findes heller ingen gennemførte Tegninger til dette Arbejde i hans Samlinger. I Skitsebøger træffes enkelte Udkast, som den her

Ræven og Ravnene. Skitsebogsblad

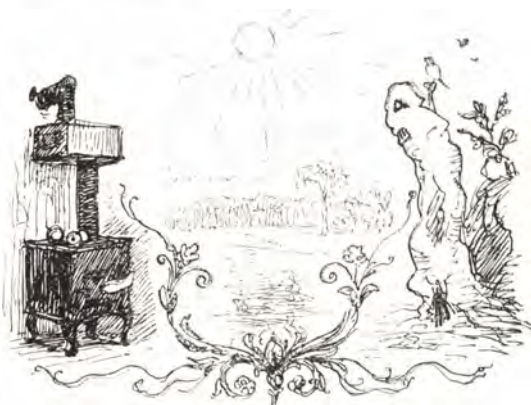

gjengivne morsomme Tegning, hvor Ræven snakker for Ravnene og roser dens skønne Sangstemme. – Ved samme Tid skrev C. A. Reitzels Forlag til Frølich og foreslog ham at overlage Illustreringen af H. C. Andersens senere Æventyr og Historier. Det var Arven efter Vilh. Pedersen, man bød Frølich at løfte, og han svarede 31. Jan. 1866, at han gik ind paa Forslaget og paatog sig at tegne 150 Billeder til de 36 Æventyr, som det antoges Indholdet vilde omfatte. Han betingede sig 6000 frcs. og vilde da levere Billederne færdige i Ætninger efter Brdr. Comtes Methode. Han tilføjer: »det er et Arbejde, som jeg vilde udføre med megen Interesse, først fordi Opgaven tillader mig meget, dernæst fordi jeg skulde ønske at vise mig som en værdig Collaborator med vor berømte Landsmand.« – Under et Besøg i Paris samme Foraar, var Andersen fuld af Begejstring over Frølich og hvad han havde set af Tegninger. Han mindes senere i et stort Brev af 9. Febr. 1868, at Frølich var hans tidligste Illustrator: »... da De tegnede de smaa yndige Billeder til »den lille Havfrue«, Billeder som aldrig kom ud i Publikum, ... var det mit inderligste Ønske at De, just De, vilde faae Lyst til at illustrere Eventyrene ... « [se her Side 35]. – Frølich fik til en Begyndelse ikke klar Besked. Man opgav ham i første Liste over Æventyr et Par, som allerede var illustrerede af Vilh. Pedersen. Derimellem var »Vanddraaben«, hvortil der tidligere var tegnet et ret intetsigende Billede, »Krible-Krable« som en gammel studerende Herre med Nathue paa. Den her vedføjede Penne-tegning viser at Frølich har tegnet til Historien og strax taget fat paa det centrale Motiv, de fantastiske og vanvittig glubske Væsener, »Krible-Krable« ser i sit Forstørrelsesglas: »... Der sad En saa stille, som en lille Jomfrue, og ønskede alene Fred og Rolighed, men saa skulde Jomfruen frem, og de trak i hende og de sleed i hende og de aad hende! – Det er over-

Udkast til det »Krible-Krable« ser i H. C. Andersens »Vanddraaben«

ordentlig morsomt! sagde Trolden...«. Da Frølich Midtsommeren 1867 omsider faar første Sending af Billederne afsted, er der endnu ikke rigtig Orden paa Rækkefølgen. Alligevel bestemmer Reitzels at udgive en særlig fint udstyret Bog med 15 Æventyr. Den var i større Format end Æventyrenes sædvanlige, og Billederne se tildels lovlig smaa ud. Bogen gjorde kun tynd Lykke, og det den Gang almægtige »Dagbladet« gav den en ret affejende Omtale i en kort Stump Anmeldelse. Carl Reitzel var vred. Han sagde, at det var første Gang han havde bedt Bille skrive velvilligt om en af Firmaets Bøger, og saa slog han i sin Visdom det Hele ned til mindre end Intel. – Frølich, der fik Udklippet fra »Dagbladet« sendt af Andersen med mange vakre Ord og Taksigelser, der dog daarlig skjulte, at ogsaa han var mindre tilfreds, var krænket og havde mest Lyst til at opgive det Hele. I Svar til Andersen skriver Frølich: »... Men, hvad der havde interesseret mig særdeles, skriver De ej et Ord om, nemlig, Deres egen Mening, særligen og uafhængig fra Andres.« – Til Reitzel skriver Frølich 3. April 1868: »... Det gjør mig ondt at erfare at De ej har havt bedre Resultat med Udgangen af første Hefte. – Jeg vil haabe for Deres og for min og for Publicums egen Skyld at de faae Øinene lidt bedre op for mine Tegninger;...« Midt i Aaret 1868 sender Frølich sidste Trediedel af de bestilte Illustrationer, og senere paa Aaret foreligger der Spørgsmaal fra Reitzel, om han vil fortsætte og gjøre Billeder til de endnu ikke illustrerede Historier. Frølichs Lyst er ikke stor. Novbr. 1868 skriver han: »... Uagtet Dagbladets Kritik ej gjelder saa meget for mig, – samme kan fattes ligesaa vel Evne som Villie til at vurdere mine Billeder, – saa er det jo klart af Deres Brev, at det smukt udstyrede Hefte ej har behaget hjemme... Da dette træffer de Tegninger, som jeg har gjort med den største Lyst og Interesse, hvad tør vi saa vente af andre, ... uagtet jeg gjerne vil komme Dem imøde saa vidt muligt, især naar jeg derved kunde hjælpe Dem ved hele Udgravens mis-

Ubenyttet Slutvignel til »Suemanden«

Efter Originaltegning til »Noget« og et ubenyttet Udkast til samme Motiv

Anna Dorthea paa Dødslejet. Udkast til Illustration til »Valdemar Daac og hans Døttre»

Vikingefruen og Frøbarne. Efter Originaltegning til »Dyndkongens Datter»

Efter Originaltegning til Illustrationen i »Den store Sølslange»

Oprindelige Udkast til »Suppe paa en Pølsepind»

lige Stilling, saa bliver det med mindsket Lyst og Tillid, og det er et Spørgsmaal om det da ej vilde svare bedre Regning at vælge en anden Kunstner til at completere Udgaven, hvis Løsning mere kunde opnaae vore Landsmænds Sympathi. . . . « Det endte dog med, at Frølich gjorde hele Udgaven færdig. Godmodig og venlig, som han altid var, tegnede han endda enkelte af de tidligere leverede Billeder om. — Reitzel udgav dem som: »Eventyr og Historier« Tredie Bind 1870, Fjerde Bind fulgte 1871 og Femte Bind 1874. [Et større Udvalg særlig af de H. C. Andersenske Breve vedrørende Frølichs Arbejde med Æventyrene har Karl Madsen trykt i »Kunstmuseets Aarsskrift« 1917.] —

Oprindelig Tegning til Helhesten i »Gudfaders Billedbog«

— Det var utvivlsomt et Misgreb af Reitzel at udsende de »Femten Eventyr« 1867. Samlingen var ikke illustrationsmæssig afrundet og flere af Billederne urene i Ætsningerne, som Frølich selv mente. Overalt hvor han har givet sin Fantasi frie Tøjler, er Billederne fortræffelige, hans Dyr i »Suppe paa en Pølsepinde«, »Hurtigløberne«, »Dyndkongens Datter« herlige. — Med hvilken Taalmodighed Frølich rettede sig efter Andersens urimelige Fordringer, kan vi lære deraf, at han fandt sig i, at den her trykte vingede Karikatur af Pegasus, som han havde skabt som Illustration til »Gudfaders Billedbog«, efter Andersens Krav blev forandret til et trebenet Bæst. Andersen fik sin Vilje, men Fortællingen mistede et fortrinligt Billede. — Den svage Side i mange af Billederne er især de voksne Personers fremmede Tilsnit. — Af hans oprindelige Originaler, hvoraf Størstedelen nu findes i Kunstmuseets Kobberstiksamling, gjengives her en Række, der næsten alle foreligger i ændret Form i Bøgerne. — Endel af de første Billeder i 15 Eventyr er lavet i Autografi, ligesom Fablerne, og signerede Gillot. Det er alle dem, der er lidt for tykke og urene i Stregen. — De er vistnok omtegnede af Frølichs Medhjælper. Den store Portion af Billederne er ætsede af Brdr. Comte og for en stor Del raderede paa Zinkpladen af Frølich selv. Det gjælder især alle de mindste Billeder og Dyrene. Den Comteske Methode var ikke fremmed for Frølich, thi Maaden at radere paa var den samme som i Chemitypi, hvilken han havde lært at mestre til Fuldkommenhed. Tilmed havde han her den Fordel, at Metallet viste den raderede Streg sort paa den lyse Grund.

Variant af Begyndelsesvignetten til »Hurtigløberne«

Orfeus standser Kamp og Drab ved sit Spil

bosatte sig i Paris, have været paa Besøg i Kjøbenhavn. Her har han foreslaaet Reitzel at udgive Bogen. Han skriver i ovennævnte Brev fra Paris: »Jeg talte med Reitzel om Orpheus, han afslog det ej, men kunde Intel sige, før han havde seet Afstrykkene. Det haster dog ej med at vise ham disse, thi for det første veed jeg ej om Pladerne existere, den Stadsdel er slemt medtaget, der hvor den

Mand boede, som har dem – og derfor seer jeg gjerne at det drages ud. . .«. Det eneste Sæt Aftryk, vi kjende, er det, som Frølich hentyder til i Brevet, og som var i Læssøes Varetegl. Det er at betragte som et Korrektursæt, og Frølich har ogsaa flere Steder korrigeret Bladene. Iøvrigt har Trykkene særlig Interesse, fordi de vise en ny Arbejdsform. Det er den Comteske Methode der er anvendt, og Frølich har ganske afgjort selv raderet Figurerne. Hele Baggrunden har været dækket

ORFEUS OG EURYDIKE, hvortil Frølich har gjort 22 Raderinger for Bogtryk, hører til dem af hans Efterladenskaber, det synes umuligt at give nærmere Besked om. I Krohns Fortegnelse er Arbejdet opført under Aaret 1863, Nr. 98; men denne Tidsangivelse beror paa en Fejltagelse. Adskilligt synes at henviser Tegningerne til Tresernes allersidste Aar. Det vigtigste Tegn foreligger i et Brev af $\frac{1}{10}$ 1871 til Thorald Læssøe. Frølich drog under Krigstiden 1870-71 med sin Familie til England og maa, inden han aller

Bacchantinder gjør mislykkede Forsøg paa at forføre Orfeus

Eurydike følger Orfeus paa Vandringen fra Hades til Jorden

under Ælsningen af Figurerne og er derefter paa Grundlag af Frølich's egne foreliggende Udkast med Naal og Gravstik gjennemarbejdet og tonet. Flere Steder er endogsaa svævende Figurer angivne i denne Baggrund. Anlydningsvis findes lignende Behandling anvendt paa enkelte Billeder i Andersens Æventyr, men der drejer det sig kun om ubetydelige Eftergravninger i Baggrundspartier. Her i Orfeus-Billederne faar denne Arbejdsordning løblyk meget

get at sige og forslaar ikke til at erstatte den raderede Baggrund, som Frølich selv burde have udført. Det er et af flere Exempler paa, at han lod sig føre for vidt i Anvendelse af Hjælpere i sine Arbejder. — Alle de her omtalte Særegenheder viser hen til, at Arbejdet er gjort umiddelbart før den Tysk-Franske Krig. Frølich har faaet sit første Aftryk, og det har sikkert været Meningen, at Ælsningerne skulde have været grundigt eftersele. Enkelte Steder er der ogsaa lidt Kludder i Figurraderingerne. Formodentlig har Frølich's Udtalelser i ovennævnte Brev bekræftet sig. Comte og hans Værksted har ikke existeret mere; maaske er han med samt Frølich's Tegninger og Ælsningerne gaaet rabundus under Borgerkrigen og de kommunistiske Udskejelser. — Heller ikke senere Forsøg paa at opspore Brdr. Comte og deres mulige Efterladenskaber har ført til noget Resultat. — Vi er atter stillet overfor en af Gaaderne i Frølich's Kunstnerliv, og den synes uløselig. Afdøde Sigurd Müller, der ønskede at erhverve Tilladelse til at udgive Billederne, tænkte paa selv at behandle Myterne i bunden Stil, og offentliggjorde 1904 en Prøve i L. Moltesens »Dansk Tidsskrift«. — Han meddelte ved den Lejlighed, at »Illustrationerne var udførte til en kun delvis over de faa og smaa antike Orfeusmoliver udarbejdet Digtning, som paa Grund af forskellige Omstændigheder aldrig blev udgivet, og som det ikke har været muligt nu at faa opsporet.« — Det sidste er især rigtigt! — Maaske har en af Frølich's franske Venner forsøgt sig i klassisk Digtning og faaet ham til at illustrere Poemet. — Professor Dr. J. L. Heiberg har velvilligst gjort sig bekjendt med Billedrækken og nærmere stedsfæstet de fleste af Motiverne, men — siger han — »Der er ingen antik Forfatter, der fortæller Orpheussagnet i Form og Omfang svarende til Tegningerne. Men de fleste Træk i dem findes spredt i antik Litteratur. Jeg slutter deraf, at Tegningerne maa være ment som Illustration til et moderne Værk, formodentlig et Digt, der forherliger Musikens og Poesiens Magt.« Hele Illustrationens Form og Format viser ogsaa hen til en Bog af mindre Omfang, som absolut ikke kan have været skrevet i antik Versform. Men saare nydelige er Billederne, og smukt og med megen Ynde fortæller Frølich Orfeus' og Eurydikes korte Kjærlighedshistorie. Om en nulevende dansk Digter var istand til at skrive Stroferne til disse skønne Tegninger, fortjente visselig den gamle Plan, at faa dem udgivne, at gjenoptages. Prøverne viser at dette lader sig gjøre.

Fru LINA FRÖLICH. c. 1869

L. Frølich til Th. Læssøe. Paris 1869 17/12.

Kjære gamle Ven. . . . Jeg har ogsaa ofte Lyst til at nedskrive mange Ting, . . . Frugt af Spadseretoure og andre Øieblikke, naar Tanken frit følger de Spor og Stier, der er den kjærest i Skov og ved Sø og op paa Høiderne, det vil sige i Phantasiens og Forstandens Verden. Men bliver der nedskrevet et Ord, saa bliver der ej Tid til at fortsætte; – man kan ej have baade i Sæk og Pose. – Jeg maae bruge min Tiid til at tjene det Nødvendige og maae være glad, naar jeg kan det. – Tankeverdenen, jeg ofte bevæger mig i, løfter og forfrisker Sindet, fast det er meest rimeligt, at hvis jeg engang kommer i en Stilling, hvor jeg kunde have Tiid til at søge en Form dertil, da er jeg for gammel; Sjælen mister sin Elasticitet som Legemet. . . . Men det kjæder mig, at jeg ikke kommer ud af disse Barnetegninger, fast jeg gjørdem med Fornøielse, men det er dog for Meget af samme Slags. . . . Jeg har blandt andet taget fat paa Nordens Mythologie, Æmner som

have beskjæftiget mig siden min grønne Ungdom, og som ere mig voxet fast til Hjertet; jeg vil dog gjøre, hvad jeg kan, for deraf at efterlade et Værk, og at ikke ogsaa det skal begraves med mig, og det er paa Tiden, man veed ej hvorlænge, det er Dag for en, saa man kan arbeide. Det skulde bestaae af omtrent 60 raderede Plader, omtrent i Størrelse af »Amor og Psyche«, og ligeledes Texten anbragt, men tydeligere skrevet, paa Pladerne, [Resten mangler.]

*

Fra L. Frølich til Thorald Læssøe.

Paris 1871 1/10.

[Frølich og hans Familie havde opholdt sig i England 1870-71.] . . . Den meget frygtede Reise fra England hertil, gik over Forventning bra'; min Kone maatte bestandig bæres, og laae udstrakt i Vognene; men befandt sig uvanlig vel, formodentlig ved den friske, bestandig skiftende Luft. . . . Men det varede ej, hun har igjen været meget daarlig; hver Læge troer at kunne curere hende, og naar han saa har slidt ens Forventninger og Haab op, maae man prøve en anden. . . . Kunstforeningen har bestilt et raderet Hefte af mig til Medlemsgave; det kommer saa tilpas, at jeg tror en god Vens Medvirkning eller Vor Herres Styrelse dertil, – eller begge Dele. – Det bliver »Gjøgleriet paa Heden« af Øhlenschlägers Nordens Guder; en prægtig Opgave, som kanske kan benyttes til at fremme min Illustration af hele vor Mythologi. – Mine første Blade er jeg utilfreds med, saa efter dem lod jeg det foreløbigt ligge. . . . Ja, et kjært Arbeide er en herlig Læge; under det glemmer man, hvad man ej gider mindes, og som man ellers ej kan slippe. . . .

Forarbejde i Pen til Thor kæmper i Utgard med Ælde og overvindes

**EFTER HUSTRUENS DØD 22. FEBRUAR 1872 BESØGTE FRØLICH MED SIN
DATTER I EFTERSOMMEREN SIN 83-AARIGE MODER I KJØBENHAVN**

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Kjøbenhavn., Blancogade, 1872 11/s.

Kjære Ven. Tak for sidst, – ogsaa for et venligt Spørgsmaal, der angik min Kone (jeg tror fra din). Du veed ej hvor underligt det forekommer mig, at næsten alle Mennesker, jeg møder, undgaae at røre ved dette Tab, der saa dybt har grebet ind i hele mit Væsen. Jeg skal forresten ej beklage mig over Nogen i saa Henseende, da jeg selv ofte lige over for Andres Tab, har havt samme Sky for at røre ved Sjælens Vunder. Den Sky er dog taabelig, naar der er Deeltagelse; hvor den fattes, taler man jo ej gjerne om den, hvis Minde er helligt. – Saa længe hun levede, følte jeg mig ung; med hende syntes jeg mig begrave al Fordring til dette Liv. – Imidlertid er der jo Pligter; mit Liv har Betydning for to Mennesker, en Moder og en Datter. – Har det Betydning ved min Dont, ved hvad jeg kan udrette? skal jeg realisere eller i det mindste nærme mig meer hvad der har lokket mig som Stjernen i Natten; og er det ej til deels Lygtemænd? – at klare det er da ogsaa en Livsopgave; – jeg beder blot Gud om ej at overleve Troen og Haabet paa det. – Naar jeg dvæler i Troen paa den Styrelse, der udgaaer fra et Faderhjerter, da kan jeg ogsaa tro, at den Bortgangne var moden til en anden Tilværelse, og at jeg skulde miste hende for at modnes. – Men medens jeg følte mig voldsomt kastet tilbage i mig selv, til Selvprøvelse, øgedes rigtignok ingenlunde min Tro; eller maaskee – at jeg blot skjæl-

Thor og Følge forlader Utgard-Lokes underjordiske Hal.
Forarbejde i Tusch og Pen for sidste Blad til Gjøgleriet i Utgard

nede skarpere i mine Overbevisninger. Alle Misklange i Naturen og Menneskehistorien saarede mig stærkere end nogensinde, og vilde ingenlunde løse sig i Samklang for mig. Jeg kan kun redde mig for Fortvivlelse i et Punkt af umiddelbar Tro paa den evige Visdom; men det kniber naar jeg tænker paa Livet efter Døden; i Stedet for en fast Tro har jeg et svagt Haab, – nu da jeg føler mig saa interesseret deri. »Lad Sjælen bortfare, dog Aanden er igjen, i Kjærlighed er stor Glæde« – er nok en Trøst, selv om det skal

forstaaes som at et evigt Liv er blot for Aanden ej for Sjælene; for mit eget Vedkommende kan jeg lade det henstaae, – men at den Sjæl, der er mig meer end min egen, at det Forhold, fra hvilket jeg, om end med Smerte, dog rolig kan bortskjære den Sandseelige og Jordiske Deel, at dette sjælelige Forhold skulde være uden Fortsættelse, er for grumt at bære. Den ubetingede christne Tro har jeg ikke, og Forklaringen af Misklangen gennem Faldet, hjælper mig ej over Grumheden i hele Skabelsen. Saa længe denne Misklang ej kan løse sig i en højere Samklang, frygter jeg Grumheden for mig og Menneskets Lod. – Du vilde kanske hellere være fri for disse Udtalelser, men vi ere gamle Venner, og jeg holder ej af altid at gjemme mine Sisyphus-Stene, uagtet jeg i Almindelighed beholder dem for mig selv. . . .

*

Fra Svend Grundtvig til L. Fr. i Kjøbenhavn.

Fredensborg 1872 12/s.

Hjærtelig Tak, kjære gamle Ven, for det Brev, Dit Hjærte drev Dig til at sende mig i Gaar! Jeg er ikke saadan en vindtør eller stivfrossen Pedant, . . . at jeg ikke skulde føle inderlig med Dig i Din tunge Sorg, hvis Tryk jeg med Smerte midt i Gjensynets Glæde saa tyngte Dig til Jorden. – Du har fuldkommen Ret i, at det er en taabelig, i Grunden umenneskelig Sky, vi Mænd saa ofte have ved at berøre, hvad der ligger en Vens saa vel som hvad der ligger vort eget Hjærte nærmest. Din rige Kunstnersjæl, som jeg har elsket nu i 30 Aar, er ogsaa her mere menneskelig, – som en Kvindes. Og om Du end nu føler Dig ældet under Sorgens og Savnets Vægt, saa er Du endda væsentlig yngre i den bedste, den varige, den evige Betydning, end samtidige som mig med en helt forskjellig Livsudvikling og Livsgjærning. Jeg føler mig forynget ved at se Dig, og jeg takker Dig inderlig, fordi Du endnu som i vor grønne Ungdom kan aabne Dit Hjærte for mig. . . . En lige saa taabelig Sky afholdt mig fra at spørge Dig om, hvad jeg saa gjærne vilde høre Dig udtale Dig om: Din Kunst, Din Gjærning. Du tav, og jeg turde da ikke spørge. Nu har Du givet mig Mod dertil, og naar jeg søger Dig op, maa Du fortælle mig noget derom. Jeg vil da ogsaa gjærne tale uforbeholdent med Dig om de inderste personlige Spørgsmaal for enhver af os, som Du har vist mig den Tillid at bringe paa Bane. . . .

*

Fra Tanten Anna Tutein til L. Fr. i Kjøbenhavn.

Marienburg 1872 13/s.

Hvor er det kjærligt og venligt tænkt af Dig at Du sendte mig de Linier skrevne af Din uforglemmelige Hustru efter hendes Ankomst til Marienburg [i 1857]. – Det var baade med Glæde og Undseelse at jeg læste de kjærlige Ord og sandelig det var ret med dybt bevæget Sind at jeg tænkte tilbage paa den Sommer og vort korte Samliv med al dens Angst og Smerte. – Hvor er det en velsignet Tanke at Din Lina har følt sig saa lykkelig iblandt os og hvor kort var hendes og Din Lykke – og dog min kjære gamle Lorenz Du har Eders Barn i hvem Du daglig seer Mindet om hende der forlod Dig først. . . .

Barnet skal begynde at gaa. Efter Akvarel. Paris

Fra L. Frølich til Thorald Læssøe.

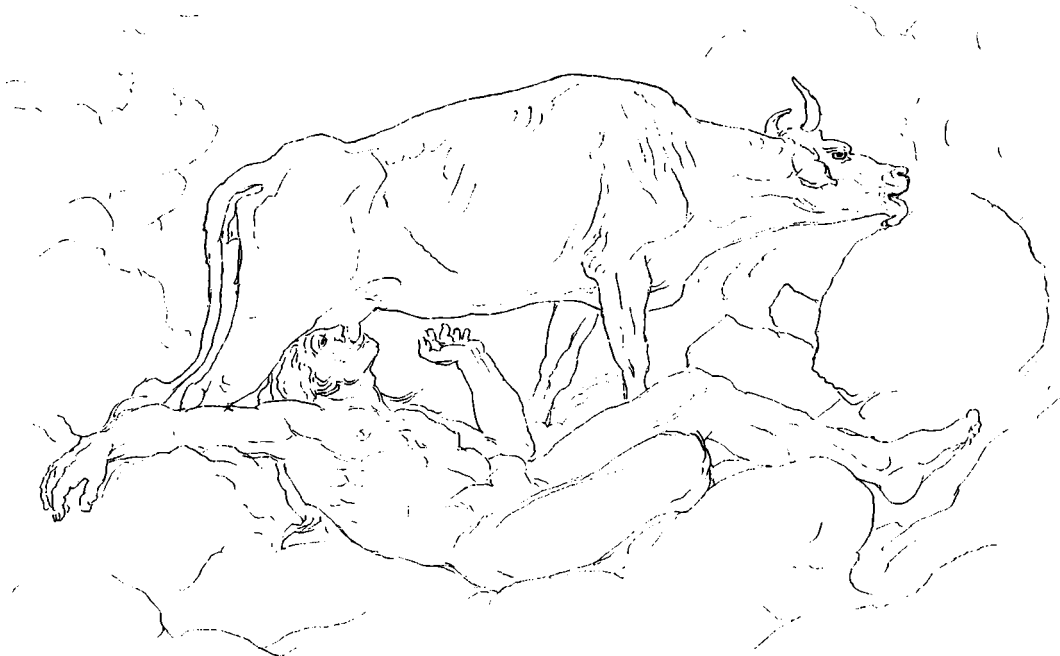
Kjøbenhavn. 1872, Okt.

Kjære Thorald. . . . Barnet skal begynde at gaae efter Kirsebærret (med Katten), giver jeg som Bidrag til Selskabet »Fremtiden«, hvor jeg af Princip er Medlem. [L. Fr. var indtraadt i Foreningen »Fremtiden« og opfyldte sine Pligter, men krævede aldrig sine Rettigheder.] . . . Du veed vel at jeg og Edma have den Fornøielse at komme til Dig Mandag Aften. Jerichaus have indbudt os. – I gammelt Venskab. L. Frølich.

Fra L. Frølich til Vilh. Kyhn.

Paris 1872 23/10.

Gamle Ven. . . . Det var en deilig Dag, Reisen over de danske Øer og de danske Vande. Klart Solskin; det var lyst Blaåt baade paa Himmell og paa Hav; og Landet var ej mindre smukt. – Uagtet de vaskede dygtigt, slap vi for Søsygen, som overfaldt de fleste paa Overfarten. Men næste Dag var derimod graa og regnfuld, medens vi kjørte gennem Tyskland. Her er det lige saa ustadigt Veir som vi forlode i Kjøbenhavn, og endnu koldere. – Nu sidde vi i vort stille Hjem; i Dag have vi en uvanlig Dag, min Fødselsdag; Edma har vendt op og ned paa Huset for at gjøre det festligt. – Theebordet i Morges fyldt med Blomster og smaae Presenter, – stadselig Middag o. s. v. Til Gjengjæld har jeg spadseret med hende og gjort Visiter. . . . Det er underligt, hvor svært jeg har at begribe Forandringer, – jeg synes det er heelt besynderligt, at jeg nu er i Paris, ej i Kjøbenhavn; det Indtryk kommer altid tilbage; for ej at tale om hvor underligt det forekommer mig at jeg er en gammelagtig Enke-Mand; jeg synes jeg var Barn i Gaar. Men det er den samme Følelse, Du ofte har udtalt for Dit Vedkommende. Naar Kunstforeningen har gjort sine Indkjøb, beder jeg Dig lade mig vide Resultatet for mit Billedes Vedkommende. – Og naar Du ej har noget bedre at gjøre, saa lad mig høre lidt fra Dig; hvad der beskæftiger Dig som Arbeide og som Tanke, tillige om der foregaaer noget Nyt blandt Venner; og ellers i Kongens Kjøbenhavn. – Her synes virkeligen Republikuen at befæste sig, hvad man knapt turde haabe. – Det vil ej blive uden Følger for Europa. . . .

Forarbejde til Ymer næres af Ødhumble. «Nordens Guder»

NORDENS GUDER

Da Frølich i 1863 havde afsluttet sine raderede Værker: »L'Amour et Psyché«, »Visen om Dronning Dagmar« og »Fader Vor« i engelsk og fransk Udgave, samlede han for Alvor Tankerne om Planen, at udsende en Række Raderinger (han tænkte 60 Blade), hvori han haabede, i store Kompositioner, at udløse sin Ungdoms Kjærlighed til Eddaens Gude-Myther. – Under sit Ophold i Paris havde han lært den i Altona fødte, ved Akademiet i Kjøbenhavn uddannede danske Maler Theude Grønland at kjende. I ham fik Frølich en ivrig Beundrer, og fra ham modtog han i Løbet af 1864 stærke Opfordringer til at begynde Størværket: Nordens Guder: »Gjør det kjære Ven, for Nordens Gloire, for Deres Genies fulde Udtalelse, for Deres Berømmelse og for Deres Velfærd. De er en af Hovedmændene i Tolkning af ophøjede Ideer i skjønne, gribende, ideelle Former, Ingen anden end De kan tolke Oehlschlägers store Mesterværk og trylle frem for os Aser og Jætter og deres Tvist, deres Kjærlighedsidrætter og Asalokes List, og slutte med Ragnarok og salige Gimle«. Den nordisksindede Kunstner, der fra Midten af Fyrreerne havde levet i Frankrig og England og vundet et Navn ved store Blomster- og Frugtmalerier, har sikkert ført Frølich ind paa Tanken at lægge Værket saaledes til Rette, at det banede Vej for Kjendskab til og Forstaaelse af den Nordiske Mythologi i Europa. Fra hans dristige Forventninger, om at sligt lod sig gjøre, stammer Frølichs Experimenter med at give de første Blade en forklarende fransk Text. Vi kjende saadanne Forsøg i enkelte Aftryk (se Krohns Fortegnelse under 1873 Nr. 163, 164 og 175) og f. Ex. den her gjengivne Radering Gefion-Bladet. – Imidlertid maatte Planen stilles i Bero ved Krigen 1864, og Frølich gjenoptog den først efter at han 1871 var vendt tilbage til Paris. Han modtager der med særlig Glæde den danske Kunstforenings Bestilling paa fem Blade Raderinger med Æmnet »Gjøgleriet i Utgard«, og nævner denne Bestilling i Brev til Læssøe af 1/10 1871, som en lykkelig Begyndelse paa hans store paatænkte Værk. Han sukker senere over at sidde fast i de mange

Quand les Ases [les deux du Nord] arrivèrent dans ces pays, Gefion, la jeune, la joyeuse, arait les montagnes et les bois de la Suède. Un jour elle passe devant la demeure de Gidse [un roi des géants]; les sons d'une harpe l'engagent à y entrer; elle est bien reçue, mais quand elle eut vidé la corne à la santé de ses hôtes pour prendre congé d'eux, les deux fils du géant, épris de sa beauté, la supplient de rester.

Gefion y consent à condition qu'on détache pour elle la partie la plus fertile du pays pour en former une île.

Dans ce but, elle métamorphose en bœufs les deux jeunes géants, les attèle à une charrue, coupe cette partie de la Suède et en fait une île nouvelle... C'est l'île de Seeland, que les poètes appellent encore l'île de Gefion.

Il est probable, qu'on a, dans cette légende, conservé le souvenir de la séparation de l'île de Seeland de la domination Suédoise et de son union avec le Danemark... On pourrait y voir aussi la séparation géologique de cette île de la terre ferme par la formation du Sund; si on peut croire, qu'une telle révolution aiteu lieu, et quelle s'est passée dans une période, où ces contrées furent habitées par l'homme. Gefion fut l'épouse de Skjold, fils d'Odin. D'après le mythe ils sont les ancêtres de tous les rois Danois, les Skjoldunges, Skjoldunges, fils de Skjold.

Gefions-Bladet fra 'Nordens Guder' i sin første Form med den franske Text

Børnebilleder, og vender i Brevene atter og atter tilbage til det nordiske Værk, han ønskede at efterlade sig inden den store Rejse, den han, særlig efter Hustruens Død i Februar 1872, ofte dvæler ved. Han var atter i Danmark i Efteraaret 1874, og havde forinden gjort meget Arbejde for at bane Vej for »Nordens Guder«. Det kan ikke siges, at hans Bestræ-

belser – ejheller gode Venners Hjælp – kronedes med Held. Hverken i Norge eller Sverig var der særlig Interesse at spore. – Januar 1874 skriver Th. Læssøe: »... Hos Reitzel har der tegnet sig 9/4 Subscriber paa dine nordiske Gudesagn, det er jo ikke meget, men mere vil komme naar det første Hæfte er udkommen. Et enkelt Blad, ihvormeget smukt der ogsaa er deri, kan ei forslaae til det større Publicum. Fra [Prof. A.] Munch skulde jeg sige Dig, at han ikke seer Mulighed for at skaffe offentlig [norsk] Understøttelse til Værket. Fra det Fond, som han havde henvendt sig til i Trondhjem, har han faaet Afslag. Men han har opfordret sine Landsmænd til at subscribere derpaa. . . . » Herhjemme havde hans gamle Kjending, Boghandler Delbanco, der redigerede »Illustreret Tidende«, tilbudt ham Plads for en Redegjørelse af hans egen Stilling til den Opgave, han stræbte at løse. Der foreligger i Frølichs Papirer en saadan større Fremstilling i Prosa og en Begyndelse til en lignende i knappere Form, men ingen af disse har været optaget i »Ill. Tidende«. Af dette mindre Manuskript meddeles her et Uddrag:

»Idet jeg begynder paa et Arbeide, som jeg betragter som en Livsopgave, ønsker jeg hilse paa mine Landsmænd ved at føre det frem med nogle ledsagende Ord. Herved vil jeg gjøre Rede for, hvorledes jeg betragter det, og forud besvare nogle Spørgsmaal og Indvendinger, som jeg venter, ikke

Skirnirs Rejse. Frejrs Elskov. Ubenyttet Badering til »Nordens Guder»

Oden hang 9 Dage paa Yggdrasil medens han opfaar
Runerne

26 October 1872 L.F.

Forarbejde til Odin oplinder Runerne. »Nordens Guder« og »Eddaens Gudesange«

vilde udeblive. – Det er Nordens Gudelære, som jeg vil give en Række Billeder til. – Jeg har fra min tidlige Ungdom beskæftiget mig dermed, og vil endelig tage fat derpaa, for at det ej skal blive for seent, da jeg nødig vilde see ugjort dette Arbeide, som jeg har skjænket mine bedste og meest livlige Øjeblikke. – En Indvending, jeg antager, straks vil stilles hjemme, er den, »hvoreledes jeg, der har levet mit halve Liv i Udlandet, troer at kunne behandle det store Æmne vel«. Man kan vistnok altid ønske flere og dybere Indtryk til, hvad man vil fremstille, til dette Arbeide altsaa blandt andet Indtryk af det Nordiske Liv; men jeg troer ikke saa ganske at savne saadanne, saa jeg vil vove paa at udføre disse Billeder, der af sig selv og ofte ukaldede saa levende have stillet sig for min Sjæl. Ikke mange have forsøgt disse Æmner; men kan derefter nogen Anden gjøre det bedre, da saa meget des bedre. – I hvert Tilfælde er jeg tilfreds med at begynde dette Arbeide her ude; det giver en Uforstyrrethed, jeg troer tjenlig. Jeg er efterhaanden naaet til Enighed med mig selv om

Behandlingsmaaden; det var ej let, men hjemme vilde jeg sagtens møde saa mange ulige Meninger, at de vilde forstyrre, og formodentlig hindre det Hele. – Naar man saa seer mine første Billeder, vil et Udraab ej udeblive »men de ere jo næsten ganske nogne«. Ja det er de, og anderledes hverken kan eller vil jeg fremstille dem. – See, jeg mener at de Klæder, vi kunde give dem paa, kunne ej forhøie Characteren, og hvad ere de da til. . . . Jeg faaer gjentage det banale Ord »hvad behøve Guder Klæder til?« . . . En svagere Side er rigtignok Drapperiet, thi om jeg end er imod Klæderne, saa behøve vi dog Drapperiet til kunstnerisk Fremstilling, og vi have ej stor Leilighed at gribe det ud af Livet, Klæderne har tilintetgjort Drapperiet; dette vil altsaa let blive conventionelt og dødt; men hvad er der at gjøre, man kan ej give meer end man har. . . . « – Efter Krohns Oplysninger udkom Første Hæfte med fem Raderinger i Septbr. 1874. Andet Hæfte, ligeledes indeholdende fem Blade, udkom i August 1875 og Tredje Hæfte først i Maj 1877, da Frølich atter var bosat i Kjøbenhavn. – Men i 1874 havde han ikke alene de ovenfor nævnte Prosa-Forklaringer færdige, men ogsaa et ret stort Digt, der i et Slags klassisk – men naturligvis vel ureglementsret – Versemaal gjør Rede for hans Forehavende og imødegaar mange tænkte Indvendinger og forventet Kritik. Dette Digt har han vist Chr. Molbech, der i sit Svar henholder sig til Erasmus Montanus' Dom »materialiter fortræffeligt, formaliter slet«. De her følgende Breve udtrykke Svend Grundtvigs Syn paa Digtet. Hos ham efterlod Frølich sit Manuskript, da han atter rejste til Paris.

Fra Svend Grundtvig til L. Fr. i Paris.

Uglereden paa Platanvejen 1875 28⁴.

Kære gamle ven! . . . Lige siden du forlod os i efteråret har jeg været ved at skrive dig til, og den nærmeste anledning dertil var det digt, du meddelte mig efter at vi alt havde sagt hinanden farvel for den gang. Jeg fandt det så morsomt med en naturlighed i tankegang, som havde noget fortryllende frisk ved sig, men formen altfor besynderlig, og jeg besluttede strax at omskrive det og sende dig ny renskrift. Men skønt det har ligget på mit bord lige siden og altid været mig i tankerne, har dog allehånde travlhed – for jeg er stadig stærkt beskæftiget med mange lærde og kuriøse sager – forhindret mig fra at udføre mit forsæt, lige indtil jeg nu for et par dage siden modtog din gave af raderingerne til Nordens Guder. . . . Tak, kære ven, siger min hustru og jeg dig for denne skønne gave. Vi takke dig både som ven og som kunstner og digter. Gentagne gange har vi taget dine blade frem og glædet os over dem, og Øhlenschläger har måttet stige ned fra sin hyldede for at opfriske os de her behandlede æmner således som du har gengivet dem. Du har ret i at kalde dem din ungdoms kærlighed. . . . Hvor levende vækkes ikke ny minder om dig og om den ungdomstid, da vi først mødtes, nu, da jeg var med at stede Skovgård til jorde. Jeg så ham otte dage før hans død; han var svag, men endnu arbejdsdygtig, og jeg håbede da på, at våren vilde give friske kræfter. Ham som dig traf jeg ved vor elskelige Lundbyes side. Lundbye var mellemmand og bindeled. Det var iforgårs syv og tyve årsdagen siden jeg sænkede hans legem i graven. Skovgård har længe båret på den hjærte-orm, som nu overgnavede hans livstråd. Han var som kunstner i sin fulde kraft til det sidste, og hans ædle, rene, milde karakter var altid sig selv lig. Hans to sønner (atten og sexten år) vise gode anlæg til at gå i faderens spor. Den yngste er min gudsøn. Desuden er der en sød lovende pige på tolv år. . . .

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Paris 1875, April.

Tak, kjære Ven for Dit venlige Brev, som jeg modtog i Dag. Du seer, jeg har ej så svært ved at komme til Brevpapiret, uagtet jeg ogsaa sysler med mange curiøse Sager,

Forarbejde til Børs Sønner, Odin. Vile og Ve, der dræber Jætten Ymer og danner Jorden af hans Legeme.
•Nordens Guder

men jeg har ingen Hustru, hverken syg eller frisk, men et tomt uordentligt Hjem (Du har sagt, Du er for ordentlig, jeg er det meget for lidt), hvor man måe see ud af Vinduet, eller ud gjennem Åndens Vinduer for at befinde sig vel; – og det gjør jeg da også jævnlig. . . . Hvad Du siger om mit Vers fornøiede mig. . . . Sagen er at Digtet, ligesom mine Tegninger, ere Hjertedråber; og at, hvor besynderlig Formen monne være, havde jeg Følelsen af, at jeg dog havde udtrykket, hvad jeg vilde, og nok så godt som i mine Raderinger, for Du måe tro at Formen for Kunstneren er endnu meget meer balstyrig end Sproget, så mine Billeder komme frem, fordi de endelig måe frem, ikke fordi de have nået at udtrykke, hvad jeg vilde; – det lykkes mig stundom i en let Tegning, – men i et Billede, eller en Radering, der måe løbe gjennem Teknikens Spidsrod – blot tilnærmelsesviis. – Jeg siger, tiltrods for Beskedenheds Skjønhed at jeg har Følelsen af at være Kunstner, men jeg er en ulykkelig Mand (men det er jo Alle, hver på sin Måde) for mit Liv går hen med forgjæves Bestræbelser at frembringe Noget ved lang Møde, som jeg gjør langt bedre i et Øieblik ved mit første Udkast. – Det kommer af at jeg fra først af har stukket Benet i den feile Bukse, – og aldrig har fået dem rigtig på. – Eller fordi jeg ligesom med mine Vers har troet at Formen skulde fødes af sig selv til Tanken; dette

er i sin dybeste Grund rigtig, men for Anvendelsen maa man anvende meer System i Techniken end jeg har gjort. Jeg fik for tidlig Lov at raade mig selv, og hang i – hvad der meest interesserede mig, Compositionen; – kan vel sige at jeg ingen Anlæg har for Techniken, men det er maaskee sandere, naar jeg siger at jeg var doven for hvad der ej morede mig. . . . Ja, vi blive gamle, de fleste Hjertet hængte ved, ere på den anden Side Graven. Skovgård naade efter sin Ungdoms skrøbelige Sundhed til en tålelig Alder, men – med den Sjælsfriskhed og Kunstner-Ungdommelighed, han var i Besiddelse af, var det en beklagelig tidlig Død...

*

I et senere Brev antyder Frølich den Mulighed, at bringe Digtet frem for at »vække nogen meer Opmærksomhed om Værket, som i det Hele nok behandles med Taushed og Ligegyldighed«, som han skriver. Det blev der intet af, men det har aabenbart været ham til Husvalelse at erfare Svend Grundtvigs milde og hjertelige Dom om det. Her lade vi følge et større Uddrag af Digtet for at vise denne Side af det, Frølich kalder sit »indere Liv«, i dette Tilfælde »Hjertedråber«. Lige fra hans Ungdoms Rejselid kan man i Optegnelser og i Skitsebøger – af og til skrevet hen over Blade, der alt var fyldte med Tegninger – finde Udkast til Digtning baade i bunden og ubunden Stil. Og han vedblev med sligt til sin høje Alderdom.

Udkast i Blyant til Nanna og den døende Balder

Hermod hos Jættekvinden Tøk, der med tørre Øjne begræder Balders Baalfærd. Forarbejde til »Nordens Guder«

Jættepigen der tager Bonden, hans Plov og Oxer i sit Forklæde og bringer dem hjem. Motivet hørte til den første Række, der blev Frølich opgivet af Fabricius, men han benyttede det den Gang ikke til Tegning. (Se Brev her af 7/2 1852 fra A. Kittendorff.)

Den her gjengivne Tegning maa stamme fra Tiden i hvilken L. Fr. arbejdede med »Nordens Guder«. Den er betegnet Paris, Digt af Uhland: »Det er ej Legetøj, det er en Fremtids Nagt.« — Uhlands Digt kjendes ikke. Mullg har Frølich husket fejl. Chamisso har skrevet et Digt: »Das Riesenspielzeug« over samme Sagn, der af ham henlægges til Elsass. (Se ogsaa »Kæmpens Datter og Plovmanden«. Thiele: Danmarks Folkesagn. 2. Del, 1843, S. 228.)

SENDE-BREV OM NORDENS GUDER I BILLEDER

Det ret omfangsrige Manuskript (omkring 250 Verslinier) indledes med en Skildring af et Besøg, »et talrigt Selskab af luftige Damer« som Frølich modtager . . . »af Høflighed jeg kalder dem Muser«. De udspørge, raade og vejlede ham i Behandlingen af Opgaven. Da de ikke opnaar deres Hensigt, ender de med at tale i Munden paa hverandre og forlade ham; — kun En — den ham venligt sindede — bliver tilbage og tiltaler ham som følger:

Når jeg sad ved din Side, på Din Pande hviled' min Hånd. / Blev ej alliid da så lyst med Glæde derinde? / Glimted ej pludseligt Billedet frem for dit indere Syn. / Og så sikkert, at, Hånden heelt uvilkaarligt, / Du som i Drømme tegnede Billedet hen; / Og siden alliid

Forarbejde til Raderingen: Thor og Jættlen Ymer paa Fiskeri. •Nordens Guder•

det glæded', når Øiet hvilet derpå. / Og hvorfor tegned' Du stundom matte og feile Gestalter, / Og hvorfor forringed Du det, som godt Du havde begyndt? / Ja hvorfor; blot fordi Du mig ikke påkaldte; / Fordi Du troede, nu skulde de Andre hjælpe det frem. / Selv når jeg kom, ved din Side sandt jeg Pladsen besat. / ... Men, når Du Noget vil give, som Andre skal gribe, / Frem må det springe ud af det levende Væld; / Og hvo er mægtig at byde den quædende Kilde? / Det ene er jeg, og længst Du har det jo vidst. / ... Nu, så vær da et villigt Redskab, Du skal det ikke fortryde, / Saga og jeg skal stadigt Glæde og Styrke Dig gi'. /

Thors Øreigen til Jætten Ymer

Odin og Saga

Frigga og Balder

Så hun taled og svandt; og ene sad jeg i Tan-
ker / Tænkte på det, Saga beretter, jeg det
gjemmer i Jerne og Hjerter; / Tænkte på Dig-
lernes Værk, som herligt Aser forynger; /
Også på All, hvad sig speiler i den levende Qvæ-
den, / Som for Odins Øie i det dybe Norner-
nes Væld. / Nei, Aserne ere ei døde, som Føl-
kevætter stedse de leve endnu; / . . . Mødte du
ikke på Vei gjennem Livet, om end førre, end
ønskeligt er, / Mænd, opflammet med ivrende
Sind til dygtige Handling, / Ret glemmende
sig, for Skinnel, alt falskt at bekæmpe? / Thor
lever i dem, og Miølnir, Truthham'ren skinner
jo frem. / Så godt i et knusende Ord; som i
Jernbrøleren favnestor. / Har Du mødt i Dit
Liv, Mand, som stedse skarpt fatted i Sigle /
Frem på sit Mål, og Midler vidste vælge dertil /
Skuende fjernt tilbage til Grundenes dybeste
Aarsag. / Skuende frem i en Række af Virk-
ning og Følge, / Til Livets dunkle Gåder følte
det løsende Ord? / Eier han Spydet med Mag-
tens og Visdommens Runer, og veed det at
føre; / Er Målet, han ej taber af Sigle, ædelt
og stort, / Ståer det ophøiede Sæde ham åbent,
hvorfra han øiner, / Alt, hvad som lever og
hændes i Verden, tydeligt, klart; / Da vi godt
ham kan nævne Odins, Herskerens Yndling. /
Han kan da føre Folket til Høihed, Lykke og
Seier. / Mødte ej Du i Livets glædste Enge
noget elskværdigt Barn, / Som just ugjættede
Kraft til livsalig Yngling udfoldende trylled; /
Glæden stråled i Øiet så klart, at inlet Urent
ham nærme sig kan. / Der står han som
Balder; også som Balder for Mistelteen falder
han let. / Ofte eet spottende Ord er nok til
ubevist Uskyld at fælde. / Han, som Lillien,
den skinnende Blomst, ej tåler ringeste Flek. /
Vist Du har mødt så mangen Kvinde i Livet,
som med Ære kan bære / Frigga Navnel, det
hædrende for Hustrus og Moderens Hjerter. /
Kjender Du Tårernes Magt i et Kvinde-Øie, Du
elsker, / Da Du forstær, hvi Freia så gjerne
nævnes den grådsagre Van'. / Har nogen

Qvinde livsalig som Ydun med leende Øie, /
 Rakt Dig en Frugt, så strax Du Knæ vilde bøie /
 / Så i Sommer og Høst Du stod forynged som /
 i feireste Vår? / Da Du veed Asynierne leve /
 som Aserne og. . . / Mødte aldrig Du Mand, /
 smuk og smidig og som alment behaged, /
 Fremmest Qvinderne dog; kløgtig og snild, men /
 som Intet søgte uden sig selv. / Alltid leved for /
 Stunden at nyde; om man stoler på ham, man /
 bygger på Sand. / Giv ham det bedste, Du /
 eier; det lidet kun ændses. / Om Du ham sårer, /
 selv uden at ville, godt hævner han sig. / For /
 sig at more han prisgiver Venner som Fjender. /
 / Kjender Du ikke hans Vætte? Det er Loke, /
 der dog kaldes As. / Ej undværes han kan i /
 Valhal; som Luen den lysende farlig Vennen. /
 Uden ham de sig kjede; så det også hænder /
 på Jord. – / Møder sliig Mand og trylles af Qvinde med halvbrændte Hjerte / Idel Af- /
 skum fremsødes; dem, som tørste for Blod, som Slugeren Fenris, / Dem, der omspænde /
 med Løgn, som Ormen, og de Blæge, der tilhøre Hel. / Mødte ikke Du Folk, der kun agte, /
 hvad Bugen og Sandser fornøier / Andre, som kjende ej Medynk, og dem, som Misund /
 gjør gule, / Mødte Du Folk som alle Andre foragte, hovmodige Sjæle, / Stolte af Viden, /
 af Held, Kløgt eller Gave, ligemeget af hvad, / Mødte Du Andre, der alliid braske på

Loke spotter Guderne ved Ægirs Gæstebud

Thor som Ungersvend opsøger Jætten Ymer. Efter farvelagt Udkast til Nordens Guder

Loke betragter Dværgerne der smede Gaver lil Aserne

Guldet, deres Aladins Lampe, / Andre, der ingen Ret eller Magt kan erkjende, uden blot Nævens, / Da Du forstår den steenhjertede Rungner, Frost-Jetter, Riimturser og Troldene med. / Meget Småfolk Du mødte i Livet, der alt må betragte fra neden; / Slüige gjerne forståe sig ret på en Stump, er uden Begreb om det hele; / Ganske nyttig og bra', når hver på sit eget sig holder. / Der har Du Dværgerens Flok, de tjene Jette som As. /

Mødte end Du på Veien i Livet Mennesker milde, / Elskværdige, blide, Alling omkring sig de stemme til Fred; / Kiven forstummer, når blot de sig nærme. / See dem i Øiet, alt hårdt i Sindet må smelte; / Hør deres Røst, da Samklang må kendes i Sjælen; / I deres Fjed Glæden fremspirer; All, der er bundet, løse de let, / Bundne Hænder og Tunger og Hjerter, alle Lænker falde for dem. / Disse slamme fra Vaner, slamme fra Alfer, / Held os, disse Slægter ej heller uddøde end. / ...

Dog ikke vi finde Mennesker ganske udpræget / Så som As eller Jette, eller Alf eller Dværg; / Nei blandet vi alle dem finde i Menneske-hjertet, / Og derfor er Striden forinden, som udenom Striden; / For begge Kampe er et Speil i Asernes Liv.

... Men nok jeg har sunget, jeg ene jo

vilde / Fåe Jer Noget at tænke på Aser, lidet på mig / ... Hermed, kjære Læser, farvel, og synes Du om de nys hjemsendte Billeder / og tyve Daler i fire År vil spendere, tredive om stort det skal være, / Subscriber så på Værket hos Reitzel eller hos mig / Lorenz Frølich, Paris, 3 Place Wagram.

Dværgeren Alvis taler til Thor

Efter Akvarel, antagelig Fontainebleau

I de nedenfor trykte Prøver paa Frølichs tidligere – i Dresden 1845-46 – begyndte Døledans-Serie er han helt under Paavirkning af Dresdener Skolen og Holbein-Træsnittene. Først senere – efter den tyske Revolution i 1848 – tegnede Alfred Rethel sine ypperlige, store Træsnit-Billeder, der viser Døden som den egentlige Leder og Sejrende i Revolutionen. – Ganske frigjort for tysk Paavirkning bliver Frølich i sine her S. 351 gjængivne Pariser-Udkast. – Pennetegningen af den fremad dansende Død med Barnet i Armen og de to

Two Døledans-Billeder skaarne i Træ af C. Henneberg Efter Aftryk i Kobberstikkabinettet i Dresden. Først trykte i Nieritz' 'Sächsischer Volkskalender' 1848. (Se Frølichs Breve fra Dresden, Januar 1846, S. 161 og % 1846, S. 169, samt Forening for Boghaandværks 'Bogvennen' 1921. S. 13-16.)

unge Mennesker i sit Ledebaand har hans egen friske, selvstændige Streg. I den lette Blyantsskitse hvori selve Satan er den Øverstkommanderende, er den uhyggelige Død, der har Skoulen fuld af Ofre, iført høj Hat og Sørgekappe som en moderne Ligbærer. Man mærker Minder om Pariser-Kommunens Undergang i Nedsabling og Blod.

Udkast til Dødedans-Billeder. Fra Slutningen af Pariseropholdet

Fra L. Frølich til Thorald Læssøe i Kjbhv.

Paris 1875 11/5.

Kjære Thorald. . . Om en Måned er forhåbentlig jeg og Edna hos jer. En Maaned blive vi hos min Mo'r, så skulde vi gjøre nogle Landture, men kommer nok snart igjen. . . . Så Skovgård havde jeg seet for sidste Gang. . . . Nys døde Millet, en Kunstner, der har levet noget i Skygge; han efterlod Enke og ni Børn, jeg troer i Træsko, men hans Auction indbragte henimod $\frac{1}{2}$ Million frs., og hvo som har kjøbt, kan endnu blive rige derpå. Jeg har altiit holdt af ham, men havde dog ingen Idee om hans Værd efter de få ingenlunde bedste Arbeider jeg havde seet. – Når Tiderne er gået, vil han vist nævnes sammen med Rembrandt, af hvem han dog slet ikke er Efterligner. – Han har altid levet i sin lille Bondeby, men har seet dybere ind i Himlen og ind i Mennesket, det primitive i Mennesket, end nogen Kunstner i vort Aarhundrede. . . . Nylig havde jeg en Overraskelse. Jeg fik Brev fra Sv. Grundtvig, han skrev blandt andre Ting om mit Digt, som jeg gav ham til Gjennemlæsning, da jeg reiste. . . . medens jeg tænker mindre på at sælge eller vinde Navn, føler jeg stedse stærkere Impuls for Kunstens, men især for Tankens Liv. Hvorlænge skal jeg spadsere om paa denne Jord, hvorlænge skal mine Kræfter være usvækkede; det veed man ej, bedst er ej at tænke derpå; men leve, som om man var ung, for jeg føler en Riigdom, der kunde fylde nogle Menneske-Liv. . . . 2den Levering af Raderingerne er næsten færdige; og skjøndt de have betydelige Mangler (paa Grund af Techniken, da jeg har gjort dem uden Hjælp af en Graveur, hvilket tillige har voldt for stort Tidsspild) så skal det ej découragere mig. . . . Ligesom man rykker længer frem, blive Geledderne tyndere, men der kommer jo altiit nye Recrutter til at kæmpe for at beseire Jorden, »gjør Eder den underdanig«; skjønnest er denne Kamp i alle Tankens Enemærker; Håndens Greb skal jo og til; – og den blodige Kamp hører unegtelig og til al jordisk Udvikling; for mig altiit en uhyggelig Tanke, som Grundtvig har givet den bedste Trøst for med de Ord: »Blodstrømmene ere altid bedre end Forraadnelsens«. – Og i Verdens Styrelse troer jeg nok, de første ere til for at hindre de Andre. – Jeg havde i Dag et overraskende Besøg, Gravøren J. Ballin; sidst såe jeg ham i London 1870, hvor han er boesat siden Krigen. Du kjender ham nok knapt. Nu hører han ogsaa til de Gamle. Ret hyggelig Fyr, Jacobs og Abrams Gud hjælper sine med visse gennemgående Kræfter; han har gjort sig en meget god Stilling i London, lige som han havde gjort sig en god her tidligere. – Rolig Arbeidskraft og god Beregning er de gennemgående Fordele hos Jøderne. – Man kan ej have baade i Pose og Sæk; i det mindste er det sjeldent, at man kan ligesom tjene to Herrer, uden at gjøre Nogen Uret. – Man siger, Jøderne høre ingen Nation til, komme de ud, seer man det er ej sandt, han er saa pære-Dansk, – ellers havde han vel bragt det endnu meget videre i verdslig Henseende. . . .

✱

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Kjbhv. 1876 11/10.

Kjære Svend. . . . Jeg har læst noget i Brage Snak med Fornøielse; troer dog, jeg på en Måde foretrækker den lille Mythologi. Jeg kan ikke sætte det skrevne Ord så langt under det mundtlige, som Din Fader gjorde – uden i Hjerte-Sager; – men de to Ord have noget forskjellige Love og Stiil; – og jeg synes at Brage-Snak lader føle at det er det mundtlige Foredrag nedskrevet, medens den anden er skrevet for at læses. – Dette hindrer jo imidlertid ikke at nyde de kostelige Udviklinger, den indeholder. . . . Det som er så fortryllende er det mageløse Håb for Nordens Menneske-Ånd, . . . thi Sandheden, Dybden og Varmen i det har atter og atter grebet mig, om jeg end har fulgt med andre Folkeånder. . . .

✱

Landskab med Vildt. Maleri fra Fontainebleau

I AARET 1876 TOG L. FRØLICH FAST OPHOLD I KJØBENHAVN

Fra L. Frølich til Vilh. Kyhn.

Fredericiagade 1876 6/11.

Kjære Kyhn! . . . Der er nu ingen Fare at der voxer Græs og høit Riis på Kjøbenhavns Brostene som danne Veien mellem os; alligevel da mine Morgen- og Middag-Ture i nordlig Retning sjelden lader mig komme langt i West, føler jeg Trang til at befare Veien mellem mig og Vennen ved Hjælp af Skrivetøiet. – Tankerne have nogle Gange dvælet ved hvad vi sidst pratete om, og så bliver det mig gjerne klart, hvad jeg er for langsom til strax at sammenfatte og svare. – Vore Samtalers Grund-Emne er måske truffet, når jeg nævner »dansk eller nordisk Kunst«; og i Ønsket om dens Udvikling kunne vi høiligt samstemme. . . . Af alt Bygningsvæsen og sligt er det danske Bondehuus mig det kjæreste, det som nu forsvinder, og det gjør mig meget meer ondt, end om alle Chr. 4.'s Bygninger brændte, hvor deilige de ere, thi Du har ej Ret i at sige at de ere vor Kunst, ellers havde vi bygget meer af den Tønde; det har nok været fremmede Kunstnere: når vi selv skulde til det, gjorde vi det som Jægerspriis, der blot kunde fornøie mig, når jeg såe det mellem Træerne, hvor jeg ej kunde see det, men hvor Characteren gjorde godt. . . . Vi skulde jo udvikle vore Muursteensconstructioner, og bruge vor Kalk-

steen, og skulde jeg give Opgaver på Akademiet, vilde jeg lade dem more sig med at lave Bønderhuse efter Nutiidsforhold, om de kunde fåe dem så smukke som de gamle, der ved Plan, Forhold, Materialets Modsætninger og Farve ere deilige i mine Øine. . . . Men det er på mange Omraader så dårligt bevendt med vor Smag, at jeg hellere såe vi efterlignede Moderne meer og bedre og vil nævne som Exempel, at man i Frankrig også bortkaster Nationaldragter, men Folket klæder sig derfor ej så rasende som her – efter Moden; de have fået Blusen, som er smuk, og aldrig sætter en Tjenestepige eller Bondkone en Modehat på, men har deres egne simplere, klædelige Moder, det skulde vore kun gjøre, men det hænger nok sammen med vor nationale Damp-Udvikling. – I Malerkunsten have Franskmændene naturligt viist meget yderliggående, – men jeg vil ej lukke Øinene for at denne Millet har gjort hvad vi ville og skulle gjøre. – Jeg måe nævne et lille Billede. En fattig Bondkone sidder på en fattig Bænk mod den nøgne Leer-væg udenfor Døren, hun bøier sig over sit syge lille Barn, så man seer ingen af Ansigterne. Manden står stille i Døren og stirrer på dem; han har en lille Medicinflaske i Haanden; – aldrig har jeg seet noget inderligere udtalt i en simplere Form. – Efter min Mening er her ej Liv nok for at afslutte sig; evig at reise til Italien har ingen Mening, næsten ingen af vore Malere vide at kunne tilegne sig det ringeste af den italienske Kunst, – og lad Italienerne male deres egen Natur. Frankrig er nu det Sted, hvor der er meest Liv i Maleriet; og gjøres der meget Skidt, så gjøres der og noget godt. – Ingen vilde hellere end jeg undvære den Påvirkning, men vi kan ej undvære den, troer jeg. – Jeg sætter vistnok Priis på Constantin Hansen, men at tro at en stiliseret Kunst ej kunde trives, fordi hans kun har fundet liden Samklang hos Andre, kan jeg ikke; han er tænksom, udviklet, med en bevidst reen Stræben; men han har kun lidet Liv og Genialitet. Med alt det er der Ting, jeg stirrer på, og håber på Fremtid for vor egen Udvikling; og J har gjort mange smukke Ting, medens jeg har bisset mig træt. – Der er jo ingen Sammenhæng i Brevet, men Du giver den nok selv ved Mindet af vor Samtale. – Lev vel til næste Gang. Din gamle Ven L. Frølich.

✱

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Fredericia-Gade 1877 11/s.

Kjære Svend, Dit kostelige Digt af Eigil har ligget mig en Deel i Sindet, hvorved den Episode af hans Saga formede sig til Billeder for mig; – der er flere Sager hvor Hendriksen gerne vil have min Medvirkning, og hvor jeg gerne vil arbeide sammen med ham. [Ved »Ude og Hjemme«.] – Jeg foreslog ham en Slags Friisfremstilling af det vedrørte, og da jeg havde omtalt Din fortræffelige Behandling, bleve vi enige om, at det vilde være særdeles rart at knytte det til disse Tegninger (desuden den nødvendige Text som Uddrag af Sagaen). – Han vilde gerne henvende sig til Dig herom, foreløbig foreslog jeg at skrive til Dig desangående; . . . så synes mig det var morsomt om vi der kunde samvirke. – Man kunde nok få noget Fornøieligt ud af det; – og det kommer vel for mange Øine, – kan derved vel også falde i god Jordbund. . . .

✱

Fra Svend Grundtvig til L. Fr.

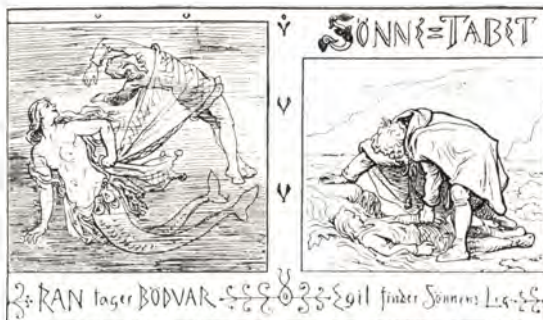
Platanvej 1877 15/s.

Kære ven! Jeg har nu på ny gennemset dit udkast til Lundbyes levned. Det er så smukt, så stemningsfuldt, så sandt. Jeg vover ikke at gøre, hvad jeg først havde tænkt: at give en række forslag til småændringer i det enkelte. Det vilde sikkert tabe ved ethvert spor af min stive professorhånd. Selv det springende, som nu findes i det, tør jeg ikke gøre noget til at ombytte med en mere logisk (pedantisk) flydende bevægelse . . . [Angaar L. Fr.'s Udkast til Skildringen af Joh. Th. Lundbye i »Ude og Hjemme« I, 1877, Nr. 8 og 9.] – P.S. Jeg modtager nu dine venlige linjer fra i aftes. Til lykke med den

LORENZ FRÖLICHS

FRISETEING
TIL EGIL SKALLEGRIMSSØNS
SØNNE-TABET

SKJALDEN EGIL SKALLEGRIMSSØN PAA BORG vester paa i Island, var født Aar 904. Han var af gammel norsk Høvdinge- og Bersærke-Slægt og Ætten forlod Norge fordi der var Ufred mellem den og Kong Harald Haarfager. Efter mange Vikingetog vendte Egil hjem til Island Aar 945 og blev nu hjemme Resten af sine Dage. Det skønneste og i alle Maader mærkeligste af alle Egils Digte er det der kaldes »Sønne-Tabet«; det stammer fra Aar 975 da Egil fristede den store Sorg at han mistede sin Yndlingssøn Bødvar, der druknede.

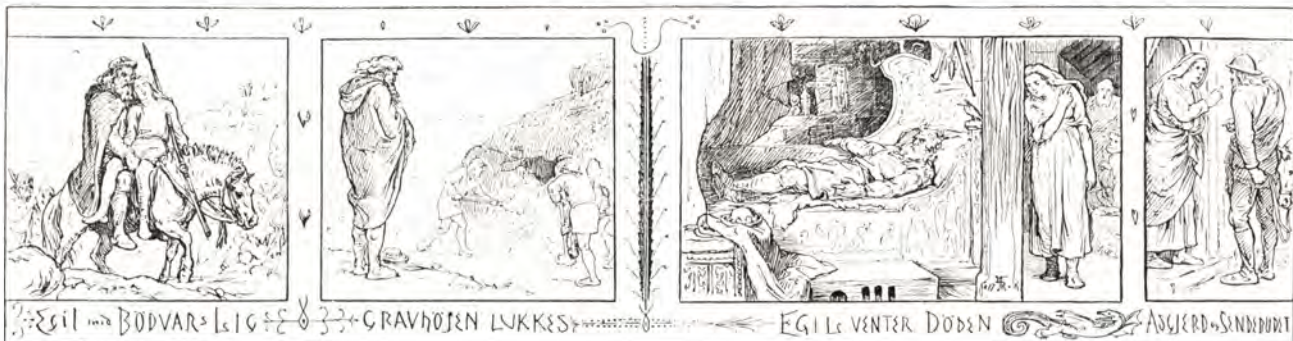

RAN tager BØDVAR. — Egil finder Sønnens Lig.

Fuglelet fordum
sløj mig Sangen
højt mod Himlen
fra Huens Rede,
nu høres kun Stormen
hyle paa Næsset
over Ættehøjen,
mens Ugler tube.

Med min Æt
det mod Enden liden,
snart ene stander
stormslagne Eg;
modig vorder den Mand,
som til Gravens Mum
bærer sine bedste
Børn og Frænder.

Lorenz Frølichs Tegninger skildrer Begivenhederne i Rækkefølge: Egil lægger sig hen for at dø, efter at han har fundet Bødvars Lig og højsat det; ingen tør tale til ham. — Da lader Hustruen Asgjerd hans kjæreste Datter Thorgjerd hente, og hun faar under Foregivende at ville dø med ham ved List Egil til at tygge Tang — »det gjør Pinen kortere«, siger hun. Da de begge tørster forlanger Egil Vand, men hun fylder hans Horn med Mælk. Da nu Sultedøden er forpurret, overtaler hun ham til at holde Gravøl efter Bødvar og digte Sønnen det Mindekvad, han er ham skyldig. (Se Egil Skallegrimssøns Saga. Det her meddelte Uddrag af Kvadet er efter Svend Grundtvigs Oversættelse i »Ude og Hjemme« December 1879.)

Egil med BØDVAR LIG. — GRAVHØJEN LUKKES. — EGIL VENTER DØDEN. — ASGJERD SINDRUMT

Tungt er at tænke
paa tabte Frænder,
tungest Tab
er dog end at tælle;
grummest mig ramte
Ran og Eger,
da Ættens Skjold
de fyled fra Bord.

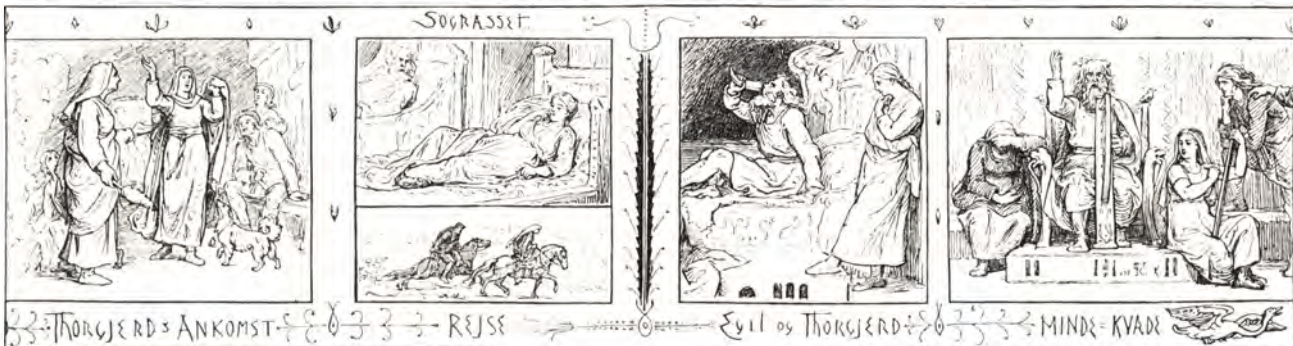
Grunt var det Brud
paa Ættens Gærde,
som Søgen brod,
da den Bødvar tog;
ulægt og aabent,
med Edder blandet
er det Saar, som Søen
nys slog i mit Bryst.

Kunde Hærm for min Harm
med Haand jeg tage,
med Ærsers Gæsteden
var det da ude:
med Vaaben da vog jeg
Vindens Broder,
Ran skulde rødme
og raadne i Dybet.

Men Guder le
ad Gubbens Trusel,
mod Kjølens Knuser
for kort er min Arm;
slap og slunken
synker den Haand nu,
som kraftig har trykset
med Skjærm og Skygge
flingende Spær.

Det ved jeg for vist
saa meget des værre:
var den spæde Spire
kun sparet en Stund,
da var den vorden
et vældigt Sværdtræ
med Skjærm og Skygge
for Skjaldens Æt.

Han var sin Faders
fuldtro Ven,
agted kun høje,
hvad andre hued;
min anders Ungdom,
min Anders Glæde,
min Støttestav
og min Stolthed var han.

THORGJERD'S ANKOMST. — REJSE. — Egil og THORGJERD. — MINDE-KVAD

Fjært fra sin Fader
er nu han faren
ad venlige Veje
over Vindenes Herberg;
glad han nu ganger
i Gladhjems Sale,
hvor fuldt op af Frænder
han for sig fandt.

Saa haardt har Ravnens
Ven mig rammet,
end han ej ynfes,
end maa jeg leve,
end Tankens Stavn
styre fremad
gjennem Sorgens Bølge
i blegmørke Nat.

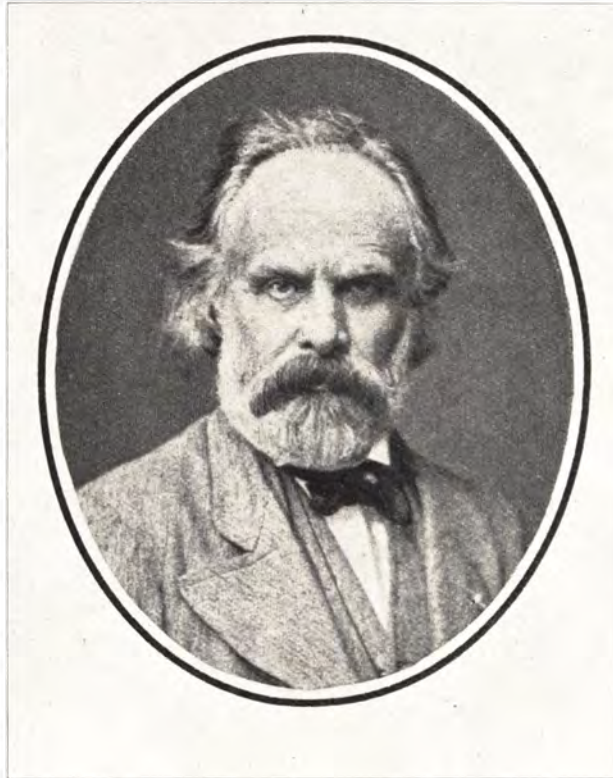
Tro har jeg tjent,
trygt har jeg stølet
paa Sejerfader,
Suttungs Bane;
Vild og Venstab
var os imellem,
til brat han brod
vort Venstabs Baaend.

Til Viles Broder,
Valhals-Drotten,
nu ej kan jeg ofre
af Hjærtens Lyst;
dog maa jeg mindes,
at Mimers Ven
bød mig den bedste
Bod for Daande.

Han mig skjenked
med Skjaldemjødens
Ørdets Jdræt,
pyperst at nævne,
ramme Runer
at riste og raade,
at løfte i Lys,
hvad i Løn var dulgt.

Uden Gru,
men og uden Glæde.
Hel ser jeg stande
hifst ude paa Næsset;
vælge jeg vil ej,
stjont villig jeg følger;
lægge Odin da Edden
for Liv eller Død!

Gjengivet i 2°, Størrelse efter Træsnittet i »Ude og Hjemme« Nr. 115 1879

L. FRØLICH. Fotografii fra Kjøbenhavn. c. 1877

18årige prægtige datter. Du har havt og har glæde og ære af hende, og du vil sikkert få mere i fremtiden. Du er et deilig levende menneske, som det er en fornøjelse at omgås og at meddele noget. Har du nu gjort Egil i billeder? Det var da morsomt. Når Hendriksen og du ønskede dette digt med de fornødne ord til forklaring af situationen knyttede til dine billeder, så skal jeg med fornøjelse levere en sådan tekst. Det skal være gjort i en håndevending, når billederne er i orden. [L. Frølich: Frisetegning »Sønnestortabel«. Se Gjengivelsen paa foregaaende Side.]

*

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr.

Kjøbenhavn. 1878 nr. 1.

. . . Jeg vil og kan saa godt underskrive Din Dom om Dig selv. Jeg vil dog sige et Par Ord. Du nævner Asker Ryg. Du har der givet noget saa skønt, at det stedse vil glæde, og jeg savner saa langt fra Gennemførelse. Om jeg nogensinde havde gjort noget saa fornøieligt da vilde jeg være meget taknemlig og glad. I Dine senere Arbejder savner jeg ofte det umiddelbare, som i disse Tegninger, og dette, at Du har truffet Sømmet paa Hovedet. . . . Det fornøier mig at Du vil tage Marstrand under Behandling og ønsker Dig ligesaa megen Lykke dermed som med Lundbye. . . . Din Dom om mig kan jeg i alt væsenlig billige. – I mine Studier søger jeg vel at kaste overbord hvad jeg mener er mindre betydende; men gjør dem forøvrigt med al Troskab. I mine Billeder søger jeg at give Stemningen saa godt jeg formaar, at give det væsenlige Naturen gav Klang i mig; men jeg mærker saa tidt at jeg har Studiet om Fødderne, naar jeg skal gjøre Skridtet. Det rent realistiske kan jeg beundre men det varmer mig ikke; men jeg har ikke Over-

Fru BENEDICTE WITHUSEN, f. Treschow. Fotografi fra Kjøbenhavn. c. 1877

legenhed nok til fuldt at beherske det realistiske, hvorigennem det høieste skal udtales. . . . Jeg kan naturligvis, eller maa, beundre Naturen ogsaa i sine Detailler, og hvem kan vel lade dette være; men jeg glemmer dem ganske, naar Naturen stemmer op i Sang og Klang og Deilighed. . . . Naar jeg ivrer mod Fantasteriet er det maaske mod en Tilbøielighed der ligger dybest inde i mig selv; men som jeg er angst for, fordi det er usundt og om det fik raade var ilde, og saa gør det godt engang imellem at faa Luft. . . . Skovgaard er vel egenlig vor største Maler, Marstrand vor største Fortæller og Digter mellem Malerne. -- Lundbye er ofte baade i sine Studier og Malerier tynd og stofløs og Farven ikke altid mættet nok og fordøiet, men man glemmer det fordi der er noget andet usigeligt, ham selv, dette Velgørende som føles ikke alene i Hjertet, men saa at sige lige ud i Fingerspidserne. Dette er ikke en Frase, men saaledes mærker jeg det virkelig ude i mine Fingre. -- Han skal have Tak i sin Grav og Vor Herre var os god at han gav os ham. . . .

✱

Fra Svogeren lidl. Amtmand Fr. Brun til L. Fr.

Rom 1878 12/6.

Min kjæreste Lorenz! Af Frøken Gotschalk hørte vi d. 1. Juni i Amalfi at Du var bleven gift med Fru Withusen, og jeg kan ikke sige Dig hvilken Glæde det foraarsagede os alle. Jeg havde saa ofte beklaget Dit uhyggelige og utilfredsstillende huuslige Forhold, og ønsket at Du atter kunde komme i et eget Hjem, og nu blev dette Ønske jo opfyldt paa den glædeligste Maade, om det end vil knibe for din Moder sommetider, men Du er da Hovedpersonen i den Sag, og jeg beder Dig om at bringe min nye Svigerinde min

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Blidah 1879 7/7.

Kjære Ven! Den lille Fyr [Frølichs førstefødte Søn, der var kommen til Verden d. 26/5 1879] skal bringes i Ordrup Kirke Fredag den 11te Juli Kl. 5 Eftermiddag. . . Fadderne [Svend Grundtvig var en af disse] staar af ved Charlottenlund Station, hvor en Vogn venter for at bringe dem til Kirken. . . [Fru Frølich havde i nogen Tid været syg, men] Lægen lover imidlertid, at hun kan bære sin Dreng over Daaben. . .

Forarbejde til Kong Svend løskjøbes fra sit Fangenskab af danske Kvinder

Raben-Levetzauiske Fond indbød 1876 til kunstnerisk Konkurrence. Opgaven var at tilvejebringe store historiske Billeder for Folkeskolen. Frølichs Tegning tilkjendtes Præmie og var udstillet paa Charlottenborg 1877. Den udførtes senere i Træsnit.

Fra Svend Grundtvig til L. Fr.

Platanvej 1879 21/7.

Kære ven! Medens jeg, som du ser, har taget det meget frit med dine udkast til tekster [til Nordens Guder] – men for resten virkelig jævnført grundskriften – så har jeg blot for retskrivningens skyld afskrevet din *avis au lecteur* og ikke tilladt mig nogen ændring i dette noget knudrede sprog, dels fordi jeg ej anser mig kaldet dertil, og dels fordi jeg i det hele vilde henstille til dig, om du finder det fornødent at lade det trykke. . . Det, der for resten siges i den, synes jeg ikke om, fordi det ikke gør dig ære. Jeg har trot, at det var en trang for dig at gøre hvad du kunde for at levendegøre og vise andre de billeder af Nordens gamle gudeverden, som have vundet skikkelse for dit eget indre syn, ganske bortset fra pekuniær fordel, og jeg er ganske forbavset over, at du endda kan mælde, at de dække udgifterne. Jeg har ment, at du vilde give disse din fantasias fostre synligt og varigt liv, selv om du satte penge til på dem, for så vidt du havde råd dertil, og noget mente jeg nok du havde råd til at koste derpå. Men nu siger du her, at du lader dem vente, fordi andre arbejder betale sig bedre! Dette kan jeg ikke synes

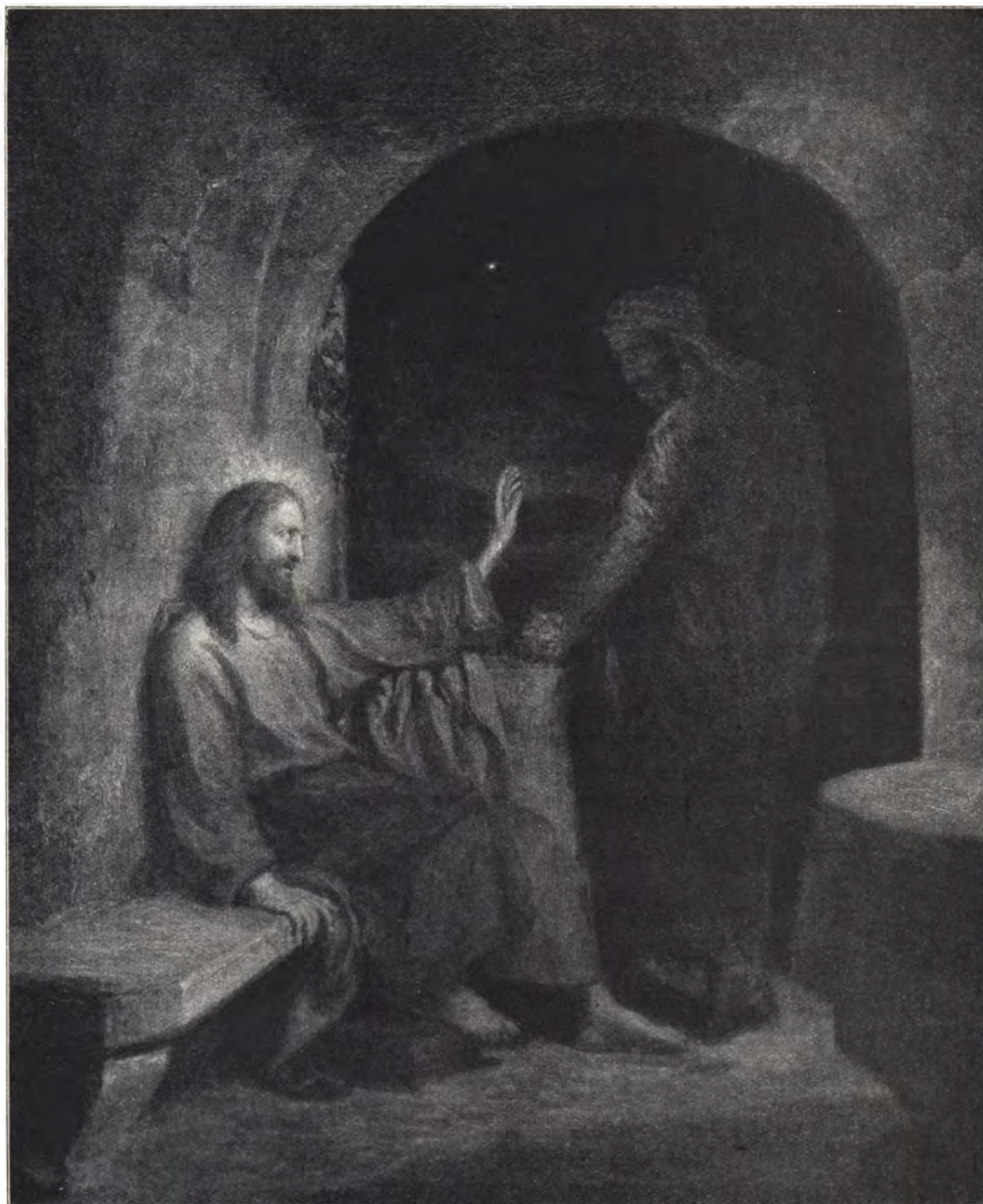
om. Jeg – som dog virkelig er ganske anderledes nødt til at tage hensyn til at skaffe de fornødne indtægter tilveje – jeg udfører stadig en mængde arbejder, både direkte og indirekte, nemlig for andre – som nu for dig – uden at regne efter, om det kan betale sig. Bliv ikke vred på mig! Jeg rører ved et sårt punkt; men jeg ser på dit bedste, på din ære. . . . Jeg havde lyst til at rive dette itu og skrive et nyt brev. Jeg vilde så nødig støde eller såre dig; thi du er mig så kær. Men jeg har ikke tid til mere nu; hele dagen er gået med disse sager, så jeg må stole på at du tager alt i den bedste mening. . . .

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Blidah 1879 23/7.

Kjære Ven. . . . Med Hensyn til Dine Bemærkninger til mine Ord til Subscriberterne så har det vel ingen Nød med at jeg skulde tage velmente Ord fra en Ven ilde op; derimod kan jeg ej undlade at berøre det med nogle Ord. – Finder Du, at det at have sine Udgifter dækkede ved et stort Arbejde, er en så stor Opmuntring, at man slet ikke regner sin Tiid for Noget, – selv om Arbejdet kommer at tage en tre fire Gange så meget som beregnet? – Når man anvender sin halve Tiid på et Værk i maaskee en Snees Aar, og kun tildeels når hvad man vil, og ej mærker synderlig Interesse hos Andre, da spørger man sig selv, om man anvender sin Tiid vel? Når Udførelsen er i høi Grad besværlig, som den desværre ofte er blevet mig, er det da ikke naturligt at man søger at afbryde det med andre Arbejder; og når jeg anvender min meste Tid paa Arbejder, der Intet indbringe, er det da for meget at stikke nogle imellem, hvorved man tjener Noget? Jeg er ikke så riig, at jeg ej endog anseer det for Pligt at tjene Noget; det er også nødvendigt af Hensyn til Andre. – Imidlertid fastholder jeg at fremme Værket i det Håb, at det dog måe fåe sin Betydning, og at jeg i nye Raderinger måe nåe heelt, hvad jeg i de tidligere kun nåede tildeels. – Jeg troede det rigtigt at gøre en Undskyldning til Subscriberterne, men når denne gør en så uheldig Virkning på en Ven, så er det vel bedst at erindre, at når Tale er Sølv (stundom Bly) så skal jo Taushed være Guld; . . . jeg sætter Priis paa at høre Din Mening, skjøndt jeg holder af at sige min egen. . . . [Kort efter skriver L. Fr. om samme Spørgsmaal.] . . . Jeg måe endnu en Gang komme tilbage til hvad mit sidste Brev omhandlede. . . . Da i Sommeren de fem Raderinger skulde løbe af Stabelen, fordærvedes en Plade ved Etsningen, jeg tabte Modet til den, og lod den ligge. – Jeg tog fat paa en heel ny, som i flere Henseender blev meget vellykket. Den bragtes til Trykkeren; den syntes at fattes saa lidt at jeg ej vilde tage den meer herud; gjorde mine småe Retucher hos Trykkeren; . . . og så havde jeg fået Pladen ved disse Retucher halvt fordærvet. – Seer Du, om jeg ej ved Livets Gang var blevet vandt aldrig ret at nåe hvad jeg stræber efter; – men derimod vel at opnae, hvad der meer kom af sig selv; – så havde jeg nok til plat at fortvivle; – jeg veed jo nok at jeg i visse Måder er en Klodrian, der mister Ugers Arbejde til ingen Nytte, og måe trøste mig med at jeg i en lykkelig Time gør noget Godt. . . . Fra det Øieblik af at jeg arvede, vilde jeg kun arbeide for mine kunstneriske Øiemed (deriblandt disse Raderinger), overladende til Tilfældet om jeg derved tjente noget meer eller mindre. – Resultatet er at mine Indtægter ere Hælften (Renter + Fortjeneste) imod mine tidligere, da jeg Intet ejede, uden mit Arbejde; – og jeg er ofte nødt til at knibe svært, hvor jeg helst gav flot ud. Dette kunde dog være det samme – hvis jeg i min Kunst nåede, hvad jeg vilde. . . . Mangen en nær ej hvad han af Naturen var anlagt til. – Min Opgave er og bliver dog at gøre det bedste jeg kan som Kunstner. . . . Når det lykkedes mig at udvikle noget rigtig godt, burde jeg derfor sætte al Tiid og Kraft derpå, og når det i samme Tiid gik skidt med Raderingerne som tage megen Tiid – så vilde jeg ansee det for rigtigt at afslutte Værket med det halve Antal Blade, af hvad der var beregnet, selv om jeg skulde blive ilde bedømt derfor. . . .

Christus og Nicodemus. Antagelig malt i Kjbhvn. c.1876-77

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Kjbhvn. 1880 ?/1.

Kjære Ven. Jeg fortryder ingenlunde at jeg igår bragte Spørgsmålet om Gefion på Tale. Vel faldt der adskillige Yttringer – for mig til Jorden. . . . Derimod vare to Bemærkninger af stor Værd for mig. – Din for Opfatningen af den oprindelige Mythe, der skal få Indflydelse på Billedets Karakter. – Molbechs ditto med Hensyn til den formelle

Tidligere Blyantsudkast til Gefion, der pløjer med Gylfesonnerne som Trækdyr

Fremstilling, som vel først forekom mig umulig at forlige med Rummets Forhold. Men da J vare på Hjemveien stod det på en Gang fortræffeligt for mig. De fire Tyre bryde lige ud mod Tilskueren, og kunne fylde i Bredden medens de to i Midten drage så langt fra hinanden at hele Gefion viser sig i Mellemrummet, ragende op; den indrullende Bølge dækker halvt den mystiske Plov; seet op efter, Sundet, den syngende Havfrue. Til hver Side Kyst, på en Klippe Gylfe, – Alfer og Trækfugle som på den første Tegning. – Det fær noget af Qvadrigen, den antike – og fyldestgør Opgaven for mig, uagtet Gefions

Udkast i Pen og Blyant til Løfts billedet •Gefion• paa Frederiksborg

Forarbejde i Olie til Loftsbilledet »Gefion» paa Frederiksborg

Gestalt vel stift deler Billedet som i to Quadrater. – See, dette Brev er Hønen's Kaglen inte kan hun tie, når hun har lagt sit Æg.

Fra Svend Grundtvig til L. Fr.

Kjøbenhavn. 1880, Jan.

Tak for sidst, kære ven! og tak for dit brev i dag! Jeg var i grunden ilde ved den diskussion, du fremkaldte om det æmne, som du var i færd med at give kunstnerisk skikkelse; fordi jeg syntes, det måtte så let kunne virke forstyrrende på dig at høre så mange,

Den endelige Form for Loftsbilledet »Gefion» paa Frederiksborg. Udstillet Charlottenborg 1882

vist nok også dumme eller fjærne og løse bemærkninger. Det glæder mig derfor sa meget mere, at du har kunnet finde et par korn i det og ikke har taget skade af, hvad du ingen brug havde for. . . . Men om du end har billedet færdigt for din indbildningskraft, så kan det dog aldrig skade at vide det lidt, der i de gamle kilder forekommer om dit æmne. Derfor bringer jeg dig denne bog. . . slå op hvor mærket ligger, der finder du alt hvad der er om den ting.

✱

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

1881 11/3

Kjære Svend. I Morges er min gamle Moder stille hensovet. Uden Sygdom var Livet dog tilsidst blevet hende en Tynge og en Lidelse, så hun længtes bort. — Hun skal leve i kjært Minde, men det var ingen sørgelig Bortgang. I Dag for tre Måneder siden døde Broder min. Han var den sidste af mine Sødskende. Med bedste Hilsener Vennen L. Fr.

Efter tidligste farvelagte Udkast til Frederiksborg Frisens Begyndelse

EFTER AFSLUTNINGEN AF LOFTSBILLEDET »GEFION» UDFØRTE FRØLICH I AARENE 1882-1886 SIN TAPETFRISE PAA J. C. JACOBSENS BESTILLING TIL FREDERIKSBORG-MUSEET. I 26 BILLEDER SKILDRER KUNSTNEREN DANSKERNES EROBRING AF ENGLAND UNDER KONGERNE SVEND TVESKJÆG OG KNUD DEN STORE

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr.

1882, Maj.

Når jeg ikke straks besvarede Dit Brev, da var det ikke af Mangel på Lyst; thi Dine Breve sætte altid lidt Liv i mig og gøre mig noget mere oprømt end jeg til jevnlig er. For det første står Du stedse ved dem så lyslevende for mig, og for det andet ere de altid øjensynlige Vidner om Din ægte Kunstnernatur. Det er underligt nok, så sjældent man mellem Kunstnerne træffer på dem, som ere det helt ud til Fingerspidserne, dette forbandede diplomatiske hænger ved så mange af dem. Inden jeg svarede, vilde jeg dog engang endnu se Dine Billeder og var i den Anledning på Udstillingen igår, men fik rigtignok ikke set meget, både på Grund af Folkestimmel og dermed følgende tyk Luft og fordi jeg var ikke vel disponeret. Det store Billede [Loftsbilledet Gefion til Frederiksborg] tænker jeg kan være egnet til at udfylde sin Plads; men jeg kender jo slet ikke Omgivelserne, som det vil få. Det forekommer mig, at Alferne spille for stor Rolle, navnlig ved deres Farve. Jeg tør ikke sige at en større Simplicitet i det maleriske vilde have været bedre. Det vil jeg først kunne, når jeg sér det på Stedet. . . . Prøven på Tapet-Frisen [til Frederiksborg Museet] er for mig tilfredsstillende. . . . Det maleriske, det realistiske må vist ganske opgives og noget mere Simpelhed i den Henseende, end Din Prøve har, kunde måske være tjenligt, f. Ex. det nøgne med én Farve, naturligvis nuanceret hos de forskellige Personer, med Skyggeangivelse fra Tangenten, og da kunde vist temmelig stærke Farver bruges, men med stor Omsigt. Men dette er kun Henstillinger:

thi jeg synes Din Prøve er bra! . . . Du taler om min Ensidighed, på en Måde, som jeg godt kan være tjent med, men Du kan tro det er ikke så stort bevendt og langt fra er den som jeg kunde ønske. . . . Det kan være godt at få noget af Skolemester Støvet børstet af, men Skolen, vort Ejendommelige og vor Ejendom, den skal vi holde på; thi ellers blive vi til Ingenting. Det er bedre at være lille og være sig selv end blive stor med lånte Fjer og Stykker. . . . Din hengivne Vilhelm Kyhn.

Fra L. Frølich til Svend Grundtvig.

Olafs Bad – Modum 1882 ^{11/6}.

[Angaar Frølichs Tegninger til Grundtvigs »Danmarks Folkeviser i Udvalg«.] . . . Men nu i Dag, kjære Svend, fik jeg Pakken frem med de rare Sager; . . . *De gamle Viser heelt af ny / Jeg læste ved Dag og ved Kjørte. / De rare Ord, både milde og kry, / Jeg ælled i mit Hoved og Hjerte / At næmme både Glæde og Smerte. / Glasset falder, jævner det øser fra oven / og dobbelt er Pløret i Skoven.* / Nu har jeg gjort to Udkast til det andet Titelblad. Det ene med 4-6 Billeder til »Elverskud«; det andet med »Aage og Else«, »Agnete og Havmanden« og fl. . . . Dette Brev begyndte jeg for at spørge om Din Mening, men helst Regnen holder ud – kan det godt hænde, at jeg ikke afventer Dit Svar, men vælger et af dem på egen Hånd. – Så får Du tage dette Brev som en lille Vennehilsen uden videre Betydning. . . . Her er virkelig meget rart; især de Dage, når det ikke regner hele Tiden, som i Fredags, det var meget skjønt; vi kjørte en dejlig Tur i Gikken, klart Solskin, men vi kom rigtignok hjem i en skyllende Tordenbyge. . . . Nordmændene er friskt Folk, i Sammenligning med dem er vore Bønder nogle Drøvser. . . . *Nu har det regnet læt igen / Og Du kan bede om dårligt Veir / Og jeg vil bede om bedre / Hvad enten det regner eller Solen skin / Stander Skoven trindt dog med Blommer.* /

Fra L. Frølich til Fru Lavra Grundtvig.

Blidah 1883 ^{26/10}.

[Svend Grundtvig døde brat i Juli 1883.] Jeg maae takke Dem for Deres venlige Ord, som jeg modtog igaar, og for Deres Gave, der er mig kjær i sig selv og som Minde om den kjære Ven, der laante mig den, og om Dem, der skænkede mig den. . . . Hvem vi savnede, [ved L. Fr.'s Fødselsdag d. ^{25/10}] veed De nok; den gode Ven, som udbragte min Skaal, begyndte med at sige, at den savnedes, der ellers havde gjort det saa livligt og smukt. . . .

To Frisetegninger til Svend Grundtvigs »Danmarks Folkeviser i Udvalg« 1882

Forste Billede i Frederiksborg-Frisen

Forarbejde til tredje Billede i Frederiksborg-Frisen

Forarbejde til ottende Billede. Kong Sveud hyder sin Son Knud Farvel før sit sidste Englandstog

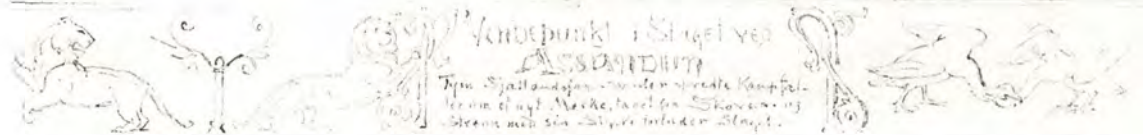
Frå L. Frølich til Chr. K. F. Molbech.

Kjbhvn. 1883 ²⁵/12.

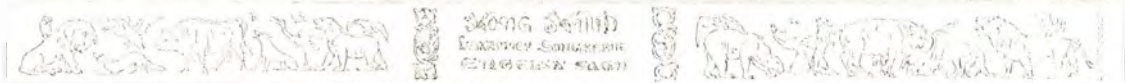
Kjære Ven. . . . Mens jeg nu ej har naaet til Dig, faaer jeg Lyst at udtale mig om et Æmne, som jeg rigtig har sloges med i længere Tiid; det var jo ej umuligt, at Du kunde sige et befriende Ord derom. – Naturligviis maae jeg i min Friis have Fremstillingen med af »Knud, der beskæmmer Smigrerne« – Øhlenschlägers Digt har tiltrods for sine store Skønheder aldrig heelt varmet mig; som Dreng gjorde jeg mig ej Rede hvorfor?, – men nu har jeg taget saa alvorligt Tag med Æmnet, at jeg godt veed det. – At Knud er en angrende Synder, ej vil bære Kronen meer, men lægger den paa Alteret, ogsaa at han væmmes ved Smiger, men Scenen ved Havet, ovenikøbet forberedt, som jo dog er det nødvendige Hovedmoment, er saa teatralsk, at den bliver mig flov. Naar han staaer op af Tronen og docerer, og Kunsten fordrer ham i Kjød og Blod, da kan jeg hverken faae fat i en stor Mand, eller et naturligt Menneske. – Jeg har søgt psykologisk at søge ind i ham, jeg har søgt at forstaae det gennem det fjerne fra vor Tiid saa forskjellige Aand-Standpunkt. – Jeg kan snarest faae noget ud af det, ved at lade ham være fordybet i sig selv, uklar, opfyldt halvt af Kristendommens Sandheder, halvt af hedensk Overtro paa Troldoms Overmagt over Naturen, – saa han gør et Forsøg, der bringer ham selv til en Overbevisning; han bliver siddende, seer slet ikke paa Følget og udtaler Ordene, meer for sin egen Skyld end for de Andres. – *Men*, det synes hverken Meningen i Sagnet, eller hos Øhlenschläger. – Alligevel vil jeg hellere blive i noget vagt, ubestemt i min Fremstilling, end at give en klar Banalitet og Flovhed som Digtet fører mig til. . . .

Forarbejde til tiende Billede. Kong Knuds Sejlads til England 1015

Forarbejde til trettende Billede. Vendepunktet i Slaget ved Assandun. Tym Sjællandsfar samler spredte Kampfæller om det fra Skoven hentede ny Mærke

Forarbejde til to og tyvende Billede i Frederiksborg-Frisen

Illustration fra Foreningen •Fremtiden's Udgave af Folkevisen •Aage og Else•

FRÖLICH UDSENDTE I 1883 SJETTE HÆFTE MED FEM RADERINGER
AF NORDENS GUDER

Senere i Marts 1887 modtog Subskribenterne efterfølgende Redegjørelse, der var smykket med en Gjengivelse af hans farvelagte Relief ODIN OG DRYPNER:

TIL SUBSKRIBENTERNE PAA NORDENS GUDER.

Længe har jeg ømmet mig ved at gjøre, hvad jeg nu dog har bestemt mig til, at afslutte Rækken af raderede Blade med hvad der er udkommet, uagtet jeg ingenlunde fattes Æmner til at naa eller overstige det fra først af anslaaede Antal. – Kunstnerisk Behandling af vore Myther har altid samme Tilrækning for mig, og den Omstændighed, at det ringe Subskribental kun yder mig et forsvindende Vederlag for min Tid og mit Arbejde, skulde ej have bragt mig til nu at afslutte. Men der er i ingen Henseende vist dette mit Arbejde nogen videre Paaskjønnelse, saa jeg finder, at jeg kan bruge min Tid bedre end til dets Fortsættelse. – Desuden tilstaar jeg, at den Omstændighed, at jeg ved Ætsningen ej har kunnet faa den Hjælp her, som jeg behøver, og som jeg ej savnede under mit tidligere Ophold i Paris, ofte har gjort mig mistrøstig ved Udfaldet af Arbejdet, og stadigen gjort mig dette noget pinligt. – Idet jeg herved tager Afsked med mine ærede Subskribenter, og takker Dem for Deres Deltagelse og Langmodighed overfor Arbejdets langsomme Fremkomst, haaber jeg, at De ej vil kjedes ved Afslutningen. . . . Ærbødigst L. Frølich.

Omkring 1890 foranledigede Brødrene Gustav og Ludvig Philipsen, som Ejere af P. G. Philipsens Forlag, at Frølich kom til at fortsætte Billedrækken til Nordens Guder. Philipsen formaaede nemlig Karl Gjellerup til at oversætte DEN ÆLDRE EDDAS GUDESANGE, der udkom 1892-1895, i et smukt og værdigt tilrettelagt Værk, og til denne Bog tegnede Frølich en Rigdom af Billeder, se Tegningerne her S. 378-80.

Psyche hos Pan. Tidligt Udkast til Maleri. (Se 10. Blad i *l'Amour et Psyché.*) Udst. 1902.

VIII. *Min Hustru var død i Paris 1872, og da min Datter havde taget sine Examinier og var confirmeret, tog jeg i 1875 hjem til Kjøbenhavn. — Forinden havde jeg mistet min Fader i 1858 og min Farbror 1873; jeg arvede herefter sammen med min Bror og var da uafhængig stillet. — I de første Aar i Kjøbenhavn levede jeg hos min Moder; min Datter i Rosenvænget hos min Ven Thorald Læssøe, hvorhen jeg dagligen gik til Arbejde.*

Da jeg kom hjem til Kjøbenhavn, syntes jeg en fremmed; saa mangfoldige Venner og Bekendte havde i Mellemtiden forladt det Jordiske. Men nogle ældre Kunstnere og mange unge tog overraskende venligt imod mig. De gamle Venners Børn blev mig navnlig kære, for Forældrenes Skyld, ogsaa ved deres eget Værd. — De unge Skovgaards malede fortrinlige Sager i den herskende, naturalistiske Retning, der ved sin friske Kraft nærpaa stillede de andre Kunstretninger i Skygge; men de havde Forstaaelse og glædelig Behandling af andre Retninger; gjorde fornøjelige Keramikere og Tegninger til decorative Arbejder, havde indre Liv til at give dem gribende Indhold. — Franskmand, Tyske, Engelændere havde hver paa sin Maade søgt at genføde en Kunst ved Tilslutning af Indtrykkene fra gamle Mestere, meest af den Italienske Skole. Det fik vi nu ogsaa, og Joakim Skovgaard har drevet det paa rette Maade; har ved Anvendelse af Elever som ledende Mester overkommet det store Arbejde i Viborg Domkirke. Kirken vil vel oftest findes

villig til efter Evne at fremkalde Kirkers Udsmykninger. Kun naar paagældende Kunstnere medbringer en varm Følelse for Opgavens kunstneriske som for dens menneskelige Side, venter jeg mere end ufrugtbar Efterligning.

Jerichau, der efterhaanden heelt havde forladt Rom, viste mig stedse Ven-skab. Han havde ment, at vi sammen skulde naaet en Indflydelse, der vilde udkræve en Kampstilling, hvortil mine gode, saavel som mine svage Sider gjorde mig uskikket. Da vi desuden i Bunden ej følte og tænkte ens, kunde hans Ønske ej opfyldes. Han har ikke desto mindre omtalt mig saaledes, at det kunde skaffe mig indflydelsesrig Protektion, som jeg ej havde Ævne til at nytte til større Maal og var for stolt til at benytte til egoistisk Fordel. — Jerichau havde opgivet sine Forhold til Udlandet, følte sin Kunstnerstilling herhjemme utilfredsstillende, og træt længtes han til Hvilen. — *En gammel Ven har jeg beholdt i Kyhn. Som udøvende Kunstner er han mig saare kær; med en fast Stræben mod samme Maal, har han givet os mange storlaaede og fine Gengivelser af Dansk Natur. Er i en høj Alder lige frisk i at øse flittig og glad af Naturen; men jeg kan ej som han afslutte vor Kunst med det Syn paa Naturen hans Samtidige have skænket. Jeg kan bifalde dem, der intet forandre i Retningen, naar de give levende følte Gengivelser af vor Natur; men kan andre see og gengive noget nyt og andet, kan det ogsaa være godt. — Det laa i mit Naturel at føle Interesse for de forskelligste Kunstbestræbelser; derfor tror jeg, men veed ej, om man i Almindelighed var velstemt imod mig.*

H. V. Bissen stod altid saare høit for mig ved den store Livfuldhed i sine Buster og Reliefer, der vistnok hører til de Kunstværker, der meest har virket paa min Udvikling. Men hvad han har ydet i Statuen er først blevet mig klart ved den Række, der nu er opstillet i Glyptotekets Forhalle. Disse Arbejder har jeg vel tildeels seet paa Christiansborg Slotstrappe, men den slette Plads har gjort dem virkningsløse for mig. Nu husker jeg ej megen Sculptur, der varmer mit Hjærte saa meget. De ere i forgængeligt Stof; at see dem i Marmor ønsker jeg ikke, naar jeg tænker paa Marmorfigurerne i Thorvaldsens Museum; men støbt i Metal, helst lyse, vil de kunne holde sig under Tag. — For mig er de den herligste Danske Idealisme.

Efter min Hjemkomst fik jeg Lejlighed til i det nybyggede Frederiksborg-Slot at udføre de decorative Billeder paa Kammerherre Meldahls og Brygger J. C. Jacobsens Bestilling: Loftsbilledet med Gefion og Frisen: »De Danskes Erobringer i England under Kongerne Svend Tveskæg og Knud den store«. Sagnet om Gefion, saavel som de historiske Efterretninger, jeg forefandt samlede af Worsaae, gav Rigdom for min Opfindsomhed.

I mange Henseender har jeg fremhævet, at jeg har havt Lykken med mig. I mine Familieforhold ikke mindst. [L. Fr.s første Ægteskab er allerede omtalt.] En hengiven Datter — nu Fru Stage — efterlod min første Hustru mig.

Fru BENEDICTE FRÖLICH. Efter Maleri c. 1878-1880

Anden Gang blev jeg i 1878 gift med Benedicte, da Enkefru Withusen, født Treschow. De har begge været, hvad Hustruen fra Ægteskabets Indstiftelse skal være, sand Medhjælp, og hvad jeg stærkt trængte til. Jeg blev venligt optaget af min Hustrus Slægt; hun dannede et Hjem, hvor Venner mødtes, og to Sønner og en Datter voxede op til vor og fleres Glæde og i Samklang med to Halvsødskende af min Hustrus første Ægteskab.

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr.

1890 ⁵/₃.

Kjære Ven! . . . En Kritiker er dog en af Slægtens Opdragere, burde være det, og det er en Gjerning, som skal gøres i Ærbødighed og Alvor ikke for Kunstnernes Skyld saameget, som for Lægfolk. Jeg tror, at jeg som oftest, naar jeg ytrer mig i kunstneriske Spørgsmaal, har det Hele for Øje, baade Standen og dens Formaal; men jeg misforstaas gemenlig, og udtrykker mig besværlig. . . . Karl Madsen siger i en Omtale af Willumsen: »det skikkelige danske Faar, som den danske Kunst er«. Et andet Sted: »i Grunden er han alligevel et skikkeligt dansk Faar, der bare er en Smule vildfarende«. Et andet Sted: »og for os herhjemme i vor Ravnekrog« o. s. v. . . . Have vi da ikke en Række af Kunstnere, som kunne vise sig overalt i Verden, og det ikke som Faar. Selv kan han, naar det passer, tale i høje Toner om Købke, Marstrand, Const. Hansen, Skovgaard, Lundbye o. s. v. Jeg har nu engang et ilde Rygte; men jeg er ikke saa énsidig, som jeg udgives for. Jeg kunde f. Ex. i Censur Udvalget meget ofte samstemme med Krøyer, skjøndt han er næsten umelig i et saadant Udvalg, og jeg har ofte maattet slaa et Slag for Radikalerne; jeg husker blandt andet engang for et Billede af Willumsen, ligesom jeg ikke havde kunnet gaa med til at afvise hans »rige Mands Gjæstebud«, saa forkert det end er. – Jeg har ikke mod nye »Synsmaader«. . . . Naar man, som flere med skønne Evner tugter sig ind i disse nye Synsmaader og gjør Vold paa det bedste i sin Natur, saa begaar man Synd mod sig selv og misbruger sit Pund. Naar vi have en fuldendt, ubegribelig fin Kunst som den antique og derefter en brusende dejlig Kunst som Renaissancen, saa have vi at bøje os i Ærbødighed. . . . Sjædsk og Skaberi er ikke ny Synsmaade, endnu mindre Raahed. . . . Den som foruden »Politiken« har demoraliseret Kunstner-Samfundet mest, er Meldahl. Han affecterer, naar det passer ham, Deltagelse for dette Samfund. Han driver altid Kunst-Politik. . . . Han bruger alt og alle, saa vidt han kan. Og »Institutionen«, som han kalder Akademiet, er sunken mere og mere i Agtelse under hans Haand, skjønt han søger Lejlighed, hvor han kan, til at fortælle hvormeget han har gjort for denne. Ak! hvilken Masse Papir han dog har samlet om det. Det kvæles snart i Bunken. . . . Hvor det er herligt at være udenfor. . . .

Fra Kr. Zahrtmann til Joakim Skovgaard.

Civita d'Anino, Pintsemorgen 1890.

[Dette Foraar rejste Kr. Z. sammen med sin Elev Lørup over Florents, hvor han traf sine Venner Sophus Schandorph og L. Frølich, begge med Fruerne, og Frølichs havde ogsaa deres purunge Datter med.] . . . Det var velgørende at træffe Frølichs og Schandorphs i Florents og føre dem sammen og leve et Par Dage med dem. Schandorph er saa sjældent hjertelig bred og netop naar han træffer en Dame som Fru F. med et fint stilfuldt Væsen, føler han sig opfordret til at vise sig i fuld Brede som Jupiter paa den herlige Metop fra Sicilien for Juno. Han stikker Fingeren i Jorden forat føle hvor ægte Dannelsen er og Professor og Fru Frølich slog naturligvis til. Naar han fortalte en af sine allerbredeste Historier tog gerne Fru F. lidt efter sit Glas og sagde: »Maa jeg drikke med Dem Hr. Doktor«. Og da det var sket et Par Gange, holdt Historierne op at være ganske saa brede, og da tilmed Fru F. tog sig saa umaadelig kærligt af Schandorphs sygelige, yndige Frue, saa smeltede S. ganske aldeles ud i Elskværdighed, der gerne vilde klappe Fru Frølich og kaldte Frk. F. en sød Pige. Hun var forresten ogsaa værd at observere overfor denne Jupiteraabenbaring. Hun vilde jo helst ogsaa være stilfuld saadan paa sin Maner, men i Schandorphs Solskin blev det som inde i Parthenon hvor antikt paa den løjerligste Maade skimtes gennem de gamle Helgener. . . .

KUNSTNERNES SKYDEBANE-FEST PAA FRÖLICHS 70 AARS DAG 1890

Blandt Sangene, der var skrevne til Festen, fandtes Maleren Viggo Pedersens efterslaaende smukke Digt med Vignet af J. Skovgaard. Som Afslutning ved Festen fulgte en stor Frisetegning af Aug. Jerndorff, der med sine to kaade Vers gjorde mægtig Lykke, dog ikke fortrinsvis hos tilstedeværende Akademimedlemmer.

Til Lorens Frølich

1. Se af rige Skaaler
øser Du din Vin,
skummende den straaler
perleklar og fin,
mildt den Hjertet kvæger,
flammer op vor Sans;
over gyldne Bæger
staar en Regnbu' glans.

3. Folkevisen hæver
med saa mild en Glød,
Psyche let sig hæver
skær som Morgenrød;
rundt omkring det glitrer
sært fra Eventyr,
selve Mørket silrer,
det for Lyset flyr.

5. Fra de flade Strande
ud til Havs Du stod,
paa de dybe Vande
med Din Snekke god.
Lysets Kyst Dig vinked'
svøbt i Sølvflor,
i Dit Køl vand blinked'
det som Perlemor.

7. Derfor ej har bøjet
Dig de syvli Aar,
endnu luer Øjet
under hvide Haar,
end Dig Hjertet banker
ungdomsvarmt i Bryst
ved de dybe Tanker
og ved Skønheds Lyst.

2. Store stolte Syner
skrider for os frem:
Del imøde lyner
os fra Asers Hjem.
Sagnets Helle funkle
i fantastisk Lys,
Mørkets Magter dunkle
skue vi med Gys.

4. Let mod Sky Du skyder
som den unge Ørn,
kærlig dog Du fryder
barnlign Dig blandt Børn.
Vilde Kræfter tvinger
Du i Farvespil,
Liniers Rythme klinger
som Musik dertil.

6. Allid mon Du slævne
mod den samme Kyst,
end Du Maalet nævne
kan med samme Lyst.
Aldrig er Du drevet
af for Modens Strøm,
trofast er Du blevet
mod Din Ungdoms Drøm.

8. Her vi os forsamle
paa Din Højlidsdag,
Hil Dig! friske Gamle,
her vor Tak modtag!
End Du tit oplue
dog vor Skønhedssans,
før Du frit skal skue
Evhighedens Glans.

Forrettes søger - i sine Bøger
Akademiet efter Frølichs Navn.
Og dog han droner
F. Laursons Krøner.
Skøndt han af Skolen
løb i Kjøben
haare.
hæ...

Naar Fremtid graver - i vore Havne;
Og søger efter haars Afgangsbane,
Blandt andre Sager
3 Jordens Lager
De finder ogsaa
denne Frølichs
spid.
tra

Dekorations-Foreningens Mærke 1888 Jul. Paulsen Vilh. Kyhn Akademiets Slæx med Riset

Frisetegning til Frølich-Festen af Aug. Jerndorff. c. 1/2 Størrelse

Fra L. Frølich til F. Hendriksen.

Blidah 1890 ^{27/10.}

[Efter Festen paa Skydebanen ved Frølichs Halvfjerdsaaarsdag.] . . . vel har der i de senere Aar været flere, som satte Pris paa mig som Kunstner, alligevel har jeg stadig levet under Indtrykket af, at de fleste navnlig af Kunstnerne helst var fri for mig og behandlede mig med høflig Taushed. Selv de, der holdt af mine »de tvende Kirketaarne« og Billederne til Fabricius' Historie, . . . fandt Følelsen i mine mange Aars Arbejder uægte. Saa kommer denne Fest. Jeg tager jo i Betragtning, at man ej vil skænde paa Fødselsdagsbarnet, selv om det er lidt uartig; man giver Alt, hvad han helst gider havt, . . . altsaa jeg tager Halvdelen fra, men naar jeg saa ta'r den anden Halvdel som virkelig Manges Mening, i det mindste nu, saa seer jeg, at jeg staaer helt anderledes her hjemme, end jeg troede; jeg har en Sangbund at spille paa, saa jeg faaer rigtig Lyst at tage fat! Derfor siger jeg, at disse to Dage vare en mageløs herlig Fest, og jeg er kun mismodig over, at jeg ej forstod at tolke denne Følelse igaar. . . . Jeg er ej rolig, før jeg hører at Vermehren ej har faaet et Tilfælde af den sidste rigtignok umaadelig morsomme illustrerede Sang. – Alt var smukt ved den Fest, og den første Sang syntes mig et deiligt Digt – af hvem? . . . I hele denne Sag har jeg den ene Gang efter den anden været overrasket, næsten overvældet. – Jeg staaer taknemmelig og glad ved Mindet herom. Skøndt det er ganske sandt, at min Hustru holder mig i Landet, saa har jeg næsten fortrudt at jeg ej vedblev at arbejde for Udlandet og har pønset paa at stille igen paa andre Steder. . . .

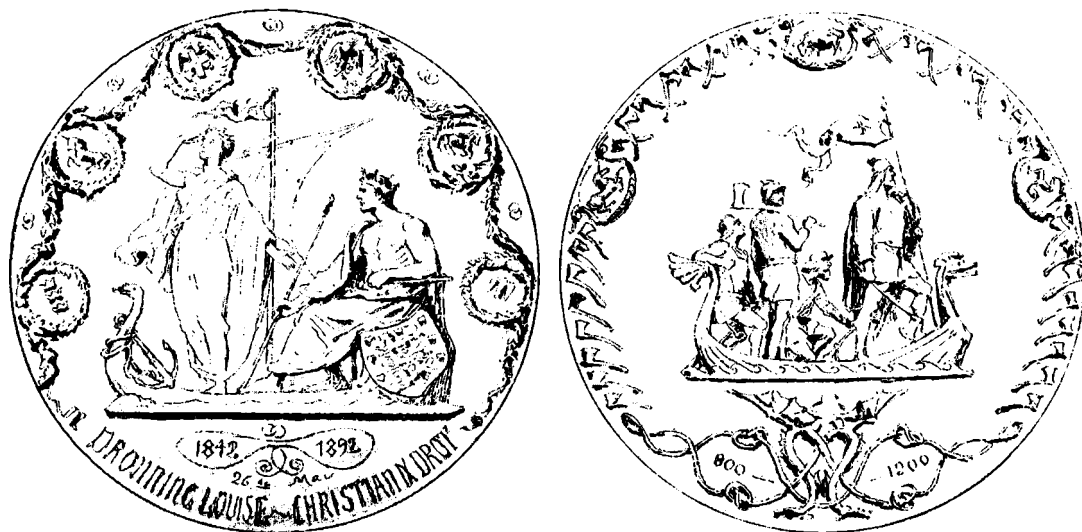
*

Fra L. Frølich til Billedhugger Saabye.

Blidah 1891, Decbr.

[I Anledning af Kongeparrets forestaaende Guldbryllup ønskede Kunstakademiet at lade en Medalje udføre. L. Fr. og Th. Stein var opfordret til at levere Udkast. Det nedsatte Udvalg indstillede L. Fr.'s her gjengivne Udkast til Antagelse, men Akademiets Plenarforsamling forkastede under Prof. Vermehrens og Saabyes Ledelse Indstillingen.]

Da jeg i Sommer af Udvalget i Medaille-Sagen var opfordret til at overvære et Møde og derefter følgende Plenar-Forsamling i Akademiet, overværede jeg en Deel af denne, hvor De selvjerde fik casseret Udvalgets Indstilling om mit Udkasts Antagelse . . . En Indvending mod mit Udkast var at der var for smaae Dimensioner, hvilket benægtedes

Udkast til Kunstakademiets Medalje ved Kongeparrets Guldbryllup

Jul. Paulsen: Portræt af LORENZ FRÖLICH. Malt 1890. Nu i Helsingfors' Kunstmuseum

af de Sagkyndige, Medailleurerne. – Dernæst fordrede man Traditionen iagttaget bedre end i mit Udkast. Det kommer nu an paa om Mangel af Tradition eller Banalitet er værst. At [Billedhugger Th.] Steins Figur var banal, antager jeg, Mange vil være enig med mig om. – Derefter fandt man at der var for meget Indskrift i mit Udkast. Det burde erstattes ved Symboler og Tegn. – Spørgsmaalet er om det ej er værre, naar Figurerne ej udtrykke det, de skal. Kan De see Steins Figur uden Hensyn til Symbolerne, og hvad finder De saa den udtrykker? – Jeg vilde gjætte Melancholien, der omtrent er Yduns Modsætning. – Vermehrens Udsagn, at mit Udkast var uforstaaeligt, er han nok ene om? Hans Hentydning til min Virksomhed som Illustrator var vistnok egnet til at gjøre Virkning i Forsamlingen; kan ogsaa passe paa mange af mine Udkast, dog ej paa dette, derfor skal det opbevares for at senere Tider kan skønne om denne Dom. . . . Jeg

Den ældre Eddas Gudesange. Thor og Færgemanden Hárbard. Sangen om Hárbard

Hárbard: Far du fjernt fra Vigen! Færgen være dig vægret.

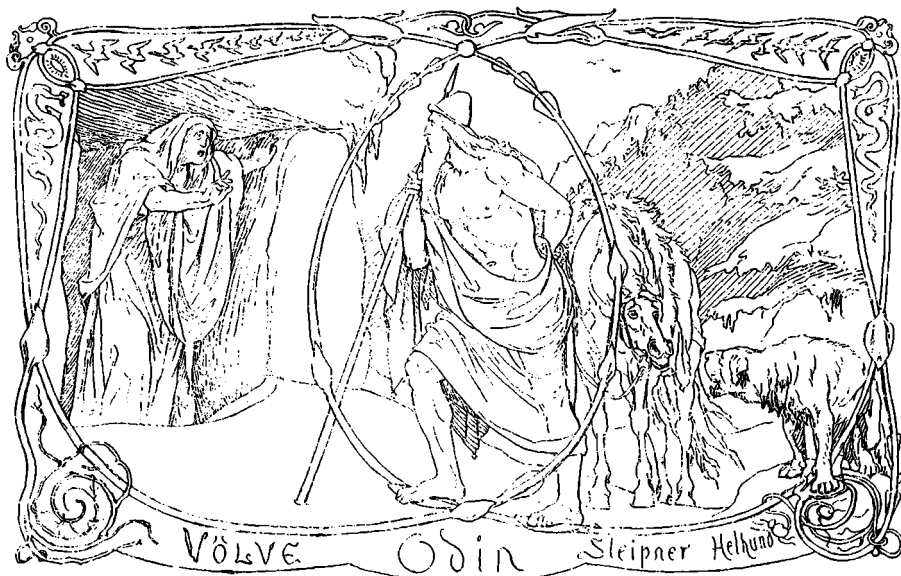
Thor: Saa viis mig da Vegen, naar ej du over Vig vil mig færgen. . . .

Løn for den nægtede Færgen du faar, naar jeg anden Gang dig finder.

Hárbard: Far nu did hvor alle Trolde dig tage! . . .

er ej saa selvkjær, at jeg ikke kan see det Gode hos Andre. Steins Udkast havde Stil og god Rumfordeling, Træet var godt anbragt. – Disse Egenskaber er og i mit, mens Stilen er en anden; men der er Skjønhed og Festlighed i mit, og de to Figurer udtale hvad de skal. Kan De uden Fordom finde ligesaa meget i Steins? Jeg troer, De har sat det Uvæsentlige over det Væsentlige. . . . Krænkelser, der er tilføjet mig er for stærk til ikke at forandre mit personlige Forhold til Dem, og navnlig til Vermehren.

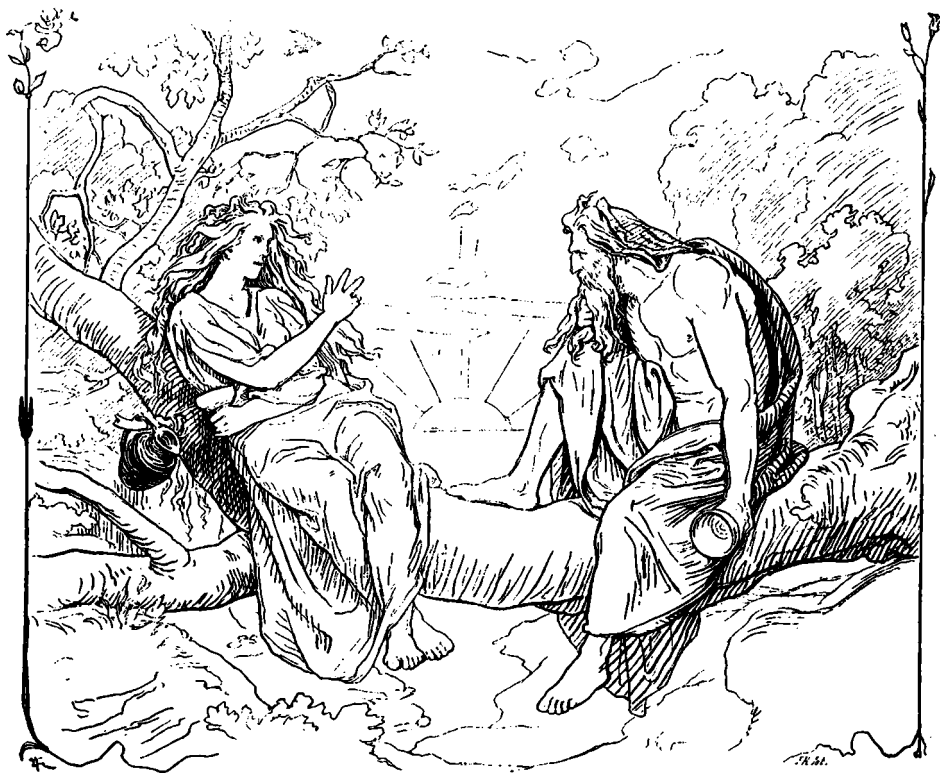
*

Den ældre Eddas Gudesange. Odin og Vølven. Vegtamskvide

Vølven: *Ei er du Vegtam, som jeg vented;
heller er du Odin, den gamle As.
Odin: Ei er du Volve eller vis Kvinde,
heller er du tredje Thursers Moder.*

Vølven: *Rid hjem, Odin! var overmodig!
siden du Mænd besøger aller,
naar Lænken falder af Lokes Lemmer.
Fjender møde til Magters Fald*

Den ældre Eddas Gudesange. Grimnesmål: Gude-Boligerne

*Søkvæb det hedder, det som de svale Bølger henover bruse;
der Odin drikker daglig med Saga glad af gyldne Krus.*

Den ældre Eddas Gudesange. Fjølsvinnsmål

Snipdag: Säg mig, Fjølsvinn! hvad jeg fritter om og jeg vide vilde:
 hvad helde de Hunde, der halsende om foran Gaarden fure.

Fjølsvinn: Gifr hedder en og Gere den anden, om du det vide vil.
 stærke Væglere steds paa Vagl, indtil Mugterne mødes.

Fra Vilh. Kuhn til L. Fr.

1891.

... Hvor megen Priis jeg sætter paa Skovgaarderne kan Du vide, naar jeg for adskillige Aar siden, da en af dem havde et mindre Billede paa Udstillingen, sagde til én af Akademisterne, at jeg mente det burde have Udstillings-Medailen. Det var den Gang de ganske umiddelbare fulgte deres gode sunde Natur. ... Alle vi som elske Kunsten og Danmark burde holde sammen, burde vide at det bedste i vore Evner skal bruges, saa vidt vi formaa, til Fædrelandets Gavn og om muligt til dets Forherligelse. Vi kunne godt have meget forskjelligt Syn og kjæmpe for det, som vi tro er det Sande og Rette, uden derfor at skilles i Modvilje. ...

✱

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

Blidah 1892 13/5.

[Til Universitetets Festsal havde der været Konkurrence om et nyt Billede: Holberg overværer en Prøve paa »Erasmus Montanus«. Frølich havde deltaget, men hans Skitse blev ikke valgt til Udførelse. En større Kreds af Kunstnere og Kunstvenner enedes om at indkøbe dette Arbejde og skænke det til Galleriet. Det er som Følge af at dette Kjøb er meddelt Frølich, at han sender N. Skovgaard et Brev, hvoraf her følger et Uddrag.]
 ... men jeg maae dog skrive til Dem, som Formand for dette Kjøb og denne demonstrative Gave ... I min Ungdom har Høyen, da jeg vilde søge mine egne Veie for min Kunstudvikling, skrevet mig paa det sorte Bræt, og det ej med Kride men med solid

Skitse til Universitets-Konkurrencen:
Holberg overværer en Prøve paa »Erasmus Montanus«. Malt 1891

Oliefarve. Jeg har dog ikke taget det egentlig ilde op, i Betragtning af at jeg har vandret mange vildsomme og forkerte Veie, mens jeg aligevel fulgte en Ledestjerne, der viste ret nok, naar jeg blot uforbeholdent fulgte den; det gik saa ofte feil, fordi jeg vilde være klogere end mit Instinct. – Ikke kan jeg see rettere end at denne Bandsættelse herhjemme har fulgt mig lige ind i mine gamle Aar. – Det, at jeg intetsteds i Kjbh. er repræsenteret ved noget Arbeide undtagen ved de forgængelige Tegninger paa Børsen, er Bevis for at al Kunst-Autoritet i Landet betragter mig som en Undermaaler, der ej bør tages med, selv om man ej frakender mig Natur-Begavelse. . . . Jeg troer at kjende mine Mangler og svage Sider, men har ogsaa en bestemt Følelse af mit Kunstnerværd, saa at jeg ingeniunde underkaster mig den Dom, der i Handling er exequeret over mig, og saaledes staaer med Vægt, som Ord ej kan forandre. . . . men min Stilling her hjemme er nu forvandlet; det, De har gjort for mig er en fuldstændig Opreisning for hvad jeg har følt som en dyb Krænkelser. – Og at omtrent alle, jeg sætter meest Priis paa

Forarbejde til Maleriet »Herakles fører Satyren op for at dømmes paa Olymp.«
(V. Hugo: *La légende des siècles.*) Udst. Charlottenborg 1889

deltage i denne Opreisning, ja, saa at sige Alle undtagen nogle Akademikere, giver den en Vægt, jeg først ej kunde ane. . . . Dette Brev, som er rettet til Dem, gjælder egentlig alle Deeltagerne, og uden at ville bebyrde Dem med for megen Uleilighed, vilde jeg sætte Priis paa at i det mindste nogle fik det at læse; blandt Andre Deres Broder, Kyhn, min gamle Ven, og hvem De snarest mener, det kan interessere. – Deres Fader og Lundbye vare mine Ungdomsvenner. Nu har jeg paa de gamle Dage endnu en Ungdom med Sønerne; De maae tro at det er Minder og en Følelse, jeg sætter Priis paa. . . . P. S. Æren har jeg nu modtaget, men Betalingen har jeg ej Lyst at putte i Lommen. – Jeg ønskede, at de bleve fordeelt som Pengepræmier til nogle yngre Udstillere. . . .

✱

Fra L. Frølich til Joakim Skovgaard angaaende Willumsens Udstilling 1892.

[Frølichs mærkelige Fordomsfrihed, som han undertiden beskedent omtaler som »Interesse for de forskjelligste Kunstbestræbelser«, giver sig Udtryk i nedenstaaende Brev, der fremkaldtes ved Willumsens store Afdeling i »Den frie Udstilling« 1892. En yngre, kunstinteresseret Mand mente, ved at samle slige Udtalelser fra Kunstnere, at bryde den stærke Modstand og Kritik, som Willumsen var Gjenstand for. Frølich sendte sin Udtalelse til Joakim Skovgaard og gav ham Ret til at disponere over den, dog kun i

Udkast til Maleriet *Kain og Guds Øje*.
(V. Hugo: *La légende des siècles*.) Udst. Charlottenborg 1890

Sammenhæng med lignende fra andre Kunstnere. Et Par Dage senere fremkom Emil Hannover med en, som Frølich bemærker, »stor og overlegen Artikel i Politiken«, og Planen om at offentliggjøre andre Udtalelser blev henlagt.] – »Naar man træder hen for Willumsens Væg i den fri Udstilling – steiler man. Jeg undres slet ikke over, at de fleste Besøgende finde disse Billeder usmagelige, og skøndt de øge Udstillingens Tiltrækning ved at drage Nysgerrige, bidrage de neppe til dens Anseelse i den almindelige Mening. Tvertimod. – Dermed er dog Værdsættelsen ingeniunde udtømt. Man maae ved disse Sager slet ikke benytte den Maalestok, man er vant at anvende paa det i den forgyldte Ramme velkjendte Oliemaleri, men huske, at Staffeli-Billedet, ved Tidernes Ugunst næsten har slugt del hele. Den decorative Kunst ligesfra det Sixtinske Kapel ned til en malet Krukke er det Kunstens Omraade der er bedst sammenvoxet med Livet. – Som decorativ Kunst kan Willumsens

Legende Hunde. Skitse fra Paris

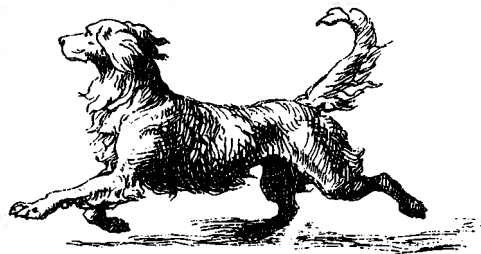
f. Ex. sammenlignes med Japanesernes. Hvor let de henkaste deres Billeder, er det alliid med Finhed og Smag. — Willumsen derimod støder ved en vis Brutalitet; men han viser en levende Sans for al Karakteristik og Genialitet i Opfatningen. Naar man tænker sig disse Billeder udført som Broderier eller malet paa en stor Væg, kunde de maaskee gøre den rette Virkning. — Den mærkværdige Vase med de to Hoveder og det lille Barn er lige saa dygtig som den er et dristigt Angreb paa al Convention; Opfatningen af Barnekarakteren og Gengivelsen af Barneformerne er mesterlig. — Den forgyldte Gemse har en vis høitidelig Mystik, og Arbejderne paa samme Billede ere i deres Bevægelser, hver i sin Beskæftigelse, taget svært godt paa Kornet. — De løbende og dreierende Qvinder ere morsomme. — Jeg haaber at Folk vil lære ogsaa at see paa saudanne Sager; saa kan de have Fornøielse deraf; og at Willumsen, om han vedbliver at arbeide paa dette Felt, maae naae at forene meer Smag med sin Energi og afpasse sine Arbeider efter den Anvendelse, han tænker sig og ønsker for dem. De have og skal intet have at gøre med Staffeli- og Olie-Malerier.«

*

Fra L. Frølich til Joakim Skovgaard.

Kjbhvn. 1899 ²⁹/₃.

Uagtet jeg ej venter mig Noget deraf, synes jeg at burde følge den Opfordring, der er mig stillet, at give et Overslag af Priser for en Dekoration af Kunstindustrimuseets Trappe. — Dermed kan De vist hjælpe mig. . . . Jeg gaaer ud fra at Udførelsen skeer ved unge Kunstnere, der skal have deres Tid nogenlunde betalt. Selv vilde jeg foruden Tilsyn ogsaa gøre store Tegninger; maaskee Farveudkast. . . . Pris for Loftet alene. [Mulig] samme Pris for hver af de to store Billeder, samt for Vinduesvæggen. . . . Jeg ønsker Dem til Lykke med Deres Udstilling; som Maler af Mennesker og Dyr samt Landskaber staaer De i første Række; som Kirkelig Maler er der Ingen her i Landet og jeg veed heller Ingen i Udlandet som kan regnes som Deres Lige. . . . [Frølich gjorde Udkast til Museets Trappehus, men Tanken at lade Dekorationen udføre blev ikke gennemført.]

Tegnet efter Erindringer fra Sausalito 12/1890. "FR"

Portrætskitse. Malt 1897 af Kunstnerens Datter, Fru Edma Frølich Stage

**FRØLICH'S 80 AARS FØDSELSDAG SAMLEDE PAA NY KUNSTNERE OG
VENNER TIL FEST. STUDENTER OG UNGE KUNSTNERE BRAGTE HAM
ET FAKKELTOG**

Fra Vilh. Kyhn til L. Fr.

Rye Station 1900, Oktbr.

[Til L. Fr.'s 80 Aars Fødselsdag.] Kjære Frølich! . . . Først Tak for gammelt trofast Venskab, som ikkun har været til min Gavn og Glæde og til min Ære. Du kan ikke vide, at jeg inden vort Bekjendtskab, saae op til Dig, som til En af de særlig benaadede, som En af dem jeg aldrig kunde naae, kun glæde mig over og være taknemmelig for, at vi havde faaet en saadan Kunstner med det gode og ædle Hjerte og som alle gode Menne-sker saae op til. Ja, Du har meget at være glad over, . . . thi jeg troer ikke andre af vore Kunstnere, Marstrand undtagen, har været set paa med de Øjne, som man seer paa Dig. Tak for det, Du har været ikke alene for mig, men for vort Folk. . . . [Kyhn døde i Maj 1903.]

✻

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

1901 7/1.

. . . Jeg har i Aar modtaget saa Meget af saa Mange, at mig synes jeg kan aldrig blive færdig med at takke. – De og Deres Søskende høre til de rigeste Ydere til den gamle Mand, til Kunstneren, den omtumlede, den flakkende, der aldrig naaede, hvad han vilde og af Mange forkastedes, og som dog for en Slump, der vel vidner om en fast Kjærne i hans Stræben, tilsidst har faaet en saa uventet rig Anerkjendelse! og saa til Deres Faders og Lundhyses sent levende Ven, der staar som Vidne om de Bortgangne og svundne Minder. . . .

Knap nok kinden duned,
da du, kække! fulgte
viking-vejen sydpå
til de vælske lande;
lyst lå landet for dig
bag den sorte mørkskov,
der hvor stenen lever,
der hvor skønhed fødes.

Sad blandt vælske svende
Sjølunds unge kæmpe,
hamred som de andre
ædle smykker sammen,
hørte vingeslaget:
Odins gamle ravne;
hu-stor Hugin kaldte,
Munin mindet vakte.

Steg i hallen
stærke kæmper:
Skjold med bamsen,
Rolf og Bue,
Uffe og Amled
og hin elskovs høvding;
alle du dem kendte,
— og du kendte dig selv.

Anden Side af Axel Olriks Sang til Frølichs 80 Aarsfest. Tegningen af Niels Skovgaard

Der rinder så mange bække mod hav,
men få kun véd deres gange;
sæl er den svend, for hvis vugge det sang,
for ham springer kilder mange.
De vover de rinder så vide.

Hvor barnefoden træder i sand,
ses lette spor over tue;
du fangede ind den alfeleg,
der går gennem hjemmets stue.
De vover de rinder så vide.

Der rødmer sol over fjældetind,
æventyrglans den bringer;
din Psyke bæres så jomfrubly
på vindens flygtige vinger.
De vover de rinder så vide.

Du legte med due, du legte med bjørn,
du legte med hver en lilje;
hvor elskov rødmer, hvor engle ler,
der fremmed du vel din vilje.
De vover de rinder så vide.

Tredje Side af Axel Orlriks Sang til Frølichs 80 Aarsfest. Tegningen af Niels Skovgaard

RAADHUSGOBELINERNE

Frølichs 80aarige Fødselsdag fejredes ikke alene ved Festen, men ved Publikationer til hans Ære. Forening for Boghaandværk udsendte et rigt illustreret Hæfte af »Bogvennen« med Pietro Krohns Fortegnelse over Kunstnerens grafiske Arbejder. Dr. Axel Olrik udgav for G. E. C. Gad, der nu ejede de gamle Stokke fra Fabricius' Danmarkshistorie, disse med sin Text: »Danske Heltesagn illustreret af Lorenz Frølich«. – Senere samlede Olrik en Kreds af Mænd og Kvinder om den Opgave at faa Frølichs gamle fædrelandshistoriske Billeder udførte i store Gobelins til en Sal i Københavns Raadhus. Niels Skovgaard, der var en af de første der overbragte Frølich dette Budskab, mindes endnu at han – den saa ofte og dybt skuffede Mand – tog imod Meddelelsen i Tvivl og uden Tro paa Muligheden af Planens Virkeliggjørelse. – De efterfølgende Breve og Skildringer af Medarbejdere vise, hvorledes den gamle Kunstner voxede i Begejstring for Opgaven, indtil han blev klar over, at Kræfterne ikke forslog til dette store, hans livsafsluttende Arbejde og tog imod Hjælp.

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

1901 ⁶/₄.

. . . Enhedsmærket af Enkelthed som gaaer gennem de gamle Tegninger ønsker jeg vistnok ej bryde. – Men der er flere af Tegningerne jeg ej lider. – Skjold med Bjørnen er god. Hagbard og Signe kan jeg ej lide (sentimentale); om de lignede Deres paa Omslaget [til Raderforeningens Hæfter] var det bedre. – Hjalmar er for dorsk. – Odin paa Slejpnir er en skit Tegning. Regnar Lodbrog har slatne Figurer. Kong Svend fanges er en morsom Tegning. Valkyrien der rider med den faldne Helt en smagløs Blækfisk. – Endelig havde jeg holdt af, at det hele havde været tegnet som Holger Danske og Burmand, deri er smuk Farve og Lys. [Se her S. 280.] Rammer maae jo paahittes, men forresten er der saamange Billeder, at der snarere maae udskydes, end laves nye; . . . Men, om det i det hele kommer i Stand, bliver vi nok enige om Resten. Jeg ønsker ikke Forandringer, som bryder Enheden, og De vil neppe holde paa noget daarligt, blot fordi det er gammelt. . . .

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

1901 ²²/₄.

Idag har jeg været hos Nyrop og vi have drøftet hele Sagen ret grundigt. De var keed af at jeg ej havde gjort det før, men haaber, at det ingen Skade har voldt: – men tilgiv! hver Gang jeg tænkte paa det, laae det saa klumpet for mig. . . . Nu forberedte jeg mig ved at gennemgaae Heltesagnene [Axel Olriks Udg. 1900], der indeholder omtrent 40 Tegninger, som der jo er at tage af og lade Resten ligge. Ved Lejlighed kan de fåe Nyrops Tanker, der bestemte mig til at vælge det mindre [Rum] Væteværrelset. – [Det havde været paa Tale at vælge Magistratens Forsamlingssal til Udsmykning med de Frølichske Gobeliner, men det blev altsaa det mindre Værelse mellem Festsalen og Magistratssalen.] . . . Ny Compositioner kommer der nok ingen af, – og jeg kunde jo udelade dem, jeg ej lider – men, da Hagbard og Signe bør være med, maae De finde Dem i, jeg søger at gjøre dem bedre, og det kan hænde med en eller anden enkelt Fyr. – Vi sees vel ved Raadhusudstillingens Aabning? [Frølich var Formand i Komiteen for den store retrospektive Udstilling af dansk Kunst, der i 1901 afholdtes i det endnu ikke helt færdige Raadhus.] – Hendriksen siger altid 1ste Mai, dog findes Tvivlere om Muligheden. . . . Blot Arbejderne holde ud, de see medtagne ud, Karl Madsen, Hendriksen og Th. Philipsen, de meest overhængte. – Zahrtmann og Zacho er nu kommet friske til Arbeidet. [De to Malere ledede sammen med H. Brasen hver sin Del af Ophængningen. Udstillingen

blev aabnet 1. Maj.] . . . *Senere Brev. Blidah uden Dato.* . . . Skjæbnen er en Ironiker. Blandt Tegningerne til Heltesagnene troer jeg nok, at Hagbard og Signe er den eneste, der ikke er fremgået af en levende varm Følelse, – og nu er det den, der har mest Udsigt til at blive udført. . . . Jeg forstår jo, hvorfor De navnlig ønsker det Æmne, og har lettere ved at føje mig deri, efterat have fordybet mig i Æmnet og derved seet, at jeg kan forbinde min Opfatning med den gamle Form, De ynder. . . .

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

Blidah 1901 10/5.

Først i Dag, da jeg tog til Kbh. gensaae jeg Nyrop. . . . Iøvrigt havde jeg gennemgaaet det hele efter Deres sidste Sendelse, havde øget Billedernes Højde fra tre til fire Alen og valgt Æmnerne til det formindskede Antal Billeder. . . . Jeg er rørt over, hvor megen Besvær De gør Dem med denne Sag, ligesaa meget som jeg, og jeg troer ej meer på at kunne fåe nogen Sag gennemført. Jeg har seet for mange strande. . . . Hvad siger De om Bingesbølles Monument for 2den April? – Jeg tilstår, det har meget bedrøvet mig . . . af den lille Tegning, jeg har seet, kan jeg ej tænke mig, der kan fremståe noget Smukt. . . . Men var det en Sejer? vi skal knejse i Sky for? Det kunde, det burde måske været det, men det blev det modsatte. – Have vi siden Waldemar Atterdags og Margrethes Dage i ydere Politik gjort andet end Dumheder? . . . De Kæmpendes Mod og Sejghed kan vi ved *den*, som ved maaskee alle Lejligheder være glade og stolte ved. Dog, skal der sættes et Mindesmærke derfor, da synes mig det skulde see heelt anderledes ud. . . . Danmark som en Moder, der kalder og taler til sine Sønner. – Jeg seer hende 2den April løfte sine i Bøn sammenknugede Hænder højt . . . om hende samles sårede og døende Sønner, trøstende og hjælpende Døtre. Det er en Gruppe, jeg tidligere har søgt at componere. . . . Nu passer den, men den kunde jo kun virke som den skulde, naar den blev udført, baaret af en alvorlig Følelse; det Smule af Tradition, der er tilbage hos vore Billedhuggere forslaaer ej til at give Værket Stil. . . . Meer Udførelse end Deres Slesvigske-Grænsesteen behøvedes ikke [Niels Sk.'s Sten til Minde om Kampen paa Lyrskov Hede. Rejst af Thor Lange ved Skibelund Krat], men da vi ingen Fjæld besidde, måtte det jo sammensættes af Stykker, thi småt burde det jo ej være, og helst i Granit. . . .

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

Ramløse Brunn 1902 8/8.

Siden den fornøjelige Overraskelse at Bestillingen af den første Gobelin virkelig kom i Stand, har jeg beskæftiget mig en Deel med hele den Sag for at man kan vise noget foruden den udførte »Skjold« til Opmuntring for dem, der skulde spæde til for hele Værelsets Udsmykning. – Om jeg Rystepeer vil formåe at gøre store Tegninger er et Spørgsmål; men med mindre og malede Aftryk har jeg begyndt. Jeg slutter mig nu ganske til de oprindelige Billeder; dog troer jeg på nogle Punkter at kunne forbedre et og andet. – Jeg vedlægger et Brev fra en Pastor [Johs.] Clausen. Den Opgave han stiller, har i høj Grad tiltalt mig, saa jeg gerne vilde løse den ved en fri Udvikling af de oldnordiske Steensætninger uden at naae architectoniske Former. . . . [Opgaven var en Talerstol til Skamlingsbanken.] *Kullerup 1902 27/8*: Pastor Clausen er gået ind på mine Forslag uden Indvendinger, ligesom jeg heelt vedtog Deres Bemærkninger. . . . Er der ej blandt Joakims Hjælpere, eller nogen anden af Deres Bekjendte en, som kunde fatte Interesse for Opgaven. . . . Vedkommende burde have såvidt Forstand, Udvikling og Sans, så at man lagde det hele i hans Hånd; han kunde benytte de Midler og Folk, han vilde, – men påtog sig Ansvar for Udfaldet. . . . *1902 10/10*: Jeg håber snart at fåe mine store Løver færdige, som jeg i nogen Tiid har bakeset med. . . . [Maleren Niels Larsen Stevns kom til at udføre Talerstolen i Granit.]

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

1902 ²¹/₁₂.

Det vilde fornøje mig, om De kan have lige så megen Glæde af min Børnebog, jeg har sendt som Julehilsen, som jeg har havt af Deres Tegninger til [Morten] Pontoppidans »Odysse«. . . . Teksten til min Bog er rigtig god at lave Billeder til, men er jo kun Spas, medens Odysseen – til Trods for alt det Fantastiske – har et Indhold af den dybest Men-neskelige Alvor. – Den har De grebet, måske bedst i Mødet af Laertes med sin Søn, det ligner Joachims den fortabte Søns Hjemkomst. . . . Jeg læste i en Kritik over Odysseen, hvor De rostes, at man fandt, De havde Lighed med mig. Jeg vilde dog hellere have teg-
net Deres Tegninger end mine egne i Børnebogen, fordi de løse en større, smukkere Opgave. . . . I den sidste Uge har jeg arbejdet på Rådhuset med Forberedelser til mine »Gobelins«. Jeg er i det med Liv og Sjæl; gid det lykkes godt!

*

Fra L. Frølich til Joakim Skovgaard.

1903 ³/₁.

De overraskede mig rigtig med Deres Radering. Hvad der giver den stort Værd for mig er den sjælelige Opfatning af Adam, hans drømmende Skuen ud over Skabelsen. Løvinden og Fuglene ere fortræffelig opfattede og hvad der er ret pudsigt, De har i Deres første Radering naaet Noget, som jeg, gamle Raderer, gerne ønsker vide, hvordan? . . . Jeg har maaskee antydnet, men næppe klart udtalt, hvad De og Niels har været og kan være for mig, og hvorfor. Af Høyen og hans Kreds har jeg følt mig forkastet; det var de Kunstnere jeg herhjemme satte meest Priis paa og jeg følte mig truffet af deres Dom, uagtet jeg ved Siden af havde Følelse af eget Kunstnerværd. – Efter min Hjemkomst. . . har en yngre Slægt vist deres egen og gunstigere Mening – De og Niels kraftigst ved Ord og Handling og viste derved at De i hvert Fald ej var behersket af hin Tradition. [Joakim Sk.'s senere Tilføjelse: »Jeg husker ikke om jeg svarede Frølich på hans ord om manglende forståelse fra hans egne jævnaldrende. Jeg er jo søn af en af disse og måtte tage varsomt på den sag, så meget mere, som mit eget kunstneriske syn dog væsentligt udspringer fra min Faders. Jeg er overbevist om, at hvor langt end forskellig kunstopfattelse kan have skilt Fader fra Frølich, har begge kun handlet redeligt og som de måtte efter deres bedste overbevisning.] . . . Der var meget i Kunsten herhjemme som glædede mig og som jeg vurderer, men der var Ingen, hvis Kunst jeg følte den Samklang med som Dem og Niels! . . .

*

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

1904 ²⁹/₁₂.

Tak, kjære Ven! for den Deltagelse De viser mig . . . Det hjælper til ikke at føle Ensomheden, som Alderen vist ofte breder om den Gamle. I 66 Aar har Uffe Sagnet altid optaget mig, meer eller mindre. Saalænge han lever i de Danskes Følelsesliv, synes mig, er der den Sjælekærne, der trods alt skal bære dem op. – Stedse søgte jeg en Ejendommelighed, der kunde rumme de forunderlige Modsætninger. – Nu, til slut, har det været Trangen til at have ham ret forskellig fra Skjold, der har bestemt mig til det valgte – men jeg har megen Tillid til Deres Omdømme. Saa nu skal jeg see, hvad jeg kan faae ud af den tunge Drømmer, som Helten vogner i. . . . (Jeg har trængt til at give denne dybe, men løjerlige Yngling et stort Sjæleliv i det Skjulte.)

*

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

1905, Januar.

. . . Jeg maa sende Dem min Tak for Deres sidste Besøg paa Rådhuset. Uden Påvisning forstår De næppe hvor meget Deres Færd er værd for mig . . . når ens jævnaldrende Venner er draget bort, da er det vist et sjældent Held, når deres Sønner vil og

kan tage Arven op. Det Held synes at blive mig til Deel med Dem. [Frølich var vidunderlig til at tage imod kritik, derfor kunde jeg sige min mening til ham bedre end til mange jævnaldrende. Niels Sk.'s Tilføjelse]. Den Bemærkning, De gjorde om mig, at jeg med Alderen søgte større Rigdom i Compositionen er fiin og sand, og har vakt Eftertanke og Selvprøvelse hos mig. Det er ej alene en Ejendommelighed, det er en Nedgang. Det Rette virker dobbelt ved Enkelthed, svækkes ved Rigdom. . . . Enkelthed i Komposition, i Tegning og i Formgivning, i Farve og Virkning, som jeg fra først af [da Frølich tegnede billederne til Fabricius Danmarkshistorie. N. Sk.] ubevidst havde en rigtig Følelse for, som jeg noget tabte under uklare Bestræbelser for en Udvikling jeg aldrig nåede. – Hvor længe jeg kan beholde ungdommelig Spænsthed veed jeg ej; – endnu føler jeg Glæde ved bevidst at stræbe ad den Vej, jeg tog ved Ungdomsudgangen . . .

Amatørfotografi fra 1903. Solvbryllupsdagen

[senere Brev] . . . Jeg har da havt den Glæde at fåe min Keramik (Ægir med Døttre) anbragt i Rådhuset – på en meget god Plads. [Det store Flisemaleri som L. Fr. tegnede for Herman Kähler til Chicago Udstillingen 1893.] – Det er blegere end jeg troede; men der er Partier deri smukkere, end jeg troede . . .

Fra L. Frølich til Magister Vilh. Wanscher.

Kjbhvn. 1905 8/s.

[Da den første Gobelin: Skjold og Bjørnen i 1905 var færdig og anbragt i Raadhus-salen, skrev V. W. om Foretagendet i »Ill. Tidende«. Allerede tidligere havde Frølich gjort Udkast til et Brev til Wanscher efter at denne i 1901 havde skrevet den Afhandling om Asker Ryg-Serien og de Fædrelandshistoriske Billeder, som paany er trykt i nærv. Skrift S. 131-36 og 233. Brevet fik Wanscher først i 1905. Det er tidligere trykt i »Kunstbladet« 1909 i Anledning af den retrospektive Frølich-Udstilling, der ordnedes efter Kunstnerens Død.]

Da neppe Nogen har seet så grundigt på mine Tegninger som De i Året 1901, og jeg må vel sige rigtigere, eftersom Deres Fremhæven stemmer med, hvad jeg selv vilde fremhæve, så tør jeg antage, at nogle Ord fra mig vil have Interesse for Dem. Jeg har

før skrevet til Dem som Tak for det Arbejde, De har skænket mit Talent, men det Brev er blevet liggende. – Jeg har gennem flere Led en nedarvet Begavelse for Tegning, og været særlig begunstiget i flere Henseender for den Udfoldelse, den har fået. Men når en Kunstfælle mente, at mine Compositioner viste en stor Energi, da mener jeg, det kræver en Forklaring for at blive rigtigt; og når de henviser til Tradition og god Beregning, da troer jeg dog selv at kunne pege dybere og sandere på Aarsagen; Kærlighed til Natur, dens Skønhed og Kunst, som blev mit Livs Lidenskab. . . . Da jeg i Ynglingens Udviklingsår sammen med Lundbye og flere Venner blev varm for Nordens Mythologi, Kæmpeviser o. s. v. blev det disse ny Opgaver for Følelse og Fantasi, der opfyldte mig; og hvad jeg har gjort, som har nogen virkelig Værd, hvad enten af vor Sagnhistorie eller mine franske Børnebøger, så beroer det på umiddelbare Indtryk og den Glæde, de har voldet mig. . . . Beregne med Varme kan jeg dårligt. – Alt det meget en Kunstner bør nå ved Energi i Udførelse og Teknik, blev mangelfuldt. . . . Nu fåer jeg og De see om jeg i mine store Gobelintegninger nær videre end i Tegningerne til Fabricius Danmarkshistorie?? . . .

✱

Fra L. Frølich til Frøken Dagmar Olrik.

Blidah 1905 4/9.

Det er rigtignok paa Tiden, jeg besvarer Deres indholdsrige, fornøjelige Brev. Gjen-synet blev ej som tænkt 1. Sept., kan det blive den 15de, er det alt store Sager. – Alt, hvad De siger om Arbejdet samstemmer jeg med. Men endnu er kun lidet [færdigt] fra min Side. Sommeren igennem gjorde jeg meest Sager for min egen Mund, dog gjorde jeg Prøver med Uffe, men først seent lykkedes det mig nogenlunde at tilfredsstille mig selv, men vil det nu samstemme med hvad De arbejder paa Uffe-Hovedet? – I Tanken har jeg overvejet en Deel, navnlig Hagbard og Signe-Billedet; nu faae vi see, hvordan Farvestemningen kommer at see ud, naar vi faae det paa Papiret, for ej at tale om selve Væven. – I Morgen skal Raadhuset indvies. Jeg kommer med min Hustru, maaskee møde vi Dem der . . .

✱

Fra L. Frølich til Niels Skovgaard.

1906.

Siden vort Møde har mine Tanker ofte strejft Deres Alterbillede [til Immanuelskirken]. Meget staaer mig som meer og meer klart . . . Men hvorfor jeg skriver disse Linier er for at tale Johannes Sag. Bør han ej fremhæves som en Modsætning til Peter? Helt Yngling med fine skarpe Træk, som det ofte er karakteristisk for Jøder, en rigtig Ørn, som gulbrun Bronze i Modsætning til Peters ældre, mindre klare Farve. Og kan De forbigaae Mose Lov med Hensyn til Tindingehaaret, som Sax ej maa røre . . . 1906 8/4. Endnu er jeg ej meget bevandret paa Udstillingerne. Dog har jeg seet Deres Altertavle to Gange og maae bevidne Dem, at for hver Gang jeg i Aarenes Løb har seet dette Deres Hovedværk, har jeg beundret det. Nu staaer Peters døbende Hænder over den ydmyge Qvinde som det Centrum til Billedet, der i harmonisk Farve-Virkning og gennemstuderede Figurer har naaet en skøn Afslutning. . . .

✱

Fra L. Frølich til Viggo Pedersen.

1906?

[Kladde] . . . Der var andet uventet, som var særlig kært for mig; det var [efter Fr.'s Hjemkomst] de fleste Kunstneres velvillige Sindelag, og i første Række — Skovgaards og Deres. – Jeg havde ventet, at der herskede saa stærk Tilslutning til Høyen, at man af den Grund skulde see mindre imødekommende paa mig . . . Jeg har havt mange Venner blandt Kunstnere, der nu er døde. Det er alligevel først Dem og Niels [Skovgaard], der har ydet den Kærlighedsgerning mod mig, som jeg saa levende erkender, og

Uffes Kamp med Sachserne. Efter Raadhusgobelinen.
Underfrisen er endnu ikke vævet, men syet i Applikation

som jeg kun da er værdig til, naar den bærer den tilsigtede Frugt . . . Jeg maatte føle Mangelene ved mine Arbejder stærkt for selv at have Ønsket at klippe Vingerne paa den utøjlede Tørst efter stadig Nyt, og [føle] Trang til alvorligere Uddyben af det Begyndte ved ydmygt Arbejde . . . I hvert Fald synes mig, at Uffetapetet er smukt i Farvevirkningen, saa at Skjold med Bjørnen seer bleeg og tør ud . . . Niels Sk. har ved Benyttelsen af Model søgt at bringe mig paa rettere Vej. – Uffe synes mig som Enderesultat at staae ret hæderligt. Karakteren fra Skitsen er vedligeholdet, er udviklet og uddybet, og baaret af Naturstudiet.

*

Fra L. Frølich til Niels Skougaard.

Kbhvn. [1907].

. . . Jeg maae sende Dem min Tak for Raadet at henvende mig til Malthe Engelsted. Det vil sige noget, naar en dygtig Kunstner vil lægge sit eget til Side for at arbejde for Realisationen af en andens Tanker. – Jeg opfatter det som en stor Ære for mig og for

Et Hjørne af Gobelinsalen med Uffe, Hagbard og Signe og Regner og Thora

ham. Jeg er kommet til at sætte stor Pris paa ham som Kunstner og som Menneske . . . Han synes have et meget klart Omdømme, saa at jeg med Nytte kan følge hans Raad. Hele Planen for Gangen i Arbejdet ønsker han ændret, og jeg er ikke halsstarrig i hvad der kan fremme Arbejdet, maaskee over min Levetid. – Min Styrke er min Rigdom i at hitte paa, men det blev i dette Tilfælde min Svaghed. Det er jo de gamle Tegninger, der har samlet Yndest. Det skal fastholdes og Ingen har spurgt om, hvad jeg kan hitte paa nu! [Dette er ikke helt rigtigt. Der blev foreslaaet Frølich at gjøre ialtfald en helt ny komposition. N. Sk.] De vil sige »Men det har vi jo Allesammen sagt Dem«. Det er sandt, men først nu er det blevet mig soleklart. – Dermed er tabt en Del Tid og Kraft, forhaabentlig er der ikke sket andre Ulykker; at Hundene bag Skjold blev forandret er en lille Vinding; at Uffes Hustru er kommet med, skader næppe. – Alle finde, at den oprindelige Signe nu i Tegningen har vundet og jeg haaber Ingen vil savne Kæmpevisens sentimentale Hagbard. Jeg stræbte at give Saxos Hagbard, der raaber: »løfter mig nu Svende« – indtil jeg saae, at hvad der bør fastholdes, er at han jubler, da han seer Flammen i Signes Bur. – Engelsted arbejder med Rolfs Død, han har begært min Hjælp ved Optegningen . . . [Det blev Engelsted der gjennearbejdede Hagbard og Signe og gjorde Kartonen til Gobelinen efter L. Fr.s Død.]

Malthe Engelstedts Farveskitse til Gobelinen: Rolf hos Adils

RÅDHUS-GOBELINERNE

I begyndelsen af dette århundrede dannedes en komite, hvis formål var at give LORENZ FRØLICH lejlighed til at udføre et stort, dekorativt arbejde, for at yde ham oprejsning for de mange skuffelser, han i årenes løb havde lidt særlig overfor påtænkte dekorative opgaver. — Den første formand for komiteen blev prof. CAMILLUS NYROP; men sjælen i foretagendet var fra begyndelsen dr. AXEL OLRİK. Pengene blev skaffet ved almindelig indsamling. — Det var komiteens mening og forlangende til Frølich, at hans gamle *illustrationer til Fabricius' Danmarkshistorie*, som er et af højdepunkterne i hans produktion, skulde lægges til grund for kartoner til gobelins, bestemte til Københavns rådhus, og gengives så vidt muligt uforandrede. — 1902 tog da Frølich — 82 år gammel — fat på dette arbejde; frøken DAGMAR OLRİK, der som væverske var uddannet i Rom, skulde forestå vævningen; og i samråd med ham gjorde hun et udkast til placeringen i selve salen, — der forøvrigt var meget uheldigt

valgt, da den ved festligheder bruges til serveringsrum; denne plan blev dog kun delvis fulgt. Desværre lod Frølich sig ikke bevæge til at gøre et farveudkast til det hele; et sådant udkast vilde have været af den største betydning for resultatet, hvis han ikke oplevede at se arbejdet færdigt; men han sagde oftere, når man bad ham om det, at han »ikke havde noget farveindtryk af disse tegninger, der var tænkt i sort og hvidt«, og at det derfor var ham umuligt. Det blev, da han var død, en næsten uovervindelig vanskelighed.

Man begyndte med »*Skjold og bjørnen*«, som Frølich tegnede og farvelagde ganske alene; han ændrede ikke kompositionen, kun Skjolds hoved blev noget forstærket i udtrykket, hvad der ikke var en forbedring. Han arbejdede med stor iver og tegnede selv alle detaljer ud på kvadreret papir. Farveholdningen blev meget lys, så den færdige gobelin så ud, som den var falmet; i de forløbne år er den yderligere afsvækket. Da der ikke var råd til at væve underfrisen, som forøvrigt er en ny komposition, blev denne udført ved applikation af forskelligt farvet klæde. Denne sammenstilling af det vævede og det applikerede var selvfølgelig af en meget uheldig stofvirkning. Gobelinen var færdig og udstillet 1905. — Det næste emne var »*Uffes kamp med Sachserne*«; i denne gjorde han enkelte mindre forandringer i kompositionen. Det begyndte nu at vise sig, at han ikke godt kunde klare sig alene; han havde i adskillige år rystet på hånden, når han tegnede; dette kunde han overvinde ved at stemme hånden fast mod bordet — på den måde gjorde han allerede tegningerne til Gjellerups oversættelse af »*Den ældre Eddas gudesange*«, der måske netop derved fik en så fast og karakterfuld streg; men når han skulde tegne på de store kartoner, kunde han ikke bruge denne måde, og han kunde ikke frembringe en så sikker streg, at der kunde arbejdes efter den. NIELS SKOVGAARD hjalp ham så med optegningen af Uffe-figuren, som var den største og vanskeligste; men hoveddelen af kartonen, der nu er indlemmet blandt kunstnergaverne til Sønderjylland, bærer dog tydeligt præg af Frølichs hånd. — Men det var også galt med farverne, og der foreligger derfor en større, oljemalet farveskitse af VIGGO PEDERSEN, der i alt væsentligt er fulgt ved udarbejdelsen, selvom farverne er afsvækkede; den har dog en noget for naturalistisk karakter, der også er gået over i vævningen; Uffe var færdig 1907. — Som fast hjælper for Frølich foreslog Niels Skovgaard undertegnede. Det var sikkert meget imod Frølichs vilje, men han føjede sig dog derefter, og forholdet mellem os blev det allerbedste i det år, vi arbejdede sammen. Jeg gik dog kun ind på at overtage dette vanskelige hverv, dersom Niels Skovgård vilde være villig til at støtte med råd og dåd og kritik; det lovede han, og det har han holdt. — Den næste karton blev »*Rolfs død*«, da den foreslåede: »*Bues død*« forekom mig mindre egnet til gobelin. Jeg optegnede kartonen, og Frølich kom nu en tid hver dag på mit atelier og rettede på

den; det var forbavsende at se, med hvilket sikkert øje han mestrede den store figur, selv i vanskelige forkortninger. Men han vilde forfærdelig gerne omkomponere billedet, – hans produktionstrang var mærkelig stor til det sidste, – han kunde ikke slå sig til tåls med de gamle, udmærkede kompositioner, og det krævede megen diplomati og overtalelsesevne at få ham bort fra disse uheldige forandringer.

Da kartonen var tegnet, tog Frølich på landet og overlod farvelægningen til mig; han gav end ikke en antydning af farverne. Jeg forsøgte at gøre farverne en del kraftigere end i de to foregående (så meget mere som gobelinen skulde hænge i den mørkeste krog), idet det var mig klart, at den måtte have noget »at falme af«, og det desuden forekom mig, at en kraftig farveholdning passede godt til de heroiske emner og svarede bedre til det farvesyn, Frølich havde i begyndelsen af 50'erne. Men da han så denne karton på plads, blev han alligevel forskrækket over dens kraft og mente, at den måtte dæmpes noget. Desværre døde han så kort efter, og jeg stod alene med ansvaret. Gobelinen blev så vævet efter min karton; men jeg besluttede at lade de øvrige fremtræde med en farveholdning, der bedre harmonerede med de to først vævede. Inden Frølich døde, havde han dog givet sit minde til en væsenlig forandring, som jeg fandt nødvendig: alle underfriserne skulde væves og holdes alene i to farver, gråt på blå bund, hvad der stemmer med frisernes virkning i tegningerne, hvor de hvide figurer stod silhouetagtigt mod en sort bund; samtidig skulde de pilastre, der skiller gobelinerne, og som hidtil havde været af laksfarvet klæde, også væves og holdes i en gråviolet farve. Dette var nødvendigt, fordi rummet iforvejen var meget uroligt i sin farvevirkning, så der i høj grad trængtes til en sådan gennemgående rolig farve, der kunde holde sammen på det hele. MARTIN NYROP, der sad i udvalget, var meget glad for denne forandring og gav også lov til, at panelets og delvis loftets farver blev ændrede – alt til gavn for helheden.

En anden forandring var den, at frøken Olrik og jeg fra nu af var mere nøjeregnende med valget af garn; det franske garn falmede stærkt; vi skaffede os nu for største delen plantefarvet garn fra Lund eller fik det farvet her hjemme. Antageligt vil dette vise sig heldigt for gobelinernes holdbarhed. – Endelig blev der mere og mere lagt vægt på at komme helt bort fra al naturalistisk virkning og fastholde fladevirkningen så stærkt som muligt. Også vævemæssigt set foregik der en udvikling, idet vi lagde vægt på, at gobeliner ikke skal se ud som vævede malerier – som man ofte ser i moderne, særlig franske gobelins –, men at selve stoffets virkning skal komme frem gennem behandlingsmåden. Man vil altsaa kunne spore en udvikling henimod en fastere stil; men dette er jo kun naturligt –, da gobelin-væveriet på dette tidspunkt var en ny kunst her i landet. – Efter »Rolfs død« tog vi fat på »Hagbard

og *Signe*»; kompositionen omkring dørbuen havde voldt Frølich mange kvaler, da han ikke mente at kunne få figurerne i lidt over naturlig størrelse som på de andre. Det lykkedes dog at løse denne opgave. Til denne gobelin tegnede Niels Skovgaard frisen under *Signe*, som jeg ikke turde binde an med. – Efter hånden fulgte de øvrige: »*Rolf hos Adils*«, »*Hjalmar og Angantyr*«, »*Regner og Thora*« samt de to dørstykker: »*Hærfader*« (efter en lille penne-tegning af Fr., der ikke findes i Fabricius) og »*Valkyrierne*«. Til slut fik vi magistratens tilladelse til på det smalle og mørke felt mellem vinduerne, hvortil der ikke kunde findes noget figurligt motiv, at anbringe en vævet indskrift til ære for Lorenz Frølich; det blev følgende tre vers, forfattede af musæumsinspektør JØRGEN OLRİK:

*Helteskikkelser høje,
hedenolds kæmpers ry
fik for hans kunstnerøje
farve og form påny.*

*Landsmænd lod dem væve
at vidne fra væggens tjald
om manddoms gerninger gæve,
om kunstens høje kald.*

*Stærke og dybe stemmer
klinger fra Danmarks old,
Runeskrift her Du nemmer,
ristet i sagas skjold.*

Foruden frøken DAGMAR OLRİK har også frøken LOUISE HARBOE hele tiden deltaget i arbejdet; en del andre væversker har medvirket i kortere eller længere tid. – Den 25. oktober 1920 – på L. Frølichs 100 års fødselsdag – blev de færdige gobeliner afleverede til Københavns kommunalbestyrelse ved en højtidelighed i rådhusets festsal.

24. maj 1921.

MALTHE ENGELSTED.

Louise Harboe. Dagmar Olrik. Benedicte Olrik. L. Frølich.

Efter Frokost i Vævestuen. Amatørfotografi 1907 eller 1908

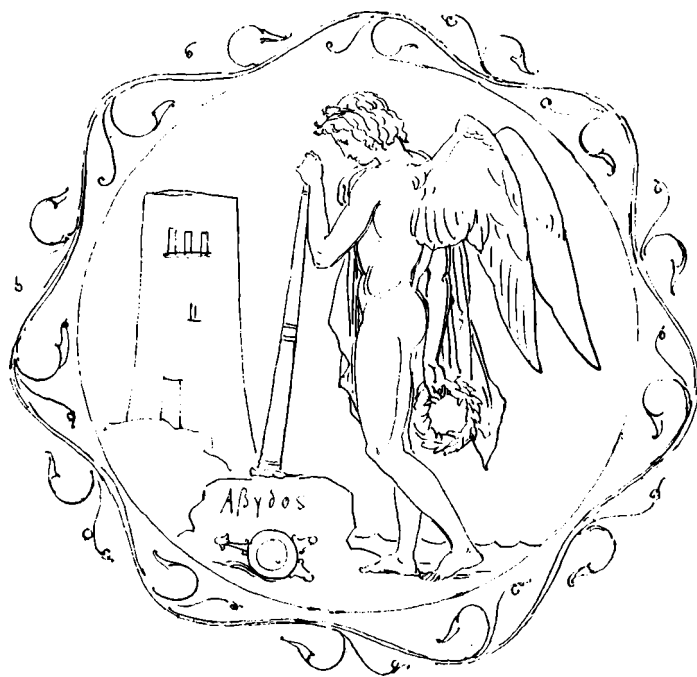
Forarbejde i Vandfarve til Flisemaleriet »Ægir og hans Døtre«. Udført til Chicago-Udstillingen 1893.
Skænket Københavns Raadhus 1905

UDDRAG AF MALEREN VIGGO PEDERSENS MINDE-TALE I RAADHUSET
VED AFLEVERINGEN AF GOBELINEN »ROLFS DØD«

PAA 90-AARSDAGEN FOR LORENZ FRØLICHS FØDSEL 25. OKT. 1910

Naar man stiger op ad Raadhusets brede Præsidenttrappe møder Øjet det muntre Syn af *Ægir og hans Døtre*, den store Frise, udført i Kählers keramiske Værksted i Næstved efter Lorenz Frølichs Tegning. — Skønt ikke oprindeligt bestemt til denne Bygning, er den kommen paa rette Plads. — Det er Billedet af Havet, hvoraf i Tidernes Morgen vort Land er dukket op, og som endnu synger sin Bølgesang ogsaa ved denne Stads Fod. Det er det poetiske Sindbilled paa Naturkræfternes Spil, det fiskerige Hav, der blev den gængende Bro mellem de grønne Øer, de Vover, ad hvilke Snekken bar Kong Skjold, der kom med Retfærd og Fred til det indbyrdes kivende Folk. — Det falder smukt, at denne Frølichske Frise modtager os paa Trappen, inden vi træder ind i Salen, dragen med Tapeter, vævede efter Frølichs Tegninger til danske Heltesagn . . . Heltesagnenes store simple Motiver, gribende Menneskeforhold og skarpt tilskaarne Figurer, uden overflødigt Udstyr, har ret ligget for Frølichs fantasifuldt begejstrede, men tillige saa usammensatte, rene Sind. Med Geniets faste Haand har han grebet lige om Æmnernes Kærne, og hans Stil er ligesaa enkel som storladet. . . . Det var Comiteens Tanke at Compositionerne skulde reddes fra Forglemmelse, at de skulde kendes af Folket i deres Hovedtræk og berigede ved Farven forkyndes for det. . . . Saaledes var Aftalen. . . . Men Udvalget havde gjort Regning uden Vært. . . . Med næsten ungdommelig Begejstring kastede Frølich sig over den store Karton til *Skjold i Kamp med Bjørnen* . . . og med adskillig Skræk saa Udvalget ham give sig i Lag med vidtløftige Forsøg og Ændringer i Compo-

sitionen. Det var jo netop de gamle Tegninger, man vilde se i Væven, disse som saa mange havde elsket fra Barneaarene. Men han hævdede stærkt sin Ejendomsret til Ideerne, følte ogsaa Ansvar for deres Krav, vilde derfor forbedre dem, uddybe Motiverne, vilde gjøre alt selv, smaat og stort ... Det Billed, hans Personlighed har efterladt sig hos hans Hjælpere i dette Tidsrum, er overmaade værdifuldt og elskeligt. Hans Livfuldhed og Interesse for alt, hans Finhed og Ridderlighed, hans store Elskværdighed over for alle henstillende Raad og overfor til Tider endog temmelig streng Kritik var ganske usædvanlig. – Men intet kunne stanse hans Iver ... End ikke de store Sorger, der Slag i Slag brød ind over hans skønne Hjem, og som syntes at maatte knuse den gamle Mands Hjerte. [Frølichs to yngste Børn Gunnar Fr., f. $\frac{30}{5}$ 81, og Karin Fr., f. $\frac{10}{8}$ 86, døde henholdsvis i Decbr. 1905 og Febr. 1907]. – Nej, Arbejdets Alvor blev ham en Hjælp til at rejse sig efter de tunge Prøvelser ... Hans Sind og hele Higen var opadvendt mod Idealets Tinder. Han var ikke blot den geniale Billeddanner med den uudtømmelige Fantasi, men en Digtersjæl med det ædle Menneskesind, der levede i rene og høje Forestillinger ... Lykkeligt da, at han blev sparet for Alderdommens Hjælpeløshed, at Døden kom til ham som en nænsom Ven ... Den Dag, han fyldte 88 Aar [25. Okt. 1908], vaagnede han tidlig og vilde op til Arbejde ... da traadte Dødsenglen stille hen ved hans Side og lagde varsomt sin Haand paa hans Arm, – og let som et Aandepust havde han overskredet Evighedens Tærskel ...

Slutvignet fra *Hero og Leandros*

Frølichs Dørplade. Radering c. 1878

FRØLICH var omhyggelig i at gjemme Breve og Optegnelser, og hans Efterladenskab er meget omfattende. Derimod har hans nærmeste Familie intet opbevaret. Det kan hist og her mærkes, særlig fra hans senere Pariser-Aar er det knapt med Oplysninger om hans Virksomhed. – Hvad Uddragene af Brevdyngerne angaar, er hans Korrespondance med udenlandske Kunstnere og Venner helt udeladt. Mange foretagne Stikprøver har vist, at Indholdet var af almindelig venskabelig Art uden oplysende Bidrag til Frølichs Liv og Gjerning. – For sent til at blive omtalt paa rette Sted i nærværende Bog, er fundet et Brev fra Victor Hugo, dateret $\frac{9}{12}$ 1861 (Hauteville-House paa Øen Guernesey i Kanalen) det lyder i Oversættelse som følger: »*Deres syv Tegninger har jeg modtaget, jeg takker og lykønsker Dem. De er alle smukke, de fire fortrinlige. I Dem forenes Kunstneren med Digteren og Filosoffen, og De tegner, fordi De tænker, deri har De Deres Styrke. Jeg anmoder Dem om at vedblive med denne mesterlige Fortolkning af min Bog. Hvis der findes Glimt af Smag hos Publikum, venter der Dem en umaadelig Succes. – Derfor frisk Mod, og modtag mit hjerteligste Bifald. Victor Hugo.*« Det er ikke muligt nu at afgjøre hvilke Hugo'ske Digte de omtalte Tegninger har illustreret. Vi vide, at Frølich beundrede Hugo's Digtning, og at han i sine gamle Aar hentede Motiver til et Par Malerier fra Hugo's *La légende des siècles*. Muligvis har den i nærværende Bog gjengivne Tegning fra 1858 (se S. 286) ogsaa hentet sit Motiv hos Hugo.

Gjennem foranstaaende fra Frølich selv stammende Optegnelser, samt de meddelte Uddrag af Breve fra og til ham, vil Lorenz Frølichs særegne Plads i dansk Kunst træde klart frem. Yderligere belyses Forholdet i de Udsnit der er medtaget af større Afhandlinger om hans Kunst skrevne af Karl Madsen, Sigurd Müller og Vilh. Wanscher. – Hans Skæbne, der ofte var tragisk, føles gennem Fremstillingen, i hvilken hans Hovedværkers Oprindelse og Fremvæxt er fulgt. De mange Aars Udlændighed prægede hans Karakter og Kunst, da han midt i Halvfjerdserne vendte tilbage til sin Fødeby, som en sorgbetynget, en ofte og dybt skuffet Mand. Men, selv om han blandt de fleste ældre Kunstnere følte sig – og af disse betragtedes – som en Fremmed og Overflødig, blev dog de sidste tredive Aar, han levede i Danmark, hans lykkeligste Tid. Vel mindes han gamle og ny Forurettelser, der tit vakte hans Harm, men alt sligt til Trods vedblev han dog at være den ranke, mildt dømmende og fordomsfri Kunstner, der ikke lod sig fange i Bitterhed, og som i sine sidste Breve tolker sin Glæde og Taknemmelighed for den Forstaaelse han fandt hos en yngre Kunstnerslægt.

*

Første Radering 1837

Sidste Radering 1900

Legende Hunde

BILLEDFORTEGNELSE

Hvor intet Kunstnernavn nævnes er Originalen et Arbejde af L. Frølich.
 Er ingen Ejer anført ved Bogens Billeder, tilhører Arbejdet som Regel Kunstnerens Børn,
 Fru Edma Frølich Stage og Læge Eigil Frølich.

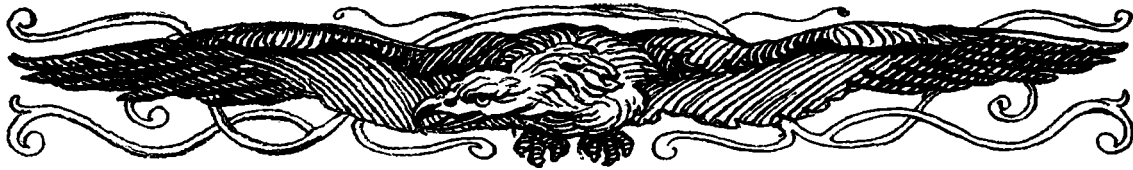
Skirnir, den lystige Rytter Forside af 1. Omslag	To Blade af »En Hunds Liv«. Raderinger . . .	30
Ung Italiener Bagside af do.	En Bondeslæde forfulgt af Ulve. Olie. 1838.	
Overfor Titelblad: Frejr. Nord. Højtid 1845.	Efter Kunstforeningens Tegning	31
Titelblad: Yngling. Græsk Anthologi.	En Rudel Dyr. Olie. 1839.	33
Bagpaa Titel: Tjasse og Loke. Nordens Guder.	Fire Tegninger til »Den lille Havfrue«. Pen. . .	35
Over Indhold: Asker Rygs Hjemkomst V	Kæmpegrav paa Møen. Vandfarve. 1839.	37
Drengen i Sofahjørnet VI	Lundbye: To Pennetegninger fra Brev. 1840 . .	41
Bønderne slæber Sten og Satirisk Vignet . . . VII	Kampscene. Sagamotiv. Tusch og Pen. 1839 . .	43
Amatørfotografi 1904. VIII	Kong Svafurlami og Dværgene. Olie. 1840.	
Odin. Nordiske Højtid 1845. Indledningstitel . .	Efter Kunstforeningens Tegning	45
Selvportræt. Rødkridt. 1835	Palnatoke dræber Harald Blaatand. Tusch . .	47
Forældrenes Portræter. Blyant. 1844	Uglspil hos Slagterne. 1841. Tilh. Jul. Hertz' Bo	49
M. G. F. Holm. Sommerbolig: Marienlyst	Uglspil bliver landsforvist. Tusch og Pen. 1841	53
Karl Jensen: Tuteins Gaard i Vimmelskafet . .	Joh. Th. Lundbye: Ved Kaminilden. Pen. 1841	56
Karl Jensen: Tuteins Sommerbolig Rosendal.	Søsteren »Mimi« og Fr. Brun. Blyant. 1840-44	59
Fr. Joh. Tutein. Blyant. Tilh. Rentier F. Tutein.	Albumsblad til Søsteren »Mimi«. Pen. 1841.	
Conrad Spengler. Blyant	Tilh. Frk. Louise Brun	61
Tre Skitsebogsblade. Dyr. Pen. 1834-36	Uglspil som Flyver. Pen. 1841	65
Firspand. Pen. 1835	Hedermann og Steenberg. Radering og Blyant	67
Menageristudier. Pen. 1836	Th. Læssøe. Olie. c. 1845. Tilh. Fru Sophy Læssøe	67
Rytter (Faderen). Pen. 1834	D. Brandis. Olie. 1845. Tilh. Kunsthd. Grossell	67
Hjorte. Pen. 1835	Kompositionsskitske. Tusch. München	71
Barokke Dyrefantasier. Pen. c. 1836.	Svafurlami. Pen. München	73
Hundehvalpe. Pen. 1836.	Kortspillende Bønder. Olie. München 1841-42	79
Panelfelt fra Valhøjs Dekoration.	J. Th. Lundbye: Første Side af Brev 1842	84
Tilh. Direktør, Dr. phil. Karl Madsen	Gefion. Skitsebog. München 1842.	85
To Landskaber fra Charlottenlund. Olie. c. 1838	Storm og Regnvej. Pen. Tyrol 1842	89
J. Th. Lundbye. Selvportræt. Blyant. 1837 . . .	Ørvarodd bærer Hjalmar's Lig. Pen. München	
J. Th. Lundbye: Portræt af Frølich. Pen. 1837.	1842. Tilh. Grosserer Chr. A. Jensen	92
Tiggerbørn. Radering. 1837.	Ørvarodd sejler til Sverige med Hjalmar's Lig.	
Tre Apothekervignetter. c. 1840-44	Karton i Tusch. München 1842	93
Spejldekoration fra Rosendal. Olie. 1839.	Tre Tegninger til Ingemanns »De Underjor-	
Tilh. Kunstindustrimuseet.	diske«. München 1842	95-96

BILLEDFORTEGNELSE

Søsterbørnene: Sophy og Gustav Francke. Vandfarve. Dresden 1842	99	St. Kongensgade set fra Marmorpladsen. Vandf. 199	199
J. Th. Lundbye: Hønen paa Kurven. Pen. 1843	101	Gustav Palm. Portræt. Pen. 1849.....	201
Børn ved en Marksti. Olie. Dresden 1843-44 .	105	To Portr. af Brødrene, James og Fr. Fr. c. 1837	202
Skitsebogsblad. Louise Francke? Blyant ...	109	Gederne malkes i Rom. Brevvignet i Pen. 1849	202
Fire Blade: »Hvorledes Dagen gaar for Gustav Francke«. Pen. Dresden c. 1843	112-113	Fire Studier i Olie, Vandfarve og Blyant. Italien c. 1849-50	203
Frølich med Søsterbørnene. Pen. Dresden 1843	115	Selvportræt i Pen. Autografi. 1845.....	204
Tilh. Fru Hugo Salomonsen.....	115	J. P. Molin: Statuette af L. Fr. Rom c. 1850 ...	204
Æventyrbillede. Træsnit. Dresden c. 1846 ...	117	Moderglæde. Olie. Italien 1850. Tilh. J. Saabye	205
Barnet skal lære at gaa. Vandfarve. Dresden c. 1844. Tilh. Kontorchef Holger Bech.....	119	Blomstersælger. Blyant. Tilh. Malthe Engelsted	206
Kampen paa Samsø. Olie. Kjøbhvn. 1844-45.	121	Albumstegning for Hjælpekassen i Rom. 1850	207
Tilh. Xylograf F. Hendriksen	121	To Udkast til Uffes Kamp med Sachserne. Farvelagte. c. 1850. Tilh. Kobberstiksamlin- gen og Enkefru Sophy Læssøe	208
Vignet i Pen. Holmstrup 1845	122	Nat føder Dag. Nordens Guder. Pen. Rom ...	209
Portræt af Moderen. Blyant. 1840 eller 45 ...	123	Selvportr. Olie. Tilh. Generalkon. Joh. Hansen	210
Portrætter af Søstre Emma og Louise. Blyant. c. 1844	124	Erindring fra Italien. Pen. Tilh. Gross. Ad. Holm	211
Barnet lærer at gaa. Pen. Dresden 1844.....	127	Skirnirs Rejse. Nordens Guder. Pen.....	212
Portræt af Alice Tutein. Blyant. 1844.....	129	Vasekomposition. Vandf. Rom. Tilh. Fru Læssøe	213
J. Th. Lundbye: Portræt af L. Fr. Tusch. 1844.	129	Portrætskitse af Vilh. Kyhn. Olie. Rom c. 1850	214
To Forarbejder og to Raderinger fra »De tvende Kirketaarne«. 1843	132-135	Vilh. Kyhn: Portræt af L. Fr. Blyant c. 1850. Tilh. Kammerherre Groothoff	215
Fire Forarbejder til Gudeskikkelser. Vand- farve. Nordiske Højtid 1845. Tilh. Kobber- stiksamlingen	138-143	Odins Eventyr med Rinda. Pen. Nord. Guder. 216-17	216-17
Forarbejde til Thor. do. do. Tilh. Grosserer J. Chr. T. Levinsen.....	139	Sigurd har valgt sig Grane. Blyant. Tilh. Maleren Malthe Engelsted	218
Forarbejde til Heimdal. do. do. Tilh. Gene- ralinde Møller	142	Sigurd steger Ormens Hjerte. Vandf.	219
Høstlandskab. Holmstrup. Olie. 1845. Tilh. Frk. Hanne Blom	145	Skitse til Amlø. Bly. Tilh. Malthe Engelsted.	220
Syv Studier fra Holmstrup. Olie, Vandfarve og Pen. 1845	148-153	Skjold og Bjørnen. Pen. Tilh. Kunstforeningen	221
»Hyldemor«. Radering. 1845	155	Udkast til Uffe. Blyant. Paris 1852.....	222
To Portrætter: Svend Grundtvig og G. V. Blom. Olie og Pen. c. 1845	157	Uffes Kamp med Saxerne. Originaltegn. Pen. 1852. Tilh. Kobberstiksamlingen ...	223
P. C. Skovgaard: Portræt af P. H. Bech. Blyant. 1845. Tilh. Kontorchef Holger Bech	157	Adam og Eva. Pen. Paris 1852.....	224
To Brevvignetter i Pen. Dresden 1846	161	Hovedgruppe: Rolf springer over Adils Ild. Pen. Tilh. Kobberstiksamlingen	225
Fire Skitser til Dødedans. Pen. Dresden 1845	163	Frigga med Gersimi. Vandf. 1844. Tilh. Ingeniør J. Rump	226
Portræt af P. C. Skovgaard. Pen. 1845.....	165	Viggo hos Rolf. Originaltegn. Pen. Paris 1852. Tilh. Kobberstiksamlingen	227
Otte Træsnit. Jugendkalendere etc. 1846.....	171	Rolfs Død. Originaltegn. Tusch og Pen. Tilh. do.	229
Joh. Th. Lundbye: »Ud af Hulene«. Pen. 1846..	175	Hakon Jarl ofrer sin Søn. Origtg. Pen. Tilh. do.	230
Ged over en Stente. Vandfarve. Tyrol 1846 ..	178	Hakon Jarl ofrer sin Søn. Chemitypi. 1852-53	231
Brevside med Tegninger. Pen. Tyrol 1846 ...	180	Marsk Stigs Begravelse. Originaltegn. Pen. Tilh. Kobberstiksamlingen	232
Æsler fodres. Vandfarve. 1847. Tilh. Hirschsprungske Samling.....	181	Olaf Tryggvesons Død. Chemitypi.....	233
Moder med Barn. Pen. Rom 1847	182	Valkyrien bringer Helten til Valhal. Træsnit.	234
Over Nemisøen. Pen og Blyant. 1847-48	183	Bues Død. Origtg. Pen. Tilh. Kobberstiksaml.	235
To Landskaber fra Subiaco. Tusch. 1847. 184-185	187	Regner Lodbrog og Kraka. Original. Pen. Tilh. Ingeniør J. Rump	236
Tre Skitsebogsblade. Blyant og Vandf. 1847 ...	187	Amløds Forstillelse og Hævn. Orig. Pen. do. .	237
Hvilende Model. Pen. Rom 1847	189	Rytter, ukjendt Motiv. Pen. Paris 1852-53 ...	238
To Studiehoveder. Olie. 1849	190-191	Stærkodder og Hother. Træsnit	239
Brevvignet. Nissen. L. Fr. og J. Th. L. 1847 ...	192	Dronning Thyres Sultedød. Original. Pen. 1852. Tilh. Direktør, Dr. phil. Karl Madsen.....	240
Gammel Italienerinde. Akvarel. 1849	193	Samme Billede. Chemitypi.....	241
To »Kristelige Dyder«. Vandfarve. c. 1849-50	194-195	Kong Svend fanges af Jomsvikingerne. do. .	243
P. C. Skovgaard: J. Th. Lundbye som Soldat 1848. Tegnet ved Afrejsen fra Kjøbenhavn	197	Olaf Tryggveson og Sigrid Storraade. do. ...	245
		Fire Udkast til Børsbillederne. Tusch, Pen.	246-49
		Modelstudie. Olie. Paris 1853.....	251
		Dannevirkebladet. Flensborg 1855.....	252

BILLEDFORTEGNELSE

To ubenyttede Udkast til Appellationsretsalen i Flensborg	253	Forarbejde til Odin opfinder Runerne. Pen.	341
Fredelige Sødskende. Pen. Rom 1850-51. Tilh. Frøken Lili Frølich	255	Forarbejde til Børs Sønner dræber Ymer. Bly	343
Freir. Vandfarve. Flensborg	257	Nanna og den døende Balder. Blyant	344
Dekorativt Felt. Freir. Olie. do.	258	Hermod hos Tøk. Pen.	344
Valdemar II giver jyske Lov. Olie. do.	259	Jættepigen med Bonde, Plov og Oxer. Tusch Tilh. Kai Hendriksen	345
Portr. af Galvanoplastiker Casper Møller. Pen	260	Forarb. Thor og Ymer paa Fiskeri. Pen og Bly.	346
Titelblad til »Sirenernes Ø«. Chemitypi. 1853.	261	Thors Ørefigen til Ymer. Blyant	347
Randtegning: »Hanekyllingen«. do. 1854	263	Odin og Saga. Pen	347
To Træsnit til »Ringens paa Hastrup«. 1856	264	Frigga og Balder. Pen.	347
To Skitser til Niels Ebbesen og Kvinden med Brødet. Pen og Olie.	265	Loke spotter Guderne. Pen og Blyant.	348
Stærkodder og Kongedatteren Helga. Akvarel. Tilh. Kunstforeningen	267	Thor som Ungersvend hos Ymer. Vandfarve.	348
Other og den blufærdige Syrithe. Vandfarve. Tilh. Kobberstiksamlingen	268	Loke og Dværgene der smede Gaver. Pen.	349
Holger Danske og Burmand. Pen. Tilh. Frk. Åsa Withusen	269	Alvis taler til Thor. Pen.	349
Servante tegnet og dekoreret af L. Fr. Flensborg. Tilh. Kunstindustrimuseet.	270	Gammel Bjergmand. Pen	349
Seng tegnet og dekoreret af L. Fr. Flensborg.	271	Svinesti. Fontainebleau. Vandfarve.	350
Portrætskitse af Fru Lina Fr. Blyant. do.	272	To Træsnit. Dødedans. 1846.	350
Fr. IV hyldes af Stænderne 1721. Olie. do.	273	To Dødedanskompst. Paris c. 1871. Pen og Bly.	351
Forarbejde til Hjortens Flugt. Pen. do.	274	Landskab med Vildt. Fontainebleau	353
To Tegn. til Uffes Svar til Saxerne. Pen, Tusch	275	Sønnetabet. Pen. 1877. Tilh. Knud Hendriksen.	355
Moder og Barn. Skitse i Blyant. Flensborg	276	Portr. af L. Fr. og Fru B. Fr., Fotogr. 1877.	356-57
To Udk. t. Billederne i Paulsens Hus i Flensborg	277	Landstedet »Blidah«. Pen.	358
To Havesalsmalier. Olie. Til do. do.	278-279	Kong Svend løskjøbes af danske Kvinder. Pen.	359
Udkast til Havesalsbillede. Pen. Til do. do.	280	Christus og Nicodemus. Olie.	361
Justitsraad Paulsens Hus i Flensborg	281	To Skitser til »Gefion«. Pen og Bly.	362
Døbefad komponeret af L. Fr. i Flensborg	283	Forarbejde til »Gefion«. Olie. Tilh. Fuldmægtig i Nationalbk. Emil Bang	363
Kampen om Krandsen. Pen. 1858.	286	Loftsbilledet »Gefion«. Frederiksborg	363
Efter den Lilles Fødsel. Olie. 1859.	287	Tidligt Udk. til Frederiksborg-Frisen. Vandf.	364
Ungdomskilden. Composition. Tusch. 1858	288	To Friser til Sv. Grundtvigs Folkeviser. Pen	365
Ti Forarbejder til Hero og Leandros. 1860. Tilh. Direktør Dr. ph. Karl Madsen	289-302	Sex Billeder fra Frederiksborg-Frisen	366-68
Syv Forarbejder til Græsk Anthologi. 1860 Tilh. Kobberstiksamlingen	303-310	Illustration til »Aage og Else«. Pen 1892.	369
Radering til Iliadens IX Sang. 1860	311	Odin og Drypner. Farvelagt Relief	370
To Blade fra Amor og Psyche. 1862	312-313	Psyche hos Pan. Pen.	371
Et Blad af Dronning Dagmar-Visen. 1863	315	Portræt Fru Benedicte Frølich. Olie. 1878-1880	373
Femten Udkast og Billeder fra de første Børnebøger. 1862.	318-323	To Illustr. til Sange ved Festen 1890	375
Pan spiller op til Dands. Pen og Tusch. 1860. Tilh. Fru Tutein.	322-323	Udkast til Akademiets Guldbryllups-Medalje.	376
Moder og Datter. Radering. 1869	322	Jul. Paulsen: Portræt af L. Fr. Olie. 1890.	377
Ukjendt Motiv. Efter Autografi	324	Fire Tegn. fra »Ældre Eddas Gudesange«.	378-80
Fra Hjemmet. Blyant. London c. 1870.	325	Holberg overværer en Prøve. Olie. Kunstmus.	381
Udkast til Lafontaine. Pen. 1865.	326	Forarbejde til »Herakles og Satyren«. Olie.	382
Tolv Forarb. til H. C. Andersen. Paris. 1866-67	327-330	Udk. til »Kain og Guds Øje«. Pen og Farve	383
Tre Ætsninger til Orfeus og Eurydike	331-332	To Skitser: Legende og Løbende Hunde. Pen	384
Fru Lina Frølich. Blyant c. 1869	333	Edma Frølich Stage: Portrætskitse. 1897.	385
Thor i Kamp med Ælde. Pen.	334	To Sider A. Olriks og N. Skovgaard's Sang. 1900.	386-87
Forarb. til Thor forl. Utgard Loke. Tusch	335	Amatørfotografi fra 1903	390
Vignet. Skitsebog. Pen.	336	Uffes Kamp. Efter Raadhusgobelinen	393
Barnet skal begynde at gaa. Tusch	337	Hjørne af Raadhusets Gobelinsal.	394
Forarbejde til Ymer og Ødhumble. Pen	338	Engelsted: Farveskitse til Rolf hos Adils Tilh. Afdelingschef Jens Sørensen	395
Raderingen Gefion med fransk Text	393	Amatørfotografi fra Vævestuen 1907	398
Ubenyttet Radering. Skirnirs Rejse	340	Ægir og hans Døttre. Tilh. H. S. Hendriksen	399
		Slutvignet. Hero og Leandros 1850	400
		Frølichs Dørplade. Radering c. 1878	401
		Legende Hunde, første og sidste Radering	402
		Frise fra Danske Folkeviser i Udvalg	405
		Hroar og Helge paa Vifils Ø.	407
		Ydun. Nord. Højtid 1845. Tilh. Kobberstiksaml.	408
		Odin og Ravnene. Forside af 2. Omslag. Mère Bontemps. Bagside af do.	408

Udkast til Frise. Svend Grundtvigs Folkeviser i Udvalg

NAVNEFORTEGNELSE

- Aagaard, J. P. 224 f. 238. 278.
Abendroth, A. 18.
Abrahams, N. C. L. 314. 317.
Aggersborg, H. C. 75. 82. 84.
Albert, Prins 294 f.
Allen, C. F. 12.
Andersdatter, Ane 149.
Andersen, Chr. E. 46.
Andersen, H. C. 35. 155. 320. 326 ff.
Arago 318.
Auerbach, B. 171.
Baagøe, Christoffer 288.
Bagger, C. 279. 282.
Baggesen, Aug. 8.
Ballin, J. 219. 352.
Bardenfleth, C. E. 196.
Barfod, F. 58.
Bech, F. C. 144.
Bech, P. H. 156 f. 191.
Bellmann 27. 147.
Bendemann, E. 119. 121. 152. 161. 204 f.
Bille, C. St. A. 328.
Bindesbøll, M. G. 72. 86. 248. 254. 273. 280 f.
Bindesbøll, Th. 389.
Birch, Snedker i Flensborg 273.
Bissen, H. V. 23 f. 37. 51. 57. 71. 110. 140. 152 f. 170. 191. 205. 250. 294. 372.
Bissen, V. 24.
Blicher, St. St. 75.
Bloch, Emil 125.
Blom, G. V. 153. 157. 184.
Blunck, D. C. 52.
Boccaccio 80.
Bojsen, Meta 122. 191.
Bojsen, P. 174.
Bonnevie, E. 197.
Bonnevie, H. 197.
Brandis, D. 26 f. 40. 51. 58. 63. 67. 69. 77 f. 83. 85 f. 104. 107. 125. 144. 151. 184.
Brandis, J. D. 26.
Brasen, H. 388.
Brix, C. C. 144.
Brock, G. 144.
Brun, Friede 188.
Brun, Fritz Constantin 20. 59. 123. 149. 188. 202. 215. 220. 310. 357 f.
Brun, Ida 188.
Brun, Mimi 20. 22. 38. 58. 61. 123. 149. 152. 180 f. 188. 201 f. 214 f. 220. 241.
Brun, O. 215.
Brøchner, H. 201. 264. 324.
Bürchner, F. 121. 322.
Caroline Amalie 22. 58. 107.
Carstens 294.
Castenskiold, J. 188.
Chamisso 345.
Chopin 285.
Christensen, V. 39.
Christian IV 353.
Christian VIII 15. 18. 56. 85. 98. 107. 185 f. 188. 191 f.
Christiansen, C. 246.
Clausen, H. N. 58. 66. 139. 184. 213. 253. 260. 283.
Clausen, Johs. 389.
Colnaghi, P. & D. 294.
Comte, Brdr. 322. 327. 330 ff.
Coninck, A. de 9.
Conradsen, H. 260. 262. 286.
Cookney, J. 217.
Cornelius, P. v. 50. 97. 118. 248.
Couture, Th. 225. 303.
Dahl, J. C. 119. 128.
Dalgas, C. 122. 147. 153. 169. 184.
Dalsgaard, C. 28. 273. 314.
Danner, Louise 258 f.
Delang, Mlle 252. 272. 295.
Delaroche, P. 102.
Delbanco, O. H. 316. 340.
Doré, G. 326.
Drewsen, H. C. 262.
Drewsen, J. C. 39.
Dreyer, D. 55. 197.
Dyck, A. v. 176.
Dürer, A. 15. 235.
Eckersberg, C. V. 14. 39. 52. 71. 78. 118.
Eibe, F. H. 144.
Engelhardt, C. 314.
Engelsted, M. 393-8.
Eyck, van 176. 178.
Fabricius, A. 225-38. 345. 376. 388. 391 f. 395.
Feilberg, N. L. 69.
Fitz-Gerald, E. 290-304. 310. 401.
Flaxmann 294.
Flinch, A. C. F. 39. 46. 48 ff. 54. 56. 62 f. 65 f. 72. 77. 81. 101. 123.
Fog, Carl 288.
Francke, Emma 87. 123.
Francke, G. 99. 112.
Francke, K. 19. 21. 59. 87. 118. 120. 149. 166. 196.
Francke, Louise 19. 59. 87. 98 f. 109. 118 [Trykkejl: Sofie]. 124. 149. 152 f. 175. 181.
Francke, Sophy 59. 87. 99. 196. 286.
Frederik IV 226. 247 f. 273. 285.
Frederik VI 17. 42. 49.
Frederik VII 107. 202. 215. 256-60.
Freund, H. E. 24. 57. 71.
Friedrich af Hessen 111.
Frølich, Benedicte 357 ff. 373 f. 391.
Frølich, Edma se Stage, Edma Frølich.
Frølich, Eigil 359. 403.
Frølich, Elva 272. 276. 284 f. 310.
Frølich, Emma se Ryan, Emma.
Frølich, Francis 252.
Frølich, Frederik 21. 152. 166. 202. 213. 215. 266. 270. 284. 286. 364. 371.
Frølich, Gunnar 400.
Frølich, Jacob (James) 10 f. 19 f. 22. 97. 188. 202. 252.
Frølich, Joh. Jac. 4 f. 9. 21 f. 58 f. 76-80. 94. 96. 98. 100 ff. 115 f. 123. 126. 128-30. 149. 175. 188 f. 196. 201 f. 204. 209. 213. 241. 248. 252. 266. 274. 285 ff. 371.
Frølich, Karin 400.
Frølich, Lina 250 ff. 266. 269-72. 276. 285. 290. 294 f. 310. 322. 333 f. 336. 339. 371 f.
Frølich, Lorenz, Nationalbankdirektør 9. 20. 298. 358. 371.
Frølich, Louise se Francke, Louise.
Frølich, Mimi se Brun, Mimi.
Frølich, Wilhelmine Pauline 4. 6. 19. 21. 59. 61. 70. 76 f. 98. 103. 123. 126. 128. 149. 167. 196. 202. 204. 209. 215. 241. 250 ff. 262. 266. 269 f. 272. 274. 276. 285. 318. 321. 334. 352. 364. 371.
Gad, G. E. C. 240. 388.
Gaertner, F. 211.
Gammeltoft, J. C. J. 144.
Garibaldi 201.
Garlieb, G. 244.
Gemzøe, P. 53.
Gillot 326. 330.
Gjellerup, K. 370. 396.
Goethe 80. 126.
Goldschmidt, M. 278-82. 324 ff.
Gotschalk, Marie 357.
Grove, F. 274.
Grundtvig, J. 144. 157. 184.
Grundtvig, Laura 342. 365.
Grundtvig, N. F. S. 27. 37 f. 48. 55. 57 f. 62. 64. 74. 87. 97. 110. 122. 139. 160. 191. 228. 249. 267 ff. 316.
Grundtvig, S. 122. 144. 146 f. 151-54. 156 f. 159. 162. 164 ff. 169. 172 ff. 177. 180. 184. 189. 191. 254. 257 ff. 316 f. 334 ff. 342 ff. 352-65.
Grønland, Theude 338.

NAVNEFORTEGNELSE

- Hachette 326.
 Haffner, W. v. 20.
 Hambro, C. J. 294.
 Hannover, E. 383.
 Hansen, Ad. 305.
 Hansen, A. N. 246.
 Hansen, C. F. 24.
 Hansen, Chr. 209 ff.
 Hansen, Constantin 24. 75. 77. 81. 87.
 103. 107. 169. 179. 189. 191. 219.
 224. 244. 354. 374.
 Hansen, H. P. 246.
 Hansen, Theophilus 211.
 Harhoe, Louise 398.
 Hardwick, J. 290. 295.
 Hartmann, J. P. E. 140.
 Hedermann, J. 38. 46. 48. 50 f. 55. 57.
 67-70. 91. 110. 113.
 Heiberg, J. L. 50. 77. 217.
 Heiberg, J. L. (jun.) 332.
 Helsted, A. 358.
 Hendriksen, F. 358. 376. 388.
 Henneberg, Chr. 46. 48. 54. 77. 121.
 168. 264. 350.
 Hetsch, G. F. 201.
 Hetzel, J. 295. 318-23.
 Hilker, G. 72.
 Hoffmann, G. 72.
 Hokusai 232.
 Holbein 350.
 Holberg 257.
 Holm, C. F. 244.
 Holm, C. F. C. 11. 107.
 Holm, H. G. F. 5 f.
 Holm, Just. 53.
 Homer 79. 88. 310.
 Hornemann, Chr. 7.
 Hugo, V. 382 f. 401.
 Høgsbro, S. 69.
 Høst, A. F. 130.
 Høyen, N. L. 27 f. 48. 55. 70 f. 74 ff. 80.
 82 f. 87. 95. 106. 125. 137. 145. 149.
 151. 165 ff. 169. 185. 188. 197. 201 f.
 212. 220. 230 ff. 244. 246. 250. 266.
 380. 390. 392.
 Ingemann, B. S. 27. 42. 50. 54. 64. 66.
 87. 95 f. 99. 191.
 Ingemann, Lucie 31.
 Iselin, R. 7. 9.
 Jacobsen, J. C. 364. 372.
 Jensen, J. L. 213.
 Jensen, Karl, 6 f.
 Jerichau, J. A. 18. 25. 36 f. 41 f. 51. 53.
 57. 101 f. 150. 156. 170. 182-6. 188.
 192-4. 197. 201 f. 204 ff. 209. 212 ff.
 221. 273. 284. 337. 372.
 Jerichau-Baumann, Elise 188. 205 f.
 209. 212. 214. 221. 255 f. 295. 337.
 Jerndorff, Aug. 375.
 Kaalund, H. V. 102.
 Kaufmann, A. 53.
 Kaulbach, W. v. 39. 44. 50. 71. 79 f. 82.
 97. 118.
 Kieldrup, A. E. 52.
 Kierkegaard, P. C. 58.
 Kierkegaard, S. 189 f. 266. 270.
 Kittendorff, Ad. 224. 240.
 Kittendorff, Ax. 218. 223 ff. 238. 240.
 242. 244. 278. 345.
 Kiærskou, F. C. J. 53.
 Knudsen, Jakob 147.
 Knudsen, J. L. 147. 166.
 Kranold, R. H. C. C. 250.
 Krebs, F. C. 181. 183.
 Krinagoras 308 f.
 Krohn, P. 65. 240. 321 f. 342. 388.
 Krøyer, P. S. 374.
 Küchler, A. 87.
 Kyhn, L. J. 288.
 Kyhn, V. 122. 201. 214-17. 219. 221.
 -223. 242. 244 f. 248 ff. 253 f. 260 ff.
 264-71. 273. 276 ff. 284. 286 ff. 314.
 337. 353-57. 364 f. 372. 374. 389.
 382. 385.
 Kähler, H. 391.
 Købke, C. 7. 14. 69. 72. 86 f. 100. 113.
 374.
 Købke, P. 69.
 Kølle, C. A. 254. 272.
 Lafontaine 326 ff.
 Lange, Thor 389.
 Larsen, Em. 186.
 Lehmann, E. 279.
 Lehmann, O. 141. 144. 169.
 Levin, I. 189. 191.
 Lindberg, J. C. 37.
 Listov, C. 201.
 Longmann 294 f.
 Ludwig II af Bayern 118.
 Lund, J. L. G. 201. 205. 222. 242.
 Lundbye, Cathrine (Joh. Th. L.s Mo-
 der) 41. 55. 60. 81 f. 85. 104. 106. 117.
 122. 147. 149 ff. 164. 196 f.
 Lundbye, C. C. 26.
 Lundbye, E. 63.
 Lundbye, Joach. Th. 60.
 Lundbye, Joh. Th. 8. 15. 17. 23. 26-43.
 46-58. 60. 62-66. 68-78. 80-97. 99.
 -118. 122-130. 136-153. 156-200.
 206 f. 220. 242 ff. 342. 354. 356 f.
 374. 382. 392.
 Læssøe, Th. 23. 25. 34. 36-39. 41. 46.
 48. 51. 66 f. 70. 72. 83. 100. 102. 107.
 117. 150. 152. 156. 170. 182-186.
 192. 197. 199. 201. 206. 212 f. 216.
 242. 256. 310. 331. 333. 337-340.
 352. 371.
 Lørup, H. 374.
 Løvmand, Christine 83.
 Madsen, K. 66. 125. 224. 226. 288.
 290. 298-302. 330. 374. 388.
 Magnussen, C. C. 206.
 Mahmud II 55.
 Makedonios Hypatos 306 f.
 Mandern, C. v. 75.
 Marianos 305.
 Marstrand, W. 15. 27. 52. 72. 78. 103.
 116. 129 f. 145. 170. 184. 186. 194.
 201. 207. 228. 250. 256. 284. 356 f.
 374. 385.
 Masaccio 233.
 Melbye, A. 186.
 Melchior, M. G. 246.
 Meldahl, F. 374.
 Memling 176. 178.
 Metzzy, Q. 176. 178.
 Meyer, Fritz 247.
 Middelthun, J. 216.
 Millet 352. 354.
 Molbech, C. K. F. 201. 254-57. 262-64.
 284 f. 323 f. 342. 361. 367.
 Molin, J. P. 110. 201. 204.
 Moltke, C. 225. 244. 247. 250 f.
 Mourier, F. L. 9.
 Mourier, L. 72.
 Munch, A. 340.
 Musaios 290 ff.
 Müller, A. 107. 117.
 Müller, Sigurd 291. 299. 303 ff. 332.
 Mynster, J. P. 58.
 Møller, Casp. 201. 216. 249. 262. 276.
 283. 286.
 Møller, J. P. 34. 122. 201.
 Møller, P. L. 155.
 Mørk Hansen, M. 110.
 Nachteggall, F. 8.
 Napoléon III 320.
 Neergaard, Louise 81. 114.
 Nerly, F. 16.
 Neureuther, E. N. 97.
 Nielsen, M. 10. 20.
 Nielsen, R. 149.
 Nieritz, G. 162. 350. .
 Nyrop, C. 395.
 Nyrop, M. 388 f. 397.
 Oehlschläger 27. 66. 74. 116. 120.
 130. 136. 212. 216. 228. 264. 284.
 333. 338. 342. 367.
 Olrik, Axel 386 ff. 395.
 Olrik, Benedicte 398.
 Olrik, Dagmar 392. 395-8.
 Olrik, Jørgen 398.
 Olsen, B. 240.
 Olshausen, Th. 195.
 Overbech, J. F. 17 f. 127.
 Ovid 299.
 Palm, G. 201.
 Paulsen, C. M. 248. 250. 262. 272 f.
 277-81. 284.
 Paulsen, Jul. 375. 377.
 Pedersen, Viggo 375 f. 392. 399 f.
 Pedersen, Vilh. 327.
 Peters, C. C. 201. 215 f. 242-5.
 Phidias 165.
 Philipsen, G. 370.
 Philipsen, L. 370.
 Philipsen, Th. 358. 388.
 Ploug, C. 58. 140. 145.
 Pontoppidan, M. 390.
 Posselt, F. 283.
 Potter, P. 176 f.
 Preetzmann, Caspara 36.
 Rafael 7. 15. 86. 120. 131. 134 f. 177.
 233. 299.
 Raffenberg, M. K. 116. 130.
 Reitzel, C. 327-31. 340. 349.
 Rethel, A. 350.
 Retzsch, F. A. M. 72. 119.
 Richter, L. 119 f. 318.
 Rietschel, E. 122.
 Ritter, C. 35.
 Roed, J. 72. 86. 113.
 Rohde, F. 267.
 Rom, N. C. 66.
 Ross, C. 101.
 Rotteck 80. 118.
 Ruben, L. 206.

NAVNEFORTEGNELSE

- Rubens 176.
 Rufinus 307f.
 Rumohr, K. F. 15f. 18. 22. 37. 75.
 106. 108. 111.
 Rump, G. 28. 71. 267.
 Rung, H. 140.
 Ryan, Ed. 188.
 Ryan, Emma 21. 123f. 181. 188.
 Ryge, J. C. 77.
 Rørbye, M. 13f. 17. 19. 78. 95. 102.
 Rørdam, P. 58. 147. 220.
 Saabye, A. V. 376.
 Saxo 27. 92. 199. 220. 225. 267 ff.
 Schack, S. 279.
 Schandorph, S. 374.
 Schaubert, E. 210.
 Schauby, Hans 39. 69.
 Schiøtt, Aug. 267.
 Schleiermacher 162.
 Schleisner, C. 267.
 Schnorr, J. 118.
 Schuback, G. E. 79.
 Schwanthaler, L. 118.
 Schüssler, A. 160.
 Schøler, P. C. 102. 276.
 Semper, G. 119.
 Shakespeare 80. 305.
 Siboni, G. 8. 213.
 Simonsen, N. 53. 186.
 Skovgaard, P. C. 28. 46. 48. 51. 54-7.
 66. 68. 72. 74f. 82-6. 97. 100. 102-5.
 113f. 118. 122. 125. 137. 139. 141.
 144-7. 151 ff. 156. 158f. 161. 164-8.
 170. 177. 181. 184. 190 ff. 196. 244.
 249. 265f. 268. 270. 342. 344. 352.
 374. 382. 385. 390.
 Skovgaard, N. 342. 371. 380-2. 385-98.
 Skovgaard, J. 342. 371. 374f. 380.
 382 ff. 390. 392.
 Snorre 27.
 Sonne, J. 10f. 72. 78. 87. 102f. 116. 190.
 Speckter, E. 17f.
 Speckter, O. 17f. 46.
 Spengler, Casperine 12f.
 Spengler, Conrad 9-13. 20. 61.
 Spengler, L. 9.
 Stage, Edma 20. 112. 290. 294. 310.
 316. 318 ff. 334. 336f. 352. 356.
 371f. 374 [Det var Frøken Edma
 Frølich, L. Fr.'s ældste Datter, der
 var med i Florenz]. 385. 403.
 Stampe, H. 220.
 Steenberg, G. 46. 58. 67. 129f. 184.
 Stein, Th. 376 ff.
 Steinla, M. 120.
 Stemann, P. C. 106.
 Stevns, N. L. 389.
 Stilling, H. 245f.
 Storch, F. L. 52. 267. 279.
 Sundby, N. 282.
 Switzen 246.
 Syv, Peder 316f.
 Sørensen, C. F. 186.
 Tegner, I. W. 274.
 Thiele, J. M. 24. 201. 345.
 Thisted, W. 261.
 Thomsen, C. J. 48. 55. 72. 75. 80. 95.
 145. 160. 197. 287.
 Thorvaldsen 24f. 37. 57. 86. 117. 190.
 211. 262. 294. 372.
 Tietgen, C. F. 199.
 Tizian 233. 255. 257.
 Trier, S. M. 166.
 Tscherning, A. F. 8.
 Tutein, Adelgunde 216.
 Tutein, Alice 129f. 153. 166. 216f.
 Tutein, Anna 216. 271. 285. 336.
 Tutein, Emmy 129. 216.
 Tutein, Ferd. 212. 298.
 Tutein, Fr. Joh. 6-11. 145.
 Tutein, Fr. Wilh. 11.
 Tutein, Josefine 212f.
 Tutein, Peppina 22. 285.
 Tutein, Peter 7.
 Tutein, Peter Ad. 11. 153. 166. 272.
 285. 298. 310.
 Tutein, Regine Sophie 6. 9. 11. 145.
 Uhlund 80. 345.
 Wagner, R. 119.
 Wanscher, V. 120. 130-6. 224. 233-8.
 391f.
 Vedel, A. S. 316f.
 Wegener, Th. 53. 224.
 Vermehren, F. 259 ff. 376 ff.
 Westmacott, R. 122. 179.
 Weyse, C. E. F. 8. 11f.
 Viborg, K. F. 55.
 Wichmann, A. 154.
 Wiedewelt, J. 7.
 Vieth, L. 283.
 Wigandt 169.
 Willumsen, J. F. 374. 382 ff.
 Winstrup, L. A. 39. 50f. 201. 209 ff.
 225. 244f. 247f. 250f. 273. 278f.
 Winther, C. 282.
 Withusen, P. A. 286. 358.
 Vogel, C. C. 120.
 Worsaae, J. J. A. 9. 372.
 Zacho, C. 388.
 Zahrtmann, C. G. 202.
 Zahrtmann, Kr. 358. 374. 388.

Hroar og Helga paa Vifils Ø.
 Tegnet 1876 efter Svend Grundtvigs Opfordring
 som Gave til en Samling fædrelandshistoriske Sange for Smaa børn.
 Udg. 1877 af L. L. med Titel: •Kvad og Rim til nordiske Oldsagn•

Ydun. Efter farvelagt Forarbejde til Den nordiske Højtid. 1845